

TR83 DÜZEY 2 BÖLGESİ BÖLGE PLANI

2024-2028

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL
HALKINMA
HAMLESİ

OKA

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE & LOW CAR DEVELOPMENT AGENCY

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)

Şabanoğlu OSB Mah. Yaşar Doğu Cd. No: 62, 55330
Samsun Organize Sanayi Bölgesi/Tekkeköy
Samsun, TÜRKİYE
Telefon: +90 362 431 24 00
Web: www.oka.gov.tr

© OKA tarafından hazırlanmış ve yayınlanmıştır.
Özel ve tüzel kişiler tarafından izinsiz çoğaltılamaz,
dağıtılamaz ve satılamaz.
Kaynak gösterilerek kullanılabilir.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)
2025

Contents

TABLolar	5
ŞEKİLLER	7
KISALTMALAR	9
TAKDİM	14
YÖNETİCİ ÖZETİ	15
I. PLAN HAZIRLIK SÜRECİ	23
II. DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER	25
III. BÖLGENİN YERİ VE ÖNEMİ, BEKLENTİLER, HEDEFLER	28
IV. VİZYON, STRATEJİK ÖNCELİK, HEDEF VE TEDBİRLER	35
A. STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	37
a. Hedef 1: Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir	45
b. Hedef 2: Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır	50
c. Hedef 3: Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir	58
d. Hedef 4: Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır	62
B. STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	70
a. Hedef 1: Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir	83
b. Hedef 2: Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katımları Sağlanacaktır	88
c. Hedef 3: Beşerî Sermaye Geliştirilecektir	96
d. Hedef 4: Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir	104
C. STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	107
a. Hedef 1: Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır	131
b. Hedef 2: Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır	147
c. Hedef 3: Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir	158
d. Hedef 4: Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir	162
V. MEKÂNSAL GELİŞME	171
A. KOMŞU BÖLGELERLE İLİŞKİLER	178
B. ALT BÖLGELER, MEKÂNSAL ORGANİZASYON ve KADEMELENME	183
a. Alt Bölgelerin TR83 Bölgesi'ndeki Yeri, Mekânsal Gelişme ve Değerlendirme	183
i. I. Alt Bölge, Bölgesel Merkez	184
ii. II. Alt Bölge, Alt Bölge Merkezleri	186

iii. III. Alt Bölge, Kentsel Hizmet Merkezleri	189
iv. IV. Alt Bölge, Yerel Merkezler	191
i. V. Alt Bölge, Öncelikli Gelişme Merkezleri	194
b. Mekânsal Gelişme, Kademelenme ve Gelişim Şemaları	196
c. Tedbirlerin Uygulanacağı Alt Bölge ve Yerleşimler	206
VI. BÖLGE PLANI HEDEFLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI İLE İLİŞKİSİ	220
VII. PROJE ÖNERİLERİ	222
VIII. PLANIN İZLENMESİ	223
A. STRATEJİK ÖNCELİKLERE YÖNELİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ	223
a. Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi	223
b. Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması	224
c. Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi	225
B. HEDEFLERE YÖNELİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ	226
a. Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi	226
b. Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması	229
c. Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi	232
IX. EKLER	237
A. MEVCUT DURUM ANALİZİ	237
B. ÖRNEK YATIRIM FIRSATI, PROJE FİKRİ KÜNYELERİ	238
C. EK 3- ALT BÖLGELERİN BELİRLENMESİ VE YÖNTEM	310
X. KAYNAKÇA	322

TABLolar

Tablo 1 Sayı ve Göstergelerle TR83 Bölgesi, 2022	33
Tablo 2 TR83 Bölgesi Tabiat Parkları, 2022	38
Tablo 3 1. Stratejik Öncelik: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi	43
Tablo 4 Samsun Limanı Yük İstatistikleri, 2022	46
Tablo 5 İllere Göre Demiryolu Uzunlukları, 2022	46
Tablo 6 1. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	49
Tablo 7 Türkiye ve TR83 Bölgesi Su Potansiyeli, 2022	53
Tablo 8 1. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	56
Tablo 9 TR83 Bölgesi İlçelerin Kademelendirilmesi, 2022	59
Tablo 10 I. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	61
Tablo 11 TR83 Bölgesi İlleri DASK Polisi Sayıları ve Oranı, 2022	63
Tablo 12 1. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	66
Tablo 13 Türkiye ve TR83 Bölgesi Toplam Nüfusa Göre Hanehalkı Büyüklüğü, 2012, 2022	70
Tablo 14 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaş Grubuna Göre Çocuklar, 2022	73
Tablo 15 Türkiye ve TR83 Bölgesi İlleri Genç Nüfusu, 2022	74
Tablo 16 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı (%), 2022	74
Tablo 17 Türkiye ve TR83 Bölgesi Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre İstihdam, 2022	75
Tablo 18 Türkiye ve TR83 Bölgesi Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, 2022	75
Tablo 19 Türkiye ve TR83 Bölgesi Çalışma Çağı ve Dışında Kalan Nüfus, 2022	77
Tablo 20 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaşlı Nüfus, 2022	78
Tablo 21 TR83 Bölgesi İlleri Düzeltilmiş Net Okullaşma Oranları Türkiye Sırası, 2021/22	78
Tablo 22 Türkiye ve TR83 Bölgesi Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2021/22	79
Tablo 23 Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı, 2012-2021	81
Tablo 24 2. Stratejik Öncelik: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması	81
Tablo 25 TR83 Bölgesi ve Komşu Düzey 2 Bölgeleri Medyan Gelirin %60'ına Göre Yoksul Sayılarının Nüfusla Değişimi, 2014-2022	85
Tablo 26 2. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	87
Tablo 27 Türkiye ve TR83 Bölgesi Çocuk Bulunma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2022	89
Tablo 28 TR83 Bölgesi Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralaması, 2022	89
Tablo 29 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kadın Nüfusu, İşsizlik Sayı ve Oranları, 2022	90
Tablo 30 TR83 Bölgesi, Yaşlı Nüfus Oranı Sıralaması, 2022	91
Tablo 31 Türkiye ve TR83 Bölgesi, Hanehalklarına Göre Nüfus, 2022	92
Tablo 32 2. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	93
Tablo 33 Türkiye ve TR83 Bölgesi İlleri Eğitim Düzeyleri Türkiye Sırası, 2022	96
Tablo 34 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yüz Bin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı, 2012-2021	100
Tablo 35 2. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	101
Tablo 36 2. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	106
Tablo 37 Düzey 2 Bölgeleri GSYH Ülke Sıralaması ve Değişimi, 2010-2021	108
Tablo 38 TR83 Bölgesi Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısı, 2022	109
Tablo 39 TR83 Bölgesi Ar-Ge Merkezleri, 2022	110
Tablo 40 TR83 Bölgesi Tasarım Merkezleri, 2022	110
Tablo 41 TR83 Bölgesi Sanayi Alanlarının Yüzölçümü Payları (%), 2022	112
Tablo 42 TR83 Bölgesi İlleri Sanayi Siteleri Alanları, 2022	112
Tablo 43 TR83 Bölgesi, Serbest Bölgeler, 2022	112
Tablo 44 TR83 Bölgesi Üç Yıldız Modeli, 2 Yıldız Alan Sektörler, 2022	114
Tablo 45 TR83 Bölgesi İmalat Sanayi Alt Kolları İstihdamında Yoğunlaşma Oranları, 2020	115
Tablo 46 ISO Birinci ve İkinci 500 Sanayi Firmaları Arasında TR83 Bölgesi Firmaları, 2022	116
Tablo 47 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracatı, 2013-2022	118
Tablo 48 Türkiye ve TR83 Bölgesi İthalatı, 2013-2022	119
Tablo 49 Türkiye ve TR83 Bölgesi Net İhracatı, 2013-2022	119
Tablo 50 TR83 Bölgesi, İmalat Sanayi ve Üretim Altyapısı Kamu Yatırımları, 2020-2025	120
Tablo 51 OKA Malî Destekleri, 2009-2022	120
Tablo 52 OKA KOBİ Malî Destek programları, 2009-2022	121
Tablo 53 Türkiye ve TR83 Bölgesi Tescilli Yapıt Sayıları, 2022	124
Tablo 54 Türkiye ve TR83 Bölgesi Müze ve Ören Yerleri Göstergeleri, 2019	125
Tablo 55 TR83 Bölgesi Potansiyel Kamp ve Karavan Alanları, 2022	126
Tablo 56 3. Stratejik Öncelik: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi	127
Tablo 57 TR83 Bölgesi Kırsal Yerleşim Yeri Sayıları, 2021	132

Tablo 58 TR83 Bölgesi'nde Kırsal Yerleşimler ve Kırsal Nüfus, 2020	132
Tablo 59 TR83 Kırsal Geçim Kaynakları, 2020	133
Tablo 60 TR83 Bölgesi İlleri Bitkisel Üretimde Türkiye'de İlk On Ürün, 2021	134
Tablo 61 Tarımın GSYH Payı, 2010-2021	139
Tablo 62 TR83 Bölgesi'nin Tarım Payı, 2010-2021	139
Tablo 63 TR83 Bölgesi'nde İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu, 2022	139
Tablo 64 Türkiye ve TR83 Bölgesi Sektörlere Göre İstihdamın Dağılımı Oranı (%), 2012, 2022	140
Tablo 65 Kamu Yatırım Programında Öne Çıkan Kırsal Kalkınma Projeleri, 2022	141
Tablo 66 3. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	143
Tablo 67 Türkiye ve TR83 Bölgesi Ar-Ge Harcamaları, 2018-2021	147
Tablo 68 Türkiye ve TR83 Bölgesi Ar-Ge İnsan Kaynağı Sayısı, 2018-2021	147
Tablo 69 TR83 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri Genel Tablosu, 2023	149
Tablo 70 TR83 Bölgesi 2023-2028 Dönemi Tamamlanması Hedeflenen Organize Sanayi Bölgesi, Serbest Bölge Yatırımları ve Projeleri	150
Tablo 71 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yatırım Teşvik Belgeli Yatırımlar, 2022	151
Tablo 72 3. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	152
Tablo 73 3. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	161
Tablo 74 TR83 Bölgesi ve Türkiye Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri, 2022	164
Tablo 75 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yabancı Yatırım Geliştirme Sahaları, 2022	167
Tablo 76 TR83 Bölgesi Termal Kaynakları, 2022	168
Tablo 77 3. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri	171
Tablo 78 Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler	206
Tablo 79 Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler	210
Tablo 80 Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler	213
Tablo 81 Bölge Planı Hedeflerinin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKH) ile İlişkisi	220
Tablo 82 TR83 Bölgesi İlçelerinin Nüfusları, 2021-2028	311
Tablo 83 TR83 Bölgesi İlçeleri Yüzdölçümü, Nüfus Artış Hızı ve Nüfus Yoğunluğu, 2021	312
Tablo 84 TR83 Bölgesi Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralamaları, 2003-2017	313
Tablo 85 TR83 Bölgesi İlleri Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) Sıralamaları, 2003-2017	314
Tablo 86 SEGE TR83 Bölgesi İlçeleri, 2022	314
Tablo 87 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kent ve Kır Sınıflaması, 2022	316
Tablo 88 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kent ve Kır Sınıflaması, 2023	317
Tablo 89 TR83 Bölgesi Gelişmişlik Endeksi Skorları, 2023	319
Tablo 90 TR83 Bölgesi Alt Bölgeler ve Kademelenme, 2023	320

ŞEKİLLER

Şekil 1 Vizyon, Stratejik Öncelik ve Hedefler	18
Şekil 2 TR83 Bölgesi, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	19
Şekil 3 TR83 Bölgesi, Sanayi Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	20
Şekil 4 TR83 Bölgesi, Tarım Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	21
Şekil 5 TR83 Bölgesi, Turizm Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	22
Şekil 6 Türkiye ve Karadeniz Bölgesi Boru Hatları, 2022	28
Şekil 7 Karadeniz Çanağı Ülkeleri ve Karadeniz Bölgesi	29
Şekil 8 Orta Karadeniz, TR83 Bölgesi	29
Şekil 9 Orta Karadeniz Bölgesi'ni Oluşturan İller	30
Şekil 10 TR83 Bölgesi İlçelerinin YER-SİS Derecelendirilmesi	30
Şekil 11 TR83 Bölgesi Genel Bilgileri Haritası, 2022	31
Şekil 12 Vizyon ve Stratejik Öncelikler	36
Şekil 13 Türkiye Orman Alanları Oranlarına Göre İller, 2020	38
Şekil 14 TR83 Bölgesi Akarsuları	39
Şekil 15 Kuzey Anadolu Fayı'nın XX. Yüzyıldaki Hareketi ve Ürettiği Büyük Depremler, 2022	39
Şekil 16 TR83 Bölgesi Yerleşimleri ve Kuzey Anadolu Fay Hattı	40
Şekil 17 TR83 Bölgesi Ulaşım Ağı Haritası, 2022	46
Şekil 18 Amasya Doğal Taş Kuşak Demiryolu Hattı İstikşaf Çalışması, 2022	47
Şekil 19 TR83 Bölgesi Sulak Alan, Tabiat Parkları, Orman ve YHGS	52
Şekil 20 Türkiye SPI Yöntemi İle 24 Aylık Meteorolojik Kuraklık Haritası, Ağustos 2020-Temmuz 2022	54
Şekil 21 TR83 Bölgesi SPI Yöntemiyle 3 Aylık Meteorolojik Kuraklık Haritası, Mayıs -Temmuz 2022	55
Şekil 22 TR83 Bölgesi SPI Yöntemiyle 24 Aylık Kuraklık Haritası, Ağustos 2020-Temmuz 2022	55
Şekil 23 TR83 Bölgesi, Nüfus Büyüklüklerine Göre İlçeler, 2022	60
Şekil 24 TR83 Bölgesi Heyelan Duyarlılık Haritası, 2019	64
Şekil 25 Türkiye Meteorolojik Afet Sayısı, 2010-2021	65
Şekil 26 TR82, TR83 ve TR90 Bölgeleri Ortalama Yıllık Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Geliri Sıralamasındaki Değişim, 2014-2022	71
Şekil 27 TR82, TR83 ve TR90 Bölgeleri Göreli Yoksulluk Sınır Değerinin Dağılımı, TL, 2014-2022	71
Şekil 28 TR83 Bölgesi ve Komşuları Yoksulluk Sınırı Sıralamasında Değişim, 2014-2022	72
Şekil 29 TR83 Bölgesi Yaş Gruplarına Göre Alınan ve Verilen Göç Oranları, 2022	72
Şekil 30 Türkiye En Az Bir Engeli Olanların İllere Göre Dağılımı, 2011	76
Şekil 31 TR83 Bölgesi Üniversiteleri Öğretim Elemanı Sayıları, 2022	79
Şekil 32 TR83 Bölgesi ve Komşuları P80/P20 Oranı Sıralamasında Değişim, 2014-2022	84
Şekil 33 Türkiye İllere Göre Cinsiyet Eşitsizliği, 2022	90
Şekil 34 Ulusal Engelli Veri Sistemi İkametlerine Göre Engelli Nüfus Oranı, 2021	91
Şekil 35 Türkiye, 15-34 Yaş İstihdamda Olanların Eğitimlerinin İşe Katkısı, 2017	97
Şekil 36 TR83 Bölgesi Üniversiteleri Öğrenci Sayıları, 20	98
Şekil 37 TR83 Bölgesi Hekim Sayısının Türkiye Oranı, 2012-2021	100
Şekil 38 TR83 Bölgesi Yenilik Gösterge Sayılarının Türkiye Payı, 2012-2022	111
Şekil 39 TR83 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri, Teknoparklar ve Üniversiteler, 2022	113
Şekil 40 TR83 Bölgesi Maden ve Doğal Kaynakları	117
Şekil 41 TR83 Bölgesi'nin En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler, 2009-2022	118
Şekil 42 Türkiye'de Soğan Üretiminin Coğrafi Dağılımı, 2021	134
Şekil 43 Türkiye Denizlerde Yetiştiricilik Yapılan İller, 2021	138
Şekil 44 Türkiye İç Sularda Yetiştiricilik Yapılan İller, 2021	138
Şekil 45 Türkiye'de Ayçiçeği Üretiminin Coğrafi Dağılımı, 2021	142
Şekil 46 Türkiye'de Fındık Üretiminin Coğrafi Dağılımı, 2021	142
Şekil 47 İllere Göre OSB İstihdamı, 2022	150
Şekil 48 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracat Değerleri, bin USD, 2009-2022	159
Şekil 49 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracat Endeksi, 2013-2022, 2013=100	159
Şekil 50 Türkiye ve TR83 Bölgesi İthalatın İhracatı Karşılama Oranları, 2013-2022	160
Şekil 51 TR83 Bölgesi, Komşu Bölgeler ve Karadeniz Ülkeleri	178
Şekil 52 Samsun Merkez Yerleşiminin Etki Alanı	180
Şekil 53 Kayseri Merkez Yerleşiminin Etki Alanı	181
Şekil 54 TR83 Bölgesi, I. Alt Bölge, Bölgesel Merkez	184
Şekil 55 TR83 Bölgesi Alt Bölgeleri, Mevcut ve Planlanan Ulaşım Ağları Projeleri	185
Şekil 56 TR83 Bölgesi, II. Alt Bölge, Alt Bölge Merkezleri	187
Şekil 57 TR83 Bölgesi Mevcut ve Planlanan Ulaşım Ağları Projeleri	188
Şekil 58 TR83 Bölgesi, III. Alt Bölge, Kentsel Hizmet Merkezleri	189

Şekil 59 I ve II. Alt Bölgeler ile Sanayi, Turizm, Tarım Koridorları Mekânsal Gelişme Şeması	191
Şekil 60 TR83 Bölgesi, IV. Alt Bölge, Yerel Merkezler	192
Şekil 61 TR83 Bölgesi, V. Alt Bölge, Öncelikli Gelişme Merkezleri	195
Şekil 62 TR83 Bölgesi Alt Bölgeler ve Mekânsal Kademelenme, 2022.	196
Şekil 63 TR83 Bölgesi Bölgesel İlişkileri, Bölgesel Gelişme ve Küresel Bütünleşme Şeması	198
Şekil 64 TR83 Bölgesi, Sanayi Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022.	200
Şekil 65 TR83 Bölgesi, Tarım Sektörü, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	202
Şekil 66 TR83 Bölgesi, Turizm Sektörü, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	203
Şekil 67 TR83 Bölgesi, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022	205
Şekil 68 2024-2028 TR83 Bölge Planı Proje Önerileri	222
Şekil 69 TR83 Bölgesi, Nüfus Büyüklüklerine Göre İlçeler, 2021	310
Şekil 70 Düzey 2 Bölgeleri Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi, 2017	314
Şekil 71 BGUS Rekabetçilik ve Yakınsama Boyutlarına Göre İller, 2022	315
Şekil 72 TR83 Bölgesi Yerleşim Merkezlerinin SEGE ve YER-SİS Kademeleri, 2022	316
Şekil 73 TR83 Bölgesi, Kent-Kır Sınıflamasına Göre Yerleşim Yerleri, 2022	317

KISALTMALAR

- AB: Avrupa Birliği
- ABD: Amerika Birleşik Devletleri
- ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
- AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- AÖF: Açıköğretim Fakültesi
- ASHB: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- AÜ: Amasya Üniversitesi
- BAE: Birleşik Arap Emirlikleri
- BGUS: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
- BM: Birleşmiş Milletler
- BROP: Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı
- ÇEMATEM: Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi
- ÇŞİDB: T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- DASK: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
- DHMİ: Devlet Hava Meydanları İşletmesi
- DOKA: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
- DOKAP BKİ: Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi
- DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
- DSİ: Devlet Su İşleri
- EKPSS: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
- EMC: Elektromanyetik Uyumluluk
- ETKB: T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- GE: Gelişmişlik Endeksi
- GES: Güneş Enerji Santrali
- GSM: Global System for Mobile Communications
- GSYH: Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
- GZFT: Güçlü Zayıf Fırsatlar Tehditler (SWOT) Analizi
- HİS: Hayvan İçme Suyu
- HİTÜ: Hitit Üniversitesi
- IMF: Uluslararası Para Fonu
- IPA: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
- IPARD: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni
- ITB: Berlin Uluslararası Turizm Fuarı
- ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü
- İÖİ: İl Özel İdaresi

İÖİHB: İl Özel İdareleri Hizmet Birliği

İSO: İstanbul Sanayi Odası

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

JATA: Japon Seyahat Acenteleri Birliği

JTTX: Cidde Uluslararası Seyahat ve Turizm Fuarı

KA: Kalkınma Ajansı

KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü

KOBİ: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

SS: Sanayi Sitesi

KTB: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

KTKGB: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri

KUDEB: Koruma Uygulama ve Denetim Büroları

MTA: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

MEB: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

MITT: Moskova Turizm Fuarı

MİGEM: Maden İşleri Genel Müdürlüğü

MÜSİAD: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği

NEET: Öğretimde, İstihdamda veya Eğitimde Değil

NHRP: Nehir Havzası Rehabilitasyon Projesi

OECD: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı

OKA: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

OMÜ: Ondokuz Mayıs Üniversitesi

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

OXFAM: Oxford Committee for Famine Relief (İngiliz Yardım Kuruluşu)

SAMSUNPORT: Samsun Uluslararası Liman İşletmeciliği

SAMÜ: Samsun Üniversitesi

SANTEK: Sanayi ve Teknoloji İşbirliği Kurulu

SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

TBB: Türkiye Belediyeler Birliği

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

TEİAŞ: Türkiye Elektrik İletim A.Ş.

TEM: Trans-European Motorways

TEPGE: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
TİGH: Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri
TİHEK: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TKDK: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TL: Türk Lirası
TOB: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOGÜ: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
TR10: İstanbul Düzey II Bölgesi
TR21: Tekirdağ, Edirne, Kırklareli Düzey II Bölgesi
TR22: Balıkesir, Çanakkale Düzey II Bölgesi
TR31: İzmir Düzey II Bölgesi
TR32: Aydın, Denizli, Muğla Düzey II Bölgesi
TR33: Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak Düzey II Bölgesi
TR41: Bursa, Eskişehir, Bilecik Düzey II Bölgesi
TR42: Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR51: Ankara Düzey II Bölgesi
TR52: Konya, Karaman Düzey II Bölgesi
TR61: Antalya, Isparta, Burdur Düzey II Bölgesi
TR62: Adana, Mersin Düzey II Bölgesi
TR63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye Düzey II Bölgesi
TR71: Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir Düzey II Bölgesi
TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat Düzey II Bölgesi
TR81: Zonguldak, Karabük, Bartın Düzey II Bölgesi
TR82: Kastamonu, Çankırı, Sinop Düzey II Bölgesi
TR83: Samsun, Tokat, Çorum, Amasya Düzey II Bölgesi
TR90: Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane Düzey II Bölgesi
TRA1: Erzurum, Erzincan, Bayburt Düzey II Bölgesi
TRA2: Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan Düzey II Bölgesi
TRACECA: Avrupa-Kafkasya-Asya Taşımacılık Koridoru
TRB1: Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli Düzey II Bölgesi
TRB2: Van, Muş, Bitlis, Hakkâri Düzey II Bölgesi
TRC1: Gaziantep, Adıyaman, Kilis Düzey II Bölgesi
TRC2: Şanlıurfa, Diyarbakır Düzey II Bölgesi
TRC3: Mardin, Batman, Şırnak, Siirt Düzey II Bölgesi
TULİP: Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜÇA: Türkiye Çevre Ajansı
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜMMER: Tüm Mermer Doğaltaş ve Makineleri Üreticileri Birliği
TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNCTAD: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO: Dünya Turizm Örgütü
URAP: University Ranking by Academic Performance
USD: Amerikan Doları
WEF: Dünya Ekonomik Forumu
WHO: Dünya Sağlık Örgütü
WTO: Dünya Ticaret Örgütü
WTTC: Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi
YDO: Yatırım Destek Ofisi
YER-SİS: Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu
YHGP: Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
YHGS: Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
YÖK: Yükseköğretim Kurulu

TAKDİM

Ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini topyekün artırma hedefi doğrultusunda Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde Millî Teknoloji Hamlesi ile yüksek teknoloji ve katma değerli üretimi destekliyoruz. Küresel rekabet gücümüzü yükseltecek, ekonomik ve teknolojik bağımsızlığımızı güçlendirecek adımlar atıyoruz. Diğer yandan da Yerel Kalkınma Hamlesi ile 81 ilimizin potansiyelini ve yetkinliklerini harekete geçirecek politikalarla birlikte tüm bölgelerimizin bu yolculuğa azami katkıyı sunmasına yönelik program ve projeleri hayata geçiriyoruz.

Küresel değer zincirleriyle ilişkiler, üretim yapısı, dış ticaret düzeyi, girişimcilik kapasitesi, Ar-Ge ve yenilik performansı ve diğer illerle sosyo-ekonomik ilişkiler açısından illerimiz ayrılmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Antalya gibi küresel değer zincirlerinde üst sıralarda yer alan illerimiz ve Kayseri, Gaziantep, Konya, Denizli ve Tekirdağ gibi önemli üretim ve ihracat merkezlerimiz ile birlikte imalat sanayi altyapısı ve kentsel hizmetler açısından daha yoğun müdahale ihtiyacı olan illerimiz mevcuttur.

İşte bu farklılıkları dikkate alan bölgesel kalkınma politikaları, refahın yurt sathında dengeli bir şekilde yayılmasını sağlama amacıyla öncelik verdiğimiz konuların başında gelmektedir. Buradan hareketle, 2024-2028 dönemi bölgesel gelişme politikalarımızın yeni stratejik çerçevesini ve uygulama araçlarını içeren Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejimizi (BGUS), "Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle yerel dinamiklerini kullanarak topyekün kalkınmış bir Türkiye" vizyonuyla kamu, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerle geniş bir katılımı hazırladık. Yerel düzeyde ise kalkınma ajanslarımızın her birinin sorumluluk sahasını da ifade eden 26 Düzey 2 Bölgesi için hazırladığımız bölge planlarında; Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'yle uyumlu şekilde her bir bölgenin orta vadeli gelişme önceliklerini ve potansiyellerini tanımladık. Yerelde yine ilgili bütün paydaşların katılımıyla kalkınma ajanslarımızın koordinasyonunda hazırladığımız bölge planlarında uygulama aracı olarak örnek projeler de geliştirdik.

Bu kapsamda; Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerini kapsayan TR83 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı'nı da Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda Orta Karadeniz Kalkınma Ajansımız eliyle ortaya koyduk.

TR83 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı; bölgeyi sürdürülebilir ve rekabetçi ekonomik yapıya kavuşturmak amacıyla imalat sanayiinde verimlilik, yeşil dönüşüm ve sürdürülebilirliği sağlayarak teknoloji seviyesini, katma değeri ve ihracatı artırmak; bölgenin kültür ve doğa turizmi değerleri ile alternatif turizm altyapısını geliştirmek, ulusal ve uluslararası düzeyde markalaşma ile bölgeyi çekim merkezine dönüştürmek, nitelikli insan kaynağı ve güçlü toplum hedefine ulaşmak amacıyla beşeri sermayeyi geliştirmek ve girişimcilik ekosistemini geliştirerek yeni istihdam ve yatırım olanakları oluşturmak üzere stratejik öncelikler, hedefler ve tedbirler içeriyor. Yenilikçi ulaşım altyapısı, bütünlük turizm, yeşil dönüşüm, imalat sanayiinde ve tarımda katma değerli üretimin sağlanması ve ihracatın artırılması gibi konularda bölge planında yer alan amaçların hayata geçirilmesi için kamu ve özel sektöre yönelik proje örneklerine de planda ayrıca yer verdik.

BGUS ve bölge planlarının hazırlık sürecinde Bakanlığımıza ve kalkınma ajanslarımıza katkı veren tüm kurum ve kuruluşlarımızı teşekkürlerimi sunuyorum. Başta Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ve kalkınma ajansları personelimiz olmak üzere çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Mehmet Fatih KACIR
Sanayi ve Teknoloji Bakanı

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bölge planı; ulusal planlar, strateji ve politikalar ile bölgede yaşama geçirilecek faaliyetler arasındaki ilişkiyi güçlendiren; bu faaliyet ve düzenlemelere rehberlik eden, paydaşlar arasında işbirliği ve ortaklık kültürünün geliştirilmesine, sürdürülebilir büyüme ve gelişme ile kalkınmaya katkı sağlayan, kaynakların yerinde ve etkin kullanılmasına öncülük eden, sosyoekonomik gelişme eğilimlerini ve yerleşmelerin gelişme potansiyelini belirleyen kararlar ve müdahaleler bütünüdür. Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinin oluşturduğu TR83 Bölgesi'nin, 2024-2028 dönemini kapsayan bölge planı; Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın verdiği yetki ile 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8. maddesi hükümleri doğrultusunda, katılımcılık şeffaflık, hesap verebilirlik, danışma, ulusal politikalara ve gelişmelere uyum ile tamamlayıcılık ilkelerinin ışığında, On İkinci Kalkınma Planı'nın; "Türkiye yüzyılında çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, ileri teknolojiye dayalı, yüksek katma değer üreten, geliri adil paylaşan, istikrarlı, güçlü ve müreffeh bir Türkiye" vizyonuna en yüksek katkıyı sağlamak hedefiyle, bölgenin 5 yıllık geleceğini belirlemek üzere hazırlanmıştır.

Plan; BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), Orta Vadeli Program (2023-2025), Orta Vadeli Program (2024-2026), Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028), Türkiye Mekânsal Strateji Planı (2023-2053), Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı (2023-2053), Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023) ve Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planı'nın vizyon, hedef ve içerikleri göz önünde bulundurularak, bu politika ve strateji belgeleriyle optimum uyumu yakalayacak, bölgesel ve ulusal sürdürülebilir kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak vizyon hedeflerini yaşama geçirmek üzere kurgulanmıştır.

Bölgenin vizyonu; "Dünyayla dost, yenilikçi ve çağdaş üretim altyapısıyla gelişen, değerlerinin farkındalığıyla mutlu, yaşanabilir, rekabetçi Orta Karadeniz" olarak belirlenmiştir. Vizyon tümcesi, 4 temel bileşenin bir araya getirilmesinden doğmuş, vizyonu oluşturan temel bileşenler, paydaşların üzerinde görüş birliğine vardığı, altının çizilmesini istediği ve bölgenin geleceğini belirleyecek sinerji odaklarından seçilmiştir. Bu temel bileşenler:

- Dünyayla Dost, Yenilikçi, Çağdaş Üretim Yapısına Dayalı Ekonomik Büyüme ve Gelişme
- Değerlerinin Farkında, Bu Değerlere Sahip Olmaktan Keyif ve Mutluluk Duyan İnsan Odaklı Politikalarla Nitelikli Bireylerin Elde Edilmesi, Beşerî ve Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi
- Yaşanabilir Bölge
- Rekabetçi Orta Karadeniz'dir.

Bölgenin mevcut durumu, bu mevcut durumu yaratan öznel ve nesnel koşullar ile sürdürülebilir kalkınmanın yaşama geçirilmesinin bu temel bileşenler kapsamındaki müdahale alanları ve hedefleri ile gerçekleştirilebileceği bölgedeki aktörler tarafından dile getirilmiş; bu bileşenler planın stratejik öncelik, hedef, tedbir ve projelerini belirlemiştir.

Plan, bölgenin vizyon hedefine ulaşılmasına katkı sağlayacağına inanılan stratejik omurga veya patikayı tanımlamaktadır. Plan kapsamında üç gelişme eksenini ya da stratejik öncelik ve stratejik önceliklerin yaşama geçirilmesine yönelik müdahale alan ve kararlarını içeren 12 hedef, bu hedeflerin altında da 107 tedbir, ve 72 proje önerisi bulunmaktadır. Gelişmenin ve beklentilerin arzulandığı şekilde somutlaştırılabilmesi için, her stratejik amacın gerçekleşmesini sağlayacak öncelikler ve bu önceliklerle ilişkili tedbirler ve projeler belirlenmiş ve aşamalı olarak ayrıntılandırılmıştır. Planın gelişme eksenleri:

- Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi
- Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması
- Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi'dir.

On İkinci Kalkınma Planı'nın "istikrarlı büyüme, güçlü ekonomi", "yeşil ve dijital dönüşümle rekabetçi üretim", "nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum", "afetlere dirençli yaşam alanları, sürdürülebilir çevre" ve "adaleti esas alan demokratik iyi yönetim" eksenleriyle uyumlu olan bölgenin temel bileşenleri ile gelişme eksenlerinin, Türkiye için belirlenen hedeflere en yüksek katkıyı sağlaması beklenmektedir. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi stratejik önceliği; "ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve yenilikçi teknolojilerle iyileştirilmesi, doğal ekosistemlerin koruma ve kullanma dengesi içerisinde değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, kentsel ve kırsal altyapının geliştirilmesi, yerleşimlerde insan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon" hedefleri ile bu dört hedefin yaşama geçirilmesine yönelik 30 tedbir ve 15 projeden oluşmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişme, rekabet edebilirlik, yaşanabilir yerleşimler ve yüksek yaşam kalitesinin gerektirdiği ve paydaşların ortak akıl ve görüş birliği içerisinde ulaştığı Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum İle Sosyal Refahın Artırılması stratejik önceliğinin yaşama geçirilmesine yönelik hedefler, “gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksullukla mücadele edilmesi, dezavantajlı grupların sosyoekonomik yaşama katılımlarının sağlanması, beşerî sermaye ile kurumsal kapasite ve yönetişimin geliştirilmesi” olarak belirlenmiş, bu dört hedefin altında ise 30 tedbir ve 4 proje önerisine yer verilmiştir.

Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi stratejik önceliği ise; “tarımsal ekonominin sürdürülebilirliği ve kırsal kalkınmaya katkı sağlanması”, “katma değeri yüksek, yeşil dönüşüm odaklı rekabetçi üretim altyapısının oluşturulması”, “dış ticaretin geliştirilmesi, işletmelerin dışa açılmalarının desteklenmesi” ile “bütünleşik Orta Karadeniz destinasyonunun oluşturulması ve bölgenin çekim merkezine dönüştürülmesi” hedefleri ile bu hedeflerin yaşama geçirilmesine yönelik planlanmış 47 tedbir ile 53 proje teklifini içermektedir.

Kıyı Karadeniz’le Anadolu’nun içlerini birbirine bağlayan bölge topraklarının, üst ölçekli planlarda tarihteki misyonu ile benzer şekilde Anadolu’yu güney doğu-kuzey batı eksenlerinde kesen ulaşım akslarının kesişim noktasında, stratejik bir konumda yer aldığına vurgu yapılmaktadır. TR83 Bölgesi; büyük ovaları, bereketli toprakları ve akarsuları, görece kolay savunulabilen kentleri ile dünya tarihine yön veren uygarlıklara ev sahipliği yapmış, önemli idarî merkezleriyle adını duyurmuştur. Bölge, gerek ticarî ilişkiler ve koridoru, kültürel ve ulaşım ağlarıyla kıyı Karadeniz, İstanbul ve Karadeniz Çanağı ile gerekse de Sivas üzerinden Kayseri, Ankara, Orta, Doğu ve Güney Doğu Anadolu ile tarihsel bağlarını korumakta, güçlendirmektedir. Demiryolu hattına sahip Karadeniz Bölgesi’nin tek limanı ile enerji projelerine de ev sahipliği yapan Orta Karadeniz Bölgesi’nin; kombine taşımacılığa olanak sağlayan altyapısı ve yolları, planda da altı çizilen ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, farklı iklim türlerinin bahsettiği tarımsal ürün çeşitliliği ve zenginliğinin rekabetçi, sürdürülebilir üretim yapısıyla bütünleştirilerek geliştirilmesiyle birlikte, bölgesel ve ulusal kalkınma ile ekonomik büyümeye daha fazla katkı sağlaması beklenmektedir.

TR83 Bölgesi’nde 50 ilçe bulunmakta, bu ilçe sayısı ile Orta Karadeniz, Düzey 2 bölgeleri arasında 4. sırada yer almaktadır. 2022 yılı TÜİK verilerine göre, bölgenin 100 bin ve üzerindeki nüfusa sahip ilçe sayısı 9 iken, 21 ilçe nüfusunun 20 binin altında kaldığı görülmektedir. Merkez ilçeler dışarıda bırakılırsa en büyük 3 ilçe olan Bafra, Çarşamba ve Erbaa ile en küçükler durumundaki Lâçin, Boğazkale ve Hamamözü arasındaki farkın 25 kattan fazla olduğu gözlenmekte, yüzölçümüne göre de 6. sırada yer alan bölgenin geniş bir yerleşim alanı ve hizmet ağının bulunduğu, gerek nüfus ve gelişmişlik dereceleri gerekse de büyüklüklerinin çok geniş bir yelpazeye dağıldığı anlaşılmaktadır.

Bölgenin toplam yüzölçümü 37.823 km²’dir. Bu yüzölçümü büyüklüğü ile Bölge, Türkiye’nin yaklaşık yüzde 4,9’unu kaplamaktadır. Yüzölçümüne göre en büyük ilçeler sırasıyla Çorum ve Tokat Merkez, Sungurlu ve Amasya Merkez’dir. En küçük olanlar ise Çorum ili Oğuzlar, Tokat Pazar ve Samsun Yakakent ilçeleridir. En büyük ile en küçük ilçeler arasındaki fark 20 katı aşmakta, yüzölçümü büyüklüğüne göre de ilçelerin geniş bir aralıkta yer aldığı görülmektedir.

TR83 Bölgesi’nin; hem yerleşim sayısı ve büyüklüğü hem de BGUS, SEGE, YER-SİS ve kent kır sınıflaması gibi ulusal politika belgeleri, stratejileri ve araştırmaları ile bölgesel analiz ve çalışmalarda ortaya çıkan çok farklı gelişmişlik düzeylerinden oluşan geniş bir yelpazeye hizmet vermesi gerekmektedir. Ulusal politika belgeleri ile Kalkınma Ajanslarının kuruluş amaçlarında da altı çizildiği gibi, bölge içi gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılarak az gelişmiş yerleşimlerin gelişmiş olana doğru yakınsaması ve ülke içindeki gelişmişlik farklarının giderilerek küresel düzeyde rekabet gücünün kazanılması bir zorunluluktur. BGUS başta olmak üzere ulusal kalkınma planları ve politika belgelerinin bölge için belirlediği misyonlarla, küresel ve ulusal düzeyde yaşanan değişim ve gelecek senaryoları, mevcut konjonktür ve iktisadî gerekler gibi makro ve nesnel koşulların yanı sıra güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve kısıtlar, beklentiler, bölgenin mevcut durumu, ekonomik yapısını etkileyen potansiyelleri, tedarik zincirlerindeki yeri, üretebilme yeteneği, insan kaynağı, ileri ve geri bağlantıları, hammadde ya da kaynak temini, göreceli avantaj ya da dezavantajları, öne çıkan sektörleri, gelişmesi arzulan iş kolları, istihdam, enerji ve diğer altyapı gibi öznel koşulları, planlama bilimi ve ilgili disiplinlerin gerekleri ile birlikte değerlendirilmiş, birçok veri ve göstergesi esas alan araştırmaları birleştiren bir yöntemle görece benzer özelliklere sahip ilçelerden oluşan alt bölgeler oluşturulmuştur. Plan kapsamında belirlenen beş alt bölgenin özellikleri, birbirleriyle ilişkileri, vizyon hedefine sağlayabilecekleri katkı düzeyleri açıklanmış, yapılması gerekenler ve müdahaleler program, proje ve tedbirler düzeyinde özetlenmiştir.

Üretim ve ekonomik yapıdan sektörlere, yaşamın her alanında rekabetçi, büyüme ve gelişmenin gerektirdiği dönüşüm ve değişime açık, mutlu ve müreffeh insan kaynağı, afetlere dirençli toplum ve altyapısı, varlık ve potansiyelleri birbirini tamamlayarak anlamlı bir bütünlük oluşturan, kaynaklarını dünya dostu ve verimli kullanan, zenginlik ve değerlerini, geleceğe aktaracağı mirasını sürdürülebilir değerlendirerek ulusal kalkınmaya en yüksek katkıyı sunmak hedefindeki TR83 Bölgesi'nde arzulan bu hedefe erişilmesini sağlayacak büyüme ve gelişme odakları; I ve II. Alt bölge yerleşimleri, bölgesel merkez ile alt bölge merkezlerini oluşturan ilçelerdir. Görece gelişmişlik düzeyi ve kentleşme oranları yüksek III. Bölge ilçelerinin özellikle rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirliğe stratejik katkı sağlaması planlanmakta, IV ve V. Alt bölgelerde gelişme, kentleşme ve büyüme uyarılarak üst kademelerdeki yerleşimlere yakınsama ile gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır.

Plan döneminde, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri görece geride kalan yerleşimler ile yüksek gelişmişliğe sahip olanların yakınsamasına yönelik proje ve faaliyetler gerçekleştirilmesinin, sosyoekonomik gelişmesi yetersiz, hizmet verme kapasitesi kısıtlı “yerel merkezler” ile “öncelikli dönüşüm merkezleri”nde yaşam kalitesinin yükseltilmesine, geliştirilmelerine, gelirlerin artırılmasına katkı sağlayacak, dışsallıklar ve çarpan etkisi yaratacak altyapı ve dönüşüm yatırımlarının uygulanmasının, görece gelişmiş ve nüfusu fazla olan “bölgesel merkez”ler (cazibe merkezleri) için dengeli büyüme, küresel entegrasyon ve rekabet gücü yüksek yapılara dönüşümü hedefleyen tedbirler geliştirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmiştir. Bölgede; aidiyet ve sahip olunan değerlere farkındalık yaratılması, çağdaş insana yaraşır, yaşanabilir mekân ve yerleşimlerin, özetle vizyon hedeflerinin yakalanması çok boyutlu, değişken ve dinamik bir politikalar demetinin kurgulanmasını zorunlu kılmakta, tüm çalışma ve yatırımlarda kaynakların verimli, koruma ve kullanma dengesi gözetilerek değerlendirilmesi, küreselleşme olgusunun tüm dünyayı kapladığı günümüzde bölgenin çağa ayak uydurması, teknolojik yenilikleri izlemesi, dünya dostu yenilikçi ve rekabetçi üretim yapısına dönüşüm sürecini tamamlayarak katma değeri yüksek ürünlerle küresel pazarlarda boy göstermesi gerekmektedir. Plan, hazırlık sürecinde ortaya çıkan ve yerel aktörlerin üzerinde görüş birliğine vardığı vizyon imgelemine çıkış noktası olarak almakta, vizyonun 2024-2028 döneminde iç tutarlılığı bozulmaksızın, ayrıntılandırılarak, uyarlanarak ve somutlaştırılarak, stratejik öncelikler-hedefler-tedbirler ve projeler sistemiyle yaşama geçirilmesi öngörülmektedir. Bu gerekçeye uygun şekilde bölgeler ve ülke genelindeki diğer kurum ve paydaşların rol aldığı Delice-Samsun Otoyolu gibi stratejik öneme sahip yatırım, proje ve önerilere her ne kadar plan metni içerisinde yer verilmişse de, projeler evrensel kümesi içerisinde, bölgedeki aktörlerin el birliği ve koordinasyonu ile gerçekleştirilmesi beklenen 72'si belirlenmiş ve bu önerilere yoğunlaşılarak, 2024-2028 döneminde yaşama geçirilmelerine odaklanılması amaçlanmıştır. Seçilen bu projelerin yanı sıra, stratejik öncelik-hedef-tedbir sistemi içerisinde vurgulanan ve altı çizilen faaliyetler kurgusu, diğer yatırım ve önerilerin ancak birlikte değerlendirilmesi durumunda diğer bölgeler ve küresel ilişki ağlarındaki ülkeler arasında rekabet gücünün kazanılabileceği ve sürdürülebilirliği sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

Bölgenin köklü bir geçmişe sahip olmasını sağlayan etkenlerin başında gelen ve özellikle bitkisel üretimde kendisini gösteren tarımsal zenginliği, bu sektörün baskın karakteri, durağan yapısı, gizli işsizlik ve atıl istihdam gibi yapısal sorunlarının etkilerinin görece daha yüksek olduğu dört ve beşinci alt bölgelerde; büyüme ve gelişme ile yakınsamaya, yaşam kalitesinin yükseltilerek daha yaşanabilir şehirlerin oluşturulmasına ve göçün önlenmesine katkı sağlayacak altyapı yatırımlarının tamamlanması hedeflenmektedir. Tarımda rekabetçiliğin yükseltilmesi ile gelirlerin çeşitlendirilmesine yönelik sanayi ve hizmet sektörleri alt kollarının, ulaşım ve lojistik altyapısının Bölge genelinde iyileştirilmesi ile komşu bölgelerle ilişkilerin ve ticaretin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılının bu ilk planında Orta Karadeniz Bölgesi; ulusal kalkınma ve rekabet edebilirliğe en yüksek katkıyı, sürdürülebilir ve rekabetçi bir büyüme ile sağlamayı hedeflemiş; belirlediği vizyonun ışığında bu hedefe ulaşırken, varlıklarından haz duyulacak zenginlik ve mirasını sürdürülebilir değerlendirmeyi, altyapı eksikliklerini en alt gelişmişlik düzeyinden başlayarak tamamlamayı, bir yandan dünyadaki gelişmelere uygun olarak küresel bütünleşme ve bu bütünleşmenin gerektirdiği rekabetçi bir üretim yapısını, diğer yandan da yakınsama ve yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedeflemektedir. Katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, danışma, ortak karar alma, ulusal politikalara ve gelişmelere uyum ile tamamlayıcılık ilkeleri doğrultusunda belirlenen bu vizyonun yaşama geçirilmesi için birçok kişi ve kuruluşun üzerine düşen görevleri, planlama çalışmaları sırasında ortaya çıkan sinerji ve ortak bilincin sorumluluğunda yerine getirmesi beklenmektedir.

Şekil 1 Vizyon, Stratejik Öncelik ve Hedefler

TR83 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI VİZYON, STRATEJİK ÖNCELİK VE HEDEFLERİ

Vizyon	Dünyayla dost, yenilikçi ve çağdaş üretim altyapısıyla gelişen, değerlerinin farkındalığıyla mutlu, yaşanabilir, rekabetçi Orta Karadeniz...		
Stratejik Öncelik	1. EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	2. NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	3. SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ
Hedef	<p>1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.</p> <p>1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.</p> <p>1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.</p> <p>1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.</p>	<p>2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.</p> <p>2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.</p> <p>2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.</p> <p>2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.</p>	<p>3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.</p> <p>3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.</p> <p>3.3. Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.</p> <p>3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.</p>

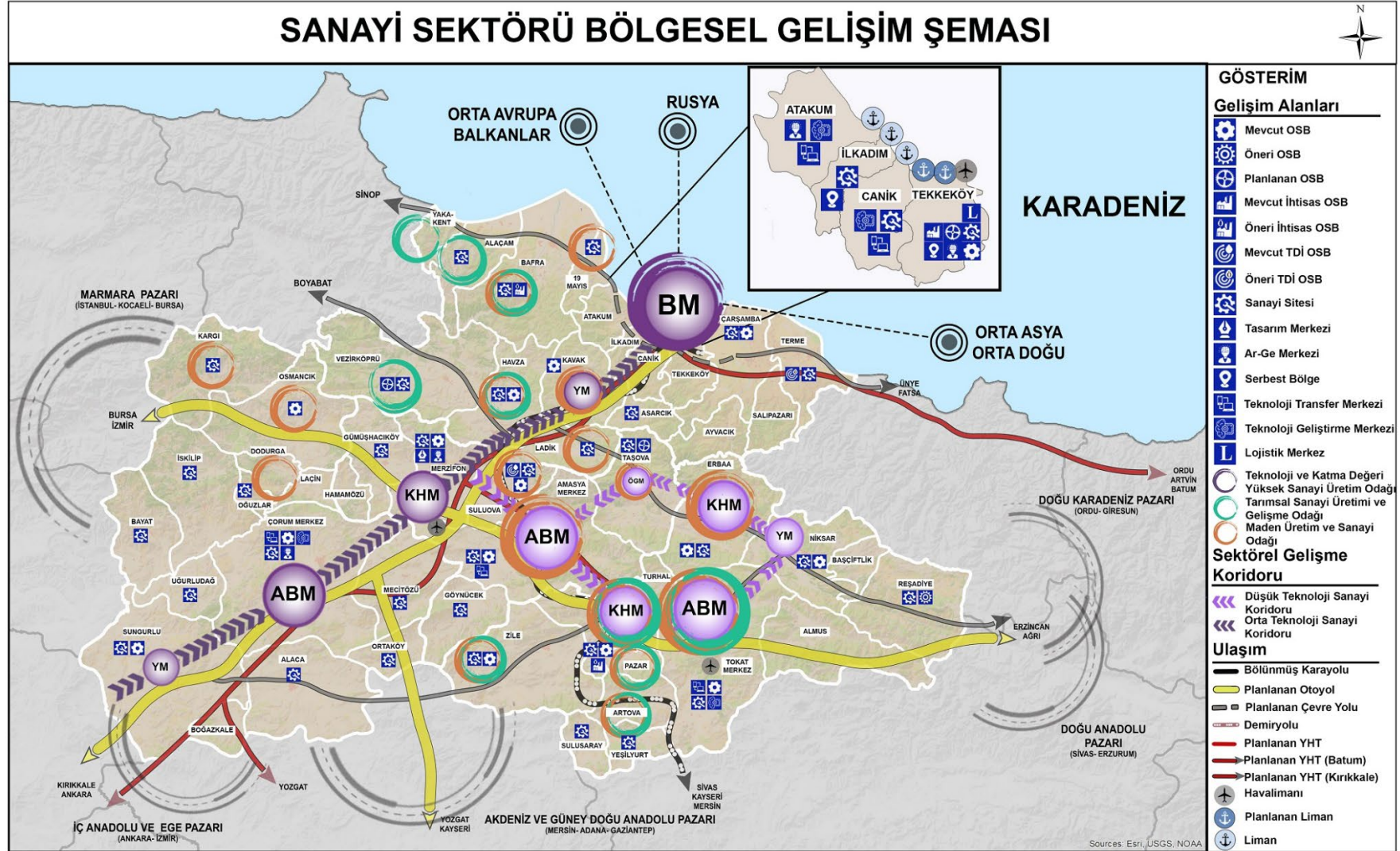

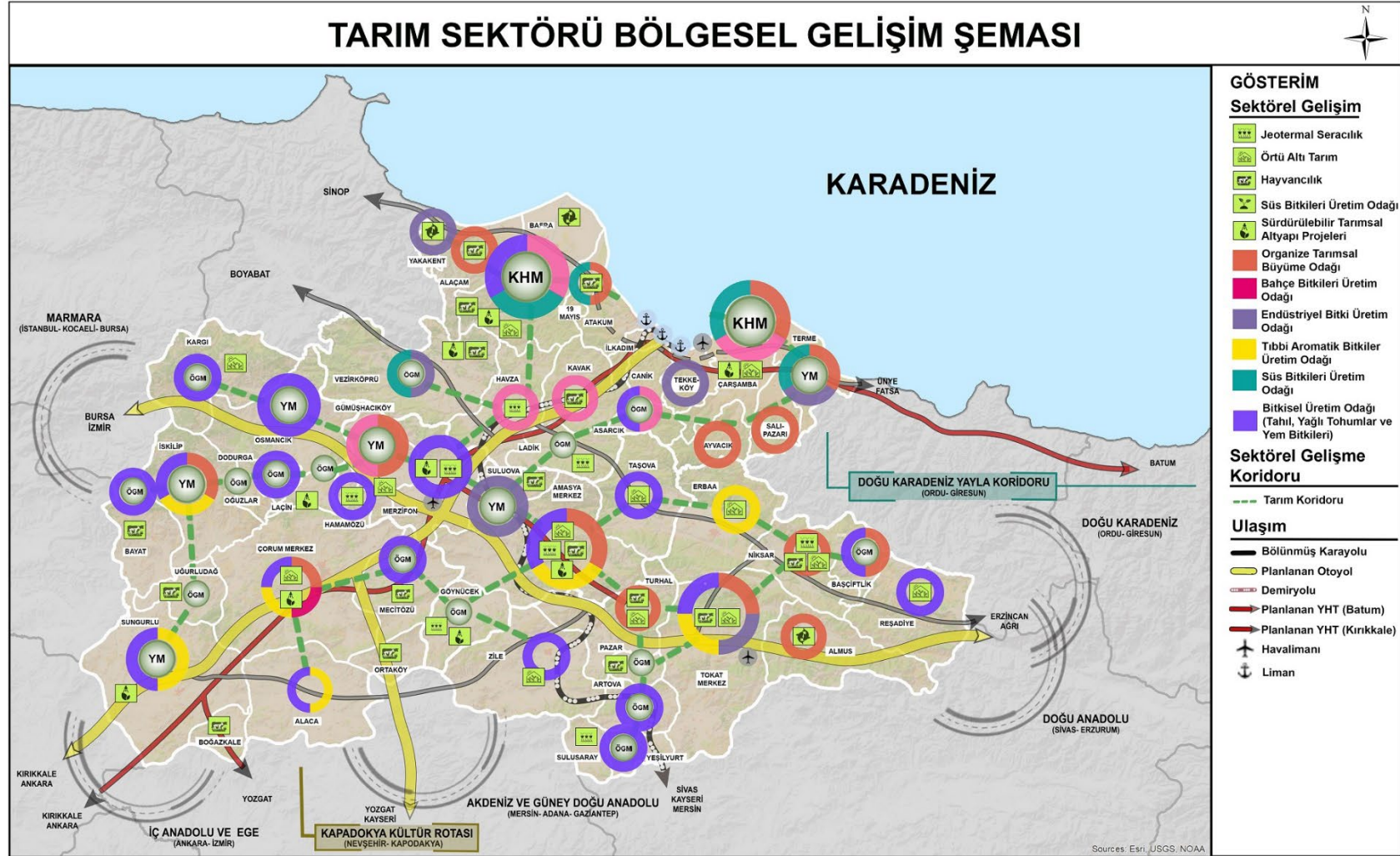
T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Şekil 3 TR83 Bölgesi, Sanayi Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

Şekil 4 TR83 Bölgesi, Tarım Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR83 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI

Şekil 5 TR83 Bölgesi, Turizm Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

I. PLAN HAZIRLIK SÜRECİ

TR83 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8. maddesi çerçevesinde, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından verilen yetki uyarınca, OKA koordinasyonunda, bölge paydaşlarının katılımlarıyla hazırlanmıştır. Bölge planının, planlama yaklaşımı kapsamında güncel, dinamik, esnek, sonuç odaklı, stratejik, diğer planlarla etkileşimli ve katılımcı nitelikte olması amaçlanmıştır. Plan hazırlık sürecinin her aşamasında bölgedeki yerel yönetimler, kamu, özel kesim, STK ve üniversitelerin aktif katılımının sağlanması esas alınmıştır. Ayrıca, planın mümkün olduğunca bölge önceliklerini gerçekçi bir temelde yansıtması ve uygulanabilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiş, paydaşlarda sahiplenmenin geliştirilmesine gayret edilmiştir. Paydaşların farklı düzeylerdeki katılımcılığı, resmi yazı, internet sitesi, mülakat, odak grubu toplantıları, resmi toplantılar ve çalıştaylar ile anket vb. araçlar kullanılarak sağlanmıştır.

Bölge Planı hazırlıklarına T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün 2022 yılı Mart ayında Kalkınma Ajanslarına dağıtımını yaptığı Bölge Planları Hazırlama Kılavuzundaki temel prensipler doğrultusunda başlanmıştır. Buna göre planın oluşturulmasına yönelik strateji; kılavuzda yer alan temalara ilişkin raporların oluşturulması ve bu raporların bir genel değerlendirme ve sentez süreciyle birlikte terkip edilmesi olarak belirlenmiştir.

Bölge Planı mevcut durum analizi sürecinde ilk olarak ulusal ve uluslararası düzeydeki strateji ve planlar içerik ve yapı olarak değerlendirmeye alınmış, bilgi altyapısı oluşturulmuştur. Bunu takip eden süreçte yerel otoritelerin ve Ajansımızın illere ve bölgeye yönelik hazırlanmış olduğu stratejiler, planlar ve raporlar incelenerek ulusal ve yerel aktörlerin bölgenin geleceğine yönelik amaç ve hedefleri ile ilgili veriler toplanmıştır.

Bölge Planı hazırlık sürecinde paydaş analizi yapılmış, bilgi alma, danışma, ortak karar alma ve uygulama sürecindeki aktörler tespit edilmiştir. Ajans Yönetim Kurulunun görüşlerine başvurulmuştur. Plana küçük ölçekli ve kırsal yerleşimlerden katkı sağlanması konusuna özel önem gösterilmiştir.

Plan hazırlığında, yapılan araştırmalar, geniş katılımlı çalıştaylar ve saha çalışmaları da önemli bir yer tutmuştur. Plan hazırlıkları çerçevesinde yürütülen çalışmalar aşağıda özetlenmiştir;

Tema Çalışma Grubu Toplantıları ve Tema Raporları: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nün görevlendirmesini müteakip sürecin etkin şekilde yönetimi için planlama yapılarak Ajans bünyesinde çalışmalar başlatılmış, çalışma grubu ve iş planı belirlenmiştir. İş planına uygun olarak, ilgili yazının taranması, verilerin toplanması, analizi ve il çalıştaylarının gerçekleştirilmesinin ardından tema raporları hazırlanmıştır.

Analiz Çalışmaları: Temalara yönelik analiz çalışmalarında genel itibarıyla açık kaynaklı verilerden yararlanılmış, elde edilen tüm bilgi, veri ve istatistikler 2010 yılından günümüze oluşan eğilimleriyle birlikte değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Saha Ziyaretleri: Yüz yüze ve çevrim içi olarak yapılan paydaş görüşmeleri, birincil ve ikincil düzeyde veri edinimi ve yapılan analizlerin doğrulanması açısından önemli bir paya sahiptir. Saha ziyaretlerinde paydaşlar, temalara ilişkin sorunları, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ve ileriye yönelik öngörülerini Ajans uzmanlarıyla paylaşmış, görüşmelerin çıktıkları Bölge Planının hazırlanmasında dikkate alınmıştır.

Çevrim İçi Anket Çalışması: Bölge Planı hazırlık çalışmalarının başlamasıyla birlikte Ajans internet sitesi (www.oka.org.tr) üzerinden bir anket oluşturularak tüm paydaşların plan üzerinde söz sahibi olabilmeleri sağlanmış, görüş ve öneriler kayıt altına alınmıştır. Ankette katılımcılara açık ve kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. 481 kişinin katılım sağladığı anketin sonuçları tema uzmanları tarafından değerlendirmeye alınmış ve analizlere yansıtılmıştır.

İl Çalıştayları: Bölge illeri Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat'ta bölgenin kalkınmasına yön verecek politikaları belirlemek üzere, geniş katılımcı kitlelerle "TR83 Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı İl Çalıştayları" düzenlenmiştir. Çalıştaylarda tematik masa çalışmaları, "Ticaret ve Hizmetler", "Sanayi", "Eğitim ve İstihdam", "Sosyal Kalkınma ve Dezavantajlı Gruplar", "Ulaşım ve Altyapı", "Kültür ve Turizm", "İklim Değişikliği, Çevre ve Afet Riskleri" ile "Tarım ve Kırsal Kalkınma" olmak üzere 8 masada yürütülmüştür. Katılımcıların yaşadıkları ilde ve TR83 Bölgesi'nde; temaya ilişkin öngördükleri sorunlar, potansiyeller ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Gerçekleştirilen çalıştaylara ilçe ve yörelerden de katılım sağlanması konusunda hassasiyet gösterilmiştir. Toplam 403 katılımcıya ulaşılan çalıştayların sonuçları tema uzmanları tarafından raporlanmış ve Bölge Planına girdi oluşturmuştur.

Ajanslar Arası Koordinasyon ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) ile Uyum Çalışmaları: Bölge Planının, Kalkınma Planı, diğer ulusal strateji belgeleri ile sektörel/tematik strateji belgeleri ve çevre düzeni planları başta olmak üzere alt ölçekli tüm planlarla uyumunun sağlanmasına özen gösterilmiştir. Diğer yandan, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen BGUS ve Kalkınma Ajansları tarafından yürütülen Bölge Planı hazırlık süreçleri eş zamanlı olarak ilerlediğinden, bu çalışmaların uyum ve tamamlayıcılık ilişkisi içerisinde yürütülmesine gayret edilmiştir. Bunun yanında, komşu bölgelerin Bölge Planları ile olan uyum ve etkileşim de göz önünde bulundurulmuştur.

Bu kapsamdaki ilk istişare toplantısı Bakanlık ve Ajanslar arasında çevrim içi olarak düzenlenmiş, “Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve Bölge Planları Hazırlık Çalıştayı” ise diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin de katılımıyla 21-23 Haziran 2022 tarihlerinde İzmir’de gerçekleştirilmiştir.

Genel Değerlendirme ve Sentez Çalışmaları: Tema raporlarının tamamlanmasının ardından değerlendirme ve sentez çalışmaları yürütülmüş, Bölgesel önceliklerin tespitine temel sağlayan Bölge Planı Mevcut Durum Taslağı oluşturulmuştur. Ajans personelinin görüşlerine başvurmak üzere “OKA Bölge Planı Hazırlık Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir.

Eylül Ayı OKA Yönetim Kurulu Toplantısı: 2022 Eylül ayında Tokat’ta gerçekleştirilen toplantıda, plan kapsamında belirlenen stratejik öncelikler yönetim kurulu üyelerince uygun görülmüş ve bunlara ilişkin hedef, tedbir ve proje önerilerine katkı sunulmuştur.

Doğrulama Çalıştayı: Bölge illerinde geniş katılımı ile düzenlenen il çalıştayları ile anket ve saha çalışmaları, Bölge Planı çalışmalarında katılımcıların katkısını en üst düzeye taşımıştır. Çalışmalar sonucu ortaya çıkan stratejik öncelik ve hedefler ile tedbir ve proje önerilerinin, yerel paydaşların görüş ve önerilerine sunulması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, Ekim 2022’de ayında Tokat’ta 46 paydaşın katılımıyla bir doğrulama çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Çalıştay sonunda elde edilen nihai öneriler ve bilgiler plana işlenmiştir.

II. DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

DÜNYADAKİ GELİŞMELER

Yeni binyıla otomasyon; İnternet, tasarım ve robotik teknolojileriyle girilmiş, ilk on yılın ardından insanlık tarihindeki önemli dönüm noktalarından birisi olarak kabul edilen gelişmelerden ilki, dünya gündemine girmiştir. Kısaca üretimdeki otomasyon ve robotlaşmaya dayalı üretim biçimlerinin yaygınlaşması anlamında kullanılan Sanayi 4.0, sanılanın aksine yalnızca bir teknolojik gelişme ve ilerlemeler bütünü değil, aynı zamanda işgücünün niteliği ve iş yapma süreçlerini sonsuza kadar değiştirecek onu yeniden örgütleyecek, dönüştürecek son derece derin etkilere sahip bir sosyal ilişkiler yumağıdır. ILO tahminlerine göre sanayi sektöründe yaygınlaşacak robot kullanımı ve otomasyona dayalı üretim biçimleri, sanayi çalışanlarının yüzde 40'ını olumsuz etkileyecek, birçok iş sahası yerini robotların düzenleyeceği süreçlere terk edecektir. Yapay zekâ ile donatılmış robotlar ve otomasyon sistemlerinin yaygınlaşması, 2030 yılına kadar, küresel işgücü arzının yaklaşık yüzde 15'ine karşı gelen 400 milyon kişinin işlerini kaybetmesine yol açacak, fiziksel emek ile temel beceri ve algıya dayalı işlerde yüzde 15'lik azalmaya neden olacaktır. Buna karşılık, önümüzdeki on beş yıl içerisinde teknoloji ve uyuma dayalı işlerde yüzde 50'yi aşan, genel anlamda da yüzde 24'ü bulacak yeni istihdamın yaratılması, otomasyon ve yapay zekâ kullanan iş süreçlerinde verimlilik artışları ve sektörlerdeki uyarılan büyüme ile 550 milyon kişiyi aşan bir işgücü talebinin oluşması beklenmektedir.

Sanayi 4.0 sürecinde, teknolojik ilerlemeler ve inovatif yaklaşımlara bağlı yeni iş alanları ve ek istihdam talebinin yaratılmasının bu teknolojiyi üreten ya da söz sahibi ülkeler için geçerli olacağı önemle vurgulanmakta, dönüşümü gerçekleştirecek beceri ve yeteneğe hem sanayi sektörünün hem de işgücünün hazır olması gerektiği dile getirilmektedir. OECD ülkelerinde millî gelirlerin ortalama yüzde 2'si düzeyinde bulunan işgücü eğitimine ayrılan kamu kaynaklarının artırılması, meslekî ve teknik eğitimin bu dönüşüme uygun olarak geliştirilmesi; rekabetçi, sürdürülebilir ekonomik yapıların inşa edilmesinde stratejik önem kazanan bu sürecin desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir.

XXI. Yüzyıl'ın ikinci çeyreğinde gündemdeki yerini koruyacak diğer önemli gelişme de enerjide değişim, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim, ulusal ekonomilerin yeşil dönüşüm, kalkınma ve istihdam çerçevesinde yeniden tasarlanması ve yapılması sürecidir. İlgili tüm tarafların kabul ettiği gibi, iklim değişikliği aşaması geçilmiş, yaşanan değişikliklerin etkileri yerkürede yaşamı tehdit eden bir kriz boyutuna ulaşmıştır. İklım değişikliğine karşı uluslararası mücadeleyi yeni bir yöntemle sürdürme arayışının yansıması olarak ortaya çıkan Paris Anlaşması, Kasım 2016'da yürürlüğe girmiştir. Nisan 2019'da 185'e ulaşan taraf ülke sayısı ile anlaşmanın ortaya koyduğu yeni anlayış, iklim değişikliği ve etkileriyle mücadeleyi; insan hakları, iklim adaleti, toplumsal cinsiyet ve kuşaklararası eşitlik, ekosistem bütünlüğü gibi değerler çerçevesinde, çok aktörlü ve düzeyli bir ortak eylem konusu olarak, bütüncül bir yaklaşımla ele almaktır. Yalnızca deniz seviyesinin yükselmesi, hava olayları, taşkınlar, COVID gibi yeni virüs, mikropların ortaya çıkması ya da ısı baskısına bağlı işgücü kayıplarının artması değil, gezegendeki yaşamı topyekün tehdit eden bu krize karşı, AB de, Aralık 2019'da Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı gündeme getirmiş, yepyeni bir üretim ve tüketim deseni oluşturmayı planladığını tüm dünyaya duyurmuştur. Bu plana göre, AB; sanayi, tarım, enerji ve tüketici davranışlarını dönüştürmek üzere iklim değişikliği ve çevre kirliliği sorunlarıyla mücadele etmeyi ve üye ülkelerin 2050 yılına kadar "net sıfır emisyonlu" ekonomik yapılara evrilmesini hedeflemektedir. Kısa sürede uluslararası kamuoyunda yankı bulan bu plana uygun olarak, 140 ülke net sıfır sera gazı salınımı hedefini gerçekleştirmeye yönelik adımlar atacağını duyurmuş, 2050 hedefleri şimdiden önemli bir diplomasi ve küresel gündem başlığı oluşturmuştur. Avrupa Yeşil Mutabakatı, sadece bir sanayileşme ve enerji güvenliği planlaması değil, aynı zamanda ILO'nun deyimiyle "insan onuruna yakışır yeşil iş hedefini de içeren bir istihdam projesi"dir. Paris Antlaşması'nın ortaya koyduğu yeni anlayışa uygun şekilde çok boyutlu ve aktörlü bir çalışmayı gerektiren evrensel çerçevedeki bu dönüşümün faturasının 30 trilyon avroya ulaşması beklenmekte, yatırım maliyetlerinin en önemli bölümünü ulaştırma ve konut sektöründeki değişimin oluşturacağı tahmin edilmektedir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı, "iklim değişikliği mücadelesini yoğunlaştırmak, üretim süreçlerinde kirliliğinin önlenmesi, temiz, sürekli, ulaşılabilir enerjiye, tarımda da çiftlikten çatala geçiş, biyoçeşitliliğin korunması, ormanların geliştirilmesi ve sıfır kirlilik ile yeşil ekonomiye uygun finans biçimlerinin yaygınlaştırılması" bileşenlerinden

oluşmakta; “2030 yılına kadar AB kaynaklı karbondioksit ve sera gazı salınımlarının yüzde 50-55 azaltılması, 2050’de net sıfır emisyonlu bir ekonomi, karbon etkin fiyatlandırma, sanayinin yeniden tasarımı ve fosil yakıtlardan arındırılmış ucuz enerjiye erişim, çelikte ark fırınları, çimentoda klinker gibi imalat sanayiinde sera gazı salınımlarının azaltılması, döngüsel ekonomi ve yeniden işlemenin tasarımı, tarımda kimyasalların, antibiyotiklerin, gübre kullanımının ve aşırı tarım trafiğinin denetlenmesi, organik doğal ürünlere dayalı tarım, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunması, atıkların denetimi ve arıtılması, hava kalitesinin yükseltilmesi, yıllara göre artan katkı paylarıyla yenilenebilir, sürdürülebilir, döngüsel ekonominin inşası için finansal sistemin oluşturulması” hedeflerini içermektedir. Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB, küresel çerçevede liderliğini üstleneceği bir diplomasi trafiği yürütmeyi planlamakta, karbon sızıntısı olarak adlandırılan, şirketlerin çevre standartlarının uygulanmadığı bölgelere yerleşmesi olasılığını ortadan kaldırmak üzere sınırda karbon düzenleme mekanizması gibi bir dizi faaliyeti yaşama geçirmenin hazırlıklarını yapmaktadır. Sınırda karbon düzenleme mekanizması ile AB sınırından girecek malların karbon içeriği –eğer geldikleri ülkede fiyatlandırılmamış iseler- fiyatlanacak ve bir nevi ithalat vergisi gündeme gelecektir. İlk etapta 52 ürün için referans değerleri belirlenmiş, listede bulunmayanlar için ise AB içerisinde faaliyet gösteren en temiz üreticilerden yüzde 10’luk dilimin ortalamasının alınacağı ifade edilmiştir. 2026’da uygulanmaya başlanması planlanan bu sistemde henüz Türkiye için herhangi bir kısıtlama ya da istisnanın getirilmediği görülmektedir.

Türkiye, 2015 yılında Paris Taraflar Konferansı’na Ulusal Niyet Beyanı’nı sunmuş, antlaşmayı da 22 Nisan 2016 tarihinde, New York’ta düzenlenen törende 175 ülke temsilcisiyle birlikte, gelişmekte olan bir ülke olarak imzalamıştır. 29 Ekim 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile “İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu” kurulmuştur. İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için gerekli önlemlerin alınması, bu konuda ülkenin koşullarına uygun politikaların tasarlanması, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan kurulda, 11 bakanlık, kamu kurumları, özel sektör ve STK temsilcilerinden oluşan 22 üye bulunmakta, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, YÖK, TÜBİTAK, Türkiye Çevre Ajansı, TÜİK, TOBB, TUSİAD, MÜSİAD ve Türkiye Belediyeler Birliği temsil edilmektedir.

Gerek tarafı olduğumuz Paris Antlaşması gerekse de 2026 yılında devreye alınacak, dış ticaretteki en büyük ortağımız durumundaki AB’nin sınırda karbon düzenleme politikasının gerektirdiği dönüşüm ve iklim krizi ile mücadele, önemli adımlar atılmasını gerektirmekte, bu adımların Türkiye’ye yepyeni bir fırsat penceresi sunacağı da kabul edilmektedir. Karbonsuzlaştırmaya dayalı teknolojiler, farklı tasarım ve istihdamlar, yeni talep ve finansman olanaklarıyla Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma stratejisinde yepyeni kapılar açılacak, rekabetçi, dünya dostu bir üretim yapısının oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.

TÜRKİYE’DEKİ GELİŞMELER

2001 krizinin etkilerini başarıyla uyguladığı istikrar programıyla görece kısa zamanda atlatan Türkiye, büyük uyum olarak adlandırılan ve küresel finans akımlarının yüksek olduğu parasal genişlemelerin de katkısıyla, uzun süre yüksek büyüme patikasında ilerlemiş, ulusal ve kişi başına gelirlerini çarpıcı biçimde yükseltmiştir. Bununla birlikte sıcak para akımları, yüksek faizle desteklenen dalgalı kur rejimi, döviz kurunun düşmesi, sanayideki ileri ve geri bağlantıları derinden etkilemiş, bazı yıllarda ulusal gelirin yüzde 6’sını aşan cari işlemler açığı ile karşılaşmış, ara ve yatırım malı ithalatı da artmıştır. Gümrük Birliği ile perçinlenen bu etkilerle ülkenin dış ticareti açık vermeyi, ihracatın ithalatı karşılama oranları da görece düşük seyrini sürdürmüştür. 2022 yılı Türkiye ithalatı 363,7 milyar dolar düzeyinde bulunmakta, ithalatın yüzde 90’ını ara malı ve yatırım malları oluşturmaktadır.

COVID-19, dünyada yeni bir dönemin kapısını aralamış, kapanma ve kısıtlamalar, uzaktan çalışma, çevrimiçi toplantı gibi kavramlar, insanoğlunun gündemine bu salgınla birlikte yerleşmiştir. Ulaştırma ve turizm başta olmak üzere tüm dünyayı derinden etkileyen salgın, farklı ülke ve coğrafyaları bir araya getiren tedarik zincirlerini kırmış, özellikle imalat sanayiindeki ileri ve geri bağlantılarda –navlun, konteyner maliyetleri ve lojistik altyapısında- yaşanan değişimler, ülkemizi Güney ve Doğu Asya’ya alternatif bir üretim merkezi olarak kabul ettirmiştir. On İkinci Kalkınma Planı’nda da konunun kritik önemini altı çizilmiş, “tedarik zincirlerinin kırılmalarını önlemek üzere ülke içinden yakın, dost ve çevre ülkelerden temin, bu zincirlerin çeşitlendirilerek güçlendirilmesi gibi yaklaşımlarla, yeniden yapılanması” süreçlerine dikkat çekilmiştir. İşgücü maliyetlerinin yükselmesiyle birlikte bu ülkelerin hammadde ve emek yoğun, düşük teknoloji ürünlerde görece rekabet üstünlüğünü önümüzdeki dönemde yitirmesi beklenmektedir.

Stratejik öneme sahip jeopolitik konumu ile Türkiye; Arap Baharı, Suriye'deki gelişmeler ve terörle mücadele, çevre ülkelerden sığınmacı göçleri, 2022 yılında başlayan Rusya Ukrayna Savaşı'nın petrol, tahıl ve hammadde fiyatları üzerindeki etkisi, salgın sürecinde küresel boyuttaki parasal genişlemenin tetiklediği enflasyonist baskıları önceliklendirerek politikalarını belirlemekte, iklim krizi ve yeşil dönüşüm ile rekabetçi, çağdaş teknolojik ve yenilikçi bir ekonomik yapıya yönelik çalışmalarını, ülke genelindeki yaşam kalitesi ve gönencin yükseltilmesi faaliyetleriyle bütünleştirmektedir. Bir yandan da küreselleşen dünyanın belirsizlik ortamında salgın sürecinin iyice tahrip ettiği sosyal, ekonomik ve çalışma yaşamının uzantıları, reel ücretlerin gerilemesiyle birlikte işgücü piyasasından kopmalara neden olan "sessiz istifa", merkez bankalarının birbiri ardına faiz artırmalarıyla şiddetini günden güne daha fazla hissettiren sıkılaşma ve resesyon gibi dönemin öznel koşullarının dünya ekonomilerindeki yansımaları ve ülkemiz üzerindeki etkileri de izlenmeye devam etmektedir.

Rusya Ukrayna Savaşı'nın yarattığı belirsizlikler, Türkiye'nin bu savaştaki arabuluculuk çabaları, dünyanın da ilgiyle izlediği barış yolundaki başarıları, gıda güvenliğine yönelik kazanımları, Avrupa ülkelerinin doğal gaz gereksinimi ve tedarikinde Karadeniz üzerinden Türkiye'nin anahtar oyuncu konumuyla ortaya çıkması olasılığı, bu olasılığın yanı sıra yeni keşfedilen doğal gaz ve enerji kaynaklarının doğuracağı fırsatlar, tehditler, iklim değişikliği ve kuraklık, ülke ve bölgeyi yakından etkileyecek diğer konjonktürel gelişme ve değişimler, gündemdeki yeri ve önemini korumayı sürdürmektedir.

III. BÖLGENİN YERİ VE ÖNEMİ, BEKLENTİLER, HEDEFLER

Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin kuzeyinde bulunmakta, adını kuzey sınırında yer alan Karadeniz'den almaktadır. Doğuda Gürcistan sınırından, batıda Sakarya Ovası ile Bilecik'in doğusuna kadar uzanan Karadeniz Bölgesi, Türkiye yüzölçümünün yüzde 18'ini kaplamakta, doğu-batı doğrultusunda 1.400 km, kuzey-güneyde ise 100 - 200 km arasında değişen genişliğe sahip topraklarıyla, ülkemizin yüzölçümü bakımından da 3. büyük bölgesini oluşturmaktadır.

Karadeniz Bölgesi; gerek konumu, coğrafi ve topografik özellikleri, gerekse de doğal kaynakları ile dünya tarihine yön veren uygarlıklara ev sahipliği yapmış, zengin birikime sahip, önemli bir yarı kapalı havza olarak bilinmektedir. Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya arasındaki geçiş güzergâhının üzerinde bulunan havza toprakları, bu jeopolitik konumu ile tarihî İpek Yolu ve Kral Yolu gibi ticaret yollarının da önemli durakları arasında gösterilmiştir. Jeopolitik konumunun sağladığı avantajların yanı sıra doğal kaynaklarının her geçen gün yükselen ticarî ve ekonomik potansiyeli, günümüzün petrol ve doğal gaz aktarımında kullanılan enerji nakil hatları projeleri Karadeniz Bölgesi'nin önemini daha da artırmış, stratejik konumunu perçinlemiş görünmektedir. Şekil 6'da Türkiye ve Karadeniz Bölgesi'nden geçen boru hatları gösterilmiştir.

Şekil 6 Türkiye ve Karadeniz Bölgesi Boru Hatları, 2022

Kaynak: BOTAŞ

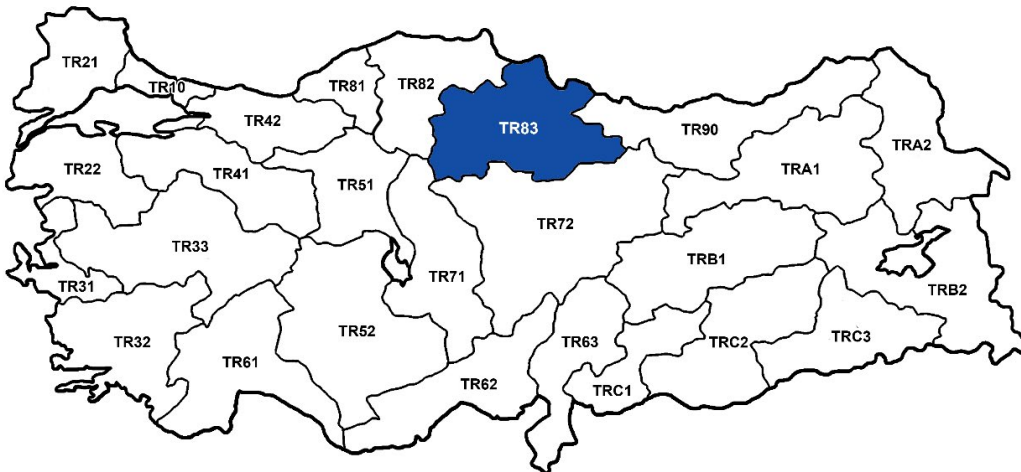
Orta Karadeniz Bölgesi, uygarlıklar yarımadası Anadolu'nun kuzeyinde, Karadeniz Bölgesi ve Havzası'nın orta bölümünde yer almaktadır. Yeşilirmak ve kısmen de Kızılırmak nehirlerinin su toplama alanlarını örten TR83 ya da Orta Karadeniz Bölgesi, akademisyenlerin deyişiyle "ırmakların kavuştuğu, yolların buluştuğu" stratejik konumu ile bugün de Anadolu'yu kuzeybatı güneydoğu ekseninde kesen ulaşım ağları üzerinde bulunmaktadır. Gerçekten de Orta Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin sekizinci büyük nehri Yeşilirmak'ın tüm kollarının kavuştuğu, Kızılırmak, Yeşilirmak ve kollarının suladığı bereketli topraklarının yanı sıra, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kıyı Karadeniz'in yarımadanın iç bölgeleri ile bağlantısına köprü oluşturmakta, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Gürcistan, Romanya, Bulgaristan gibi havza ülkeleriyle kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkilerini sürdürmektedir.

Şekil 7 Karadeniz Çanağı Ülkeleri ve Karadeniz Bölgesi

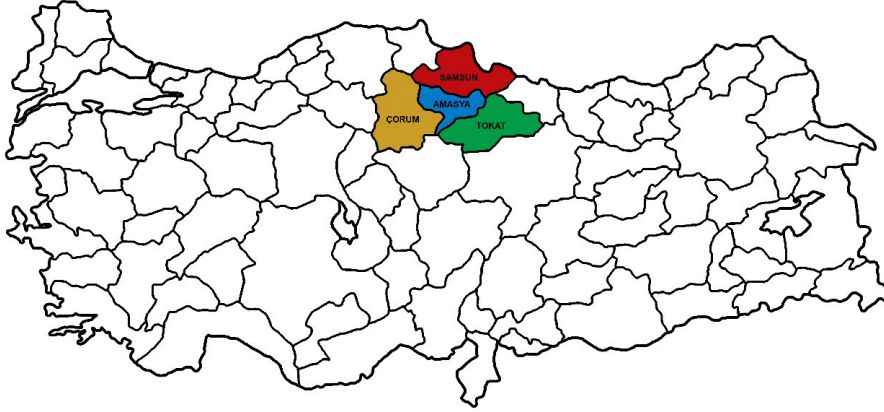

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinin oluşturduğu Orta Karadeniz Bölgesi'nin, 50 ilçe, 78 belediye ve 1.745 köy bulunmaktadır. Bölge toprakları ülkenin yaklaşık yüzde 5'ini oluşturmakta, 37.823 km²'lik yüzölçümü değeri ile Düzey 2 bölgeleri içerisinde 6. belediye ve ilçe sayısı ile 4. köy sayısı bakımından da 3. sırada yer aldığı görülmektedir. Bölgenin nüfusu 2.827.339 kişidir. Ülke nüfusunun yüzde 3,32'sine denk gelen bu oranın; 2010 yılında yüzde 3,72, 2000'de yüzde 4,42, 1980'de yüzde 5,69, 1927 yılında ise yüzde 6,49 değerini aldığı bilinmektedir.

Şekil 8 Orta Karadeniz, TR83 Bölgesi

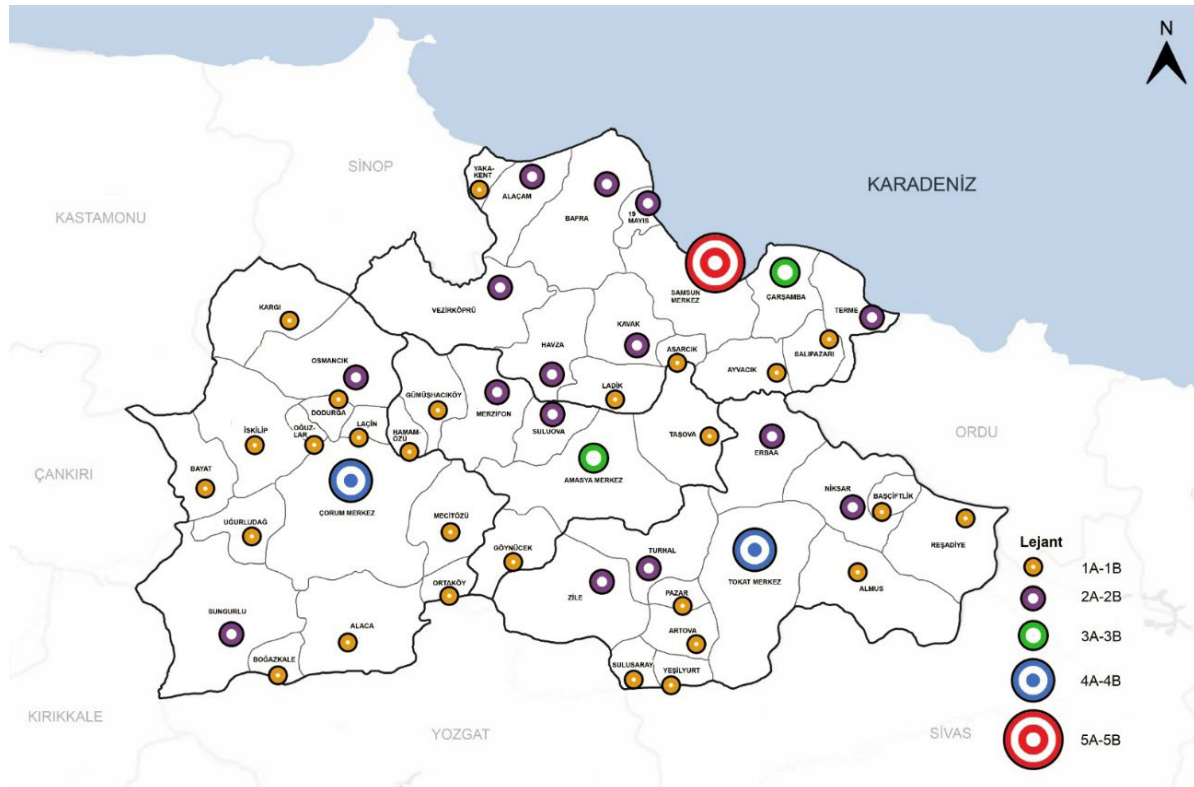

Şekil 9 Orta Karadeniz Bölgesi'ni Oluşturan İller

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 2020 yılında yayımladığı YER-SİS raporunda, altı farklı boyuta ilişkin yedi hizmet alanı kullanılarak yerleşimler arası sosyoekonomik ilişkiler incelenmiş ve kentsel hizmet merkezleri; altyapısı, ilişkili ağları ile birlikte ortaya konulmuştur. Raporda, Türkiye'deki 879 kentsel yerleşim, belirlenen değişken ve bu değişkeni temsil eden akış sonuçları yardımıyla hesaplanan skorlar dikkate alınarak 7 alt derecede sınıflandırılmıştır. YER-SİS sonuçlarına göre, Samsun Merkez (İlkadım, Canik, Tekkeköy ve Atakum ilçeleri) 5B, Tokat ve Çorum Merkez ilçeleri 4B, Amasya Merkez 3A, Samsun ili Çarşamba ilçesi de 3B kademesinde değerlendirilmiş, bölgedeki diğer ilçelerden 9'u 2A, 6'sı 2B, 12'si 1A, 14'ü de 1B derecesinde yer almıştır. İstanbul'un tek başına 7. derecede bulunduğu analizde, A ve B harfleri aynı basamakta yer alan ancak aralarında büyük skor farkları bulunan yerleşim merkezlerini ayıran bir iç derecelenme parametresi olarak kullanılmıştır.

Şekil 10 TR83 Bölgesi İlçelerinin YER-SİS Derecelendirilmesi

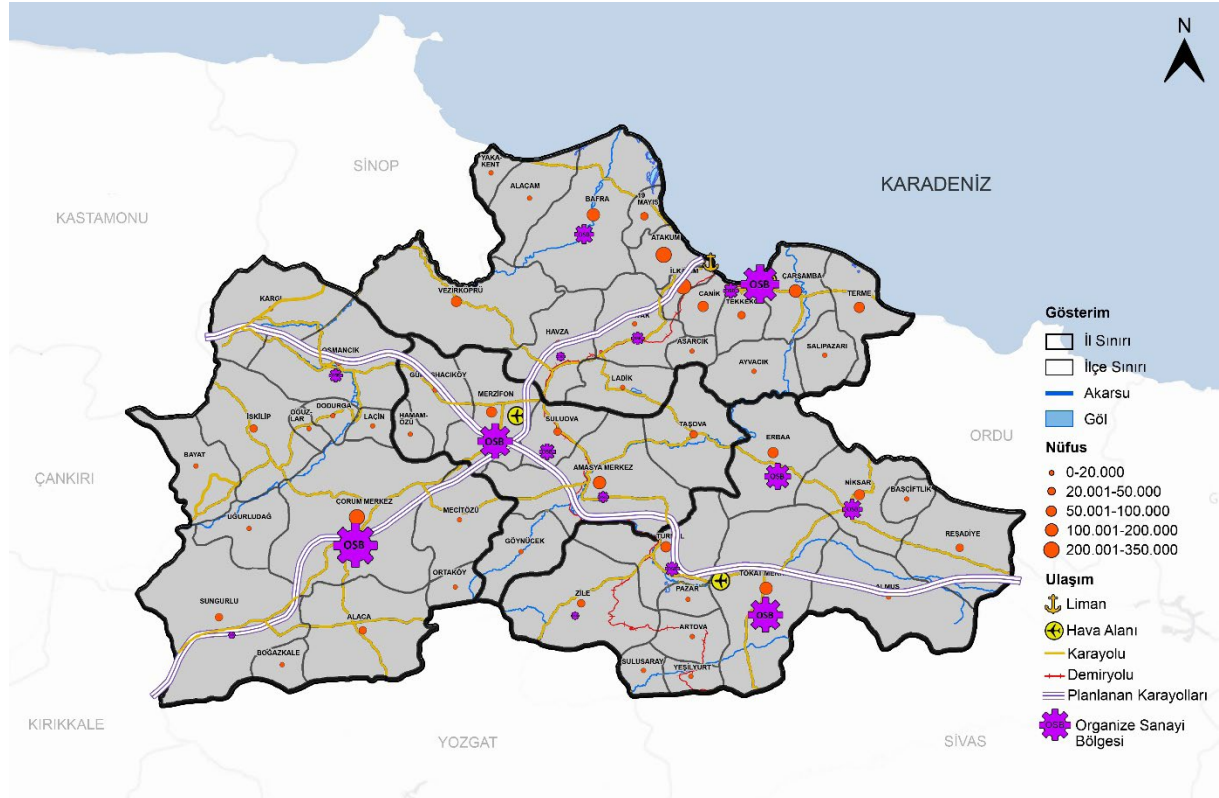
Kaynak: YER-SİS, Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu'nda Üretilmiştir.

2021 yılı GSYH değeri yaklaşık 142,7 milyar TL olan bölge, Türkiye GSYH'sinden yüzde 1,97 pay almaktadır. Bu payın 2010 yılında yüzde 2,56 olduğu, bölgenin de son on yıl içerisinde 5 basamak yitirerek Düzey 2 bölgeleri içerisinde 10.luktan 15. sıraya gerilediği anlaşılmaktadır. Bölge illerinin nominal GSYH değişimlerinin ilk ve son veri tarihi olan 2004-2021 yılları arasındaki değişimleri incelendiğinde de benzer bir tablo ile karşılaşılmakta, Samsun'un 81 il içerisinde 57, Amasya'nın 76, Tokat'ın 79 ve Çorum'un da 80. sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Bölgenin 5.619 dolar düzeyindeki 2021 yılı kişi başına GSYH'si aynı yılın Türkiye değeri olan 9.592 doların yüzde 59'u düzeyinde bulunmaktadır.

TR83 Bölgesi'nin 2022 yılı ihracatı, 3,39 milyar dolardır. Bölge ihracatının son 10 yılda yaklaşık 5 kat artarak ülkedeki payını yükselttiği görülmekte, bu dönemde yüksek hacimleriyle dikkat çeken altın dış ticareti dışarıda bırakıldığında, net ihracatçı konumunda bulunduğu dikkat çekmektedir.

Orta Karadeniz Bölgesi, Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan kara ve demir yollarının yararlandıkları en önemli doğal koridorlardan oluşmaktadır. TR83 Bölgesi'nin on bin yılı aşan köklü bir tarih ve zengin kültürel mirasının arkasında, jeopolitik konumunun yanı sıra, doğal kaynakları, Kızılırmak, Yeşilırmak ve kollarının suladığı bereketli toprakları, tarımsal üretim potansiyeli ve ürün çeşitliliğinin yattığı bilinmektedir. Gerçekten de kişi başına su potansiyeli ülke ortalamalarının iki katından daha fazla iken, coğrafi konumu ve yapısındaki çeşitlilik çok farklı iklim bölgelerinin oluşmasına yol açmış, mikro klima alanları ile de ürün çeşitliliği artmıştır. Şekil 11'de TR83 Bölgesi genel bilgileri sentezlenerek bir arada verilmiştir.

Şekil 11 TR83 Bölgesi Genel Bilgileri Haritası, 2022

Kaynak: Karayolları genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü ve diğer kaynaklardan elde edilmiştir.

Tarihi boyunca Anadolu'nun Karadeniz'e açılan kapısı olmuş Samsun, günümüzde de önemli bir ticaret merkezidir. Samsun Limanı, hinterlandı kadar altyapı ve donanım kapasitesi ile işlevsel özellikleri bakımından da Karadeniz'in en önemli limanları arasında yer almaktadır. Kombine taşımacılık için uygun bir ortam sağlayan limanda, konteyner, kargo, RO-RO, gemi, demiryolu taşıma ve atık hizmetleri sunulmaktadır. 2012 yılında özelleştirme süreci tamamlanan limanın; demiryolu, karayolu ve havayolu ulaşım altyapısı lojistik olanaklarını güçlendirmekte, AB IPA fonları ile inşa edilen lojistik merkez ve Samsun-Kalın demiryolu hattı projeleri de önemini artırmaktadır. TRACECA kapsamında

yer alan Samsun ile Romanya'nın Köstence limanları arasındaki taşımacılık feribot hattı ile sağlanmakta, kombine taşımacılığın geliştirilmesinin bölgedeki imalat sanayi başta olmak üzere üretim ve ticaret hacimlerinin artmasına katkı yapması beklenmektedir.

Bölgenin köklü geçmişi ve zengin birikimine Samsun'daki tütün ve cumhuriyetin ilk yıllarındaki şeker fabrikalarıyla birlikte sanayi ve üretim kültürü de eklenmiş, imalat sanayiinin temelleri ülkedekine benzer şekilde atılırken, 5084 sayılı Kanun'la başlayan ve 2012 tarihli bölgesel teşvik sistemi kapsamındaki düzenlemelerle ivmelenen hammadde gibi mutlak, tarıma dayalı sanayi gibi görece rekabet avantajlarına sahip geleneksel ve emek yoğun sektörlerin hızla büyüdüğü görülmüştür. Özellikle Tokat ilinin giyim eşyaları imalatı sanayi kolunda -bölgesel teşvik sisteminin sağladığı avantajlarla- son yıllarda yakaladığı başarı dikkat çekicidir. Tokat Merkez ve Erbaa organize sanayi bölgelerindeki yığılma ve yoğunlaşma ekonomisinin rekabet gücünü arkasına alan sektörün, istihdam, gelir ve dış ticarete de kısa zamanda atılım yapması, bölgesel düzeyde büyümeye önemli katkı yapması beklenmektedir. Tokat'ın yakaladığı bu başarının bölgede sanayiinin ve özellikle de emek yoğun sektörlerin geliştirilmesine yönelik bir iyi uygulama örneği olduğu kabul edilmektedir.

Salgın sürecinde, Doğu ve Güney Asya ülkelerinden tedarığın zorlaşmasıyla birlikte yeni kapılar açılmış, dış ticaret hacimlerinde de yükselişler yaşanmıştır. Artan taleple tam kapasiteye ulaşan birçok üretim tesisinin, 2022 yılı Haziran ayından itibaren hızla gerileyen navlun ve konteyner bedelleri, yükselen enerji, ithal arama malı ve girdi maliyetleriyle rekabet güçlerini yitirmeye başladıkları, Güney ve Güney Doğu Asya ülkelerinin yeniden pazarlarda boy gösterdikleri, AB'de beklenen resesyon, avro/dolar paritesinin olumsuz etkileri, birçok tesisin yüksek maliyetli stok taşımalarının da bu belirsizlikleri derinleştirdiği gözlenmiştir. Plan döneminde özellikle organize sanayi bölgelerinde yığılma-yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajları kullanan sanayi kollarının ileri ve geri bağlantılarının güçlendirilmesi, bu yöndeki yatırımların tamamlanarak bölge ve yurt içinden temini mümkün olan hammadde ve ara malının tedarik edilmesinin sürdürülebilir ihracat ve sanayinin gelişmesine de olumlu yansıtacağı, hammadde ve görece rekabet üstünlüğüne sahip tekstil ve hazır giyim, doğal taş, elektrikli makine gibi bölgede üretimlerini sürdüren iş kollarının yakaladığı fırsatlar ile yeni pazarlara açılımının yeşil dönüşüm ve rekabetçilik için gerekli yatırımları hızlandıracağı değerlendirilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre AB, "iklim nötr olma ile 2050 yılında net sıfır emisyonlu, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye ulaşmak hedefinin gerçekleştirilmesine yönelik Avrupa Yeşil Mutabakatını yayımlamış, ülkemiz gibi AB ile yoğun ekonomik ve ticarî ilişkilere sahip ülkelerin bu mutabakata uyum gereksinimi" artmıştır. Plan döneminde başlatılacak sınırdan karbon düzenlemesi ile Samsun başta olmak üzere Merzifon ve Çorum'da istikrarlı büyümesini sürdüren ana metal sanayi, demir ve çelik üretimi, tekstil ve hazır giyim sektörü gibi bölge imalat sanayiinin nüvesini oluşturan, ihracat kapasitesi yüksek sektörlerinin görece rekabet avantajlarını yitirmemesi için yeşil dönüşüm kapsamında yatırımlar yapması, bu yatırımlara esas fizibilite, tedbir ve projelerin geliştirilmesi kritik önem taşımakta, bu alandaki çalışmaların biran önce tamamlanması gerekmektedir. Özel sektör ve kamu kuruluşlarının yenilenebilir enerji projeleri ve yatırımlarının desteklenmesi yine bu alandaki diğer önemli başlığı oluşturmaktadır.

GSYH, kişi başına GSYH, ihracat, kamu yatırımları ve diğer temel ekonomik parametre ve büyüklükler dikkate alındığında ülke içerisindeki ağırlığı ortalama yüzde 1- yüzde 2 düzeyine gerileyen Orta Karadeniz Bölgesi, tarım sektörü göstergelerinde üst sıralara yerleşmekte, bölgenin sosyoekonomik yaşamı ve istihdamında bu sektör görece önemini sürdürmektedir. Türkiye'de tarım sektörünün istihdama katkısı yüzde 15,8 iken bu oran bölgede yüzde 34,7'ye ulaşmakta, GSYH'den aldığı pay ülke genelinde yüzde 5,54 düzeyinde bulunurken bölgede yüzde 14,75 olarak gerçekleştiği bilinmektedir. İşlenen tarım arazisi büyüklüğüne göre 6. sıradaki Orta Karadeniz Bölgesi, birçok üründe de ülke içerisinde ilk sıralarda yer almakta, YER-SİS çalışmasında, kentsel hizmet yapısında en alt derecenin ifade edildiği ve "kırsaldan kente geçiş yerleşimi" olarak tanımlanan 1B ile aynı derecedeki 1A kademesinde bölgeden 27 ilçenin bulunduğu görülmektedir.

Tarım sektörünün gizli işsizliği de bünyesinde barındıran baskın karakteri; girdiler başta olmak üzere pazarlardaki tekelleşme, gelişmiş ekonomilerin destekleme politikaları, küresel iklim değişikliği ve etkilerinin yanı sıra Türkiye'nin dışa açılma, sanayileşme stratejileri, gelişmiş ülkelerin kat ettiği büyüme patikasının gereklilik ve tarım paylarının ekonomideki yerinin düşmesine bağlı olağan çizgisi gibi olgularla olumsuz etkilenmiş, genel ekonomi içerisindeki ağırlığı azalmaya devam etmiştir. Bölgedeki işsizlik oranları ve işgücü büyüklüğünün son on yılda neredeyse sabit değerler alması; çalışma çağındaki üretken nüfusun ülke paylarının azaldığını, üretim kapasiteleri ile birlikte rekabet gücünün yitirildiğini düşündürmektedir.

GSYH, bölge illerinin GSYH sıralamaları, gelir dağılımları ve işgücü verilerinin bu saptamaların altını çizdiği; TR83 Bölgesi kırsalında gelir çeşitliliğinin yaratılması, tarımda yapısal dönüşüm ve üretimin planlarla desteklenmesi, tarıma dayalı sanayi ve hizmetler sektöründe büyümenin önceliklendirilerek tarımdan kopan üretken nüfusa istihdam olanaklarının yaratılması, beşerî sermaye ve insan kalitesinin yükseltilerek işgücü piyasasının beklentileriyle arzının buluşturulmasının ve sanayi kültürünün yerleştirilmesinin plan döneminin müdahale alanları arasında bulunması gerektiği değerlendirilmektedir.

Salgınla birlikte bozulmaya başladığı gözlemlenen gelir ve servet eşitsizliği ile işgücü piyasalarında, plan döneminde, daha adil gelir ve servet dağılımını elde etmeye yönelik adımlar atılmasının, sosyal koruma programları ve destek mekanizmaları tasarlanmasının, üretim, yenilikçilik ve katma değer odaklı işgücü piyasaları ile rekabet edebilir bir ekonomik yapı oluşturulmasının gerekliliği, yoksulluk sayılarına ilişkin veriler ile de kanıtlanmakta bu alana yönelik müdahale kararları ve önlem paketleri geliştirilmesinin taşıdığı kritik önem bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Yine bölge genelinde yaşam kalitesinin yükselmesi ile yaşanabilir mekân ve yerleşimlerin oluşturulması, güncelliğini ve gündemin ilk sıralarındaki yerini korumaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı'nda da bir kez daha vurgulandığı gibi, ülke ve bölgenin tüm kaynaklarının verimli, koruma ve kullanma dengesi gözetilerek değerlendirilmesi, küreselleşme olgusunun tüm dünyayı kapladığı günümüzde kendisini çağa uydurması, teknolojik yenilikleri izlemesi, dünya dostu yenilikçi ve rekabetçi üretim yapısına dönüşüm sürecini tamamlayarak katma değeri yüksek ürünlerle küresel pazarlarda boy göstermesi gerekmektedir. Kamu kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının birlikte oluşturduğu cumhuriyetin ikinci yüzyılının bu ilk planında, bölgenin vizyonu, "dünyayla dost, yenilikçi ve çağdaş üretim altyapısıyla gelişen, değerlerinin farkındalığıyla mutlu, yaşanabilir, rekabetçi Orta Karadeniz" olarak belirlenmiştir. Katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, danışma ve ortak karar alma ilkeleri doğrultusunda belirlenen bu vizyonun yaşama geçirilmesi için birçok kişi ve kuruluşun üzerine düşen görevleri, planlama çalışmaları sırasında ortaya çıkan sinerji ve ortak bilinç sorumluluğunda yerine getirmesi gerekmektedir.

Plan kapsamındaki müdahale alanlarına yönelik gösterge ve bilgilerden derlenen TR83 Bölgesi veri seti Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 Sayı ve Göstergelerle TR83 Bölgesi, 2022

Gösterge Adı	Yılı	Birimi	Değeri	Türkiye Oranı (%)	Sırası*
GSYH	2021	bin TL	142.681.666	1,97	15
Kişi Başına GSYH	2021	USD	5.619	58,58	22
Nüfus	2022	kişi	2.827.339	3,32	13
Yüzölçümü	2022	km ²	37.823	4,88	6
Büyük Ova	2022	ha	361.429,19	3,85	-
Tarım Arazileri	2021	bin ha	1.492,38	3,92	6
Orman ve Fundalık Varlığı	2021	bin ha	1.495,39	6,52	4
Kişi Başına Su Potansiyeli	2022	m ³ /kişi-yıl	5.997,50	241,60	-
Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Geliri	2022	TL	43.008	88,42	14
Gini Katsayısı	2022	-	0,395	95,87	8
Görelî Yoksulluk Sınırı	2022	TL	19.921	93,54	14
Yoksul Sayısı	2022	bin kişi	518	2,87	12
P80/P20 Oranı	2022	-	6,7	93,59	8
İşsizlik Oranı	2022	%	8,1	77,88	6
OSB İstihdam Sayısı	2022	kişi	46.821	1,87	-
İhracat	2022	bin USD	3.385.632	1,33	14
İthalat	2022	bin USD	5.049.454	1,39	9
Mevduat	2022	milyon TL	110.603	1,31	-
Kredi	2022	milyon TL	114.665	1,58	-

Gösterge Adı	Yılı	Birimi	Değeri	Türkiye Oranı (%)	Sırası*
Lisans Öğrenci Sayısı	2022	kişi	65.535	1,40	-
Y. Lisans ve Doktora Öğrenci Sayısı	2022	kişi	12.072	2,68	-
Ar-Ge Harcaması	2021	bin TL	824.872	1,01	12
Ar-Ge İnsan Kaynağı Sayısı	2021	kişi	6.579	1,84	14
Tescilli Patent Sayısı	2022	adet	3.342	1,03	-
Teşvik Belgeli Yatırımlar Sabit Yatırım Tutarı	2022	milyon TL	36.897	1,43	-
Teşvik Belgeli Yatırımlar İstihdam Sayısı	2022	kişi	67.398	2,76	-
Kişi Başına Elektrik Tüketimi	2021	kwh/yıl	2.202	65,03	21
Belediyelerdeki Toplam Atık Su Arıtma Tesisi	2020	adet	63	5,90	6
Yüz Bin kişi Başına Hastane Yatağı Sayısı	2021	adet	358	118,94	5
Toplam Hekim Sayısı	2021	adet	5.589	3,05	11
Halk Kütüphanelerinden Bin Kişi Başına Yararlanma Sayısı	2022	adet	452	143,95	8
Sinema Sayısı	2022	adet	72	3,04	11
Mobil telefon Sayısının Nüfus Oranı	2022	%	101	95,28	-
Geceleme Sayısı	2022	adet	2.357.963	0,98	-
Taşınmaz Kültür Varlıklarının Sayısı	2022	adet	2.938	2,46	-
Turizm Merkezleri ve KTKGB	2022	ha	15.439,60	1,56	-

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.

*: En Yüksek değerden en küçüğe doğru sıralama yapılmıştır.

IV. VİZYON, STRATEJİK ÖNCELİK, HEDEF VE TEDBİRLER

Kamu kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının birlikte oluşturduğu Cumhuriyetin ikinci yüzyılına bu ilk planında, bölgenin vizyonu, "Dünyayla dost, yenilikçi ve çağdaş üretim altyapısıyla gelişen, değerlerinin farkındalığıyla mutlu, yaşanabilir, rekabetçi Orta Karadeniz" olarak belirlenmiştir. Katılımcılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, danışma, ortak karar alma, ulusal politikalara ve gelişmelere uyum ile tamamlayıcılık ilkeleri doğrultusunda belirlenen bu vizyonun yaşama geçirilmesi için birçok kişi ve kuruluşun üzerine düşen görevleri, planlama çalışmaları sırasında ortaya çıkan sinerji ve ortak bilincin sorumluluğunda yerine getirmesi beklenmektedir.

Bölgenin vizyonu; dünyayla dost, yenilikçi ve çağdaş üretim yapısına dayalı ekonomik büyüme ve gelişme, değerlerinin farkında, bu değerlere sahip olmaktan keyif ve mutluluk duyan insan odaklı politikalarla nitelikli bireylerin elde edilmesi, beşerî ve sosyal sermayenin geliştirilmesi, yaşam kalitesinin gerek koşulları arasında bulunan daha yaşanabilir bölge ve her alanda rekabet gücünü elinde bulunduran Orta Karadeniz hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik 4 temel bileşenin bir araya getirilmesinden doğmuştur. Bölgenin mevcut durumu, bu mevcut durumu yaratan öznel ve nesnel koşullar ile sürdürülebilir kalkınmanın yaşama geçirilmesinin bu bileşenler kapsamındaki müdahale alanları ve hedefleri ile gerçekleştirilebileceği bölgedeki aktörler tarafından dile getirilmiş, üzerinde görüş birliğine varılmıştır.

Dünyayla Dost, Yenilikçi, Çağdaş Üretim Yapısına Dayalı Ekonomik Büyüme ve Gelişme: Bölgenin doğal kaynakları, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, değerleri, köklü tarihî geçmişi, kültürel birikimi, mirası ile insan kaynağı da dâhil olmak üzere tüm potansiyellerinin; küreselleşme koşullarının yarattığı, değişken, dinamik, krizlere açık dünyasında rasyonel ve verimli değerlendirilmelerini, gelecek kuşakların yaşam hakkına, ekolojik değerler ve doğaya saygılı, sürdürülebilir kullanımlarını sağlarken, üretkenlik kazanımları yüksek yöntem ve teknolojileriyle gelişme ve değişimlere kısa zamanda ayak uydurabilen, pazar, ürün farklılaştırması ve çeşitlendirmesine, zengin bir ürün gamının elde edilmesine olanak tanıyan üretim ve ekonomik yapının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu üretim altyapısı ile ulusal ve küresel ölçekte rekabet edilebilirken yüksek büyüme ve gelişme patikasına da erişim mümkün olabilecektir.

Değerlerinin Farkında, Bu Değerlere Sahip Olmaktan Keyif ve Mutluluk Duyan İnsan Odaklı Politikalarla Nitelikli Bireylerin Elde Edilmesi, Beşerî ve Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi: On bin yılı aşan köklü geçmişinde; Paleolitik Çağ'dan Neolitik Devrim'e, dünya tarihinde söz sahibi uygarlıklardan Kral ve İpek Yolu'na kadar insanoğlunun tüm serüvenine tanıklık etmiş, zengin somut ve somut olmayan kültürel mirasa, dünya uluslarının ortak malı durumundaki evrensel varlıklara, doğal güzellikler, bereketli topraklar, kirlenmemiş plajlar gibi değerlerin yanı sıra Kurtuluş Savaşı ve Osmanlı Devleti'nin ikinci kuruluşunu başlatan uzgörü ve irfan sahibi insan kaynağına sahip bölge sakinlerinde; tüm bu değerlere farkındalık yaratmak, birçoğu ünik, eşsiz ve özgün nitelikteki bu değerlerin sahipliğinden haz alacak, mutluluk ve onur duyacak, kenti ve bölgesine aidiyet duygusu yüksek, eğitilmiş ve nitelikli bireylerden oluşan, güçlü iletişim becerisi ile bölgenin sosyal ve beşerî sermayesinin geliştirilmesi, vizyon kapsamındaki hedef bileşenlerden birisidir. Sahip olduğu bu mirasın farkındalığına varan eğitilmiş bireylerle ancak; bu değerlerin geleceğe hak ettiği özgün nitelikte ve kalitede iletilmelerinin, koruma kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilir ve verimli kullanımlarının mümkün olabileceği, kentine, yöresine ve bölgesine aidiyet duygusu yüksek bireylerden oluşan güçlü bir beşerî sermayeyle ancak plan dönemi ve uzun vadede sürdürülebilir kalkınmanın yakalanabileceği değerlendirilmektedir.

Yaşanabilir Bölge: Mikro ölçekteki mekân olgusundan, yerleşim, kent ve bölge genelinde yaşam kalitesinin yükseltilmesine, kültür, sanat faaliyetleri, rekreasyon alanları ve sosyal yaşamı destekleyecek unsurları içeren, aidiyeti pekiştirecek, bireyin üretkenliğine, özellikle genç nüfustaki göçün önlenmesine, yabancılaşmanın önüne geçilmesine imkan sağlayacak düzenleme ve faaliyetler bu hedefin müdahale alanları içerisinde bulunmaktadır.

Rekabetçi Orta Karadeniz: Bölgenin tüm potansiyellerinin akılcı ve verimli kullanılması, çağdaş teknoloji ve çevreye duyarlı üretim yapısının inşa edilmesinin yanı sıra, işgücü, gelir ve yaşam koşulları, toplumsal refah, eğitim ve yaşam kalitesi göstergelerinde görece geride kalan ya da payı azalan bölgenin belirlenen diğer hedeflere ulaşılmasına ve yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sağlayacak, küresel dünya koşullarının gerektirdiği rekabet gücünü kazanabilmesi hedeflenmektedir. Çok boyutlu ve farklı alanlarda müdahale kararlarını gerektiren, rekabetçilik gücünün elde edilmesiyle ancak, kalkınma ve ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği mümkün olabilecektir.

Plan; BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), Orta Vadeli Program (2023-2025), Orta Vadeli Program (2024-2026), Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028), Türkiye Mekânsal Strateji Planı (2023-2053), Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı (2023-2053), Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023) ve Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planı'nın vizyon, hedef ve içerikleri göz önünde bulundurularak, bu politika ve strateji belgeleriyle optimum uyumu yakalayacak, bölgesel ve ulusal sürdürülebilir kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak vizyon hedeflerini yaşama geçirmek üzere kurgulanmıştır. Plan kapsamında üç gelişme eksen ve bu eksenlere ulaşılması için müdahale alan ve kararlarını içeren hedefler, bu hedeflere erişilmesine yönelik de tedbir ve proje önerileri belirlenmiştir.

Şekil 12 Vizyon ve Stratejik Öncelikler

A. STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

Çevrebilime göre ekosistem, belirli bir alanda yaşayan ve birbirleriyle sürekli etkileşim halinde bulunan canlıların dünyası ve cansız çevreden oluşan bir bütündür. Terimsel anlam dikkatle incelendiğinde dünyanın da bir ekosistem olduğu, dışarıdan yalnızca güneş enerjisinin eklendiği görülmektedir. Beş milyara yaklaşan zaman diliminde ekosistem içerisinde işbirliği ve dengenin bulunduğu, doğadaki her varlığın sistemin bir parçası olarak bu dengeye katkı sağladığı ya da bir görevi yerine getirdiği bilinmektedir.

Birleşmiş Milletler Binyıl Hedefleri; ekonomik kalkınma, sosyal gelişme ve çevre koruma üzerinden sürdürülebilir kalkınmayı tanımlamış, ekonomi, çevre ve sosyal sürdürülebilirlik boyutları son on yıldaki tartışmalarla birlikte “ekonomik, ekolojik, politik ve kültürel sürdürülebilirlik” şeklinde yeniden belirlenmiştir. Bu yaklaşım, BM, UNESCO, Gündem 21 çalışmaları ile uyum içerisinde bulunmakta, 2030 yılına kadar erişilmesi planlanan 17 amaç ve 169 alt hedeften oluşan BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hemen tüm hedefleri de bu terime ve bu terimin içeriğinde yer alan ekolojik dengelerin korunmasına vurgu yapmaktadır.

Türkiye’de çevreye duyarlılık, 1972 tarihli Stockholm İnsan Çevresi Konferansı’nın ardından gündeme gelmiş, zamanla ulusal kalkınma planlarında “çevre”nin bağımsız bir müdahale alanı olarak belirlendiği görülmüştür. Ulusal kalkınma planları ve politika belgelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının ayrı bir bölüm, politika ve tedbirler setiyle vurgulandığı, bu hedeflere ulaşma sürecinde “yasal ve kurumsal çerçevesi ile yeni türden çevre politikası ve mevzuatının oluşturularak çağdaş dünyayla bütünleşen bir ülke” kararlılığının bulunduğu görülmektedir. Söz konusu bu belgelerde sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir çevre ayrımı yapılmış, konu bu iki yönüyle ele alınmaya gayret edilmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı’nın beş ana ekseninden birisi olan “afetlere dirençli yaşam alanları, sürdürülebilir çevre” başlığı altında yerleşim yerlerinin ve toplumun afetlere karşı direncinin artırılması, çevrenin korunması, şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik politikalara yer verilmiştir. Bu yönüyle plan, öncekilerden farklı bir yaklaşımla bölgelerarası gelişmişlik farklarını sürdürülebilir çevre müdahale alanına taşımış, konuyu ele alışı ve bütüncül bakış açısıyla da dikkat çekmiştir.

Türkiye’deki kaynak çeşitliliğinin özgün niteliği, somut ve somut olmayan kültürel mirası, zengin tarihî ve doğal değerler ile kaynakları, ülkenin biyolojik açıdan bir kıta kadar büyük çeşitliliğe sahip olması, coğrafi konumunun dört mevsimi yaşamaya olanak tanıması ve bu çeşitliliğin yarattığı miras niteliğindeki oluşumları, üretim yeteneği ve kapasitesi, hem hizmetler sektörü ve ekonomik büyüme hem de daha yaşanabilir, değerlerinin farkındalığından haz duyan, aidiyet duygusu yüksek nitelikli birey ve beşerî sermaye ile yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedeflerini gerçekleştirme yolundaki güçlü yönleri oluşturmaktadır. Ülkemizin kültürel, doğal ve ekonomik değerlerini verimli, akılcı ve planlı bir şekilde kullanabilmesi, yüksek yaşam kalitesi ve toplumsal refah, ekonomik büyüme ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını yakalamasının gerek koşullarından birisi durumundadır.

Göller, ormanları, delta, kuş cenneti, yayla, ova, dağ ve tabiat parkları ile Orta Karadeniz, ülkemizin doğal değer ve kaynakları bakımından önemli bölgeleri arasında yer almaktadır. Yeşilirmak ve kolları ile Kızılırmak tarafından sulanan verimli ovaları, görece korunmuş bir çevre ile termal kaynaklar, yaban hayatı koruma ve avcılık sahaları, millî parkı, dünya mirası adayı mağara oluşumları ile sulak alan ve ekosistemleri, Doğu Karadeniz yayla koridorları ile bütünleşen, bütünleştirilmesi gereken yaylaları, rekreasyon alanları, göl ve göletler gibi güzelliklerin dört bir yanına dağıldığı bölge toprakları, bu yönüyle de gerek biyoçeşitlilik ve doğal yaşam, gerekse de turizm türleri, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha yaşanabilir bir bölge hedefinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacak büyük bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Tablo 2’de Orta Karadeniz Bölgesi’nin zengin doğal değerlerinin önemli bir bileşeni niteliğindeki tabiat parklarının bir listesi verilmiştir.

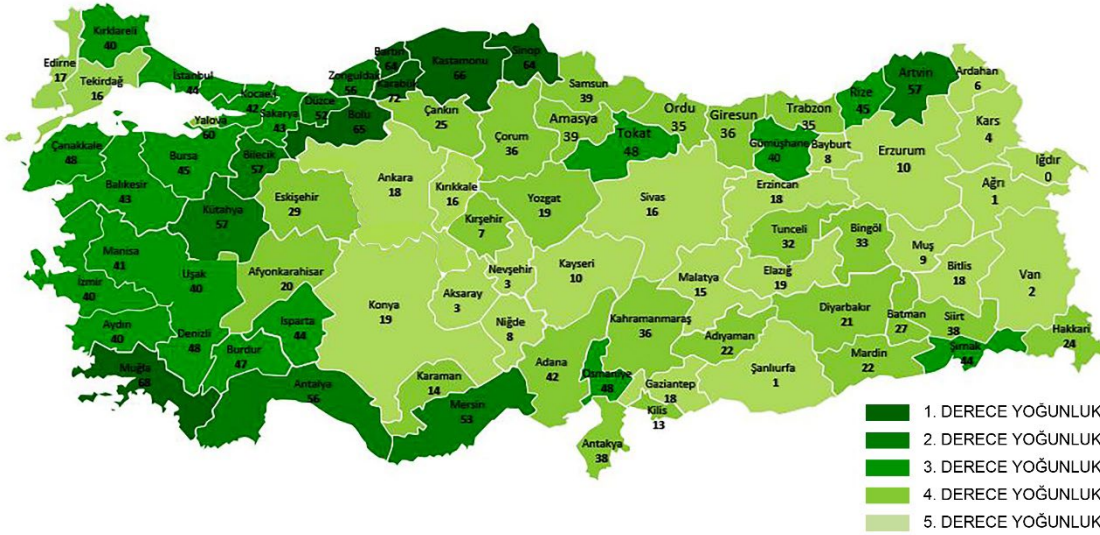
Tablo 2 TR83 Bölgesi Tabiat Parkları, 2022

Tabiat Parkının Adı	İli	İlçesi	Alanı (ha)
Boraboy Tabiat Parkı	Amasya	Taşova	259,6
Aksu Tabiat Parkı	Çorum	Kargı	68,06
Çatak Tabiat Parkı	Çorum	Merkez	294,64
Sıklık Tabiat Parkı	Çorum	Merkez	272,00
Amazon Tabiat Parkı	Samsun	Terme	562,59
Bayraktepe Tabiat Parkı	Samsun	Tekkeköy	132,01
Sarıgazel Tabiat Parkı	Samsun	19 Mayıs	142,65
Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı	Samsun	Vezirköprü	1.032,14
Vezirsuyu Tabiat Parkı	Samsun	Vezirköprü	287,65
Balıca Mağarası Tabiat Parkı	Tokat	Pazar	484,86
Zinav Gölü Tabiat Parkı	Tokat	Reşadiye	401,20
TR83 Bölgesi Tabiat Parkları	TR83	-	3.937,40

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı

Orta Karadeniz Bölgesi'nde toplam 1.495.289 hektar orman alanı bulunmakta, bu değer Türkiye orman varlığının da yüzde 6,5'ini oluşturmaktadır. İllerin yüzölçümlerine göre orman alanlarının oranı yüzde 36 ile yüzde 48 arasında değişmekte, Tokat ili 2. derece yoğunluklu iller arasında bulunmaktadır. Şekil 13'teki haritada illerin orman alanları oranı ve yoğunluk derecesine göre iller, sunulmuştur.

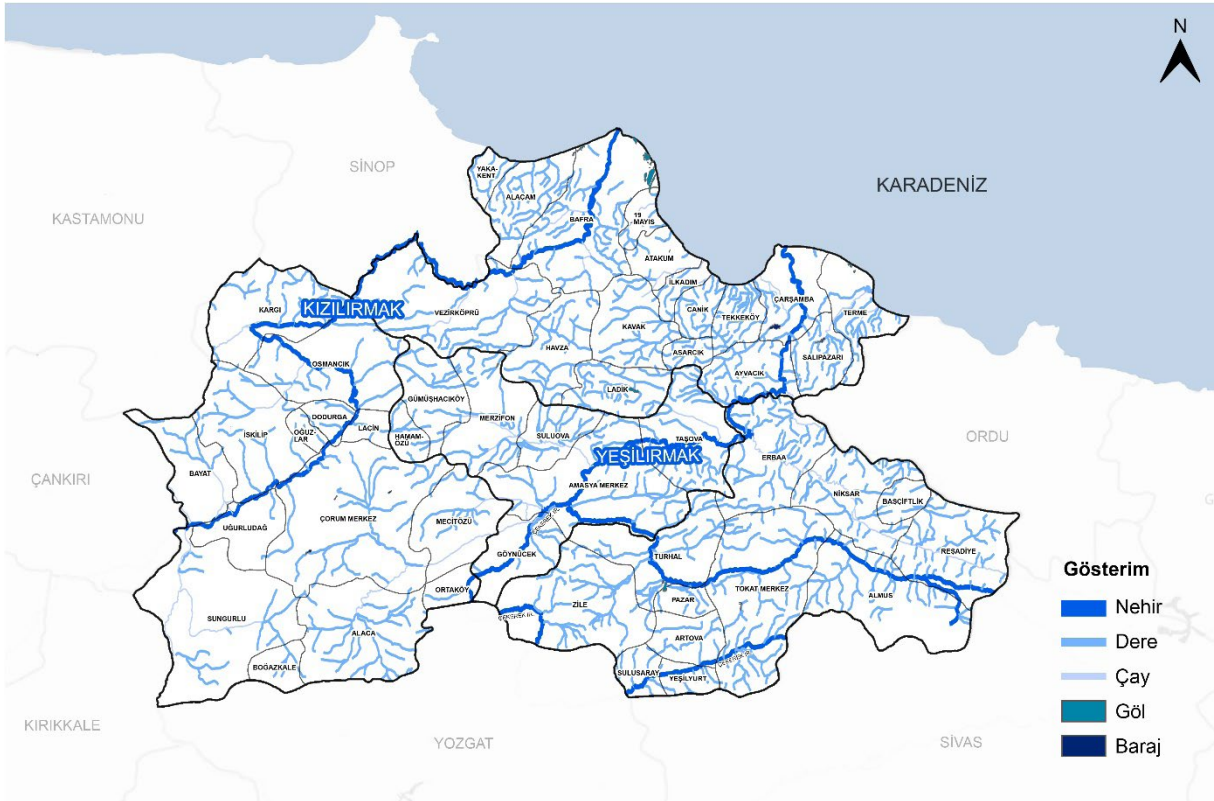
Şekil 13 Türkiye Orman Alanları Oranlarına Göre İller, 2020

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerinden türetilmiştir.

Yeşilirmak, DSİ Genel Müdürlüğü verilerine göre, 1.521 ton/km²lik ortalaması ile ülkemizin en yüksek katı madde taşınımına sahip nehridir. Bölgedeki erozyonun şiddetinin en büyük kanıtı durumundaki bu veri, barajların ölü hacimlerinin daha kısa sürede dolacağına, depolama tesislerinin ekonomik ve fizikî ömürlerinin düşük ya da maliyetlerinin yüksek olmasına yol açabileceğine işaret etmektedir. Suyun yönetimi ve sürdürülebilir kullanımının yanı sıra erozyonla mücadele edilerek verimli toprak kayıplarının önlenmesinin, taşınan katı madde miktarının su yapılarına ve çevreye vereceği zararların minimize edilmesini sağlayacak altyapı yatırımları ile planlamanın yaşama geçirilmesinin öncelikler arasında yer alması gerektiği değerlendirilmektedir. Şekil 14'te ülkemizin en yüksek katı madde taşınım ortalamasına sahip Yeşilirmak ve kolları ile bölgedeki diğer akarsular, eksenler ve geçtikleri yerleşimler ile birlikte verilmiştir.

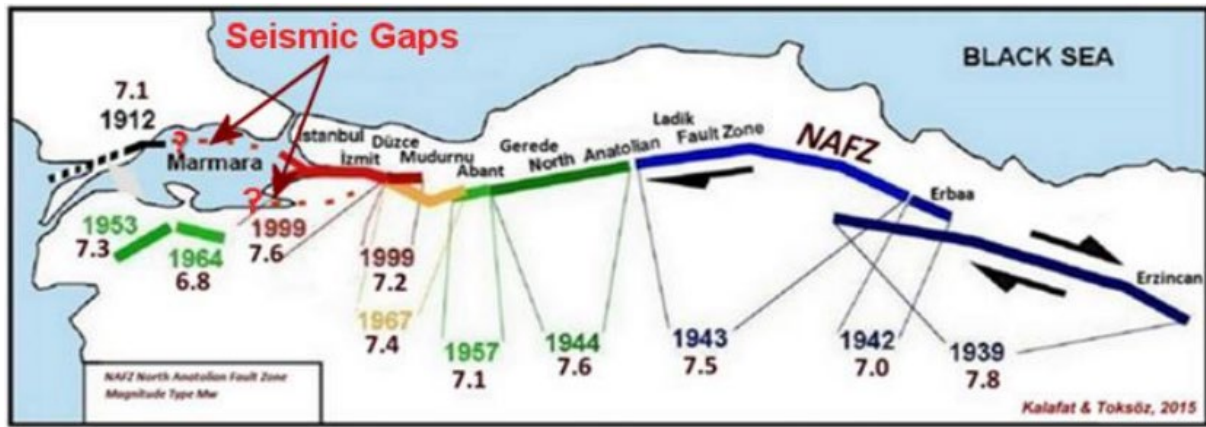
Şekil 14 TR83 Bölgesi Akarsuları

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü ve Ormanlık Genel Müdürlüğü kaynaklarından elde edilmiştir.

Ülkemizdeki en aktif ana tektonik yapılar arasında gösterilen Kuzey Anadolu Fayı, dünyanın en hızlı hareket eden faylarından birisidir. Doğuda Karlıova'dan başlayarak Saros Körfezi'ne kadar uzanan fay yaklaşık 1.200 km uzunluğundadır. XX. Yüzyıl'da 7 ve üzerindeki büyüklüklerde birçok deprem üreten fay, batıya doğru ardışık yer hareketleriyle dikkatleri çekerken, olası İstanbul depremi, ülke gündeminde ön sıralarda yer almaya devam etmiştir. Şekil 15'te Kuzey Anadolu Fayı, fayın XX. Yüzyıl'da ürettiği 7 ve üzerindeki büyüklüğe sahip yer hareketleri merkez üsleri ile birlikte gösterilmiştir.

Şekil 15 Kuzey Anadolu Fayı'nın XX. Yüzyıldaki Hareketi ve Ürettiği Büyük Depremler, 2022

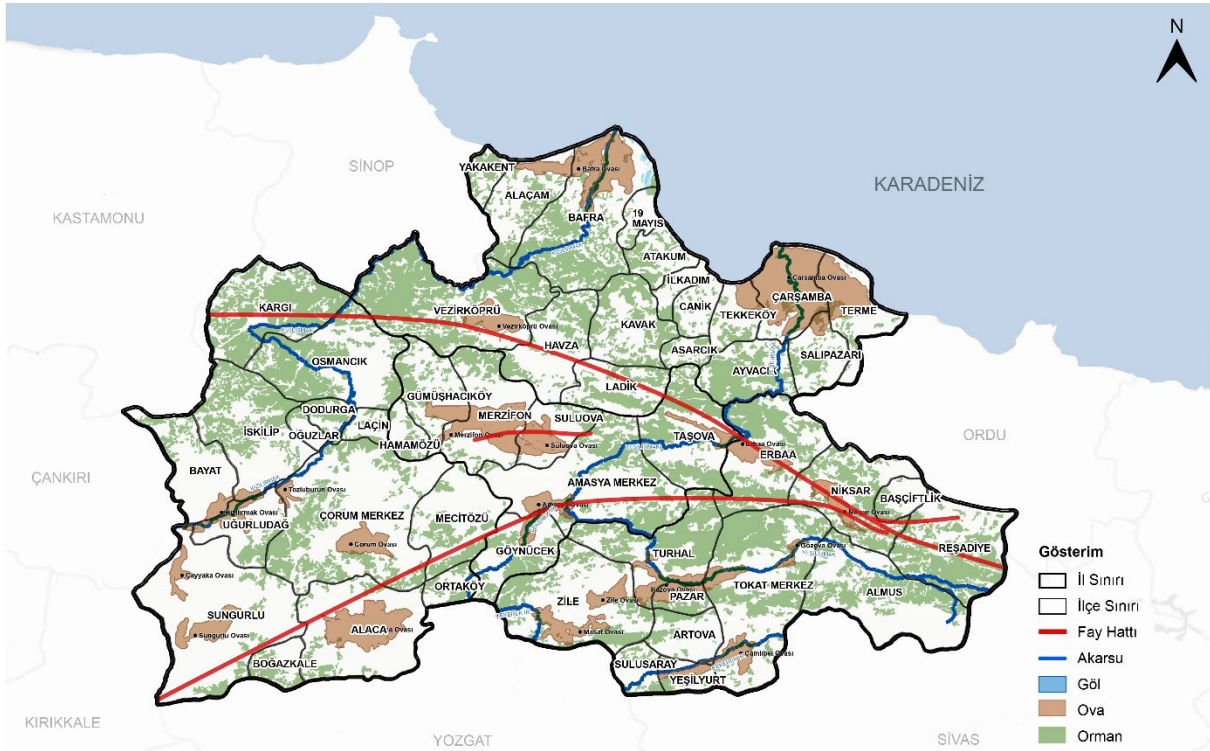

Kaynak: (Karataş, N. ve Kaya, M.A., 2022)

Kuzey Anadolu kırığının TR83 Bölgesi içerisinde iki ana kola ayrıldığı, kuzeydeki kolunun Niksar-Taşova-Vezirköprü üzerinden Tosya'ya, güneydekinin ise Amasya-Mecitözü-Sungurlu üzerinden Çankırı'ya yöneldiği bilinmektedir.

Kuzey Anadolu Fayı, 20 Aralık 1942'de Niksar-Erbaa bölümünün kırılmasıyla 7.1, 27 Kasım 1943 tarihinde de Tosya-Lâdik hattının harekete geçmesiyle 7.2 büyüklüğünde bir deprem üretmiş, ilk depremde 3 bin ikincisinde ise 4 bin kişi yaşamını yitirirken, 50 binden fazla konut yıkılmış ya da ağır hasar görmüştür. Fay zonu içerisinde yer alan Salhançayı Fayı 14 Ağustos 1996'da bir saat arayla 5.4 ve 5.2 büyüklüğündeki sarsıntılara yol açmış, bölgedeki son büyük sismik hareket olarak kayıtlara geçen Amasya-Çorum Depremi'nde 2 binden fazla yapının zarar gördüğü belirlenmiştir. 15 ilçe üzerinden geçen iki koldaki ana kırığın yanı sıra uzun süredir deprem üretmediğinden Salhançayı gibi unutilan, sessiz kalan ya da bilinmeyen fayların varlığının belirlenerek, kentler başta olmak üzere bölge genelinde sismisitenin doğru modellenmesi ile risklerin yerinde analiz edilerek senaryo ve planların hazırlanması, deprem dirençli yerleşim ve kentlerin inşa edilmesi gerekmektedir. Şekil 16'da Orta Karadeniz Bölgesi yerleşimleri, akarsu, göl, ova ve orman varlığı Kuzey Anadolu Fayı ile birlikte gösterilmektedir.

Şekil 16 TR83 Bölgesi Yerleşimleri ve Kuzey Anadolu Fay Hattı

Kaynak: AFAD, DSİ Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Ormanlık Genel Müdürlüğü kaynaklarından elde edilmiştir.

Plan döneminin önceliklerinden birisini oluşturan deprem dirençli yerleşimler hedefi; hareketin öncesinde altyapı başta olmak üzere depreme dayanıklı yapı tasarımı kavramının tam anlamıyla kamusal ve özel yapılarda yaşama geçirilmesi, bulgu ve gözlemler ışığında gerekli düzenleme ve güçlendirmelerin tamamlanması, kent bilgi sistemlerinde yapı stoku ve altyapıya ilişkin bilgilerle risk odaklı senaryolara yer verilmesi, hareket sonrası ve sonrasında doğru davranış ve faaliyetlerin önceden planlanarak olası zararların en alt düzeyde tutulması ile yapılacak tüm yatırım, düzenleme, çalışma ve davranışları içermekte, bu faaliyetleri yerine getirebilecek bilinç düzeyi, eğitim, farkındalık ve insan kaynağını gerektirmektedir.

İklim değişikliği, hakkında birçok araştırmanın yapıldığı, hükümetler düzeyinde en çok tartışılan küresel gündem maddelerinden birisidir. İklim değişikliklerinin, su kaynakları, tarım, ekosistemler ile toplum sağlığı üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlarının olacağı bilinmekte, değişikliklerin boyut ve miktarları büyüdükçe, olumsuz etkilerinin de artması beklenmektedir. İklim değişikliği, şiddetli yağışlar ve rüzgârlar, sıcak hava dalgaları, kuraklıklar ve orman yangınları gibi tehlikeler ile farklı bölgeleri çeşitli şekillerde etkilemekte, çevre üzerinde baskı yaratmakta, insan sağlığını tehdit etmektedir. Paris Anlaşması'nın ortaya koyduğu yeni anlayış, iklim değişikliği ve etkileriyle mücadeleyi; insan hakları, iklim adaleti, toplumsal cinsiyet ve kuşaklararası eşitlik, ekosistem bütünlüğü gibi değerler çerçevesinde, çok aktörlü ve düzeyli bir ortak eylem konusu olarak bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır.

Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadele yaklaşımı, iklim bağımlı (sanayi, inşaat, ulaştırma gibi) ya da iklime bağımlı (tarım, gıda gibi) sektörlerle ilişkin politikalar üzerinden yürütülmektedir. Bu yaklaşımın arkasında yalnızca bir çevre sorunu değil, sosyoekonomik kalkınma bileşenlerini de içeren çok boyutlu bir yaklaşım ile mücadele kararlılığı yatmaktadır. Türkiye'de ekonomi politikalarının ekolojik ve toplumsal açıdan sürdürülebilirlik hedeflerini yakalaması için kalkınma planlarında yeşil büyüme hedeflerine ve özgün koşulları içerisinde düşük karbonlu politikalara yer verilmekte ve uygulamalar bu yönde gerçekleştirilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre; "iklim değişikliğiyle mücadelede; azaltım, uyum, kayıpların telafisi, finansman, teknoloji geliştirme ve transferi, kapasite geliştirme konularında çeşitli adımlar atılmakta, temiz enerji üretimi, enerji verimliliği, sanayide yeşil dönüşüm, sürdürülebilir ulaşım, döngüsel ekonomi ile sürdürülebilir tarım ve gıda alanlarında da yatırımların hızlanması" beklenmektedir.

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinden oluşan TR83 Bölgesi için hazırlanacak bölgesel stratejilerde iklim değişikliği ve çevre eksenine ilişkin tedbir ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için ilgili paydaşların üzerinde anlaşıldığı ortak bir vizyonun ortaya konulması, bu vizyon çerçevesinde ekolojik dengelerin gözetilmesi, çevre koruma önlemlerinin izlenmesi, iklim değişikliğiyle birlikte ortaya çıkan gelişmelerin yönetilmesi, alanında uzman birimlerin ve kurumların ortak akıl ve çalışma kültürü ile belirlenen bölgesel politikaları kararlılıkla uygulamaları gerekmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre "dünya toplam arazilerinin yüzde 2'sini kaplayan kentlerde küresel hasılanın yüzde 80'i üretilmekte, buna karşılık enerji tüketiminin yüzde 78'i, sera gazı emisyonu ile atıkların da yüzde 60'ından fazlası kentlerden kaynaklanmaktadır". Plana göre, küresel düzeyde; "akıllı, sürdürülebilir, iklim dostu, sakın ve dirençli yerleşimler önem kazanmakta, sağlıklı, yaşam kalitesi yüksek, doğayla uyumlu büyümeyi hedefleyen, karbon ayak izini düşürmek üzere otomobil bağımlılığının azaltıldığı, toplu taşıma ile yürümenin teşvik edildiği, geleneksel ve modern şehir planlama ilkelerini sürdürülebilirlik yaklaşımıyla bir araya getirebilen kentler yaşama geçirilmelidir."

Bölgedeki karayollarında trafiğin il merkezlerini ulusal ölçekteki önemli noktalara bağlayan ulaşım ağları üzerinde yoğunlaştığı bilinmektedir. Samsun, bölgenin diğer tüm illeriyle doğrudan ilişkili üst kademe bir yerleşim merkezi olma niteliğiyle dikkat çekmekte, Karayolları Genel Müdürlüğü veri tabanına göre, Samsun-Doğu Karadeniz ile Samsun-Merzifon-Çorum-Ankara bağlantılarının trafik hacmi en yüksek ölçülen yol geçkileri arasında bulunduğu bilinmektedir. Çekim merkezi Samsun, gerek mal gerekse de insan trafiğinde ilk sırada, Samsun'la birlikte önemli bir üretim merkezi olan Çorum da ikinci sırada yer almaktadır. Gerek başlangıç gerekse de varış noktalarında bu illeri sırasıyla Amasya ve Tokat izlemektedir. Cazibe ve çekim merkezi Samsun ili çevreyolları –Batı ve Doğu Çevre Yolu- ile Delice-Samsun ve Gerede-Merzifon otoyolları başta olmak üzere bölge yerleşimlerinin ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi, konfor ve güvenlik standartlarının iyileştirilmesine yönelik çift platformlu yol projeleri ile altyapı çalışmalarının tamamlanmasının yalnızca erişilebilirlik, rekabet edebilirlik, büyüme ve gelişme değil yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile daha yaşanabilir mekânların oluşturulmasına da stratejik katkı sağlaması beklenmektedir.

Bölgenin batıyla demiryolu bağlantısının Kayseri üzerinden sağlanması yolcu ve yük taşımacılığında sorunlara yol açmakta, Samsun-Kalın Hattı'nın uzun sefer süreleri nedeniyle bugüne kadar yeterince tercih edilmediği görülmektedir. AB-IPA fonları tarafından desteklenen ve hattın kapasitesini 21 trenden 54'e çıkaracak, yolculuk süresini de 9 saatten 5'e düşürecek iyileştirmeler ve altyapı yatırımlarının sonucunda yakın gelecekte yolcu sayısını iki katına çıkarılması hedeflenmekte; TCDD'nin uzun vadeli programında bulunan ve Samsun'u Çorum üzerinden Ankara'ya bağlayacak hattın inşasının gerek Çorum gerekse de bölgenin erişilebilirliği ve rekabet edebilirliğine önemli katkı yapması beklenmektedir.

Samsun ve Yeşilyurt Limanlarının hinterlandında; Gürcistan'ın Batum, Poti ve Suchumi, Rusya'nın Soçi, Tuapse, Novorossisk, Azak Denizi'nde Azov, Taganrog, Jdanov, Yalta, Berdyansk, Geniçesk, Kırım'da Mis. Kız-Oğul, Feodosiya, Yalta, Todor, Sevastopol, Yevpatorskiy, Ukrayna'da Nikolayev, Odesa, İliçhevski, Romanya'da Konstanta ve Bulgaristan'da Varna limanları bulunmaktadır. Karadeniz'in demiryoluna sahip tek limanı durumundaki Samsun Limanı'nın, Anadolu'dan gelen ya da gidecek yüklerin uğrak noktasında yer aldığı bilinmekte, demiryolu ve karayolu bağlantısı ile Sinop, Çorum, Amasya, Ordu, Sivas, Erzincan, Yozgat, Tokat, Kastamonu, Ankara, Kırşehir, Kayseri, Niğde, Konya, Malatya illeriyle yoğun ticarî ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı ile gündemdeki yerini alan ve önümüzdeki günlerde artması beklenen bu yöndeki taleplere yanıt verebilecek, sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak Samsun Limanı'na kruvaziyer yolcu taşımacılığının geliştirilmesine yönelik terminal binası yapılması projesinin plan döneminin önemli müdahale alanları arasında yer alacağı değerlendirilmektedir.

Bölgede Samsun Çarşamba, Tokat ve Merzifon olmak üzere 3 havaalanı bulunmaktadır. Samsun Çarşamba Havalimanı iç ve dış hatları, 11.500 metrekare alana sahip terminal binasında hizmet vermektedir. İç hatlar terminali yıllık 1,5 milyon, dış hatlar ise 500 bin yolcu kapasitesine sahiptir. Bölgenin en büyük, ülkenin de en önemli havalimanlarından birisi durumundaki Çarşamba Havalimanı'na yeni dış hatlar terminalinin inşa edilmesiyle birlikte, kapasite artışının yanı sıra daha etkin ve verimli hizmet verilmesi de beklenmektedir. 2022 yılında ulaşıma açılan Tokat Havalimanı terminal binasının alanı 16.200 metrekaredir. 1.200 metrekarelik terminal binasında hizmet veren Amasya Merzifon Havalimanı, sivil ve askerî statüye sahiptir. Yıllık 120 bin yolcu kapasitesine sahip havalimanı, 2008 yılında hizmete girmiştir.

Küresel pazarlar ile dünyanın geri kalanıyla bütünleşme, üretim ve tedarik zincirlerinin hammaddeden nihaî tüketiciye kadar her halkasında üretim, taşıma ve lojistik maliyetlerini azaltarak rekabet gücüne sahip bir ekonomik yapıyı inşa edebilmek, daha yaşanabilir ve yaşam kalitesi yüksek yerleşimlerin oluşturduğu bir bölge vizyonuna erişmek için ulaşım başta olmak üzere altyapı yatırımlarının tamamlanması gerekmektedir. Yaşam kalitesi yazınında da sıkça vurgulandığı gibi, diğer tüm hizmet ve gelişmeler ile pozitif dışsallıklara yol açabilecek alt yapı yatırımları içerisinde erişilebilirlik müdahale alanı ilk sıralarda gelmektedir. Erişilebilirlik; güven ve konfor koşulları içerisinde ulaşım altyapısının geliştirilmesi kadar sürdürülebilirlik boyutunun da gerektirdiği kaynakları verimli kullanan, maliyet etkin çağdaş teknolojilerin yer aldığı dünya dostu iyileştirmeleri de içermektedir.

Yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile ilgili yazında kendisine son dönemde sıkça yer bulan yaşanabilir şehirlerin oluşturulması, kentlinin aidiyet bilincinin ve sahip olduğu değerlere farkındalık yaratılmasının hem yerel kalkınma hem de iç turizmin geliştirilmesinde kritik önem taşıdığı kabul edilmektedir. BM, WTO, UNESCO gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar, Dünya Mirası Listesi ve diğer çalışmalarında da bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik kararlar almış, yerel kültürlerin korunması ile kültürel ve sanatsal faaliyetlerin geliştirilmesine ilişkin adımların atılmasının teşvik edilmesini üye devletlerden talep etmiştir.

Bu bağlamda plan döneminde bölge sakinlerinin sahip oldukları değerlerin farkındalığı ve bu farkındalıkla orantılı mutluluk ve aidiyet, kendini gerçekleştirmelerinin yanı sıra yaşam kalitelerinin yükselmesine, aktif yaşamlarının idamesi ve kolaylaştırılmasına, pozitif dışsallıklara katkı sağlayacak ulaşım ve erişilebilirlik ile diğer teknik altyapı yatırımlarının, kent ve kırsaldaki tüm yerleşimlerde internet ve bilişim hizmetleri ile altyapı projelerinin sürdürülebilir, çağdaş teknoloji ve akıllı yöntemlerle tamamlanmasının en önemli müdahale alanları arasında bulunduğu değerlendirilmektedir.

Plan çalışmaları sırasında paydaşların ortak akıl ve görüş birliği içerisinde ulaştığı "Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliğinin yaşama geçirilmesine yönelik hedefler 4 müdahale alanı ya da başlığı altında gruplandırılmıştır. Bu başlıklar "ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve yenilikçi teknolojilerle iyileştirilmesi, doğal ekosistemlerin koruma ve kullanma dengesi içerisinde değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliği, kentsel ve kırsal yerleşimlerde altyapının geliştirilmesi, yerleşimlerde insan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyondur". Bu dört hedefe ulaşılmasını sağlayacak tedbir ve proje önerileri ilgili hedeflerle ilişkili biçimde kurgulanmış ve birlikte verilmiştir.

Tablo 3 1. Stratejik Öncelik: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ		
Hedef	Tedbir	
1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	1.1.1. Kentsel ve kırsal alanlarda ulaşım bağlantıları güçlendirilecektir.	
	1.1.2. Bölge illerindeki çift platformlu devlet ve il yolları çalışmaları tamamlanacaktır.	
	1.1.3. Turizm destinasyonlarının ulaşım bağlantıları iyileştirilecektir.	
	1.1.4. Kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısı iyileştirilecektir.	
	1.1.5. Kent içi erişilebilirlik akıllı sistemler kullanılarak güçlendirilecektir.	
	1.1.6. Demiryolu hatları ve bağlantıları iyileştirilecek, tali demiryolu hatları inşa edilecektir.	
	Proje Önerileri	
	1.1.2.1. Çorum-Mecitözü-Amasya Çift Platformlu Yol İnşaatının Tamamlanması	
	1.1.2.2. Tokat-Ünye-Ordu Karayolu İnşaatının Tamamlanması	
	1.1.3.1. Çorum-Alacahöyük-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması	
	1.1.3.2. Çorum-Sungurlu-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması	
	1.1.3.3. Tokat Çamiçi Yaylası-Ordu Perşembe Yayla Koridorunun Oluşturulması	
	1.1.3.4. Yeşil Yol Zinav Gölü Karayolu Bağlantısının Tamamlanması	
	1.1.3.5. Yozgat-Boğazkale İl Yolu'nun Çift Platformlu Yol Standardında İnşa Edilmesi	
	1.1.4.1. Merzifon'da Lojistik Merkezin Kurulması	
1.1.4.3. Samsun Lojistik Merkezi'nin Laboratuvar, Tır Parkı ve Onarım Atölyeleri Yatırımlarının Tamamlanması		
1.1.6.1. Samsun-Sivas Demiryolu Hattının Tokat Merkez Bağlantısının Yapılması		

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	1.2.1. Doğal kaynakların etkin kullanımı, verimliliklerinin artırılması ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır.
	1.2.2. Akarsu yataklarının kirletilmesine yönelik önlemler alınacak, denetim çalışmaları yapılacaktır.
	1.2.3. Sanayi alanlarında temiz üretim ve atık yönetimi yatırımları tamamlanarak çevre kirliliği önlenecektir.
	1.2.4. Doğal değerler korunacak ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır.
	1.2.5. Havza temelli su yönetimi uygulamaları geliştirilecektir.
	1.2.6. Kaynak verimliliği faaliyetlerinin yönetişimine yönelik platformlar oluşturulacak ve desteklenecektir.

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.	1.3.1. Bölgede sürdürülebilir atık yönetimi sağlanacak, geri dönüşüm ve ayrıştırma süreçleri yürütülecektir.
	1.3.2. İçme suyu ve kanalizasyon şebekesi altyapı eksiklikleri tamamlanacak, suyun ve depolama hacimlerinin yönetilmesi sağlanacaktır.
	1.3.3. İl ve ilçe merkezlerinde yağmur suyu ile kanalizasyon hatları ayrıştırılacaktır.
	1.3.4. Elektrik iletim hattı ve trafo merkezleri güçlendirilecektir.
	1.3.5. Konut ve ticarethanelerde GES projeleri desteklenecektir.
	Proje Önerileri
	1.3.1.1. İlkadım Organik Atık Kompost Tesisinin Kurulması

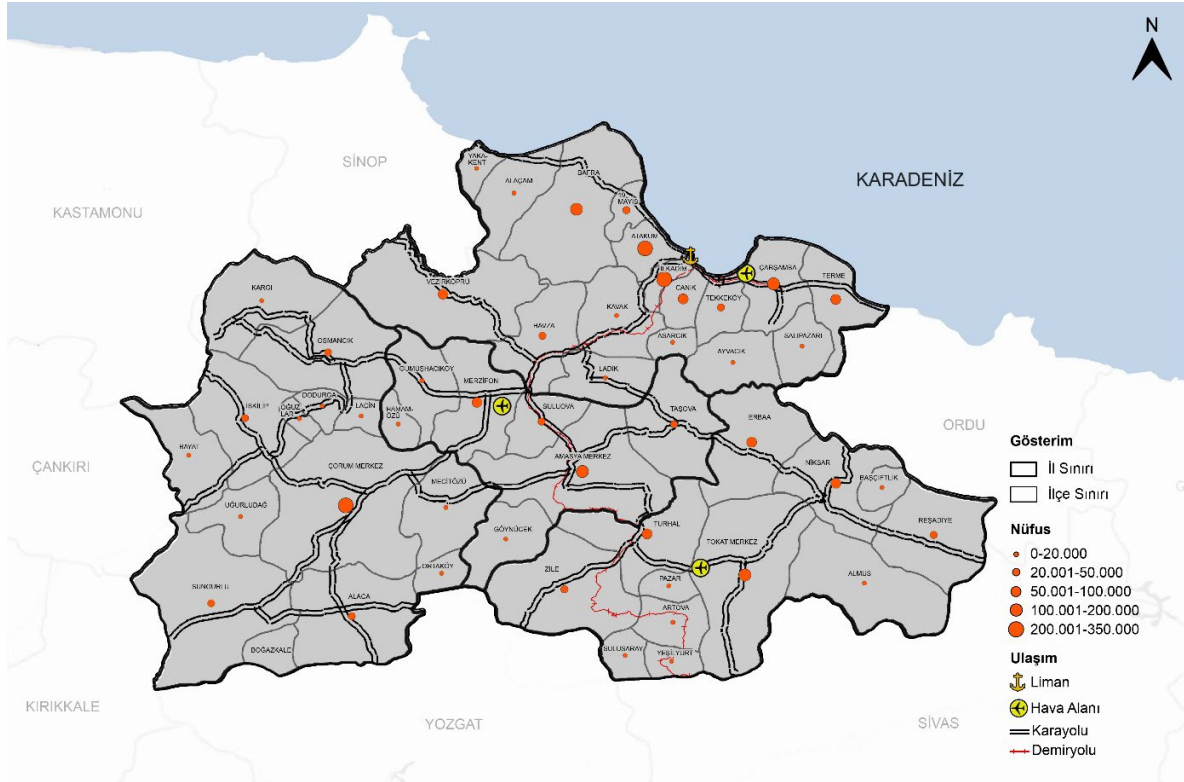
STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.	1.4.1. Dengeli mekânsal gelişme programları hazırlanacaktır.
	1.4.2. Çevre ve iklim dostu yerleşim alanları planlanacaktır.
	1.4.3. Kırsal alanlarda çocuk, genç, kadın ve yaşlıların yaşam kalitesini yükseltecek altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.
	1.4.4. Rekreatyonel alanlar oluşturulacak, faaliyet ve hizmetlere yönelik altyapılar iyileştirilecektir.
	1.4.5. Risk odaklı afet yönetimine yönelik altyapı oluşturulacaktır.
	1.4.6. İlçe merkezlerindeki imar planına esas jeolojik-jeoteknik çalışmalar ile mikro bölgeleme çalışmaları güncellenecektir.
	1.4.7. Deprem dirençli kent ve yerleşimler inşa edilecektir.
	1.4.8. Kritik öneme sahip tesis ve altyapılardan riskli olanlar tespit edilecek ve güçlendirilecektir.
	1.4.9. Taşkınlara neden olan yapay faktörler tespit edilecek ve ortadan kaldırılacak, taşkın koruma duvarı yatırımları hayata geçirilecektir.
	1.4.10. İklim değişikliği ve sonuçlarıyla mücadele sürecinde yereldeki kurumsal kapasite artırılabilecektir.
	1.4.11. İklim değişikliği eylem planları hazırlanacaktır.
	1.4.12. İklim değişikliği, su yönetimi, temiz üretim konularında farkındalık, eğitim ve danışmanlık faaliyetleri yürütülecektir.
	1.4.13. Erişilebilirlik mevzuat ve standartlarına uygun kent ve yerleşimler inşa edilecek, altyapı, faaliyet ve hizmetlere yönelik iyileştirme yatırımları yapılacaktır.
	Proje Önerileri
1.4.4.1. Ayvacık Barajı Rekreatyonel Gelişim Projesi	
1.4.4.2. Lâdik Gölü Rekreatyonel Gelişim Projesi	
1.4.4.3. Oğuzlar Obruk Barajı Rekreatyonel Gelişim Projesi	
1.4.4.4. Osmancık Kızıllırmak Kauçuk Bendi ve Rekreatyonel Gelişim Projesi	

a. Hedef 1: Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir

Orta Karadeniz Bölgesi'nin yeryüzü şekillerini, III. Jeolojik Zaman Alp kıvrımları, doğu batı doğrultusundaki Kuzey Anadolu Dağları ile bu dağlar arasındaki oluklar oluşturmaktadır. TR83 Bölgesi, Orta Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan kara ve demir yollarının yararlandıkları en önemli doğal koridorlardan birisidir. Bu doğal koridor, İlk ve Ortaçağlarda olduğu gibi günümüzde de önemli ulaşım ağlarına ev sahipliği yapmayı sürdürmekte, ulusal politika belgelerinde bölgenin konumu, "Anadolu'yu, kuzeybatı-güneydoğu ekseninde kesen ulaşım ağlarının merkezinde" ifadesiyle verilmektedir.

TR83 Bölgesi, Karayolları Genel Müdürlüğü 7. Bölge sınırları içerisinde kalmaktadır. İl ve devlet yollarının oluşturduğu toplam karayolu uzunluğu 3.026 km'dir. Bu değer Türkiye devlet ve il yolları toplamı olan 65.056 km'nin de yüzde 4,65'ini oluşturmaktadır. TR83 Bölgesi karayolu ağının yaklaşık yüzde 40'ı bölünmüş standartlara sahip iken aynı oran ülke genelinde yüzde 36 düzeyinde bulunmaktadır. Türkiye'de yüzde 5,5'e ulaşan düşük standartlı ya da mutasavver karayolu uzunluğunun bölgede yüzde 2'nin altında kalması ve Amasya'da bölünmüş yol oranının yüzde 55'lere ulaşması, ulaşım ağları ve standartlarının göze çarpan niteliklerini oluşturmaktadır. Bir kısmı uluslararası ağların da bir parçası olan bölge yolları, Osmaniye, Merzifon, Samsun ve Terme'yi de içerisine alan ve Gürcistan sınırına kadar devam eden TEM (Trans-European Motorways) üzerinde bulunmaktadır. TR83 Bölgesi ulaşım ağları haritası Şekil 17'de sunulmuştur.

Şekil 17 TR83 Bölgesi Ulaşım Ağı Haritası, 2022

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü ve diğer kaynaklardan elde edilmiştir.

Samsun (Gelemen) Lojistik Merkezi 2007 yılında işletmeye açılmıştır. TCDD tarafından işletilen Samsun Limanı, Yüksek Kurulun 30.12.2004 tarih ve 2004/128 sayılı kararı ile özelleştirme kapsamına alınmış ve 31.03.2010 tarihinde 36 yıl süreyle işletilmek üzere devredilmiştir. Liman, faaliyetlerine Samsun Uluslararası Liman İşletmeciliği (SAMSUNPORT) adı altında devam etmektedir. Samsun-Kalın hattı yol modernizasyon çalışması nedeniyle kapalı olduğundan 2016-2020 yılları arasında yük taşınması yapılamamış, 2022 yılı sonuçları ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 Samsun Limanı Yük İstatistikleri, 2022

Hat Kesimleri	Dökme Kuru Yük	Dökme Sıvı Yük	Genel Kargo	Konteyner	RO-RO
Liman Kapasitesi (ton)	1.576.781	192.500	1.365.460	132.974	74.000
İş Hacmi (ton)	2.591.094	55.027	459.039	106.042	93.268
Kapasite Kullanım Oranı (%)	164	29	34	80	126

Kaynak: TCDD

TR83 Bölgesi demiryolu ağı, TCDD Sivas Bölge Müdürlüğü faaliyet alanında bulunmaktadır. Bölgedeki demiryolları, Trans Avrupa Demiryolları ağına da parçaları olan, Samsun Limanı'nı güneyde Sivas ve Kayseri'ye bağlayan 430 km uzunluğundaki hattın oluşmaktadır. Hattın TR83 Bölgesi illerine dağılımı Tablo 5'te verildiği gibidir.

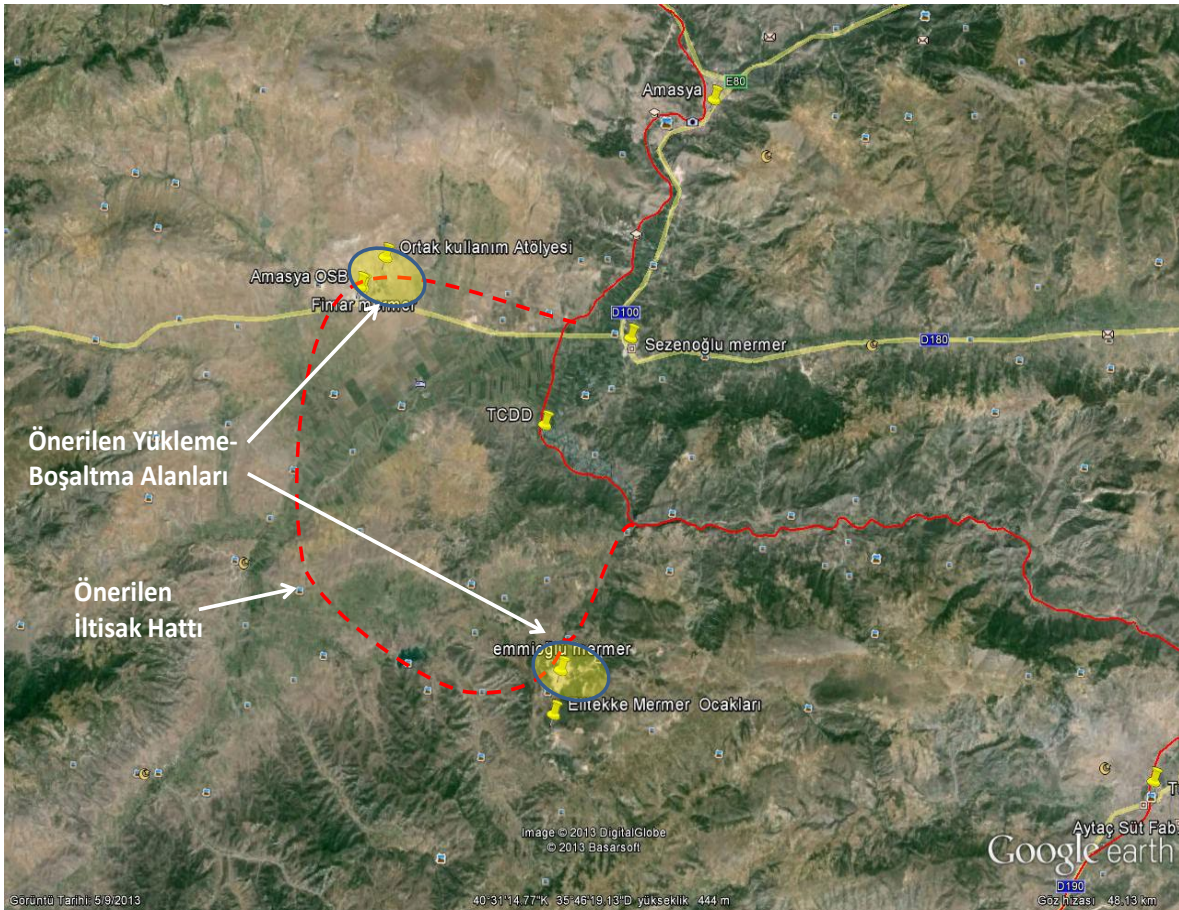
Tablo 5 İllere Göre Demiryolu Uzunlukları, 2022

İl	Hat Uzunluğu (km)
Amasya	81
Çorum	-
Samsun	206
Tokat	168

Kaynak: TCDD

TCDD'nin taşıma payları ve gelirlerinin artırılmasının yanı sıra işletmelerin rekabet gücünü elde edebilmeleri, ihracat, ithalat ve transit taşımalardaki maliyetlerini minimuma indirerek makroekonomik dengeye de olumlu katkı sağlanmasını hedefleyen tali hatlar projesi ile; organize sanayi bölgeleri, büyük sanayi kuruluşları, liman ve iskele gibi yük hacminin yüksek olduğu merkezlere iltisak hatlarının yapılması planlanmaktadır. Bu bağlamda, 2014 yılından itibaren TCDD teknik kurulu ile sektör temsilcilerinin de katıldığı toplantılar düzenlenmiş, mevcut hatlar üzerinde incelemeler yapılmış, yük potansiyeli ve büyüme projeksiyonları göz önüne alınarak, aşağıdaki demiryolu iltisak hatlarının inşa edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş ve yapılan istikşaf çalışması, ilgili teknik ekip tarafından genel müdürlüğe sunulmuştur. Doğal taş, un, kömür gibi yüksek tonajlı yüklerin taşınması ile Samsun Limanı'nın konteyner hizmetlerini daha verimli kullanabilmesini sağlayacak, ihracat sırasında yaşanan kayıpları ortadan kaldıracak iltisak hatları ile Havza OSB'ye demiryolu elleçleme istasyonu, Samsun Lojistik Merkezi'ne demiryolu bağlantısının sağlanması projelerinin bir an önce yaşama geçirilmesinin rekabetçi üretim ve bölgenin erişilebilirliğine stratejik katkı sağlayacağı kabul edilmektedir.

Şekil 18 Amasya Doğal Taş Kuşak Demiryolu Hattı İstikşaf Çalışması, 2022

Kaynak: Amasya Mermer ve Madenciler Derneği, TCDD

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "yük ve yolcu taşımacılığında karayolu ağırlıklı sistem sürmektedir. Karayollarında trafik güvenliğinin artırılması, çevresel etkilerin azaltılması, demiryolu bağlantılı çok modlu sistemlere geçişe katkı sağlayacak, yük taşımacılığı odaklı ulaştırma yatırımları önceliklendirilmelidir. Kurumlar arasında yetki ve sorumlulukların netleştirilmesi, mevzuatın iyileştirilmesi ile fizikî altyapının iyileştirilmesi gereksinimi önümüzdeki dönemde de önemini koruyacaktır".

Bölgenin var olan potansiyelini açığa çıkarmak, kentsel ve kırsal yerleşimlerde yaşam kalitesini yükseltmek için ulaşım altyapısı eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Bu altyapının geliştirilmesi, mevcut ulusal ulaşım koridorları ve uluslararası örgütlenmeler çerçevesinde belirlenen ağların iyileştirilmesi ile sağlanmakta, mevcut karayolu standartlarının bölünmüş yol standartlarına yükseltilmesi, köy yollarında kaplama standartlarının iyileştirilmesi, sanat yapılarının tamamlanması, sanayi alanlarına erişilebilirlik olanaklarının artırılması, halen toplu ulaşımın bulunmadığı turizm odaklarına bu hizmetin sunulması, demiryolu ve havayolu ile erişilebilirliğin geliştirilmesi bu hedef kapsamındaki müdahaleler arasında yer almaktadır. Ulaşımın birbirini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması, tüm paydaşlar arasında koordinasyonun sağlanması, özellikle ağır yükler için stratejik öneme sahip tali demiryolu hatlarının inşa edilmesi diğer hedeflenen yatırımları oluşturmaktadır.

2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nın dördüncü amacı; "ulaştırma ve lojistikte akıllı ulaşım sistemleri ile sürdürülebilir hareketliliği sağlamak, insan kaynaklarının yetkinliğini artırmak, inovasyon, rekabet, akıllı ulaşım sistemleri ile endüstri 4.0 ve ötesine erişmek üzere Ar-Ge faaliyetleri ile bilimsel, teknik, teknolojik hizmetleri geliştirmek"tir. Aynı stratejik planda, Delice-Çorum hızlı tren hattının yaşama geçirilmesi için 2029, Çorum-Merzifon güzergâhı için 2035, Merzifon-Samsun için 2035, Tokat-Turhal geçkisi için de 2053 yılları öngörülmektedir. Delice-Çorum hızlı tren hattı ile demiryolu hatlarındaki elektrifikasyon çalışmalarının tamamlanması, bölgenin erişilebilirliği ile sürdürülebilir rekabet gücünün kazanılmasında kritik öneme sahiptir.

Ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve yenilikçi teknolojilerle iyileştirilmesi hedefi kapsamında; bölge genelinde kent ve kırsal alanları oluşturan tüm ilçe ve yerleşimlerde erişilebilirliğe katkı sağlayacak, ulaşım bağlantılarını güçlendirilecek, Karayolları Genel Müdürlüğü, TCDD, büyükşehir belediyesi, kent belediyeleri ve özel idarelerin yatırım programlarında yol inşa edilmesi, standartlarının yükseltilmesi ya da iyileştirilmesi, devlet ve il yolları başta olmak üzere karayollarındaki bölünmüş yol çalışmalarının tamamlanması amaçlanmaktadır. Halen devam eden bölünmüş yol çalışmalarının plan döneminde tamamlanmasını sağlayacak program, bütçe ve yatırımların yaşama geçirilmesi bu tedbir kapsamındaki ilk adımı oluşturmaktadır. Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin hizmet alanında bulunan raylı sistemler başta olmak üzere, metropolitan alanlarda yer alan tüm ulaşım ağlarında akıllı sistemlerin kullanılmasının plan döneminde yaşama geçirilmesi ile enerji etkin, verimli, trafiğin durumuna göre optimum kararlar alabilen, güvenli ve konforlu bir trafik akışının elde edilmesi hedeflenmektedir. Demiryolu, limanlar ve havayolundan en yüksek faydanın elde edilmesini, ulaşım ağlarının bütüncül ve tam verimle kullanılmalarını, sorunsuz aktarma ve elleçleme yapılabilmelerini sağlayacak lojistik altyapısı ve liman yatırımlarına yönelik projelerin plan döneminde tamamlanması, ilgili kurum ve kuruluşlarla programlanması yine bu hedef kapsamında yaşama geçirilecek proje ve faaliyetler arasındadır. Un, doğal taş, kömür, buğday gibi büyük hacimli yükler için istikşaffi çalışmaları tamamlanan iltisak hatlarının mevcut demiryoluna bağlantılarının inşa edilmesi, planlama ve yatırım programına alınmaları ile Boğazkale, Ballica Mağarası, Kızılırmak Deltası gibi turizm odağı ve destinasyonlarının erişilebilirliğine katkı sağlayacak bölünmüş ya da yüksek standartlı yol yapımlarının projelendirilmesi bu hedefe yönelik diğer tedbiri oluşturmaktadır.

Tablo 6 1. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	<p>1.1.1. Kentsel ve kırsal alanlarda ulaşım bağlantıları güçlendirilecektir. Gerek yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha yaşanabilir yerleşimlerin oluşturulması gerekse de rekabetçi bir üretim yapısı ile yaşamın her alanında rekabet gücü yüksek bir bölgenin elde edilmesi hedeflenmekte, bu hedefin yaşama geçirilmesine yönelik ulaşım altyapısının geliştirilerek erişilebilirliğinin güçlendirilmesi planlanmaktadır. Orta Karadeniz'i oluşturan tüm ilçelerde, kentsel ve kırsal alanlarda, köy yolları ile il ve devlet yolları ağında ulaşım altyapıları iyileştirilecek, kaplama ve güvenlik standartlarının yükseltilmesi için onarım, genişletme, asfalt kaplama ile yeni yol geçkileri açma çalışmaları programlanacak ve gerçekleştirilecektir. Devlet ve il yollarında KGM, köy ve belde yollarında İl Özel İdaresi, kent içi güzergâhlarında ise ilgili belediyelerin bu çalışmaları önceliklendirmesi, yatırım programlarını belirlemesi, izlemesi ve tamamlaması bu tedbir kapsamındaki faaliyetleri oluşturmaktadır.</p>
	<p>1.1.2. Bölge illerindeki çift platformlu devlet ve il yolları çalışmaları tamamlanacaktır. Ülkemiz ve bölge için stratejik öneme sahip, Delice-Samsun, Gerede Merzifon otoyolları, Samsun Doğu ve Batı çevre yollarının yanı sıra, bölge genelinde, ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve erişilebilirliğin güçlendirilmesine yönelik, devlet ve il yolları ağındaki bölünmüş yol çalışmalarının önceliklendirilmesi ve plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır. Amasya Merkez, Turhal, Havza, Zile, Gümüşhacıköy, Lâdik, Suluova, Niksar, Alaca, İskilip, Vezirköprü, Göynücek, Taşova, Almus, Pazar, Başçiftlik, Dodurga, Kargı ve Bayat İlçe Merkezleri ile bölge genelindeki yol ağını doğrudan etkileyen bölünmüş yol projelerinin KGM tarafından bütçelendirilmesi, yatırım programında yıllara sâri yer verilmesi ile plan döneminde bu çalışmaların tamamlanması tedbir kapsamındaki faaliyetleri oluşturmaktadır. Tokat-Ünye-Ordu ile Çorum-Mecitözü-Amasya karayolu bu kapsamda yaşama geçirilecek projeler arasındadır.</p>
	<p>1.1.3. Turizm destinasyonlarının ulaşım bağlantıları iyileştirilecektir. Bölgenin doğal, kültürel miras ve değerlerinin eko ve kültür turizminin hizmetine nitelikli bir ürün olarak kazandırılması ile sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak, erişilebilirliklerini güçlendirmek amaçlanmaktadır. Zinav Gölü, Tokat ve Samsun ilindeki yaylalar, Alacahöyük-Boğazkale Millî Parkı ve Hattuşa UNESCO Dünya Mirası başta olmak üzere, bölge genelindeki tüm ilçelerde turizm değerlerine güvenle erişim sağlayacak yol geçkilerinin, İl Özel İdareleri ya da KGM tarafından projelendirilmesi ve açılması, genişletilmesi ya da asfalt kaplama ile standardının yükseltilmesi çalışmaları tedbir kapsamındaki faaliyetleri oluşturmaktadır. Tokat Çamiçi- Reşadiye-Ordu Perşembe-Samsun Hasan Uğurlu Barajı yayla koridorunun oluşturulması, bu koridordaki eksik bağlantı ve geçkilerin tamamlanması, Yeşil Yol-Zinav Gölü yolunun açılması, bölgenin tek dünya mirası durumundaki Hitit Başkenti ve gelişim bölgesinin ulaşım altyapısını iyileştirecek Çorum-Sungurlu-Boğazkale, Çorum Alacahöyük-Boğazkale ile Yozgat-Boğazkale il yollarının KGM tarafından çift platformlu yol olarak projelendirilmesi ve inşaatı, bu tedbir kapsamındaki projelerden bir kısmıdır. Bu tedbirin bölge genelindeki tüm ilçelerde uygulanması öngörülmektedir.</p>
	<p>1.1.4. Kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısı iyileştirilecektir. Demiryolu, limanlar ve havayolundan en yüksek faydanın elde edilmesi, ulaşım ağlarının bütüncül ve etkin olarak kullanılmasını sağlamak üzere demiryolu hatlarının iyileştirilmesi, Ulaştırma ve Lojistik Planı 2053'e göre gerçekleştirme süreçleri plan dönemini aşan hızlı tren, iltisak ve bağlantı projeleri, sinyalizasyon çalışmalarının tamamlanması, yükleme ve boşaltma noktalarının oluşturulması, lojistik merkez ve liman bağlantılarının düzenlenmesi faaliyetleri, tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbir, özellikle ulaşım türlerinin birleştiği aks ve noktalardaki iyileştirmeleri içermekte, DHMİ, TCDD, Büyükşehir ve kent belediyeleri ile İl Özel İdarelerinin projelerini kapsamaktadır. Tekkeköy ilçesinde AB IPA fonlarıyla yaşama geçirilen Samsun Lojistik Merkezi'nde laboratuvar, tır parkı ve onarım atölyeleri yatırımlarının tamamlanması ile Merzifon'da lojistik merkezin kurulması bu tedbirin öncelikli projeleri iken, İlkadım, Tekkeköy, Canik, Atakum, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez, Kavak, Lâdik, Havza, Suluova, Zile, Artova, Yeşilyurt ve Göynücek ilçeleri tedbir kapsamındaki faaliyetlerin uygulanacağı yerleşimler olarak belirlenmiştir.</p>
	<p>1.1.5. Kent içi erişilebilirlik akıllı sistemler kullanılarak güçlendirilecektir. Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin hizmet alanında bulunan raylı sistemler başta olmak üzere, İlkadım, Tekkeköy, Canik ve Atakum'da yer alan tüm ulaşım ağlarında akıllı sistemlerin kullanılmasının plan döneminde yaşama geçirilmesi, enerji etkin, verimli, trafiğin durumuna göre optimum kararlar alabilen, güvenli ve konforlu bir trafik akışının elde edilmesi hedeflenmektedir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

1.1.6. Demiryolu hatları ve bağlantıları iyileştirilecek, tali demiryolu hatları inşa edilecektir. Canik, Tekkeköy, Amasya Merkez, Merzifon, Bafra, Çarşamba, Turhal, Merzifon, Kavak, Lâdik, Havza, Suluova, Zile, Artova, Yeşilyurt, Göynücek ilçelerinden geçen demiryolu hatlarında tren sefer sayısı ve konforunu yükseltecek, yük taşımacılığında daha etkin kullanılmalarını sağlayacak bağlantılar, sinyalizasyon, yükleme boşaltma istasyonları, merkezleri ile düzenlemeleri içermektedir. Un, kömür, doğal taş gibi konvansiyonel ve ağır yüklerin taşıma maliyetlerini düşürürken, ihracatı, özellikle de işlenmiş ürün ticaretini artırmak üzere, Suluova ilçesinde kömür ve un, Amasya Merkez ve Göynücek'te doğal taş, Zile ve Turhal'da tarım ürünleri ile sanayi, Canik ve Tekkeköy'de ise işlenmiş ürün ihracatına konu ürünlerde limanın etkin değerlendirilmesini sağlamak üzere istikşaf çalışması tamamlanan tali demiryolu hatlarının 2024-2028 döneminde yatırım programına alınmaları ve inşa sürecine başlanması planlanmaktadır.

Proje Önerileri

1.1.2.1. Çorum-Mecitözü-Amasya Çift Platformlu Yol İnşaatının Tamamlanması

1.1.2.2. Tokat-Ünye-Ordu Karayolu İnşaatının Tamamlanması

1.1.3.1. Çorum-Alacahöyük-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması

1.1.3.2. Çorum-Sungurlu-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması

1.1.3.3. Tokat Çamiçi Yaylası-Ordu Perşembe Yayla Koridorunun Oluşturulması

1.1.3.4. Yeşil Yol Zinav Gölü Karayolu Bağlantısının Tamamlanması

1.1.3.5. Yozgat-Boğazkale İli Yolu'nun Çift Platformlu Yol Standardında İnşa Edilmesi

1.1.4.1. Merzifon'da Lojistik Merkezin Kurulması

1.1.4.3. Samsun Lojistik Merkezi'nin Laboratuvar, Tır Parkı ve Onarım Atölyeleri Yatırımlarının Tamamlanması

1.1.6.1. Samsun-Sivas Demiryolu Hattının Tokat Merkez Bağlantısının Yapılması

b. Hedef 2: Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır

Dünya genelinde bireylerin eğitim ve gelir düzeyindeki yükselme eğiliminin süreceği, turizmde deneyimli gezginlerin sayısı artarken, yerelde yaşamını sürdüren sakinlerin de yenilik ve çeşitlilik talebi ile birlikte konfor ve maceraya yöneleceği, yaşam kalitesi yüksek, daha yaşanabilir mekânlar ve yerleşimlerden beklentilerin de bu yönde çeşitlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir. İnsanlar günlük yaşamlarının dışında farklı deneyimler aramaya; geniş arazileri, doğal güzellikleri, denizleri dolaşmaya, dağlara tırmanmaya, vadi ve kanyonları keşfetmeye yönelmektedir.

İnsan yaşamı ve faaliyetlerinin, ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik etkileri üzerinde daha yüksek bilinç ve duyarlılık egemen olurken; tatmini zor, meraklı, gelir düzeyi yüksek ve seçici kitlelerin önem kazanacağı, kültürel ve doğal varlıkların, sahip olunan potansiyelin, bu eğilimler ışığında çeşitlendirilmesi, yüksek niteliğe sahip ürünler eşliğinde piyasaya sunulmalarının, koruma ve sürdürülebilirliklerinin gerek turizm hareketi gerekse de yaşanabilir yerleşimler için büyük önem taşıdığı dile getirilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'nda da "artan ulaşım ve konaklama maliyetlerinin bireyleri yakın mesafelere zorunlu kıldığı, turistlerin yerel kültürler ve deneyimlere yöneldiği vurgulanmakta, yerel kültür ve deneyimleri öne çıkaran, yeni neslin beklentileri ile yaşanan nüfusun gereksinimlerine yanıt veren, kalabalık gruplar yerine daha küçük ya da bireysel nitelikteki turizm hareketinin gelişmesini sürdüreceği" belirtilmektedir. Değişen turist ve tüketici tercihlerinin önümüzdeki dönemde belirleyici olma devam edeceği tahmin edilmektedir.

Orman Genel Müdürlüğü, 2020 yılında, doğa içinde konaklama, yürüyüş, bisiklet parkurları ve doğal habitatı keşfetme olanakları tanıyan, diğer turizm türlerini doğal değerlerle sürdürülebilir koşullarda biraya getiren eko turizm rotalarını belirlemiş ve bunlardan 39'unu kamuoyuna sunmuştur. Bu alanlar arasında Amasya Şehzadeler Yolu ile Tokat Düden Gölü de bulunmaktadır. Merkez ilçeye 81 km, Erbaa ilçesine ise 27 km uzaklıkta yer alan göl, ev sahipliği yaptığı zengin yaban hayatının yanı sıra bölgenin nitelikli kamp karavan alanlarından birisi olarak da gösterilmektedir. 2024 yılında tamamlanacak Orman Genel Müdürlüğü eko turizm rotaları projesi ile 81 ilde 110 mesire yeri ve alanın eko turizmin hizmetine yeni nitelik ve standartlarıyla kavuşturulması hedeflenmektedir.

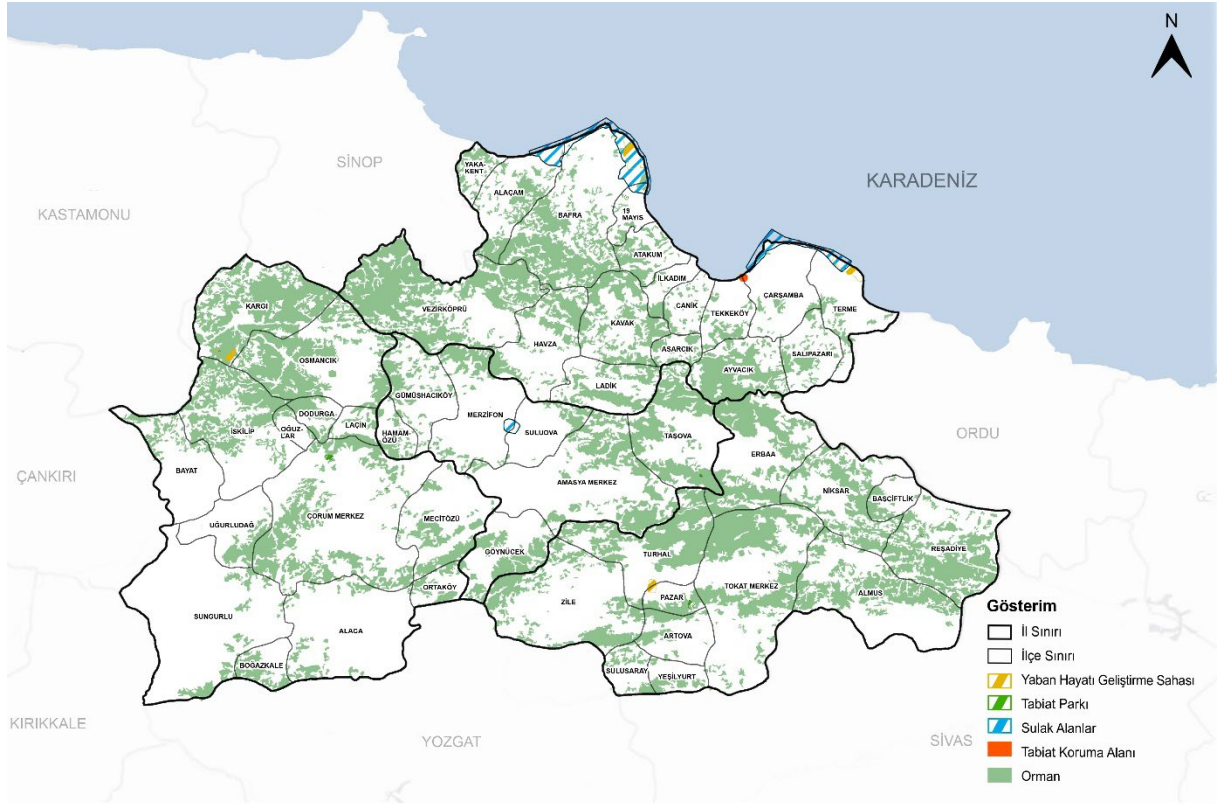
Türkiye UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan 3 doğal mirastan 2'si TR83 Bölgesi'nde yer almaktadır. Bu değerlerden ilki Kızılırmak Deltası, Kuş Cenneti'dir. Ülke ölçeğinde bugüne kadar bir alanda belirlenmiş en yüksek kuş türü sayısına sahip olan Kızılırmak Deltası, Türkiye'de bulunan türlerin dörtte üçüne de ev sahipliği yapmaktadır. Burdur Gölü'nden sonra ülkemizin en geniş 2. Ramsar alanı olan Kızılırmak Deltası sulak alanı, bu sözleşmenin kriterlerinden 8'ini karşılayarak listeye dâhil edilmiş, 2016 yılında da UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır. Türkiye'nin 2. büyük su basar ormanı olan Galerich Ormanı da delta içerisinde yer almaktadır.

Kızılırmak Deltası, Yeşilirmak'ın Karadeniz'e döküldüğü Çarşamba'da yer alan Yeşilirmak Deltası, Suluova Yedikir Göleti Kuş Cenneti, Taşova Boraboy Gölü Tabiat Parkı ve Pazar ilçesinde bulunan Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası; Batı Paleartik su kuşları için en önemli kışlama merkezleri arasında yer almakta, Karadeniz'i direkt aşan göçmen kuşların uçuş hazırlığı yaptıkları, dinlenebildikleri, beslenebildikleri ve korunabildikleri nadir alanlar olma özelliklerini taşımaktadır.

Bölgede yer alan UNESCO Dünya Mirası adaylarından birisi de Ballica Mağarası Tabiat Parkı'dır. Ülkemizdeki 261, bölgemizdeki de 11 tabiat parkından birisi statüsündeki Ballica Mağarası Tabiat Parkı, Tokat il merkezinin 23 km güney batısında, Pazar ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Parkın en özgün yapısını oluşturan Ballica Mağarası; 680 m'yi bulan uzunluğu, 94 m yüksekliği ve 6.500 m²lik alanıyla dünyanın en büyük mağaralarından birisidir. 2017 yılında 110 bin ziyaretçiyi ağırlayan, 3,4 milyon yaşındaki mağara; pırasa ve makarna şekilli sarkıtları, sütunlar, dikitler, havuzlar, mağara gülleri, mağara incileri ve ebruların en güzel örneklerine sahip olmasıyla ün kazanmıştır. Ülkemizde soğan sarkıtlara sahip tek yer olan Ballica Mağarası'ndaki bu sarkıtlar birkaç santimetreden 50 cm çapına kadar değişmekte ve oluştukları Yeni Salon'un tabanında da 2 metre derinliğinde bir göl bulunmaktadır.

Bölgenin sahip olduğu yaban hayatı geliştirme sahaları, sulak alan ve parkların; koruma ve kullanma dengesi içerisinde özel plan ve yönetim kararlarıyla birlikte değerlendirilmesi, çevre dostu ve sürdürülebilir bir yaklaşımla projelendirilen kuş ya da yaban hayatı gözlemevleri, ziyaretçi merkezi, yürüyüş yolları, su ve sulama gibi altyapı yatırımlarıyla desteklenmesinin, bölge ve ülke ölçeğinde oluşturulacak rotalarla bütünleştirilmesi ve tanıtımlarının yapılmasının taşıdıkları potansiyelin gün yüzüne çıkarılması bakımından gerekli koşul ve kritik derecede önemli olduğu düşünülmektedir. Sahip olunan zengin doğal mirasımızın; özellikleri, tehlike altındaki türler, özgün yarıları ve korunmalarını içeren önlemlerle birlikte belirlenerek bir plan çerçevesinde değerlendirilmesinin bölge ve ülke turizmi ile sosyoekonomik yaşamında kritik önem taşıdığı unutulmamalıdır. Şekil 19'da TR83 Bölgesi'ndeki sulak alan, tabiat parkları, orman ve yaban hayatı geliştirme sahaları bir arada gösterilmiştir.

Şekil 19 TR83 Bölgesi Sulak Alan, Tabiat Parkları, Orman ve YHGS

Kaynak: DSİ Genel Müdürlüğü ve Ormanlık Genel Müdürlüğü ile diğer kaynaklarından elde edilmiştir.

Kızılırmak ve Yeşilirmak ile kollarının suladığı bereketli toprakları, iklim farklılıkları ve mikro klima etkisinin yol açtığı ürün çeşitliliği ile TR83 Bölgesi, ülkemizin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden birisidir. Bölge tarım arazileri, farklı sınıflardan birçok bitki türünün yetiştirilmesine uygun koşullar taşıdığı gibi ülke üretiminde de söz sahibi olunmasını sağlamıştır. Türkiye geneline benzer şekilde bölgede erozyon önemli bir sorun niteliğiyle öne çıkmakta, dar, parçalı ve eğimi yüksek arazilerin uygun olmayan tekniklerle işlenmesinin toprak yapısını etkilediği uzmanlar tarafından dile getirilmektedir.

Dünyadaki toplam su kaynakları brüt potansiyelinin 1,4 milyon km³ olduğu kabul edilmektedir. Bu miktarın yüzde 97,5'i okyanuslardaki tuzlu su iken, geriye kalan yüzde 2,5'lik tatlı su payının ancak yüzde 0,5'i kullanılabilir durumdadır. Kişi başına düşen su miktarı ise 7.600 m³/yıl düzeyinde bulunmaktadır. Türkiye kullanılabilir su varlığı potansiyeli 112 km³ iken, kişi başına düşen su miktarı da 1.346 m³ olarak hesaplanmaktadır. 2030 yılında ülkemizin 100 milyon nüfusa ulaşacağı ve bu değer 1.000 m³/yıl değerine düşeceği tahmin edilmektedir. Dünya Su Konseyi'ne göre kişi başına düşen ortalama kullanılabilir su miktarı yılda 1.000 m³'ten az olan ülkeler «su fakiri», 2.000 m³'ten az olanlar ise «su kısıtı (su baskısı)» yaşayan ülkeler sınıfında değerlendirilmektedir.

Özellikle içilebilir su kaynaklarındaki hızlı kirlenme, düzensiz kentleşme, nüfus ve sera gazlarındaki artış ile sanayileşme tüm dünyayı etkilemekte, iklim değişikliği ve kuraklık koşulları belirli bölgeleri daha «susuz» hale getirmektedir. Nitekim dünya nüfusu 4 kat artarken su gereksinimi 9 katına çıkmış, endüstriyel gereksinimler için gerekli su ise geçtiğimiz yüzyılın başına oranla 40 kat yükselmiştir. Su talebinin önümüzdeki 25 yıl içinde giderek artması, 2025 yılına kadar, dünyanın üçte birinin su kıtlığından etkilenmesi; 20 yıldan yakın bir sürede de Afrika'da yeterli ve temiz su bulamayan insan sayısının 600 milyona ulaşması beklenmektedir. Suya duyulan gereksinimin modern yaşama paralel olarak yükselmesi olgusu, artık onun sürdürülebilirliğini de tehdit eder boyutlara ulaşmasıyla yüzleşmek zorunda bırakılmaktadır. On İkinci Kalkınma Planı'nda da «gıda güvenliği, enerji arzı ile ekosistemlerin su gereksinimi dikkate alındığında, su miktarı ile kalitesinin sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilemez olduğu, taşkın ve sel gibi afetlerin de su döngüsünü olumsuz yönde etkilediği ifade edilmekte, dünya genelinde temiz suya erişimi zorlaştırdığına» dikkat çekilmektedir. Plana göre suyun aşırı kullanımının önüne geçilmeli, diğer kaynaklar gibi suyun verimli kullanımı teşvik edilmeli, geliştirilmelidir.

Yeşilirmak Havzası'nın toplam yağış alanı 39.595 km², Kızılırmak Havzasının yağış alanı 82.181 km², yıllık ortalama akış miktarları ise 7'şer km³tür. Her iki havzanın toplam akış değeri, 185,37 km³ düzeyinde bulunan Türkiye değerinin yaklaşık yüzde 7,5'ini oluşturmaktadır. Bölgenin su potansiyeli ve varlığına yönelik özet bilgiler Tablo 7'de sunulduğu gibidir.

Tablo 7 Türkiye ve TR83 Bölgesi Su Potansiyeli, 2022

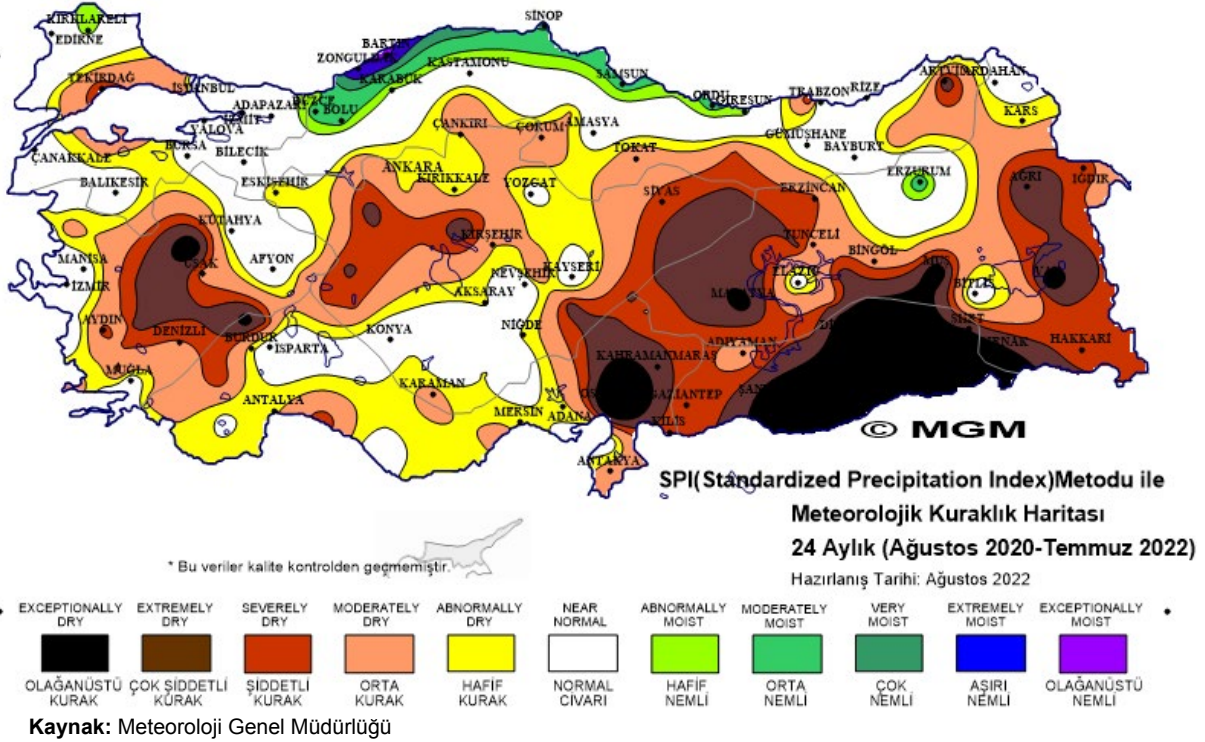
Su Potansiyeli	Türkiye	TR83
Yüzey Suyu (hm3/yıl)	185.370	14.000
Yeraltı Suyu (hm3/yıl)	23.032	2.910
Toplam (hm3/yıl)	208.402	16.910
Kişi Başı Su Potansiyeli (m3/kişi-yıl)	2.492	5.998

Kaynak: DSI

Su baskısı yaşayan ülkemize benzer şekilde suyun verimli ve optimum kullanımını sağlayacak planlama, yatırım ve projelerin yaşama geçirilmesi, sahip olunan potansiyelin çok amaçlı değerlendirilmesine yönelik yeraltı ve yerüstü depolama tesislerinin inşa edilmesi, işletmedeki şebekeler ile sulamadaki kayıpların önlenmesi, basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılarak gerek ürün gerekse de su kullanımında verimliliğin sağlanması, bütüncül rezervuar yönetimi ile toprak kullanımı ve kalitesini de etkileyen drenaj uygulamalarını da içeren tarla içi geliştirme hizmetlerinin kritik önem taşıdığı ve bu hedeflere yönelik faaliyet ve yatırımların önümüzdeki plan döneminde öne çıkması beklenmektedir. Tüm bu hedeflerden maksimum verimin alınmasını sağlayacak çiftçi, sanayici, diğer paydaşlar ve halkın bilinçlendirilmesine yönelik farkındalık ve eğitim kampanyalarının eş zamanlı sürdürülmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

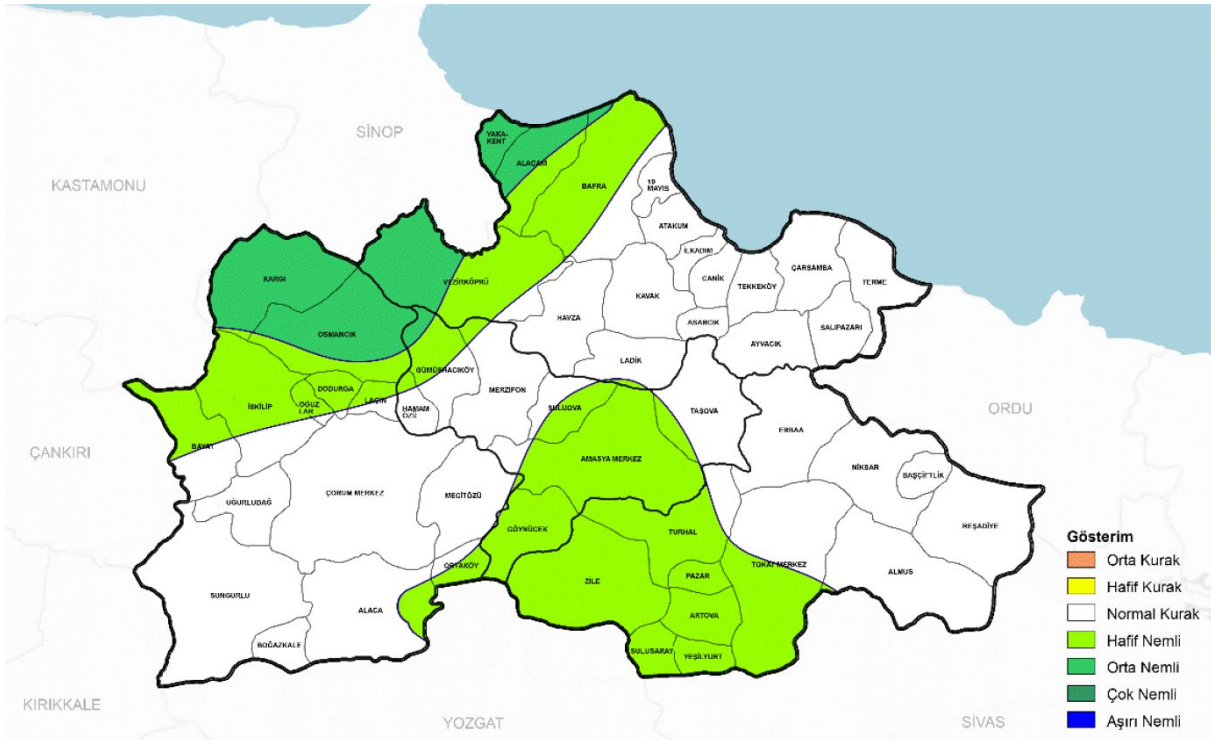
Bölgenin önemli su kaynaklarından birisi de yeraltı sularıdır. Türkiye'deki kullanımına benzer şekilde, özellikle kuraklık dönemlerinde kontrolsüz ve akiferler ile kaynakların sürdürülebilirliğine zarar verecek düzeyde çekimlerin yapıldığı bilinmekte, önümüzdeki yıllarda obruk ve çökme gibi sorunların yanı sıra su yetersizliği sorunuyla da yüzleşilmesi beklenmektedir. Basınçlı sulama tekniklerinin teşvik edilmesi, kirliliğin önüne geçilmesi, yeraltı sularının beslenmesine yönelik projelerin yaşama geçirilmesi ile son dönemde yükselen enerji maliyetlerine yönelik önlemlerin alınması ve güneş enerjisi santralleri gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının önümüzdeki dönemde öne çıkacak konu ve müdahale alanları arasında yer alacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 20 Türkiye SPI Yöntemi İle 24 Aylık Meteorolojik Kuraklık Haritası, Ağustos 2020-Temmuz 2022

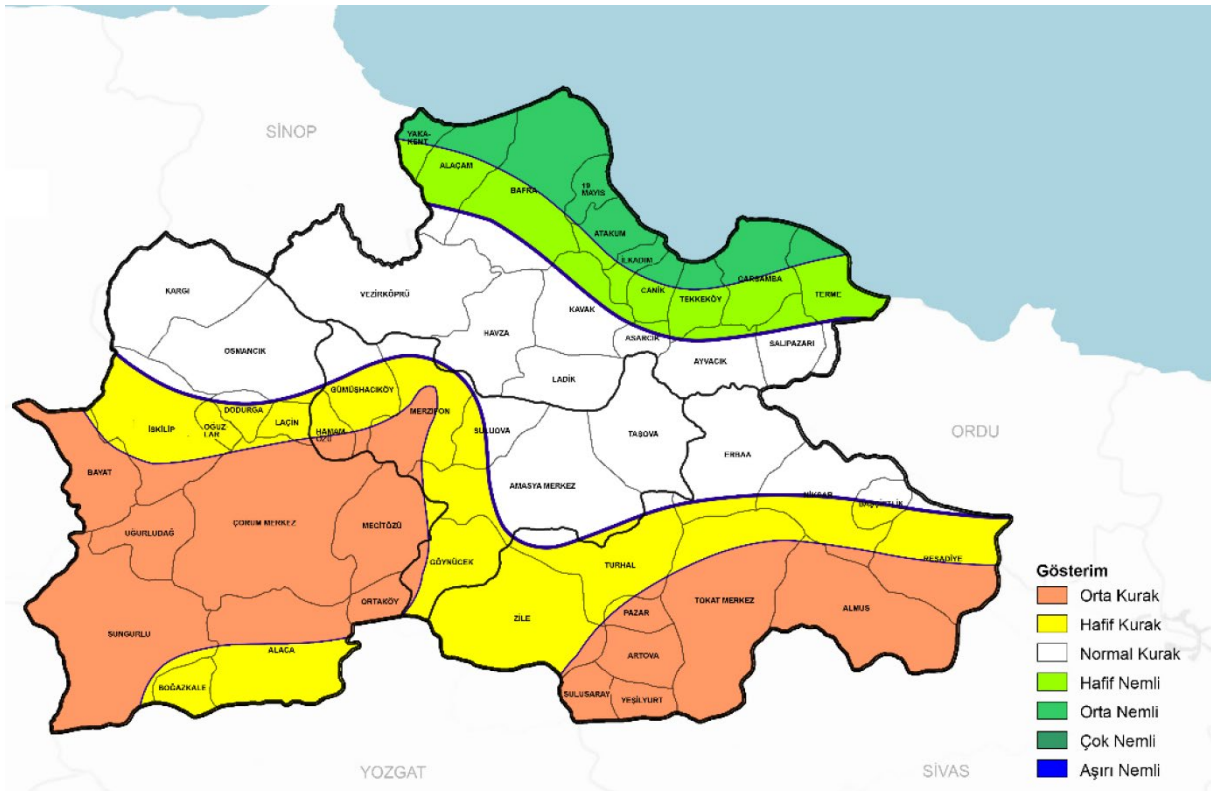
İklim değişikliği konusuna ilk farkındalık yaratan ve etkilediği aktörlerin sayısı ve çeşitliliği ile öne çıkan olumsuz değişimlerin başında kuraklık gelmekte, bu değişimin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutta önemli zararlara yol açtığı görülmektedir. Kuraklık; yağışların kaydedilen ortalama seviyelerin altına düşmesi sonucunda arazi ve su kaynaklarının olumsuz etkilenmesine, hidrolojik dengelerin bozulmasına neden olan doğa olayıdır. On İkinci Kalkınma Planı'nda "dünya nüfusunun üçte birinin kurak ya da yarı kurak iklimlerde yaşadığının altı çizilmiş, küresel salgınlar, kuraklık ve aşırı hava olaylarının da gıda güvenliğini tehdit ettiği" vurgulanmıştır. Uzun yıllar ortalamasından daha az yağışın düştüğü dönemler meteorolojik kuraklık dönemleri olarak tanımlanır iken, bitkilerin suya gereksinim duyduğu dönemde topraktan yeterli suyu alamaması tarımsal kuraklık sınıfında değerlendirilmektedir. İklim elemanları ve özellikle üretim üzerinde en büyük etkiye sahip olan ise yağıştır. Türkiye'de yıllık ortalama yağış 643 mm iken yağış dağılımının düzensizliği birçok bölgede su azlığı ve kuraklığın yaşanmasına yol açmaktadır. Şekil 20'de Türkiye, 21 ve 22'de ise TR83 Bölgesi'ndeki dönemsel kuraklık haritaları verilmiştir.

Şekil 21 TR83 Bölgesi SPI Yöntemiyle 3 Aylık Meteorolojik Kuraklık Haritası, Mayıs -Temmuz 2022

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Şekil 22 TR83 Bölgesi SPI Yöntemiyle 24 Aylık Kuraklık Haritası, Ağustos 2020-Temmuz 2022

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Bölgede hava, toprak, su gibi doğal kaynakların, ova, göl, deniz, orman, yayla ile diğer değer, varlık ve potansiyellerin birlikte oluşturduğu ekosistemlerde dengenin korunması, atıkların arıtılması ya da bertarafı, hava ve gürültü kirliliğinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Üretim süreçleri başta olmak üzere yaşamın her alanında kaynak verimliliği, doğa ve iklim dostu yöntem ve teknolojilerin kullanılması, geliştirilmesi ile yeşil dönüşüm, atık yönetimi, orman varlığının korunması, artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi yine bölge ve ülkenin öncelikleri arasında yer almaktadır.

“Doğal ekosistemler koruma ve kullanma dengesi içerisinde değerlendirilecek ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır” hedefi kapsamında; bölge genelinde tüm yerleşimlere esas olmak üzere, hava, toprak, su, orman, deniz, yayla gibi doğal kaynakların, varlık ve zenginliklerin etkin ve sürdürülebilir kullanımı, orman, mera, yayla gibi değerlerin verimliliklerinin artırılmasına yönelik planlama, proje ve çalışmalar, Orman ve Doğa Koruma ve Millî Parklar, DSİ Bölge Müdürlükleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Tarım İl Müdürlüklerinin koordinasyonunda yürütülecek, programlanacak, denetlenecek ve izlenecektir. Organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri başta olmak üzere sanayi alanlarında temiz üretim ve atık yönetimi; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, Sanayi ve Teknoloji ile organize sanayi bölge müdürlükleri tarafından koordine edilecek ve yürütülecektir. TR83 Bölgesi için hazırlanmış olan havza bazlı “Entegre Su Yönetimi Planı’nın revizyonu ve yaşama geçirilmesi, taşkın ve depolama hacimlerinin işletilmesi, halen periyodik olarak toplanan kurulların gündeminde değerlendirilirken, Kalkınma Ajansı’nın gerekli çalışma ve araştırmaları desteklemesi beklenmektedir. İklim değişikliği, su yönetimi ve temiz üretim alanlarında her hedef grup için farklı eğitim programları ve farkındalık çalışmaları kurgulanırken üniversitelerden destek sağlanacak, kaynak verimliliğine yönelik tedbir bu plan döneminde yalnızca organize sanayi bölge müdürlüklerinde faaliyet gösteren işletmelere yönelik gerçekleştirilecektir.

Tablo 8 1. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	<p>1.2.1. Doğal kaynakların etkin kullanımı, verimliliklerinin artırılması ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır. Bölge genelinde hava, toprak, akarsu, orman, deniz, yayla gibi değer ve kaynakların sürdürülebilir kullanımları, hem yaşanabilir mekân ve yerleşimlerin oluşturulması hem de turizm sektörü ve rekabetçi üretim yapısının inşa edilmesi için gerek koşullardan birisini oluşturmaktadır. Orman, mera, ova, yayla ve tarım arazilerinde, bu değerlerin korunması, iyileştirilmesi ve verimliliklerinin artırılmasına yönelik amenajman, ağaçlandırma, erozyonun önlenmesi, drenaj, orman güvenlik yolu gibi faaliyetlerin planlanması, projelendirilmesi ve diğer çalışmalar, Orman, Doğa Koruma ve Millî Parklar, Büyükşehir ve kent belediyeleri, DSİ Bölge Müdürlükleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği ile Tarım İl Müdürlükleri tarafından programlanacak, yürütülecek ve izlenecektir. Bu tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaların bölgedeki tüm ilçelerde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilirlik esaslı projelere öncelik verilmesi planlanmaktadır.</p> <p>1.2.2. Akarsu yataklarının kirlenmesine yönelik önlemler alınacak, denetim çalışmaları yapılacaktır. Bölgenin en önemli kaynakları durumundaki Kızılırmak ve Yeşilirmak ile bunları oluşturan kolların, evsel, sanayi ve tarımsal kaynaklı kirliliklerden korunması, erozyonun ve katı madde taşınımının kontrol altına alınmasına yönelik önlemlerin geliştirilmesi, arıtma sistemlerinin tasarımı ve projelendirilmesi, yatırım programlarına alınması, kaynak bulunması, izleme sistemlerinin kurulması ya da kirlilik istasyonlarından elde edilen sonuçların değerlendirilmesi; il valilikleri ile kaymakamlıkların koordinasyonunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri, Büyükşehir Belediyesi, kent belediyeleri, İl Özel İdareleri ile organize sanayi bölge müdürlükleri tarafından yürütülecek, atık yönetimi ve bu kapsamdaki tüm denetim ile izleme Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilecektir. Membadan mansaba kadar nehirlerin izlenmesi DSİ ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurullarında değerlendirilecek, alınacak kararlar bölge genelinde bütüncül bir bakış açısıyla ilgili tüm paydaşlara duyurulacaktır. Tedbir kapsamındaki tüm çalışmaların bölgeyi oluşturan ilçelerin tamamında yerine getirilmesi uygun görülmektedir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	<p>1.2.3. Sanayi alanlarında temiz üretim ve atık yönetimi yatırımları tamamlanarak çevre kirliliği önlenecektir. Organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri başta olmak üzere sanayi alanlarında temiz üretim ve atık yönetimi; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, Sanayi ve Teknoloji, Büyükşehir, kent belediyeleri ile organize sanayi bölge müdürlükleri tarafından koordine edilecek ve yürütülecektir. Bu tedbir kapsamındaki çalışma, faaliyet ve yatırımların bölgeyi oluşturan tüm ilçelerde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p>
	<p>1.2.4. Doğal değerler korunacak ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır. Doğal kaynakların bir bölümünü oluşturmakla birlikte, sahip olduğu nitelikler nedeniyle özel mevzuat hükümleri ile koruma altına alınan ya da koruma kapsamı altında bulunan büyük ova, yaban hayatı geliştirme sahası, tabiat parkı, sulak alan, doğal sit başta olmak üzere tüm değer, varlık ve mirasın gerek bölgede turizm sektörünün geliştirilmesi ve bütünlük bir Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulması gerekse yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekolojik dengelerin korunması hedefi doğrultusunda değerlendirilmeleri ve sürdürülebilirlikleri hedeflenmektedir. İl valiliklerinin koordinasyonunda İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, Orman, Doğa Koruma ve Millî Parklar, DSİ, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, Tarım İl Müdürlükleri sürdürülebilirliğe yönelik, denetim, koruma ve koruma esaslı projeleri yaşama geçirecek, tedbir kapsamındaki çalışma ve faaliyetler bölge genelinde gerçekleştirilecektir.</p>
	<p>1.2.5. Havza temelli su yönetimi uygulamaları geliştirilecektir. TR83 Bölgesi için hazırlanmış, ancak bugüne kadar yeterince uygulama alanı bulamamış olan havza bazlı "Entegre Su Yönetimi Planı"nın revizyonu ve yaşama geçirilmesi, taşkın ve depolama hacimlerinin işletilmesi, halen periyodik olarak toplanan il su yönetimi gibi kurulların gündeminde değerlendirilecek, planın yürütülmesi ve izleme süreci il valiliklerinin koordinasyonunda DSİ ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği ile Tarım İl Müdürlükleri tarafından yürütülecektir. Kalkınma Ajansı gerekli çalışma ve araştırmaları destekleyecek, tedbir kapsamındaki çalışma ve faaliyetler bölge genelindeki ilçelerde gerçekleştirilecektir.</p>
	<p>1.2.6. Kaynak verimliliği faaliyetlerinin yönetişimine yönelik platformlar oluşturulacak ve desteklenecektir. Kaynak verimliliğine yönelik bir platformun oluşturulması, bilgilendirme, farkındalık, destek ve diğer çalışmalar, bölge genelinde sanayi sektörünün omurgasını oluşturan organize sanayi bölgelerinde gerçekleştirilecek, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüklerinin koordinasyonunda organize sanayi bölge müdürlükleri, işletmelere yönelik destek ve araştırmaları planlayacak, Kalkınma Ajansı sürece proaktif katılım sağlayacaktır. Uygun organize sanayi bölgelerinin ya da sektörlerin seçimi ile önceliklendirilmesi, il valilikleri, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri ile Kalkınma Ajansı tarafından yapılacaktır.</p>

c. Hedef 3: Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir

Bugün toplumların ulaşmayı arzuladığı en önemli hedeflerden birisi olan yaşam kalitesinin, yaşamın tüm alanlarını kapsadığı, etkilediği ve etkilendiği kabul edilmektedir. Üzerinde görüş birliğine varılmış tek bir tanımı bulunmamakla birlikte Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini, “kişinin kendi amaçlarına, beklentilerine, standartlarına ve çıkarlarına göre bir kültür ve değer sisteminde kendi yaşamını algılaması” olarak tanımlamış; kavram, insan hakları alanındaki gelişmelere paralel olarak zamanla politik kararların alınmasında önemli bir göstergeye, tüm toplumlar için de evrensel bir hedefe dönüşmüştür.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030’da “sağlıklı ve kaliteli yaşam, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu üretim ve tüketim” ile alt amaçları hem yaşam kalitesi hem de insan onuruna yakışır, daha yaşanabilir yerleşimlerin gereklerini ortaya koymuş, ulusal politika belgeleri ve uluslararası antlaşmalarda da bu müdahale alanına sıkça yer verilmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı’na göre, “yenilenebilir enerji yatırımları, çocuk dostu uygulamalar, döngüsel ekonomi, entegre atık yönetimi, emisyon azaltımında yeşil ve dijital dönüşüm gibi konu ve alanlar önümüzdeki dönemde kent yaşamı ve yerleşimlerin önemli bir parçası olmayı sürdürecektir. Kritik öneme sahip bu müdahale alanlarındaki yatırım projelerinin yaşama geçirilmesi için yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi kritik önem taşımaktadır.

Kamu kurumları, özel girişimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler tarafından gerçekleştirilecek her türlü faaliyet ya da yatırım, toplumdaki bireylerin yaşam kalitesini etkileyebilecek niteliktedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik, bireylerin eğitim ve gelir düzeylerini artırıcı, modern yaşamın gerektirdiği ulaştırma, bilişim, haberleşme, gibi altyapı hizmetleri ve olanakları geliştiren, sosyal yaşama katkı sağlayan ve toplum sağlığını tehdit eden unsurları hedefleyen, kalıcı, sürdürülebilir planlama ve eylemleri içermesi beklenmektedir.

TR83 Bölgesi’nde 20 binin altında nüfusa sahip 21 ilçe bulunmakta, merkez ilçeler dışındaki en büyük 3 ilçe olan Bafra, Çarşamba ve Erbaa ile en küçükleri durumundaki Lâçin, Boğazkale ve Hamamözü arasındaki farkın 25 kattan büyük olduğu, Tablo 9’dan anlaşılmaktadır. Şekil 23’te TR83 Bölgesi ilçelerinin nüfusları verilmiştir.

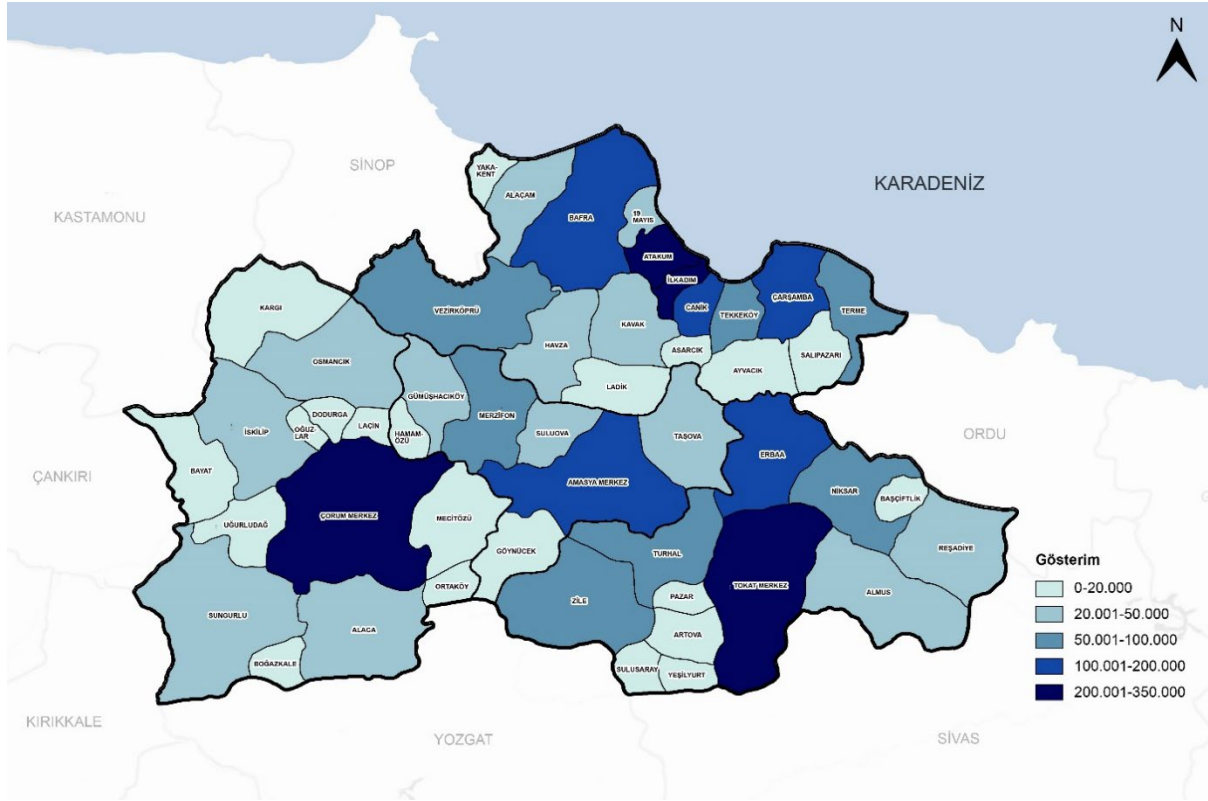
Tablo 9 TR83 Bölgesi İlçelerin Kademelendirilmesi, 2022

Sıra No	İlçe	2022 yılı Nüfusu	Kademe	Sıra No	İlçe	2022 yılı Nüfusu	Kademe
1	İlkadım	333.518	2	26	Alaçam	24.647	4
2	Çorum Merkez	299.061	2	27	Kavak	22.747	4
3	Atakum	242.171	1	28	Gümüşhacıköy	22.746	4
4	Tokat Merkez	206.621	2	29	Almus	21.126	5
5	Amasya Merkez	149.592	2	30	Salıpazarı	19.017	5
6	Bafra	142.190	3	31	Ayvacık	18.928	5
7	Çarşamba	140.664	3	32	Lâdik	16.072	4
8	Canik	100.641	2	33	Asarcık	16.001	5
9	Erbaa	100.382	3	34	Kargı	15.464	5
10	Vezirköprü	90.308	5	35	Bayat	14.615	6
11	Turhal	78.129	3	36	Mecitözü	13.840	5
12	Merzifon	75.346	2	37	Pazar	12.843	5
13	Terme	71.092	4	38	Göynücek	9.906	5
14	Niksar	62.052	3	39	Yakakent	8.693	5
15	Tekkeköy	56.318	2	40	Yeşilyurt	8.336	5
16	Zile	53.315	4	41	Artova	7.420	5
17	Sungurlu	48.296	4	42	Sulusaray	6.533	6
18	Suluova	47.038	3	43	Ortaköy	6.264	5
19	Osmancık	43.297	4	44	Başçiftlik	6.097	6
20	Havza	38.492	3	45	Uğurludağ	5.765	6
21	Reşadiye	32.600	5	46	Dodurga	5.265	5
22	Taşova	30.144	4	47	Oğuzlar	4.896	5
23	Alaca	29.929	4	48	Lâçin	4.211	5
24	İskilip	29.643	4	49	Boğazkale	3.584	5
25	19 Mayıs	26.989	3	50	Hamamözü	3.495	5

Kaynak: TÜİK, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Türkiye nüfusunun yüzde 30,2'si 1. kademe kentsel merkezlerde yaşamakta, ilk 2 kademe söz konusu olduğunda ise bu oran yüzde 70,2'ye yükselmektedir. Diğer bölgelerde yaşayan nüfus ise görece küçük oranlara dağılmaktadır. TR83 Bölgesi nüfusunun ise yüzde 8,42'si Atakum'da, yüzde 43,8'i ikinci, yüzde 22,6'sı da üçüncü kademe ilçelerde yaşamlarını sürdürmekte, altıncı kademe sakinleri oranının ülke ortalamalarından düşük olduğu gözlenmektedir.

Şekil 23 TR83 Bölgesi, Nüfus Büyüklüklerine Göre İlçeler, 2022

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden elde edilmiştir.

Yüzölçümü büyüklüğüne göre Düzey 2 bölgeleri arasında 6, ilçe ve belediye sayısı bakımından 4, köy sayısına göre ise 3. sırada yer alan TR83 Bölgesi'nin büyük bir yerleşim alanı ve hizmet ağının bulunduğu, gerek nüfus ve gelişmişlik dereceleri gerekse de yüzölçümü değerlerinin çok geniş bir yelpazeye dağıldığı görülmektedir. Büyüklük ve nüfusları arasında 20 katı aşan farkların bulunduğu ilçelerin bölge içerisindeki gelişmişlik farklarına işaret ettiği, ilçeler düzeyinde politikalar üretilmesinin gerekliliğinin altını çizdiği anlaşılmakta; farklı ölçeklerdeki bu kentlerin gelişmesi, bölgesel ve yerel kalkınmaya katkıları ile yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik politika setleri ve hedeflerin geniş ve çok çeşitli olması zorunluluğunu da vurgulamaktadır. Aidiyet ve sahip olunan değerlere farkındalığın artırılmasının, modern insana yararlı, yaşanabilir mekân ve yerleşimlerin, özetle vizyon hedeflerinin yakalanmasının ancak altyapı yatırımlarının tamamlanmasıyla mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

Plan döneminde bölge sakinlerinin aktif yaşamlarının idamesi ve kolaylaştırılmasına, pozitif dışsallıklara, dolayısıyla da yaşam kalitelerinin yükseltilmesine katkı sağlayacak, kaynakları verimli kullanan planlı ve sorunsuz işletmelerinin önünü açacak; internet ve bilişim teknolojilerine erişim, doğalgaz ve elektrik altyapısındaki iyileştirmeler, içme suyu, kanalizasyon şebekesi ve atık su tesisleri gibi teknik altyapı yatırımlarının sürdürülebilir, çağdaş teknoloji ve akıllı yöntemlerle tamamlanması müdahale alanları arasında ön sıralarda yer almaktadır.

"Kentsel ve kırsal altyapı geliştirilecektir" hedefinin yaşama geçirilmesine yönelik; bölge genelinde tüm yerleşimlerde, atıkların çağdaş yaklaşımlara uygun olarak ayrıştırılması, dönüşüm ve yönetimi, içme suyu ve kanalizasyon altyapısının iyileştirilmesi, su şebeke ve depolama hacimlerinin yönetilmesi, İlkadım ve Atakum ilçeleri dışında kalan tüm yerleşimlerde yağmur suyu ve kanalizasyon hatlarının ayrıştırılması, elektrik iletiminde kayıpların minimize edilmesi, lisanssız elektrik üretimine yönelik projeler başta olmak üzere yenilenebilir enerji yatırımlarının desteklenmesi tedbirleri; Samsun Büyükşehir Belediyesi, kent belediyeleri, organize sanayi müdürlükleri, il özel idareleri ile diğer ilgili kurumlar ile birlikte koordine edilecek, plan dönemi içerisinde tamamlanmaları, yatırım programına alınmaları ve izlenmeleri sağlanacaktır.

Tablo 10 I. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Öneriler

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.	<p>1.3.1. Bölgede sürdürülebilir atık yönetimi sağlanacak, geri dönüşüm ve ayrıştırma süreçleri yürütülecektir.</p> <p>Atıkların toplanması, ayrıştırılması, geri dönüşümü, doğaya ve ekolojik dengelere zarar vermeyecek şekilde arıtılması ile depolanması süreçlerini içeren atık yönetimi faaliyetleri yerine getirilecek, süreçlerden optimum verimin alınmasını sağlayacak altyapı yatırımlarının tamamlanması sorumlu kurumlar tarafından planlanacaktır. Bölge kırsalındaki yerleşimlerde katı atıkların periyodik olarak toplanması, aktarma istasyonları ile depolama alanlarında çağdaş, sürdürülebilir sistemlerin inşa edilmesi plan döneminin öncelikleri arasında bulunmaktadır. Evsel atıklar dışında kalanların bertarafı ile yönetimi, hizmet alanında kalan kuruluşlar tarafından gerçekleştirilecek, sanayi tesislerinin arıtma sistemlerinin denetimi, izlenmesi ve depolanması ilgili mevzuatı doğrultusunda periyodik olarak gerçekleştirilecek, koordine edilecek ve yönetilecektir. Tedbirin bölge genelindeki tüm ilçelerde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.</p>
	<p>1.3.2. İçme suyu ve kanalizasyon şebekesi altyapı eksiklikleri tamamlanacak, suyun ve depolama hacimlerinin yönetilmesi sağlanacaktır.</p> <p>Bölge genelindeki tüm belediyelerde kanalizasyon hizmeti alan nüfus oranının yükseltilerek, tamamına ulaşılması, içme ve atık su şebekelerinin sürdürülebilir kullanımı, artan su talebine yönelik ek kaynak gereksinimleri, bu kaynakların planlanması şebekelerdeki kayıp ve kaçakların önlenmesi, sürdürülebilir ve etkin hizmet verilmesine yönelik yatırımlarının yapılması ile içme ve atık su şebekelerinin yönetimi faaliyetleri bu tedbir kapsamında yerine getirilecek, bölge genelindeki tüm ilçelerde gerçekleştirilecektir.</p> <p>Bölgedeki köy, kırsal mahalle ve bağlularında kanalizasyon şebekesi yatırımlarının projelendirilmesi, yatırım programlarına alınması ile gereksinim duyulan ek içme suyu şebeke, depo ve altyapı yatırımları bu tedbirin diğer bileşenini oluşturmaktadır.</p>
	<p>1.3.3. İl ve ilçe merkezlerinde yağmur suyu ile kanalizasyon hatları ayrıştırılacaktır.</p> <p>Samsun metropolitan alanını oluşturan İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy dışında kalan tüm ilçe ve belediyelerde, yağmur suyu ve kanalizasyon hatları ayrıştırılacak, ilgili belediyelerin yanı sıra yapı ruhsatı veren kurum ve kuruluşların ana şebeke bağlantılarında gerekli denetim ve izlemeler yapılacaktır. Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı için kritik önem taşıyan bu altyapı çalışması, yeni site, tesis ve yapılarda yapım aşamasından itibaren izlenecek, sistemin sürdürülebilirliği ve denetimi garanti altına alınacaktır.</p>
	<p>1.3.4. Elektrik iletim hattı ve trafo merkezleri güçlendirilecektir.</p> <p>Bölge genelinde mesken ve sanayi kuruluşlarına güvenli enerji sağlanacak, sürdürülebilir kullanımın gerektirdiği altyapı yatırımları tamamlanacaktır. Yetkili organize sanayi bölgesi, dağıtımdan sorumlu kuruluş ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının altyapı yatırımlarının tamamlanması ile ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak şebekeye bağlanma işlemleri hızlandırılacaktır. Organize sanayi bölgelerinin gereksinim duyulan yeni kapasite ya da altyapı yenileme yatırımlarında destek sağlayan kurumlar tarafından finanse edilmelerine yönelik projeler geliştirilecek hatların yer altına alınması çalışmaları gibi tedbir kapsamında kalan faaliyetler, bölge genelindeki tüm ilçeler ve bağlı yerleşimlerinde yaşama geçirilecektir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
	<p>1.3.5.Konut ve ticarethanelerde GES projeleri desteklenecektir. Öz kaynaklara dayalı, dünya ve çevre dostu yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi, güvenli ve sürdürülebilir enerji temininin bir gereği ve önceliğidir. Bu bağlamda, sanayi kuruluşları, organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri gibi sanayi alanları dışında kalan ticarethane, soğuk hava depoları, mesken tipi kullanım ve sulama kooperatiflerinde elektrik tüketimlerine esas lisanssız GES tesisi projeleri geliştirmeleri, fizibilite, çağrı mektubu, uygulama projeleri ve bağlantı antlaşması süreçlerindeki çalışmalarının önceliklendirilmesi, teşvik edilmesi, danışman desteğinden yararlandırılması, teşvik sistemi, devlet destekleri, uygun krediler hakkında bilgilendirilmesi ile finansman sağlamak kurumlarla iletişime geçirilmeleri sağlanacak, teşvik belgeli yatırım başvurusu ve yatırım süreçlerine proaktif destek verilecektir. Lisanssız projeler başta olmak üzere GES tesislerine yapım sürecinde destek sağlayan kurumların teklif çağrıları ve malî destek programlarından azamî düzeyde yararlanabilmelerine yönelik bilgilendirme ve farkındalık faaliyetleri ile diğer çalışmalar bu tedbir kapsamında, bölge düzeyindeki tüm ilçelerde gerçekleştirilecektir.</p>
	<p style="text-align: center;">Proje Önerileri</p>
	<p>1.3.1.1. İlkadım Organik Atık Kompost Tesisinin Kurulması</p>

d. Hedef 4: Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır

XXI. yüzyılla birlikte kentleşme kavramı dünyadaki teknolojik ve bilimsel gelişmelere uygun olarak yeniden sorgulanmış, yaşanabilirlik, yaşam ve kentsel mekân kalitesinin geliştirilmesine yönelik ciddi araştırmalar yapılmış, raporlar hazırlanmıştır. Bir şehrin ana bütünleşme aracı olma niteliğiyle kentsel mekânlar, kentlilerin ve kullanıcıların kültürel birikimlerini paylaştığı, aktardığı, yeni ve yeniden öğrendiği, deneyimlediği alanlardır. Kullanıcıların kültürel kimlikleri, kişisel gelişimleri ve insanların birbirleriyle etkileşimleri sonucunda elde ettikleri deneyim, bilinç ve aidiyet duygusu kentsel mekânlarda gerçekleşmekte, şehrin tanımlanması ve saygınlığı bağlamında kentsel mekânlar kritik rol üstlenmektedir.

Yaşanabilir kentler; gereksinimlere yanıt verebilen, erişilebilir, kullanıcılara hizmet edebilecek şekilde mikro ölçekten makro düzeye kadar tasarlanmış mekânlardan oluşmaktadır. Bu kentlerin kamusal alanlarında karşılanan gereksinimler rahatlık, dinlenme, aktif ya da pasif katılım, keşfetme ve diğer insanî arzu ya da taleplerdir. Demokratik mekânlar, kullanıcıların haklarını korurken, erişilebilir ve hareket etme özgürlüğü ile geçici sahiplik şansı da tanımaktadır. Küreselleşme koşulları, pazar ekonomisi, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler; fizyolojik gereksinimler, ilişkiler ve estetik kaygıları öne çıkarmış, sürdürülebilir yerleşim planlaması, mimarî ve kentsel tasarımlar bu üç gereksinimin öncelendiği, yer kimliğinin oluşturulması ve vurgulanmasının ise bu üç etkene bağlı olarak şekillendiği uzun erimli bir çalışmaya dönüşmüştür. Günümüzde artık yaşanabilir yerleşimler, ticarî ya da kamusal kullanımların bulunduğu parklar, açık mekânlar ile yeni ve çağdaş yaklaşıma uygun olarak planlanan yaşanabilir kamusal alanların birleşmesinden oluşmaktadır.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olarak da bilinen Küresel Amaçlar'dan "sürdürülebilir şehirler ve topluluklar" hedefi yaşanabilir, insan onuruna yaraşır ve yüksek yaşam kalitesine katkı sağlayan bir eylem çağrısı olarak uluslararası antlaşma ve ulusal politika belgelerindeki yerini almıştır.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre; "kalkınmanın sürdürülebilir olması için, afet risklerinin anlaşılması, risk azaltıcı önlemlerin alınması, çoklu tehlikelere karşı hazırlık kapasitesinin artırılması ile kırılğanlıkların azaltılması" gerekmektedir. "Farkındalığın artırılması, imar planlarında çoklu afet tehlikelerinin dikkate alınması, binalar ile kritik alt ve üstyapıların dayanıklılığının yükseltilmesi, erken uyarı ve tahmin sistemleri ile afet sigortalarının yaygınlaştırılması, risk azaltmaya yönelik tedbirler" olarak öne çıkmaktadır.

Yüzölçümü ve yerleşim sayısı bakımından Türkiye'nin en büyük bölgelerinden birisi durumundaki Orta Karadeniz

Bölgesi; çok çeşitli kentsel gelişmişlik kademeleri, görece yüksek kırsal yerleşim sayısı, düşük kentleşme oranları ile çok boyutlu, geniş bir yelpazeye dağılan gereksinim ile beklentilere sahip bölge sakinleri için farklı politika setleri oluşturmak, hizmet, mekân tasarımı ve planlamasında da bu çeşitliliği dikkate almak zorundadır. Ülke ve dünya ölçeğinde bilinirliği yüksek, görece davranışları önceden kestirilebilen ve topraklarının neredeyse tümüne nükseden fay hatları üzerindeki konumu, bereketli topraklarını sulayan vahşi karakterli akarsularının taşıdığı taşkın riskleri, dönemsel yağışlarla tetiklenen heyelan gibi afet riskleri, söz konusu planlama çalışmasını bir kat daha zorlaştırmaktadır. Mikro ölçekteki yapı ve mekândan yerleşim düzeyine kadar bu riskleri göz önünde bulunduran mühendislik çözümlenmeleri, bu sayısal çözümlenmeler kadar afet risklerine farkındalık, öncesi ve sonrasındaki davranış bilincinin yerleştirilmesi de planlamanın önemli basamaklarını oluşturmaktadır. Tüm bu bileşenlerin bir araya getirilmesi ve modellenmesi ile ancak yaşanabilir mekân ve yerleşimlerden oluşan, yüksek yaşam kalitesine sahip bir bölge hedefine ulaşabilmek mümkün görünmektedir.

Tablo 11 TR83 Bölgesi İlleri DASK Poliçe Sayıları ve Oranı, 2022

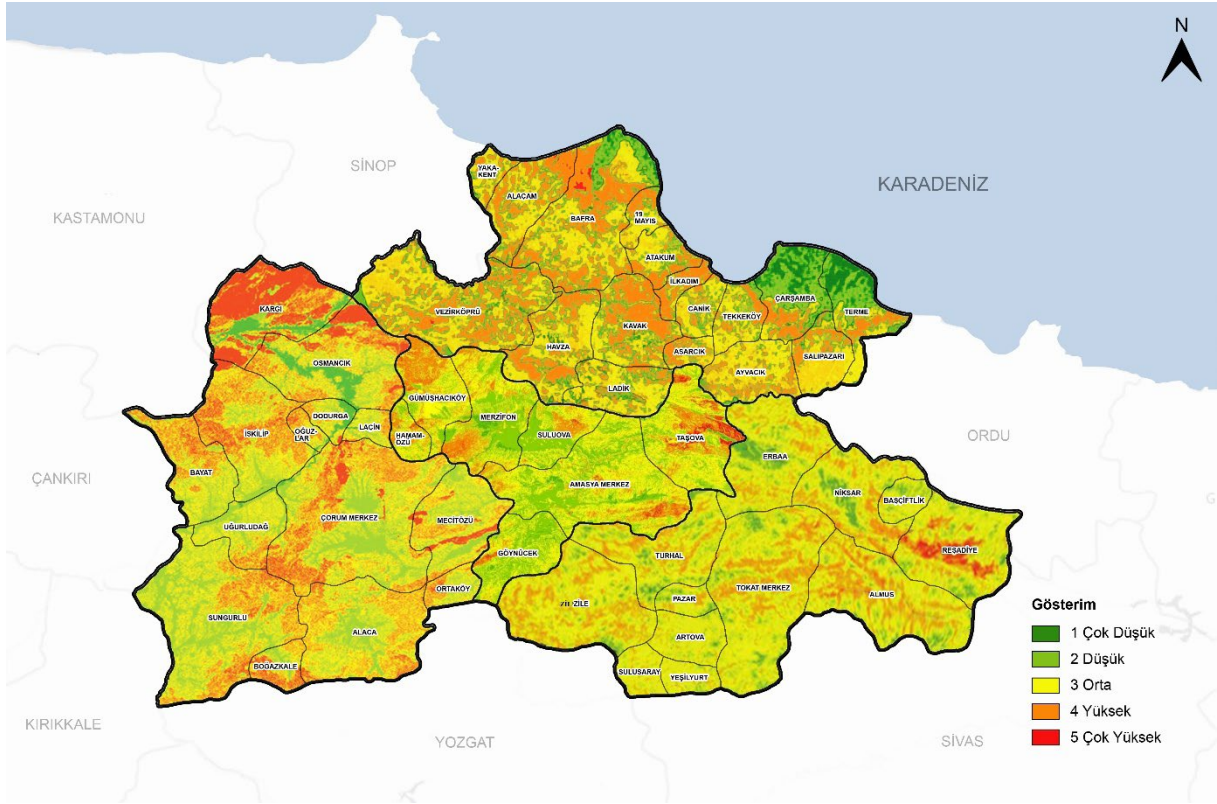
İl	Toplam Konut	Yaşayan Poliçe	Sigortalılık Oranı (%)
Amasya	83.000	39.164	47,20
Çorum	143.000	59.791	41,80
Samsun	329.000	132.944	40,40
Tokat	139.000	52.917	38,10
TR83 Bölgesi	694.000	284.816	41,04
Türkiye	20.032.000	11.749.769	58,70

Kaynak: AFAD Amasya İl Müdürlüğü

Tablo 11'de verilmiş olan TR83 Bölgesi illeri DASK poliçe sayıları ve oranlarından, bölgedeki konutların yaklaşık yüzde 41'inin DASK kapsamında güvence altına alındığı, aynı oranın ülke genelinde yüzde 59 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Bölgedeki son büyük depremin üzerinden yaklaşık 80 yıl geçmiş, aynı fay üzerindeki diğer büyük depremlere karşın, bölge sakinlerindeki farkındalık olumsuz etkilenmiştir.

Yağışların artması ve yeraltı sularının yükselmesi ile heyelanların tetiklenmesi arasında bir korelasyon bulunmakta, aşırı yağışlar ve hızlı gerçekleşen kar erimelerinin heyelana neden olduğu anlaşılmaktadır. Bölgenin her yerinde heyelan riski bulunmakta ise de Samsun ilinde kayıtlara geçen 183 afetin 178'ini heyelanların oluşturduğu bilinmektedir. Şekil 24'te bölgenin heyelana duyarlılığı bilgileri verilmiştir.

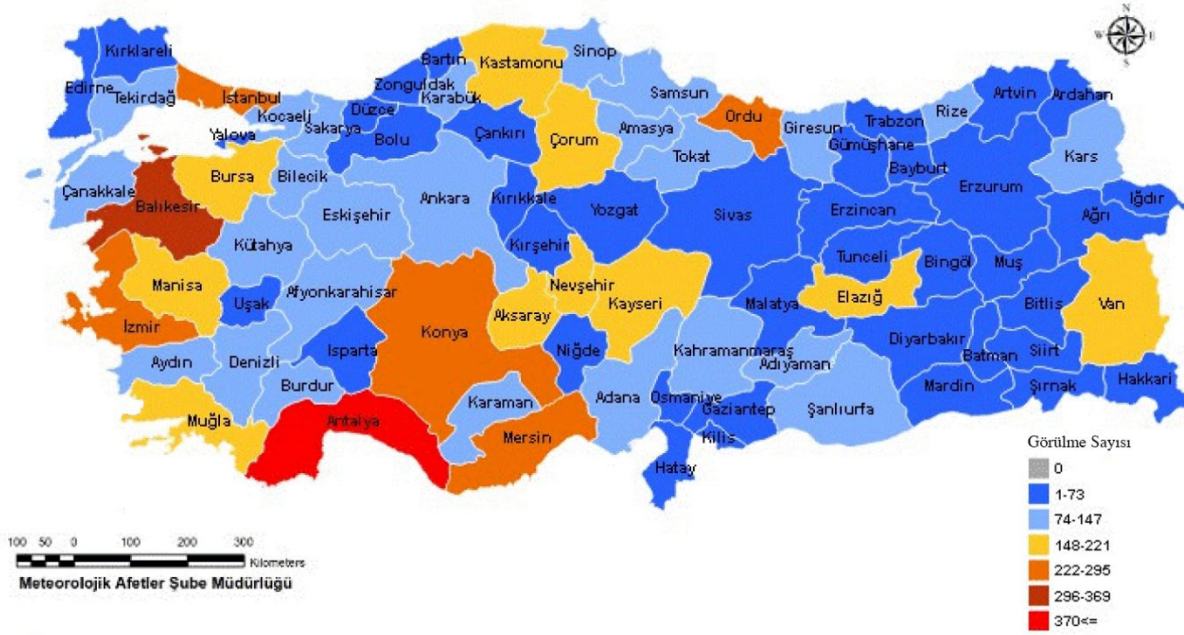
Şekil 24 TR83 Bölgesi Heyelan Duyarlılık Haritası, 2019

Kaynak: AFAD Amasya İl Müdürlüğü

Doğal afetlerin büyük bölümü meteorolojik afetlerden oluşmaktadır. Meteorolojik kaynaklı afetler diğerlerinin aksine izleme ve tahmin çalışmaları ile önlenabilir ya da erken uyarılarla hasarlarının azaltılabileceği afetler sınıfında bulunmaktadır. Meteorolojik afetleri yaratan en büyük risk iklim değişikliğidir. Deniz seviyesinin yükselmesi, artan sıcaklıklar, asitlenme, buzulların gerilemesi, tuzlanma, toprak ve ormanların bozulması, biyolojik çeşitlilik kaybı, çölleşme ve aşırı hava olayları bu sınıftaki afetleri tetikleyebilmektedir. Türkiye’de özellikle 2018 yılından itibaren meteorolojik afetlerin sayısında belirgin bir artış yaşanmış, son on iki yılda en çok afetin 2021’de gerçekleştiği görülmüştür. Meteoroloji Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre Türkiye’de 2010-2021 yılları arasında en çok afete maruz kalan iller arasında Çorum’un da bulunduğu, afet görülme sayısına göre düzenlenmiş olan Şekil 25’ten anlaşılmaktadır.

Şekil 25 Türkiye Meteorolojik Afet Sayısı, 2010-2021

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Yerleşimlerde insan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon hedefi kapsamında, bölge genelindeki tüm ilçelerde, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha yaşanabilir kentlerin elde edilmesi kararlılığıyla dengeli mekânsal gelişme programlarının hazırlanması, plan ve müdahale kararlarının alınması, kişi başına yeşil alan miktarlarını, kentlilerin serbest zamanlarını geçirebilecekleri sahaların artırılması ya da oluşturulmasına yönelik rekreasyonel düzenleme yatırım ve projelerinin yaşama geçirilmesi sağlanacak, büyükşehir belediyesi ve kent belediyeleri ilgili kurum ve kuruluşlarla bu çalışmaları plan döneminde tamamlayacaktır. Kırsal nitelikteki ilçeler başta olmak üzere tüm bölge kırsalında çocuk, genç ve kadınların yaşam kalitesini yükseltecek proje ve yatırımlar kaymakamlıklar ve belediyeler tarafından planlanacak, yatırım programına alınmaları sağlanacaktır. Bölge genelinde risk odaklı afet yönetimi, riskli alanlar, altyapılar ve yapıların belirlenmesi, ileriye dönük kent afet planları altlıklarının oluşturulması, jeolojik-jeoteknik etütlere dayalı mikrobölgeleme çalışmaları ile farklı hedef gruplar ve kitlelere yönelik eğitim ve farkındalık faaliyetleri yine bu hedef kapsamında yaşama geçirilecek tedbirleri oluşturmaktadır. Taşkın koruma duvarları yatırımlarının tamamlanması ve kontrolü ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülecek, iklim değişikliği kapsamındaki farkındalık ve eğitimler farklı hedef gruplar göz önüne alınarak gerçekleştirilecektir. Türkiye’de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında belirlenen pilot iller arasında yer alan Samsun’un deneyimlerinden yararlanılarak Kalkınma Ajansının koordinasyonunda diğer bölge illeri için iklim değişikliği eylem planları hazırlanacak ve uygulamaya konulacaktır. Bu çalışmanın Kalkınma Ajansı, il valilikleri ve kent belediyeleri tarafından birlikte gerçekleştirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Hedef kapsamında gerek eko turizm rota, spot nokta ve koridorunun oluşturulması gerekse de yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik gerçekleştirilmesi planlanan rekreasyonel düzenleme projelerinden ilk örneklerin Osmaniçik, Ayvacık, Oğuzlar ve Lâdik’te uygulanmasına karar verilmiş, bu projelerle doğal varlıkların hak ettiği kalitede değerlendirilmeleri ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Tablo 12 1. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	
Hedef	Tedbir
1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.	<p>1.4.1. Dengeli mekânsal gelişme programları hazırlanacaktır. Bölge genelinde, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha yaşanabilir kentlerin elde edilmesi hedefine erişilebilmesine yönelik, dengeli mekânsal gelişme programlarının hazırlanması, plan ve müdahale kararlarının alınması, kişi başına yeşil alan miktarlarını, kentlilerin serbest zamanlarını geçirebilecekleri mekânların artırılması ya da oluşturulmasına yönelik rekreasyonel düzenleme, yatırım ve projelerin yaşama geçirilmesi sağlanacak, ilgili kurum ve kuruluşlarla bu çalışmalar plan döneminde tamamlanacaktır. Doğa ve insan dostu yerleşim ve bu yerleşimleri oluşturacak mekânsal planlama ve gelişme programları, Samsun Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Canik, Tekkeköy, Atakum; Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba ve Turhal gibi kentleşme oranı ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük ilçelerde öncelikli tamamlanacak, bölgenin geri kalanındaki çalışma ve planlamalar, elde edilen deneyim, iyi uygulama örnekleri ve geri bildirim ile beklenen gelişmenin ardından yaygınlaştırılacaktır.</p>
	<p>1.4.2. Çevre ve iklim dostu yerleşim alanları planlanacaktır. Bölge genelinde, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve daha yaşanabilir kentlerin inşa edilmesi, doğa ve ekolojik dengelerin korunması hedefine ulaşılmasına yönelik; çevre ve iklim dostu yapılaşma, doğal kapasite ve taşıma sınırlarını aşmayacak, sürdürülebilirliğe zarar vermeyecek yapı oturma alanları, inşaat alanlarının sınırlandırılması ile petrol bazlı kaplamalar yerine iklim dostu doğal malzemeler ve dengeli planlamaya katkı sağlayacak yeşil alan ve rekreasyonel düzenlemeleri içeren mekânlar oluşturulacak, kentsel gelişme ve yerleşim alanlarının bu yönde büyümeleri sağlanacaktır. Tedbirin ilgili belediye ve diğer kurumların yanı sıra mimar ve mühendisler odası gibi kuruluşların desteği ile bölgeyi oluşturan tüm ilçelerde yerine getirilmesi planlanmaktadır.</p>
	<p>1.4.3. Kırsal alanlarda çocuk, genç, kadın ve yaşlıların yaşam kalitesini yükseltecek altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir. Gelişmişlik endekslerinde baskın kırsal ya da geçiş bölgesi niteliğiyle öne çıkan ve bölgedeki ilçelerin önemli bir bölümünü oluşturan yerleşimlerde, çocuk, genç ve kadınların yaşam kalitesini yükseltecek, göçü önleyecek, daha yaşanabilir kentler oluşturulmasına yönelik iletişim, ulaşım, bilişim, eğitim, kültür, eğlence, dinlenme ve rekreasyonel düzenlemeleri içeren proje, faaliyet ve düzenlemeler planlanacak, yatırım programına alınacak ve yaşama geçirecektir.</p>
	<p>1.4.4. Rekreasyonel alanlar oluşturulacak, faaliyet ve hizmetlere yönelik altyapılar iyileştirilecektir. İnsan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon hedefi kapsamında, dengeli mekânsal planlama ve gelişmenin önemli bir bileşeni niteliğindeki rekreasyonel düzenleme ve yatırım projeleri yaşama geçirilecek, bölge sakinlerinin kaliteli serbest zaman geçirmelerinin yanı sıra turizm sektörünün gelişmesi ve faaliyet çeşitliliğinin yaratılmasına da katkı sağlanacaktır. Çekim merkezi olma özelliğine sahip bu yatırımların bölge genelindeki tüm ilçelerde, büyüklük, gelişmişlik, gereksinim ve potansiyele uygun özgün tasarım ve kurguya sahip olmaları istenmekte, ziyaretçiler için faaliyet çeşitliliği yaratılırken gelişmeyi tetikleyici odaklar olarak da görev yapmaları beklenmektedir. Osmancık Kızılırmak Kauçuk Bendi ve Rekreasyonel Gelişim Projesi, Ayvacık Barajı Rekreasyonel Gelişim Projesi, Oğuzlar Obruk Barajı Rekreasyonel Gelişim ve Lâdik Gölü Rekreasyonel Gelişim Projeleri bu tedbir kapsamında yaşama geçirilecek öncelikli projeleri oluşturmaktadır.</p>
	<p>1.4.5. Risk odaklı afet yönetimine yönelik altyapı oluşturulacaktır. Bölge genelinde risk odaklı afet yönetimi ve bu sistemin gerektirdiği altyapının kurulmasının plan döneminde tamamlanması amaçlanmakta, risklerin tanımlanması, analizi, karşılanması ile izleme ve değerlendirme süreçlerinden oluşan risk odaklı afet yönetim sisteminin sürdürülebilir inşasının TR83 Bölgesi'ni oluşturan tüm ilçelerde yaşama geçirilmesi planlanmaktadır. Sistem, veri ve istatistiklerin toplanması ile analizinden, personelin eğitime, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, iletişim, bilişim ve veri kayıt sisteminin kurulmasından tanımlanan riske uygun olarak alınacak önlem paketlerinin belirlenmesine, hazırlık ve karşılamaya yönelik tüm süreç ve faaliyetlerden oluşmaktadır. Bölge genelindeki tüm ilçelerde afete konu riske yönelik farkındalık oluşturulurken, ilgili tüm kurum ve kuruluşların koordinasyonu ve sistemin işletilmesi sağlanacaktır.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

Hedef	Tedbir
	<p>1.4.6 İlçe merkezlerindeki imar planına esas jeolojik-jeoteknik çalışmalar ile mikro bölgeleme çalışmaları güncellenecektir.</p> <p>Hem deprem dirençli yerleşimler hedefinin yaşama geçirilmesi hem de kent bilgi sistemleri, imar ve koruma amaçlı imar planlarının risk odaklı düzenlenmesine katkı sağlamak, gerekli diğer tüm çalışmalara teknik zemin ve altyapıyı hazırlamak bu tedbirin amacını oluşturmaktadır. Jeolojik ve jeoteknik etütlerden elde edilen sonuçlara göre mikro bölgeleme çalışmaları yapılarak, sismik hareketlilik ve sismisiteye bağlı zemin ve yapı davranışı ile olası hasarlar tahmin edilebilmekte, tasarım ve yapılaşma ile inşaa sürecine ilişkin kısıtlar getirilebilirken müdahale kararları oluşturulabilmektedir. Plan döneminde, risk odaklı afet yönetiminin oluşturulmasına da katkı sağlayacak, Samsun Merkez (Canik, Tekkeköy, Atakum, İlkadım), Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba ve Turhal gibi kentleşme oranı ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük ilçelerde jeolojik-jeoteknik etüt, araştırma ve analizlere bağlı olarak imar planlarının oluşturulması, revize edilmesi, plan notları ve yapılaşmaya yönelik kararların alınması çalışmaları tamamlanacak, bölgenin geri kalanında ise, elde edilen deneyim, iyi uygulama örnekleri ve geri bildirim ile beklenen gelişmenin ardından bu çalışma yaygınlaştırılacaktır.</p> <p>1.4.7. Deprem dirençli kent ve yerleşimler inşa edilecektir.</p> <p>On beş ilçe topraklarından doğrudan geçen Kuzey Anadolu Fayının kolları ile fay zonundaki bağlantılı diğer kırıklar nedeni ile bölgenin dört ili de deprem kuşağında yer almakta, afet riski yüksek boyutlara ulaşmaktadır. Plan döneminin önceliklerinden birisini oluşturan deprem dirençli yerleşimler hedefi; olası yıkıcı büyüklükteki deprem öncesinde altyapı ve kamu hizmet binaları başta olmak üzere mühendis odalarının gönüllü desteği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri, AFAD ve yerel yönetimlerin önderliğinde tüm yapı ve tesislerin taranması, yönetmelik hükümleri ve mühendislik hizmetleri ilkeleri doğrultusunda olası hasar ve yapı davranışlarının belirlenmesi, tespit ve bulgular ışığında güçlendirme ve diğer müdahale paftalarının hazırlanması, kentsel dönüşüm uygulamalarının öncelikle desteklenmesi ya da güçlendirme projelerinin yaşama geçirilmesini sağlayacak uygun finansal mekanizma ve enstrümanların geliştirilmesini içermektedir. Depreme dayanıklı yapı tasarımı kavramının kamu ve özel mülkiyete konu tüm yapı ve tesislerde oturtulması; mikrobölgeleme ve alan taraması bulguları ışığında imar planları ve yapılaşma kararlarının gözden geçirilerek güncellenmesi, belediyelerin kent bilgi sistemlerine olası deprem ve yapı stokunun işlenmesi, deprem sonrasındaki davranış, toplanma alanları ve hizmet verecek kuruluşların derhal harekete geçirilmesine yönelik senaryo ve kararların kent bilgi sistemlerine eklenmesi, afetin ilk anından başlayarak tüm çalışmaları yönetecek, kurtarma ekiplerini koordine edecek koordinasyon merkezinin kurulması, ilgili kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere bölge sakinlerinde farkındalık ve eğitim çalışmaları, simülasyon ve tatbikatlarla uygun davranış biçimlerinin reflekslere dönüştürülmesi gibi her türden çalışmanın yanı sıra etkin ve etkili denetim süreçlerini de içeren yatırım, düzenleme, çalışma ve davranışlar ile bu faaliyetleri yerine getirebilecek bilinç düzeyi, farkındalık ve hazırlıklı insan kaynağının elde edilmesi tedbir kapsamındaki diğer faaliyetleri oluşturmaktadır. Plan döneminde II Afet Risk Azaltma Planı hüküm ve eylemleri, risk odaklı hazırlıklar ile bu kapsamdaki çalışmaların ilgili tüm kamu kurum kuruluşları, meslek odaları ile Kızılay gibi sivil toplum örgütleri ve yerel halkın katılımı sağlanarak öncelikle Samsun Merkez (Canik, Tekkeköy, Atakum, İlkadım), Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba ve Turhal gibi kentleşme oranı ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük ilçelerde gerçekleştirilmesi ve ardından genele yayılması hedeflenmektedir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

Hedef	Tedbir
	<p>1.4.8. Kritik öneme sahip tesis ve altyapılardan riskli olanlar tespit edilecek ve güçlendirilecektir.</p> <p>Bölge illerinde kamu yapıları için başlatılan ve özellikle eski tarihli hizmet binalarında karşılaşılan, Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik ile diğer düzenleme ve mühendislik hizmetlerine ilişkin kurallar ve hükümlere bağlı kalınarak, saha çalışmaları, araştırma, ölçüm ve taramalar yapılacak, bölge genelinde tüm ilçelerdeki kamu hizmet binaları, kritik öneme sahip yapılar, yollar, altyapı (köprü, temel, su şebekesi, depo, doğal gaz şebekeleri vs.) ve diğer tesisler incelenerek riskli olanlar ve olası hasarlar belirlenecek, güçlendirme projelerinin yapılması ve yatırım programına alınmaları sağlanacaktır. Çalışmalar; yerel yönetimler, AFAD, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüklerinin koordinasyonunda gerçekleştirilirken, sürece İnşaat, Makine ve Elektrik Mühendisleri Odalarının gönüllü katılmaları ve destek vermeleri beklenmektedir.</p>
	<p>1.4.9. Taşkınlara neden olan yapay faktörler tespit edilecek ve ortadan kaldırılacak, taşkın koruma duvarı yatırımları hayata geçirilecektir.</p> <p>Ülkemiz ve bölgemizde önemli risk alanlarından birisi durumundaki taşkın afetinin risk odaklı yönetimine esas olmak üzere, bölge genelindeki tüm ilçelerde mevcut durumunun ve riski ortaya çıkaran yapay etkenlerin belirlenmesi ile ortadan kaldırılması sağlanacak, yıllara sâri koruma duvarı inşaatlarının plan döneminde tamamlanmasına çalışılacaktır. Tip proje dışında kalan imalatlar için projelerin hazırlanması, maliyetlerin hesaplanması, yatırım programına alınma ve uygulama yapım işleri bu tedbir kapsamındaki alt faaliyetleri oluşturmaktadır.</p>
	<p>1.4.10. İklim değişikliği ve sonuçlarıyla mücadele sürecinde yereldeki kurumsal kapasite artırılacaktır.</p> <p>Bölge genelinde tarım sektörü başta olmak üzere sosyoekonomik yaşamın birçok alanında kendisini gösteren iklim değişikliği ve sonuçları ile mücadele edilmesi gerekmekte, yerelde kurumsal kapasitenin artırılması, eylem planlarının hazırlanması ile eğitim ve farkındalık faaliyetlerinin mücadele sürecinin kritik öneme sahip müdahale alanları ve bileşenleri niteliğine sahip olduğu kabul edilmektedir. Kurumsal kapasitenin artırılması sürecin ilk adımudur. Etkin ve başarılı bir mücadelenin ilgili tüm kurumlar ve paydaşların kurumsal kapasitelerini güçlendirmeleriyle mümkün olabileceği bilinmektedir. Değişim ve dönüşüme açık, uluslararası yazın, çalışma ve gelişmeleri yakından izleyen, yerinde ve zamanında müdahale yöntemleri kurgulayan bir yapının inşası, nitelikli insan kaynağına dayalı, kurumsal kapasiteleri güçlendirilmiş kurumlar ile ilgili tüm paydaşların işbirliği ve koordinasyonuna bağlıdır. Kurumsal yapı ve mücadelede sürdürülebilirliğin bir gereği olarak AFAD, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, Meteoroloji, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, Büyükşehir ve kent belediyeleri, İl Özel İdareleri gibi kamu kurum ve kuruluşlarına alanda ve görev süreçlerinde en yüksek katkıyı vermelerini hedefleyen eğitim, bilgilendirme ve seminerler düzenlenecek; ziraat odaları, sulama birlik ve kooperatifleri gibi sivil toplum ya da kamu kurumu niteliğindeki kuruluşların da çalışmalara katılmaları, görev almaları, insan kaynakları ile altyapılarını dijital çözümler ve yapay zekâ gibi yenilikçi yöntemlerle geliştirmeleri sağlanacaktır. Eğitim ve farkındalık faaliyetlerinde üniversiteler ile destek sağlayan kurumların eğitim, danışmanlık ve teknik destek bütçelerinden yararlanılması beklenmektedir.</p> <p>Samsun Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Canik, Tekkeköy, Atakum; Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ile Merzifon, Bafra, Çarşamba ve Turhal gibi kentleşme oranı ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük ilçelerde, kamu kurum ve kuruluşlarından başlamak üzere tüm hizmet sağlayıcı kurumlarda iklim değişikliği ve sonuçları ile mücadele ve risk odaklı yönetim sisteminin gerektirdiği bilgi birikimi, deneyim ve öngörüye sahip insan kaynağı oluşturulacak, kurumsal kapasite güçlendirilecektir. Bölgenin geri kalanında ise, elde edilen deneyim, iyi uygulama örnekleri ve geri bildirim ile beklenen gelişmenin ardından, bu çalışmanın yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

Hedef	Tedbir
	<p>1.4.11. İklim değişikliği eylem planları hazırlanacaktır. Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında belirlenen pilot iller arasında yer alan Samsun'un deneyimlerinden yararlanılarak Kalkınma Ajansının koordinasyonunda diğer bölge illeri için iklim değişikliği eylem planları hazırlanacak ve uygulamaya konulacaktır. Bu çalışmanın Kalkınma Ajansı, il valilikleri ve kent belediyelerinin koordinasyonunda gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p>
	<p>1.4.12. İklim değişikliği, su yönetimi, temiz üretim konularında farkındalık, eğitim ve danışmanlık faaliyetleri yürütülecektir. Tedbir kapsamında, iklim değişikliği, su yönetimi ve temiz üretim konularında alanda faaliyet gösteren kamu kurumları dışında kalan kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, dernekler, birlikler, öğrenciler ve bölge sakinleri için farklı eğitim programları ve farkındalık çalışmaları kurgulanırken üniversitelerden destek sağlanacak, temiz üretim ve kaynak verimliliği çalışmalarının birbirini desteklemesi, su yönetimi çalışmalarının ise havza bazlı planla birlikte eş zamanlı yürütülmesi gerçekleştirilecektir. İl valiliklerinin koordinasyonunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, DSİ, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüklerinin paydaş hedef gruplara ulaşılmasında görev alması, ilgili tüm çalışma ve faaliyetlerin bölge genelinde gerçekleştirilmesi, Kalkınma Ajansının oluşturulan platformlara destek sağlaması öngörülmektedir.</p>
	<p>1.4.13. Erişilebilirlik mevzuat ve standartlarına uygun kent ve yerleşimler inşa edilecek, altyapı, faaliyet ve hizmetlere yönelik iyileştirme yatırımları yapılacaktır. Ülkemizde erişilebilirlik uygulamalarının gereklilik ve koşullarını belirleyen başta 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun olmak üzere ilgili mevzuat hükümleri ve standartlar gözetilerek yaşlılar, engelliler ve diğer dezavantajlı grupların yaşam kalitesini yükseltecek, sosyal yaşam ve kendilerini gerçekleştirmelerine, hizmet ve faaliyetlerden yararlanmalarına katkı sağlayacak altyapı yatırımlarının plan döneminde yapılması, ilgili tüm yapıım işleri ve düzenlemelerin erişilebilirlik standart ve kurallarına uygun yaşama geçirilmesi ile bu kapsamdaki tüm planlama, tadilat, onarım ve çalışmalar bu tedbirin kapsamını oluşturmaktadır. İl Valilikleri, Büyükşehir Belediyesi, kent belediyelerinin koordinasyonunda ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının etkin katılımı ve izlemesi ile yaşama geçirilmesi planlanan bu tedbirin ilk etapta Samsun Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Canik, Tekkeköy, Atakum; Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba ve Turhal gibi kentleşme oranı ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük ilçelerde uygulanması, bölgenin geri kalanındaki ise elde edilen deneyim, iyi uygulama örnekleri ve geri bildirim ile beklenen gelişmenin ardından yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.</p>
	<p>Proje Önerileri</p>
	<p>1.4.4.1. Ayvacık Barajı Rekreatif Gelişim Projesi</p>
	<p>1.4.4.2. Lâdik Gölü Rekreatif Gelişim Projesi</p>
	<p>1.4.4.3. Oğuzlar Obruk Barajı Rekreatif Gelişim Projesi</p>
	<p>1.4.4.4. Osmancık Kızılırmak Kauçuk Bendi ve Rekreatif Gelişim Projesi</p>

B. STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

Gelişmiş dünya ülkelerinde kalkınma ve büyümede en yüksek pay, beşerî sermayeye ve bu sermayeyi oluşturan nitelikli bireylere aittir. İnsan kaynağına sürekli yatırım yaparak bu kaynağı verimli kullanan ekonomiler; yenilikçi, üretkenlik kazanımları yüksek, bilgiye dayalı büyüme ve gelişme öyküleriyle dikkat çekmekte; günümüzde ülkelerin rekabet gücü, sahip oldukları insan kaynağının niteliği ve beşerî sermayelerine göre belirlenmektedir.

Birleşmiş Milletler'in Binyıl Kalkınma Hedefleri üzerine inşa ettiği Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ya da "Küresel Amaçlar", yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak üzere başlatılan evrensel eylem çağrısıdır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları; yukarıdaki önceliklerin yanı sıra iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik, yenilikçilik, sürdürülebilir tüketim, barış ve adalet gibi yeni alanları içermekte, bu amaçların başarısının bütüncül bir bakış açısıyla birlikte ele alınmalarına bağlı olduğuna işaret etmektedir. Dördüncü amaçta yer alan nitelikli eğitime ulaşılması için, toplumsal cinsiyet, varlık eşitsizliklerini ortadan kaldırmak ve insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, çeşitlilik, barış ve şiddete başvurmama kültürünü geliştirmek eylemleri, beşinci amaçtaki "toplumsal cinsiyet eşitliği", bir ve ikinci amaçlardaki "yoksulluk ve açlığa son" ve onuncu amaçta yer alan "eşitsizliklerin azaltılması" nitelikli insan kaynağı ve güçlü toplum hedefine yönelik müdahale alanlarını oluşturmaktadır.

Ulusal kalkınma planları ve politika belgelerinde insan odaklı kalkınma yaklaşımı benimsenmiş, süreçlerine katılımı en üst düzeye çıkarmak ve sonuçlarını adil paylaşmak hedeflenmiştir. "İstikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insanî gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı kavramları planın çerçevesini oluştururken, bu çerçeve "nitelikli insan, güçlü toplum" ayağı üzerine inşa edilmiştir. Daha güçlü ve müreffeh bir toplum elde etmek, beşerî sermayeyi güçlendirmek üzere temel hak ve özgürlükler, demokratikleşme, adalet, eğitim, sağlık, çalışma yaşamı ve sosyal güvenlik gibi alanlarda uyumlu ve bütünlük politikaların uygulanmasının gerekliliği ulusal kalkınma planı ve politika belgelerinin önceliği olmayı sürdürmektedir. Nitekim, On İkinci Kalkınma Planı'nın beş ana ekseninden birisi "nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum" olarak belirlenmiş, planın bu başlığı altında beşerî sermayenin güçlendirilmesi ile refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılmasına yönelik politikalara yer verilmiştir. Yine planın ana eksenlerinden birisi durumundaki "adaleti esas alan demokratik iyi yönetim" başlığı altında, hukukun üstünlüğü, adalet ve güvenlik hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sivil toplumun güçlendirilmesi ile iyi yönetim politikalarının bulunduğu görülmektedir.

Hanehalkının büyüklüğü ve yapısı, hanenin ve onu oluşturan bireylerin refahını doğrudan etkilemektedir. 2012 yılında Türkiye hanehalkı büyüklüğü 3,69 düzeyinde bulunurken, 2022 yılında bu değer, yüzde 13,3 azalarak 3,2'ye düşmüştür. Ülke genelindeki bu gelişmeye paralel şekilde, TR83 Bölgesi'nin 3,58 olan ortalama hanehalkı büyüklüğü de yüzde 16,2 azalmış ve 2022 yılında 3'e gerilemiştir. Bölge illerinden özellikle Amasya ve Çorum'un 2022 yılı değerlerinin 3'ün altına düşmesi dikkat çekmekte, doğurganlık oranlarının azalmasının dikkat çekici boyutlara ulaştığı görülmektedir.

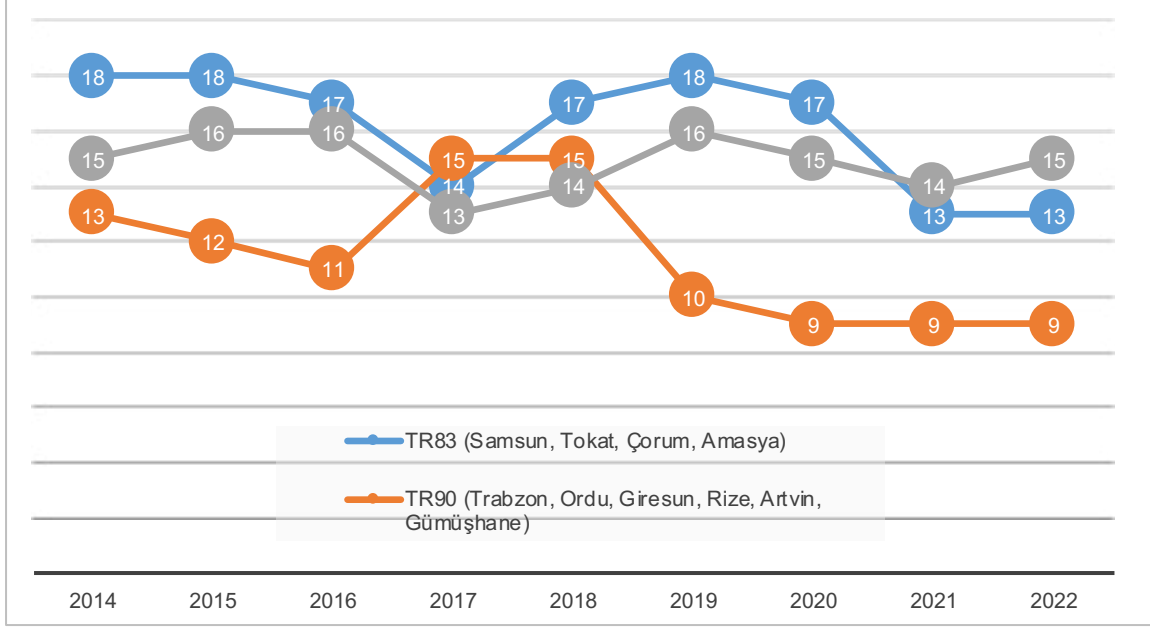
Tablo 13 Türkiye ve TR83 Bölgesi Toplam Nüfusa Göre Hanehalkı Büyüklüğü, 2012, 2022

	2012	2022
Amasya	3,41	2,90
Çorum	3,33	2,80
Samsun	3,73	3,10
Tokat	3,61	3,00
TR83 Bölgesi	3,58	3,00
Türkiye	3,69	3,20

Kaynak: TÜİK

TR83 Bölgesi eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri Türkiye ortalamasının yüzde 88'ine eşittir. Bu değer ile 26 bölge içerisinde 13. sırada yer almakta, 2014-2022 yılları arasında gelirini 3,7 kat artırdığı anlaşılmaktadır. Aynı dönemde Türkiye gösterge gelirindeki artış oranı ise 3,3'tür.

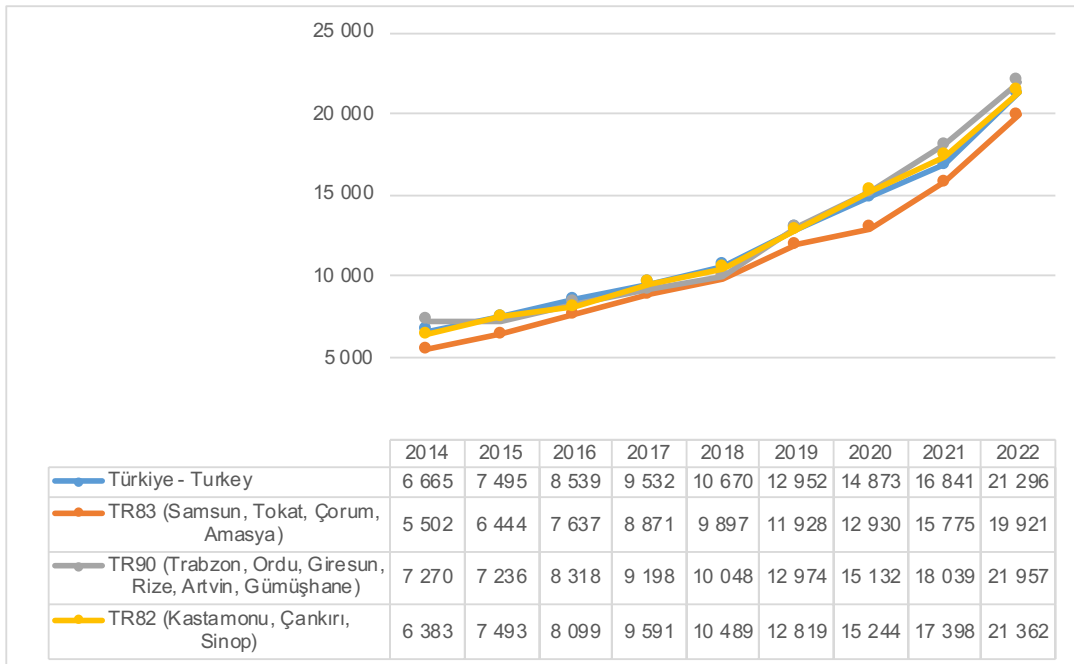
Şekil 26 TR82, TR83 ve TR90 Bölgeleri Ortalama Yıllık Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Geliri Sıralamasındaki Değişim, 2014-2022

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir.

2014-2022 yılları arasında Türkiye görel yoksulluk sınır değeri 3,20 kat artmıştır. 2022 yılında TR83 Bölgesi görel yoksulluk sınır değerinin en yüksek değere, ülke ortalamasına ve en düşük değere oranları sırasıyla yüzde 70, yüzde 94 ve yüzde 184 olarak gerçekleşmiştir. 2014-2022 yılları arasında Türkiye, TR83, TR90 ve TR82 Bölgeleri görel yoksulluk sınır değerlerinin değişimi Şekil 27'de verilmiştir.

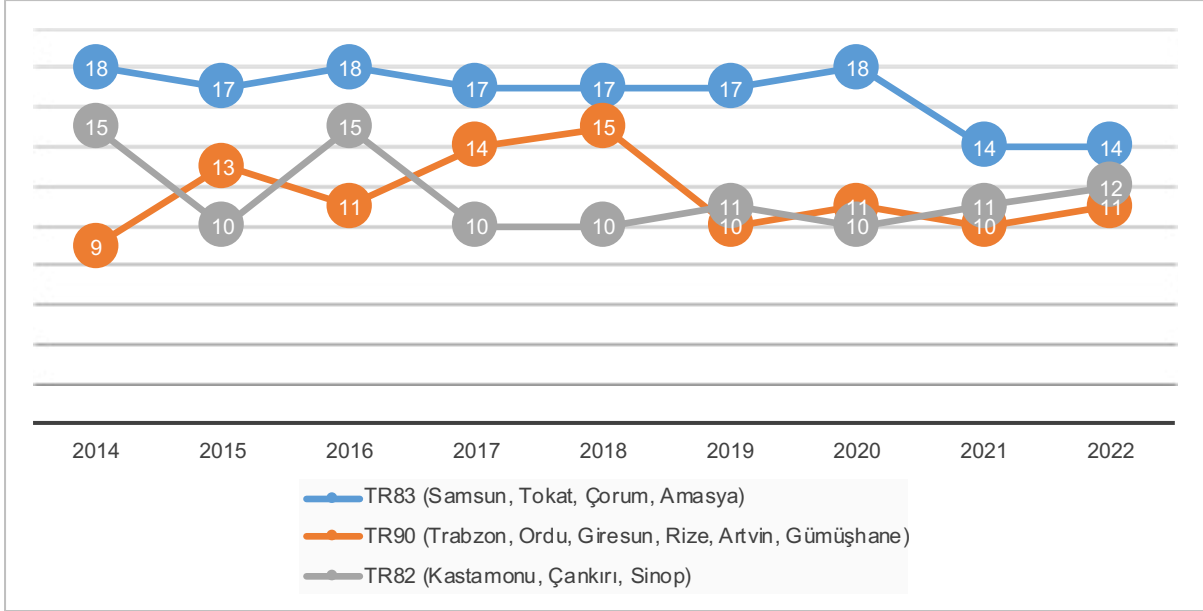
Şekil 27 TR82, TR83 ve TR90 Bölgeleri Görel Yoksulluk Sınır Değerinin Dağılımı, TL, 2014-2022

Kaynak: TÜİK

2014 yılında 26 Düzey 2 bölgesi arasında 18. sırada bulunan Orta Karadeniz Bölgesi, dönem boyunca 17 ve 18. sıralarda yer almış, 2021 yılında ise 4 basamak yükselerek, 14.lüğe yerleşmiş, bu sırayı 2022 yılında da korumuştur.

Şekil 28 TR83 Bölgesi ve Komşuları Yoksulluk Sınırı Sıralamasında Değişim, 2014-2022

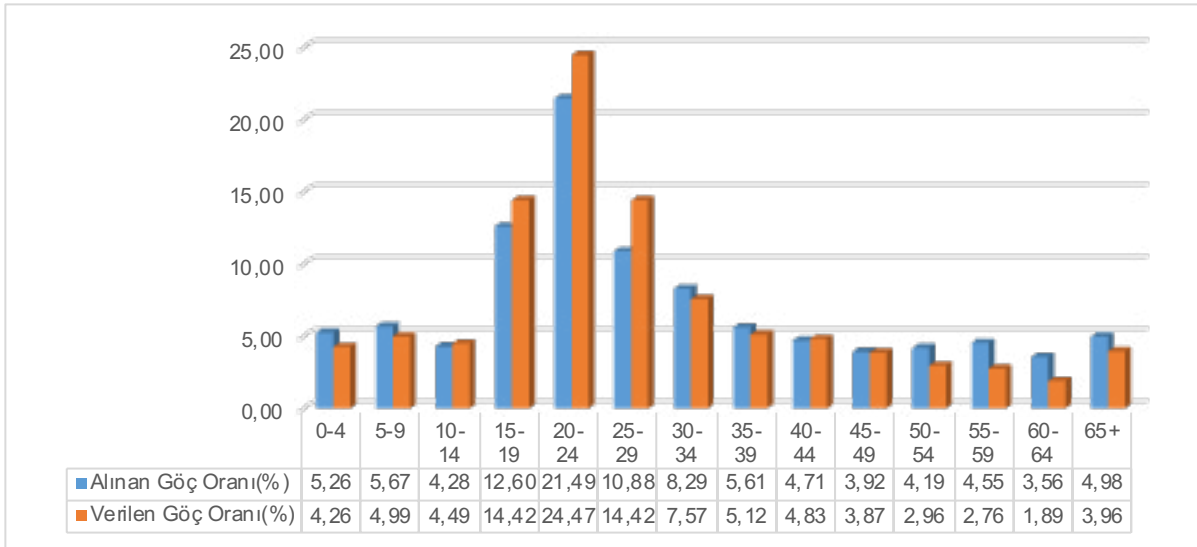

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (2014-2022)'den elde edilmiştir.

** : Yoksul Sayısı Oranı Değişimi- Nüfus Değişimi Oranı.

Bölgeden verilen göçün, yaklaşık yüzde 24,5'ini 20-24 yaş gurubu oluşturmaktadır. Bu yaş gurubunda alınan göçün oranı ise yüzde 21,5'tir. 25-29 yaş gurubunda verilen göçün toplam içerisindeki oranı yüzde 14,4 alınanın ise yüzde 10,9'dur. Bu gruptan büyük tüm yaş kademelerinde verilen göç oranının alınandan daha düşük değerlere sahip olduğu gözlenirken, çalışma çağındaki -15-64 yaş gurubu- alınan ve verilen göç oranlarının sırasıyla yüzde 79,81 ile yüzde 82,30 ağırlığa sahip oldukları görülmektedir. Bölgeden gerçekleşen göçün yüzde 53'ü, alınan göçün de yüzde 45'i 15-29 yaş gurubuna aittir. Yaş gruplarının göç içerisindeki payları gösteren grafik Şekil 29'da verilmiştir.

Şekil 29 TR83 Bölgesi Yaş Gruplarına Göre Alınan ve Verilen Göç Oranları, 2022

Kaynak: TÜİK

UNESCO, dezavantajlı grupları; “ekonomik durumları, cinsiyetleri, etnik ve dilsel kökenleri, din ya da politik statüleri nedeniyle sosyal ve ekonomik olarak daha az bütünleşme şansına sahip kişiler” olarak tanımlamaktadır. Çocuklar, sosyal politika ve hizmet çalışmalarında öncelik verilen dezavantajlı grupların başında gelmektedir. Kendisini koruyacak güç ve yeterliliği bulunmayan çocuklar, sosyal sorunlardan daha çok etkilenmekte, savaş, yoksulluk, göç gibi olumsuzluklar hem büyüme ve gelişmeleri için gerekli olanakları ortadan kaldırmakta hem de ileriye dönük tablonun daha da ağırlaşacağı koşulları doğurabilmektedir. Çocuklar, bütün toplumlarda özel önem atfedilen nüfus gruplarıdır. Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan sözleşmeler, anayasalar, yasa ve yönetmelikler ile korunmaları, gerektiğinde devlet tarafından bakılmaları güvence altına alınmıştır. Korunmaya gereksinim duyan, suça sürüklenen, kötü muamele edilen ya da sokakta sahipsiz kalan çocuklar, koruma kapsamındaki önemli başlıkları oluştururken, çocukların zihinsel, fiziksel ya da duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyen hatta çalışmalarına yol açan yoksulluk gibi olguların bu dezavantajlı grup üzerindeki etkileri derinleştiği bilinmektedir.

Son on yılda gerek Türkiye gerekse de TR83 Bölgesi'nde çocuk nüfusu azalmakta, yaşlı nüfus baskısı artmakta, bölge illerinde bu baskı çok daha yüksek şiddette hissedilmektedir. Yaş bağımlılık oranı 50'nin üzerine çıkan; Amasya, Çorum ve Tokat başta olmak üzere bölge genelinde yaşlı nüfusun yaşam kalitesi, konfor ve güveni ile hizmetlere erişimini kolaylaştıracak altyapı yatırımlarının programlanarak yaş dostu kentler inşa etmenin giderek önem kazanacağı, üretken nüfustaki kayıpların önlenmesinin önüne geçecek sosyoekonomik müdahalelerle birlikte, çalışma çağının sürdürülebilirliği ve yenilenmesine yönelik çocuk nüfusunun ilgiyle izlenmesi gerekmektedir.

2022 yılı verilerine göre, AB toplam nüfusunun yüzde 18,1'i çocuktur. Birlik'te en yüksek çocuk nüfusu oranına sahip ülkeler sırasıyla yüzde 23,6 ile İrlanda ve yüzde 21,3 ile Fransa'dır. Türkiye'de nüfusun yüzde 26,5'ini çocuklar oluşturmakta; bu nüfustan 5-9 yaş grubu yüzde 29,4, 10-14 yaş grubu yüzde 28,5, 15-17 yaş grubu ise yüzde 16,8 pay almaktadır. TR83 Bölgesi nüfusunun ise yüzde 22,7'sini çocuklar oluşturmakta, bu oranın ülke değerinden yaklaşık yüzde 14 aşağıda kaldığı anlaşılırken, çocuk nüfusu içerisinde 0-4 yaş grubunun yüzde 23,4 5-9 grubunun yüzde 28,6, 10-14 yaş grubunun yüzde 29,7, 15-17 yaş grubu çocukların ise yüzde 18,3'lük pay sahibi oldukları görülmektedir.

Bölge illerinden Samsun yüzde 23,2'lik çocuk nüfusu oranıyla bölgede ilk, Türkiye'de 46, Tokat yüzde 22,6 ile 50, Çorum yüzde 22,2 ile 53, Amasya ise yüzde 21,3 ile 61. sırada yer almaktadır. Türkiye ve TR83 Bölgesi'ndeki çocuk nüfusu Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaş Grubuna Göre Çocuklar, 2022

	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat	Türkiye
0-4 Yaş	16.923	27.070	74.256	31.218	5.663.620
5-9 Yaş	20.594	33.502	91.812	37.741	6.635.077
10-14 Yaş	21.702	34.533	94.159	40.180	6.436.414
15-17 Yaş	12.983	21.326	57.283	25.499	3.843.267
Toplam Çocuk Nüfus	72.202	116.431	317.780	134.638	22.578.378
Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)	21,3	22,2	23,2	22,6	26,5

Kaynak: TÜİK

Türkiye'de genç nüfus oranı yüzde 15,2 iken, bölgede aynı oran yüzde 14,2 düzeyinde bulunmakta, Tokat ilinde ülke ortalamalarının yakalandığı, diğer illerde ise yakın seyrettiği görülmektedir. Genç nüfusun toplam içerisindeki paylara göre Samsun 59, Amasya 60, Tokat 46, Çorum ise 73. sırada yer almaktadır.

Tablo 15 Türkiye ve TR83 Bölgesi İlleri Genç Nüfusu, 2022

	Kadın	Erkek	Toplam	Genç Nüfus Oranı (%)	Genç Nüfus Oranı Sıralaması
Amasya	22.716	25.284	48.000	14,2	60
Çorum	33.577	35.300	68.877	13,1	73
Samsun	95.658	98.628	194.286	14,2	59
Tokat	44.486	45.821	90.307	15,1	46
Türkiye	6.316.593	6.633.224	12.949.817	15,2	-

Kaynak: TÜİK

İlkadım'da iki, Samsun'un diğer ilçelerinde bir, Tokat'ta Merkez, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Turhal ve Zile'de bir, Çorum Merkez'de iki, Alaca, Osmaniye ve Sungurlu'da bir, Amasya'da ise Merkez, Merzifon, Suluova ve Taşova'da birer olmak üzere bölge genelinde 30 gençlik merkezi hizmetlerini sürdürmekte, SEGE'nin en dezavantajlı ilçeleri durumundaki Ayvacık, Salıpazarı ve Yakakent'te ise gençlik merkezinin bulunmadığı görülmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu 2020, 2021 ve 2022 yılları Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'nun en çarpıcı bulgusu, "COVID-19 salgınının en çok kadınları ve kız çocuklarını etkilediği, küresel cinsiyet eşitsizliğini kapatmak için öngörülen sürenin gittikçe uzadığı" gerçeğidir. Raporun 2022 versiyonuna göre küresel cinsiyet eşitsizliği yüzde 68,1 oranında azalmış, eğitim ve sağlık alanında büyük ölçüde kapanmıştır. Yine de var olan eşitsizliği kapatmak için 132 yıla gereksinim duyulmakta, politik güçlenme ile ekonomik katılım ve fırsat başlıklarında yeterince yol kat edilemediği görülmektedir. Rapora göre, politik güçlenme alanındaki cinsiyet eşitsizliğinin kapanmasına 155 yıl, ekonomik katılım ve fırsat alanında 151 yıl ve eğitime katılımda 22 yıl bulunmaktadır.

2022 yılı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'na göre Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 31,84, erkeklerin ise yüzde 69,41'dir. Rapora göre, üst düzey yöneticilerin yüzde 18,2'si kadın, yüzde 81,8'i erkek, kadınların kazanılan tahmini geliri erkeklerinin yaklaşık yüzde 43'ü kadardır. Parlamentodaki kadınların oranı yüzde 17,4, bakanlık görevindekilerin payı yüzde 11,8, son 50 yılda kadınların bakanlıkta kaldıkları süre ise 2,70 yıldır.

Türkiye ve TR83 Bölgesi'nde kadın işsizlik oranları daha yüksektir. Diğer işgücü göstergelerine benzer şekilde kadın değerleri daha olumsuz sonuçlara işaret etmekte özellikle Türkiye 15-24 yaş grubu kadın ile erkek işsizliği arasındaki farkın 2 kata yaklaşması, yine 15-24 yaş aralığındaki gerek erkek gerekse de kadın işsizlik oranlarının 25 yaş üzeri nüfus göstergelerinin iki katını aşması dikkat çekmektedir.

Tablo 16 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranı (%), 2022

	Toplam işsizlik oranı			15-24 yaş			25 yaş ve üzeri		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
TR83	10,1	6,9	8,1	19,4	12,6	15,0	8,7	6,0	7,0
Türkiye	13,4	8,9	10,4	25,2	16,4	19,4	11,2	7,6	8,8

Kaynak: TÜİK

Bölgede istihdam edilen nüfusun yarısından fazlası lise ve altı eğitimlidir. İşgücüne katılım göstergelerine benzer şekilde lise altı eğitimlilerde istihdam oranı, Türkiye ortalamalarının üzerine çıkmakta, yükseköğretimde de bu ortalamaların altında kalmaktadır. Bölge istihdamında eğitim durumunun hem erkek hem de kadın nüfusta ülke ortalamasının gerisinde olduğu, özellikle kadın nüfusta bu durumun daha da belirginleştiği ortaya çıkmaktadır. TR83 Bölgesi'nde istihdam edilen kadınların yüzde 10'u okuma yazma bilmemekte, yüzde 52'si ise lise altı eğitimlilerden oluşmaktadır. Aynı oran ülke geneli için sırasıyla, yüzde 6 ve yüzde 40'tır.

Tablo 17 Türkiye ve TR83 Bölgesi Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre İstihdam, 2022

	TR83 Bölgesi (bin kişi)				Türkiye (bin kişi)			
	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	38	10	11	2	575	6	236	1
Lise Altı Eğitimliler	206	52	394	55	3.975	40	9.563	48
Lise ve Dengi Meslek Okulu	65	16	176	24	1.912	19	5.599	27
Yüksek Öğretim	89	22	140	19	3.472	35	5.019	24
Toplam	397	100	722	100	9.935	100	20.818	100

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de erkeklerin eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranının azaldığı, kadınlarda ise tam tersine yükseliş gösterdiği, örneğin lise ve dengi meslek okulları ile yükseköğretim düzeyi değerlerinde iki kata yaklaşan farkların olduğu gözlenmektedir. TR83 Bölgesi’nde eğitim düzeyiyle orantılı olarak işsizlik oranları da yükselmekte, yükseköğretim kademesindeki kadın işsizlik değerlerinin ülke ortalamalarının üzerine çıktığı anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, eğitim düzeyi görece düşük kademelerdeki kadınların işgücü piyasalarının dışında kaldığına, eğitim düzeyi yüksek olanlara ise yeterince istihdam olanağının yaratılmadığına işaret etmektedir. Bölge gösterge değerlerinin ülke değerlerinin altında kaldığı özellikle erkek işsizliği oranları ile tarım sektörünün görece önemi yine bu veri seti ile kanıtlanmış olmaktadır.

Tablo 18 Türkiye ve TR83 Bölgesi Eğitim Durumu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları, 2022

Oran (%)	TR83 Bölgesi		Türkiye	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Okuma Yazma Bilmeyen	0,4	2,7	3,8	11,6
Lise Altı Eğitimliler	6,0	5,6	10,0	8,9
Lise ve Dengi Meslek Okulu	14,3	8,3	19,1	9,4
Yüksek Öğretim	18,8	9,1	15,2	8,3

Kaynak: TÜİK

Bölgedeki vasıfsız ya da daha az eğitim gereksinimi duyulan işlerin daha yoğun olduğunu kanıtlayan bu tablo, plan döneminde işgücü piyasalarının talep ettiği ve salgın sürecinde oran ile miktarları artan nitelikli insan kaynağına yönelik örgün ve yaygın eğitimlerin, meslek içi kursların stratejik önem kazanacağına işaret etmektedir. Özellikle kadınların eğitim ve istihdama erişimlerinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, farkındalık yaratılması ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaşamın her alanında gündemine alan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinin önümüzdeki plan döneminin öncelikleri arasında yer alması gerektiği değerlendirilmektedir.

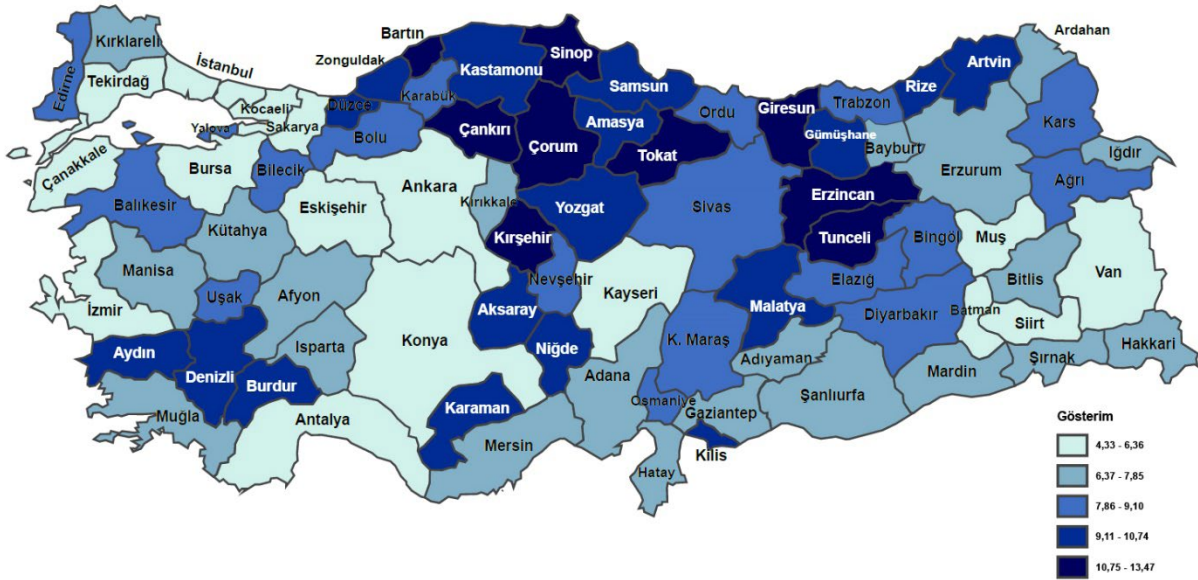
BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2009)’de engelli kavramı, “diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler” olarak tanımlanmıştır. Engellilik; çocuk felci, doğal afetler, trafik ve iş kazaları, doğum hataları, terör, çocuklukta geçirilen viral hastalıklar, doğum öncesinde annenin geçirdiği hastalıklar, anne babanın madde bağımlılığı, genetik bozukluklar gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 15’ine karşı gelen 1 milyardan fazla kişi engelli olarak yaşamlarını sürdürmekte, bu sayı günden güne artmaya devam etmektedir. Belirtilen nedenlerle topluma katılamayan ya da kendini gerçekleştiremeyen engelliler, sunulan hizmetler açısından öncelikli ve dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır.

Engelli bireylerin toplumda var olabilme araçlarından ilki eğitimidir. Farklı engel sınıflarına göre oluşturulacak eğitim içerikleri bu bireylerin yaşama tutunma çabalarında da ilk adımı oluşturmaktadır. Ülkemizde engelli eğitimi, yetersiz kalan bir profilin yanı sıra genel yapıdan soyutlanmış eğitim kurumlarıyla da dikkat çekmektedir. Engellilerin kendilerini gerçekleştirebilecekleri bütünleşme araçlarından ikincisi ise istihdamdır. Yapılan çalışmalar, kendi gereksinimlerini

karşılıyan, temel hedeflerine ulaşma yollarının açık olduğuna güven duyan engelli bireylerin özellikle de gençlerin, bağımsızlığının arttığını, sosyal çevreye uyum ve bütünleşmelerinin kolaylaştığını ortaya koymuştur.

Türkiye genelinde engelli bireylerin il bazında dağılımını tahmin eden son araştırma 2011 yılında gerçekleştirilen “Nüfus ve Konut Araştırması”dır. Bu araştırmada ülke genelinde hanehalklarının yüzde 13’ünden bilgi alınmış, yaklaşık 9 milyon birey ile de yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, en az bir engeli olan 3 ve daha yukarı yaştaki bireylerin toplam nüfus içerisindeki oranı yüzde 6,9’dur. Toplam 4,876 milyon kişi olduğu tahmin edilen engellilerin yüzde 5,9’unun erkek, yüzde 7,9’u ise kadın olduğu hesaplanmaktadır. Araştırma, yaş grubu arttıkça en az bir engeli olan nüfusun, 35-39 yaş grubundan itibaren de kadın engelli oranının arttığını göstermektedir. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Engelli Sağlık Kurulu raporlarını esas alan “Ulusal Engelli Veri Sistemi’ne göre Türkiye’deki engelli sayısı; 1.414.643’ü erkek, 1.097.307’si de kadın olmak üzere 2.511.950, ağır engeli olan ise 775.012 kişidir. Veri tabanı, rapor almak için yetkili hastanelere başvurmamış ya da hizmet almak için temasa geçmemiş bireyleri kapsamamaktadır.

Şekil 30 Türkiye En Az Bir Engeli Olanların İllere Göre Dağılımı, 2011

Kaynak: TÜİK

İnsan gelişiminin evrelerinden birisi olma niteliğiyle yaşlılık; biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere çok yönlü ele alınması gereken önemli bir dönemdir. Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı, moleküler ve hücrel deformasyonların sonucunda hareketlerin kısıtlanması, hastalık riskinin artması ve bireysel kapasitenin azalması olarak tanımlamaktadır.

Eğitim ve çalışma koşullarındaki iyileşmeler, sağlık sistemindeki gelişmeler ile insanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olmakta, dünya genelinde doğum oranları azalırken, doğuştan beklenen yaşam süreleri de artmaktadır. Doğuştan beklenen yaşam süresi, dünya genelinde son otuz yılda yaklaşık 8 kat artarak 72,6’ya ulaşmış, aynı dönemde kadın başına doğum sayısı da 3,2’den 2,5’e gerileyerek yüzde 22 düşüş kaydetmiştir. Yaşlı nüfusun toplam içerisindeki oranının yükselmesine yol açan bu eğilimin BM raporlarında da altı çizilmekte, bugün dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10’unu oluşturan 65 ve üzeri yaş grubunun, 2030 yılında yüzde 12’ye 2050 yılında da yüzde 16’ya ulaşacağı vurgulanmaktadır. Kentsel yerleşimlerde bu eğilime paralel olarak yaşlı nüfusun ikiye katlanarak yüzde 22’ye yükselmesi beklenmektedir. XXI. yüzyıla damgasına vuracak ve etkileri tüm dünyayı saracak iki önemli gelişmenin nüfusun yaşlanması ve kentleşme olduğu kabul edilmektedir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının on birinci hedefi “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar”dır. Ayrıca “herkes için erişilebilir toplu taşıma olanakları, sürdürülebilir ve kapsayıcı şehir planlaması, kültürel mirasın korunması, yoksul ve savunmasız durumdaki insanların afetlerden korunması, özellikle kadın, çocuk, engelli, yaşlı bireyler için güvenli, kapsayıcı ve yeşil çevreler oluşturularak bu alanlara erişimin sağlanması alt amaçları konulmuş, BM Konut

ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı'nda (2016) kabul edilen Yeni Kentsel Gündem'le üye devletler nüfusun yaşlanmasının sosyal, ekonomik ve mekânla ilgili sonuçlarına ilişkin önlem alacaklarını, sürdürülebilir, insan merkezli, yaşa ve cinsiyete duyarlı konutlar, ulaşım olanakları ve yeşil alanlar oluşturacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Yaşlı bireylerin, toplumsal yaşamın içerisinde aktif bireyler olarak varlıklarını koruyabilmeleri, birikim ve deneyimlerini aktarabilmelerinin, ancak kapsayıcı ve sürdürülebilir yaşam alanları ile mümkün olduğu bilinmektedir. Tüm yaş gruplarını kapsayıcı, sürdürülebilir kentler, insan onuruna yaraşır bir yaşamın temel gereklerinden birisidir. Kentsel alanların tüm yaş grupları için daha yaşanabilir hale getirilmesi, aktif ve sağlıklı bir şekilde yaş almak için uygun fiziksel ve sosyal ortamların oluşturulmasına yönelik Dünya Sağlık Örgütü "yaş dostu kent" kavramını üretmiştir. Kısaca yaş dostu kent, "aktif yaşlanma için olanak sunan, yaşanabilir, güvenli ve temiz bir çevre" olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından ise yaş dostu kent, "yaşlıların aktif katılımını destekleyen, yapı ve hizmetleri erişilebilir kılan, onlar için güvenli ortamlar oluşturabilen kent" şeklinde ifade edilmiştir. Bireylerin sağlıklı ve güvenle yaşamalarına olanak tanıyan çevre olarak tanımlanabilecek aktif yaşlanma sürecine katkı sağlamak ve sürdürülebilir kılmak için yaş dostu kentler ve gümüş ekonomiyi oluşturan müdahale alanları ve bileşenleri ise; dış mekânlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dâhil olma ve yaşlıya saygı, yurttaşlık görevini yerine getirme ve işgücüne katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri olarak belirlenmiştir.

TÜİK İstatistiklerle Yaşlılar (2021) çalışmasına göre, dünya nüfusu 7.731.718.605, yaşlı nüfusu ise 764.321.142 kişidir. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10'unu yaşlılar oluşturmakta, yüzde 34'lük oran ile Monako, yüzde 29 ile Japonya ve yüzde 23 ile İtalya, en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Türkiye yüzde 9,7'lik dünya ortalamasına yaklaşık eşit gösterge oranıyla 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Bölge nüfus artış hızı ülke ortalamasının altında kalmakta, Türkiye'de 0-14 yaş grubu nüfusu yüzde 22 ile bölge oranından 3 puan daha yüksek bir değer almakta, 65 yaş üstü kişilerin ağırlığı ise Türkiye'den yüzde 4 daha fazla bir düzeyde bulunmaktadır. Tablo 19'a göre, Türkiye genç nüfusunun yüzde 2,80'i, yaşlılarının ise yüzde 4,78'i TR83 Bölgesi illerinde yaşamlarını sürdürmektedir.

Tablo 19 Türkiye ve TR83 Bölgesi Çalışma Çağı ve Dışında Kalan Nüfus, 2022

	TR83 Bölgesi		Türkiye		TR83/Türkiye Payı (%)
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)	Oran (%)
0-14	523.960	19	18.735.111	22	2,80
15-64	1.899.168	67	58.092.773	68	3,27
65+	404.211	14	8.451.669	10	4,78
Toplam	2.827.339	100	85.279.553	100	3,32

Kaynak: TÜİK

Türkiye'de yaşayan kadınların yüzde 11'i, erkeklerin ise yüzde 8,8'i yaşlı nüfus içerisinde bulunmakta, ülkemizdeki yaşlı nüfusun yüzde 4,78'inin TR83 Bölgesi'nde yaşadığı görülmektedir. Bölge nüfusunun yüzde 14,3'ünü yaşlı bireyler oluşturmakta, yaşlı nüfus oranı ülke ortalamalarının yüzde 44 üzerinde seyretmektedir. Bölge illerinde en düşük oranlar Samsun ilinde ortaya çıkarken, Amasya ve Çorum'da yüzde 15 aşılma, Tokat'ta ise yüzde 15 bandında değerlerin elde edildiği bilinmektedir.

Tablo 20 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaşlı Nüfus, 2022

	Toplam Nüfus			Yaşlı Nüfus			Yaşlı Nüfus Oranı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Amasya	169.068	169.168	338.267	29.188	23.734	52.922	17,2	14,0	15,6
Çorum	263.775	260.358	524.130	47.305	38.121	85.426	17,9	14,6	16,3
Samsun	691.690	676.798	1.368.488	96.646	78.627	175.273	14,0	11,6	12,8
Tokat	300.012	296.442	596.454	49.870	40.720	90.590	16,6	13,7	15,2
Türkiye	42.575.441	42.704.112	85.279.553	4.701.421	3.750.248	8.451.669	11,0	8,8	9,9

Kaynak: TÜİK

Sağlıklı aktif yaşamın sürdürülmesi, yaş ayrımının giderilmesi, yaşlılık bakım hizmetlerinin sağlanması, gümüş saçlı turizmi ile ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, emeklilik sistemlerinin sürdürülebilirliği önceliklerini içeren gümüş ekonomi kavramı, AB ile birlikte tüm dünyanın gündeminde ön sıralarda yer almakta, ekonomik faaliyet ve düzenlemelerin genel nüfus içerisindeki ağırlığını artıracak bu gurubun gereksinim ve taleplerine göre çeşitlendirilmesi ile yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik yatırımların gerçekleştirilmesine ulusal strateji ve politikalarında da yer verilmektedir. Önümüzdeki dönemin öncelikli proje ve konuları arasında gümüş ekonomi alanının daha fazla yer alması beklenmekte, özellikle turizm başta olmak üzere hizmetler sektörü alt kollarında yenilikçiliğin güçlendirilmesi ve kapsayıcı sürdürülebilir gelişme sağlanarak orta vadede stratejik rekabet üstünlüğü elde edebilmenin ancak bu yolla mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

Günümüzde bilgi toplumları; bireylerin okuma yazma, konuşma ve hesaplama yapma olarak tanımlanan temel becerilerin ötesinde, problem çözme, işbirliği içinde çalışma, düşünmeyi ve öğrenmeyi öğrenme ya da kendi öğrenmesinden sorumluluk duyma gibi yeni ve anahtar yeterlilikleri kazanmalarına gereksinim duymaktadır. Verili koşullara ve gelecekte beklenen değişimlere uyum sağlama süreci olarak da tanımlanabilecek eğitim; kişilerin bilişsel, meslekî bilgi, beceri ve yeterlilikler ile donatılması süreçlerini içermekte, bireylerin yalnızca bilinenleri değil, gelecekte karşılaşacakları konularda çözümler üretebilmelerine yönelik strateji ve hedefleri de belirlemektedir.

Okul öncesi eğitim okullaşma oranlarında TR83 Bölgesi illerinin Türkiye'de ön sıralarda yer aldığı, özellikle Amasya'nın 4,5 ve 11incilikle ilgi çekici başarıya imza attığı görülmektedir. TR83 Bölgesi'nin 1,44'lük doğurganlık hızının ülke ortalamasının yaklaşık yüzde 20 altında kalmasının da sonuçlar üzerinde etkisinin bulunduğu, Çorum ve Tokat illerindeki altyapı yatırımlarının tamamlanması ile birlikte ön sıraların yakalanabileceği tahmin edilmektedir. Bireylerin eğitiminde kritik öneme sahip, okul öncesi basamağında elde edilen bu başarının, nitelikli insan kaynağı ve beşerî sermayenin geliştirilmesinde umut verici bir gelişme niteliği taşıdığı değerlendirilmektedir.

Tablo 21 TR83 Bölgesi İlleri Düzeltilmiş Net Okullaşma Oranları Türkiye Sırası, 2021/22

	3-5 yaş		4-5 yaş		5 yaş	
	2021/22	TR Sırası	2021/22	TR Sırası	2021/22	TR Sırası
Amasya	57,06	5	71,46	4	96,84	11
Çorum	50,80	33	63,66	33	90,42	39
Samsun	52,65	18	65,85	23	91,89	28
Tokat	49,42	40	62,58	37	93,25	26
Türkiye	44,71	-	56,77	-	83,41	-

Kaynak: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Türkiye genelinde okul öncesi eğitim kurumlarının yaklaşık yüzde 90'ı kentlerde bulunmaktadır. TR83 Bölgesi'nde büyükşehir statüsündeki Samsun dışında, Amasya'da 51, Çorum'da 41, Tokat'ta ise 119 köy okulu hizmet vermektedir. Bölgedeki yerleşim merkezlerinin nitelikleri dikkate alındığında kırsal alanlardaki okul öncesi eğitim kurumları sayısının yetersizliği dikkat çekmekte, "nüfusu az, dağınık köy ve benzeri yerleşim yerlerinde en az 5 çocuk bulunması halinde ana sınıfı açılacağı" hükmü bulunan 14 Mayıs 2022 tarihli yönetmelikle birlikte, bölgedeki okul öncesi eğitim kurum sayısının artması beklenmektedir.

TR83 Bölgesi meslekî ve teknik eğitimi okul, öğretmen ve derslik sayısı parametrelerinde Türkiye ortalamalarından daha iyi değerler almakta, eğitim altyapısı ile insan kaynağının ülke genelinden daha iyi durumda olduğu okul, öğretmen ve derslik başına öğrenci sayısı göstergelerinden anlaşılmaktadır. Bölge bu alandaki okullaşma oranında da Düzey 2 bölgeleri arasında 5. sırada yer almaktadır.

Tablo 22 Türkiye ve TR83 Bölgesi Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Okul, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları, 2021/22

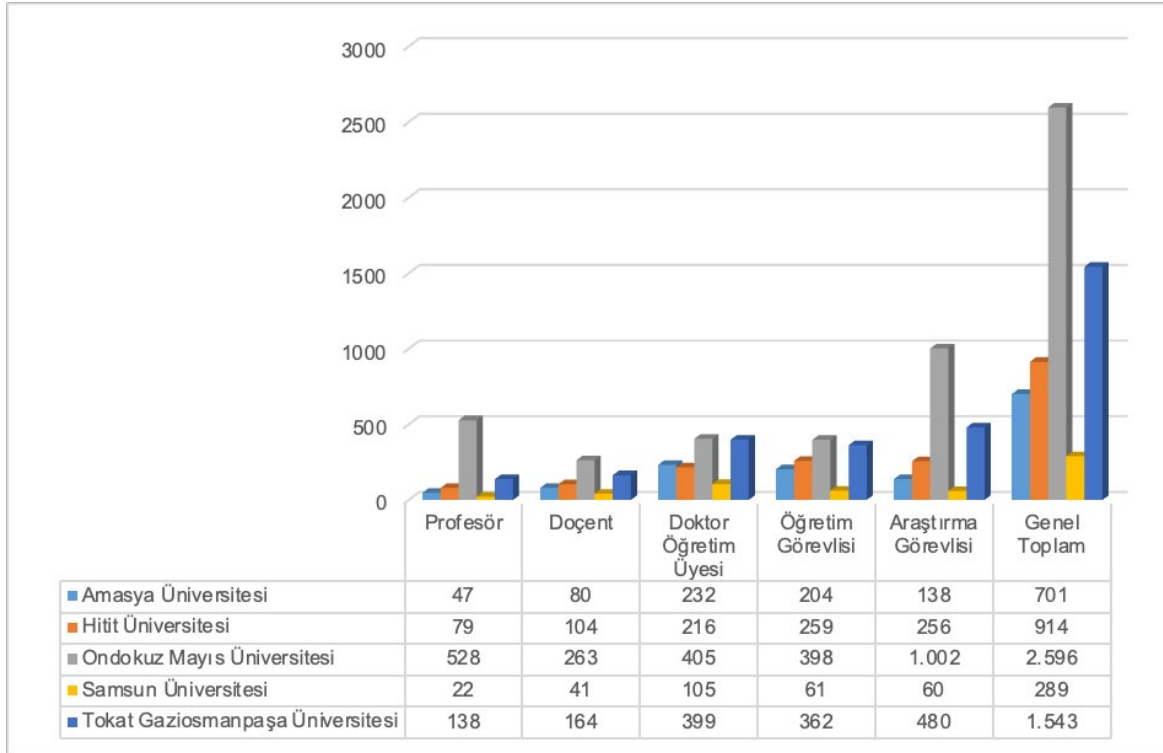
	Okul Başına	Öğretmen Başına	Derslik Başına
TR83 Bölgesi	283	10	18
Türkiye	375	12	20

Kaynak: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Türkiye'deki toplam 184.702 öğretim elemanının yüzde 3,27'sine karşılık gelen 6.043'ünün bölge üniversitelerinde hizmet verdiği, araştırma görevlisi sayısında bu oranın yüzde 3,69'a yükseldiği görülmekte, bölge üniversitelerinin seçiminde akademik kadronun kritik öneme sahip olduğu bilinmektedir.

Orta Karadeniz Bölgesi yükseköğretim kurumlarında çoğunluğu lisans programlarında eğitim alan yaklaşık 120 bin öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin yaklaşık yüzde 43'ü Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Bu oran doktora programında yüzde 69'lara çıkmakta, ön lisans öğrencilerinde yüzde 33'lere düşmektedir. Öğrenci sayısı bakımından Gaziosmanpaşa Üniversitesi, bölgenin ikinci büyük üniversitesi durumundadır. TR83 Bölgesi üniversitelerindeki öğretim elemanı sayıları, unvanları ile birlikte Şekil 31'de bir arada sunulmuştur.

Şekil 31 TR83 Bölgesi Üniversiteleri Öğretim Elemanı Sayıları, 2022

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi Kayıtları'ndan elde edilmiştir.

OECD tarafından 2017 yılında hazırlanan Türkiye'de İstihdam ve Beceri Stratejileri raporuna göre TR83 Bölgesi düşük beceri tuzağı içerisinde bulunan bölgeler arasında gösterilmiştir. Düşük beceri tuzağı, ekonomide yüksek beceri gereksiniminin düşük nitelikli işgücü tarafından karşılanamaması durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Düşük beceri eşleşmesinin tuzak olarak ifade edilmesinin altında yatan etken, bu eşleşmenin yakın gelecekte işsizlikle sonuçlanma riskinin yüksek olmasıdır. İşgücü piyasasındaki teknoloji temelli dönüşümlerden en çok etkilenecek, bir diğer ifadeyle teknolojik işsizlik riskini en fazla yaşayacak kişiler düşük beceri sahibi çalışanlardır. Bu tuzağa yakalanmamak için ise eğitim ve istihdam dengesine yönelik politikalar doğru ve yerinde tasarlanmalı, yüksek beceri gerektiren nitelikli insan kaynağının yaratılması süreci uzun erimli ve çok boyutlu olarak planlanmalıdır.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "küresel salgın ve ekonomik daralma ile birlikte istihdam piyasalarına daha hızlı geçişe yönelik talep artmış, çıraklık eğitimi ile birlikte meslekî yükseköğretim önem kazanmıştır. Meslekî ve teknik eğitimde dijital, analitik, sosyal beceriler gibi hayat boyu öğrenme kapsamında yetişkinlerin becerilerinin güncellenmesi gereksinimi" belirlenmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin iş gücü piyasaları bir yandan yüksek işsizlik ve kayıt dışı istihdam alanlarının yaygınlığıyla uğraşırken diğer yandan mesleksizlik ile nitelik ve beceri uyumsuzluğu yaşanmakta, üretimde bilgi teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştıkça beşerî sermayenin önemi giderek artmaktadır. Eğitim müfredat ve içeriğiyle işgücü piyasası taleplerinin arasında eş güdüm ve uyumun sağlanamaması durumunda çağdaş meslekî gereksinimleri karşılamayan bilgilerle donatılmış bireyler, işsizlik sorunuyla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Meslekî ve teknik eğitim; günümüzde iş, meslek ve birey arasındaki uyumun sağlanması hedefinde stratejik önemde bir rol üstlenmekte, bu eğitimle bireylere bilgi ve beceriler kazandırılmakta teknolojilerin kullanılması becerisi kazandırılmaktadır.

Bu ve benzeri yapısal sorunlarla mücadelede meslekî eğitim, nitelikli insan gücü yetiştirmeyi hedefleyerek kilit rol üstlenmektedir. Bu nedenle piyasa gereksinimlerine göre kendisini güncelleyen, yenileyen, öz değerlendirilmeye dayalı bir sistem inşa edilmeli, teorik eğitimler çağdaş teknolojiler ve donanım kullanılarak pratik öğrenim ile desteklenmelidir. Meslekî eğitime girişin teşvik edilmesi, istihdam garantili programlar da dâhil olmak üzere, özellikle imalat sanayi kollarıyla iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi, tüm taraflarda motivasyonun sağlanması diğer önemli adımları oluşturmaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "sağlık sisteminde yapılan reformlarla fizikî ve beşerî altyapı güçlendirilmiş, kaliteli sağlık hizmetleriyle Türkiye, küresel salgın sürecinde başarılı bir sınav vermiştir. Nüfustaki yaşlanmanın da etkisiyle bulaşıcı olmayan hastalıkların hastalık yükü içerisindeki oranı ve sistem üzerindeki yükü artmakta, bu hastalıklarla birlikte dengesiz beslenme, fiziksel aktivite eksikliği, tütün, alkol ve uyuşturucu madde kullanımına yönelik risk faktörleriyle mücadele, koruyucu ve önleyici hizmetlerin güçlendirilmesi önümüzdeki dönemde sağlık alanındaki temel öncelikleri oluşturmaktadır".

Türkiye'de bulunan 908 kamu hastanesinin 50'si bölgede hizmet vermektedir. Bölge kamu hastaneleri sayısının ülke içerisindeki oranı yüzde 5,5'tir. Ülke genelinde hizmet veren 571 özel hastanenin 12'si bölgede bulunmakta, üniversite hastaneleri içerisinde de bölge 2 hastanesiyle yüzde 2,9 pay almaktadır. Ülke genelindeki toplam 1.547 hastanenin yüzde 4,14'ünü oluşturan 64'ü, Orta Karadeniz Bölgesi'nde hizmet vermeyi sürdürmektedir.

TÜİK 2021 yılı istatistiklerine göre, Türkiye'de görev yapan 183.569 hekimin yüzde 3,04'ünü oluşturan 5.589'u TR83 Bölgesi'nde hizmet vermektedir. Toplam hekim sayısına göre TR83 Bölgesi Düzey 2 bölgeleri arasında 11. sırada yer almaktadır.

Türkiye'de bin kişi başına düşen hekim sayısı 2012 yılında ülke genelinde 1,7 kişidir. 2021 yılında yüzde 29'luk artışla 2,2'ye yükselen bu değer TR83 Bölgesi'nin 2,0'lık ortalamasından daha yüksektir. 2012 yılında TR83 Bölgesi'nde bin kişi başına hekim sayısı ise 1,6'dır. Bölge ve ülke genelinde paralel bir gelişme gözlenmiş, dönemin tüm yıllarda bölge değeri ülke ortalamalarının altında seyretmiştir. Samsun ili bin kişi başına düşen hekim sayısı 2,3 ile -diğer göstergelere benzer şekilde- ülke ortalamalarının üzerinde bulunmakta, Amasya'nın gösterge değeri yüzde 32 iken, Çorum'unki ise yüzde 23 altında kalmaktadır.

Tablo 23 Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hekim Sayısı, 2012-2021

Yıl	Türkiye	TR83	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
2012	1,7	1,6	1,2	1,2	1,9	1,4
2013	1,7	1,7	1,2	1,2	2,0	1,5
2014	1,7	1,6	1,2	1,2	2,0	1,5
2015	1,8	1,7	1,2	1,2	2,1	1,6
2016	1,8	1,6	1,2	1,3	2,0	1,5
2017	1,9	1,7	1,4	1,4	2,1	1,6
2018	1,9	1,7	1,3	1,4	2,0	1,5
2019	1,9	1,8	1,4	1,5	2,2	1,6
2020	2,0	2,0	1,5	1,7	2,3	1,7
2021	2,2	2,0	1,5	1,7	2,3	1,6

Kaynak: TÜİK

İnsanların yaşam hakkının bir gereği durumundaki sağlık hizmetlerinden yararlanma, eşitsizliklerin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılması için öncelikli politika alanları arasında bulunmakta, toplumu oluşturan bireylerin sağlık hizmetlerine eşit ve gereksinim duyduğunda erişebilmesi bireylerin refahı, beşerî sermayenin geliştirilmesi ile nitelikli insana dayalı güçlü bir toplumun yaratılmasının gerek koşulları arasında yer almakta, plan döneminin öncelikli müdahale alanları arasında bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişme, rekabet edebilirlik, yaşanabilir yerleşimler ve yüksek yaşam kalitesinin gerektirdiği ve paydaşların ortak akıl ve görüş birliği içerisinde ulaştığı "Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum İle Sosyal Refahın Artırılması" stratejik önceliğinin yaşama geçirilmesine yönelik hedefler, "gelir dağılımının düzeltilmesi ve yoksullukla mücadele, dezavantajlı grupların sosyoekonomik ve toplumsal yaşama katılımlarının sağlanması, beşerî sermayenin geliştirilmesi ile kurumsal kapasite ve yönetim başlıkları altında gruplandırılmıştır.

Tablo 24 2. Stratejik Öncelik: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum İle Sosyal Refahın Artırılması

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	2.1.1. Kırdan kente göçün önlenmesine yönelik model uygulamalar yürütülecektir.
	2.1.2. Yoksullukla mücadele için paylaşım ekonomisi, armağan ekonomisi, dayanışma ekonomisi, geri dönüşüm ekonomisi gibi bireysel tüketim yerine iş birliği ve dayanışmaya dayalı ekonomik dönüşüm yaratacak kamu, özel sektör ve sivil toplum girişimleri üretilecek ve desteklenecektir.
	2.1.3. Düşük gelirli girişimcilik desteklenecek ve teşvik edilecektir.
	2.1.4. Sosyal koruma harcamaları yapan kurumlar ile istihdam kanalları arasında bağlantılar oluşturulacak, koordinasyon sağlanacak ve izlenecektir.
	2.1.5. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların sahip olduğu beceriler tespit edilecek, istihdam edilmelerine yönelik planlama yapılacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI		
Hedef	Tedbir	
2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	2.2.1. Girişimcilik desteklenecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere, iş geliştirme ve işe yerleştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacaktır.	
	2.2.2. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler (NEET) tespit edilecek, gençlerin istihdamına yönelik yönlendirme faaliyetleri düzenlenecektir.	
	2.2.3. Belediye kent konseylerinde gençlik meclisi güçlendirilecek ve bölgesel iş birliği artırılacaktır.	
	2.2.4. Yaş dostu şehir planlamaları yapılacak, altyapı yatırımları önceliklendirilecek ve gerçekleştirilecektir.	
	2.2.5. Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmet veren kurumların sayısı ve erişilebilirlikleri artırılarak hizmet sunum modelleri geliştirilecektir.	
	2.2.6. Samsun'da akıllı şehir uygulamaları kapsamında hayata geçirilen uygulamaların çocuklu ailelerin ve çocukların kullanımına uygun olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.	
	2.2.7. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık önlenecek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmaları ve güçlenmelerini sağlamak üzere farkındalık çalışmaları ve eğitimler düzenlenecektir.	
	2.2.8. Tarım sektöründe dezavantajlı grupların çalışma ve yaşam şartları iyileştirilecektir.	
	2.2.9. Engelli bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel uyum sorunları azaltılacak, istihdam edilebilirlikleri artırılacak, karar alma süreçlerine aktif katılımları sağlanacaktır.	
	2.2.10. Dezavantajlı gruplara yönelik hizmet veren kurumların sayısı, hizmet kalitesi ve erişilebilirlikleri artırılacak, yeni hizmet modelleri sunulacaktır.	
	2.2.11. Madde bağımlısı ya da suça karışmış çocuk ve gençlere yönelik hizmetler geliştirilecek, önceliklendirilecektir.	
	Proje Önerileri	
	2.2.4.1. Ayvacık İlçesinde Erişilebilir Gümüş Saçlı Yaşam Köyünün Oluşturulması	
	2.2.4.2. Çorum İlinde Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulması	
2.2.11.1. Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması		

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI		
Hedef	Tedbir	
2.3. Beşeri Sermaye Geliştirilecektir.	2.3.1. Kırsal yerleşimlerde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması desteklenecek ve teşvik edilecektir.	
	2.3.2. Meslekî ve teknik eğitim altyapısı iş gücü piyasasının taleplerini karşılayacak şekilde güçlendirilecektir.	
	2.3.3. TR83 Bölgesi kırsal hizmet merkezlerinde tasarım ve beceri atölyeleri kurulacaktır.	
	2.3.4. YER-SİS bağlamında kırsal hizmet merkezlerinde eğitim hizmetleri geliştirilecektir.	
	2.3.5. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimi artırılacak, sunulan özel eğitim hizmetlerinin niteliği iyileştirilecektir.	
	2.3.6. Okullarda gerçekleştirilemeyen uygulamalı eğitimlerin hizmet ve sanayi sektörlerindeki işletmelerde yapılması sağlanacaktır.	
	2.3.7. Hayat boyu öğrenme kapsamında açık öğrenme ortamları oluşturulacak ve hayat boyu öğrenme teşvik edilecektir.	
	2.3.8. Sağlık hizmetleri ve altyapısı güçlendirilecektir.	
	2.3.9. Akredite sağlık hizmet kuruluşu sayısı artırılacak, klinik rehberlerin kullanımı yaygınlaştırılacak, sağlık hizmetlerinde denetim ve kalite artırılacaktır.	
	2.3.10. Sağlık personelinin nitelik ve niceliği iyileştirilecektir.	
	2.3.11. Yeni sağlık kuruluşlarının oluşturulması ve var olanların kapasite ve donanım bakımından iyileştirilmesi sağlanacak, kırsal yerleşimlerde sağlık hizmetleri geliştirilecektir.	
	Proje Önerileri	
	2.3.2.1. TR83 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Altyapısının Güçlendirilmesi	

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	2.4.1. Afetlere karşı dirençli toplum oluşturulacaktır.
	2.4.2. Sivil toplum ve sosyal girişimcilik, örgütlü sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği geliştirilecektir.
	2.4.3. Kurumlar arası bilgi akışı ve işbirliği arttırılacak, koordinasyon mekanizmaları geliştirilecektir.

a. Hedef 1: Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir

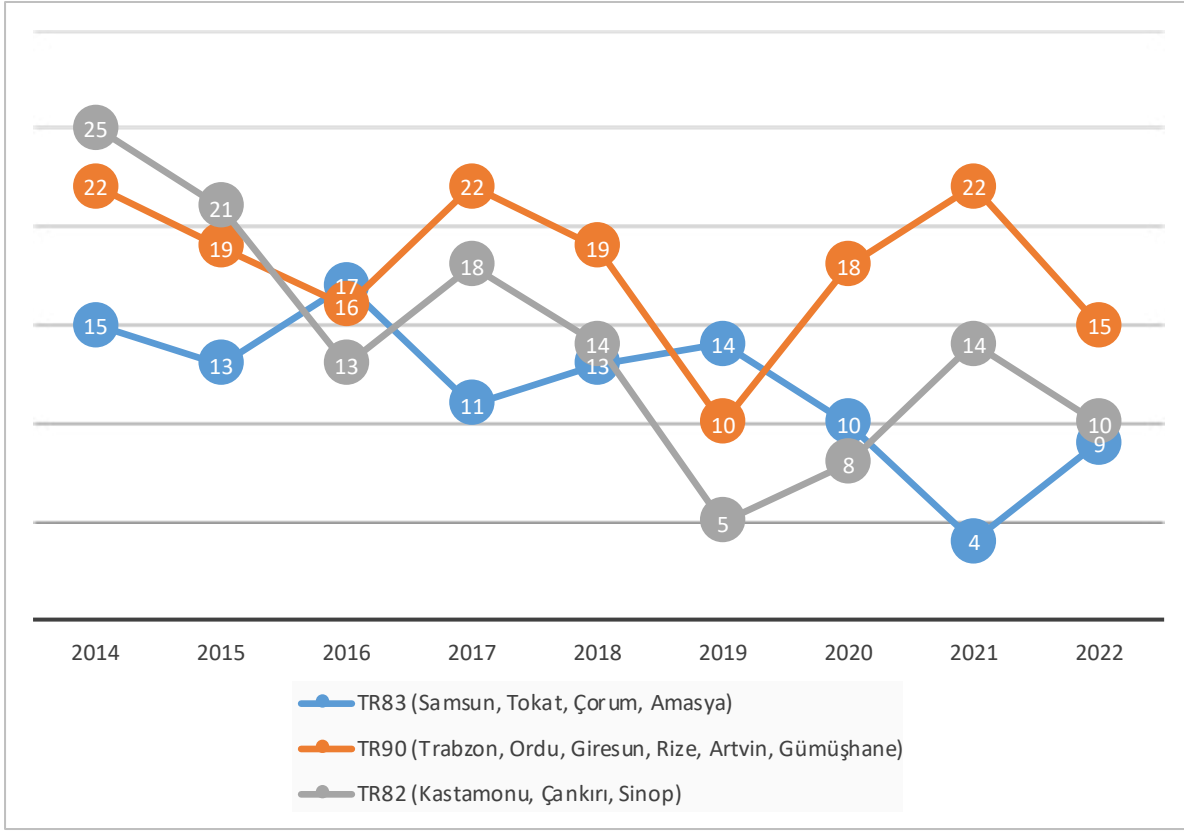
Modern teknoloji, ekonomik ve sosyal olanakların değişimi ve gelişimi ile toplumsal refah yükselirken, servet ve gelir dağılımındaki eşitsizlik de olumsuz etkilenmeye devam etmektedir. Neoliberal politikalara koşut olarak yayılan teknoloji ve kitle iletişim araçlarının küreselleşme ile birlikte zengin ile yoksul arasındaki uçurumu da derinleştirdiği gözlenmektedir. Günümüzde yoksulluk, ülkemiz ve tüm dünyanın mücadele ettiği sorunlar arasında ilk sıralarda yer almakta, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının da ilk ikisinde vurgulanmaktadır. Sosyal, siyasî ve kültürel olanakların yetersizliği nedeniyle dışlanmalara da yol açan yoksulluk olgusu ile mücadelede ülkelerin; ekonomileri, yaşam standartları, gelir düzeyleri ve kaynaklarına uygun politikalar ürettikleri, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların da konuya daha fazla ilgi gösterirken, uzun soluklu müdahalelere dikkat çektikleri bilinmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı; “ekonomik büyüme süreçleri, teknolojik değişimler, küreselleşme ve sosyoekonomik politika tercihlerinin karmaşık etkileşimi sonucunda gelir ve servet eşitsizliğinin artış gösterdiğinin” altını çizmiş, gelişmiş ülkelerden başlayarak ülkelerin borçluluk oranlarının yükselmesi ile sıkı maliye politikalarına bağlı olarak kamunun eşitsizlikle mücadeleye yönelik politika geliştirebilme yeteneklerinin zayıfladığını, üst gelir gruplarının büyümeden daha fazla pay alırlarken düşük ve orta gelirli kesimlerin olumsuz yönde etkilenmeye devam ettiğini vurgulamıştır. Yine plana göre COVID-19 salgını, iklim krizi, gıda ve enerji fiyatlarındaki artış ile bölgesel düzeydeki güvenlik sorunları, küresel düzeyde yoksulluk oranlarını yükseltmeye devam etmektedir.

Boyutları ve derecesi, ülkeden ülkeye, yaşam koşullarından gereksinimlere kadar değişkenlik gösteren yoksulluk, çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Genel olarak tüm dünyada yoksullukla mücadelede üç ölçütten oluşan bileşenlere yer verilmektedir. İki boyut ve gösterge, ikincisi ise bir bireyin ya da hanenin yoksul olarak tanımlanacağı sınır değeridir. Son olarak önlemeye yönelik müdahale politikaları ve araçları belirlenmektedir.

2014-2022 yılları arasında TR83 Bölgesi P80/P20 değerlerinin, yani en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik dilimin gelirlerinin en düşük grup gelirine oranı, Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bununla birlikte, 2022 yılı gösterge değerine göre 26 bölge içerisinde 9. sırada yer alması, gelir dağılımındaki eşitsizliğe yönelik uyarıcı niteliğindedir. 2004 yılında 15. sırada yer alan P80/P20 göstergesinde -bölgedeki gelir dağılımındaki eşitsizlikte- salgın süreciyle birlikte sert bir kırılımin yaşandığı, gelir dağılımının ülke geneline göre daha fazla bozulduğu görülmektedir.

Şekil 32 TR83 Bölgesi ve Komşuları P80/P20 Oranı Sıralamasında Değişim, 2014-2022

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarından elde edilmiştir.

İstihdam piyasalarında yaşanan bozulma ile ücret gelirlerindeki sınırlı artış, salgın sürecinde küresel ölçekte özellikle imalat sanayiindeki ileri ve geri bağlantılarda -navlun maliyetleri ve lojistik altyapısında- yaşanan değişimlerle tedarik zincirlerinin bozularak, ülkemizin Doğu ve Güney Asya ülkelerine alternatif bir üretim üssü olarak dünya ticaretindeki paylarını yükseltmesi, hammadde ve göreceli rekabet üstünlüğüne sahip hazır giyim ve tekstil, doğal taş, elektrikli makine gibi bölgede üretimlerini sürdüren iş kollarının yakaladığı fırsatlar, yeni pazarlara açılım, artan ihracat değerlerinin bu olgunun başlıca nedenleri arasında bulunduğu tahmin edilmektedir.

TR83 Bölgesi sosyoekonomik yapısında şoklar karşısında yapısal kırılma risklerinin yaşanabileceği ve sosyal dayanışma, barış ve gönenci derinden etkileyecek bu tür gelişmelere karşı hazırlıklı ve dirençli bir işgücü piyasası, ekonomik yapı ve destek mekanizmasının oluşturulması gerektiği değerlendirilmekte, cumhuriyetin ikinci yüzyılının ilk planında bu alana yönelik müdahale kararları ve tedbir paketleri geliştirilmesinin kritik önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Yukarıdaki grafikte TR83 Bölgesi'nin Karadeniz Bölgesi'ndeki komşularının, Türkiye ile birlikte yoksulluk sınır değerlerinin yıllara göre değişimi verilmiştir. Bu zaman diliminde TR83 Bölgesi'nin ülke genelinin altında sınır değerlerine sahipken, komşu bölgelerin yoksulluk sınır gelirlerinin ortalamasının üzerinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 25, TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerinden hesaplanmış, tablo ile yoksul sayılarının nüfus içerisindeki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 2014 ile salgın süreci etkilerinin bir önceki yıla göre daha az hissedildiği 2022 yılı sonuçları karşılaştırılmış, araştırmanın başlatıldığı ve en güncel veriyi içeren sekizinci yılını kapsayan bu dönemin sonunda Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 10 artarken, medyan gelirin yüzde 60'ına göre belirlenen göreceli yoksul sayısının yüzde 1,59 yükseldiği hesaplanmıştır. TÜİK, "eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri, yoksulluk sınırının altında kalanların -yoksulluk riski altında olan nüfusun- toplam nüfus içindeki payına yoksulluk oranı adını vermektedir.

2014 yılında yoksul sayısının nüfus içerisindeki oranına göre 16. sırada yer alan TR83 Bölgesi, 2022'de 8. sıraya yerleşmiş, dönem başında yoksulluk oranı yüzde 15,75 iken, yüzde 18,6 yükselerek, yüzde 18,10 düzeyinde bir artış yaşanmıştır. Aynı dönemdeki nüfus artış oranı ise yüzde 4,06'dır. Bölgenin üretilen bu gösterge setine göre

Türkiye genelinden daha olumsuz bir tablo sergilediği, karşılaştırmayı kolaylaştırmak için üretilen görelî değişim oranı göstergesinin de bu yargıyı desteklediği görülmektedir. Görelî değişim oranının pozitif sonuç aldığı bölgelerden birisi de TR83 Bölgesi'dir ve beşinci sırada yer almaktadır. Görelî yoksul sayısı, oranları ve değişimleri Tablo 25'te bir arada sunulmuştur.

Tablo 25 TR83 Bölgesi ve Komşu Düzey 2 Bölgeleri Medyan Gelirin %60'ına Göre Yoksul Sayılarının Nüfusla Değişimi, 2014-2022

Düzey 2 Bölgeleri	2022			2014			Değişim (%)		
	Yoksul Sayısı (bin kişi)	Nüfus	Y. Oranı	Yoksul Sayısı (bin kişi)	Nüfus	Y. Oranı	Değişim*	Nüfus Değişim	Görelî Değişim**
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	243	1.630.050	15,4	205	1.508.199	13,59	28,09	7,39	20,70
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	423	2.494.889	17,4	441	2.378.052	18,54	-12,04	4,66	-16,70
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	167	1.043.919	16,7	147	1.019.534	14,42	-15,36	2,07	-17,44
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	143	794.680	18,2	107	756.983	14,14	28,87	4,43	24,44
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	518	2.827.339	18,6	428	2.717.042	15,75	12,62	4,36	8,26
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	472	2.690.038	18	381	2.566.840	14,84	1,07	4,92	-3,85
Türkiye	18.030	85.279.553	21,6	16.501	77.695.904	21,24	-2,56	8,99	-11,55

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ile ADNKS (2014-2022)'den hesaplanmıştır.

*: 2014-2022 yılları yoksulluk oranları arasındaki değişimin yüzdesi.

** : Değişim-Nüfus Değişimi.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "savaş, iklim değişikliği, bölgesel istikrarsızlık, gelir dağılımındaki bozulma gibi nedenlerle düzensiz göç artmakta, ülkelerin iç siyaseti, ulusal güvenlik politikaları, bölgesel ve devletlerarası ilişkiler düzensiz göç olgusundan giderek daha fazla etkilenmektedir. Göçmenlerin buldukları ülkedeki hak ve aidiyet arayışları tartışmalara yol açarken, göç olgusunun ulusal güvenliğin yanı sıra iktisadî, sosyal ve kültürel yapıya tehdit oluşturduğu algısı her geçen gün yükselmektedir". Yine plana göre, emek arzının önemli bir unsuruna dönüşen düşük nitelikli işlerde kontrolsüz göçmen nüfusun yoğunlaşması olgusu, kayıt dışı istihdama, iş koşullarının kötüleşmesi ile ücretler üzerinde aşağı yönlü baskı oluşmasına yol açmaktadır.

Türkiye'ye Türk vatandaşları dışında en çok göçün Irak, Türkmenistan, Afganistan, Suriye ve İran'dan gerçekleştiği bilinmekte, son beş yılda artan bir şekilde net göç alındığı görülmektedir. Türkiye'de kayıtlı ve vasıflı işlerdeki artışın aksine, geçici koruma altındaki en büyük grubu oluşturan Suriyeli nüfusun kayıt dışı ve düşük-orta vasıflı işlere yönelik talep artışının sürdüğü, bu nüfustaki istihdam oranlarının yetersizliğinin entegrasyonlarının önündeki en büyük engel olduğu bilinmektedir.

TİHEK İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Raporu'na (2020) göre; geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yüzde 1,6'sı geçici barınma merkezlerinde, yüzde 98,3'ü geçici barınma merkezi dışında ikamet etmektedir. Geçici barınma merkezlerinin toplam kapasitesi 95.789'dur. 2020 yılında geri gönderme merkezlerinde barınan toplam kişi sayısı ise 100.858 olarak kaydedilmiştir. Bu merkezlerde barınan yabancıların 38.725'i Afganistan, 14.168'i Pakistan, 13.601'i Suriye, 4.693'ü Irak, 3.445'i İran, 3.088'i Somali, 3.083'ü Fas, 3.002'si Özbekistan, 2.815'i Bangladeş ve 1.537'si Kongo uyrukludur.

TİHEK'e göre sığınmacıların haklarına yönelik en önemli sorunlardan birisi adalet hizmetlerine erişimdir. 1966 tarihli BM Medenî ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi ile Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi gibi uluslararası antlaşma ve sözleşmelerle güvence altına adalet hizmetlerine erişimde sorunlar yaşanmakta, hem kamu kurumları hem de barolar bu alanda çalışmalar yürütse de çoğu sığınmacının adli yardım başta olmak üzere bu temel hizmet kapsamında yeterli bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Ülkemizin jeopolitik konumu, Suriye, İran ve Irak'taki gelişmeler, geçici koruma altındaki nüfusun bir kısmının ülkelerine dönüşleri başta olmak üzere uluslararası konjonktürde yaşanacak gelişmelere bağlı olarak sığınmacı ve göçmen nüfusunun değişken niteliği, boyutları, beceri ve niteliklerinin belirlenmesi, eğitim ve istihdamları ile entegrasyonlarını sağlayacak politikaların bir plan dâhilinde yaşama geçirilmesi, göçmen ve sığınmacılara yönelik çalışmaların ilk adımını da oluşturacak kabul, barınma ve uyum merkezinin kurulmasının nitelikli insan kaynağı ve güçlü toplum ile sosyal refahın artırılması hedefine ulaşılmasında kritik önem taşıyan bir bileşen olacağı değerlendirilmektedir.

Plan döneminde daha adil gelir ve servet dağılımını elde etmeye yönelik adımlar atılmasının, sosyal koruma programları ve destek mekanizmaları tasarlanmasının, üretim, yenilikçilik ve katma değer odaklı işgücü piyasaları ile rekabet edebilir bir ekonomik yapı oluşturulmasının gerekliliği yoksulluk ve göç değerlerine ilişkin veriler ile de kanıtlanmakta, cumhuriyetin ikinci yüzyılının ilk planında bu alana yönelik müdahale kararları ve önlem paketleri geliştirilmesinin taşıdığı kritik önem bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Düşük gelir gruplarında girişimciliğin teşvik edilmesi, hedef kitlelerin beklentilerine yönelik finansal desteklerin tasarlanması, erişimin kolaylaştırılması, işbirliği ve dayanışmanın geliştirilmesine katkı sağlayacak paylaşım, armağan gibi modellerle ekonomik dönüşümün desteklenmesi, sosyal koruma harcamaları ile istihdam kanalları arasındaki bağlantılar, koordinasyon ile etkin izlemenin bu dönemin öncelikleri arasında yer alması planlanmaktadır.

Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele hedefi kapsamında, bölge genelinde özellikle düşük gelirli grupların desteklenmesine yönelik faaliyet ve tedbirler kurgulanmış, il valiliklerinin koordinasyonunda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, İl Özel İdareleri, Aile ve Sosyal Hizmetler, İş Kurumu müdürlüklerinin mevzuatlarına, yıllık çalışma programlarına da uygun olarak koordinasyon ve işbirliği içerisinde çalışmaları, bilgi ve deneyim paylaşımlarını da içeren bir izleme programı yürütmeleri planlanmıştır. Yakından izlenen hane ve bireylerin sosyal yardımlar başta olmak üzere, istihdama yönelik eğitim programlarına katılmaları, yetenek, eğitim ve deneyimlerine göre işe yerleştirmeleri hedeflenmekte, sosyal koruma ile yoksulluk ve istihdam bağlantılarının kurulması amaçlanmaktadır. Kırdan kente göç eden ailelerin ve gereksinimlerinin belirlenmesi, İl Özel İdareleri kanalıyla bitkisel üretim, fidan dağıtımı ve hayvancılık desteklerinden yararlanmalarının sağlanması, tersine göçün teşviki ile paylaşım, armağan, geri dönüşüm ekonomileri gibi model uygulamaların yaşama geçirilmesi plan dönemi içerisinde gerçekleştirilecektir.

Uluslararası göçmen ve sığınmacıların yetenek ve eğitim düzeylerinin belirlenmesi, adalet gibi temel hizmetlere erişimlerinin sağlanması ile bu hizmetlere farkındalık yaratılması, sosyoekonomik yaşamla bütünleşmelerini sağlayacak, istihdamlarını kolaylaştırmak üzere bölgesel merkez niteliğindeki Samsun başta olmak üzere tüm yerleşimlerde çalışmaların planlanması ve yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların nitelik, eğitim ve becerilerinin belirlenmesi entegrasyon çalışmalarının ilk adımını oluşturmakta, plan döneminde bu çalışmanın tamamlanmış olması amaçlanmaktadır.

Tablo 26 2. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	<p>2.1.1. Kırsaldan kente göçün önlenmesine yönelik model uygulamalar yürütülecektir. Kırsaldan kente göçün önlenerek, "sürdürülebilir, rekabetçi bir üretim ve toplumsal yapı inşa etmek", planın öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Bölgede göçlerin özellikle çalışabilir çağıdaki nüfusta ve ekonomik gerekçelerle gerçekleştiği bilinmektedir. Demografik yapı, üretim ve istihdamdan kentleşmeye kadar birçok alanda olumsuz etkiye sahip göç hareketinin kontrol altına alınması için kırsalda gelirlerin çeşitlendirilmesi, tarımda verimlilik ve katma değerini yükseltmesi, tarıma dayalı sanayi ve gıda üretimi ile girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi gibi ekonomik önlem ve müdahale araçlarının dışında kalan; kırsal alanlarda tarama yapılarak göç edecek aile ve bireylerin belirlenmesi, hareketin önüne geçecek önlemlere ve yardımlara yer verilmesi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yardım kuruluşları ile ilgili kamu kurumlarının, bakanlıkların çalışma programları doğrultusunda, alanda, göç eden birey ve ailelerin uyum sorunlarının çözülmesi, tersine göçü tetikleyecek İl Özel İdareleri ve yerel yönetimlerin bütçe ve destekleriyle kırsal kalkınma projeleri ve programların düzenlenmesi, daha yaşanabilir, yaşam kalitesi yüksek kırsal için kültürel, sosyal yaşama, genç ve çocuklara yönelik uygulama ve faaliyetlerin geliştirilmesi ile koordinasyonu bu tedbir altında planlanacak faaliyet ve çalışmaları oluşturmaktadır. Tedbir kapsamındaki faaliyetlerin Samsun ili Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Tekkeköy, Canik ve Atakum dışında kalan tüm ilçe ve bağlı yerleşimlerde yaşama geçirilmesi düşünülmektedir.</p> <p>2.1.2. Yoksullukla mücadele için paylaşım ekonomisi, armağan ekonomisi, dayanışma ekonomisi, geri dönüşüm ekonomisi gibi bireysel tüketim yerine iş birliği ve dayanışmaya dayalı ekonomik dönüşüm yaratacak kamu, özel sektör ve sivil toplum girişimleri üretilecek ve desteklenecektir. Dünya genelinde yoksullukla mücadele üzerinde mutabakata varılmış, genel bir şablon ya da yöntem bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iyi ve örnek uygulamalar olarak kabul edilen, bireysel tüketim yerine işbirliğine dayalı, ekonomik dönüşüme katkı sağlayacak modellerin, kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri ile birlikte kurgulanması, üretilmesi ya da var olanların sürdürülebilirliği ve desteklenmesi, bu mücadelenin önemli bileşenleri arasında gösterilmektedir. Plan döneminde, kurumlar arasındaki ortak izleme, koordinasyon ve iletişime dayalı bu türden sistemlerin planlanması, desteklenmesi, önceliklendirilmesi ve geliştirilmesi amaçlanmakta, bölge genelindeki tüm ilçelerde, İl Özel İdareleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumlarının -görev tanımları, bakanlık çalışma programları ve stratejik planlarına uygun şekilde- koordinasyonu ve işbirliğinde, farkındalık, eğitim, birebir görüşme gibi faaliyetlerle birlikte yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.</p> <p>2.1.3. Düşük gelirli girişimcilik desteklenecek ve teşvik edilecektir. Yoksullukla mücadelenin en önemli bileşenlerinden birisi de görece düşük ilk kurulum maliyeti ya da işletme gelirleri gerektiren iş ve istihdam alanlarıdır. Mikro ölçekli kredi gibi olanaklarla yaşama geçirilebilecek, sabit sermaye yatırımları sifıra yakın, beceri gerektiren emek yoğun, bu türden kişi işletmelerinin kurulması, iş alanlarının yaratılması ya da sürdürülebilirliklerine kuluçka döneminde destek verilmesi kritik öneme sahiptir. Genellikle düşük gelir grubunda yer alan yoksun olan girişimcilere, iş fikirleri, modelleri karşılığında bu olanağın yaratılması ve sürdürülebilirliklerine katkı sağlanması ile büfe, dükkân gibi işyerlerinin tahsisi gibi faaliyetler bu tedbirin kapsamını oluşturmaktadır.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
	<p>2.1.4. Sosyal koruma harcamaları yapan kurumlar ile istihdam kanalları arasında bağlantılar oluşturulacak, koordinasyon sağlanacak ve izlenecektir. Bölge genelinde yoksullukla mücadelenin en önemli araçlarından birisi sosyal koruma programları, bu kapsamdaki harcamalar ile yardımlardır. Salgın süreci gibi kırımların yaşandığı olağanüstü dönemlerin yanı sıra, nitelikli bireylerden oluşan insan kaynağına dayalı güçlü toplumun inşa edilmesi ile bu toplumun sürdürülebilir refahı için sosyal koruma uygulamalarının programlanması, bu programların etkin ve yerinde kullanımı ile kaynakların doğru planlanması ve harekete geçirilebilmesine katkı sağlanması için ilgili tüm kurum ve paydaşları bir araya getirerek gereksinim sahibine zamanında ulaşılmasını sağlayacak, istihdam edilmelerinin önü açacak, en uygun yardım aracıyla müdahaleye olanak tanıyacak bir ortaklık düzleminin inşa edilmesi hedeflenmektedir. İlgili tüm kurumlar, sivil toplum örgütleri ve paydaşların işbirliği ile optimum çözümlerin üretilmesi sağlanacak, yardım programları ile istihdam kanalları arasında bağlantı geliştirilerek uygun alanlara yönlendirme yapılacaktır. İşveren ile işgücünün bir araya getirilmesi, ülke genelinde uygulanan işgücü desteklerinin yanı sıra, yoksul ve düşük gelir gruplarını istihdamını kolaylaştıracak önlemlerin alınması, teşvik edilmesi ile dezavantajlı gruplara yönelik malî destek programları, teklif çağrıları, eğitim programları, kurslar ve diğer çalışmalarda belirlenen bu hedef kitlenin önceliklendirilmesi, tüm çalışmalarda koordinasyonun güçlendirilmesi bu tedbirin alt faaliyetleri durumundadır. Tedbir kapsamındaki tüm faaliyet ve çalışmaların bölge genelinde, ilgili kamu kurumları, sivil toplum ve yerel yönetimlerin işbirliği ve koordinasyonunda yaşama geçirilmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.</p> <p>2.1.5. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların sahip olduğu beceriler tespit edilecek, istihdam edilmelerine yönelik planlama yapılacaktır. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların yetenek ve eğitim düzeylerinin belirlenmesi, sosyoekonomik yaşama bütünleşmelerini sağlayacak ilk ve en önemli adımı oluşturmaktadır. Sığınmacı ve göçmenlerin istihdam edilmelerini kolaylaştırmak üzere, bölgesel merkez niteliğindeki ve en yüksek göçmen nüfusun yaşadığı Samsun ilinde tüm çalışmaların bir program dâhilinde ve yoğun bir şekilde yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların nitelik, eğitim ve becerilerinin belirlenmesi entegrasyon çalışmalarının ilk adımını, elde edilen sonuçlara göre istihdamlarının planlanması ile bu çalışmanın ikinci basamağını oluşturmaktadır. Plan döneminde bu çalışmanın tamamlanması amaçlanmakta, tedbirin ilk aşamada il merkezlerinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p>

b. Hedef 2: Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır

Toplumların çok bileşenli karmaşık yapıları herhangi bir sosyal sorunun analizinde bireyselden başlayarak geniş bir çerçeveden değerlendirmeyi gerektirmekte, küreselleşme ile birlikte yaşanan değişim ve sorunlar, uluslararası boyutta çözüm arayışları ve örgütlenmeyi de beraberinde getirmektedir. Milenyumun hemen başında Birleşmiş Binyıl Kalkınma Hedefleri kabul edilmiş; aşırı yoksullukla mücadele, temel eğitimin sağlanması, kadınların konumunun güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, salgın hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirlik gibi temel sorunlara çözüm aranmış, elde edilen başarı ve sinerjiden yola çıkılarak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları küresel eylem çağırısı ile yoksulluğun sona erdirilmesi, çevrenin korunması, iklim krizine karşı önlem alınması, refahın adil paylaşılması ve barış hedeflenmiştir.

Dezavantajlı gruplar, yapısal problemler nedeniyle toplumun baskı altında kalan, bu problemlerin yol açtığı sağlık, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılayamayan, sosyal sorunlarla mücadele edemediklerinden mevcut yapının dışına itilen ya da uyum göstermekte zorlanan bireyleri içermektedir. Kimi zaman güvenliği tehdit eden unsurlar olarak da değerlendirilen bu bireylerin kendi yaşam alanlarına terk edildikleri, sosyal destek olanaklarından da çoğunlukla mahrum kaldıkları bilinmektedir. Yaşadıkları sosyal sorunlar bağlamında bütünleşme zorluğu bulunan bu grupların; yoksullar, çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar ve göçmenlerden oluştuğu kabul edilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "tek kişilik hanehalkları ve çekirdek ailelerin oranı yükselirken, en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan geniş ailelerin oranı düşmektedir. Bu eğilimin önümüzdeki dönemde de sürmesi

beklenirken, ortalama yaşam sürelerinin uzaması, doğurganlık oranlarının azalması, kurumsal bakım hizmetlerinin gereksinimleri yeterince karşılayamaması gibi nedenler aile profilini değiştirmektedir”.

Türkiye’de en az bir çocuk bulunan hanehalkı oranı yüzde 44,3’tür. TR83 Bölgesi illerinde bu oran, çocuk nüfusunun toplam içerisindeki payına benzer şekilde ülke ortalamalarının altında kalmakta, bölge illerinin tümünde sahip olunan çocuk sayısına göre belirlenen oranlar Türkiye değerlerinden düşük sonuçlar almaktadır. Türkiye ve bölgede tek çocuk sayısı en büyük paya sahip iken, iki çocuk 2 ya da 3 puanlık azalışlarla ikinci sırada yer almakta, çocuk sahibi olmayan hanehalklarının Amasya’da yüzde 63,8, Çorum’da yüzde 64,7, Tokat’ta yüzde 63,6’lara ulaşması demografik göstergeler, nüfus piramidinin görece avantajlarını yakın gelecekte yitirmesi ve nüfusun yenilenmesi bakımından olumsuz görünmektedir.

Tablo 27 Türkiye ve TR83 Bölgesi Çocuk Bulunma Durumuna Göre Hanelerin Dağılımı, 2022

	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat	Türkiye
En Az Bir Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	36,2	35,3	40,0	36,4	44,3
1 Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	16,4	15,9	17,9	15,1	18,9
2 Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	13,7	12,8	14,6	13,4	15,4
3 Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	4,8	5,0	5,6	5,8	6,5
4 Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	1,0	1,1	1,4	1,5	2,2
5+ Çocuk Bulunan Hanehalkı Oranı	0,3	0,4	0,6	0,6	1,3

Kaynak: TÜİK

Kadınların işgücüne katılma ve işsizlik, İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirilme oranları, yine İŞKUR’un kadın istihdamına yönelik yerel düzeyde yürüttüğü çalışmalar ile kadın okuryazarlık değişkenleri dikkate alınarak il düzeyinde hazırlanan Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’na göre, Amasya 5, Samsun 10, Tokat 24, Çorum ise 47. sırada yer almaktadır. Çorum dışında bölge illerinin ülke ortalamalarının üzerinde bulunduğu, nitelikli bireylerin oluşturacağı beşerî sermayenin geliştirilmesi ve güçlü toplum hedefine ulaşılmasında bu olumlu sonucun önemli katkı ve pozitif dışsallıklar yaratması beklenmektedir.

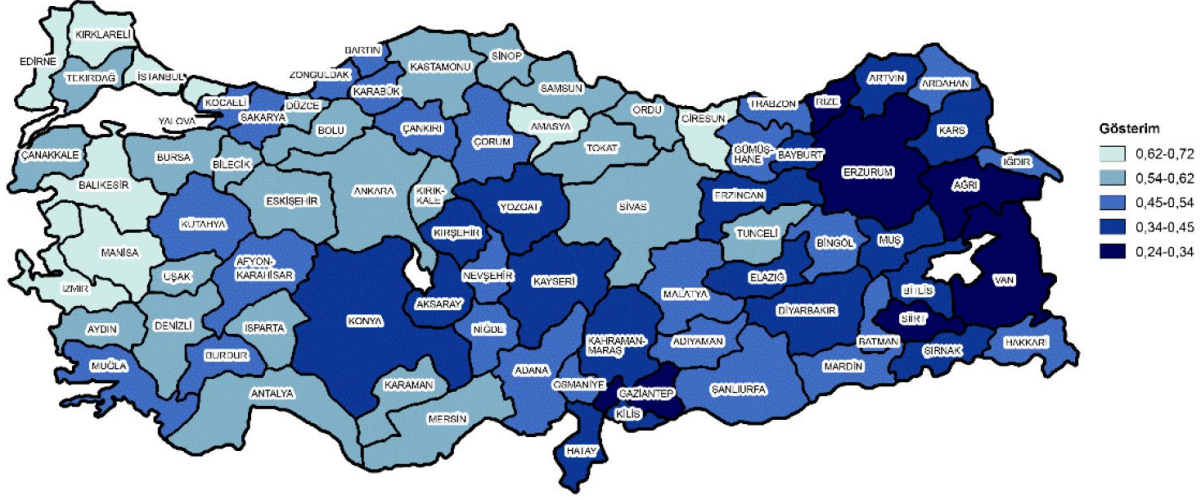
Tablo 28 TR83 Bölgesi Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi Sıralaması, 2022

Amasya	5
Çorum	47
Samsun	10
Tokat	24

Kaynak: Samsun İli Mekânsal Gelişim Projesi (SİMGE) Mevcut Durum ve Analizi Raporu

İşgücü parametrelerinin uluslararası kabul görmüş tanımlarının yanı sıra, işsiz kadın nüfusunun toplam kadınlar içerisindeki yeri irdelendiğinde, Türkiye’de yaşayan kadınların neredeyse yarısının -yüzde 49,8’inin- işsiz oldukları görülmektedir. Bölgede bu oran yüzde 52,7 düzeyinde bulunmakta, Amasya ilinde yüzde 55,5, Samsun’da yüzde 54, Çorum’da yüzde 51,3, Tokat’ta ise yüzde 48,8 olarak hesaplanmaktadır. Bu üretilen gösterge değerinin -işsiz kadınların kadın nüfusuna oranı- en yüksek olduğu iller Tunceli, Uşak, Kırşehir ve Çankırı iken, Van, Erzurum ve Şanlıurfa en düşük orana sahip yerleşimlerdir. Kadın nüfus oranına göre Türkiye’de ilk 3 içerisinde bulunan Samsun 20, Çorum 44, Tokat 65, Amasya ise 10. sırada yer almaktadır.

Şekil 33 Türkiye İllere Göre Cinsiyet Eşitsizliği, 2022

Kaynak: Samsun İli Mekânsal Gelişim Projesi (SİMGE) Mevcut Durum ve Analizi Raporu

Kadın nüfus içerisinde işsizlik -üretilen gösterge doğrultusunda- yüzde 30 ile 15-24 yaş grubunda yoğunlaşmakta, 25-29 yaş aralığında yüzde 20,9, 30-34 grubunda ise yüzde 13'lere ulaşmaktadır. Bu veri setine göre Türkiye'de kadın işsizliğinin yüzde 64'ünü 15-34 yaş grubundaki genç kadınların oluşturduğu söylenebilmektedir. TR83 Bölgesi'nde ise bu kabuller ışığında kadın işsizliği aynı yaş gruplarında yoğunlaşmakta, 15-24 aralığında yüzde 29,5, 25-29 grubunda yüzde 21,9, 30-34 yaş grubunda ise yüzde 12,9 değerlerini aldığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre bölgede 15-34 yaş grubu kadın işsizliği oranı yüzde 64,3 olarak hesaplanabilmektedir.

Tablo 29 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kadın Nüfusu, İşsizlik Sayı ve Oranları, 2022

	Cinsiyete Göre Nüfus				Kayıtlı İşsiz Kadın Nüfus				
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın Nüfus Oranı (%)	Kadın Nüfus Oranı İl Sırası	Kadın	Erkek	Kadın İşsiz Nüfus Oranı (%)	Kadın İşsiz Nüfus Oranı Sırası
Samsun	691.690	676.798	1.368.488	50,5	3	29.160	24.841	54,0	20
Tokat	300.012	296.442	596.454	50,3	16	10.486	11.013	48,8	65
Çorum	263.775	260.355	524.130	50,3	14	9.921	9.424	51,3	44
Amasya	169.069	169.168	338.267	50,0	20	7.484	5.995	55,5	10
TR83	1.424.546	1.402.763	2.827.339	50,4	-	57.051	51.273	52,7	-
Türkiye	42.575.441	42.704.112	85.279.553	49,9	-	1.579.869	1.591.731	49,8	-

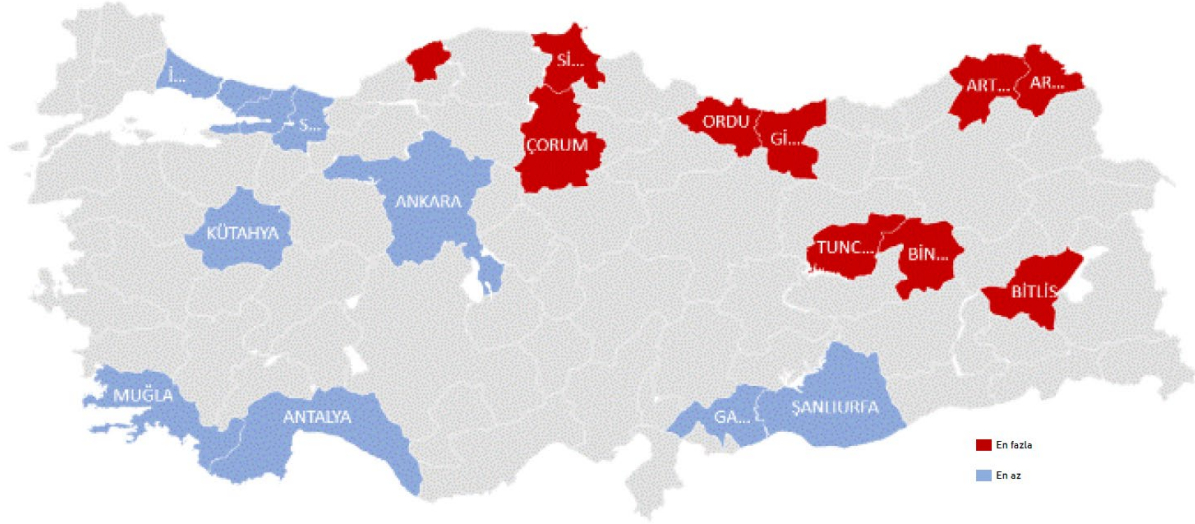
Kaynak: TÜİK, İŞKUR

Çeşitli hizmetler açısından öncelik verilmekle birlikte engelliler, farklı kısıtlamalara maruz kalabilmekte, toplum tarafından dışlanabildikleri görülmektedir. BM'ye göre engelliliğe dayalı ayrımcılık; politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medenî ya da başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması ya da bunlardan yararlanılmasına yönelik her türlü ayırım, dışlama ya da kısıtlamayı içermektedir. Yeterli eğitim olanaklarının bulunmaması, istihdamın sınırlandırılması, sosyal güvenceden mahrum bırakılma gibi kısıtlamalar engellilere karşı ayırımın en önemli başlıklarını oluşturmakta, bu ayrımlarla engellilerin toplumsal yaşama katılımlarının sınırlandırıldığı, yoksunluk ve yoksulluk içerisinde yaşamaya mahkûm edildikleri dile getirilmektedir.

2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, en az bir engeli bulunan kişilerin genel Türkiye nüfusu içerisindeki ağırlığı yüzde 6,9'dur. Bu veriye bağlı olarak Türkiye'de 4,9 milyon engelli bireyin yaşadığı tahmin edilmektedir. Engelli bireylerin yüzde 50,3'ünü kadınlar oluştururken yaşla birlikte engelli birey sayısının da arttığı görülmektedir.

Ulusal Engelli Veri Sistemi'ne göre engelli nüfus oranlarının en yüksek olduğu iller Tunceli, Bartın, Artvin, Ardahan, Bingöl ve Bitlis'tir. Tunceli'nin yüzde 9,4 ile zirvede bulunduğu listede TR83 Bölgesi'nden Çorum ili de bulunmaktadır.

Şekil 34 Ulusal Engelli Veri Sistemi İkametlerine Göre Engelli Nüfus Oranı, 2021

Kaynak: T.C. ASHB

TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin 42. büyük nüfusuna sahip olan Çorum, yaşlı nüfus oranı en yüksek 7. ildir. Tablo 30'a göre, nüfus büyüklüğü bakımından 57. sırada yer alan Amasya, yaşlı nüfus oranı en yüksek 13, Tokat 16, Samsun ise 35. ildir.

Tablo 30 TR83 Bölgesi İlleri, Yaşlı Nüfus Oranı Türkiye Sıralaması, 2022

	Toplam	Kadın	Erkek
Amasya	13	12	12
Çorum	7	8	7
Samsun	35	34	34
Tokat	16	16	14

Kaynak: TÜİK

Türkiye'de en az bir yaşlı fert bulunan toplam 6,28 milyon hanehalkı bulunmakta, bu hanehalklarının yüzde 4,7'si TR83 Bölgesi'nde yaşamaktadır. En az bir yaşlı bireyi bulunan hanehalklarının toplam içerisindeki payı Türkiye genelinde yüzde 24,1 düzeyindeyken, Samsun'da yüzde 29,5'e Tokat'ta yüzde 34,1, Çorum'da yüzde 34,2, Amasya'da ise yüzde 34,3'e yükselmektedir. Diğer bir deyişle bölgede her 3, Türkiye'de ise her 4 hanehalkından birinde en az bir yaşlı birey yaşamını sürdürmektedir. Türkiye genelinde tek kişilik hanehalklarının yüzde 32,2'si yaşlı bireylerden oluşmakta iken bu oranın bölgede -Samsun ili dışında- yüzde 50'lere yaklaşması dikkat çekicidir. Türkiye'de hanehalklarının yüzde 6,3'ü, bölgede ise -Samsun ili dışında- yüzde 10'u tek kişiliktir. Türkiye ve bölgede yaşlı bireylerden oluşan tek kişilik hanehalklarının dörtte üçü kadın bireylerden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle bölgedeki her 200 tek kişilik hanehalkından 100'ü yaşlı, bunların da 75'i yalnız yaşamakta olan kadın bireylerdir. Bu çarpıcı veri, gerek bu bireylerin sosyal yaşama aktif katılmalarına katkı sağlayacak altyapı yatırımları ve düzenlemeleri, yaşlı bakımları, yaş dostu sürdürülebilir yerleşimlerin mikro ölçekte mekândan kente kadar tasarımı ve yaşama geçirilmesi, işgücü piyasalarından tarım başta olmak üzere ekonomik faaliyetlere ve sektörlerle kadar projeksiyonlarda değişen yaş piramidinin dikkate alınması, gerekse de nüfusun yenilenmesi ve toplumların sürdürülebilmesine yönelik etkili ve etkin önlemlerin geliştirilmesi gerekliliğinin altını bir kez daha çizmektedir.

Tablo 31 Türkiye ve TR83 Bölgesi İlleri, Hanehalklarına Göre Nüfus, 2022

Hanehalkı Tipine Göre Yaşlı Nüfus					
	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat	Türkiye
En Az Bir Yaşlı Fert Bulunan Toplam Hanehalkı Sayısı	38.550	62.223	128.332	66.241	6.276.433
En Az Bir Yaşlı Fert Bulunan Hanehalklarının Toplam Hanehalkı İçindeki Oranı	34,3	34,2	29,5	34,1	24,1
Tek Kişilik Yaşlı Hanehalklarının Toplam Hanehalkı İçindeki Oranı	9,5	10,7	7,0	9,8	6,3
Tek Kişilik Yaşlı Hanehalklarının Toplam Tek Kişilik Hanehalkı İçindeki Oranı	45,3	47,3	35,4	44,7	32,2
Tek Kişilik Yaşlı Hane Halkı Oranı (Kadın)	75,4	75,4	72,1	74,5	74,7
Tek Kişilik Yaşlı Hane Halkı Oranı (Erkek)	24,2	24,6	27,9	25,5	25,3

Kaynak: TÜİK

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "dünya nüfusu artmaya devam etmekle birlikte, doğurganlık hızı azalmakta, nüfus artış hızı yavaşlarken, doğumda yaşam beklentisi ile birlikte yaşlı nüfusun payı da artmaktadır. Dünya genelinde 2019 yılında çalışma çağındaki her 100 kişiye karşılık 16 yaşlı bulunurken, 2050'de bu değer 28'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Yaşlanmaya paralel olarak demografik dönüşüm hızlanmakta, söz konusu bu dönüşüm, işgücü piyasaları, sosyal güvenlik sistemleri, kamu maliyesi, kamu hizmetleri ve finansmanı üzerinde de her geçen gün daha fazla yük oluşturmaktadır".

Sürdürülebilir kalkınma ve gelişmenin gerek koşullarından birisi olma niteliğiyle dezavantajlı bireylerin sosyal yaşama aktif katılımlarını sağlayacak, gereksinim ve taleplerine yanıt verecek, yaşam kalitelerinin yükseltilmesine katkı yapacak altyapı yatırımları, yaş ve engelli dostu kentlerin, yerleşimlerin oluşturulması, işgücü piyasalarında rekabet gücü kazandıracak, istihdamlarını artıracak her türlü eğitim, danışmanlık, rehberlik hizmetleri ile destekler, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalar, dezavantajlı gruplara verilen hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi, kent konseyleri başta olmak üzere temsil edebilirliklerinin artırılması, çocukların korunması, bakım, eğitim ve gelişimlerine yönelik modellerin geliştirilmesi ve uygulamaya konulması, suça karışmış çocuk ve gençlerin topluma kazandırılmaları önümüzdeki dönemin öncelikli proje ve konuları arasında yer alacak, bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik aşağıda özetlenen tedbirler, bölge genelinde yaşama geçirilecektir. Orta vadede stratejik rekabet üstünlüğü elde edebilmenin, nitelikli insan kaynağı ve güçlü toplum hedefini gerçekleştirebilmenin ancak dezavantajlı gruplar ve diğer bireylerin toplumsal yaşamın etkin katılımcıları olarak kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve sosyal yaşama aktif katılımları ile mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Dezavantajlı grupların sosyoekonomik yaşama katılımlarının sağlanması hedefine ulaşılması kapsamında; dezavantajlı gruplardan kadın ve genç girişimcilere yönelik gerçekleştirilecek danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin plan döneminde, kentleşme oranı ve gelişmişlik derecesi görece yüksek, büyük yerleşimler olan Samsun, Amasya, Tokat ve Çorum Merkez, Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba, Bafra, Sungurlu, Osmancık, Terme, Suluova, Niksar, Zile ve Vezirköprü ilçelerinde uygulanmasının yerinde olduğu, bu yerleşimlerde tarımın baskın karakteri yerine sanayi ve hizmetler sektörü alt kollarının sağlayacağı avantajlarla daha etkin sonuçların alınacağı değerlendirilmektedir. Eğitim ve istihdamda bulunmayan gençlerin belirlenmesi bölge genelinde gerçekleştirilecek, kent belediyelerinde genç meclislerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik önlemler alınırken, koordinasyon ve işbirliği olanakları da geliştirilecektir. Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez, Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba ve Bafra gibi kentleşme oranları yüksek büyük ilçelerde görece, güçlü yerel olanak ve yönetimler ile insan kaynaklarının da katkısıyla yaş dostu kent planları hazırlanacak, düzenleme ve yatırımlar önceliklendirilerek gerçekleştirilecektir. Erken dönem çocuk bakımı ve eğitiminde nüfusu 10 bin ve üzerindeki ilçe merkezlerinde çalışmalar yürütülecek, ilgili kurumlara erişilebilirlik kolaylaştırılırken sunum modellerinin etkinlikleri artırılacaktır. Tüm bu çalışmalar, valilik ve kaymakamlıkların koordinasyonunda, çalışma alanında dezavantajlı gruplar bulunan tüm kamu kurum kuruluşları, kent belediyeleri, İl Özel İdareleri, sağlık kuruluşları, Kalkınma Ajansı ve KOSGEB tarafından yürütülecek, paydaşlar arasında tam bir uyum ve koordinasyon sağlanacaktır.

Bölge genelinde çocuk işçiliğinin önlenmesi, özellikle geçici tarım işçilerinin yaşam koşulları, barınak ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine yönelik düzenleme ve yatırımlar ile izlenmesi İl Özel İdareleri tarafından yürütülecek, kadınlara yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve cinsiyet eşitliği kapsamındaki çalışmalar ile engellilerin ekonomik, sosyal

ve kültürel uyum sorunlarının azaltılması, istihdamları gibi sosyoekonomik yaşama etkin katılımlarını sağlayacak önlemler, valilik ve kaymakamlıkların koordinasyonunda, ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte, sivil toplum örgütlerinin de desteğiyle yine bölge genelinde yaşama geçirilecektir. Madde bağımlısı, suça karışmış çocuklara yönelik etkinlik ve faaliyetlerin plan döneminde Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçelerde önceliklendirilmesi kararlaştırılmıştır.

Bölgede gençlik merkezi bulunmayan ilçelere bu merkezin açılarak gençlerin yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve hizmetlerden eksiksiz yararlanabilmelerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ayvacık ilçesine kurulacak Gümüş Saçlı Yaşam Köyü ile ilçenin eko turizm değerlerinden de yararlanması, ÇEMATEM'in kapasitesinin genişletilerek hizmet etkinlik ve kalitesinin yükseltilmesi ile de dezavantajlı gruplara yönelik tüm çalışma ve faaliyetlerde erişilebilirliğin artırılması, etkin ve verimli hizmetlerin sunulması hedeflenmektedir.

Tablo 32 2. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	<p>2.2.1. Girişimcilik desteklenecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere, iş geliştirme ve işe yerleştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacaktır. Nitelikli birey ve insan kaynağına dayalı güçlü toplum ile sürdürülebilir toplumsal refah hedefine katkı sağlayacak en önemli müdahale alanlarından birisi dezavantajlı gruplardır. Dezavantajlı gruplar içerisinde ülke ve bölge insan kaynağının yarısını oluşturan kadınlar ile gençlere yönelik çalışmalar öne çıkmakta, en geniş ve kapsamlı bileşeni bu gruplar oluşturmaktadır. Göç, demografik göstergeler ile toplumsal refah için de önem taşıyan kadınlar ve gençler başta olmak üzere; gereksinim sahiplerinin işe yerleştirilmeleri, kendi işletmelerini kurabilmeleri ile iş dünyasına sürdürülebilir katılımlarını sağlamak için genç ve kadın girişimciliği desteklenecek, fikirlerinin iş modelleri ve somut işletmelere dönüşümü ile işe yerleştirilebilmeleri için danışmanlık, eğitim ve rehberlik hizmetleri sunulacaktır. İlgili kamu kurumları, sivil toplum ve bu alanda çalışan aktörlerin program ve çalışmalarının yanı sıra malî ve teknik destek programları, teklif çağrılarında yararlanabilmeleri, bu kapsamdaki eğitim, kurs, seminer, kişisel gelişim ya da rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine katılabilmeleri, iş dünyasından aktörler ile bir araya getirilmeleri bu tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaları oluşturmaktadır. İlk aşamada belirli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış, çevresindeki kırsal yerleşimlere hizmet sunabilme yeteneğine sahip, kadın ve genç nüfusuna göre yüksek olduğu Samsun Merkez (İlkadım, Canık, Tekkeköy, Atakum), Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler, Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba, Bafra, Sungurlu, Osmancık, Terme, Suluova, Niksar, Zile ile Vezirköprü ilçelerinde bu çalışmanın tamamlanması hedeflenmektedir.</p> <p>Tedbirin ikinci müdahale ve faaliyet alanı ise, teknolojik yeniliklere uyum sağlanması, bu yeniliklere sosyal yaşam ve üretim süreçlerinde yer verilmesi, çağdaş yaşamın gerekleri ile yaşam kalitesinin yükseltilmesine, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesine, teknolojik olanakların içselleştirilmesi ile etkin kullanılmasına katkı sağlamak üzere, kırsal yerleşimlerde kendin yap atölyelerinin kurulması, bölge kırsalında kadın ve genç girişimciliğinin desteklenmesi oluşturmaktadır. Bölgenin kentleşme oranları ve görece gelişmişlik düzeyi yüksek ilçelerindeki kadın ve genç girişimciliğinin desteklenmesi faaliyetlerini tamamlayacak, görece daha az gelişmişlik kademelerinde kurulacak kendin yap atölyelerinin katkısıyla yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ile üretim süreçlerindeki yetenek ve becerilerinin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Rehberlik, danışmanlık ve hedef kitleye uygun tasarlanacak desteklerle kadın ve genç girişimciliğinin özellikle bölge kırsalında geliştirilmesine katkı sağlaması beklenen tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaların, Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba, Bafra, İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Alaçam, Kavak, Sungurlu, Osmancık, Zile, Niksar, Suluova, Asarcık, Ayvacık, Bayat, Göynücek, Mecitözü, Pazar, Salıpazarı, Reşadiye, Kargı, Almus ve Taşova'da gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p> <p>2.2.2. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler (NEET) tespit edilecek, gençlerin istihdamına yönelik yönlendirme faaliyetleri düzenlenecektir. Gerek bölge gerekse de ülkenin ekonomik büyümesi ve gelişmesinin önündeki kısıtlardan birisi durumundaki istihdamda ve eğitimde bulunmayan genç nüfusun, yetenek, beklenti ve eğitim düzeyleriyle birlikte belirlenmesi, istihdam edilebilecek durumda olanların işgücü piyasalarının da beklentileri doğrultusunda geliştirilmesine yönelik faaliyet ve programların, eğitimlerin tasarlanması, yönlendirilmeleri ile istihdamlarının teşvik edilmesi bu tedbir kapsamındaki çalışmalar arasındadır. Bölge genelindeki tüm ilçelerde yaşama geçirilmesi planlanan bu tedbirle, belirlenen genç nüfusun toplumsal yaşamla bütünleşmesi, ekonomik büyüme, gelişme ve kalkınmaya katkı sağlaması ile bu kapsamdaki genç nüfusun kendini gerçekleştirebilmeleri hedeflenmektedir.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

2.2.3. Belediye kent konseylerinde gençlik meclisi güçlendirilecek ve bölgesel iş birliği artırılacaktır.

Bölge genelinde kentleşme ve gelişmişlik düzeyleri görece yüksek İlkadım, Canik, Tekkeköy ve Atakum, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ile Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba ve Bafra ilçelerinde belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlerde gençlerin temsil edilebilirliklerinin artırılması, talep ve beklentilerinin gerek kentleşme politikalarında gerekse de toplumsal yaşamın her alanında ilk ağızdan dile getirilmesi, önceliklendirilmesi, genç kuşaklarda aidiyet ve bağlılığın yükseltilmesi ile sosyal olanaklarıyla daha yaşanabilir şehirlerin oluşturulmasına katkı sağlanması bu tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbir kapsamındaki faaliyetler yoluyla, gençlik meclisleri ile örgütlülüklerinin desteklenmesi, siyasi ve sosyal yaşama aktif katılımları gerçekleştirilmiş olacaktır.

2.2.4. Yaş dostu şehir planlamaları yapılacak, altyapı yatırımları önceliklendirilecek ve gerçekleştirilecektir.

Bölgenin demografik göstergelerinde kendisini belirgin bir şekilde hissettiren ve ülke ortalamalarının üzerinde bulunan yaşlı nüfusun yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ile sosyal yaşama aktif katılımlarına katkı sağlamak, deneyim, beceri ve üretkenliklerinden yararlanabilmek, kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak üzere, bölgede kentleşme ve gelişmişlik düzeyi görece yüksek ilçelerde yaş dostu kentleşmeye yönelik planlamalar yapılacak, düzenleme ve altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir. Yaşlı nüfusun güvenli ve konforlu ulaşımına erişebilmesi, sağlık ve kentlere sağlanan tüm hizmetlerden eksiksiz ve sorunsuz yararlanabilmesi ile yaşam kalitesinin yükselmesine katkı sağlayacak rekreasyon projelerini de içeren yatırım ve düzenlemeler ile birlikte TR83 Bölgesi'nin on yıl içerisinde yaş dostu kentlerden oluşan bir bölge niteliği kazanması planlanmaktadır. Tedbir kapsamındaki tüm çalışma, planlama ve düzenlemeler ile onarım ve tadilat işlerinde 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun başta olmak üzere erişilebilirlik ile ilgili diğer tüm mevzuat, standart ve hükümler göz önüne alınacak, bu gereklilik ve koşullara mutlak uyum sağlanacaktır. Tedbirin plan döneminde Samsun Merkez ilçeyi oluşturan yerleşimler ile birlikte Amasya, Çorum ve Tokat Merkez, Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba ve Bafra'da yaş dostu planlama ve yatırımların yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Çorum ilinde Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulması, bu tedbirin öncelikli projesi iken projenin Merkez ile birlikte Lâçin ve Mecitözü ilçelerine de hizmet vermesi beklenmektedir.

2.2.5. Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmet veren kurumların sayısı ve erişilebilirlikleri artırılarak hizmet sunum modelleri geliştirilecektir.

Kendilerini koruyacak güç ve yeterliliğine sahip olmamalarıyla dikkat çeken çocuklar, dezavantajlı gruplar içerisinde özgün bir yere sahiptir. Dünya genelinde özel bir önem atfedilerek demografik göstergelerine gelişmişlik endekslerinde yer verilen çocuklar, ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan sözleşmeler, anayasalar, yasa ve yönetmelikler ile korunmakta, gerektiğinde devlet tarafından bakılmaları, güvence altına alınmaktadır. Bölgede erken dönem çocuk bakımı, gelişimi, eğitimi ve izlenmesi kapsamındaki tüm faaliyetlerin, baskın kırsal yerleşimlere hizmet verebilme kapasite ve yeteneğine sahip, nüfusu 10 bin ve üzerindeki ilçe merkezlerinden yürütülmesi, ilgili kurumlara erişilebilirliğin ve sunum modellerinin etkinliklerinin artırılması planlanmaktadır. Tüm bu çalışmalar, valilik ve kaymakamlıkların koordinasyonunda, çalışma alanında dezavantajlı gruplar bulunan tüm kamu kurum kuruluşları, belediyeler, İl Özel İdareleri, sağlık kuruluşları tarafından yürütülecek, paydaşlar arasında tam bir uyum ve koordinasyon sağlanacaktır.

2.2.6. Samsun'da akıllı şehir uygulamaları kapsamında hayata geçirilen uygulamaların çocuklu ailelerin ve çocukların kullanımına uygun olarak düzenlenmesi sağlanacaktır. Samsun Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Tekkeköy, Canik ve Atakum'da trafik, raylı sistemler ve ulaşım aksları başta olmak üzere çeşitli alanlarda yaşama geçirilmesi planlanan akıllı sistem uygulamaları ve dijital çözümler; kent sakinleri, kadın, çocuk ve çocuklu ailelerin yararlanabilmeleri ve etkin kullanabilmelerine yönelik tasarlanacak, kamu spotu, görsel kılavuz ve reklamlar hazırlanacaktır. Tüm çözümlerin, hedef gruplar tarafından kolayca kullanılabilmesi, algılanıp, içselleştirilebilmeleri ile yaşamlarını kolaylaştırabilmelerine yönelik çalışmalar Büyükşehir Belediyesi ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilecek, işletme sürecinin sürdürülebilirliğine yönelik önlemler alınacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

2.2.7. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık önlenecek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmaları ve güçlenmelerini sağlamak üzere farkındalık çalışmaları ve eğitimler düzenlenecektir. Bölge illerinin cinsiyet eşitsizliği raporlarında ülke ortalamalarından daha iyi sonuçlar aldığı bilinmekte, özellikle Amasya ilinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurum ve kuruluşların koordinasyonunda; İş Kurumu ve SGK İl Müdürlükleri, vakıf, sivil toplum örgütleri ve ilgili diğer kurumlarla birlikte, bakanlıkların çalışma programı ve stratejik planlarına uygun olarak; istihdam piyasalarına kadınların hazırlanması, katılması, iş sağlığı ve güvenliği, kadın girişimciliği, sigortalı çalışma ve izlenmesi, insan hakları ve çalışma yaşamı, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi temel hak ve özgürlükler üzerine eğitim, seminer ve farkındalık çalışmaları yürütülecek, kadına yönelik şiddet ve her türden ayrımcılığa yönelik olay ve gelişmeler yakından izlenecektir. Kadınların çalışma yaşamları ve işgücü piyasalarına etkin katılımına katkı sağlayacak, kurs, eğitim atölyesi gibi yatırım ve projeler ile dezavantajlı grupların istihdamı teşvik edilecektir. Kadın, toplumsal cinsiyet eşitliği ve dezavantajlı gruplar alanında faaliyet gösteren dernek ve sivil toplum örgütleri desteklenecek, örgütlenme özendirilecek, bu alanda faaliyet gösteren kuruluşların proje ve malî kaynaklardan azamî düzeyde yararlanabilmeleri için çalışmalar yapılacaktır. Tüm bu çalışmalarda Kalkınma Ajansının yer alması beklenmekte, tedbir kapsamındaki faaliyetlerin bölge düzeyinde uygulanması planlanmaktadır.

2.2.8. Tarım sektöründe dezavantajlı grupların çalışma ve yaşam şartları iyileştirilecektir. Bölgenin tarımsal üretim merkezlerinde mevsimlik, kısa dönemli istihdam edilen tarım emekçileri ve ailelerinin barınma, çalışma ve yaşam koşulları iyileştirilecek, uygun alanlarda konaklamaları sağlanacak, çocuk işçiliğinin önüne geçilmesine yönelik önlemler alınırken insan yaşamına yakışır ıslak hacim ve diğer mekân düzenleme ve yatırımları plan döneminde tamamlanacaktır. Gerek çocuk işçiliğinin önlenmesi ve eğitimleri gerekse de kar amacı güden işletmelerin geçici tarım işçilerine yönelik uygulamaları, sağladığı olanaklar, barınma ve yaşam koşulları yakından izlenecek, iş sağlığı ve güvenliği başta olmak üzere ilgili tüm mevzuat hükümleri ve standartlar doğrultusunda izlenecek, denetlenecektir. İl Özel İdareleri, Büyükşehir ve belediyeler tarafından uygun alanlarda geçici barınma yapıları inşa edilecek, hijyenik ortamlar ve yaşam alanlarının oluşturulmasının yanı sıra ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte sağlık taramaları gerçekleştirilecektir. Plan döneminde geçici tarım işçileri ve ailelerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile daha yaşanabilir mekân ve yerleşimlerde hizmet verebilmelerini amaçlayan bu tedbir kapsamındaki faaliyetlerin bölge genelinde yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

2.2.9. Engelli bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel uyum sorunları azaltılacak, istihdam edilebilirlikleri artırılacak, karar alma süreçlerine aktif katılımları sağlanacaktır. Bölge genelinde, engelli bireylerin sosyoekonomik yaşama aktif katılımları, kendilerini gerçekleştiren bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleri, istihdam edilmeleri, örgütlenmeleri, karar alma süreçlerinde yer alarak temsil edilmeleri ile kentleşme, sosyal yaşam ve diğer alanlarda taleplerini duyurabilmeleri sağlanacak, erişilebilirlik standart ve gereklilikleri dikkate alınarak, sivil toplum kuruluşlarında yer almaları ve örgütlenmeleri teşvik edilecektir. Plan döneminde, faaliyet alanı engelliler olan dernek ve sivil toplum kuruluşlarının malî destek programları ve teklif çağrılarında azamî destek almalarına yönelik proje geliştirme, uygulama, döngü yönetimi gibi eğitim ve farkındalık çalışmalarına Kalkınma Ajansı katkı sağlayacak, ilgili tüm kurum ve kuruluşların yanı sıra İl Özel İdareleri ve belediyeler, altyapı düzenlemeleri ve yatırım projelerini eş zamanlı yaşama geçirmeyi sürdürecektir. Tedbirin bölge genelindeki tüm ilçelerde uygulanması planlanmıştır.

2.2.10. Dezavantajlı gruplara yönelik hizmet veren kurumların sayısı, hizmet kalitesi ve erişilebilirlikleri artırılacak, yeni hizmet modelleri sunulacaktır. Bölge genelinde, çocuk, genç, yaşlı, engelli ve kadın nüfusun oluşturduğu dezavantajlı grupların sosyoekonomik yaşama etkin ve aktif katılımları, yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine katkı sağlanması, aidiyet duyguları yüksek sağlıklı bireyler olarak yaşamlarını sürdürmelerine yönelik; çalışma alanlarını dezavantajlı grupların oluşturduğu kamu kurumları, kamu kurumu niteliğindeki sivil toplum ve sağlık kuruluşlarının hizmetlerine erişim, özellikle kırsalda bu hizmetlere farkındalık yaratılması, hedef kitlelerin ve tüm paydaşların mevzuat değişiklikleri, düzenleme, yardım ve gelişmeler hakkında bilgilendirilmeleri ile bu kapsamdaki hizmetlerin etkin ve yerinde yerine getirilmesi sağlanacak, bu amaç doğrultusunda yöntem ve modeller yürürlüğe konulacaktır. Çalışmaların tümünde erişilebilirlik gereklilik ve standartlarına farkındalık yaratılacak, bölge genelinde erişilebilir bir altyapının oluşturulmasına katkı sağlanacaktır. Tedbir kapsamında proaktif hizmet yaklaşımına katkı sağlayacak dijital çözümler, gezici platformlar, yerinde hizmet ve ziyaretler gibi çok yönlü uygulamaların yaşama geçirilmesi planlanacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
	<p>2.2.11. Madde bağımlısı ya da suça karışmış çocuk ve gençlere yönelik hizmetler geliştirilecek, önceliklendirilecektir.</p> <p>Nitelikli insan kaynağının oluşturduğu güçlü toplum ve sosyal refahın elde edilmesi hedefine katkı sağlayacak bileşenlerden birisi de çocuklar ve gençlere yönelik olanlardır. Suça karışmış ya da madde bağımlısı genç ve çocuklara yönelik eğitim, hizmet ve faaliyetler bu alanda özel bir yere sahiptir. Plan döneminde ilk etapta, Samsun Merkezi oluşturan ilçelerle birlikte, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçelerde farkındalık yaratılması, eğitim, bilgilendirme, rehabilitasyon ve tedavi süreçlerinde verilen hizmetlerin geliştirilmesi, kapasitenin artırılması, etkin izleme ve destek verme ile güvenlik politikalarının önemli bir bileşeni olarak zamanında ve yerinde müdahale edebilmeyi sağlayacak sürdürülebilir bir sistem inşa edilecek, sağlık kurumları, İl Emniyet Müdürlükleri, ilgili tüm kuruluşlar ve Yeşilay Derneği bu tedbir kapsamındaki çalışmaları koordinasyon içerisinde yürütecektir. "Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması" projesi bu tedbir kapsamında yaşama geçirilmesi planlanan öncelikli faaliyetler arasında bulunmaktadır.</p>
	Proje Önerileri
	2.2.4.1. Ayvacık İlçesinde Erişilebilir Gümüş Saçlı Yaşam Köyünün Oluşturulması
	2.2.4.2. Çorum İlinde Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulması
	2.2.11.1. Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması

c. Hedef 3: Beşerî Sermaye Geliştirilecektir

2030 yılına kadar tamamlanması hedeflenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını oluşturan 17 amaçtan dördüncüsü "nitelikli eğitim"dir. Kısaca, "kapsayıcı ve eşitlikçi eğitimin güvence altına alınması ile herkes için yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi" olarak ifade edilebilecek nitelikli eğitim vizyonuna ulaşmak için; "okul öncesi eğitime erişimi dünyanın her yerindeki bireyler için güvence altına almak, tüm kız ve erkek çocukların ücretsiz ilköğretim ve ortaöğretimi tamamlamasını garanti etmek, nitelikli yükseköğretime erişim sağlamak, nitelikli öğretmen varlığını artırmak, erişilebilir ve etkili öğrenme ortamlarını oluşturmak, yetişkinlerin büyük bir bölümünü okuryazar yapmak" hedefleri belirlenmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre; "uluslararası ölçekte okul öncesinden itibaren eğitimin her kademesinde kaliteli eğitime eşit erişim ve beceri eğitiminin gerekliliği ön plana" çıkmaktadır. "Uluslararası kuruluşların eğitim alanındaki faaliyetleri artarken, eğitim politikalarının ulusal değerler temelinde yeniden yapılanması (gerektiği) anlayışı da güçlenmektedir".

Okuma yazma bilmeyen, bilen ve ilkokul-ilköğretim mezunları kademelerinden itibaren yukarıda bulunan her basamakta –ortaokul, lise, fakülte, yüksek lisans ve doktora- ülke ortalamalarının bölge oranından daha yüksek değerler aldığı dikkat çekmektedir. Samsun ili değerlerinin ülke oranlarına yakınsaklığı bilirse de Çorum ve Tokat başta olmak üzere bölge genelinde eğitim düzeyleri geride kalmakta; rekabet edebilir, katma değeri yüksek, yenilikçi üretim yapısı ile yüksek teknoloji sektörlerinin işgücü talepleri ile bölge insanını buluşturmak gerekmektedir.

Tablo 33 Türkiye ve TR83 Bölgesi İlleri Eğitim Düzeyleri Türkiye Sırası, 2022

	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat	TR83 Bölgesi
Lise ve Dengi Meslek Okulu	55	43	15	40	7
Yüksekokul veya Fakülte	48	43	12	37	15
Doktora	52	45	12	33	11

Kaynak: TÜİK

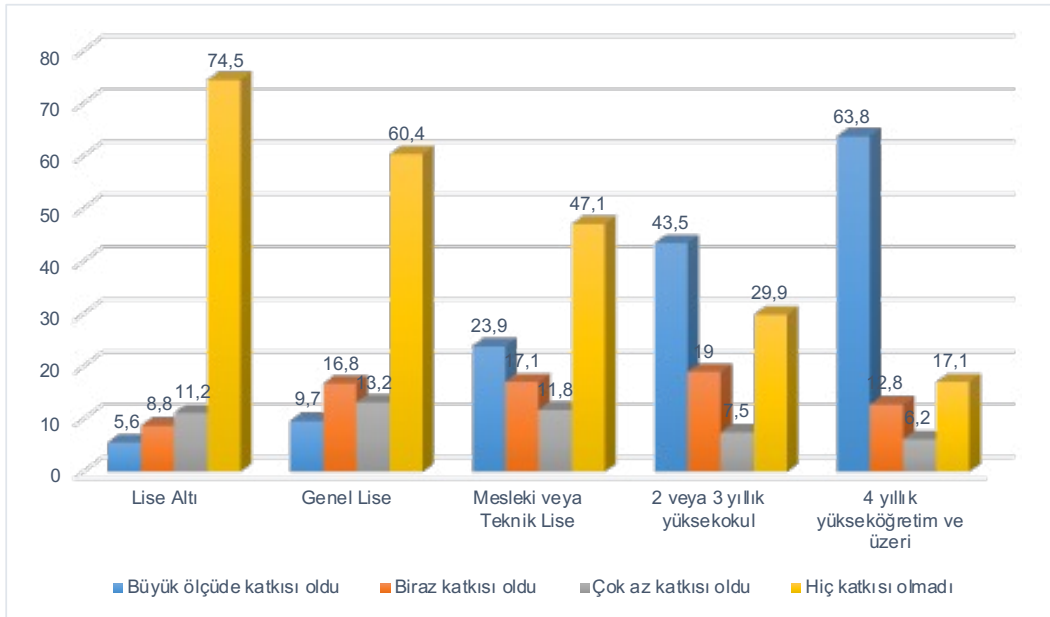
Meslekî ve teknik eğitim, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ulusal plan ve politika belgelerinde ayrıntılarıyla özetlenen “nitelikli eğitim” başlığının en önemli bileşenlerinden birisidir. On İkinci Kalkınma Planı’na göre, teknolojiye dayalı karmaşıklaşan üretim yapısı, nitelikli işgücü talebini de artırmakta, otomasyona bağlı orta ve düşük nitelikli emek talebi azalmaktadır. Bu süreç işgücü piyasasında beceri ve fırsat eşitsizliklerini derinleştirirken gelişmiş ülkeler başta olmak üzere istihdamda orta düzey nitelikli işlerin ve ücretlerin payı gerilemektedir. Dijital ve yeşil dönüşümün etkisiyle günümüzün işlerinde, demografi ve göç boyutuyla birlikte emek arzında, istihdam ilişkilerinde, gelirin bölüşümü ile güvencesi gibi ilgili tüm mutabakat alanlarında küresel düzeyde dönüşümler yaşanmakta, geleceğin işlerine yönelik tasarımlar çeşitlenmektedir. Dijital dönüşüm çerçevesinde büyüyen sektör ve firmalara yönelik yeni işlerin gelişim süreci, modern teknolojilere genç kuşaktan daha uzak kalan deneyimli eski kuşakların aleyhine gelişmektedir. Plana göre, meslek tanımları değişmekte, meslekler arası geçişkenlik artarken, beceri ve yetenekler öne çıkmaktadır. Küresel salgın dijital teknolojideki gelişmelere paralel olarak yeni yeni meslekleri ortaya çıkarmış, uzaktan, hibrit, kısmî ve geçici süreli çalışma ile platform çalışması gibi yeni nesil esnek çalışma modelleri yaygınlaşmıştır.

MEB’e göre “meslekî ve teknik eğitimle, sosyoekonomik sektörler ile iş birliği içerisinde ulusal ve uluslararası meslekî yeterliliğe, ahlâkına ve değerlerine sahip, yenilikçi, girişimci, üretken, değer yaratan ehil iş gücü yetiştirmek” amaçlanmakta, ülkenin ve bireyin istihdam beklentilerini örtüştürmek hedeflenmektedir. Meslekî ve teknik eğitimle iyi yurttaşlar yetiştirmenin yanı sıra ilgi ve yetenekler doğrultusunda bir üst öğrenime ve iş hayatına hazırlıklı, nitelikli bireyler ve insan kaynağı elde etmek MEB’in ve ülkenin bu alandaki beklentilerini oluşturmaktadır.

Türkiye’de Meslekî ve Teknik Eğitimin Görünümü Raporu’na göre, en yüksek döner sermaye geliri elde eden meslekî ve teknik ortaöğretim kurumları arasında bölgeden 3 okul (Atakum Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, Amasya İMKB Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, Samsun Şehit İlhan Hamlı Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi) yer almaktadır. Öğrenci başına düşen döner sermaye gelirinde Türkiye ortalaması 686 TL iken, Amasya’da 1.519 TL, Çorum’da 961 TL, Samsun’da 701 TL ile Türkiye ortalamasının üzerinde, Tokat ise 39 TL ile oldukça altında bir gelir elde edildiği anlaşılmaktadır.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın “Sanayinin İhtiyaç Duyduğu İşgücü Nitelikleri” raporunda, istihdamda olan 15-34 yaş arası bireylerin aldıkları eğitimin işe katkı oranları gösterilmiştir. Rapora göre, dört yıllık yükseköğretim ve üzerinde diploması bulunan bireylerin aldıkları eğitimlerin yaptıkları işe katkısı diğer seviyelere göre daha yüksektir. Ara eleman yetiştirilmesinde kilit role sahip meslekî teknik lise mezunlarının yaklaşık yarısı (yüzde 47,1) aldıkları eğitimin iş yaşamlarına katkı sunmadığı konusunda hemfikirdir. Yüzde 11,8’lik kısmı ise bu katkının çok az olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 35 Türkiye, 15-34 Yaş İstihdamda Olanların Eğitimlerinin İşe Katkısı, 2017

Kaynak: “Sanayinin İhtiyaç Duyduğu İşgücü Nitelikleri” Raporu

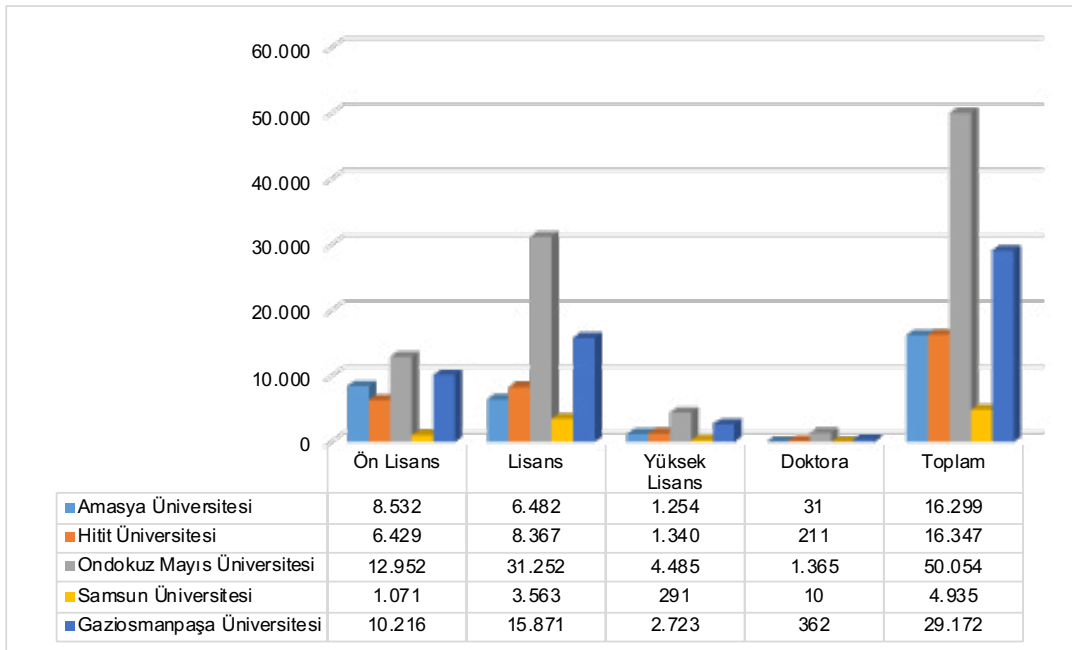
Eğitim sisteminin yapısal sorunlarının başında geldiği kabul edilen “meslekî eğitimin iş piyasasının gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması” olgusu, eğitim-istihdam dengesini olumsuz etkilemektedir. İşgücü piyasalarının talep tarafının gereksinimlerinin karşılanamaması diğer bir deyişle bireyin aldığı eğitimin çalışma hayatında karşılığının olmaması durumunda; işsizlik, iş aramaktan vazgeçerek iş gücüne dâhil ol(a)mama, standart dışı istihdam ya da kayıt dışı sektörlere yönelim ile eğitim alanının dışına çıkılarak eksik istihdam yaratılması gibi önemli yapısal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Meslekî eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin zayıflığı; bilişsel yetenekleri yüksek öğrencilerin bu eğitimi tercih etmemesi, son derece dinamik, değişken ve kaotik özellikler taşıyan iş gücü piyasaları ile üretim kollarının gereksinimlerinin karşılanamaması, mevcut eğitim programlarının ilgili tüm taraflarla iş birliği içerisinde güncellenememesi, donanım eksikliği, eğitim personelinin yetersizlikleri ile piyasa koşulları ve gerçeklerinden uzak kalmaları bu olgunun başlıca nedenleri arasında gösterilmektedir.

Nitelikli insan kaynağı ve beşerî sermayenin geliştirilmesi hedefine ulaşmada stratejik öneme sahip meslekî ve teknik eğitim için; imalat sanayi başta olmak üzere işgücü piyasalarının gereksinimlerine yanıt verebilecek nitelikte, gelişen teknolojilere uyum sağlayabilen, paydaşların planlama ve karar alma süreçlerine etkin katılım sağladığı bir sistemin inşa edilmesi gerekmektedir. Meslekî eğitime yönelik olumsuz toplumsal algının değiştirilmesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin dikkate alınması, eğitim birimlerinin altyapı ve donanımının gelişen teknolojiyle uyumunun sağlanması, ders içerik ve müfredatlarının yenilenmesi, reel sektörlerle işbirliğinin geliştirilmesi, iyi uygulama niteliğindeki projelerin yaşama geçirilmesi ve yaygınlaştırılması, ulusal ve uluslararası düzeyde sektörel iş birliği protokollerinin hazırlanması, mezunların öncelikli istihdamlarına yönelik adımlar atılması ile yükseköğretime geçişlerini kolaylaştıracak çalışmalar, sistemin başarısı için gerek koşulları arasında bulunmaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de döngüsel ekonomi, yeşil teknoloji, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, su ve atık yönetimi, geri dönüşüm, sürdürülebilir tarım gibi alanlarda yeni iş olanakları yeşil istihdam fırsatları doğmaktadır. Bu gelişmelerin mühendislik, bilgi teknolojileri, çevre bilimleri gibi alanlarda uzmanlaşmış nitelikli işgücüne olan talepleri artıracığı tahmin edilmektedir.

Bölgedeki yükseköğretim öğrencilerinin Türkiye oranı yüzde 1,41'dir. Yüksek lisans ve doktora programı öğrencilerinde sırasıyla yüzde 2,93 ve yüzde 1,86'ye yükselen Türkiye payının ön lisans ve lisans bölümleri için görece düşük olmasının nedeni açık öğretim fakülteleri öğrencileridir. Bölge üniversitelerinde açık öğretim fakültesi bulunmamakta, yükseköğrenim öğrencilerinin bir kısmını Anadolu, İstanbul ve Atatürk Üniversitesi gibi bünyesinde açık öğretim fakülteleri bulunan yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrenciler oluşturmaktadır. Şekil 36'da TR83 Bölgesi üniversitelerinde kayıtlı öğrenci sayıları verilmiştir.

Şekil 36 TR83 Bölgesi Üniversiteleri Öğrenci Sayıları, 20

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi Kayıtları'ndan elde edilmiştir.

Bölge üniversitelerinin tercih edilebilirliklerinin artırılması, kamu çalışanları ve özel sektörde istihdam edilenler için uzaktan eğitim kurslarının yanı sıra lisansüstü programların erişilebilirliklerinin teşvik edilmesi, görece rekabet edebilirliğe sahip sektörler ile potansiyellere dönük program ve bölümlerin –ülke koşulları da göz önünde bulundurularak- açılması, üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi, öğrencilerin yanı sıra tüm illerde yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile sosyoekonomik yaşama katılımlarının ve yarı zamanlı istihdam olanaklarının artırılmasının önümüzdeki dönemin müdahale alanları içerisinde yer alması gerektiği değerlendirilmektedir.

Gerek örgün gerekse de yaygın eğitimin, meslek edindirme kurslarının, lisansüstü ve doktora programları başta olmak üzere her basamağa -özellikle kırsal yerleşimlerden- erişilebilirliğin taşıdığı önem ortaya çıkmakta, insan kaynağı ve beşerî sermayenin geliştirilmesiyle ancak, geçici, yarı zamanlı ya da diğer standart dışı istihdam biçimleri yerine güvenli, yüksek gelirli, nitelikli işgücünün sağlanabileceği, yoksulluk ve göçle mücadele edilebileceği değerlendirilmektedir.

Toplumu oluşturan bireylerin refahını yükseltmek politika yapıcılarının temel görevlerinden birisidir. Modern dünyada bireyler için yapılan yatırımlar her geçen gün daha fazla önem kazanmakta, çeşitlendiği görülmektedir. Özellikle eğitim ve sağlık harcamaları bu yatırımların en başında gelenleri oluşturmakta, bireylerin refahını yükseltmek için yapılan yatırımların, gerek ekonomik büyümeye gerekse de sosyal kalkınmaya pozitif katkı sağladığı kabul edilmektedir. Çünkü bireyler üretimin ve büyümenin temel aktörü iken, sağlık yatırımlarının yetersizliği, işgücü verimliliğini düşürmektedir. Bir toplumun sağlık standartlarının gelişmesi, bu hizmetlerin yaşayanlara eşit ve adil şekilde sunulmasına, erişilebilirliklerine bağlıdır.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, altyapının hastane ve hekim odaklı konvansiyonel sistemin yanı sıra, hizmet alan kişinin tercihlerine de dayanan, dijital sağlık uygulamalarının kullanılabilmesine olanak sağlayan, uzaktan sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması boyutuyla da önem kazanması" beklenmektedir. Plan ayrıca, küresel salgının toplumun kırılgan kesimleri üzerindeki etkilerinin daha belirgin olduğunu vurgulamakta, sağlık sistemlerinin ani şoklara ve acil durumlara hazırlıklı olması gerektiğine dikkat çekmektedir.

YER-SİS Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu'na göre; hem yerel hem de ulusal nitelik taşıyan sağlık hizmetlerinde birinci basamak için yakın mesafelerin tercih edildiği görülmekte, ihtisaslaşmışlarda ise uzak mesafelerden temin bir seçenek olarak belirmektedir. Samsun sağlık hizmetlerinde 7. derecedeki İstanbul, 6. derece yerleşimleri Ankara, İzmir ve Adana'nın ardından 5. derecedeki 9 merkezden birisi olarak da göze çarpmakta, bölgede dördüncü derece hizmet merkezi bulunmaz iken, Çorum'un üçüncü derece hizmet veren yerleşimler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca raporda, Samsun'un, yüksek-yüksek hizmet kapasitesine sahip iken, Orta Karadeniz'in yüksek-düşük -kendisi yüksek -çevresindeki yerleşimler düşük- hizmet skoruna sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Bölgede yüz bin kişi başına toplam hastane yatağı sayısı 2021 yılında 358 kişidir. Sağlık sektörü ve hizmetleri için en önemli göstergeler arasında kabul edilen bu değer in ülke ortalaması ise 301'dir. TR83 Bölgesi bu sonuç ile Düzey 2 bölgeleri arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Samsun'da 388, Tokat'ta 382, Çorum'da 326 ve Amasya'da 249 değeri alan yüz bin kişi başına hastane yatağı sayısı, Amasya dışında bölge geneli ve illerinin ülke ortalamalarından daha iyi sonuçlar elde ettiğine işaret etmektedir. Samsun ve Tokat illeri gösterge değeri ülke ortalamasından sırasıyla yüzde 27 ve yüzde 29 daha iyi iken, Amasya'nın yüzde 17'lik bir olumsuz sapma gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlarla ülke içerisinde Samsun'un 12, Tokat'ın 15, Çorum'un 27, Amasya'nın da 59. sıralarda kendilerine yer buldukları görülmektedir. Listenin ilk sırasında 538 yatak ile Elazığ bulunurken, onu Erzurum 481 ve Isparta'nın 474 ile izlediği, son sıralarda ise Hakkâri'nin 154 ve Şırnak'ın 133 yatakla yer aldığı bilinmektedir.

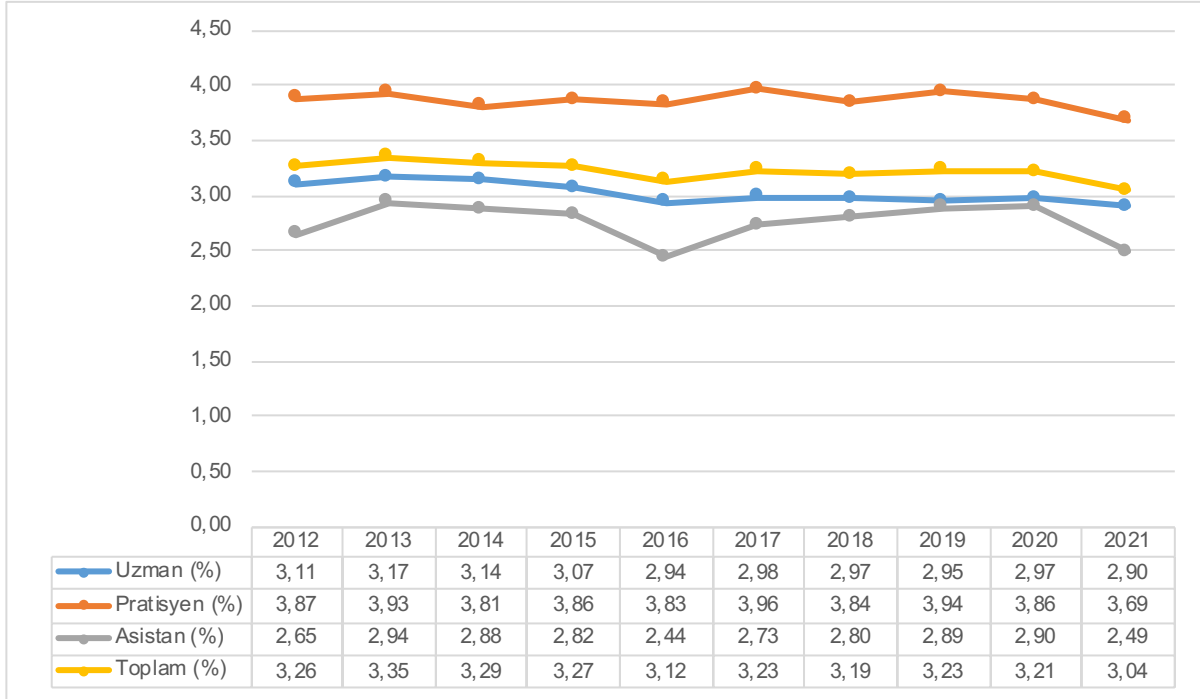
Tablo 34 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yüz Bin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı, 2012-2021

Yıl	Türkiye	TR83	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat
2012	265	303	270	277	331	286
2013	264	302	255	264	323	319
2014	266	315	246	292	342	316
2015	266	312	243	294	341	303
2016	273	309	231	290	341	300
2017	279	326	229	294	349	356
2018	283	330	247	310	346	359
2019	286	342	247	312	366	367
2020	300	357	249	323	385	385
2021	301	358	249	326	388	382

Kaynak: TÜİK

Bölge illerinde görev yapan uzman hekim sayısına göre Samsun ili 11, Tokat 40, Çorum 43, Amasya 61. sırada yer alırken, pratisyen hekim sayısına göre irdelendiğinde, Samsun'un 14, Tokat'ın 38, Çorum'un 39, Amasya'nın yine 58. sıralarda bulunduğu görülmektedir. Asistan hekim sıralamasında Samsun'un 9.luğu elde etmesi ilin sağlık hizmetlerinde önemli bir merkez olduğuna işaret eden diğer bir göstergedir. Asistan hekim sayısına göre Tokat 40, Çorum 43, Amasya ise 52. sıralarda yer almaktadır.

Şekil 37 TR83 Bölgesi Hekim Sayısının Türkiye Oranı, 2012-2021

Kaynak: TÜİK

Toplumsal refah ve beşerî sermayenin gereklerinden biri olarak, bireylerin gereksinim duyduklarında yerinde ve nitelikli sağlık hizmetlerine ulaşabilmeleri için, bölgede sağlık personelinin nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesi, hizmet altyapısının güçlendirilmesi, uzman sağlık personelinin sürdürülebilirliği, sağlık kuruluşlarının iyileştirilmesi, kırsaldan erişimin kolaylaştırılması, akredite sağlık kurumlarının hizmet vermeye başlaması tedbir ve projeleri bu müdahale alanındaki öncelikleri oluşturmakta, plan döneminde yaşama geçirilmeleri amaçlanmaktadır.

Beşerî sermayenin geliştirilmesi hedefine erişilmesinde; bölgedeki kırsal yerleşimlerde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaştırılmasının kritik önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Bakanlığın uygulamaya koyduğu kararlar bu tedbirin plan döneminde tamamlanması beklenmektedir. Bu tedbir kapsamındaki yatırımların önceliklendirilmesi, yıllık programlara teklif edilmesi, alınması ve izlenmesi valilik koordinasyonunda İl Özel İdareleri ve Millî Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülecektir. Özellikle bölgedeki imalat sanayinin gereksinim duyduğu işgücünü karşılamak üzere organize sanayi bölgesi bulunan yerleşimlerdeki meslekî ve teknik eğitim kurumları önceliklendirilerek güçlendirilmeleri sağlanacak, gerek altyapı, donanım ve fiziksel iyileştirmeler gerekse de müfredat ve eğitim içeriğine yönelik düzenlemeler plan döneminde tamamlanacaktır. Bu tedbirin bir bileşeni durumundaki “okullarda gerçekleştirilemeyen uygulamalı eğitimlerin, özel sektör işletmelerinde gerçekleştirilmesi” faaliyeti, müfredat ve eğitim içeriğindeki bir düzenleme olarak değerlendirilecek ve aynı şekilde kurgulanacaktır. İlgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, organize sanayi bölge müdürlükleri, özel sektör işletmeleri ve İl Özel İdareleri bu kapsamdaki çalışmalarını yürütürken, Kalkınma Ajansı ve diğer destek sağlayan kurumların kaynaklardan da yararlanacaktır. Nüfusu 10 bin ve üzerinde bulunan bölgedeki 34 ilçede, tasarım ve beceri atölyelerinin kurulması ile bölge kırsalında eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülürken, yerel yönetimler bu çalışmalar ve açılacak atölyelerin işletilmesi sürecine gerekli desteği sağlayacaktır. Yine bu ilçelerde hayat boyu öğrenmeye yönelik açık öğrenme ortamlarının oluşturulması amaçlanmakta, bu kapsamdaki eğitim ve programların yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin erişebilirliklerinin artırılması ile verilen eğitimin niteliklerinin iyileştirilmesi, plan döneminde il merkezlerinde yaşama geçirilecek diğer bir tedbirdir. Özellikle insan kaynağının niteliği ve niceliğinin iyileştirilmesi, gelecek dönemde bu tedbirin sürdürülebilirliği için gerek koşul niteliğindedir.

Sağlık hizmetleri altyapısının güçlendirilmesi ile sağlık personelinin nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların yanı sıra belediyeler ve özel idarelerin desteğiyle bölge genelinde yürütülecek, kentsel yerleşimlerde uzman hekim ile akredite sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır. Özellikle akredite sağlık kuruluşlarına yönelik çalışmaların büyükşehir belediyesinin desteğiyle Samsun ilinde yaşama geçirilmesi, bölgedeki sağlık hizmetlerinin kalitesi ve niteliği bakımından kritik önem taşımaktadır. 10 bin nüfusun üzerindeki ilçelerde kırsal nitelikteki sağlık hizmetlerinin geliştirilerek diğer ilçelere hizmet sunulması, sağlık alanındaki diğer bir tedbir iken, bu tedbirin gerçekleştirilmesine yönelik tüm çalışma ve planlamaya İl Özel İdareleri ve büyükşehir belediyesi de katkı sağlayacaktır.

Tablo 35 2. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.	2.3.1. Kırsal yerleşimlerde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması desteklenecek ve teşvik edilecektir. Beşerî sermayenin geliştirilerek nitelikli insan kaynağının elde edilmesine katkı sağlayacak müdahale alanlarından birisi de okul öncesi eğitimidir. TR83 Bölgesi'nde okullaşma oranları ülke ortalamalarının üzerinde bulunmakta, kırsalda ise bu oranların bölge değerinin altında gerçekleştiği bilinmektedir. Bölgedeki kırsal yerleşimlerde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaştırılmasının Bakanlığın bu yöndeki kararıyla birlikte plan döneminde tamamlanması beklenmektedir. Tedbir kapsamındaki yatırımların önceliklendirilmesi, yıllık programlara teklif edilmesi, alınması, uygulanması ve izlenmesinin İl Özel İdareleri ve bakanlığa bağlı birimlerin koordinasyonunda yürütülmesi ve tamamlanması hedeflenmektedir. Tedbirin Samsun Merkez, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ilçeler dışında kalan tüm bölge ilçelerinde yaşama geçirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

- 2.3.2. Meslekî ve teknik eğitim altyapısı iş gücü piyasasının taleplerini karşılayacak şekilde güçlendirilecektir.
Bölgedeki düşük, orta ve orta yüksek teknoloji imalat sanayi kollarının gereksinim duyduğu işgücünü karşılamak üzere organize sanayi bölgesi bulunan yerleşimlerdeki meslekî ve teknik eğitim kurumları önceliklendirilerek güçlendirilmeleri sağlanacak, gerek altyapı, donanım ve fiziksel iyileştirmeler gerekse de müfredat ve eğitim içeriğine yönelik düzenlemeler yapılacaktır. İlgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, organize sanayi bölge müdürlükleri, özel sektör işletmeleri ile yerel yönetimler bu kapsamdaki çalışmalarını yürütürken, Kalkınma Ajansı ve diğer destek sağlayan kurumların kaynaklardan da yararlanılacaktır.
- 2.3.3. TR83 Bölgesi kırsal hizmet merkezlerinde tasarım ve beceri atölyeleri kurulacaktır. Beşerî sermayenin geliştirilmesi hedefine ulaşılmasında bölge kırsalında yaşayan insan kaynağı kritik önem taşımakta, nüfusu 10 bin ve üzerinde bulunan 34 ilçede, tasarım ve beceri atölyelerinin kurulması planlanmaktadır. Tedbir kapsamındaki çalışmalar ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülürken, yerel yönetimlerin bu çalışmalar ve açılacak atölyelerin işletilmesi sürecine destek sağlaması beklenmektedir. Tasarım ve beceri atölyelerinin kurulmasında malî destek sağlayan kuruluşlar ile Kalkınma Ajansının da yer alması hedeflenmektedir.
- 2.3.4. YER-SİS bağlamında kırsal hizmet merkezlerinde eğitim hizmetleri geliştirilecektir. Bölge kırsalında yaşayan insan kaynağının geliştirilmesi kritik önem taşımakta, bu süreçte eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, en önemli adım olarak dikkat çekmektedir. Samsun, Amasya, Çorum ve Tokat Merkez dışında kalan tüm ilçelerde öncelikli olmak üzere eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi, görev alanında kalan ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilecek, donanım, laboratuvar, araç, doküman, spor ve serbest alanların yanı sıra eğitim ve kurs gibi tamamlayıcı hizmetler için gereksinim duyulan yeterli eğitimci ve insan kaynağı da temin edilecektir.
- 2.3.5. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimi artırılacak, sunulan özel eğitim hizmetlerinin niteliği iyileştirilecektir.
Bölgeyi oluşturan illerin merkez ilçeleri öncelikli olmak üzere, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin belirlenmesi, eğitim ihtiyaçlarının analiz edilmesi, bu hizmete erişebilirliğin artırılması ile verilen eğitimin niteliklerinin iyileştirilmesi planın öncelikleri arasında yer almaktadır. İl merkezlerinde eğitim binalarının, merkezlerinin oluşturulması ya da inşa edilmesi, hizmette görev alacak eğitimcilerin eğitilmesi, yeterli sayıda eğitimcinin hazır edilmesi gibi sürdürülebilir bir sistemin kurulumu için gerekli minimum koşullar sağlanacak, önlemler alınacaktır. Özellikle insan kaynağının niteliği ve niceliğinin iyileştirilmesi, gelecek dönemde bu tedbirin sürdürülebilirliği için gerek koşul niteliğindedir.
- 2.3.6. Okullarda gerçekleştirilemeyen uygulamalı eğitimlerin hizmet ve sanayi sektörlerindeki işletmelerde yapılması sağlanacaktır.
Bölgedeki imalat sanayi kollarının gereksinim duyduğu işgücünü karşılamak üzere organize sanayi bölgesi bulunan yerleşimlerde, okullarda gerçekleştirilemeyen uygulamalı eğitimlerin, özel sektör işletmelerinde gerçekleştirilmesi faaliyeti, müfredat ve eğitim içeriğindeki bir düzenleme olarak 2.3.2. tedbirindeki gibi kurgulanacaktır. İlgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, organize sanayi bölge müdürlükleri, özel sektör işletmeleri ve İl Özel İdareleri bu kapsamdaki çalışmalarını yürütürken, Kalkınma Ajansı ve diğer destek sağlayan kurumların kaynaklardan da yararlanacak, çalışmalar 2.3.2. tedbir ile birlikte yürütülecek ve uygulanacaktır.
- 2.3.7. Hayat boyu öğrenme kapsamında açık öğrenme ortamları oluşturulacak ve hayat boyu öğrenme teşvik edilecektir.
Beşerî sermayenin geliştirilmesi hedefine ulaşılmasında yaşam boyu öğrenme faaliyetleri kritik önem taşımakta AB ülkeleri ve fon sağlayıcı kurumları başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar tarafından da alanın yadsınamaz önemi sıklıkla gündeme getirilmektedir. Nüfusu 10 bin ve üzerinde bulunan, çevresindeki baskın kırsal niteliğe sahip yerleşimlere de hizmet sunabilme yeteneği ve kapasitesine sahip ilçelerde bölgenin reel yaşamı ve üretim alanları, iş sağlığı ve güvenliği başta olmak üzere çeşitli disiplin ve plan kapsamındaki konularda eğitim, seminer, kurs ve farkındalık çalışmalarını içeren programlar düzenlenecek, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülecek bu çalışmalar, tasarım ve beceri atölyeleri de dâhil olmak üzere kamu kurumlarının uygun salon ve hizmet binalarında gerçekleştirilecektir. Yaşam boyu eğitim programlarına malî destek sağlayan kuruluşlar ile Kalkınma Ajansının da tedbir kapsamındaki faaliyetlere destek vermesi hedeflenmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

2.3.8. Sağlık hizmetleri ve altyapısı güçlendirilecektir.

Sağlık hizmetlerinde birinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, yerinde ve etkin müdahale edilmesi ile olası yoğunlukların önlenmesi, kalitenin yükseltilmesi amaçlanmakta, bölgenin baskın kırsal yerleşimlerine erişilebilmesine katkı sağlayacak ilçelerde sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Sağlık hizmetleri ve bu hizmetlerin gerektirdiği altyapının güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi kapsamındaki çalışmalar bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların yanı sıra belediyeler ve özel idarelerin desteğiyle bölge genelinde yürütülecek, özel sektörün bu alanda yatırım yapması teşvik edilirken, Kalkınma Ajansının yatırım tanıtım ve promosyon hizmetlerinde konu, potansiyel, gereksinim ve ön fizibilitesi ile birlikte işlenecektir. Tedbir kapsamındaki faaliyetlerin bölge genelinde gerçekleştirilmesi düşünülürken, kaliteli ve sürdürülebilir hizmet anlayışının gerektirdiği mobil ve yerinde hizmet, tarama, periyodik izleme ve bakım ile her türden donanım, araç gereç, yapı ve müstamelatı bu tedbirin kapsamında yer almaktadır..

2.3.9. Akredite sağlık hizmet kuruluşu sayısı artırılacak, klinik rehberlerin kullanımı yaygınlaştırılacak, sağlık hizmetlerinde denetim ve kalite artırılacaktır. YER-SİS araştırması sonuçlarında da vurgulandığı gibi Samsun, bölge ve ülkenin en önemli sağlık merkezlerinden birisi iken, yerli ve yabancı konukları ağırlayan sağlık turizminde de bir varış noktasıdır. Samsun ili başta olmak üzere, bölgenin görece kentleşme ve gelişmişlik düzeyi yüksek merkez ilçeleri ile Erbaa, Turhal, Bafra, Çarşamba ve Merzifon'da uygun altyapı ve donanıma sahip tesislerin akredite edilmesine yönelik çalışmalar başlatılacak, bu çalışmalara, özel sektör ve yerel yönetimler destek sağlayacaktır. Akreditasyon ile çağdaş yaşam ve kabul gören hizmet kalitesinin gerektirdiği denetim, izleme, iyileştirme, klinik rehber, gereklilik ve standartlara yönelik hazırlık, düzenleme ve çalışmalar tedbirin bir parçasını oluşturmaktadır, tedbir kapsamındaki yatırımlar için gereksinim duyulan fizibilite, araştırma ve saha çalışmalarına Kalkınma Ajansının destek sağlaması planlanmaktadır.

2.3.10. Sağlık personelinin nitelik ve niceliği iyileştirilecektir.

Bölge genelinde sağlık personelinin nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların yanı sıra yerel yönetimlerin desteğiyle yürütülecek, eksik alanlardaki sağlık personelinin tamamlanması, özel sektörün gereksinim duyulan alanlarda yatırım yapması ve sürdürülebilirliği teşvik edilecektir. Bölge genelinde sağlık hizmetlerinin iyileştirmesinin gereklerinden birisi durumundaki uzman hekim ve personelin sayısı artırılacak, eksikliklerin tamamlanmasının yanı sıra özel sektör kuruluşları da bu alanlarda teşvik edilecektir. Sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenen donatı, sosyal olanaklar, lojman ve diğer gerekliliklere yönelik yatırımlar, ilgili bakanlık kuruluşları ile birlikte yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilecektir. Sağlık personelinin periyodik ya da gelişmelere yönelik eğitimleri ve bilgilendirilmelerinin yanı sıra halkla ilişkiler ile kalite yönetim sistemi gibi alanlardaki eğitimleri de desteklenecek, teknik destek enstrümanı gibi programlardan yararlanmaları sağlanacaktır.

2.3.11. Yeni sağlık kuruluşlarının oluşturulması ve var olanların kapasite ve donanım bakımından iyileştirilmesi sağlanacak, kırsal yerleşimlerde sağlık hizmetleri geliştirilecektir.

Bölge genelinde, kırsaldan yaşanan taleple birlikte yoğunlaştığı gözlenen hizmet birimlerine, yaşlı nüfusun yükselmesi de düşünülerek ek sağlık kuruluşlarının oluşturulması, birinci basamak hizmetlerinin geliştirilmesi, kapasite ve donanımların artırılarak kalite ve hizmetlerin iyileştirilmesi, tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbirin bu plan döneminde merkez ilçeler ile kentleşme düzeyi yüksek Bafra, Erbaa, Turhal, Çarşamba ve Merzifon'da ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra yerel yönetim ve özel sektör yatırımlarıyla birlikte yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.

Proje Önerileri

2.3.2.1. TR83 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Altyapısının Güçlendirilmesi

d. Hedef 4: Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, demokratikleşme ile halkın yönetime daha fazla katılımı, taleplerin her geçen gün artması ve küreselleşme süreci, kamu kurumlarının yönetsel ya da kurumsal kapasitelerini güçlendirmesine yönelik baskıları artırmış, benzer kapasitelere sahip kurumların performanslarının önemli farklılıklar göstermesi, kendilerine tahsis edilen kamu kaynaklarının ne denli verimli ve etkin kullanıldığı sorusu ile de bağlantılı olarak kapasite kavramını artan bir ilginin odağına yerleştirmiştir. Günümüzde kamu kurumları, özel sektör işletmeleri ve sivil toplum örgütlerinin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi büyük önem kazanmış, bu kurum ve kuruluşların yasal görev ve sorumluluklarını yerine getirebilme yeteneği ile rekabet edebilirlikleri ve sürdürülebilirlikleri için sürekli geliştirilmesi, hızla değişen dünyada varlıklarını koruyabilmelerinin ve yurttaşların artan beklentilerini etkin şekilde karşılayabilmelerinin gerek koşulu haline gelmiştir. Etkinlik ve verimliliklerini artırmanın yolunun kurumsal kapasitelerini değerlendirmek ve geliştirmekten geçtiğinin farkındalığıyla kurumlar, son yıllarda giderek artan ölçüde kapasite geliştirme çalışmalarına ağırlık vermekte, bu alanda projeler, program ya da etkinlikler gerçekleştirmekte, araştırmalar yapmaktadır.

Kapasite en yaygın tanımıyla, "bir organizasyonun varlığını sürdürebilme yeteneğidir. Günümüzde özel sektör işletmeleri için kuramsal çerçeveyi ortaya koyan bu tanımın kamu kurumları için yetersiz kaldığı kabul edilmekte, kamu kurumları ölçeğinde, kapasitenin yanı sıra güçlendirme boyutunu da içerecek şekilde kavramın genişletildiği görülmektedir. UNDP'ye göre kapasite, bu yönüyle, "bireylerin, örgütlerin ve toplumların görevlerini sürdürebilir bir şekilde yerine getirme, problem çözme, hedef belirleme ve başarıya yeteneğidir. Bu yetenek, kurum ya da kuruluşun görevini etkin, sürdürülebilir ve dış kaynaklara bağımlılığını azaltarak yerine getirmesini sağlamaktadır." Genişletilmiş haliyle kurumsal kapasite kavramı; bilgi teknolojileri işgücü, donanım ve hizmet alanlarını içermekte, içsel ve dışsal etkenlerin belirleyici rol oynadıkları kabul edilmektedir. Bu çerçevede kamu kurumları başta olmak üzere karmaşık yapılarda kurumsal kapasiteyi fiziksel, teknik, beşerî ve malî öğeleri içeren kurumsal kaynaklar, organizasyonun işleyişini belirleyen kurum kültürü, kurumsal ilişkiler, karar vericilere göre de değişebilen yönetim yaklaşımları ve bu yöneticilerin yetki ve sorumluluklarını belirleyen mevzuat olmak üzere beş bileşen belirlemektedir.

Her organizasyon gibi kamu yönetimi de sürekli değişmekte ve kendisini geliştirerek yenilenmektedir. Özellikle kamu kurumlarının kurumsal kapasitelerini değişen koşullara uyarlamak için yenilikleri izlemeleri ve geleceği bugünden yönetebilmek için gerekli stratejileri oluşturmaları gerekmektedir. Değişimi öngörme ve uyum sağlama yeteneğini de içeren kurumsal kapasiteyi güçlendirirken, kamu kurumları geleceklerini geniş bir yelpazede dizayn etme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Halkın talep ve beklentileri kadar, bilimsel gelişme ve teknolojiye bağlı değişiklikler, sosyal ve ekonomik gelişmeler, doğru irdelenmeli, iç ve dış çevresel koşulları doğru analiz edilirken yönetim ilkesiyle birlikte şeffaf, katılımcı, hesap verebilir ve değiştirilebilir bir anlayışla uygulanmaları her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır.

Kurumlarda kapasitenin geliştirilmesini zorunlu kılan temel etmen, sürekli değişen iç ve dış çevrenin oluşturduğu değişim baskısıdır. Bu nedenle değişimin yönetimi, kurumsal kapasiteyi günün koşullarına uygun şekilde yeniden dizayn etmeyi zorunlu hale getirmekte, kurumlar, çevrelerinden gelen sinyalleri dikkate alarak ve kapasitelerini bu talepler çerçevesinde geliştirerek varlıklarını uzun süre devam ettirebilmektedir. Bu çalışmaların başarısı; kapasite geliştirme çabalarının bağlantılı ya da ilişkili oldukları kurum ve kuruluşlar, içinde faaliyet gösterdikleri çevre, özel sektör ve üçüncü sektör kuruluşları ile ilişkilendirilmelerini gerektirmektedir. Özellikle kamu kurumlarının kurumsal kapasitelerini güçlendirmelerinin yolu, öncelikle hangi bileşenlere odaklanılacağına belirlenmesi ve yaşanabilecek değişimleri öngörerek bu bileşenleri geliştirmelerinden geçmektedir. Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi çabalarında kurumların iç dinamikleri, çevre koşulları, siyasal yapı ve kültür ikliminin yanı sıra dünyadaki birikimini içselleştiren evrensel bakışın da önemli olduğu bilinmekte, sınırlı bir bölüme odaklanan ya da gelişmenin dinamiklerini oluşturan unsurlardan sadece birini, örneğin gelişmiş bir ülkedeki benzeri bir kurumun deneyimlerini aynen aktarmayı esas alan, kendi iç dinamikleri ile sınırlı bir çerçevede hareket etmeyi seçen çabaların ise sonuçsuz kalabileceği ya da yüzeysel, kısa dönemli sonuçların elde edilebileceği görülmektedir. Kurumsal kapasiteyi güçlendirebilmek için, değişimi tüm çalışanların katılımı ile yaşama geçirmek, değişim kültürünün kurumda yerleşmesini sağlamak ve bu kültürü diri tutmak gerekmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında terörün önlenmesinden, gelirlerin artırılmasına kadar tüm küresel amaçların gerçekleştirilmesine yönelik kapasite geliştirilmesine önem ve yer verilmiş, “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” hedefi altında yönetişimin güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır. On Bir ve On İkinci Kalkınma Planlarında, “teknolojik kapasitenin artırılmasına, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ve beşerî sermayenin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmasının gerekliliği vurgulanmış, sanayiden özel sektöre, kamu kurumlarından ekosistemi iyileştirici politikalara kadar kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine yönelik müdahale alanlarına değinilmiştir. On İkinci Kalkınma Planı, “teknolojik kapasitenin artırılması, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ile beşerî sermayenin geliştirilmesine yönelik atılması öngörülen adımlarla birlikte “büyümeye yaklaşık yüzde 22,5 düzeyinde” bir katkı sağlanabileceğini belirtmektedir.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2023 yılı itibarıyla Türkiye’de kurulmuş olan 312.367 derneğin 101.318’i faal, 211.049’u fesih edilmiştir. Faaliyetlerine son verilenler de dikkate alındığında, kurulu derneklerin yaklaşık yüzde 32’sinin hizmetlerini sürdürdüğü görülmektedir. TR83 Bölgesi’nde bulunan 3.251 faal derneğin yüzde 30’u meslekî ve dayanışma, yüzde 20’si dinî hizmetlerin geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren, yüzde 16’sı da spor ile ilgili derneklerdir. Bölgede faaliyet gösteren derneklerin yüzde 55’i Samsun, yüzde 17’seri Tokat ve Çorum, yüzde 11’i de Amasya’da çalışmalarını yürütmektedir. Uluslararası oluşum ve iş birliği derneklerinin payı yüzde 0,1, yaşlı ve çocuklar ile şehit yakını ve gazi derneklerinin payı ise yüzde 0,6’dır. T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye’deki 6.120 adet vakfın, yüzde 2,4’üne karşı gelen 146’sı Bölgede yer alırken bu vakıfların 56’sının Samsun’da faaliyetlerini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye’de 3.039 sendika bulunmakta, TR83 Bölgesi’nde 25 farklı iş/hizmet kolunda 7’si yerel, 108’i de şube olmak üzere 115 sendika bulunmakta, bu değer ülke genelinin yüzde 4’ünü oluşturmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının varlığı kadar etkili ve etkin hizmet verebilmeleri, sürdürülebilirlikleri, değişimlere uyum sağlayarak kurumsal kapasitelerini güçlendirmeleri, gerek nitelikli insan kaynağının oluşturulması gerekse de sosyal kalkınma ve sosyoekonomik yaşamın vazgeçilmezleri arasındadır.

Kurumsal kapasite ve yönetişimin geliştirilmesi hedefi kapsamında; Bölge genelinde tüm ilçelerde afetlere dirençli bir toplum elde edebilmek hedefi ile iklim değişikliği ile mücadelede AFAD, İklim, Çevre ve Şehircilik, Meteoroloji Müdürlükleri, büyükşehir belediyesi ve kent belediyelerinde kurumsal kapasitelerin geliştirilmesini sağlayacak eğitim ve farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Bilişim teknolojileri bileşeninde de kurumsal kapasite geliştirilecek, ilgili tüm sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki oda (Ziraat Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları), kuruluş ve organizasyonların bu çalışmalara katılmaları, katkı yapmaları ve insan kaynakları ile dijital altyapıları başta olmak üzere kurumsal kapasitelerini geliştirmeleri sağlanacaktır. Bu iki başlık ve planın tüm müdahale alanları ile belirlenen gelişme eksenlerinde yer alan paydaş kurumların bilgi akışı, koordinasyonu ve işbirlikleri geliştirilecek, etkili ve etkin bir yönetişime katkı sağlayacak örgütlü sivil toplumun oluşturulması desteklenecektir. Kamu kurumları başta olmak üzere Bölgede faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların kapasite güçlendirme projelerine, geçmişte olduğu gibi Kalkınma Ajansının destek sağlaması, teknik destek ve programlarla katılımı amaçlanmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlere bir hareketlilik programı uygulanması planlanmış teknik desteğin bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik etkin ve etkili kullanımı kararlaştırılmıştır.

Tablo 36 2. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	
Hedef	Tedbir
2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	<p>2.4.1. Afetlere karşı dirençli toplum oluşturulacaktır. Bölge genelinde tüm ilçelerde afetlere dirençli bir toplum elde edebilmek hedefine ulaşılabilmesi için AFAD, Çevre, Şehircilik ve İklim, Meteoroloji Müdürlükleri başta olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda hedef kitlelere göre farklılaşan eğitim, bilgilendirme ve seminerler düzenlenecek; bir yandan kamu kurum ve hizmet sağlayıcı kuruluşların kurumsal kapasitesi iyileştirilirken, diğer yandan da arama kurtarma, gönüllülük, yardım, ilk yardım, koordinasyon, afet sonrası hizmet, davranış ve örgütlere yönelik toplumsal farkındalık yaratılacak, bilgi düzeyi yükseltilecek, can ve mal kaybını minimize edecek çalışmalar yürütülecektir. Tüm bu çalışmalara Kalkınma Ajansı ve üniversitelerin destek sağlaması beklenmekte, tedbirin tüm ilçelerde uygulanması planlanmaktadır.</p>
	<p>2.4.2. Sivil toplum ve sosyal girişimcilik, örgütlü sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği geliştirilecektir. Nitelikli insan kaynağına dayanan güçlü toplumsal yapının inşası, sürdürülebilirliği ve refahın elde edilmesi, toplumu oluşturan tüm bileşenlerin sorunlarını, talep ve arzularını karar alıcılara etkin ve ilk elden ulaştırabilmeleri, politika, uygulama, düzenleme, değişim ve yeniliklerin kamuoyu tarafından benimsenmesi, yaygınlaştırılabilmesi, yönetim ve demokratikleşmenin yaşamın her alanında yerleştirilebilmesinin gerek koşullarından birisi, sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi, örgütlenmeleri ile bu kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesidir. Sivil toplum ve örgütlenmenin sürdürülebilirliğini sağlayacak sosyal girişimciliğin geliştirilmesi tedbir kapsamındaki diğer önemli müdahale alanını oluşturmaktadır. Plan döneminde uygulanması hedeflenen birçok tedbir ve kapsamındaki proje ve faaliyetlerde sivil toplum örgütleri görev almakta, arzulanan çıktı ve sonuçların elde edilmesinde bu kuruluşların yadsınamaz rolü dikkat çekmektedir. Plan döneminde dezavantajlı gruplar içerisinde temsil sorunu yaşanan il ve grupların örgütlenmesinin önünün açılarak temsilcilik, şube ya da derneğin kurulması başta olmak üzere sivil toplumun güçlendirilmesi, sosyal girişimcilik ve örgütlü topluma farkındalık yaratılacak, dernekler, kooperatifler, birlikler, odalar, vakıflar ve ilgili mevzuatları hakkında eğitim ve bilgilendirme toplantıları düzenlenecek, örgütlenmeleri desteklenecek, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine, ulusal ve uluslararası fonlardan azami düzeyde yararlanmalarına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Nitelikli insan kaynağı ve beşerî sermayenin geliştirilmesi hedeflerine katkı sağlayacak tüm çalışma, proje ve faaliyetlerin hedef kitlelerine ulaşabilmesi, etkin ve verimli bir çalışmanın yanı sıra arzulanan başarının yakalanabilmesi için uygulama süreçleri ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında sivil toplum örgütleri görev alacak, katkı sağlayacak, işbirliği ve koordinasyon içerisinde uygulama süreci yönetilecektir. Tedbir ve kapsamındaki faaliyetlerin Bölge genelinde il valilikleri, yerel yönetimler ve Kalkınma Ajansının desteğiyle yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.</p>
	<p>2.4.3. Kurumlar arası bilgi akışı ve işbirliği arttırılacak, koordinasyon mekanizmaları geliştirilecektir. Hedef kitleleri aynı, faaliyet alanı benzer ya da birbirini tamamlayan kamu kurumları başta olmak üzere, sivil toplum örgütleri ve ilgili tüm paydaşlar arasında işbirliği geliştirilecek, etkili, yerinde ve zamanında bilgi akışı sağlayacak, sürdürülebilir, koordinasyon sistemleri ve yöntemler geliştirilecektir. İzleme sistemleri bulunan kurumların, mevzuatına uygun olarak sahip olduğu veri tabanını paylaşması, kişisel verilerin korunması, siber güvenlik altyapısının kurulması, güvenlik sistemlerinin inşası, ham ya da işlenmiş veri ve taleplerle, faaliyet ve projelere katkı sağlaması, izleme sistemlerinin oluşturulması, diğer paydaşlarda çalışmaları ve faaliyet alanlarına yönelik eğitim ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi, kurumsal kapasitelerin güçlendirilmesi bu tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaları oluşturmaktadır. Kurum ve kuruluşların kapasite güçlendirme projelerine, geçmişte olduğu gibi Kalkınma Ajansının destek sağlaması, teknik destek ve programlarla katılımı amaçlanmakta, ilgili tüm paydaşların ortak bir işbirliği platformunun oluşturulmasında etkin görev üstlenmesi beklenmektedir. Tedbirin Bölge genelinde, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Yerel Yönetimlere Yönelik Eğitim Odaklı Hareketlilik Programı, tedbir kapsamında yaşama geçirilmesi planlanan program düzeyindeki faaliyeti oluşturmaktadır.</p>

C. STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

İklim değişikliği ve kaynakların verimli kullanılmasına dikkat çekmek üzere geliştirilen “yeşil dönüşüm” terimi, hem ekonomik hem de çevresel sürdürülebilirliği içermekte, üretim ve tüketim başta olmak üzere ekonomik yapı ve tüm faaliyetlerin çevresel hedeflerle kurgulanmasını amaçlayan geniş bir çerçeve çizmektedir. Yeşil dönüşüm çerçevesi; eko verimlilik –üretimde kaynak verimliliği- yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması ve fosil kaynakların bırakılması, döngüsel üretime geçiş, uluslararası düzeydeki kapsayıcı politikaların bütünleştirilmesi ve yol haritası, dijital dönüşümün sağlanması, teknolojik ve yenilikçi temiz üretim tekniklerinin geliştirilmesi, sürdürülebilir kentlerin oluşturulması ve adil dönüşüm hedefleri ile müdahale alanlarından oluşmaktadır. AB Yeşil Mutabakatında; uluslararası kongrelerde üzerinde görüş birliğine varılmış bilimsel gerçekler doğrultusunda karbon nötr hedefini yakalamaya yönelik adımlar anlatılmakta, kapsayıcı stratejiler ile risklerin fırsatlara dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

Paris Antlaşması ve AB'nin sınırda karbon uyarlaması politikasının gerektirdiği “yeşil” dönüşüm ve iklim krizi ile mücadele, görece kısa bir süreçte önemli adımlar atılmasını gerektirmekte, bu adımların Türkiye'ye yepyeni fırsat pencereleri sunması beklenmektedir. İnovatif ve çevre dostu teknolojiler, bu teknolojileri destekleyen ya da bunlarla desteklenen tasarım ve iş olanakları, pazar talepleri ve finansal enstrümanlarla Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hamlesinde yepyeni fırsat kapıları aralanacak, rekabetçi, bir üretim yapısının inşa edilmesine katkı sağlanacaktır. Bu türden bir dönüşüm için somut adımlar atılmaması durumunda ulusal gelirimizin yaklaşık yüzde 1'i AB'ye transfer edilirken, çimento, demir çelik, kimya ve otomotiv sektörleri ihracatında önemli kayıplar yaşanacak, görece rekabet avantajının yitirilmesi ile karşı karşıya kalınacaktır.

Paris Antlaşması'nın ardından uzun vadeli bir perspektifle belirlenen net sıfır emisyon hedeflerine ulaşmak için On İkinci Kalkınma Planı'na göre belirleyici olacak etken enerjideki dönüşümdür. Plana göre enerjideki dönüşümün temelinde fosil kaynakların yenilenebilir enerji ile değişimi gelmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının 2025 yılında kömürü geride bırakarak elektrik üretiminde en büyük ilk sıraya yerleşmesi beklenmektedir. Doğası gereği kesintili bir yapıya sahip olduğu bilinen yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşmasının yanı sıra şebeke esnekliklerinin artırılması, verimliliğin yükseltilmesi, maliyet etkinliği ve arz güvenliği kritik öneme sahip müdahale alanlarını oluşturmaktadır.

T.C. Ticaret Bakanlığı, AB ve dünya ekonomisindeki bu köklü dönüşüme uyum sağlamak üzere 16 Temmuz 2021 tarihinde “Yeşil Mutabakat Eylem Planı”nı yayımlamış, dokuz hedef altında seksen bir eylemi yaşama geçirmeyi karara bağlamıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de son yıllarda yenilenebilir enerji konusunda büyük atılımlar yapılmış, kamu kurumları ve özel sektör kuruluşlarının projeleri 2022 yılında eklenen yeni destek kalemleri ile teşvik edilmiştir.

Gerek AB Yeşil Mutabakatının başlattığı dönüşüm hareketinin alt amaçları içerisinde yer alan gerekse de Sanayi 4.0'la birlikte gündemimize giren, tüm değer zinciri bileşenlerinin gerçek zamanlı ve sürekli iletişimi, daha hızlı, esnek, kaliteli ve verimli, kendisini idare edebilen bir sanayi yolculuğu ile ulusal gelirden yıllık yüzde 1, sanayi üretiminde ise yüzde 3'lük bir artış yakalaması beklenmekte, sanayi altyapısının içerdiği dijital çözümler, yapay zekâ yöntemleri, teknolojik ilerlemeler ve inovatif yaklaşımların yeni iş alanları yaratması, sürdürülebilirliğin ve üretkenlik kazanımlarının da ancak bu sistem ve altyapısının inşa edilmesiyle gerçekleşebileceği kabul edilmektedir.

On yıllık bir süreçte ortalama 15 milyar TL/yıl yatırım ile yeni iş süreçleri ve alanlara uyum, işgücünün niteliğinin dönüştürülmesine yönelik politikaların hazırlanması, proje ve programların yaşama geçirilmesi; sürdürülebilir, rekabetçi bir üretim yapısının elde edilmesinin gerek koşulları içerisinde ön sıralarda yer almaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı'nın beş ana ekseninden birisi “yeşil ve dijital dönüşümle rekabetçi üretim” olarak belirlenmiş, bu başlık altında, yeşil ve dijital dönüşümün gerçekleştirilmesiyle ekonomide rekabetçilik ve verimlilik artışının sağlanması, refahın yükselmesine katkı sağlayacak politikalar ele alınmıştır. Plana göre, küresel salgın; potansiyel şoklara ve iklim değişikliğine bağlı risklere karşı hazır olmanın gerekliliği ile yeşil dönüşümün önemine farkındalığı artırmış, yeni üretim ve çalışma biçimleri, artan e-ticaret hacmi ile dijital dönüşüm süreçleri sürdürülebilir bir ivme yakalamıştır. Plan döneminde; “ihracat dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, yerel kaynakları kullanan, yeşil

ve dijital dönüşümü odağına alan bir üretim yapısıyla ülkemizin, dünyanın en önemli üretim merkezlerinden birisi olması” hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda, imalat sanayi yatırımları, üretim, istihdam ve ihracatı artırmaya yönelik politika ve uygulamalar önceliklendirilecektir.

Bir ekonominin toplam üretimini yansıttığı kabul edilen, en yaygın temel makroekonomik gösterge GSYH değeridir. Bu gösterge; nüfusun, bir yılda ürettiği toplam katma değeri diğer bir deyişle nihaî ürünün parasal değerini ölçülebilir, küresel ölçekte yaygın ve karşılaştırılabilir şekilde ortaya koyduğundan gerek üretimin yapısı ve süreçleri gerekse de ekonomik birimin zaman ekseninde karşılaştırılabilmesine fırsat vermekte, büyüklük, sıra, konjonktürel gelişmelerin etkisi, sürdürülebilirlik ve rekabet gücü hakkında da çıkarımlar yapılabilmesine olanak tanımaktadır. GSYH büyüklüğüne göre 2010 yılında Düzey 2 bölgeleri arasında 10. sırada bulunan TR83 Bölgesi, 2021 yılında 15. sıraya gerileyerek beklenen performansın oldukça gerisinde kalmıştır. 2010-2021 yılları arası Düzey 2 bölgelerine göre GSYH sıralama ve değişimleri Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37 Düzey 2 Bölgeleri GSYH Ülke Sıralaması ve Değişimi, 2010-2021

Düzey II Bölgesi	İller	2010	2021	Değişim
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	18	12	6
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	13	10	3
TR52	Konya, Karaman	15	13	2
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	5	3	2
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	21	19	2
TR62	Adana, Mersin	7	6	1
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	9	9	0
TR10	İstanbul	1	1	0
TR51	Ankara	2	2	0
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	11	11	0
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	23	23	0
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	25	25	0
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	24	24	0
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	26	26	0
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	22	22	0
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	8	8	0
TR22	Balıkesir, Çanakkale	16	17	-1
TR31	İzmir	3	4	-1
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	4	5	-1
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	19	20	-1
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	20	21	-1
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	17	18	-1
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6	7	-1
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	14	16	-2
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	12	14	-2
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	10	15	-5

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir.

TR83 Bölgesi toplam nihaî mal ve hizmet üretiminin ülke içerisindeki payı 2010’da yüzde 2,56 iken, 2021 yılında yüzde 1,97 düzeyine düşerek, yaklaşık yüzde 23 azalmış, dönemin en düşük değeri de 2021 yılında elde edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi 2022 yılı verilerine göre Türkiye’de faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirket sayısı, 78.257’dir. TR83 Bölgesi’nde bulunan 205 şirket, ülke genelinin yalnızca yüzde 0,26’ını oluşturmakta, Samsun ili bölgedeki toplam uluslararası sermayeli şirketlerin yüzde 80’ine ev sahipliği yapmaktadır. Teknoloji transferi, uluslararası rekabet edebilirlik, güven ve markalaşma, kurumsallaşma, uluslararası piyasalar ve pazarlara açılma, modern teknoloji ve çevre mevzuatlarına uyum, ara malı tedarigi gibi ileri ve geri bağlantıların

güçlendirilmesi başlıkları başta olmak üzere işletme, sektör ve bölge düzeyinde rekabetçi üretim yapılarının inşa edilmesinde kritik öneme sahip yabancı sermayeli yatırımların bölgede teşvik edilmesi, tek durak ofisi yaklaşımıyla süreçlerinin izlenmesi, bilinirlik ve farkındalığı artıracak uluslararası organizasyonların düzenlenmesi ve katılım sağlanmasının kritik önem taşıdığı, özellikle Samsun ilinin potansiyeliyle orantılı yabancı ortaklı girişim sayısına ulaşmasının öncelikle ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Tablo 38 TR83 Bölgesi Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısı, 2022

İl	Firma Sayısı
Amasya	8
Çorum	25
Samsun	164
Tokat	8
TR83	205
Türkiye	78.257

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü

Rekabet edebilirlik; küreselleşme ile birlikte ulusların gündeminin en önemli başlıkları arasına yerleşmiş uluslararası yazında karşılaşılan araştırma, rapor ve endeks çalışmalarının sayısı artarken, bileşen, ölçek ve kapsamına göre küresel, ulusal ve bölgesel düzey gibi çerçevelere indirildiği gözlenmiştir. “Bölgesel rekabet edebilirlik” makro düzeyde politika göstergelerini, sosyal, ekonomik yönleri ve sosyoekonomik yaşamı, bölgesel düzeyde müdahale alanlarını, işletmeleri, öne çıkan sektörleri ve topluma nihai yansımalarını içeren çok boyutlu, disiplinli ve karmaşık bir kavramdır. Bölgelerin rekabet edebilirliğini, rekabet gücü ve potansiyeli olan sektörlerini, yığılma ve yoğunlaşma ekonomileri ile kümelerini analiz edebilen altyapı ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amacıyla T.C. Kalkınma Bakanlığı ve OECD işbirliğinde “Bölgesel Rekabet Edebilirliğin Geliştirilmesi Projesi” hayata geçirilmiştir. Projede ekonomik performans ve rekabet edebilirlik belirleyicileri eksenlerinde 8 boyut (ekonomik performans; gelir ve verimlilik, üretim yapısı, rekabet edebilirlik belirleyicileri; KOBİ’ler ve girişimcilik, teknoloji ve yenilikçilik, eğitim ve beceriler, işgücü piyasası, altyapı, sağlık ve çevre) değerlendirilerek Düzey 2 Bölgeleri arasında “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Endeksi” geliştirilmiştir. Endeks hesabı sonuçlarına göre TR83 Bölgesi 17. sırada yer almaktadır.

On İkinci Kalkınma Planı’na göre; “işletmelerin dijital altyapı ve pazarlama araçlarına, bulut hizmetlerine ve siber güvenlik gibi teknolojik çözümlere olan talebi artmakta, büyük veri analitiği, nesnelerin interneti, yapay zekâ gibi teknolojiler rekabetçilik için kritik önem kazanırken, veri yönetimi, dijital iş süreçleri, otomasyon, yeni iş modelleri, dijital beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi, lojistik ve tedarik zinciri yönetimi ile kamu hizmetleri gibi alanlarda önemli dönüşümler yaşanmaktadır”.

Dijitalleşme ve çevre dostu modern teknolojilere dayalı, uluslararası pazarlarda rekabet gücüne sahip, yeşil dönüşüm odaklı üretim yapılarının oluşturulmasının en önemli göstergelerinden birisi Ar-ge, yenilikçilik yatırımları ve harcamalarıdır. Gelişmiş ülkelerde Ar-Ge harcamaları GSYH’nin yüzde 2’si düzeyinde gerçekleşmektedir.

Ar-Ge ve yenilikçilik harcamaları, teknolojik gelişmelerle birlikte iş süreçlerinin daha hızlı, disiplinler arası, iş birliği odaklı, katılımcı ve iletişime açık olmasını sağlamakta, kullanıma açık veriler, kodlar, donanımlar yeni düşüncelerin hızla prototip ve ürünlere dönüşmesine olanak tanımaktadır. Türkiye’de son yirmi yılda Ar-Ge yatırımlarına sağlanan destekler ve özel sektör harcamalarında büyük artış gözlenmekte yine de Ar-Ge/GSYH oranlarının yüzde 1 düzeyinde seyrettiği görülmektedir. Gerek bölgede gerekse de ülke genelinde katma değeri ve teknolojisi yüksek sektörlerin yatırım yapmaları, bu yatırımların yaratacağı çarpan etkisiyle bağlı ve ilişkili olanlar başta olmak üzere diğer sektörlerin de gelişmesini tetikleyecek, imalat sanayi alt kolları ve üretimde Ar-Ge ve yenilikçilik odaklı yatırımların çeşitliliği, oran ve niceliklerinin artırılması bölgede üretimin rekabetçi bir yapı kazanmasına katkı sağlayacaktır. Ulusal planlarda da karşılık bulan bu türden yatırımların desteklenmesi, teşvik edilmesi ve özendirilmesinin plan döneminin de müdahale alanları arasında yer alması gerektiği değerlendirilmektedir.

Tablo 39 TR83 Bölgesi Ar-Ge Merkezleri, 2022

İl	Ar-Ge Merkezi	Sektör
Amasya	Silverline Endüstri ve Ticaret A.Ş.	Dayanıklı Tüketim Malları
Çorum	Alapala Makine Gıda San. ve Tic. A.Ş.	Makine ve Teçhizat İmalatı
Çorum	Ece Banyo Gereçleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Seramik ve Refrakter
Samsun	Borsan Kablo Elektrik Aydınlatma İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Elektronik
Samsun	Sampa Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Otomotiv Yan Sanayi
Samsun	Samsun Yurt Savunma Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Savunma Sanayi
Samsun	Selekt Bilgisayar İletişim Ürünleri İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.	Bilgisayar ve İletişim Teknolojileri

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Modern teknoloji ve insan kaynaklarına yapılan yatırımların, gelişme ve yüksek rekabet erkiyle geri dönüşünü sağlayacak yapılar niteliğiyle öne çıkan, Türkiye'deki Ar-Ge merkezlerinin sayısı 2022 yılında 1.242, tasarım merkezlerinin sayısı ise 323'e ulaşmıştır. TR83 Bölgesi'nde 7 Ar-Ge merkezi bulunmakta, bölgedeki bu kurumların sayısı ülke genelinin yalnızca yüzde 0,5'ini oluşturmaktadır. TR83 Bölgesi'ndeki tasarım merkezlerinin sayısı ise 1'dir. Her iki merkezin de rekabetçi üretim yapısının gerek koşullarından birisi olarak nicelik ve nitelikleriyle birlikte geliştirilmeleri, desteklenmeleri hedeflenmektedir. Tablo 39 ve 40'ta bölgede faaliyet gösteren tasarım ve Ar-Ge merkezleri bir arada verilmiştir.

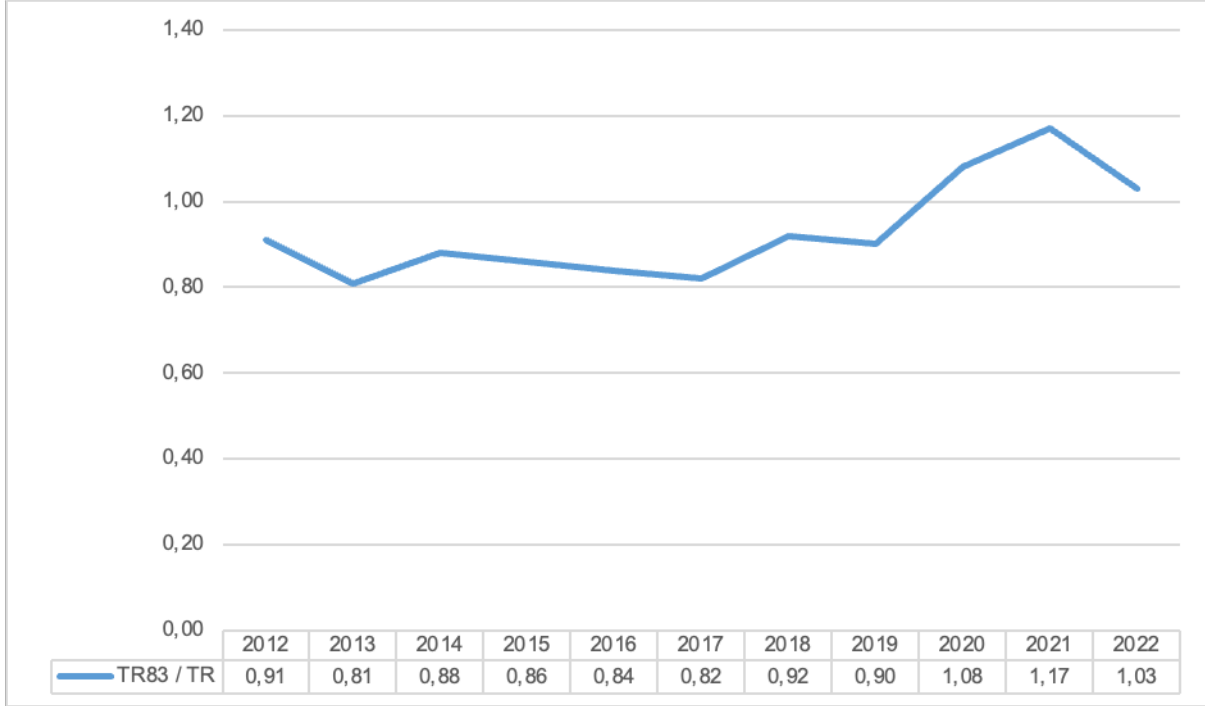
Tablo 40 TR83 Bölgesi Tasarım Merkezleri, 2022

İl	Tasarım Merkezi	Sektör
Amasya	Timay Çit Çit, Rivet ve Perçin San. Tic. A.Ş.	Makine ve Teçhizat İmalatı

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Bölgede faaliyetlerini sürdüren üniversitelerin tümünde 1 teknoloji transfer ofisi bulunmakta, Amasya Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi'nde 3, Hitit Üniversitesi'nde 12, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 6, Samsun Üniversitesi'nde 4, Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde ise 8 akademisyen görev yapmaktadır. Ofislerde; eğitim, tanıtım ve farkındalık, destek programlarından yararlanma, üniversite-sanayi işbirliği, fikrî ve sınai hakların yönetimi ve ticarileştirme, şirketleşme ve girişimcilik olmak üzere 5 başlıkta hizmet verilmektedir.

Şekil 38 TR83 Bölgesi Yenilik Gösterge Sayılarının Türkiye Payı, 2012-2022

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

Yerleşme sistemleri ve mekânsal organizasyonun, kümelenme, yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinden maksimum faydayı elde edecek şekilde düzenlenmesi; imalat sanayi alt kolları ve üretime yönelik sağlıklı planlama ile sürdürülebilir rekabetçi ekonomik yapılara erişim için atılması gereken adımlar arasındadır. İşletmelerin yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinden yararlanmasının en önemli araçlarından birisi, organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri gibi alanların geliştirilmesi ile bu alanlarda yer almalarının desteklenmesidir. XIX. yüzyılın sonunda sanayinin planlı yerleşimi, ortak altyapının kullanılarak sanayicilerin arsa gereksinimlerinin karşılanması ile kâr hadlerinin yükseltilmesine yönelik İngiltere’de ilk organize sanayi bölgeleri kurulmuş, İkinci Dünya Savaşı’yla birlikte organize sanayi bölgeleri devlet yatırımı olarak uygulanırken, az gelişmiş ülkelerde KOBİ’lerin geliştirilmesi hedefine hizmet edecek yeni bir kimliğe bürünmüştür. Bugün ileri ve geri bağlantıların güçlendirilmesi, verimliliğin artırılması ile girdi maliyetlerinin düşürülmesinin yanı sıra yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajları da sunan organize sanayi bölgeleri, dünya genelinde önemli çekim merkezleri olma niteliklerini sürdürmektedir.

2023 yılı mayıs ayı itibarıyla, Amasya’da ve Tokat’ta 5, Çorum’da 3, Samsun’da da 9 olmak üzere toplam 22 organize sanayi bölgesi bulunmakta, Türkiye’deki 392 organize sanayi bölgesinin yüzde 5,6’sını bölge OSB’leri oluşturmaktadır.

Türkiye’deki sanayi alanlarının ülke yüzölçümüne oranı yüzde 0,36’dır. Bu oran bölgede yüzde 0,18 düzeyinde bulunmakta plan döneminde önerilen sanayi alanlarının tamamlanması ile birlikte yüzde 33 artış kaydedilerek, yüzde 0,24’e yükseltilmesi hedeflenmektedir. Ülke genelindeki plansız sanayi alanları göz ardı edilirse bölge ortalamalarının Türkiye oranını yakalayacağı, rekabet gücünün kazanılmasında bu parsellerin kritik katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 41 TR83 Bölgesi Sanayi Alanlarının Yüzölçümü Payları (%), 2022

Sanayi Alanları	OSB	Endüstri Bölgesi	KSS	Serbest Bölge	Diğer (Plansız Sanayi Alanı*)	Toplam
Amasya	0,060	-	0,010	-	0,030	0,100
Çorum	0,100	-	0,020	-	0,050	0,170
Samsun	0,130	-	0,060	0,008	0,060	0,260
Tokat	0,100	-	0,030	-	0,030	0,160
TR83	0,100	-	0,030	0,002	0,040	0,180
Türkiye	0,140	0,020	0,030	0,001	0,170	0,360

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

*: Mevzuata uygun olarak onaylanmış planı bulunmayan ve/veya mevzuata uygun olarak onaylanmış planına aykırı bir şekilde yapılaşmış sanayi alanlarıdır.

Amasya'da 6, Çorum'da 7, Samsun'da 20 ve Tokat'ta 8 olmak TR83 Bölgesi'nde 41 adet sanayi sitesi bulunmaktadır. Samsun'daki sanayi sitelerindeki parsel toplam alanı il yüzölçümünün yüzde 0,04'ünü oluştururken, bu oran Türkiye'de yüzde 0,03'e diğer bölge illerinde ise yüzde 0,01'e düşmektedir.

Tablo 42 TR83 Bölgesi İlleri Sanayi Siteleri Alanları, 2022

İl	Sanayi Alanı (ha)	İl Yüzölçümü (ha)	Sanayi Alanı / Yüzölçümü (%)
Amasya	70,33	562.800	0,01
Çorum	297,78	1.282.000	0,02
Samsun	441,00	972.500	0,04
Tokat	133,70	1.004.200	0,01

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri

Amasya'da Hamamözü, Çorum'da Boğazkale, Dodurga, Lâçin, Samsun'da Atakum, Ayvacık, Kavak, Salıpazarı, Yakakent, Tokat'ta Almus, Artova, Başçiftlik ve Pazar ilçelerinde sanayi sitesi bulunmamaktadır.

Bölgedeki tek serbest bölge Samsun ilinde bulunmakta, halen 73 hektar alanda, 21 işletme ile faaliyetlerini sürdürmektedir. İşletmelerden 16'sının hububat, 3'ünün ahşap mobilya, 2'sinin de tıbbî aletler sektöründe hizmet verdiği serbest bölge, tamamen dolu olduğundan yer taleplerine yanıt verememektedir.

Bölgeye 10 bin yeni istihdam kazandırması ile 1,5 milyar dolar ihracat artışı sağlaması beklenen Orta Karadeniz Serbest Bölgesi Mayıs 2023'te kurulmuş, serbest bölgeyi işletmek üzere Orta Karadeniz Serbest Bölge Kurucu ve İşletici Anonim Şirketi (OSBAŞ) 30 yıl süreyle yetkili kılınmıştır. 644 dekar üzerinde kurulan serbest bölgenin, tamamlandığında 150 hektara ulaşarak Türkiye'nin en büyük beşinci serbest bölgesi olması hedeflenmektedir. Altyapı yatırımlarının biran önce tamamlanarak uzun süredir bekleyen taleplere yanıt verilmesinin, Orta Karadeniz Bölgesi kadar ülkemiz dış ticareti için de stratejik önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

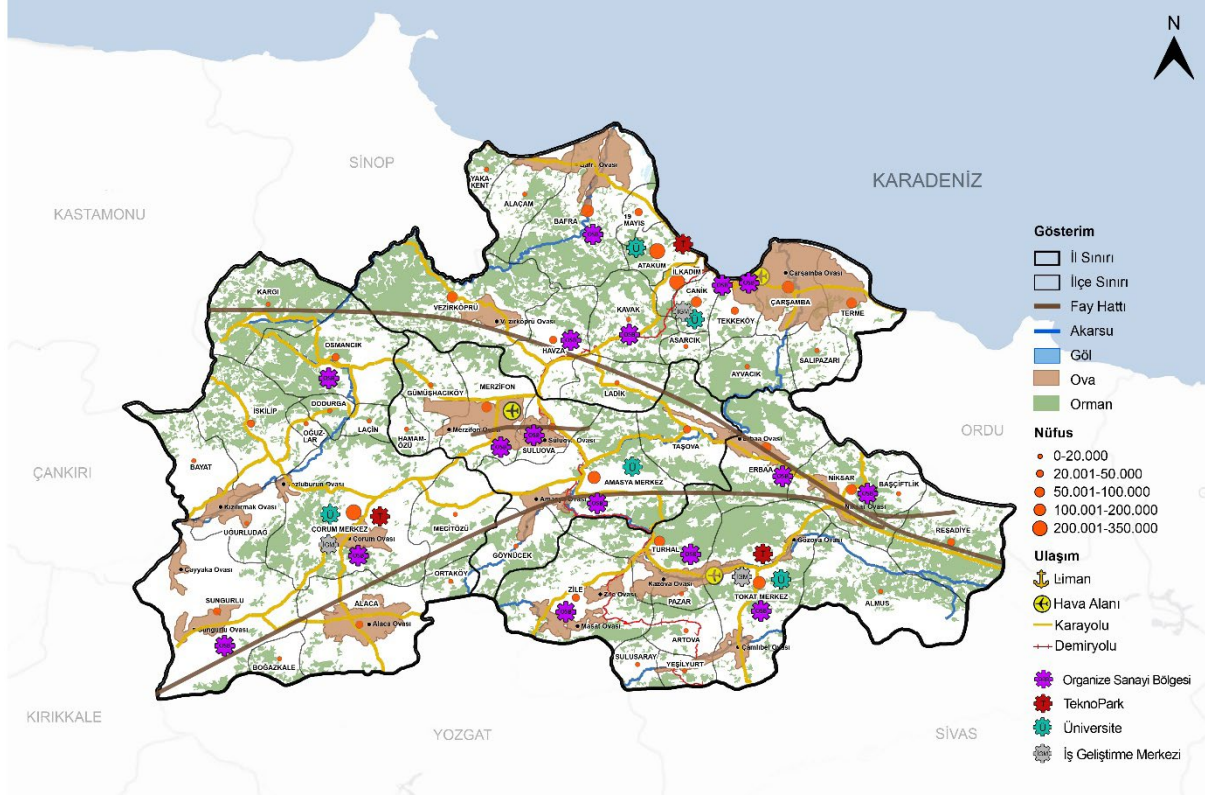
Tablo 43 TR83 Bölgesi, Serbest Bölgeler, 2022

	Alan (ha)	Firma Sayısı	İstihdam	Firmaların Sektörel Dağılımı (adet)
Samsun Serbest Bölgesi	73	21	125	Hububat (16) Ahşap Mobilya (3) Tıbbî Aletler (2)

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri

TR83 Bölgesi organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri ve üniversiteleri Şekil 39'da birlikte gösterilmiştir.

Şekil 39 TR83 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri, Teknoparklar ve Üniversiteler, 2022

TOBB, illerin üretebilme yeteneğine sahip olduğu ürünlerin sayılarını çıkararak, ürün çeşitliliği sıralaması gerçekleştirmiş, ülke genelinde 2021 yılı verilerine dayanan bu çalışmaya göre Samsun'un 643 ürünle 18, Çorum'un 488 ürünle 25, Tokat'ın 307 ürünle 37, Amasya'nın da 263 ürünle 49. sırada yer aldığı belirlenmiştir. TOBB'un ürün çeşitliliği çalışmasına göre Samsun, ülkede üretimi yapılabilen tüm ürünlerin yüzde 16,4, Çorum'un yüzde 12,4, Tokat'ın yüzde 7,8, Amasya'nın ise yüzde 6,7'sini üretebilecek yetenek ve üretim yapısına sahip olduğu görülmektedir. Listenin başında İstanbul yüzde 66,8, İzmir yüzde 58,6 ve Ankara yüzde 49,8'lik oranlarla bulunmaktadır.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın yararlanıcısı olduğu ve 2017 yılında uygulanan "Orta Karadeniz Bölgesi'nin Rekabetçiliğinin Arttırılması" AB projesi Teknik Destek Bileşeni kapsamında hazırlanan raporda yer alan analiz sonuçlarına göre; Amasya'da önem sırasına göre turizm, mermer ve madencilik, tarım, metal bazlı üretim, Çorum'da tahıl teknolojisi, gıda işleme makinelerinin imalatı, un değirmeni tesisleri ve makinelerinin üretimi, metal döküm ve kalıplama, enerji ve elektrik üretimi, deri ayakkabı imalatı, Samsun'da gıda ürünleri, işleyicileri ve paketleme, tarımsal sanayi, metal bazlı ürünler, makine imalatı, otomotiv yedek parçaları, cerrahî alet dâhil olmak üzere metal işleme ve havalandırma/fırın ve ısıtma, balık ve balık ürünleri, işlenmiş balık, balık yağı, hizmet temelli sektörler, sağlık turizmi, lojistik, güçlü imalatçıların varlığı ile tıp ve sağlık takviyeleri sektörü, Tokat'ta ise tarımsal gıda işleme, domates salçası, biber salçası, salamura asma yaprağı, tarımsal üretim, meyve, sebze ve et işleme, hazır giyim ve konfeksiyon imalatı öne çıkan rekabetçi sektörleri oluşturmaktadır.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın saha çalışmaları, AB destekli "Orta Karadeniz Bölgesi'nin Rekabetçiliğinin Arttırılması" projesi ve diğer analizlerde bölgede gelişmiş bir kümenin bulunmadığı buna karşılık, Amasya'da "ankastre"; Çorum'da "makine imalatı"; "Samsun'da medikal ve cerrahî el aletleri"; Tokat'ta ise "gıda" sektörünün gelişmekte olan, yine Amasya'da "doğal taşın kesilmesi ve işlenmesi"; Çorum'da "taş ve toprağa dayalı sanayi"; Samsun'da "otomotiv yedek parça", "mobilya imalatı", "su ürünleri yetiştiriciliği ve işlenmesi"; Tokat'ta ise "hazır giyim ve konfeksiyon" sektörlerinin potansiyel taşıyan küme sınıfında değerlendirilebilecekleri kabul edilmektedir.

Samsun merkezli, büyük çoğunluğunu küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin oluşturduğu tıbbî cihazlar ve sağlık endüstrisindeki yapılanma, bölge genelinde küme farkındalığıyla faaliyetlerini sürdüren tek oluşumdur. Her ne

kadar, henüz kritik kütleye ulaşmamış, tedarikçilerin temelini oluşturduğu geniş bir tabana yayılmamış olsa da, sektör temsilcilerinin 2011 yılından beri, bir dernek çatısı altında kümelenme faaliyetlerini yürüttükleri bilinmektedir. Samsun-Çorum ekseninde yoğunlaşma gösteren sağlık endüstrisi, katma değeri, ihracat kapasite ve oranları yüksek, gelişmeye açık bir iş kolu olmasının yanı sıra; plan döneminde geliştirilmesi hedeflenen savunma sanayi gibi sektörlerin büyümesini de ivmelendirmekte, bölgedeki orta-orta yüksek teknoloji üretim koridorunun da başlangıç noktasını oluşturmaktadır. On İkinci Kalkınma Planı'nda, "başta savunma sanayi olmak üzere diğer sektörlerden tıbbî cihaz sektörüne teknoloji transferi sağlayan projelerin destekleneceği" yine, dış ticaret açığı üzerinde etkisi ve katma değeri yüksek, ileri teknoloji yerli ürünlere küresel rekabetçilik unsurları gözetilerek kamu alım garantisi verileceği" vurgulanmaktadır. Plan döneminde, gerek ihracatın artırılması, yerli üretimin desteklenerek ithalata bağımlılığın azaltılması gerekse de orta yüksek ve yüksek teknoloji, yüksek katma değerli sürdürülebilir bir ekonomik yapının inşa edilmesi, savunma sanayi gibi stratejik öneme sahip sektörlerin bölge genelinde gelişmesine katkı sağlanması hedefleri doğrultusunda, kümelenme çalışmaları başta olmak üzere tıbbî cihazlar ve sağlık endüstrisinin desteklenmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

SGK istihdam verileri kullanılarak büyüklük, başatlık ve uzmanlık hesaplamaları gerçekleştirilmiş, seçilen bu üç başlıkta üç yıldız alan sektörlerin öne çıktığı kabulüyle rekabetçi ve kümelenme potansiyeline sahip sektörler belirlenmeye çalışılmıştır. Üç Yıldız Modeli'ne göre, büyüklük, başatlık ve uzmanlık analizlerinden 3 yıldız alan sektörler, rekabetçi sektörler olarak sınıflanmakta, TR83 Bölgesi'nde istihdam sayısına göre üç yıldız alan sektörün bulunmadığı, gıda ürünleri imalatı ve bina inşaatı iş kollarının ise işyeri sayısına göre üç yıldız alan sektörler niteliği kazandığı görülmektedir. Üç Yıldız Modeli'nden iki yıldız alan sektörler ise Tablo 44'te özetlendiği gibidir.

Tablo 44 TR83 Bölgesi Üç Yıldız Modeli, 2 Yıldız Alan Sektörler, 2022

İşyeri Sayısına Göre	İstihdama Göre
Ormanlık ve Tomrukçuluk	Bitkisel ve Hayvansal Üretim
Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştir.	Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştir.
Kömür ve Linyit Çıkartılması	Gıda Ürünlerinin İmalatı
Mobilya İmalatı	Giyim Eşyaları İmalatı
Suyun Toplanması Artırılması ve Dağıt.	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ür.
Kanalizasyon	Metalik Olmayan Ürünler İma.
Bina Dışı Yapıların İnşaatı	Suyun Toplanması Artırılması ve Dağıt.
Özel İnşaat Faaliyetleri	Kanalizasyon
Toptan ve Per. Tic. ve Mot. Taşı. On.	Bina İnşaatı
Perakende Tic. (Mot. Taşı. Onar. Har.)	Bina Dışı Yapıların İnşaatı
Kara Taşıma ve Boru Hattı Taşıma.	Özel İnşaat Faaliyetleri
Sigorta Reas. Emek. Fonl. (Zor. S. G. Hariç)	Toptan ve Per. Tic. ve Mot. Taşı. On.
Veterinerlik Hizmetleri	Perakende Tic. (Mot. Taşı. Onar. Har.)
Kamu Yön. ve Savunma Zor. Sos. Güv.	Kara Taşıma ve Boru Hattı Taşıma.
Eğitim	Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faal.
İnsan Sağlığı Hizmetleri	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyet.
Yatılı Bakım Faaliyetleri	Büro Yönetimi, Büro Desteği Faal.
	Kamu Yön. ve Savunma Zor. Sos. Güv.
	İnsan Sağlığı Hizmetleri
	Yatılı Bakım Faaliyetleri

Kaynak: SGK, Ajans Hesaplamaları

Yoğunlaşma analizleri, bir bölgede belirli bir iş kolundaki istihdamın ülkede aynı endüstrideki istihdama oranı olarak tanımlanmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları sektörel istihdam verileri kullanılarak, TR83 Bölgesi Avrupa Topluluğu Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması, Revize 2'ye göre (NACE Rev. 2) imalat sanayi alt kollarındaki yoğunlaşma oranları Tablo 45'te verildiği gibi elde edilmiştir.

Tablo 45 TR83 Bölgesi İmalat Sanayi Alt Kolları İstihdamında Yoğunlaşma Oranları, 2020

Sektör Kodu	Sektörler (NACE Rev.2.)	İstihdamda Yoğunlaşma Oranı
10	Gıda Ürünleri İmalatı	1,73
11	İçecek İmalatı	0,34
12	Tütün Ürünleri İmalatı	10,65
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	0,14
14	Giyim Eşyaları İmalatı	1,72
15	Deri ve İlgili Ürünler İmalatı	1,02
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç)	2,08
17	Kâğıt ve Kâğıt Ürünlerinin İmalatı	0,72
18	Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması	0,34
19	Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	0,18
20	Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	0,24
21	Temel Eczacılık Ürünlerinin ve Eczacığa İlişkin Malzemelerin İmalatı	0,46
22	Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	0,69
23	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	1,62
24	Ana Metal Sanayii	0,97
25	Fabrikasyon Metal Ürünlerin İmalatı (Makine Teçhizat Hariç)	0,57
26	Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	0,20
27	Elektrikli Teçhizat İmalatı	0,70
28	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	0,81
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İmalatı	0,46
30	Diğer Ulaşım Araçlarının İmalatı	0,06
31	Mobilya İmalatı	1,11
32	Diğer İmalatlar	1,59
33	Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı	0,85

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi Kayıtları

TR83 Bölgesi'nde yoğunlaşma oranı en yüksek imalat sanayi kolu tütün ürünleri imalatıdır. Türkiye'de sınırlı sayıdaki bölgede üretimi gerçekleştirilen tütünün bölge ve Samsun'daki geçmişi XX. yüzyılın öncesine kadar uzanmaktadır. Halen yabancı sermayeli bir kuruluşun üretim yaptığı tütün ürünleri, istihdamın yoğunlaştığı sektörlerden birisidir. Yoğunlaşma oranları yüksek diğer sektörler ise ağaç ve orman ürünleri ile taşta toprağa dayalı imalat sanayi alt kollarıdır. Teşvik sistemi olarak bilinen "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" kapsamındaki düzenlemelerle birlikte emek yoğun tekstil ve giyim eşyası üretiminin bölgede büyük ivme kaydettiği, özellikle Tokat ili organize sanayi bölgelerinin 6. bölge desteklerinden yararlanabilmesiyle birlikte ülkenin en büyük üretim tesislerine ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Bu sanayi kolunda ihracata dönük önemli adımların atıldığı bir üretim merkezi de Amasya ili Merzifon ve Suluova ilçeleridir. Elektrikli ev aletleri ile diğer makinelerin üretim aşamalarının önemli bir bileşeni durumundaki ara malı üretiminde bölge illerinde yığılma ve yoğunlaşmanın yaşandığı, büyük bölümü çevre ülkelere satılan un ve tahıl ticareti gerçekleştiren alanındaki en büyük sanayi kuruluşları ile Orta Anadolu Masifleri üzerinde yer almasıyla bölgenin görece üstünlüğe sahip olduğu doğal taş potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik sektörlerin de öne çıktığı görülmektedir.

İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl açıklanan birinci ve ikinci 500 sanayi firmaları listesi, iş dünyasının saygın ve en çok kullanılan veri setleri arasında gösterilmekte, il ve bölgelerin öne çıkan sektörleri ile bu iş kollarında söz sahibi işletmeler hakkında da bilgi verdiği kabul edilmektedir. ISO 2021 yılı listesinde, ilk 500 firma arasında bölgeden 7, ilk binde ise 16 firma bulunmakta iken bu değerlerin 2022 yılında sırasıyla 5 ve 10 olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Tablo 46'ya göre; bu firmaların 8'i gıda ürünleri imalatı iş kolunda hizmet vermektedir. İlk 500'deki

işletmelerin yüzde 1'i, ilk bindekilerin ise yüzde 1,5'ine TR83 Bölgesi illerinin ev sahipliği yaptığı, 14'ünün kayıtlı merkezinin Samsun, 2'sinin de Amasya olduğu, Tokat ve Çorum'dan ise listede kayıtlı firma bulunmadığı, yine aynı tablodan görülebilmektedir.

Tablo 46 ISO Birinci ve İkinci 500 Sanayi Firmaları Arasında TR83 Bölgesi Firmaları, 2022

ISO 2022	ISO 2021	İşletme Adı	İl/TSO	Sektör
98	87	Yeşilyurt Demir Çelik	Samsun/Samsun	Ana Metal Sanayii
273	345	Ulusoy Un	Samsun/Samsun	Gıda Ürünlerinin İmalatı
295	329	Sampa Otomotiv	Samsun/Samsun	Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı
456	470	Borsan Kablo	Samsun/Samsun	Elektrikli Teçhizat İmalatı
467	363	Kozlu Gıda	Amasya/Suluova	Gıda Ürünlerinin İmalatı
580	538	Unsan Un	Samsun/Samsun	Gıda Ürünlerinin İmalatı
595	497	Vezirköprü Orman Ürünleri	Samsun/Vezirköprü	Ağaç, Ağaç Ürünleri ve Mantar Ürünleri İmalatı (Mobilya Hariç)
651	-	Yeşilyurt Enerji Elektrik	Samsun/Samsun	Elektrik, Gaz, Buhar ve Havalandırma Sistemi Üretim ve Dağıtım
704	578	Sürsan Su Ürünleri	Samsun/Samsun	Gıda Ürünlerinin İmalatı
719	-	Pakun	Samsun/Bafra	Gıda Ürünlerinin İmalatı
738	719	Amasya Şeker Fabrikası	Amasya/Suluova	Gıda Ürünlerinin İmalatı
744	607	Samsun Yurt Savunma	Samsun/Samsun	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)
773	556	Erçal Fındık	Samsun/Samsun	Gıda Ürünlerinin İmalatı
578		Sürsan Su Ürünleri	Samsun/Samsun	Gıda Ürünlerinin İmalatı
607		Samsun Yurt Savunma	Samsun/Samsun	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)
994	408	Özyılmaz Fındık	Samsun/Çarşamba	Gıda Ürünlerinin İmalatı
997	900	As Çelik	Samsun/Samsun	Ana Metal Sanayii

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Türkiye'de maden ve hammadde kaynaklarını araştırmak, rezerv ve tenörlerini tespit ederek ekonomiye kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Kurumun ülke genelindeki potansiyel (görünür, muhtemel ve mümkün) maden rezervlerini belirlemeye yönelik çalışmalarını aralıksız sürdürdüğü, muhtemel ve mümkün rezervleri belirleme araştırmalarının ise açılan hammadde ocakları ve üretim merkezlerinden elde edilen bilgiler ışığında yürütüldüğü bilinmektedir.

Amasya ilinin MTA verilerine göre kayıtlı doğal taş potansiyel (görünür + muhtemel + mümkün) rezervi, 1,4 milyar m³tür. Sektör işletmelerinin aynı hammadde kaynaklarından yararlandığı Tokat ilinin potansiyel rezervi de dikkate alındığında toplam büyüklük 2,65 milyar m³e ulaşmaktadır. Amasya ile Tokat illerinde yoğunlaşan ve Orta Anadolu Masiflerinin de önemli bir bölümünü oluşturan doğal taş yatakları; rezervin yanı sıra desen, renk ve doku çeşitliliği gösteren bir zenginliğe de sahiptir. Her ne kadar bölgedeki doğal taş üretimi görece yeniyse de sarı-bal rengindeki Amasya Beji Doğal Taşı, görünüm ve kalitesiyle ulusal ve uluslararası ölçekte adını kısa zamanda duyurmayı başarmış, markalaşarak 45 ülkeye ihracatı gerçekleştirilmiş, üretim hacimleri de düzenli olarak artmıştır. Tokat ilinde sektör üretiminin desteklenmesi ve ihracatın artırılmasına yönelik blok ve mermer işleme tesisi ile mozaik üretim tesislerinin kurulması, yine taş ve toprağa dayalı sanayiinin önemli merkezlerinden birisi durumundaki Erbaa ilçesinde tuğla üretim tesisi yatırımlarının tamamlanması, plan döneminin önemli müdahale alanları arasında bulunmaktadır.

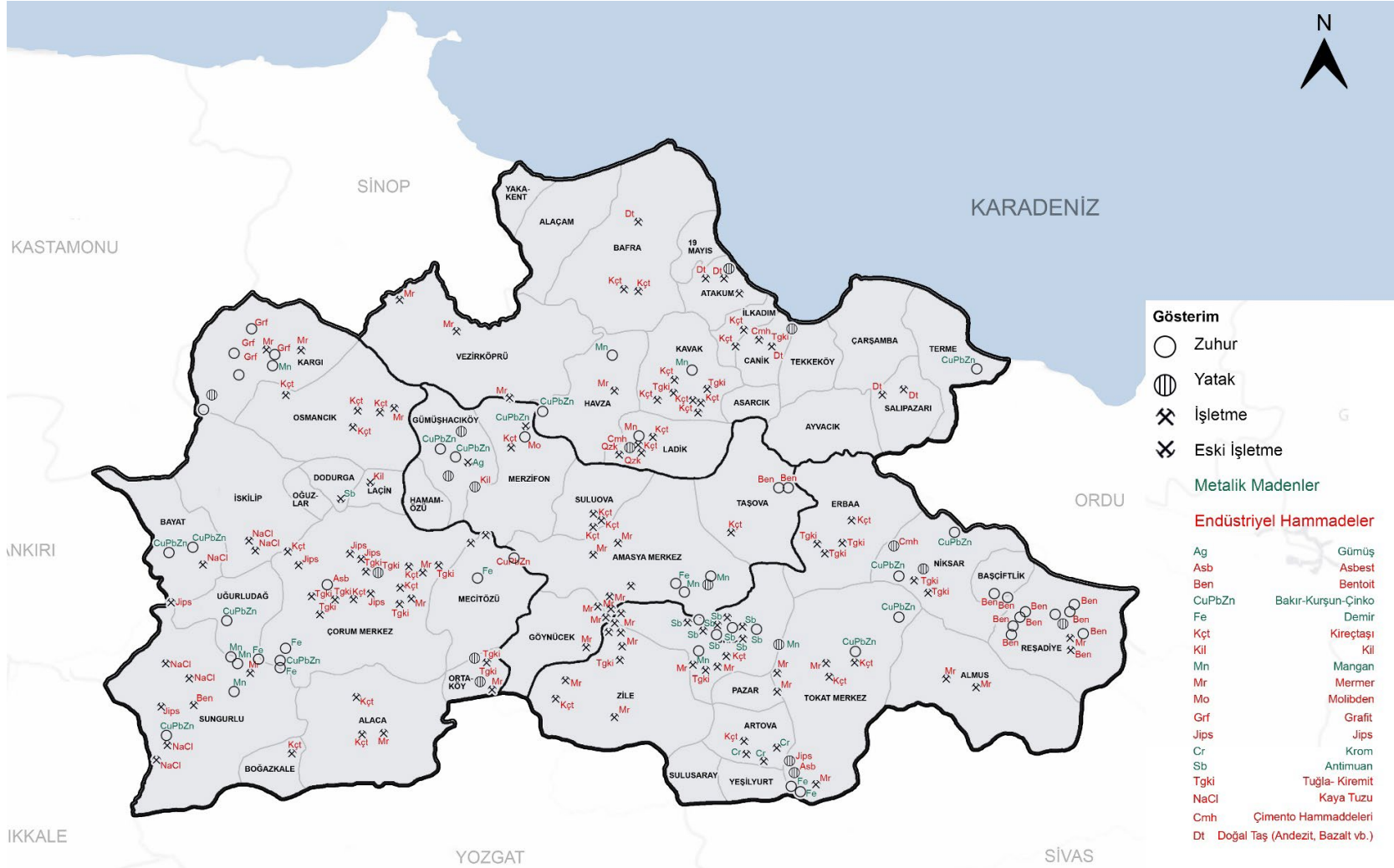
T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

OKA
ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE BLACK SEA DEVELOPMENT AGENCY

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI

Şekil 40 TR83 Bölgesi Maden ve Doğal Kaynakları

Kaynak: MTA

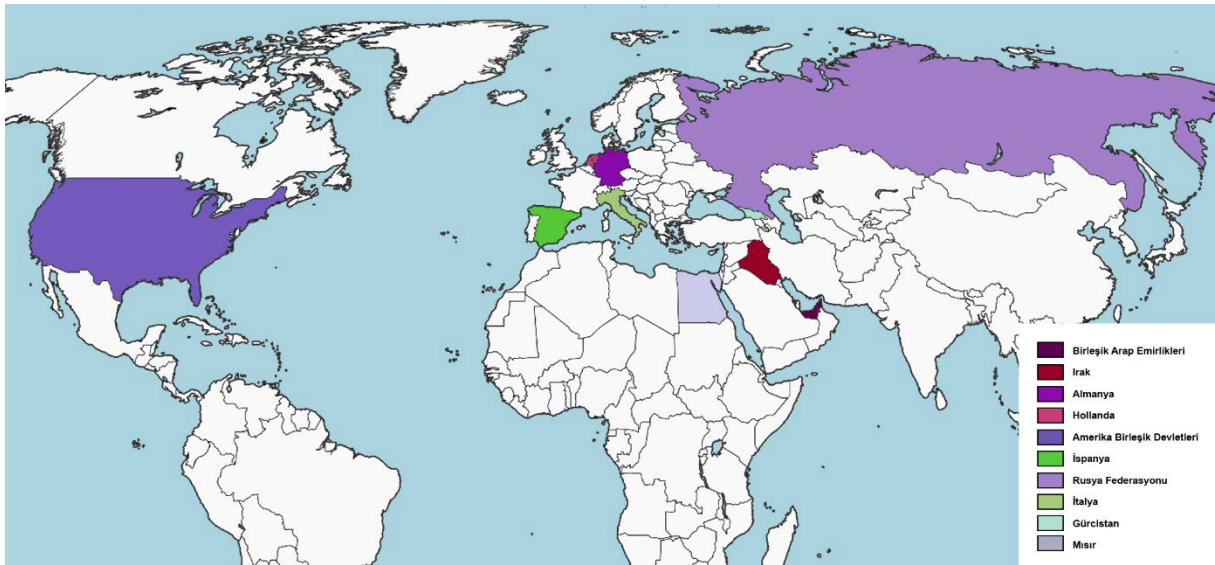
2009-2022 yılları arasında TR83 Bölgesi ihracatı, 2016, 2020 ve 2022 dışında, düzenli olarak yükselmiş, 2018'den itibaren de yükseliş ivmesinin büyüdüğü görülmüştür. 2017 yılında 745 milyon dolar düzeyinde bulunan bölge ihracatı, 2018 yılında 1 milyar 486 milyon dolara sıçrayarak yaklaşık ikiye katlanmış, sonraki yıllarda da büyüme eğilimini korumuştur. 2021 yılında 2018'e benzer şekilde ikinci bir yükseliş ivmesi yakalanmış, bu ivmeyle 4 milyar dolar çizgisi aşılmıştır. 2022 yılında bölge ihracatının 3,4 milyar dolar düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 47 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracatı, 2013-2022

İhracat Tutarı (milyon USD)										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Amasya	86	98	89	76	93	110	114	95	124	136
Çorum	175	241	333	210	172	715	1.540	909	2.634	1.887
Samsun	423	465	403	368	462	642	730	744	1.305	1.319
Tokat	28	28	23	17	18	19	19	30	35	44
TR83	712	832	848	670	745	1.486	2.403	1.779	4.099	3.386
Türkiye	161.481	166.505	150.982	149.247	164.495	177.169	180.833	169.638	225.214	254.170
TR83/ Türkiye (%)	0,44	0,50	0,56	0,45	0,45	0,84	1,33	1,05	1,82	1,33

Kaynak: TÜİK

Şekil 41 TR83 Bölgesi'nin En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler, 2009-2022

Kaynak: TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

2019 yılında, gerçekleştirilen altın ithalatına bağlı olarak 2,5 milyar dolara dayanan bölge ithalatı, 2020 yılında 3,5 milyara yaklaşmış, 2021 yılında görece düşse de 2022 yılında 5 milyar dolar aşılmıştır. 2013 yılında yaklaşık 936 milyon dolar olan bölge ithalatı 5,39 kat artarak 2022 yılında 5,05 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemde ülke ithalatının artış oranı ise yaklaşık 1,39 kattır.

Tablo 48 Türkiye ve TR83 Bölgesi İthalatı, 2013-2022

İthalat Tutarı (milyon USD)										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Amasya	26	36	26	43	40	48	40	39	46	46
Çorum	111	305	283	232	220	515	1.657	2.647	887	3.843
Samsun	778	774	646	558	765	828	707	788	1.148	1.137
Tokat	21	21	25	18	19	18	15	13	14	24
TR83	936	1.136	980	851	1.044	1.409	2.418	3.487	2.095	5.049
Türkiye	260.823	251.142	213.619	202.189	238.715	231.152	210.345	219.587	271.426	363.711
TR83/ Türkiye (%)	0,36	0,45	0,46	0,42	0,44	0,61	1,15	1,59	0,77	1,39

Kaynak: TÜİK

TR83 Bölgesi'nin, Samsun ilinin net ithalatçı konumu nedeniyle dış açıklar verdiği, son yıllarda ise Çorum'un kıymetli metal ve taşları faslından gerçekleştirdiği büyük hacimli ihracat ve ithalatlara bağlı olarak yönünü belirlediği görülmektedir. Örneğin 2020 yılında Çorum'un ithalat hacimlerinin çizdiği doğrultuda 1 milyar 738 milyon dolar dış açık verilmişken, ertesi yıl net ihracat pozitifte dönerek 2 milyar dolara yükselmiş, 2022 yılı net ithalatı ise 1,67 milyar düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer bir durum ülkemizde de görülmektedir. İthalatın yüksek hacimlerle gerçekleştirildiği yılların ardından işlenerek dünya pazarlarına ticareti yapılan altına bağlı olarak net ihracat gelirleri kayıtlara geçmektedir. Tablo 49'da Türkiye ve TR83 Bölgesi net ihracat tutarları bir arada verilmiştir.

Tablo 49 Türkiye ve TR83 Bölgesi Net İhracatı, 2013-2022

Net İhracat Tutarı (milyon USD)										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Amasya	61	62	62	33	53	62	74	56	79	90
Çorum	64	-64	50	-22	-48	200	-117	-1.738	1.747	-1.956
Samsun	-355	-308	-243	-190	-303	-186	23	-44	157	181
Tokat	7	6	-2	-1	-1	2	4	17	21	20
TR83	-224	-304	-132	-180	-299	77	-15	-1.708	2.004	-1.664
Türkiye	-99.342	-84.638	-62.637	-52.942	-74.221	-53.984	-29.512	-49.949	-46.211	-109.541
TR83/ Türkiye (%)	0,23	0,36	0,21	0,34	0,40	-0,14	0,05	3,42	-4,34	1,52

Kaynak: TÜİK

*: Negatif sonuçlar net ithalat yapıldığını göstermektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "sürdürülebilir ve güçlü bir büyüme dinamiğinin yeşil ve dijital dönüşümle uyumlu bir şekilde yaşama geçirilmesi amacıyla ve 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda, enerji, imalat sanayi, ulaştırma ve tarım sektörlerinin gereksinim duyduğu teknoloji ve altyapı yatırımlarının desteklenmesi, yeşil ve dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik finansman ve teşvik mekanizmalarının kurgulanması" kritik önem taşımaktadır.

Bu bağlamda TR83 Bölgesi kamu yatırım programında yer alan imalat sanayi ve üretim altyapısı yatırımları Tablo 50'de özetlendiği gibidir:

Tablo 50 TR83 Bölgesi, İmalat Sanayi ve üretim Altyapısı Kamu Yatırımları, 2020-2025

İl	Tür	Proje Adı	Başlangıç-Bitiş Yılı	Proje Tutarı (milyon TL)
Amasya	Aritma Tesisi	Merzifon (II. Tevsii) Aritma Tesisi	2022 sonrası yeni proje	32
Samsun	Etüt-Proje	Samsun Sanayi Sitesi Dönüşümü	2020-2025	5
Samsun	Sera Altyapısı	Bafra Sera OSB	2022-2023	22
Tokat	İnşaat	Tokat Sanayi Sitesi Dönüşümü	2020-2025	480

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Samsun Büyükşehir Belediyesi tarafından temeli 2021 yılında atılan ve 700 dekar arazi üzerine 1.526'sı sanayi, 82'si de ticari tip olmak üzere toplam 1.608 iş yerinin inşa edileceği sanayi sitesinin yüzde 36'sı tamamlanmış, başvurular 2022 yılı haziran ayında alınmaya başlanmıştır. Sitenin 2023 yılında hizmete açılması beklenmektedir. Bafra Sera OSB'de 2021 yılında başlanan altyapı çalışmaları ile Tokat-Turhal karayolu üzerindeki 540 bin metrekare arazi üzerinde yapımı devam eden sanayi sitesinin önümüzdeki yıllarda hizmete girmesi beklenmektedir.

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, kurulduğu günden 2022 yılı sonuna kadar 1.101 projeye, 2022 fiyatlarıyla, 2,14 milyar TL destek sağlamış, eş finansmanla birlikte bölgede gerçekleştirilen yatırım tutarı 3,94 milyar lirayı aşmıştır. Ortalama destek oranının yüzde 54 olduğu ajans desteklerinden, Samsun ili yaklaşık yüzde 34, Tokat yüzde 22,22, Amasya yüzde 22,15 ve Çorum yüzde 20,87 pay almıştır.

Tablo 51 OKA Malî Destekleri, 2009-2022

İl	Proje Sayısı*	Hibe Miktarı (milyon TL)**	Eş Finansmanla Birlikte Toplam Yatırım Miktarı (milyon TL)**
Amasya	239	452	873
Çorum	237	460	822
Samsun	355	760	1.370
Tokat	210	467	875
TR83	1.101	2.139	3.941

Kaynak: OKA (2023 yılı fiyatlarıyla düzenlenmiştir.)

*Toplam imzalanan proje sayısıdır.

**Sözleşmedeki hibe ve toplam yatırım tutarlarıdır.

Ajans desteklerinden kâr amacı güden işletmelere -KOBİ'lere- açık olan toplam üç proje teklif çağrısından 218 KOBİ yararlanmış, bu projelere Ajans tarafından, 2022 yılı fiyatlarıyla 489.384.293,71 TL destek sağlanmıştır. Bu destekle yaşama geçirilen yatırım tutarı, yine 2022 yılı fiyatlarıyla 1.032.293.369,33 TL'ye ulaşırken, ortalama destek oranı yüzde 47,4 olarak gerçekleşmiştir. Özel sektör kuruluşlarının yararlanabildiği bu programlarda yaşama geçirilen proje sayısı desteklenen proje havuzunun yüzde 20,7'sini, tutarı ise yüzde 15,3'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 52 OKA KOBİ Malî Destek programları, 2009-2022

Yıl	Proje Sayısı*	Hibe Miktarı (milyon TL)**	Eş Finansmanla Birlikte Toplam Yatırım Miktarı (milyon TL)**
2009	79	187	397
2011	65	157	330
2014	74	146	305

Kaynak: OKA (2023 yılı fiyatlarıyla düzenlenmiştir.)

*Toplam imzalanan proje sayısıdır.

**Sözleşmedeki hibe ve toplam yatırım tutarlarıdır.

Ajans destekleri içerisinde son derece sınırlı ve yetersiz kaldığı anlaşılan KOBİ'ler başta olmak üzere kâr amacı güden kuruluşlara yönelik olanların nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi, sektör içerisinde işletmeler arasındaki dengeleri daha az etkileyen, ortaklık kültürüne daha uygun ve çok daha fazla yararlanıcının efektif sonuçlar elde edebileceği finansman desteği gibi mekanizmaların geliştirilmesi ile finansal enstrümanların çeşitlendirilmesinin plan döneminde yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, küçük ölçekli altyapı malî destek programlarının rekabetçi yapılara azamî katkı sağlayacak şekilde sektör odaklı kurgulanması, diğer kurum destekleri ile ikileşmenin önlenerek tamamlayıcılık ilkesinin dikkate alınması ve çarpan etkisi yaratılmasına çaba gösterilmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun IPARD desteklerini uyguladığı 42 il arasında TR83 Bölgesi illeri de bulunmakta, KOSGEB, TKDK ve diğer desteklerden bölgedeki girişimcilerin, işletmelerin ve kurumların yararlanabilmesi için iletişim kanallarının geliştirilmesi, farkındalık ve tanıtım çalışmaları, ortaklık kültürü ve proje döngüsü yönetimi eğitimlerinin optimum katkıyı sağlayacak insan kaynağı tarafından bilinirliği ve uygulanması plan dönemi müdahale alanları içerisinde yer alacaktır.

2019 yılında başlayan ve küresel bir köye dönüşen dünyamızı çok kısa bir sürede etkisi altına alan salgın sürecinde kırılgan ekonomi ve gelişmemiş ülkelerde gıda güvenliği olumsuz etkilenmiş, kadın ve çocukların beslenmesi ile ilgili son yıllarda elde edilen kazanımların yitirilmesi riski ile karşı karşıya kalınmıştır. İklim değişikliği, savaşlar, zoonotik hastalıklar, ekonomik şoklar gıda güvenliğini tehdit etmekte, Çin Halk Cumhuriyeti gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kişi başına gelirin yükselmesiyle değişen tüketim alışkanlıkları fiyat artışlarını tetiklemektedir. Rusya Ukrayna savaşının gıda fiyatları ve tedariki üzerindeki olumsuz etkileri devam etmekte, dünya buğday ihracatının yaklaşık yüzde 25'ini gerçekleştiren bu iki ülkedeki çatışmalar yalnızca buğday değil, mısır, arpa ve yemelik yağ fiyatlarında da önemli artışlara neden olmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre, Nisan 2022'de Tarım Fiyat Endeksi, Ocak 2021'e göre yüzde 43 artış göstermiş, kısa vadede çiftçilerin daha uygun koşullarda girdi tedariki için desteklenmesi, gıda krizi ile mücadelede önemli bir politika önceliği olarak gündeme girmiştir. Uzun vadede iklim değişikliği, çatışmalar ve ekonomik şoklara daha dayanıklı bir sistemin oluşturulması için kaynak verimliliğinin artırılması ve az sayıda tedarikçiye olan bağımlılığın azaltılmasının gerekliliği önemini korumayı sürdürmektedir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşılmasını sağlamak üzere "güvenli ve besleyici gıdaya erişim, sürdürülebilir tüketimin ve üretimin yaygınlaştırılması, salgın süreçleri ve etkilerinin de dikkate alınarak, gıda güvenliği açıklarına karşı dayanıklılık oluşturulması amacıyla 2021 yılında Gıda Sistemleri Zirvesi düzenlenmiş, zirve kararları doğrultusunda, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 110 ülke, "ulusal yol haritalarını" hazırlamıştır. 2030 yılına kadar gıda sistemlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlaması beklenen ve T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yayımlanarak yürürlüğe konulan ulusal yol haritasındaki öncelikli hedefler aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

1. Güvenilir ve besleyici gıdaya özellikle hassas grupların adil erişiminin geliştirilmesi,
2. Yenilikçi yöntemlerle denetim ve kontrolleri güçlendirerek halk sağlığı ve gıda güvenliğinin geliştirilmesi,
3. Tarım ve gıda sektöründe tedarik ve değer zincirinin sürdürülebilirliğinin teşvik edilmesi ve gıda kaybı ve israfının azaltılması,
4. Tüketicilerde bilincin artırılması ve sürdürülebilir tüketimin teşvik edilmesi,
5. İklim değişikliğine uyumlu üretim modellerinin iyileştirilmesi,

6. Su kaynaklarının verimli kullanılması,
7. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
8. Tarım ve gıda sektöründe dezavantajlı gruplar için daha kapsayıcı politika ve tedbirler geliştirilmesi,
9. Kırsal yaşamın canlandırılması,
10. İklim değişikliği, doğal afetler ve beklenmeyen krizlere karşı gıda sistemlerinin dayanıklılığının yükseltilmesi.

Gıda Sistemleri Ulusal Yol Haritasında, “verimlilik ve refah standartlarını yükseltmek için üniversiteleri, teknoloji firmalarını ve çiftçileri ihtiyaçlarına göre eşleştirerek ortak bir platformda buluşturmada, hızlandırıcı programları içeren bazı iş modellerini uygulamakta, kalkınma ajanslarının önemli bir rol üstlendiğine vurgu yapılmakta, ajanslar ve yerel yönetimler aracılığıyla, bölgeler ve şehirlerin gıda sistemleri stratejilerini geliştirmelerinin teşvik edilmesinin altı çizilmektedir.

Bölge tarımının, sanayi ve uluslararası pazarların gerektirdiği daha bilgili, yüksek teknolojiye dayanan, uluslararası standartlara uygun üretim yapan bir yapıya kavuşturulması, planlama ve projelerle sürdürülebilirliğinin sağlanması, TKDK başta olmak üzere tüm desteklerden yararlanılması kapsamındaki çalışmalar ile ekonomik faaliyetlerde çeşitliliğin artırılması, tarımdan kopan nüfusun nitelikli işgücüne dönüştürülmesi ve mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı yapacak insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik programların tasarlanması gerektiği bilinmektedir.

TR83 Bölgesi’nde tarımsal işgücünde yıllardır yaşanan azalışın yol açtığı işgücü kayıplarını durduracak, kırsalda gelir çeşitlenmesi, özellikle tarım sektörü ve tarımsal sanayi gibi bağlı iş kollarında rekabet edebilirlik, örgütlü yapılar, tedarik zincirlerinin eksik ve görece zayıf halkaları ile sektörel ve istihdam destekleri enstrümanlarının geliştirilmesi gerek sürdürülebilir kalkınma gerekse de her alanda rekabet gücünün yeniden kazanılması için stratejik önem taşımaktadır.

Finansmana erişim ülke ve bölgemizde işletmelerin neredeyse tamamına yakınına oluşturan KOBİ’lerin kuluçka dönemleri, büyüme, uluslararası pazarların gerektirdiği zengin ürün gamı, yenilikçi yaklaşımlar ve yeşil dönüşüm için zorunlu iken, yeni fırsat pencerelerinin açılmasının beklendiği yakın gelecekte, mikro ölçekte işletmeden makro ölçekte bölgeye kadar rekabetçi bir üretim yapısının inşa edilmesinde de kritik önem taşımaktadır.

Bölgenin tüm kaynaklarının yüksek verimle ve sürdürülebilir kullanımla değerlendirilmesi, bu kaynakları harekete geçirecek girişimcilerin yaratılması, sermaye birikiminin bölgeye optimum katkıyı sağlayacak şekilde organize edilmesinin özendirilmesi ile yatırımcıya her düzeyde yardımcı olunarak önünün açılması gerekmekte; küreselleşme olgusunun dünyanın en ücra köşelerine ulaştığı günümüzde çağa ayak uydurularak teknolojik yeniliklerin izlenmesi, inovasyon kültürüne dayanan farklılaştırma ve odaklanma stratejilerinin öncülüğünde katma değeri yüksek ürünler ile uluslararası pazarlarda boy gösterilmesi önümüzdeki dönemde bölgesel kalkınmanın gerektirdiği stratejik müdahale alanları arasında yer almaktadır.

Turizm sektörü; içerdiği gelişmiş teknolojilere karşın emek yoğun, yüksek sabit sermaye yatırımları gerektiren, bileşik ürün üretebilme yeteneğine sahip, kısa sürede esneklik gösteremediğinden konaklama yatırımlarında arz sorunuyla karşılaşılabilen, sosyal, politik ve ekonomik konjonktürler başta olmak üzere gelişim ve değişimlere son derece duyarlı bir ekonomik faaliyetler topluluğudur. Ülkelere döviz girdisi sağlarken, verimlilik ve istihdamı artırmakta, yükselttiği iletişim ve etkileme gücü ile bütünleştirici iklim ve barış ortamı yaratılmasına katkı yapmakta, dış ticaret açığının ve işsizliğin azaltılmasında da önemli roller üstlenmektedir. Üstlendiği çok boyutlu müdahale alanları ve bu rollerin, turizme dünya genelinde ve birçok ülkede, tartışılmayan stratejik bir öncelik ve üstünlük kazandırdığı görülmektedir.

Turizm, boş zaman ve gelir düzeyine bağlı olarak zaman içerisinde büyümesini devam ettirmiş, günümüzde de dünyanın en büyük hizmetler sektörü kolu olma özelliğini elde etmiştir. Turizm hareketine katılanların sayısı da küresel ölçekte sürekli artış gösterirken, uygun ekonomik koşullar, güçlü tüketim harcamaları dönemi, işsizlik oranlarındaki azalmalar, havayolu ulaşımını kolaylaştıran görece düşük petrol fiyatları ile birçok destinasyonun terör etkisinden uzak kalması büyümenin diğer önemli etkenleri arasında sayılabilmektedir. 1950 yılında 25 milyon düzeyinde bulunan uluslararası turist varışları, UNWTO verilerine göre, 2018 yılında bir önceki yıla göre yüzde 5,6 artarak 1 milyar 408 milyon kişiye ulaşmıştır. Söz konusu büyüme, 1950-2005 yılları arasında turist sayısı

bakımından yıllık ortalama yüzde 6,5 ve turizm gelirleri için de yüzde 11,2 düzeyinde gerçekleşmiş, 2010 yılından itibaren de düzenli artan uluslararası turist varışları, COVID-19 pandemisinin etkilerinin henüz hissedilmediği 2019 yılında, ortalamanın altında bir büyüme ile 1 milyar 460 milyon kişi ile zirve noktasına yerleşmiştir. 2030 yılında yaklaşık 1 milyar 800 milyon kişiye ulaşması beklenen bu değer, sektörün dünya ve Türkiye açısından önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. WTTC'ye göre yolculuk ve turizm, küresel ekonomiye 2017 yılında 2,6 trilyonu doğrudan olmak üzere, dolaylı ve uyarılmış etkileriyle birlikte 8,3 trilyon dolarlık katkı sağlamıştır. Bu katkı, küresel GSYH'nin yüzde 4,6'sı büyüklüğünde bir değere eşit iken, diğer tüm sektörlerden tarım, (imalat sanayi, bilgi ve iletişim, sağlık, vb.) daha yüksek oranda bir büyümeye de işaret etmektedir. 2017 yılında elde edilen bu tutar, küresel hizmet ihracatının yüzde 30'unu, toplam ihracatın da yüzde 6,5'ini karşılayarak en yüksek değerine ulaşmış, bu oranlar 2018 ve 2019 yıllarında da yaklaşık olarak korunmuştur. UNTWO veri tabanına göre, 2019 yılı yolculuk harcamaları dışındaki dünya turizm gelirleri toplamı 1 trilyon 323 milyar Amerikan dolarıdır. Bu gelirlerin yüzde 64'üne karşı gelen 845 milyar doları gelişmiş ülkeler, geri kalanı da gelişmekte olan ülkelerdeki destinasyonlardan elde edilmiştir.

Günümüzde dünya turizm sektörü; terörizm, COVID-19, kuş gribi ve diğer salgın hastalıklar, doğal afetler, petrol fiyatlarındaki artış, döviz kurlarındaki dalgalanmalar ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki siyasi kriz ve istikrarsızlıklar gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmakta, bu etkenlerden en fazla etkilenen sektör olarak göze çarparken, yapısal kırılma çözümleri üretmeye yönelik düzenlemeler de UNTWO koordinasyonunda çeşitli senaryolar üzerinden sürdürülmektedir. COVID-19 pandemisi sürecinde, Uluslararası Tur Operatörleri Birliği, Pasifik Asya Seyahat Birliği, Uluslararası Otel ve Restoranlar Birliği ve Uluslararası Hava Ulaştırması Birliği gibi örgütlerle ortak hareket etme, bilgi paylaşma ve kamuoyuna net, bilinçli ve coğrafi bölgelere özel mesajlar verme gibi konularda çeşitli kararlar alınmışsa da bu önlemlerin etkileri sınırlı düzeyde kalmış, turizm, doğası gereği, süreçten en fazla etkilenen sektör ve iş kolları arasında ilk sıralardaki yerini almıştır. 2020 ve 2021 yıllarında gerek turist sayısı gerekse de gelirlerinde büyük düşüşler yaşanmış, 2020 yılında dünya genelinde turizm hareketine katılan sayısı, 2019 yılına göre, ortalama yüzde 73 düşerken, Asya-Pasifik Bölgesinde bu oran yüzde 84'lere ulaşmıştır. 2021 yılında aynı bölgeler için sırasıyla bu oranlar yüzde 71 ve yüzde 94 iken, ülkemizde yüzde 69'lar düzeyinde seyretmiştir.

Son dönemde, dünyada turizm sektörünü dönüştüren bu eğilimlerin, küresel ölçekte ziyaretçilerin turizme yönelik beklentilerinde de köklü değişimlere yol açtığı sektördeki tüm aktörler tarafından dile getirilmektedir. Bazı pazarlarda 3S'nin yani deniz, kum, güneş üçlüsünün yerini doğa ve ekoloji temelli, sürdürülebilirlik ve sorumluluk unsurlarını içeren turizm türleri almaya başlamış, buna bağlı olarak gelişen 3E yani "eğlenme, heyecan, eğitim" üçlüsü, yeşil yaşam tarzı ve artan ekolojik problemlere yönelik farkındalık ile bütünleşmiştir. Ayrıca, Akdeniz Bölgesinde 4L yani "boş zaman, öğrenme, manzara, limit" dörtlüsü ile yeni bir turizm formunun ortaya çıktığı ve gittikçe yaygınlaşmaya başladığı da görülmektedir. Yine yakın gelecekte 2030 yılında, UNWTO'ya göre, 1,8 milyar kişiye ulaşacağı tahmin edilen küresel turizm hareketinden aslan payını Kuzey doğu Asya ile Güney Avrupa/Akdeniz çanağının alacağı kabul edilmekte, bu beklenti de Türkiye'nin dünya turizmindeki önemini koruyacağına işaret etmektedir. Nitekim, WTTC'nin pandemi koşulları öncesinde, 2015 yılında kaleme aldığı raporda, on yıl içerisinde "Türkiye'nin turizm talebinde en fazla büyüyen ikinci, arzında ise dördüncü ülke olacağı" belirtilmiştir.

Küresel turizm hareketinde yaşanan gelişim ve değişime paralel olarak Türkiye turizminde de önemli adımların atıldığı görülmekte, 1980 yılının ülkemizde sektör için âdeta bir dönüm noktası olduğu kabul edilmektedir. 24 Ocak Kararları ile birlikte Türkiye'de dışa açık ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmış ve ithal ikameci sanayileşme yerini ihracata dayalı büyüme hamlesine bırakmıştır.

Sektörde yeni bir süreci başlatmak, uzun vadeli ve sağlıklı gelişmeyi sağlamak üzere turizm sektörü ana planının hazırlanması gerekliliği üzerinde tüm aktörlerce mutabık kalınmış ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ile Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007–2013) hazırlanmıştır. 2007 yılında Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye Turizm Stratejisi 2023'ün vizyonu; "turizmi, istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede öncü bir sektör konumuna ulaştırmak ve Türkiye'yi 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk 5 ülke arasında uluslararası bir marka haline getirmek" olarak belirlenmiştir.

2011-2015 döneminde turist girişleri açısından dünyada 6. sıraya yükselen Türkiye, 2016'da 10. sırada yer almış, turist sayısı ve gelirlerinde büyük düşüş yaşanırken, 2017 yılından itibaren alınan önlemlerle birlikte hızla toparlanarak pandemi etkilerinin henüz hissedilmediği 2019 yılında ilk on içerisindeki, 6. sıradaki, yerini geri almayı

başarmıştır. Bir önceki yıla göre, 31,7'lik bir artış ile 2017 yılında Türkiye'ye gelen toplam ziyaretçi sayısı 38 milyon kişi, turizm geliri ise 26,3 milyar Amerikan doları olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre, 2019 yılında yüzde 36'lık artışla 51,86 milyon turist ve 34,52 milyar dolarlık turizm geliri elde edilmiş ve bugüne kadarki en yüksek değerlere ulaşılmıştır. Turizm gelirlerinde yaşanan artış bir önceki yıla göre yüzde 17, 2017 yılına göre ise yüzde 30 düzeyindedir. 2017 yılında dünyadaki toplam yolculuk sayısından yüzde 3 pay alan Türkiye, yüzde 3,5'lik oranla 2019 yılını tamamlamış, aynı yıl, turist sayısının yüzde 86,2'sini, gelirlerin de yüzde 83,3'ünü yabancı ziyaretçilerden elde ederek dünya turizm sıralamasında 12. sıradaki yerini korumuştur.

2019 yılı verilerine göre, ülkemizi ziyaret eden turistlerin yaklaşık yüzde 37'si Avrupa, yüzde 30'u da Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerindedir. En çok ziyaretçi gönderen ülkeler sıralamasında ise Rusya yüzde 21,5 ile birinci, Almanya yüzde 8,15 ile ikinci, İngiltere yüzde 7,3 ile üçüncü ve İran da yüzde 4,8 ile dördüncü sırada bulunmaktadır. Pandemi etkisi ile kısa vadede bölgesel destinasyon ziyaretlerinin ağırlık kazanacağı, görece uzak yerlere yapılacak yolculukların ise azalacağı tahmin edilmekte, Türkiye turizmi içerisinde ağırlığı bulunan komşu ülkelerimizin mevcut pozisyonlarını bir süre daha koruyacağı tahmin edilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "Türkiye, kültürel zenginliği ve tarihî derinliği sayesinde bölgesel ve küresel çapta etki ve çekim merkezi olma potansiyeline sahiptir. Türk kültürünün tanıtımı ve millî kültür endüstrisinin uluslararası pazarlara ulaşması ile rekabetçiliğinin sağlanabilmesi"ne yönelik çalışmalar kritik önem taşımaktadır.

Destinasyon yönetimi, "turizm yatırım planlamasından tanıtıma, teşvik ve destek uygulamalarından ilgili diğer her türden kararların merkez ile yerel aktörler arasındaki sinerji ile alınması, özel sektör finansmanının ortak bir havuzda buluşturulması ve turizme ilişkin faaliyetlerin yerelde etkin yönetilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşları ve sektörle ilgili kararlara katılımını yükseltecek, bütüncül bir bakış açısıyla turizm türlerini bütünleştirecek ve hareketliliğin deniz turizminden alternatif turizme kaydırılarak mevsimsellik sorununun ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacak destinasyon yönetimine geçilmesi çerçevesindeki çabalar bugüne kadar yetersiz kalmış, Türkiye Turizm Stratejisi belgesinde vurgulanan, Ulusal Turizm Konseyinin kurulması ve destinasyon yönetimi örgütlenmelerinin oluşturulmasına yönelik yasal ve sistematik işbirliği alt yapısının geliştirilmesi de bugüne kadar başarılamamıştır.

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerinden oluşan Orta Karadeniz Bölgesi, Yeşilirmak, kolları ve Kızılırmak tarafından sulanan ovaları ile tarihî boyunca önemli bir tarımsal üretim merkezi olmuş, Anadolu'nun Karadeniz'e açılan kapısı niteliğiyle, Kral Yolu, İpek Yolu gibi ticaret yollarına da ev sahipliği yapmıştır. "İrmakların buluştuğu, yolların kavuştuğu" bölge toprakları; Asur Ticaret Kolonilerinden (M.Ö 1950- M.Ö. 1750) günümüze kadar devam eden kesintisiz tarihî çizgisıyla zengin bir kültürel mirasa da sahiptir. Bu mirasa katkı sağlayan uygarlıklardan bazıları Hititler, Frigler, Lidya, Kimmer, İskit, Med, Pers, Pontos, Roma, Bizans, Danişmend, Selçuklu ve Osmanlı Devletleri olarak sayılabilirken, bu uygarlıklardan günümüze taşınan yapıtları bünyesinde saklayan bölgedeki bazı şehir ya da yerleşim alanlarının, ülkemiz gibi, adeta bir "müze-kent", açık hava müzesi olma niteliklerini korudukları gözlenmektedir. Amasya ve Tokat illerindeki nitelik ve sayıları ile dikkat çeken özel mülkiyete konu sivil mimarî örneği konutlar dışında kalan ve her gün yenileri eklenerek güncellenen bölgedeki tescilli yapıt sayısı Tablo 53'te verilmiştir:

Tablo 53 Türkiye ve TR83 Bölgesi Tescilli Yapıt Sayıları, 2022

Gösterge	Amasya	Çorum	Samsun	Tokat	TR83	Türkiye
Tescil Sayısı	420	314	341	373	1.448	44.839
TR83 Oranı (%)	29,00	21,68	23,55	25,76	100	-
Türkiye Oranı (%)	0,94	0,70	0,76	0,83	3,23	100

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tokat Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve İl Kültür Envanterlerinden Derlenmiştir.

2022 yılında Bakanlığa bağlı müze ve ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı 16,6 milyon düzeyine yükselse de ülke ve dünya genelinde turizm göstergelerinin zirvede bulunduğu 2019 yılında, bölgedeki bakanlığa bağlı müze ve ören yerleri ziyaretçi sayıları Tablo 54'te verildiği gibi gerçekleşmiştir:

Tablo 54 Türkiye ve TR83 Bölgesi Müze ve Ören Yerleri Göstergeleri, 2019

	Ziyaretçi Sayısı	Bakanlığa Bağlı Müze ve Ören Yeri Sayısı	Özel Müze Sayısı
Amasya Müzesi	108.004		
Hazeranlar Konağı	24.645	-	-
Saraydüzü Kışla Binası	25.392		
Amasya	158.041	3	9
Çorum Müzesi	29.731		
Alacahöyük Müzesi ve Ören Yeri	40.955	-	-
Boğazköy Müzesi	11.655		
Hattuşa(ş) Ören Yeri	40.832		
Çorum	123.133	4	1
Samsun Gazi Müzesi	103.453		
Samsun Bafra Müzesi	13.387	-	-
Samsun	116.840	3	19
Tokat Müzesi	46.168		
Latifoğlu Konağı	14.698	-	-
Atatürk Evi ve Etnoğrafya Müzesi	13.765		
Tokat	74.631	3	7
TR83	472.645	13	36*
Türkiye	34.828.618	353	219

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

*: Mevzuata göre özel müze tanımını almamış ancak bu nitelikte bulunan sergi alanları ve tematik düzenlemeleri de kapsamaktadır.

Her ne kadar bakanlığa bağlı müze ve ören yerlerindeki ziyaretçi sayılarının ülke geneli dikkate alındığında görece düşük kaldığı anlaşılmakta ise de özellikle Kalkınma Ajansı destekleriyle yapılan yatırımlarla gerek faaliyet çeşitliliği gerekse de ziyaretçi sayılarını artıran tematik alanlarda önemli adımlar atıldığı ve özel müze sayısının hızla arttığı görülmektedir. Örneğin, Amasya ilinde tüm müze ve ören yerlerindeki toplam ziyaretçi sayısı 2019 yılında 700 bini aşmış, görece rekabet üstünlüğüne katkı sağlayan alanlardaki tematik özel müze ve sergi salonları ile birlikte ziyaretçilerin ilgisini çekerken faaliyet çeşitliliği de yaratılmıştır.

YHGP Bölgesel Gelişme Ana Planı'nın da öncelikleri arasında yer alan benzer hedefler doğrultusunda Vakıflar Bölge Müdürlüğü, İl Özel İdareleri ve belediyelerin yanı sıra Kalkınma Ajansının uyguladığı programlarla özellikle korumacılık alanında önemli adımlar atıldığı ve özgün projelerin yaşama geçirildiği gözlenmektedir. Söz gelimi, Kalkınma Ajansı, kurulduğu günden itibaren kamu kurum ve kuruluşlarının turizm altyapısı projelerinin gerçekleştirilmesine yönelik 4 proje teklif çağırısı yapmış, bu programlarda 113 projeye 64,63 milyon TL destek sağlarken, 115,3 milyon TL tutarındaki, yatırımın da yaşama geçirilmesini sağlamıştır. 2009 yılında düzenlediği KOBİ programında turizm işletmelerinin kapasite artırımı ve iyi uygulama niteliğindeki projelerini de destekleyen Kalkınma Ajansının, önümüzdeki dönemde, ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte ikileşme olasılığını da gözeterek, özel sektörün iyileştirme, kapasite artırımı ile modernizasyonuna yönelik projelerine çeşitli mekanizmalarla katkı sağlamanın yerinde olacağı bölgedeki aktörler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Bu süreç, zengin kültürel ve doğal mirasın korunmasına yönelik restorasyon ve düzenlemelerin de önceliklendirilerek bir plan dâhilinde eşzamanlı olarak sürdürülmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmekte, bu faaliyetlerin birbirlerinin tamamlayıcı bileşenleri olduğunu yeniden anımsatmaktadır.

Turizm ve özellikle tescilli kültür varlıklarını içeren miras alanlarında taşıma kapasitelerinin belirlenmesi, yapı ve yapıların sürdürülebilirliklerine yönelik diğer önlemlerin alınması, koruma kullanma dengesi içerisinde, gerektiğinde yeni ve çağdaş işlevleri ile hizmet verebilmeleri için ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanması, uygulamaya konulması, yatırımların çeşitlendirilerek etkinliklerin yılın geneline yayılmasının sağlanması ile bu yatırımların tarihsel, doğal ve kültürel çevreyi koruyucu, geliştirici ve bütüncül bir perspektif ışığında değerlendirilmesi, odak grup

ve hedef kitlelerin yanı sıra talepteki dinamizm ve değişimleri inceleyerek sürekli güncellenen tanıtım politikalarını içeren proje ve programlarla bütünleştirilmesi, önümüzdeki plan döneminin öncelikleri arasında yine ilk sıralarda yer alacaktır.

Pandemi sürecinde çıkış yolu olarak görülen ve ivme kaydeden, eko turizm ve diğer türlerle de ayrılmaz bir birlikteliğe sahip tür ve faaliyetlerinden birisi de kamp, karavan turizmidir. Avrupa ve Amerika'da popülerliğini uzun süredir devam ettiren kamp ve karavan turizmi, son yıllarda ülkemizde de büyük gelişme göstermiş ve dikkat çeken bir turizm hareketine dönüşmüştür. Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e göre, yayla koridoru üzerinde mevcut konaklama kapasitesi artırılmalı bunun için de oto karavan ve kampçılığın geliştirilmesine öncelik verilmelidir. Doğal güzellik, deniz, tarihî ve kültürel zenginlik açısından önemli değerleri bulunan bölgenin, halen yeni kurulmakta ve gelişmekte olan ulusal ve uluslararası rotalarla bütünleştirilmesine yönelik bir çalışma Kalkınma Ajansı tarafından başlatılmış, diğer turizm türleri ile bütünleştirilebilecek ve faaliyet çeşitliliğine maksimum katkı sağlayabilecek potansiyel noktalar da belirlenmiştir. Her ne kadar ülkemizde henüz keskin standart ve çizgilere sahip olmasa da belirlenen alanlardaki altyapının kamp karavan turizminin gerektirdiği; konaklama, hijyen, konfor ve güvenlik koşullarını sağlayacak şekilde düzenlenmesinin eko turizm başta olmak üzere diğer türlerin gelişmesinde de çarpan etkisi yaratması beklenmelidir. Tablo 55'te Kalkınma Ajansı tarafından belirlenen potansiyel kamp ve karavan alanlarının bir listesi verilmiştir:

Tablo 55 TR83 Bölgesi Potansiyel Kamp ve Karavan Alanları, 2022

Adı	Türü/ Faaliyeti	İli	İlçesi
Tavşanlı Dağı ve Yaylası	Kamp, karavan	Amasya	Merzifon
Radar Tepesi		Amasya	Merzifon
Dede Korkut Parkı		Amasya	Gümüşhacıköy
Şarlayık Mesire Alanı		Amasya	Gümüşhacıköy
Esençay Baraj Gölü		Amasya	Taşova
Soğuk Pınar Mevkii		Amasya	Merkez
Boğazköy		Çorum	Boğazkale
Çatak Tabiat Parkı		Çorum	Merkez
Sıklık Tabiat Parkı		Çorum	Merkez
Abdullah Yaylası		Çorum	Kargı
Aksu Tabiat Parkı		Çorum	Kargı
Gölbel Göleti		Çorum	Osmancık
Boğazkale Aşıkoğulu Camping		Çorum	Boğazkale
Karavan Park Alanı		Samsun	Merkez
Gölyazı		Samsun	Terme
Şahinkaya Kanyonu		Samsun	Vezirköprü
Pınarbaşı, Horna Kanyonu		Tokat	Merkez
Yeşilyuva Tabiat Parkı		Tokat	Merkez
Çamiçi Yaylası Karavan Parkı		Tokat	Niksar
Kamp Karavan Alanı		Tokat	Pazar
Almus Baraj Gölü	Tokat	Almus	

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.

Bölgenin kültürel ve doğal varlıkları; öykü, öykülerle bütünleşen kimlik ve nitelikleri ile öne çıkmakta, sahip olunan bu eşsiz mirasın geleceğe hak ettiği kalite ve aslı özellikleriyle iletilmesi; bölge ve ülkemizin markalaşma yolculuğunda stratejik önem taşıırken, ülkemizin imza koyduğu evrensel antlaşma ve sözleşmeler ile tüm insanlığın ortak malı haline gelmiş dünya mirasına yapılacak katkı göz önüne alındığında da ulus ve bölge sakinleri adına gurur duyulması gereken bir ödev sorumluluğunu kazandırmaktadır. Bu bağlamda, belirlenen, tartışılan ve vurgulanan her türden yatırım; doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşımla ele alınmalı, turizm

faaliyetleri çeşitlendirilerek etkinlikleri tüm yıla yayılmaya çalışılmalı, tüm faaliyetler bu doğrultuda planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Bazı akarsu kolları dışında görece korunmuş bir çevre ile termal kaynaklar, yaban hayatı koruma ve avcılık sahaları, millî parkı, dünya mirası adayı doğal mağara oluşumları ile delta, sulak alan ve ekosistemleri, Doğu Karadeniz yayla koridorları ile bütünleşen, bütünleştirilmesi gereken yaylaları, tabiat parkları, göl ve göletler gibi doğal güzelliklerin dört bir yanına dağıldığı bölge toprakları, bu yönüyle de gerek turizm türleri gerekse de faaliyet çeşitliliği yaratılarak bu türlerin entegrasyonuna olanak tanımakta, geceleme, ortalama geceleme ve ziyaretçi sayılarının artmasına katkı sağlayacak büyük bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Bugüne kadar yeterince yararlanılmayan değerlerimizin, “üst gelir gruplarını hedef alan, koruma-kullanma dengesini gözetken, faaliyet çeşitliliği yaratan, göreceli rekabet üstünlüğüne sahip turizm türlerini öne çıkaran ve turizm sektöründe hizmet kalitesini artıran bir yapıya” katkı sağlayacak şekilde bütüncül bir yaklaşımla ve destinasyon yönetimi anlayışıyla ele alınmasının, sektörün geleceği ve sürdürülebilirliği açısından stratejik önem taşıdığı kabul edilmektedir.

Sürdürülebilir ve rekabetçi ekonomik yapının geliştirilmesi stratejik önceliği, yukarıda ayrıntıları özetlenen “sürdürülebilir tarımsal ekonomi ve kırsal kalkınma, katma değeri yüksek, yeşil dönüşüm odaklı rekabetçi üretim, dış ticaretin geliştirilmesi ve işletmelerin dışa açılmalarının desteklenmesi ile bütünleşik Orta Karadeniz destinasyonunun oluşturulması ve çekim merkezine dönüştürülmesi” hedefleri ve bu hedefleri yaşama geçirmeye yönelik tedbir ve projelerden oluşmaktadır.

Tablo 56 3. Stratejik Öncelik: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.	3.1.1. Tarım sanayi entegrasyonunu sağlamaya yönelik faaliyetler yürütülecek, tarıma dayalı sanayi ve gıda güvenliği yatırımları desteklenecektir.
	3.1.2. Tarım arazileri ve meraların verimlilik ve kalitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar (TİGH, basınçlı sulama ve toplulaştırma) desteklenecektir.
	3.1.3. Termal kaynakların örtü altı yetiştiriciliğinde sürdürülebilir kullanımları desteklenecektir.
	3.1.4. Kırsalda gelirlerin çeşitlendirilmesine yönelik yatırım ve projeler desteklenecektir.
	3.1.5. Üretici örgütlerinin teknik, malî ve kurumsal yapıları güçlendirilecektir.
	3.1.6. Hayvancılık geliştirilecek, rekabet gücü artırılabilecektir.
	3.1.7. Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ve Osmancık'ta kenevir üretimi desteklenecektir.
	3.1.8. Yağlı tohumlar üretimi desteklenecektir.
	3.1.9. Yem bitkileri ve yonca üretimi desteklenecektir.
	3.1.10. Bahçe, süs ile tıbbî ve aromatik bitkilerin üretimi desteklenecektir.
	Proje Önerileri
3.1.1.1. Tokat Tarım ve Gıda Üssü Projesi	
3.1.1.2. Terme Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin Kurulması	
3.1.1.3. Zile'de Ayçiçeği Yağı Üretim Tesisi Yatırımının Yapılması	
3.1.1.4. Tokat İlinde Dondurulmuş Unlu Mamullerin Üretimi Yatırımının Yapılması	
3.1.1.5. Tokat İlinde Süt Tozu ve Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin Kurulması	
3.1.1.6. Yakakent'te Kapalı Devre Türk Somonu Üretim ve İşleme Tesisinin Kurulması	
3.1.1.7. Suluova'da Soğan İşleme ve Paketleme Tesisinin Kurulması	
3.1.1.8. Amasya Bitkisel Ham ve Rafine Yağ Üretimi Tesisi Kurulması	
3.1.1.9. Tokat Meyve Tozu (Granül) ve Pektin Üretim Tesisi Kurulması	
3.1.1.10. Organomineral Gübre Üretimi Tesisi	
3.1.1.11. Hububat Lisanslı Depoculuk Tesisi	

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
	3.1.2.1. Sungurlu Sürdürülebilir Tarım ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri (TİGH) Projesi
	3.1.3.1. Jeotermal Sera Tesisinin Kurulması
	3.1.6.1. Bayat'a Et Entegre Tesisinin Kurulması
	3.1.6.2. Pazar İlçesinde Süt Ürünleri İşleme Merkezinin Kurulması
	3.1.6.3. Suluova'da Kanatlı Kesimhane Tesisi Yatırımının Yapılması
	3.1.6.4. Manda Sütü İşleme Tesisi
	3.1.7.1. Havza'da Kenevirde Kannabidiol (CBD) Ekstraksiyonu Üretimi Tesisinin Kurulması
	3.1.10.1. Tıbbî ve Aromatik Bitkilerden Uçucu Yağ Üretimi Yatırımının Yapılması

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.	3.2.1. Tedarik zincirlerinin ileri ve geri bağlantıları güçlendirilecek küresel ölçekte rekabetçi üretim altyapısı oluşturulacaktır.
	3.2.2. Yerli üretim desteklenecek, ara malı ithalatının azaltılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.
	3.2.3. İşletmelerin yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümleri hızlandırılacak, kaynak verimliliğine yönelik uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
	3.2.4. İşletmelerde yenilenebilir enerji yatırımları ve enerji verimliliği uygulamaları desteklenecektir.
	3.2.5. Girişimcilik kültürü geliştirilecektir.
	3.2.6. Geleceğin işlerine yönelik eğitim, tanıtım ve aktif işgücü piyasası programları geliştirilecektir.
	3.2.7. Yatırımcıların finansal araç ve mekanizmalara erişimi sağlanacaktır.
	3.2.8. Yeni sanayi alanları oluşturulacaktır.
	3.2.9. Yatırım alanlarında yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümü hızlandıracak yatırımlar desteklenecek, kaynak ve enerji verimliliği özendirilerek ortak kullanım teşvik edilecektir.
	3.2.10. Amasya, Merzifon, Suluova, Çorum, Osmancık, Kavak, Havza, Tokat, Erbaa, Niksar OSB'lerin genişleme çalışmaları ile Taşova, Samsun Yeni, Çarşamba ve Vezirköprü OSB'lerin altyapı yatırımları tamamlanacaktır.
	3.2.11. Ar-Ge ve yenilikçilik altyapısı geliştirilecek, endüstriyel tasarım, markalaşma ve fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarındaki faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.
	3.2.12. Teknoloji geliştirme merkezlerinin nitelik ve niceliği geliştirilecektir.
	3.2.13. Uluslararası sermayeli şirketlerin kurulmaları ve uluslararası doğrudan yatırımlar desteklenecektir.
	3.2.14. Bölgede madencilik geliştirilecek, maden potansiyeli araştırmaları ve fizibiliteleri desteklenecektir.
Proje Önerileri	
	3.2.1.1. Merzifon OSB'de Elektromanyetik Uyumluluk (EMC) Test Merkezi Kurulması
	3.2.1.2. Zile'de Blok ve İşlenmiş Mermer Üretimi Yatırımının Yapılması
	3.2.1.3. Zile'de Mermer Mozaik Üretimi Tesisinin Kurulması
	3.2.1.4. Erbaa'da Tuğla Üretimi Yatırımı
	3.2.1.5. Çorum İlnde Galvaniz Sıcak Daldırma Tesisi Kurulması
	3.2.1.6. Motorlu Taşıt Yedek Parça Üretim Tesisi
	3.2.1.7. Tıbbî Alet ve Cihaz Üretim Tesisi
	3.2.1.8. Alaşım Döküm Tesisi
	3.2.1.9. Akıllı Filtre Sistemleri Üretim Tesisi

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

		3.2.2.1. Samsun İlinde Uluslararası Sermayeli Yarı İletken Tüm Devre Tesisi Yatırımı
		3.2.2.2. Erbaa'da Seramik Ev ve Süs Eşyaları Üretimi Yatırımı
		3.2.2.3. Merzifon'da Pişirici Ürünler İmalatı Yatırımı
		3.2.2.4. Çorum İş Makineleri İmalatı Yatırımı
		3.2.2.5. Tokat Tarım ve Ormancılık Makine ve Ekipmanları Üretimi
		3.2.2.6. Oluklu Mukavva, Levha ve Kutu Üretim Tesisi
		3.2.2.7. Yumurta, Meyve ve Diğer Tarımsal Ürünlerin Ön İşlem ve İşlem Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.8. Tuğla ve Kiremit, Çimento ve Maden Endüstrisi Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.9. Esnek Güneş Panelleri Üretim Tesisi
		3.2.2.10. Çorum Ayakkabı İmalatı Yatırımı
		3.2.2.11. Gıda İşleme Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.12. Tarımsal Sulama Sistemleri Üretim Tesisi
		3.2.2.13. Silah ve Silah Parçaları Üretim Tesisi
		3.2.3.1. Amasya OSB Doğal Taş Artıklarının Agrega ve Dolgu Malzemesi ile Sanayide Kullanılmasına Yönelik Yatırım
		3.2.8.1. Almus'a Sanayi Sitesi Kurulması
		3.2.9.1. Konfeksiyon Geri Dönüşüm Tesisi Yatırımı

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

Hedef	Tedbir
3.3. Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.	3.3.1. Bölgede uluslararası ticari faaliyetler çeşitlendirilecek ve artırılacaktır.
	3.3.2. Sınır ötesi işbirlikleri geliştirilecektir.
	3.3.3. E-ihracat desteklenecektir.
	3.3.4. Dış ticarete yönelik istihbarat, analiz, eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilecek ve desteklenecektir.
	3.3.5. Amasya ve Çorum'da ihracatçılara yönelik konteyner toplama merkezleri kurulacaktır.
	3.3.6. Daha önce ihracat yapmamış ancak ihracat yapabilme yetenek ve kapasitesine sahip işletmeler belirlenecek ve ihracat yapımları desteklenecektir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

Hedef	Tedbir
3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.	3.4.1. Bütünleşik destinasyon yönetimi ile Bölgede kültür turizmi ve eko turizm geliştirilecektir.
	3.4.2. Alternatif turizm (gastronomi - termal - fuar ve kongre - av - inanç - kıyı ve kruvaziyer) geliştirilecek ve turizmin yıl geneline yayılmasına yönelik faaliyet çeşitliliği oluşturulacaktır.
	3.4.3. Bölge yaylalarının Doğu Karadeniz yayla koridoruyla bütünleşmesi sağlanacaktır.
	3.4.4. Turizm türlerine uygun hedef kitle ve pazarlar belirlenecek, bölgenin turizm potansiyeli tanıtılacaktır.
	3.4.5. Coğrafi işaret potansiyeli taşıyan ürünler belirlenecek ve başvuru dosyaları hazırlanacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.6. Samsun Kızılırmak ve Yeşilirmak Deltaları, Tokat Kaz Gölü, Amasya Yedikır Göleti Kuş Cenneti ile Çorum Osmancık Eymir Gölü'nde, Ornitoloji'nin bilimsel ilke ve kurallarına uygun olarak kuş gözlemciliğine yönelik altyapı yatırımları tamamlanarak Orta Karadeniz kuş cennetleri tematik rotası oluşturulacaktır.

3.4.7. Çorum-Burunköy-Kalehisar-Alacahöyük-Boğazkale-Şapınuva Hitit Yolu doğa yürüyüşü ve trekking rotası olarak düzenlenecek, doğal dokuya uygun altyapı yatırımları tamamlanarak oluşturulan bu rota çeşitli etkinliklerle desteklenecek ve bölgede kamp alanları oluşturulacaktır.

3.4.8. Tokat Merkez-Balıca Mağarası-Turhal-Kaz Gölü-Sulgöl-Niksar eko turizm rotası oluşturulacak ve altyapı eksiklikleri tamamlanacaktır.

3.4.9. Tokat Balıca Tabiat Parkı ile Samsun Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti UNESCO Dünya Mirası adaylık dosyaları hazırlanarak başvuru süreçleri tamamlanacaktır.

3.4.10. Tokat Sebastapolis, Komana, Niksar Kalesi, Amasya Harşena Kalesi, Doğantepe, Çorum Hattuşa, Samsun Nerik, Bafra İkiztepe kazıları desteklenecek, koruma kullanma dengesi içerisinde ziyarete açılmalarını sağlayacak projeler geliştirilecek ve Amasya Şerefter Höyüğü, Eupatoria (Magnaopolis) ve Şamlar Nekropolü kazıları başlatılacaktır.

3.4.11. Çorum Tarihi Evleri, Amasya Hatuniye, Helkıs ve Sofular Mahalleleri, Niksar Orta Çarşı Sokak, Zile Amasya Caddesi ve Tokat Sulusokak ile çevresindeki özel sektöre ait konut ve mülkiyeti kamu kurumlarına ait tescilli yapıların restorasyonlarının öncelikli tamamlanmasını sağlayacak önlemler alınacak, destek mekanizmaları geliştirilerek uygun olanların konaklama tesisi olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.

3.4.12. Amasya Helkıs ve Hatuniye Mahalleleri ile Tokat Sulusokak ve çevresi (Mevlevihane-Atatürk Evi), Halit, Bey, Beyhamam, Eren, Zile Amasya Caddesi ve Niksar Orta Çarşı sokaklarının sağlıklılaştırma projeleri hazırlanacak ve uygulanacaktır.

3.4.13. Tokat Sulusokak ve çevresi, Niksar ve Zile Kalesi, Çorum İskilip ve Çorum Kalesi, Tekkeköy Arkeoloji Vadisi ve Müze Evi, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir.

3.4.14. Harşena Dağı ve Amasya Kalesi, Hatuniye ve Helkıs Mahalleleri, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir.

3.4.15. Tescilli kültürel miras niteliğindeki yapıların restorasyon projeleri hazırlanacak ve restorasyon çalışmaları tamamlanacaktır.

3.4.16. Bölge illerinde tematik müzeler açılarak kültür turizmine kazandırılacaktır.

3.4.17. Tokat Balıca Mağarası, Çorum Boğazkale, Alacahöyük, İncesu Kanyonu, Samsun Aslan Kalesi, Kaya Mezarları, Asarkale, Şahinkaya Kanyonu başta olmak üzere ören yeri, kültürel ve doğal miras alanları ile turizm merkezlerine periyodik olarak seferler düzenlenecek ve toplu taşıma planlaması yapılacaktır.

Proje Önerileri

3.4.1.1. Tokat Halit Sokağın Kültür Sokağı Olarak Düzenlenmesi

3.4.1.2. Amasya Merkez'de Beş Yıldızlı Otel Yatırımı

3.4.1.3. Toptepe Tümülüslerinin Turizm Kazandırılması Projesi

3.4.2.1. Amasya Beğler Sarayı ve Arkeoparkı Projesi

3.4.2.2. Bafra Hava Parkı Projesi

3.4.2.3. Niksar Termal Turizm Merkezi Projesi

3.4.2.4. Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Treni Seferlerinin Başlatılması

3.4.2.5. Amasya'da Teleferik Hattı Kurulması

3.4.2.6. Gözlek Termal Turizm Kompleksi ve Sağlık Merkezi

a. Hedef 1: Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır

1990'lara kadar, doğal çevreleri ile tarımsal üretim odakları olarak kabul edilen kırsal alanların, planlama çalışmalarında da yalnızca ekonomik yapılarıyla değerlendirildikleri görülmektedir. Günümüzde toplum ile kırsal alanları bütünleştiren yeni yaklaşım; bu bölgeleri, kentsel merkezler ile sınırlı ilişkileri olan, kamusal ve özel servis hizmetlerine erişimi ile ölçek ekonomileri bakımından kısıtlı olanakları bulunan, gelir dağılımı çeşitlilik gösteren iklim, dil, tarih gibi temel özelliklerinin yanı sıra, çok boyutlu politik ve kültürel etkileşimlerin yaşandığı, doğal çevre ile bağlantılı, sosyoekonomik sistemi işleten kurumsallığa sahip karmaşık bir yapı olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımla kırsal alanlar, kentsel bölgelerin bazı hizmetlerini içeren yerleşimler olarak değerlendirilmektedir. XXI. Yüzyıl'da ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimlerin ortaya konulduğu, sınırları belirli coğrafi mekânlar üzerinden geliştirilen çözümler metropoliten bölgeler üzerine yoğunlaşırken, kırsal alanların; darboğazlara direnç kazanılması, kentler karşısındaki dezavantajların giderilmesi, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, farklı sektörel etkinliklerin yaşama geçirilmesi, sosyal ve beşerî sermayenin geliştirilmesi gibi stratejiler üzerinden ele alındığı görülmüştür. Bir başka deyişle, kırsal mekân, yalnızca belirli bir toprak parçası ve üretim birimi değil, farklı beşerî ve sosyal pratik ile potansiyele sahip ekonomik, tarihsel ve kültürel çeşitliliği bünyesinde barındıran çok boyutlu bir ilişkiler yumağı ve karmaşık bir sosyoekonomik yapıdır. Bu karmaşık yapı; yaşam stilleri, örgütlenme, kültürel ve beşerî alışkanlıklar ile sosyal ilişkilerin üretildiği mekânlardan, ekonomik üretim organizasyonlarına, kullanım ve gereksinimlerin biçimlenmesine kadar pek çok bileşeni içermektedir. Çözümlemede, kalkınmanın ekonomik boyutu olan büyüme ve gelişme kadar çevresel ve eşitliğe odaklanan coğrafi alanlara özgü bütüncül bakış ve kapsayıcı yöntemlerle, bilgi temelli, problem odaklı öneriler ön plandadır. Kırsal alanların geleneksel yerine çağdaş, tarımsal üretimin yanı sıra imalat ve servis hizmetleri ile dinamik, yenilikçi, rekabet gücüne sahip, teknolojik gelişmeler, bilgi dışsallıkları ve yayılmaları üzerinden dinamik ve çoklu dengelere oturtmuştur.

Dünyada yaşlı nüfus oranının hızla yükselmesi beklenirken, özellikle gençler tarım sektörünü terk etmekte kırsal bölgelerden göç etmektedir. Kırsal alanların gençler ve çalışma çağındaki nüfus için daha yaşanabilir kılınması, yaşam kalitesine olumlu yansıtacak altyapı yatırımlarının yanı sıra bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik proje ve programların planlanmasını gerektirmektedir. Her şeye rağmen gelecek ile ilgili genel bir iyimserliğin göze çarptığı OECD ülkelerinde, kırsal alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinde kapasite oluşturmak, modern yöntemlerle sunulan hizmetlere erişim için gerek koşul iken, âdeta bir devrim niteliğindeki teknolojik dönüşümün yaşam kalitesini yükseltecek potansiyeli bünyesinde barındırdığı da dile getirilmektedir.

Kırsal ekonomilerde, sektörel çeşitliliğin daha az ve beşerî sermayenin yeterli düzeyde bulunmaması değişken ve kaotik dönüşümler karşısında kırsal ekonomileri daha kırılgan hale getirmektedir. Yapısal dönüşümün yarattığı koşullarla başa çıkılabilmesi, fırsatların değerlendirilebilmesi, tehditlerin ortadan kaldırılabilmesi için sübvansiyon ve korumacılık temelli yaklaşımlar yetersiz kalmakta, sektörel teşvik unsurlarını da içeren bütüncül düzenlemelerden oluşan yeni bir paradigmanın inşa edilmesi gerekmektedir. Yeni bölgecilik kavramında ifadesini bulan bütüncül yaklaşım, kırsal alanda rekabet gücünün artırılmasına yönelik müdahale alanlarını da içeren bakış açısındaki evrimi ortaya koymaktadır.

Kırsal alanlarda yenilikçiliğin geliştirilmesi ve yayılması, istihdam olanaklarının artırılabilmesi için gelişen teknolojilerden yararlanılması, genç ve yetişkinlerin beklentilerine yanıt verecek değişim ve dönüşümlerle göçün önlenerek demografik risklerle mücadele edilmesi, kırsal alanlarda düşük karbon ekonomisine geçiş ile yeni iş ve fırsatlar yaratılması, temel politika alanları olarak öne öne çıkmaktadır.

Ülkemizdeki kırsal tanımı için kullanılan göstergelerden birisi nüfusun 20 binin altında kalmasıdır. TR83 Bölgesi'nde 20 binin altında nüfusa sahip 21 ilçe bulunurken, merkez ilçeler dışarıda bırakılırsa nüfusuna göre en büyük 3 ilçe olan Bafra, Çarşamba ve Erbaa ile en küçükleri durumundaki Lâçin, Boğazkale ve Hamamözü arasındaki nüfus farkının 25 kattan büyük olması, bölge içerisindeki gelişmişlik farkları ile ilçeler düzeyinde politikalar üretilmesinin önemine işaret etmektedir. Farklı ölçeklerdeki bu kentlerin gelişmesi, bölgesel ve yerel kalkınmaya katkıları ile yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik politika setleri ve hedeflerin geniş bir yelpazeden oluşması gerektiği nüfus verileriyle bir kez daha vurgulanmış olmaktadır.

2012 yılı verilerine göre TR83 Bölgesi'nde nüfusu 20.000'in altında kalan ilçe, belde ve köy statüsündeki toplam kırsal yerleşim sayısı 2.765'tir. Bu yerleşimlerin 28'i ilçe, 131'i belde, 2.606'sı ise köy statüsündedir. TR83 Bölgesi 2012 yılı kırsal yerleşimlerinin nüfusu 1.069.269, Bölge nüfusu ise 2.717.970 kişidir. Bu veriler ışığında, 2012 yılı için kırsal nüfus oranı yüzde 40,33, ilçe merkezleri dışında ise yüzde 34,66 olarak hesaplanabilmektedir. Aynı yıl Türkiye için kırsal nüfus oranı ise yüzde 22,7'dir.

2012 yılında yapılan yasal değişiklikle Samsun'daki 946 köy ve 23 beldenin tüzel kişiliği kaldırılmış ve mahalleye dönüştürülmüştür. YER-SİS araştırması için, 975 kırsal mahallede gerçekleştirilen anket sonuçları dikkate alınmış ve TR83 Bölgesi kırsal alanları Tablo 57'de verildiği gibi elde edilmiştir.

Tablo 57 TR83 Bölgesi Kırsal Yerleşim Yeri Sayıları, 2021

	İlçe	Belde	Köy
Amasya	4	1	369
Çorum	11	2	749
Samsun	8	-	975
Tokat	7	25	622
TR83 Bölgesi	28	28	2.709

Kaynak: YER-SİS, TKDK

2012 yılından sonra yayınlanan veri tablolarında Samsun iline bağlı köy statüsünde yerleşim merkezi bulunmadığı için kırsal nüfusun izlenmesi güçleşmiş, TÜİK 2009-2012 yılları köy ve belde nüfus ortalama değişimi kullanılarak ve ilçe merkezi nüfuslarının değişmediği kabulünden yola çıkılarak Samsun ili kırsal nüfusu hesaplanır ise Tablo 58 elde edilecektir.

Tablo 58 TR83 Bölgesi'nde Kırsal Yerleşimler ve Kırsal Nüfus, 2020

	Kırsal Yerleşim Sayısı			Kırsal Nüfus			Toplam
	İlçe	Belde	Köy	İlçe	Belde-Köy	% Değişim*	
Amasya	4	1	369	32.397	87.351	-21,1	119.748
Çorum	11	2	749	65.139	132.510	-19,4	197.649
Samsun	8	-	975	59.186	379.821**	-7,6	439.007
Tokat	7	25	622	36.986	197.752	-22,6	290.618
TR83	28	28	2.709	193.708	797.434	-15,3	991.700
TR83 (%)	35 (Belde-köy nüfusu oranı; kırsal ilçeler hariç olmak üzere)						
Türkiye	Karşılaştırılmamaktadır.						

Kaynak: YER-SİS

*:Belde ve köy nüfusundaki değişimi göstermektedir. Kırsal ilçe nüfus değişimleri dâhil edilmemiştir.

** :YER-SİS kapsamında gerçekleştirilen saha çalışması kapsamında 2019 yılında 975 kırsal mahallede gerçekleştirilen anket sonuçlarına dayanmaktadır.

2012- 2021 yılları arasında TR83 Bölgesi kırsal nüfusu yüzde 9,54 azalmış, Çorum ilinde Alaca ve İskilip ilçelerinin merkez nüfusları 20.000'nin altına düşmüştür. 2012 yılında yüzde 40,33 olan kırsal nüfus oranı yüzde 13 azalarak yüzde 35'e gerilemiştir.

On İkinci Kalkınma Planı'nda, "sanayi etkileşimi, gıda güvenliği ve verimliliği yüksek, risklere karşı daha dayanıklı bir tarım" sektörüyle Türkiye'nin istikrarlı büyüme, güçlü ekonomi hedefine en yüksek katkısı sağlaması amaçlanmaktadır. Plan döneminde, kaynakların bilinçli kullanılması ile sürdürülebilir yönetimine yönelik stratejilerin geliştirilmesi, yeni teknolojilerin yaygınlaşmasına katkı sağlayacak politikaların uygulanması öncelikli müdahale alanlarını oluşturmaktadır.

YER-SİS araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de olduğu gibi TR83 Bölgesi’nde de kırsal yerleşimlerin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Emekli maaşları ve sosyal yardımların da öne çıktığı gözlenmekte, icar faaliyetleri ve tarım işçiliği geçim kaynakları payının ülke ortalamalarının bir hayli gerisinde kaldığı anlaşılmaktadır. Yine benzer şekilde, Türkiye kırsalında fabrika işçiliği geçim kaynağı oranı yüzde 16 iken bu oranın bölgede yüzde 1,6, ormancılık ülke genelinde yüzde 10,1 düzeyinde bulunurken bölgede yüzde 3,8 oranında kaldığı bilinmektedir (Tablo 59). YER-SİS araştırması sonuçlarına göre, TR83 Bölgesi kırsalında yaşayan sakinlerin kendi topraklarında tarımsal faaliyetler ile yaşamlarını sürdürdükleri görülmekte, katma değeri yüksek, ayırt edilir, rekabet gücüne sahip, pazarlama sorunu bulunmayan ürünlerle tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğine ve gelirlerin artırılmasına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Tablo 59 TR83 Kırsalı Geçim Kaynakları, 2020

	Tarımsal Üretim	Hayvancılık	Transfer Harcamaları	İcar Faaliyetleri	Tarım İşçiliği	Ormancılık	Fabrika İşçiliği
TR83	2.732	2.677	2.095	433	324	104	46
TR83 (%)	99	97	76	15	11,7	3,8	1,6
Önem Sırası	1,3	2,1	2,8	3,8	3,3	3,5	4,1
TR	98,2	98,4	91,2	35,3	29,0	10,1	16,2
Önem Sırası	1,7	2,1	3,2	4,0	4,0	4,2	3,9

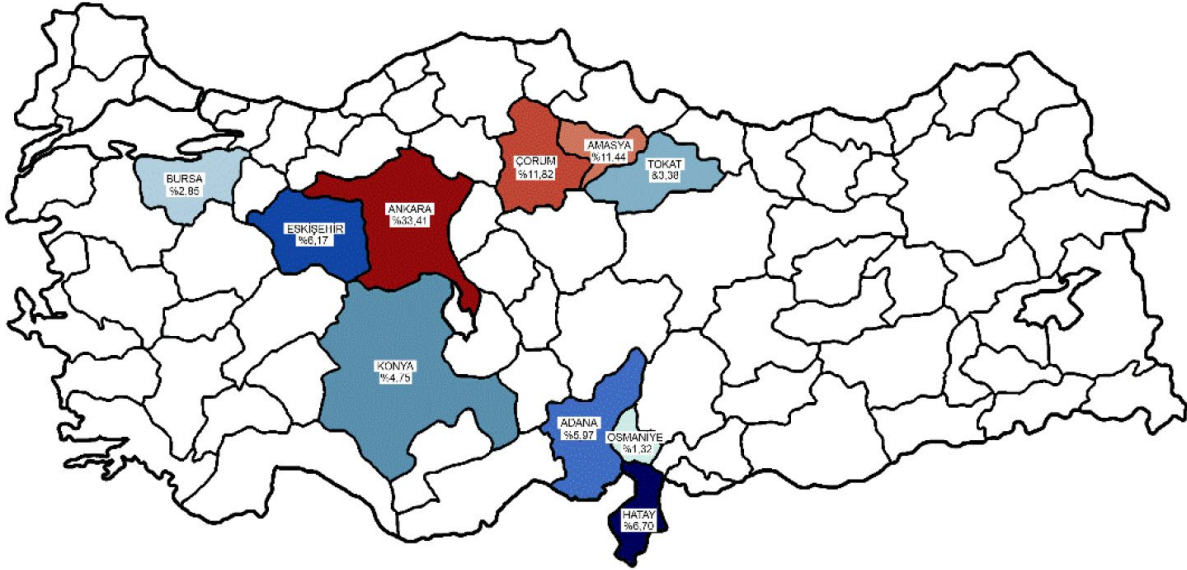
Kaynak: YER-SİS

Tarımsal faaliyetlerin ve sektörün sürdürülebilirliğinin en önemli bileşenlerinden birisi pazarlama kanallarıdır. Üreticilerin rekabet erki kazanabilmeleri, pazarlık gücü elde edebilmeleri, fiyat belirleyici konumda bulunabilmeleri için satış kanallarını aktif kullanabilmeleri ve nihai tüketiciye doğrudan ulaşabilmeleri gerekmektedir. TR83 Bölgesi’nde bulunan 2.758 kırsal yerleşimin yaklaşık yüzde 65’ini oluşturan 1.802’si toptancı/tüccar/aracıların kullandığını beyan etmiş, doğrudan semt pazarı/hayvan pazarı yolu ile ürünlerini satan yerleşimlerin sayısı 1.368’de kalmıştır. Kooperatif/Toprak Mahsulleri Ofisi/Ticaret Borsası üzerinden satış yapan kırsal yerleşimlerin sayısı ise 797’dir. 269 kırsal yerleşimde doğrudan market, fabrika ve değirmenlere, 258 kırsal yerleşimde ise doğrudan tüketiciye yapılmaktadır. Yalnızca 2 yerleşimin İnternet üzerinden satış yaptığını beyan etmesi ve bu kalemde bölge oranının ülke ortalamasının yaklaşık onda birinde kalması düşündürücüdür. Doğrudan marketlere, son tüketiciye satış, kooperatif ya da borsa gibi çiftçinin elini güçlendirecek yöntemlerin oranı ülke genelinin altında kalmaktadır.

Bölgenin Paleolitik Çağa kadar uzanan köklü bir tarih ve zengin kültürel mirasının arkasında, jeopolitik konumunun yanı sıra, doğal kaynakları, Kızılırmak, Yeşilirmak ve kollarının suladığı bereketli toprakları, tarımsal üretim potansiyeli ve ürün çeşitliliğinin yattığı bilinmektedir. Bölge tarım arazileri, farklı sınıflardan birçok bitki türünün yetiştirilmesine uygun koşullar taşıdığı gibi ülke üretiminde de söz sahibi olunmasını sağlamıştır. TÜİK 2021 yılı verilerine göre Türkiye soğanının dörtte birinden fazlasını üreten bölge illerinde bu ürünün depolanması, paketlenmesi, işlenmesi ile katma değeri yüksek uç ürünlere dönüştürülmesine, ürün gamının zenginleştirilerek iç ve dış pazarlarda boy gösterilmesine katkı sağlayacak projelerin yaşama geçirilmesi gerekmektedir, bu kapsamdaki yatırımlardan ilkinin plan döneminde Suluova ilçesinde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Şekil 42’de Bölge illerinden ikisinin ülke içerisinde ilk üç sırada yer aldığı soğanın üretim merkezleri gösterilmiştir.

Şekil 42 Türkiye'de Soğan Üretimini Coğrafi Dağılımı, 2021

Kaynak: TEPGE

TR83 Bölgesi bugün; 125 farklı bitkisel türden 10 milyon ton ürün elde eden, 35 bitkisel üründe ülkede ilk 3 sırada yer alan en önemli tarımsal üretim merkezlerinden birisidir. Bölgenin makroekonomik ve demografik göstergeleri başta olmak üzere sosyoekonomik yaşamı üzerinde baskın karakteri ile dikkat çeken tarım sektöründe, son yirmi yılda istihdamda çözümler ile yaşanan gelişmeler ve dönemsel durağanlık gösteren karakteri, hem sektörel sürdürülebilirliği hem de bölgenin rekabet edebilirliğini derinden etkilemiş görünmektedir.

Tablo 60 TR83 Bölgesi İlleri Bitkisel Üretimde Türkiye'de İlk On Ürün, 2021

Bitkisel Ürün	Üretim Yapılan İl	Üretim Miktarı (ton)	Ülke İçindeki Sırası	Ülke İçindeki Payı (%)
Hünnap	Amasya	297	1	25,63
Kenevir (Tohum)	Amasya	4.163	1	30,00
Kapari (Gebere Otu)	Çorum	13	1	72,22
Karnabahar (Sera)	Çorum	15	1	93,75
Tritikale (Dane)	Çorum	51.370	1	22,53
Fiğ (Adi) (Yeşil ot)	Samsun	395.276	1	16,00
Lahana (Beyaz)	Samsun	143.241	1	23,96
Lahana (Kara Yaprak)	Samsun	20.021	1	33,91
Lahana (Kırmızı)	Samsun	128.195	1	63,95
Salep	Samsun	35	1	42,68
Turp (Beyaz)	Samsun	3.550	1	79,44
Fiğ (Adi) (Dane)	Tokat	10.045	1	37,74
Fiğ (Macar) (Dane)	Tokat	4.323	1	44,71
Elit (Şekerpancarı Tohumu)	Amasya	2.869	2	38,34
Elma (Amasya)	Amasya	16	2	6,23
Ispanak (Sera)	Amasya	6	2	22,21
Soğan (Kuru)	Çorum	295.503	2	11,82
Biber (Çarliston)	Samsun	21.328	2	13,29
Çeltik	Samsun	153.120	2	15,31
Fındık	Samsun	116.795	2	17,08
Karnabahar	Samsun	42.098	2	17,94
Kenevir (Tohum)	Samsun	5	2	25,00

Bitkisel Ürün	Üretim Yapılan İl	Üretim Miktarı (ton)	Ülke İçindeki Sırası	Ülke İçindeki Payı (%)
Kızılıcak	Samsun	1.186	2	8,63
Lahana (Brüksel)	Samsun	75	2	2,78
Biber (Dolmalık)	Tokat	23.976	2	5,70
Üzüm (Şaraplık)	Tokat	39.783	2	10,39
Marul (Kıvırcık) (Sera)	Amasya	7	3	9,53
Maydanoz (Sera)	Amasya	63.598	3	11,30
Soğan (Kuru)	Amasya	577	3	11,44
Soğan (Taze) (Sera)	Amasya	15.097	3	10,11
Tere (Sera)	Amasya	862	3	9,29
Çörekotu	Çorum	762	3	11,84
Kenevir (Tohum)	Çorum	4	3	20,00
Keten (Tohum)	Çorum	2	3	9,52
Barbunya Fasulye (Taze)	Samsun	6.103	3	8,00
Biber (Çarliston) (Sera)	Samsun	971	3	0,74
Fiğ (Adi) (Dane)	Samsun	2.124	3	7,98
İspanak (Sera)	Samsun	416	3	11,88
Muşmula	Samsun	444	3	9,19
Pırasa	Samsun	31.720	3	14,88
Turp (Bayır)	Samsun	1.780	3	11,94
Dereotu (Sera)	Tokat	52	3	8,78
Marul (Kıvırcık)	Tokat	28.016	3	11,97
Tritikale (Dane)	Tokat	10.218	3	4,48
Hıyar (Sera)	Amasya	320	4	3,24
Hıyar (Sofralık)	Amasya	590	4	3,49
Roka (Sera)	Amasya	590	4	1,25
Salep	Amasya	37.906	4	2,44
Buy (Çemen Otu)	Çorum	91	4	11,15
Mercimek (Yeşil)	Çorum	2.231	4	6,37
Bezelye (Yemlik) (Yeşil ot)	Samsun	39.891	4	8,20
Kaplıca	Samsun	363	4	8,92
Kivi	Samsun	9.611	4	11,13
Siğır (Yerli)	Samsun	62.746	4	4,53
Turp (Kırmızı)	Samsun	4.905	4	2,34
Barbunya Fasulye (Taze)	Tokat	5.116	4	6,71
Sarımsak (Kuru)	Tokat	9.956	4	7,51
Süpürge Otu	Tokat	252	4	13,19
Bamya	Amasya	59.195	5	8,85
Yonca (Tohum)	Amasya	3.038	5	3,17
Ceviz	Çorum	10.986	5	3,38
Çeltik	Çorum	58.579	5	5,86
Balkabağı	Samsun	4.915	5	5,06
Biber (Dolmalık) (Sera)	Samsun	1.618	5	0,89
Biber (Salçalık, Kapyra)	Samsun	113.126	5	7,83
Böğürtlen	Samsun	64	5	2,36
Brokoli	Samsun	7.800	5	7,46
Fiğ (Macar) (Dane)	Samsun	557	5	5,76
Kırmızı Pancar	Samsun	600	5	5,74

Bitkisel Ürün	Üretim Yapılan İl	Üretim Miktarı (ton)	Ülke İçindeki Sırası	Ülke İçindeki Payı (%)
Soya	Samsun	6.353	5	3,49
Fasulye (Taze)	Tokat	39.724	5	7,78
Keten (Tohum)	Tokat	1	5	4,76
Soğan (Taze) (Sera)	Tokat	375	5	4,52
Domates (Sera)	Amasya	451	6	1,44
Marul (Kıvırcık)	Amasya	778	6	4,71
Tere	Amasya	102	6	4,58
Ayçiçeği (Yağlık)	Çorum	94.293	6	4,26
Fiğ(Adi) (Dane)	Çorum	1.089	6	4,09
Fiğ (Macar)(Dane)	Çorum	495	6	5,12
Nohut	Çorum	24.216	6	5,10
Biber (Dolmalık)	Samsun	15.922	6	3,78
Buy (Çemen Otu)	Samsun	56	6	6,86
Fasulye (Taze)	Samsun	21.365	6	4,19
İspanak	Samsun	7.470	6	3,42
Patlıcan (Sera)	Samsun	1.246	6	0,32
Tütün	Samsun	4.274	6	5,85
Dereotu	Tokat	374	6	3,59
Domates (Sofralık)	Tokat	241.510	6	2,81
Marul (Kıvırcık) (Sera)	Tokat	3.842	6	4,30
Maydanoz (Sera)	Tokat	215	6	2,67
Tere (Sera)	Tokat	33	6	0,77
Ayva	Amasya	8	7	2,17
Kiraz	Amasya	6	7	5,96
Fiğ (Diğer) (Dane)	Çorum	99	7	3,53
Kara Buğday	Çorum	15	7	1,06
Marul (Kıvırcık) (Sera)	Samsun	3.354	7	3,76
Mısır (Silajlık)	Samsun	946.020	7	3,46
Oğulotu (Melisa)	Samsun	6	7	2,26
Buy (Çemen Otu)	Tokat	43	7	5,27
Hayvan Pancarı	Tokat	2.748	7	4,10
Maydanoz	Tokat	2.423	7	2,23
Nane	Tokat	298	7	1,13
Pırasa	Tokat	6.815	7	3,20
Roka	Tokat	358	7	1,31
Soğan (Taze)	Tokat	4.004	7	3,17
Vişne	Tokat	5.403	7	2,94
Armut	Amasya	41.084	8	1,48
Burçak (Dane)	Amasya	11.016	8	1,20
Fiğ (Adi) (Dane)	Amasya	8.504	8	3,24
Fiğ (Macar) (Dane)	Amasya	909	8	3,31
Haşhaş (Kapsül)	Amasya	250	8	2,80
Haşhaş (Tohum)	Amasya	2	8	2,80
Hıyar (Turşuluk)	Amasya	286.078	8	1,57
Biber (Sivri) (Sera)	Samsun	1.244	8	0,23
Dut	Samsun	2.124	8	3,06
Fasulye (Taze) (Sera)	Samsun	642	8	2,11

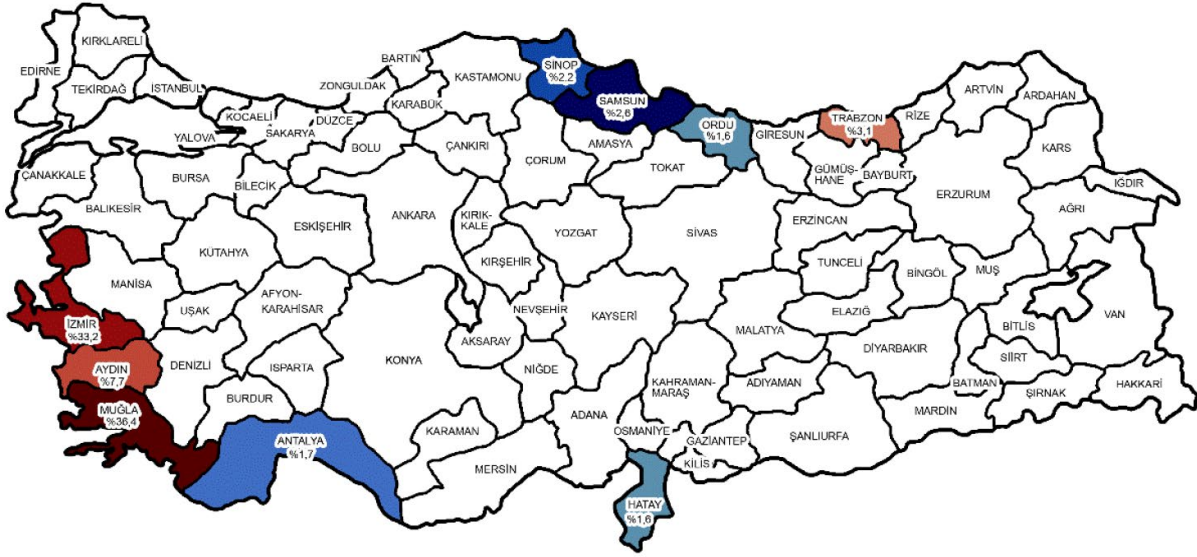
Bitkisel Ürün	Üretim Yapılan İl	Üretim Miktarı (ton)	Ülke İçindeki Sırası	Ülke İçindeki Payı (%)
Karpuz	Samsun	109.475	8	3,16
Kaz	Samsun	30.571	8	2,07
Sığır (Melez)	Samsun	206.053	8	2,70
Biber (Dolmalık) (Sera)	Tokat	520	8	0,29
Soğan (Kuru)	Tokat	84.553	8	3,38
Kabak (Sakız) (Sera)	Amasya	838	9	0,03
Sudan Otu (Yemlik)	Amasya	174	9	1,64
Tarım Alanı	Çorum	5.412.332	9	2,31
Kara Buğday	Samsun	9	9	0,64
Ayçiçeği (Yağlık)	Tokat	58.069	9	2,62
Ispanak	Tokat	6.427	9	2,94
Kızılıcık	Tokat	439	9	3,19
Roka (Sera)	Tokat	38	9	0,19
Şekerpancarı	Tokat	563.333	9	3,09
Buy (Çemen Otu)	Amasya	402	10	0,74
Darı	Amasya	399	10	0,16
Kara Buğday	Amasya	59	10	0,57
Arpa (Diğer)	Çorum	148.439	10	2,70
Tere (Sera)	Çorum	12	10	0,28
Ayçiçeği (Yağlık)	Samsun	51.617	10	2,33
Dereotu	Samsun	110	10	1,05
Dereotu (Sera)	Samsun	1	10	0,17
Kereviz (Kök)	Samsun	400	10	1,64
Kuşkonmaz	Samsun	1	10	0,09
Pazı	Samsun	56	10	0,72
Roka (Sera)	Samsun	29	10	0,14
Yulaf (Yeşil Ot)	Samsun	117.030	10	3,12
Arpa (Biralık)	Tokat	2.803	10	1,12
Biber (Sivri)	Tokat	20.064	10	1,88
Dut	Tokat	1.527	10	2,20
Marul (Göbekli)	Tokat	5.155	10	2,43
Semizotu (Sera)	Tokat	15	10	0,15
Tere	Tokat	263	10	2,99
Turp (Bayır)	Tokat	447	10	3,00
Tütün	Tokat	1.508	10	2,07
Yonca (Yeşil Ot)	Tokat	512.867	10	2,66

Kaynak: TÜİK verilerinden elde edilmiştir.

Samsun'da ihracat izni almış toplam işletme kapasitesi 40 bin ton/yıl olan 6 su ürünleri işleme tesisi bulunmaktadır. Su ürünleri alanında ihraç edilen temel ürünler; balık unu, balık yağı, dondurulmuş balık (hamsi, çipura, çinekop, alabalık, somon, levrek vb.), tıbbî sülük, marine hamsi, sardalya, tuzlu hamsi, deniz salyangozu eti, deniz salyangozu kapağı iken, 2021 yılında 8 ülkeye yaklaşık 26 milyon dolar ihracat gerçekleştirildiği bilinmektedir. Yakent'te plan döneminde yaşama geçirilmesi hedeflenen Türk Somonu İşleme Tesisi projesinin üretim ve ihracat değerlerinde kısa zamanda kendisini göstermesi beklenmektedir.

Şekil 43 Türkiye Denizlerde Yetiştiricilik Yapılan İller, 2021

Kaynak: TEPGE

Tokat ilinde su ürünleri üretiminin gerçekleştirdiği 67 gölet ve bu göletler üzerinde 41 tesis bulunmaktadır. Üretimin en yoğun olduğu yerleşim Almus ilçesidir. Samsun, iç sularda yetiştiricilik yapılan iller arasında 6. sırada yer almakta, bu üretimden yüzde 4,4 pay almaktadır. 2021 yılında yetiştiricilik avcılık üretimini aşmış, yetiştiricilik üretimi avcılık üretimini geçmiştir. Samsun'da 2021 yılında 42.843 tonu avcılık, 10.780 tonu yetiştiricilik olmak üzere toplam 53.623 ton su ürünü elde edilmiştir.

Şekil 44 Türkiye İç Sularda Yetiştiricilik Yapılan İller, 2021

Kaynak: TEPGE

Tarım sektörünün Türkiye GSYH'si 2010 yılı payı yüzde 8,97'dir. Bu oran 2021 yılında yüzde 38,23 azalarak yüzde 5,54'e, aynı dönemde bölge GSYH'sindeki payı ise yüzde 21,16'dan yüzde 14,75'e gerilemiştir. Her ne kadar yüzde 30,3'lük bir azalış söz konusu olsa da tarım sektörünün GSYH payının ülke değerinden yaklaşık 2,7 kat yüksek olduğu gözlenmektedir. Bölge illerinden Tokat ve Çorum'da 2010 yılında, sektörün GSYH paylarının yüzde 25'in üzerinde bulunduğu, Amasya'da ise yaklaşık yüzde 25'e eşit olduğu anlaşılmakta 2021 yılında bu oranların Tokat'ta yüzde 21,30, Amasya'da yüzde 18,30, Çorum'da ise yüzde 17,97 olarak gerçekleştiği hesaplanmaktadır.

Tablo 61 Tarımın GSYH Payı, 2010-2021

Tarımın GSYH Payı (%)													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Fark
Türkiye	8,97	8,17	7,69	6,68	6,56	6,87	6,14	6,04	5,78	6,40	6,68	5,54	-38,23
TR83	21,16	19,50	18,13	15,99	15,08	17,49	15,04	14,82	14,45	16,43	16,79	14,75	-30,29
Amasya	24,53	24,41	21,19	20,23	17,38	21,77	19,80	18,85	19,83	20,75	20,95	18,30	-25,40
Çorum	25,11	22,67	21,02	18,49	17,21	18,64	17,44	16,91	17,87	19,68	19,68	17,97	-28,43
Samsun	17,10	15,60	14,85	12,38	12,51	14,59	11,21	11,42	9,79	12,19	12,26	10,66	-37,66
Tokat	25,08	22,91	21,99	20,20	18,48	21,53	19,84	19,45	20,18	21,92	23,75	21,30	-15,07

Kaynak: TÜİK

TR83 Bölgesi 2010 yılında Türkiye tarımsal katma değerinin yüzde 6,04'ünü üretmiştir. 2021 yılında yüzde 5,24'e gerileyen bu değer, yüzde 12,75'lik bir azalışa da işaret etmektedir. 2010-2021 yılları arasında bölgenin toplam GSYH payı yüzde 23 azalmış, tarım görece daha iyi bir performans sergilerken Tokat ilinin Türkiye üretimindeki payını görece koruduğu dikkat çekmiştir.

Tablo 62 TR83 Bölgesi'nin Tarım Payı, 2010-2021

Toplam Tarımdaki Pay (%)													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Fark
TR83	6,04	5,84	5,66	5,46	5,19	5,85	5,59	5,42	5,22	5,47	5,48	5,24	-12,75
Amasya	0,92	0,96	0,86	0,91	0,76	0,95	0,97	0,91	0,95	0,91	0,88	0,81	-11,96
Çorum	1,40	1,33	1,24	1,21	1,12	1,14	1,22	1,15	1,20	1,20	1,18	1,15	-17,86
Samsun	2,36	2,28	2,32	2,11	2,18	2,49	2,10	2,11	1,79	2,06	2,03	1,99	-15,68
Tokat	1,37	1,27	1,24	1,24	1,13	1,27	1,29	1,24	1,29	1,31	1,38	1,29	-5,83

Kaynak: TÜİK

TÜİK 2021 yılı verilerine göre TR83 Bölgesi'nde istihdamdan en yüksek pay alan sektör, hizmetlerdir. Sosyoekonomik yaşam üzerinde baskın karakteri ile dikkat çeken ve sektörde kayıt dışılık oranının yüksek olduğu bilinen tarım ise bölge istihdamının lokomotifidir. Gizli ve atıl istihdam olgusu ile birlikte, rekabet edebilirliğini günden güne yitirdiği gözlenen sanayi ile yeterince bütünleşememiş tarımın yapısal sorunlarının bölgedeki üretim, birikim ve yaşamı da derinden etkilediği bilinmektedir. Tablo 63'ten görüleceği gibi tarım sektöründe çalışanların yarıdan fazlası ücretsiz aile işçisidir.

Tablo 63 TR83 Bölgesi'nde İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu, 2022

	Tarım dışı		Tarım		Toplam	
	Sayı (bin kişi)	Oran (%)	Sayı (bin kişi)	Oran (%)	Sayı (bin kişi)	Oran (%)
Ücretli, Maaşlı veya Yevmiyeli	496	80,2	16	4,3	512	52,0
İşveren veya Kendi Hesabına	106	17,2	150	40,9	256	26,0
Ücretsiz Aile İşçisi	16	2,6	201	54,8	216	22,0
Toplam	619	100	367	100	985	100

Kaynak: TÜİK

Bölge istihdamında tarım sektörünün payı yıllar içerisinde azalmış yine de 2022 yılında yüzde 34,7 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 15,8'in iki katından daha yüksek bir değer almıştır. Orta Karadeniz Bölgesi, bu oran ile Düzey 2 bölgeleri arasında tarımsal istihdamın en yüksek olduğu 5. bölge durumundadır. Sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı yükselmekle birlikte ülke ortalamasının altında kalmakta, gerek bölge gerekse de ülke genelinde hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı artmaktadır.

Tablo 64 Türkiye ve TR83 Bölgesi Sektörlere Göre İstihdamın Dağılımı Oranı (%), 2012, 2022

	Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	2012	2022	2012	2022	2012	2022
TR83 Bölgesi	42,5	34,7	16,4	20,1	41,2	45,2
Türkiye	24,6	15,8	26	27,7	49,4	56,5

Kaynak: TÜİK

Bölgesel işgücü ve istihdam verileri birlikte irdelendiğinde bölge işsizlik oranlarının ülke ortalamalarının altında kalmasına yol açan asıl gerekçenin, Orta Karadeniz Bölgesi sosyoekonomik yaşamı ve istihdamında belirleyici rol oynayan tarım sektörü olduğu görülmektedir. Tarım sektörünün gizli işsizliği de bünyesinde barındıran baskın karakteri; girdiler başta olmak üzere pazarlardaki tekelleşme olgusu, ABD ve AB'nin destekleme politikaları, küresel iklim değişikliği ve etkilerinin yanı sıra Türkiye'nin dışa açılma ve sanayileşme stratejileri, gelişmiş ülkelerin kat ettiği büyüme patikasının gereklilik ve tarım paylarının ekonomideki yerinin düşmesine bağlı olağan çizgisi gibi etkenlerle zarar görmüş, kırılmalara uğramıştır. Yeni binyıla birlikte TR83 Bölgesi tarımı ve istihdamında ülke genelinden çok daha hızlı bir çözülmenin yaşandığı, örneğin, 2004 yılındaki 575 bin olan istihdam sayısının 2020 yılında 377, 2022'de ise 388 bin kişiye düşerek, 187 bin kişi azaldığı, aynı dönemde sanayi sektörünün 106 bin yeni iş yaratırken, 159 bin istihdamın da hizmetler sektöründen sağlanarak, toplam büyüklüklerdeki büyümenin sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

İşsizlik oranları ve işgücü sayılarının görece sabit düzeyde kalması; bu süre boyunca çalışma çağındaki üretken nüfusunu diğer bölgelere transfer ettiğini, verdiği göçle kan kaybederek üretim kapasitesindeki rekabet gücünü yitirdiğini düşündürmektedir. GSYH, bölge illerinin GSYH sıralamaları, gelir dağılımları ve işgücü verilerinin bu saptamaların altını çizdiği ve TR83 Bölgesi kırsalında gelir çeşitliliği yaratılması, tarımda yapısal dönüşüm ve üretimin planlarla desteklenmesi, tarıma dayalı sanayi ve hizmetler sektöründe büyümenin önceliklendirilerek tarımdan kopan üretken nüfusa istihdam olanaklarının yaratılması, beşerî sermaye ve insan kalitesinin yükseltilerek işgücü piyasasının beklentileriyle arzının buluşturulmasının ve sanayi kültürünün yerleştirilmesinin plan döneminin müdahale alanları arasında bulunması gerektiği değerlendirilmektedir.

2022 yılı Kamu Yatırım Programı'nda yer alan 3.134 projenin toplam maliyeti yaklaşık 1,8 trilyon TL'dir. 2022 yılı ödeneği yaklaşık 184 milyar TL olan programda, tarım sektörü 18,6 milyar TL ile ulaştırma, eğitim, enerji ve madencilik sektörlerinin ardından 5. sırada yer almaktadır. Tarımsal sulama altyapısı inşaatlarında büyük ölçekli su işlerini yürüten Devlet Su İşleri Müdürlüğü -298 milyar TL büyüklüğündeki proje stoku ile- Karayolları Genel Müdürlüğü, T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın ardından 3. sırada yer almaktadır.

2022 yılı programında TR83 Bölgesi illerinde yaşama geçirilmesi planlanan tarımsal sulama, içme suyu, atık su arıtma, planlama ve nehir havzası rehabilitasyon projeleri içerisinde büyüklüğü 15 milyon TL ve üzerinde olan 21 yatırımın toplam maliyeti 12,4 milyar TL'dir. Bu yatırım projeleri içerisinde sulama altyapısının payı yüzde 85'tir. Yüzde 15'lik dilimi ise içme suyu ve atık su projeleri oluşturmaktadır. Sulama projeleri ile 476,5 hm³ depolama kapasitesi oluşturulması, 162.522 hektarlık alanın sulanması hedeflenmektedir. 2022 yılı itibari ile toplam yatırım tutarının yüzde 36'sının tamamlanmış olması öngörülmektedir.

Tablo 65 Kamu Yatırım Programında Öne Çıkan Kırsal Kalkınma Projeleri, 2022

Sektörü: Tarım-Sulama, İçme Suyu, Atık Yönetimi					
	Başlama-Bitiş Yılı	Proje Tutarı (TL)	2021 Kümülatif (TL)	2022 Yatırımı (TL)	Mali Tamamlanma* (%)
Amasya	2010-2025	540.321.400	111.661.129	88.586.000	37
Çorum	1986-2027	1.357.505.520	479.828.694	2.801.000	36
Samsun	1990-2027	8.296.700.714	2.600.980.036	213.880.000	34
Tokat	1995-2027	2.202.500.180	868.511.471	192.067.477	48
TR83		12.397.027.814	4.060.981.330	497.334.477	37

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı

*:2022 yılı bütçesi dâhil edilmiştir.

Çarşamba Ovası Sulaması ve Drenajı, Bafra Ovası Sulaması, Turhal-Gülüt, Koçhisar ve Obruk-Dutludere Sulamaları öne çıkmakta, 8,22 milyar TL maliyetli bu projelerle 136.797 hektar alanın sulama hizmetine kavuşması beklenmektedir.

Dünya Bankası kredisiyle finanse edilen Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi'ni (TULİP) kapsamındaki Çekerek Nehir Havzası Rehabilitasyon Projesi (Çekerek NHRP) Çorum, Sivas, Tokat ve Yozgat, Bolaman Nehir Havzası Rehabilitasyon Projesi (Bolaman NHRP) ise Ordu ve Tokat illerinde uygulanmaktadır. Projeler ile Bolaman ve Çekerek havzalarındaki kırsal topluluklar için entegre peyzaj yönetimini güçlendirmek, iyileştirilmiş geçim fırsatlarına ve dayanıklı altyapı hizmetlerine erişimi artırmak hedeflenmektedir. Çekerek NHRP'de, Çorum ili; 2 ilçe ile (Alaca ve Ortaköy), proje alanının yüzde 18,8'ini, Tokat ili 3 ilçe ile (Artova, Sulusaray ve Yeşilyurt), proje alanının yüzde 13'ünü oluşturmaktadır. Çekerek NHRP projesi kapsamında ayrıca 2.874 ha alanın sulanması ve 9 köyün taşkından korunması bileşeni bulunmaktadır. 1990 yılında başlatılan Aşağı Çekerek 1. Merhale projesi kapsamında 26.403 ha alanın sulanması ve 1.310 hektometreküplük depolama alanının oluşturulması hedeflenmektedir. 2 milyar TL'lik proje Amasya, Tokat ve Yozgat illerinde uygulanırken, 2021 yılı itibari ile gerçekleşme oranı yüzde 50'dir.

Tamamlandığında 119 ha alana sahip olacak Bafra Tarıma Dayalı İhtisas Sera Organize Sanayi Bölgesi, bölgenin önemli kırsal kalkınma hamlelerinden birisidir. Tam olarak faaliyete geçtiğinde bölgenin, örtü altı yetiştiriciliğinde önemli bir merkez olma konumu pekiştirilecektir.

Erbaa, Merkez, Pazar, Reşadiye, Niksar, Turhal ve Zile olmak üzere 7 ilçe, 112 köy ve beldede bulunan 1.400 dekarlık sera ile Tokat, örtü altı yetiştiriciliğinde önemli üretim merkezlerinden birisidir. Toplam örtü altı alanının yüzde 90'ı Erbaa, Merkez ve Niksar ilçesinde bulunmakta, Niksar ayrıca jeotermal kaynak zenginliği ile dikkat çekmektedir. Tokat ve diğer bölge illerinde örtü altı yetiştiriciliğinde jeotermal kaynakların kullanımına yönelik projelerin yaşama geçirilmesinin, bu kaynakların sağlayacağı rekabet erkiyle ilçenin sebze fidesi üretim merkezine dönüştürülmesinin bölgedeki diğer termal su kaynaklarının bu alanda değerlendirilmesinin tarımsal üretiminin geliştirilmesinde atılacak diğer önemli adımlar arasında bulunduğu sektör aktörleri tarafından dile getirilmektedir.

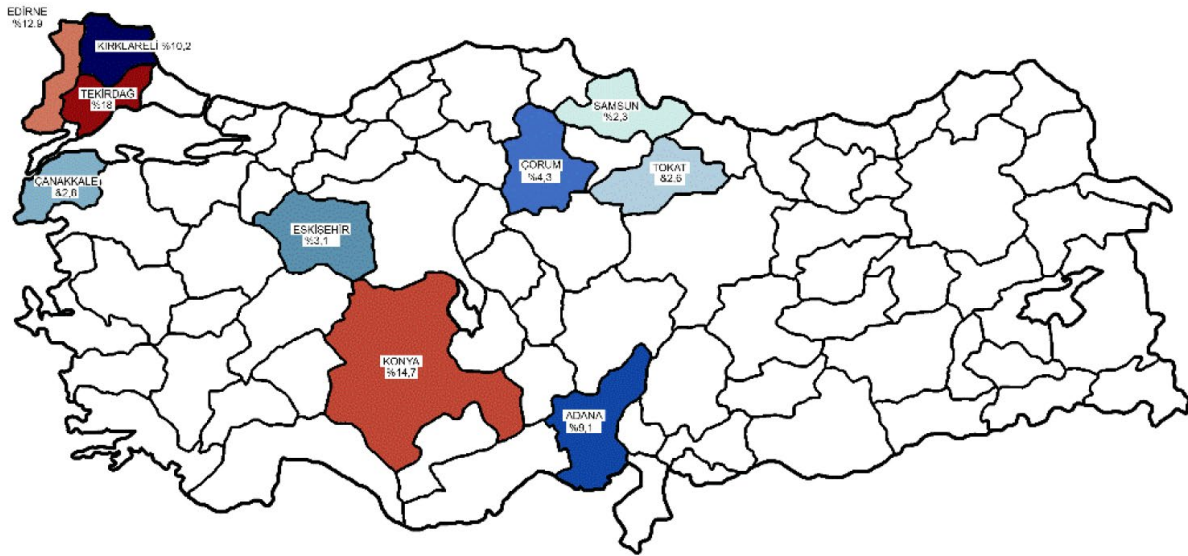
2022 yılı TÜİK verilerine göre, Amasya'da 205.330 adet büyükbaş, 280.505 adet küçükbaş, Çorum'da 243.229 adet büyükbaş, 323.400 adet küçükbaş, Samsun ilinde 396.087 büyükbaş, 275.793 adet küçükbaş, Tokat'ta ise 302.432 büyükbaş, 511.457 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Türkiye'deki büyükbaş hayvan varlığının yüzde 6,71'ine sahip bölge illerinde hayvancılığın geliştirilmesi kritik önem taşımakta, dışarıdan temin edilen yem bitkilerinin bölgede üretilmesi, bu üretim için gerekli sulama altyapısının geliştirilmesi, et bütünlüğü tesisleri ve süt üretiminin desteklenmesinin sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenmektedir. Pazar ilçesi manda sütü üretimi ile Bayat başta olmak üzere Mecitözü, Suluova ve Amasya kırsalında entegre tesis projelerinin yaşama geçirilmesi, Tokat ilinde peynir altı suyu tozu üretim tesisi yatırımının gerçekleştirilmesinin plan döneminin öncelikleri arasında yer alması hedeflenmektedir.

Havza ilçesinde kenevirin endüstriyel ürüne dönüştürülmesini ve kannabidiol (CBD) ekstraksiyonu üretim tesisine hammadde teminini, birincil tarım ve endüstriyel ürün elde edilmesini sağlayacak yatırımların yaşama geçirilmesi ile Havza ve bu ilçenin artalanı durumundaki Gümüşhacıköy, Osmancık ile Vezirköprü'de kenevir üretiminin desteklenmesinin; rekabet gücü yüksek, endüstriyel değere sahip tıbbî ve aromatik bitkiler başta olmak üzere

kesme çiçek, süs bitkileri gibi diğer ayırt edici niteliğe sahip türlerin, bölge genelinde ürün desenleri belirlenerek planlama ve üretimlerinin gerçekleştirilmesinin sektörün öncelikleri arasında yer alması beklenmektedir.

TR83 Bölgesi; ülke, bölge ve Çorum için kritik önem taşıyan ayçiçeğinden yüzde 10,6 pay almakta 2,15 milyon tonluk Türkiye üretiminin yaklaşık 230 bin tonunu karşılamaktadır. Kendisine yeterlilik derecesi yüzde 60'larda kalan Türkiye için stratejik önem taşıyan bu ürün başta olmak üzere yağlı tohumlar üretiminin bölgede desteklenmesi, plan döneminin öncelikler arasında yer almaktadır. Plan döneminde Zile ilçesinde kurulması hedeflenen ayçiçek yağı tesisi ile yağlı tohumlar üretiminde sürdürülebilirliğe, bu alandaki açığın kapatılması ile tarım, sanayi entegrasyonuna katkı sağlanması hedeflenmektedir.

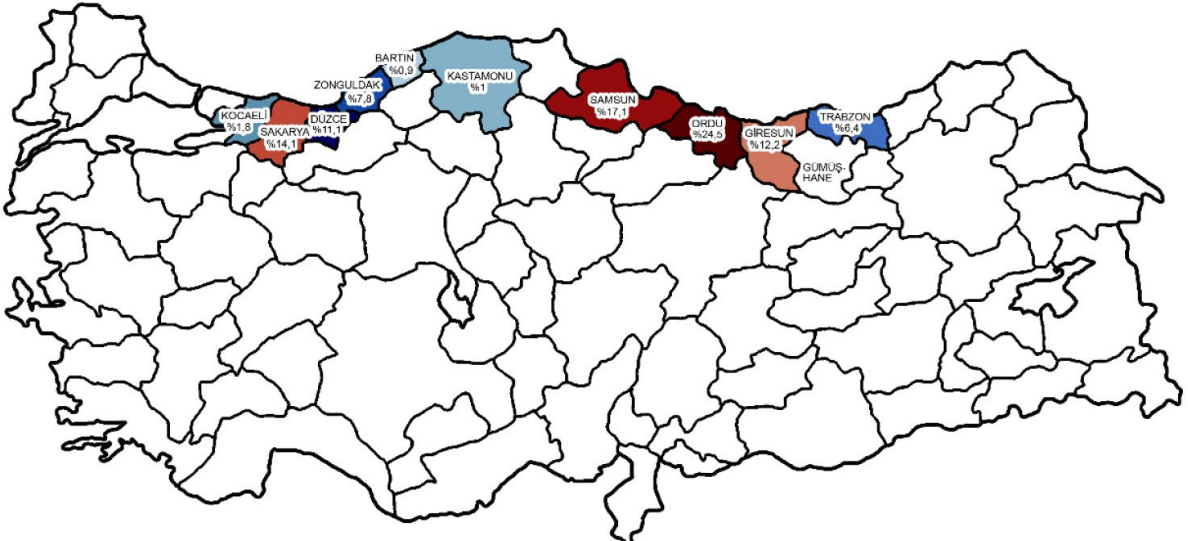
Şekil 45 Türkiye'de Ayçiçeği Üretiminin Coğrafi Dağılımı, 2021

Kaynak: TEPGE

Türkiye ve bölge için önemli ekonomik değere sahip ürünlerden birisinin de fındık olduğu bilinmekte, Samsun'un Ordu ilinin ardından 116.975 tonluk fındık üretimi ve yüzde 17,1'lik pay ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Üretim gerçekleştirildiği yerleşimlerden birisi durumundaki Terme ilçesinde ihtisas organize sanayi bölgesi kurularak, süs bitkileri ile birlikte üretimin desteklenmesinin yanı sıra, işlenmiş katma değeri yüksek, endüstriyel ürün niteliğiyle pazarlara sunulmasının hızla yaşama geçirilmesi gereken bir yatırım projesi niteliği taşıdığı değerlendirilmektedir.

Şekil 46 Türkiye'de Fındık Üretiminin Coğrafi Dağılımı, 2021

Kaynak: TEPGE

Çorum ili tarım arazilerinin yüzde 62'si sulama hizmetlerinden yoksun alanlardan oluşmakta DSİ Genel Müdürlüğü verilerine göre, sulanan birim alandan elde edilen gelir kıraç arazininin 6 katını aşmaktadır. Bu bağlamda Sungurlu TİGH ve Sürdürülebilir Tarım Projesi başta olmak üzere bölge genelinde verimi yükseltecek, birim alandan elde edilen ürün ve gelirin artmasını sağlayacak, basınçlı sulama yatırımları başta olmak üzere drenaj çalışmaları, göl, gölet, HİS ve tarla içi geliştirme hizmetleri yatırımlarının biran önce yaşama geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

2010-2020 yılları arasında Türkiye üretimindeki payını yükselten tek il olan Tokat, bölgenin de en önemli tarımsal üretim merkezlerinden birisidir. Soğuk hava depolarından nitelikli satış ofislerine kadar çağdaş hizmetlerin verilerek sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenen Tarım ve Gıda Üssü ile tarım ve gıda üretimi imalat sanayi kolunu bütünleştirecek dondurulmuş unlu mamullerinin üretilmesi projelerinin plan döneminde yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 66 3. Stratejik Öncelik, 1. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.	3.1.1. Tarım sanayi entegrasyonunu sağlamaya yönelik faaliyetler yürütülecek, tarıma dayalı sanayi ve gıda güvenliği yatırımları desteklenecektir. Farklı iklim türleri, su kaynakları ve bereketli büyük ovalarının temelini oluşturduğu çok çeşit ve büyüklükte ürün üretebilme yeteneği, potansiyel ve bu üretimin sanayi ürünlerine dönüştürülmesi, gıda imalatı başta olmak üzere işlenmiş, katma değeri yüksek bir ürün gamı ile pazarlara sunulabilmesi, depolanabilmesi, bölge ve ülkenin gıda güvenliğine katkı yapılabilmesi için tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi gerekmekte, iki sektör arasındaki bağlantıların güçlendirilerek entegrasyonunun sağlanması hedeflenmektedir. Plan döneminde Kalkınma Ajansı ve Sanayi Teknoloji İşbirliği Kurullarının koordinasyonunda, ilgili tüm kurumlar, organize sanayi bölgeleri, özel sektör kuruluşları, ziraat, ticaret ve sanayi odaları ile birlikte tedarik zincirlerinin eksik halkalarının tamamlanması, hammaddenin bölgeden temin edilmesi, sanayi ve üretim altyapı yatırımlarının projelendirilmesi, yatırım programına alınması, kaynak bulunması, tamamlanması ile tedarik zincirlerinin ileri ve geri bağlantılarının kurulması çalışmaları tedbirin içeriğindeki faaliyetleri oluşturmaktadır. Tedbirin bölge genelinde, potansiyel ve üretim alanına uygun proje ve faaliyetleri içerecek farklılıklarla uygulanması hedeflenmektedir. "Terme Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin Kurulması", "Tokat Tarım ve Gıda Üssü Projesi", "Zile'de Ayçiçeği Yağı Üretim Tesisi Yatırımının Yapılması", "Tokat İlinde Dondurulmuş Unlu Mamullerin Üretimi Yatırımının Yapılması", "Tokat İlinde Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin Kurulması", "Yakakent'te Türk Somonu İşleme Tesisinin Kurulması" ile "Suluova'da Soğan İşleme ve Paketleme Tesisinin Kurulması" projelerinin öncelikli yatırımlar olarak yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.
	3.1.2. Tarım arazileri ve meraların verimlilik ve kalitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar (TİGH, basınçlı sulama ve toplulaştırma) desteklenecektir. Bölgenin sosyoekonomik yaşamında önemli bir yere sahip olan tarım sektöründe, toprak, mera, su gibi doğal kaynak ve zenginliğin verimli, sürdürülebilir kullanımı ile tarımsal üretimin geliştirilmesine katkı sağlayacak altyapı projelerinin başında tarla içi geliştirme hizmetleri (TİGH), basınçlı sulama ve toplulaştırma projeleri gelmektedir. Bölge illerinde ekonomik olarak sulanabilir arazi varlığının yarısından azına, yaklaşık yüzde 35'ine sulama hizmeti verilebilmekte, bu hizmetin içerisinde basınçlı sulama tekniklerinin ağırlığının çok daha düşük kaldığı bilinmektedir. DSİ Genel Müdürlüğü verilerine göre, sulanan birim alandan elde edilen gelir kıraç arazininin 6 katını aşmaktadır. Bölgede tarım sektörünün rekabet edebilirliğine ve sürdürülebilirliğine katkı yapacak, kaynakların doğru ve verimli kullanılmasını sağlayacak proje ve faaliyetler kritik önem taşımakta, farklı hedef ve ölçeklere sahip büyük ve küçük su işlerinin yaşama geçirilmesi planlanmaktadır. Birim alandan elde edilen ürün ve gelirin artmasını sağlayacak, girdi miktar ve maliyetlerini düşürecek, sürdürülebilirliği sağlayacak TİGH, drenaj, basınçlı sulama, göl, gölet ve toplulaştırma projeleri başta olmak üzere alt yapı yatırımlarının Samsun Merkez ilçeyi oluşturan ilçeler dışında kalan tüm bölgede planlanması, projelendirilmesi, önceliklendirilerek yatırım programına alınması ve tamamlanması, özel sektör uygulamalarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi hedeflenmektedir. İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyesi, DSİ, Tarım İl Müdürlüğü ve ilgili tüm kuruluşların koordinasyon içerisinde görev yapması beklenmektedir. Sungurlu Sürdürülebilir Tarım ve TİGH Projesi'nin, bu tedbir kapsamındaki öncelikli proje olarak yaşama geçirilmesi ve halen inşaatları süren büyük sulama projelerinin tamamlanması tedbirin öncelikli faaliyetleri arasında bulunmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.1.3. Termal kaynakların örtü altı yetiştiriciliğinde sürdürülebilir kullanımları desteklenecektir.

Bugüne kadar yalnızca kaplıca olarak hizmet veren jeotermal kaynakların termal turizm ile seracılık faaliyetlerinde kullanılması, bölge genelinde örtü altı yetiştiriciliğinin desteklenmesi, üretimin tarımsal sanayi ile entegrasyonuna, katma değeri yüksek işlenmiş uç ürünlerle pazarların taleplerine uygun hale getirilmesine katkı sağlayacak yatırımlarla, Niksar'da sebze fidesi üretim merkezi projeleri gibi yatırımlarla güçlendirilmesi, gerek bölgenin örtü altı üretiminde ülkemizin önemli bir üretim merkezine dönüştürülmesi gerekse de rekabet erkine sahip bir üretim yapısının inşa edilmesi hedefine ulaşılmasına stratejik katkı sağlanması beklenmektedir. Bu bağlamda, debisi ve sıcaklığı ile jeotermal seracılık faaliyetlerine uygun, Amasya Merkez, Merzifon, Havza, Lâdik, Niksar, Taşova, Göynücek ve Sulusaray ilçelerindeki mevcut kaynakların örtü altı yetiştiriciliğinde kullanılmasına yönelik fizibilite, proje geliştirme, yatırım programı ve kaynak tahsisi, araştırılması ile ilgili diğer faaliyet ve çalışmalar yerel yönetimler, Merzifon Organize Sanayi Bölgesi, DSİ ve Tarım İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilecek, özel sektör yatırımları ve projeleri teşvik edilecek, desteklenecektir. Kalkınma Ajansının proje ve fizibilite hazırlanması ile özel sektöre yönelik yatırım tanıtım ve promosyonu gibi çalışmalarda malî ve teknik destek sağlanması planlanmaktadır. "Niksar Jeotermal Sebze Fidesi Sera Tesisinin Kurulması, bu tedbirin öncelikli projesini oluşturmaktadır.

3.1.4. Kırsalda gelirlerin çeşitlendirilmesine yönelik yatırım ve projeler desteklenecektir.

Bölgedeki kırsal yerleşimlerde tarım sektörü ve faaliyetleri, hanehalkları ve işletmelerin en önemli gelir kaynağı iken, bölge ortalamalarının ülke değerinden daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Çok değişkenli, etkenli ve kaotik yapısıyla tarım sektörü dönemsel durağanlıklar yaşamakta, bünyesinde barındırdığı ücretsiz aile işçiliği, atıl ve gizli işsizlik gibi olgularla rekabet edebilirliği olumsuz etkilemektedir. Bölge genelinde, Samsun Merkez'i oluşturan ilçeler dışındaki tüm yerleşimlerde, bölge planındaki diğer tedbirlerle de altı çizilen kadın ve genç girişimciliğinin desteklenmesi, tarımsal sanayinin geliştirilmesinin yanı sıra, gerek tarımsal üretimde içerisinde ayırt edici ve nitelikli ürünler ile organik gıda üretimi gibi çeşitlendirilmeye gidilmesi ve risklerin azaltılması gerekse de sertifikalı program, kurs ve yaşam boyu eğitimlerle sektörün dışında meslek ve faaliyetlerin edinilmesine yönelik her türlü proje, yatırım ve çalışmalar desteklenecek, istihdama yönelik emek yoğun özel sektör yatırımları teşvik edilecektir. Tedbir kapsamındaki tüm faaliyet, eğitim, kurs, seminer ve farkındalık çalışmalarında iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı dikkate alınacak, kursiyerlerin bu eğitimi tamamlamış ve yeterli seviyede bilgilendirilmiş olmaları gerek koşul niteliğiyle önceliklendirilecektir. Tedbir ile genellikle tek tip üretimle yaşamlarını sürdüren, rekabet erki düşük hanehalkları ve işletmeler yerine farklı üretim ve gelir kalemlerine sahip bir yapının elde edilmesi, gelirlerin artırılması ve kırsal kalkınmaya katkı sağlanması amaçlanmakta, yerel yönetimler, eğitim ve diğer kamu kurumlarının yanı sıra KOSGEB ile Kalkınma Ajansının malî ve teknik desteklerinin kullanılması hedeflenmektedir.

3.1.5. Üretici örgütlerinin teknik, malî ve kurumsal yapıları güçlendirilecektir.

Tarım sektöründe üreticiler, hanehalkları ve işletmelerin talep ve beklentilerini etkin, yerinde ve zamanında iletebilmeleri, kooperatif, birlik ve odalara sağlanan destekler ve fonlardan yararlanabilmeleri, birliktelik ve yaratılan sinerji ile ürün satışında pazarlama kanallarını etkin kullanabilmeleri, düşük maliyetle girdi temin edebilmeleri gibi birçok alanda sürdürülebilirlik ve rekabetçi üretim yapısının inşa edilmesine katkı sağlayacak, oda, kooperatif, birlik ve örgütlü diğer yapıların desteklenmesi, sahada faaliyet gösteren ve birçoğunu sulama birlik ve kooperatiflerinin oluşturduğu örgütlere teknik yönlendirme, bilgilendirme yapılması ile malî yapıları ve kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine katkı sağlayacak projeler desteklenecektir. Yeni örgütlerin oluşturulması teşvik edilirken var olanların sürdürülebilirliğine destek olunması tedbirin kapsamını oluştururken, yerel yönetimler başta olmak üzere ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin tedbir kapsamındaki eğitim, bilgilendirme, farkındalık, proje hazırlama ve yaşama geçirilmesi çalışmalarına uyum içerisinde katılması beklenmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.1.6. Hayvancılık geliştirilecek, rekabet gücü artırılacaktır. 2021 yılı TÜİK verilerine göre, TR83 Bölgesi'nde 1.125.713 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Türkiye'deki büyükbaş hayvan varlığının yüzde 6,71'ine sahip bölge illerinde hayvancılığın geliştirilmesi kritik önem taşımakta, dışarıdan temin edilen yem bitkilerinin bölgede üretilmesi, bu üretim için gerekli sulama altyapısının geliştirilmesi, et entegre tesisleri ve süt üretiminin desteklenmesinin sürdürülebilirliği katkı sağlaması beklenmektedir. Pazar ilçesi manda sütü üretimi ile Bayat başta olmak üzere Mecitözü, Amasya ve Samsun kırsalında entegre tesis ve çok boyutlu hizmet verebilme kapasitesine sahip çağdaş hayvan pazarı projelerinin yaşama geçirilmesi plan döneminin öncelikleri arasında yer almaktadır. Tedbir, bölge genelinde Samsun Merkez ilçe dışında tüm yerleşimlerde uygulanacak, bakanlığa bağlı kuruluşların yanı sıra, yerel yönetimler ve ilgili tüm kurum ve sivil toplum kuruluşları, faaliyetlere destek sağlayacaktır. "Pazar İlçesinde Süt Ürünleri İşleme Merkezinin Kurulması", "Bayat'a Et Entegre Tesisinin Kurulması" ile "Suluova'da Kanatlı Kesimhane Tesisi" yatırımları tedbirin öncelikli projelerini oluşturmaktadır.

3.1.7. Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ve Osmancık'ta kenevir üretimi desteklenecektir. Bölgede kenevir endüstriyel bir ürüne dönüştürmek üzere, hammadde temini için Havza ve bu ilçenin üretim bakımından artalanı durumundaki Gümüşhacıköy, Osmancık ile Vezirköprü'de kenevir üretilmesinin desteklenmesi, planın öncelikleri arasında yer almaktadır. Yine Kalkınma Ajansı destekleriyle ayağa kaldırılan atıl durumdaki Gümüşhacıköy İp Sicim Urgan Küçük Sanayi Kooperatifi'ne ait Gümüşhacıköy ilçesindeki fabrikanın ara malı üretimine başlaması ile birlikte bölgede görece rekabet avantajına sahip, tamamen doğal olduğundan tüketimi tüm dünyada hızla artan bir ürüne yönelik üretim kolunun sürdürülebilir inşası hedeflenmekte, bölge genelinde de rekabet gücü ve katma değeri yüksek, tıbbi aromatik bitkiler başta olmak üzere kesme çiçek ve diğer ayırt edici niteliğe sahip ürünlerin üretim planlamalarının yapılması ve üretimlerine başlanması amaçlanmaktadır. Plan döneminde yaşama geçirilecek imalat sanayi kolu yatırımlarına hammadde sağlamak, bu imalat sanayi kolunun sürdürülebilirliğini sağlayacak tarımsal üretim boyutu kapsamındaki çalışmaları gerçekleştirmek, Osmancık, Gümüşhacıköy-Merzifon-Havza, Vezirköprü üçgenini ülkenin önemli bir kenevir üretim merkezine dönüştürmek yine tedbirin amaçları arasında yer almaktadır. Kalkınma Ajansı, Tarım İl Müdürlükleri, Ziraat Odaları, kooperatif ve İl Özel İdareleri başta olmak üzere yerel yönetimler ile ilgili diğer tüm kurum ve kuruluşlar, tedbir kapsamındaki tohum ve girdi temini, destek, bilgilendirme, izin süreçleri, denetim ve izleme, pazarlama, yaygınlaştırma gibi tarımsal üretim süreçlerine katkı sağlayacak, tüm çalışma ve faaliyetler Gümüşhacıköy, Osmancık, Havza, Merzifon ve Vezirköprü ilçelerinde uygulanacaktır. Hammaddenin değerlendirilmesine yönelik ülkemiz için de kritik öneme sahip, kenevirden cannabidiol (CBD) ekstraksiyonu üretimi tesisinin Havza OSB'de kurulması tedbirin öncelikli projesini oluşturmaktadır.

3.1.8. Yağlı tohumlar üretimi desteklenecektir. TR83 Bölgesi; ülke, bölge ve Çorum için kritik önem taşıyan ayçiçeği üretiminden yüzde 10,6 pay almakta 2,15 milyon tonluk Türkiye üretiminin yaklaşık 230 bin tonunu karşılamaktadır. Kendisine yeterlilik derecesi yüzde 60'larda kalan Türkiye için stratejik önem taşıyan bu ürün başta olmak üzere yağlı tohumlar üretiminin bölgede desteklenmesi, plan döneminin öncelikleri arasında yer almaktadır. Samsun Merkez ilçeyi oluşturan yerleşimler dışında kalan tüm bölge ilçelerinde uygun alanlarda, özellikle toprak seçici olmayan, kuraklık dönemlerinde de görece iyi sonuçlar alınabilen, münavebeli tarıma uygun ayçiçeği başta olmak üzere yağlı tohumlar (soya, kanola, aspir, keten) sınıfındaki bitkilerin üretilmesinin desteklenmesi tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbir kapsamında daha önce de denenmiş olan, yerel yönetimlerin desteğiyle uygun alanların ve münavebe ürünlerinin belirlenmesi, eğitim ve bilgilendirme, girdi temini, zararlılarla mücadele, yine bölgede bulunan üretim tesisleri başta olmak üzere pazarlama ya da sözleşmeli tarım çalışmaları, hasat, yaygınlaştırma faaliyetleri bakanlığa bağlı il müdürlükleri, Ziraat Odaları ve ayçiçeği yağı üretim tesisleri ile ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımı ile gerçekleştirilecek, üretimin plan döneminde artırılması sağlanacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.1.9. Yem bitkileri ve yonca üretimi desteklenecektir. Türkiye'deki büyükbaş hayvan varlığının önemli bir bölümüne ev sahipliği yapan TR83 Bölgesi'nde hayvancılığın geliştirilmesi hedefi ve sürdürülebilirliğine katkı sağlamak için dışarıdan temin edilen yem bitkilerinin bölgede üretilmesi kritik önem taşımaktadır. Yine plan döneminde iyileştirilmesi planlanan sulama hizmetleri altyapısı ve özellikle küçük su işleri projeleriyle eşzamanlı, pazarlama sorunu olmayan iyi besleme özelliği bulunan, yüksek verime ve yeşil gübreleme özelliğine sahip çok yıllık yonca ve diğer yem bitkileri üretiminin Samsun Merkez ilçeyi oluşturan İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy dışındaki tüm ilçelerde desteklenmesi hedeflenmektedir. Yerel yönetimler, bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlar, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, sulama birlik ve kooperatifleri, Amasya Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği ve ilgili diğer tüm paydaşların koordinasyon ve katılımıyla, girdi temini, ekim, hasat ve yaygınlaştırma gibi üretim süreçleri desteklenecek, bilgilendirme, eğitim ve farkındalık çalışmaları ile yaygınlaştırma süreçleri yürütülecektir.

3.1.10. Bahçe, süs ile tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi desteklenecektir. Türkiye ve bölge için önemli ekonomik değere sahip ürünlerden birisinin de fındık olduğu bilinmekte, Samsun'un Ordu ilinin ardından yüzde 17,1'lik pay ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Amasya, Türkiye hünnapının yaklaşık üçte birini kirazının ise yüzde 6'sını karşılamakta, Çarşamba ilçesinde kesme çiçek ve kivi, Salıpazarı'nda ise kestane üretiminin son yıllarda büyük ivme kaydettikleri görülmektedir. Bölgenin en önemli tarımsal üretim odakları arasında yer alan Tokat ve Amasya Merkez, Çarşamba ve Bafra ile Çorum ili ovalarının yer aldığı, yerleşimlerde oluşturulacak ürün deseni haritaları ve belirlenecek desteklere göre önceliklendirilerek; kiraz, kestane, ceviz, fındık, kivi, kesme çiçek, asma yaprağı, Amasya Misket Elması gibi bahçe, kesme çiçek ve süs bitkileri ile susam, sarımsak, yenibahar, yeşil çay, hardal tohumu, zencefil, kimyon, salep, rezene, lavanta gibi ayırt edici, coğrafi işaretli, ülke yeterlilik derecesi düşük ya da ihracat potansiyeli yüksek olanlar başta olmak üzere, birim alandan daha yüksek gelirin elde edildiği, pazarlama ve göreceli rekabet avantajına sahip bahçe bitkilerinin üretilmesi desteklenecek, basınçlı sulama alt yapısı gibi teknik gereklilik ve projeler tamamlanacak, üretim merkezlerinde ihracata yönelik, sınıflama, depolama, boyutlama ile kalite sınıflarına göre üretim teşvik edilecektir. Tüm çalışmalarda bakanlığa bağlı Müdürlükler, kuruluşlar, yerel yönetimler, kooperatifler ve özel sektör kuruluşlarının koordinasyon içerisinde görev yapması beklenmektedir. "Turhal'da Tıbbi ve Aromatik Bitkilerden Uçucu Yağ Üretimi Tesisi"nin kurulması tedbirin öncelikli projesi durumundadır.

Proje Önerileri

- 3.1.1.1. Tokat Tarım ve Gıda Üssü Projesi
- 3.1.1.2. Terme Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin Kurulması
- 3.1.1.3. Zile'de Ayçiçeği Yağı Üretim Tesisi Yatırımının Yapılması
- 3.1.1.4. Tokat İlinde Dondurulmuş Unlu Mamullerin Üretimi Yatırımının Yapılması
- 3.1.1.5. Tokat İlinde Süt Tozu ve Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin Kurulması
- 3.1.1.6. Yakakent'te Kapalı DevreTürk Somonu Üretim ve İşleme Tesisinin Kurulması
- 3.1.1.7. Suluova'da Soğan İşleme ve Paketleme Tesisinin Kurulması
- 3.1.1.8. Amasya Bitkisel Ham ve Rafine Yağ Üretimi Tesisi Kurulması
- 3.1.1.9. Tokat Meyve Tozu (Granül) ve Pektin Üretim Tesisi Kurulması
- 3.1.1.10. Organomineral Gübre Üretimi Tesisi
- 3.1.1.11. Hububat Lisanslı Depoculuk Tesisi
- 3.1.2.1. Sungurlu Sürdürülebilir Tarım ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri (TİGH) Projesi
- 3.1.3.1. Jeotermal Sera Tesisinin Kurulması
- 3.1.6.1. Bayat'a Et Entegre Tesisinin Kurulması
- 3.1.6.2. Pazar İlçesinde Süt Ürünleri İşleme Merkezinin Kurulması
- 3.1.6.3. Suluova'da Kanatlı Kesimhane Tesisi Yatırımının Yapılması
- 3.1.6.4. Manda Sütü İşleme Tesisi
- 3.1.7.1. Havza'da Kenevirinden Kannabidiol (CBD) Ekstraksiyonu Üretimi Tesisinin Kurulması
- 3.1.10.1. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerden Uçucu Yağ Üretimi Yatırımının Yapılması

b. Hedef 2: Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır

Nihaî mal ve hizmet üretimlerini içeren ve temel makroekonomik göstergelerin en önemlisi olarak kabul edilen GSYH'ye dair sonuçların ekonomik yapıdaki yapısal sorunlara dikkat çekmesi, tarımsal işgücünde yıllardır yaşanan azalışın yol açtığı işgücü kayıplarının durdurulması ya da azaltılması, kırsalda gelir çeşitlendirilmesi, örgütlü yapıların desteklenmesi, tarım sektörü ve tarımsal sanayi başta olmak üzere imalat sanayi ve bağlı iş kollarında rekabet edebilirlik erkini kazandıracak, yenilikçi, çağdaş, yeşil teknolojilere dayalı dönüşüm, kaynak verimliliği ve girdi maliyetlerini düşürecek, yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin avantajlarını sunacak sanayi alanlarının oluşturulması, tedarik zincirlerinin eksik ve görece zayıf halkalarının tamamlanması, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ile sektörel ve istihdam desteklerinin erişilebilirliklerinin yükseltilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nin (2014-2023) rekabet gücü ve yatırım ortamı başlığı altında önemli müdahale alanları; "metropollerin küresel rekabet gücünün artırılması, mekânsal amacı içerisinde sanayi ve teknoloji altyapısının geliştirilmesi, yeni sanayi alanlarının oluşturulması ile Ar-Ge merkezleri, teknoloji bölgeleri, teknokentler, endüstri bölgeleri, teknoloji transfer ofislerinin kurulması" olarak belirlenmiştir.

Küreselleşme koşulları, işletmeler, sektörler ve ülkeleri günden güne daha fazla yenilikçiliğe bağımlı hale getirmekte, bir yandan nitelikli insan kaynağı ile beşerî sermayenin geliştirilmesi, diğer yandan yeşil dönüşüm terimi ile ifade edilen, inovatif, dijital ve çevre dostu teknolojilere dayalı üretim yapısının inşa edilmesi rekabet erkinin zorunlulukları arasında gösterilmektedir. Küresel rekabet edebilirlik günümüzde artık, ekonomik sistemlerin yeni bilgiyi üretebilme ve kullanabilme yeteneklerinin bir fonksiyonu durumuna gelmiş, yenilikçilik uygulamaları ile daha yüksek düzeyde verimliliğe, düşük maliyetlere, artan kâr ve istihdam olanaklarına erişilmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, Ar-Ge ve yenilikçilik süreçlerinde; "üniversite-sanayi- kamu işbirliğinin artırılması, açık bilim ve yeniliği destekleyen altyapılar ile yenilikçi finansman modellerinin geliştirilmesi, nitelikli insan kaynağına erişimin güçlendirilmesi, beyin göçüyle mücadele edilmesi ve katılımcılığın artırılması" kritik öneme sahiptir.

Tablo 67 Türkiye ve TR83 Bölgesi Ar-Ge Harcamaları, 2018-2021

Ar-Ge Harcaması	2018	2019	2020	2021
TR83 Bölgesi (TL)	357.714.352	444.638.125	534.899.007	824.872.000
Türkiye (TL)	38.533.672.884	45.953.691.096	54.956.827.217	81.922.009.000
TR83/TR (%)	0,93	0,97	0,97	1,00

Kaynak: TÜİK

TÜİK tarafından 2018 yılından itibaren açıklanan Ar-Ge harcamalarında bölgenin Türkiye payının yüzde 1 düzeyinde gerçekleştiği, Ar-Ge insan kaynağında ise üç yılı kapsayan dönemde bile izlenebilen bir yükseliş eğiliminin bulunduğu görülmektedir. Tablo 67'de Türkiye ve TR83 Bölgesi'ndeki Ar-Ge harcamaları, 68'de ise insan kaynağı sayısı bir arada verilmiştir.

Tablo 68 Türkiye ve TR83 Bölgesi Ar-Ge İnsan Kaynağı Sayısı, 2018-2021

Ar-Ge İnsan Kaynağı	2018	2019	2020	2021
TR83 Bölgesi	5.171	5.577	6.138	6.579
Türkiye	289.791	305.811	321.392	358.289
TR83/TR (%)	1,78	1,82	1,91	1,84

Kaynak: TÜİK

2020 yılında Türkiye oranını yaklaşık yüzde 2'ye çıkararak bölgenin 2018'e göre yüzde 7'lik bir büyüme yakaladığı gözlenmektedir, bu sevindirici eğilimin sürdürülebilirliği için farkındalık çalışmaları, destek ve teşvik mekanizmalarının devam ettirilmesi gerekmektedir.

Bölgenin, ilgili yazında yenilikçilik göstergeleri arasında bulunduğu kabul edilen patent, marka, endüstriyel tasarım ve faydalı model sayıları ülke ağırlıklarının son on yılda görece değişmediği ya da gerilediği, yenilik göstergelerinin tümünün Türkiye değerinin yüzde 0,6'sı ile yüzde 1,12'si arasında bir orana sahip olduğu görülmektedir. Faydalı model dışında diğer göstergelerdeki sayılar artış göstermiş, buna karşılık rekabet erki kazandıracak görece değişimler yetersiz kalmıştır. Bölge içinde Samsun'un yüzde 57'lik oranla öne çıktığı, rekabet gücü yüksek çağdaş ve yenilikçi teknoloji yatırımlarına ilin hazır olduğu anlaşılmıştır. Samsun'u yüzde 20 ile Çorum, yüzde 13 ile Amasya ve yüzde 10 ile Tokat illeri izlemektedir. Plan döneminde, Samsun ilinde, uzun süredir fizibilite çalışmaları devam eden yeşil dönüşüm odaklı, yüksek teknoloji, salgın süreciyle birlikte büyük aksaklıkların yaşandığı çip üretiminin gerçekleştirileceği, uluslararası sermayeli yarı iletken tüm devre tesisi yatırımının yapılmasının, il, bölge ve ülke ekonomisine stratejik katkı sağlaması beklenmektedir.

2010 yılında Samsun'un GSYH büyüklüğü 14,43, Tokat'ın 5,70, Çorum'un 5,85 ve Amasya'nın 3,92 milyar TL iken, 2021 yılında Samsun'un GSYH'si 74,83, Tokat'ın 24,40, Çorum'un 25,76 ve Amasya'nın ise 17,70 milyar TL'ye yükselmiştir. 2010-2021 döneminde Samsun GSYH'sinin 5,18, Tokat'ın 4,28 Çorum'un 4,40 ve Amasya'nın 4,51 kat artırdıkları gözlenmektedir.

Türkiye ve TR83 Bölgesi illerinin TÜİK tarafından illere göre GSYH verilerini yeniden yayımlamaya başladığı 2004 ile son veri tarihi olan 2021 yılları GSYH değerlerinin değişimi dikkate alındığında, Samsun ilinin söz konusu dönemde GSYH değerini 10,63 kat artırarak 57. sırada, Amasya'nın 8,76 kat artışla 76, Tokat'ın 8,57 katla 79, Çorum'un da 7,24 katla 80. sırada yer aldığı görülmektedir. Aynı dönemde ülke ortalama nominal GSYH'sinde yaşanan artış oranı ise yüzde 1.156'dır.

TR83 Bölgesi'nde 22 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. 2'si ihtisas, 2'si tarıma dayalı ihtisas geri kalanı da karma organize sanayi bölgesi olan bu sanayi alanlarından 79 hektar büyüklüğündeki Taşova ile 150 hektarlık Vezirköprü Karma organize sanayi bölgeleri planlama aşamasındadır. 82 hektarlık Çarşamba Karma, 119,40 hektarlık Bafra Sera organize sanayi bölgelerinde altyapı çalışmaları sürmekte, 260 hektar büyüklüğündeki Samsun Yeni OSB'de ise kamulaştırma süreçleri devam etmektedir. Plan döneminde, tahsis edilecek parseli kalmayan ya da azalan vizyon hedefleri ve yatırımcıların taleplerine yanıt verebilecekleri; Amasya, Merzifon, Suluova, Çorum, Osmancık, Kavak, Havza, Tokat, Erbaa, Niksar organize sanayi bölgelerine ilave alan, yukarıda bahsi geçen, Taşova, Vezirköprü, Samsun Yeni, Çarşamba ve Bafra Sera OSB'lerin işletmeye hazır hale getirilmeleri ile yer seçim süreçleri tamamlanan, onay aşamasında bulunan ya da devam eden Terme Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri yatırım projelerinin plan döneminde ivmelendirilmesi ve tamamlanması, yine 2023 yılında kurulan Orta Karadeniz Serbest Bölgesi'nin uzun süredir bekleyen taleplere yanıt verecek şekilde operasyonel hale getirilmesi, bölgenin rekabetçilik ve kalkınmasında stratejik öneme sahiptir. Bölge organize sanayi bölgelerinin 2023 yılı mayıs ayı itibarıyla mevcut durumu Tablo 69'daki göstergelerle özetlenebilir. Tablo 70'de ise plan döneminde tamamlanması hedeflenen projelerin özet bilgileri verilmiştir.

Tablo 69 TR83 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri Genel Tablosu, 2023

TR83 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri	
Toplam Parsel Sayısı	1.510
Tahsis Edilen Parsel Sayısı	1.076
Üretimde Olan Parsel Sayısı	658
Proje Aşamasındaki Parsel Sayısı	198
İnşaat Aşamasındaki Parsel Sayısı	219
Üretime Ara Verilen Parsel Sayısı	38
Kapalı Olan Parsel Sayısı	9
Boş Parsel Sayısı	427
Doluluk Oranı (%)	71
Firma Sayısı	648
İstihdam Sayısı	46.821
Sanayi Parsel Alanı (ha)	1.658,58
Toplam Alan (ha)	3.797,26

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Organize Sanayi Bölgeleri Müdürlükleri

Suluova Besi ve Samsun Gıda ihtisas organize sanayi bölgeleri dışında karma nitelik taşıyan bu sanayi alanlarında ortalama doluluk oranının yüzde 71'e ulaştığı, Amasya ilinde –parselasyon ve altyapı çalışmaları devam eden Taşova OSB dışında- doluluğun yüzde 90ları aşarak yeni yatırım için parsel bulunmadığı, Çarşamba OSB'ye tahsis edilebilecek miktarın iki katından daha fazla talep geldiği bilinmektedir. Mevzuata göre yeni bir organize sanayi bölgesinin kurulması için illerde yüzde 75 doluluk oranının arandığı düşünüldüğünde, bölge ortalamasının bu eşik değeri aştığı ve yeni sanayi parsellerinin hizmete sunulmasını sağlayacak yatırımların bir an önce yaşama geçirilmesinin gerekliliği daha iyi anlaşılabilir.

Altyapı ve üretim maliyetlerinin azaltılmasına olduğu kadar, öğrenme, birlikte iş yapma ve ortaklık kültürünün gelişmesine, ileri geri bağlantıları güçlendirerek üretim-pazarlama süreçlerinde birbirini tamamlayan bir üretim yapısının inşasına da katkı sağlayacak organize sanayi bölgeleri ve sanayi sitelerinin sayıca çoğaltılması, sundukları altyapı ve diğer hizmetlerin niteliğinin iyileştirilmesiyle birlikte, işletmelerin de teknoloji ve kurumsal yapı geliştirme, yeni malî olanakları daha akılcı kullanma konusunda atılım yapmaları beklenmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı'nda, "kaynakları tüketirken oluşan artıkların değerlendirilerek yeniden kullanılması döngüsel ekonomi" olarak tanımlanmakta, bu kapsamdaki uygulamaların küresel düzeyde benimsendiği ve yaygınlaştığı vurgulanmaktadır. Önümüzdeki dönemde döngüsel ekonomi uygulamalarının artırılması, ürünlerin geri dönüştürülebilir, onarılabilir ve yeniden kullanılabilir olması için önlemlerin alınması önerilmektedir.

Tablo 70 TR83 Bölgesi 2023-2028 Dönemi Tamamlanması Hedeflenen Organize Sanayi Bölgesi, Serbest Bölge Yatırımları ve Projeleri

İl	OSB/Serbest Bölge	Sanayi Alanı (ha)
Amasya	Amasya OSB İlave Alan	49,43
Amasya	Merzifon OSB İlave Alan	144
Amasya	Suluova OSB İlave Alan	93,12
Amasya	Taşova Karma OSB Kurulumu	79
Çorum	Çorum OSB İlave Alan	50
Çorum	Osmancık OSB İlave Alan	29
Samsun	Vezirköprü OSB Kurulumu	150
Samsun	Kavak OSB İlave Alan	52,5
Samsun	Havza OSB İlave Alan	490
Samsun	Terme İhtisas OSB Kurulumu	80
Samsun	Orta Karadeniz Serbest Bölgesi	64,41
Tokat	Tokat OSB İlave Alan	68,8
Tokat	Erbaa OSB İlave Alan	48,4
Tokat	Niksar OSB İlave Alan	36,5
Tokat	Turhal İhtisas OSB Kurulumu	50

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri

Yukarıda ve Tablo 70'de süreç ve özet bilgileri verilmiş olan ilave alan, planlama aşamasında ya da altyapı yatırımları ile kuruluş süreçleri devam eden organize sanayi bölgeleri projelerinin tamamlanması, Tokat OSB'de tekstil ve hazır giyim sektörü işletmelerinin atıklarının değerlendirilmesine yönelik geri dönüşüm tesisi yatırımının yapılması plan dönemi için hedeflenen müdahale alanları ve projeleri oluşturmaktadır. Yine, ülkemizin en önemli doğal taş rezervlerine sahip Amasya ilinde, 500 bin tondan fazla doğal taş artığının depolandığı organize sanayi bölgesinde bu artığın değerlendirilerek ekonomiye kazandırılmasına yönelik araştırma, fizibilite ve diğer çalışmaların Kalkınma Ajansı destekleriyle tamamlanması, AB ülkelerine düzenli olarak artan elektrikli ev aletleri ihracatlarıyla dikkat çeken Merzifon OSB'de CE belgesi için gerekli elektromanyetik uyumluluk (EMC) test merkezinin özel sektör kamu ortaklığı işletme modeli ile yaşama geçirilmesi, yine Merzifon'da ankastre ürünler ve elektrikli ev aletlerinin yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı görece rekabet avantajından yararlanarak halen ülkemizin dış ticaret açığı verdiği pişirici ürünler imalatı yatırımının gerçekleştirilmesi, bölgede bulunmadığından nakliye ve üretim maliyetlerinin yükselmesine, üretim ve zaman kayıplarına yol açan galvanizleme işlemi ve süreçlerini gerçekleştirmek üzere Çorum'da galvaniz sıcak daldırma tesisinin kurulması, Erbaa'da seramik ev ve süs eşyaları üretimi yatırımının yaşama geçirilmesi bu altyapı yatırımlarıyla birlikte organize sanayi bölgelerinin verdiği hizmetlerin nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi plan döneminin öncelikleri arasında yer alacaktır.

Şekil 47 İllere Göre OSB İstihdamı, 2022

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yatırım teşvik belgesini; “yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, yatırımın bu değerler ve tespit edilen şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde kayıtlı destek unsurlarından istifade imkânı sağlayan, 2012/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar” kapsamında söz konusu kararın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilecek yatırımlar için düzenlenen belge” olarak tanımlamış, sistem Türkiye’yi 6 ana bölgeye ayırmıştır. En gelişmiş I. Bölge’den VI. Bölge’ye gidildikçe destek unsurlarının oran ve süreleri artmakta, asgari yatırım tutarları ise azalmaktadır. TR83 Bölgesi’nde Samsun 3, Amasya ve Çorum 4, Tokat ise 5. Bölge’de yer almakta, organize sanayi bölgelerinde ve Bakanlığın sunduğu listede yer alan ilçelerde gerçekleştirilen yatırımlar, bir alt bölge desteklerinden yararlanabilmektedir. Tablo 71’de TR83 Bölgesi ve Türkiye’deki teşvik belgeli yatırımlara ilişkin göstergeler bir arada sunulmuştur.

Tablo 71 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yatırım Teşvik Belgeli Yatırımlar, 2022

	Belge (adet)	Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)	İstihdam (kişi)
TR83	1.979	36.897	67.398
Türkiye	74.516	2.576.057	2.440.259
TR83/TR (%)	2,66	1,43	2,76

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

TR83 Bölgesi’nde KOBİ’ler başta olmak üzere işletmelerin rekabet edebilme güçleri ve verimliliklerini yükseltmeye, finansa, bilgiye, danışmanlık hizmetlerine ve uluslararası pazarlara erişimlerini kolaylaştıracak ara yüz, enstrüman ve modellerin, yeni atılımlarla imalat sanayiini geliştirilmesi, katma değeri yüksek işlenmiş uç ürünlerle uluslararası pazarlarda boy gösterilmesi, doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılması ile yatırımcının her düzeyde teşvik edilerek önünün açılması rekabetçi üretim yapısının inşası ve bölge için stratejik önem taşımaktadır. Yine, üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi, endüstriyel simbiyoz gibi yüksek verimli ve çevre dostu üretim yöntemlerinden yararlanılmasını sağlayacak, ileri geri bağlantıları güçlendirerek, ara malı ithalatının azaltılmasına katkı sağlayacak, ihracat ve yüksek teknolojlü ihracatı artıracak, Ar-Ge merkezleri, teknoparklar, ihtisas OSB alanları gibi yapıların tasarımı ile firmaların bu yapılarda yer almalarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı’nın “küresel pazarlardaki rekabet gücümüzün artırılması, ithalata bağımlılığın azaltılarak arz güvenliğinin sağlanması” temel amacı doğrultusunda, bölge genelinde kullandığı teknoloji düzeyi, katma değeri ve ihracat payları yüksek sektörler ile ileri ve geri bağlantı sağlanan, ilişkili iş kollarının büyümesine katkı sağlayacak silah parçaları, araç farları, akıllı filtre sistemleri, telefon, tablet, batarya ve giyilebilir teknolojilerin üretilmesine yönelik yatırımların Samsun Merkez ilçe başta olmak üzere yüksek teknoloji sanayi koridorunda yer alan bölge yerleşimlerinde desteklenmesi, tıbbî cihazlar ve sağlık endüstrisi ile savunma sanayiinin geliştirilmesi, bu sektörlerdeki tedarik zinciri ve kümelenme çalışmalarının önceliklendirilmesi, plan döneminin müdahale alanları arasında bulunmaktadır.

Bölge genelinde öncelikle organize sanayi bölgelerindeki işletmelerde olmak üzere, öne çıkan sektörlerde, demir çelik üretimi, ana metal sanayi, plastik, tekstil ve hazır giyim, elektrikli ev aletleri- mevcut kirlilik yüklerinin belirlenmesi, tüm parametre ve etkenleriyle birlikte değerlendirilmesi ile sınırda karbon düzenlemesi mekanizmasına yönelik fizibilitelerin hazırlanması çalışmalarına destek verilecek, bu alandaki yatırımlar teşvik edilecektir. Bu çalışmada Kalkınma Ajansının proaktif bir yaklaşımla yer alması planlanmaktadır.

Bölgede yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinden azamî düzeyde yararlanılmasına olanak sağlayacak organize sanayi bölgelerinin ve sanayi parsellerinin artırılması, ihtisaslaşmalarının desteklenmesi, altyapı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi, işletmelerin bu alanlarda yer almalarının desteklenmesi sanayi sektöründeki öncelikleri oluşturmakta, hem altyapı ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi hem de şirketlerin birbirlerinden öğrenerek birlikte iş yapabilme kapasiteleri ile üretim-pazarlama süreçlerinde birbirlerini tamamlayacak yapıların elde edilebileceği yenilikçi, yeşil dönüşüme katkı sağlayacak proje ve yatırımların yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 72 3. Stratejik Öncelik, 2. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.	<p>3.2.1. Tedarik zincirlerinin ileri ve geri bağlantıları güçlendirilecek küresel ölçekte rekabetçi üretim altyapısı oluşturulacaktır. TR83 Bölgesi'nde KOBİ'ler başta olmak üzere işletmelerin rekabet edebilirlikleri ve verimliliklerini artırmak, uygun koşullarda ara malı ve hammadde temini ile, yüksek katma değere sahip işlenmiş uç ürünlerle uluslararası pazarlarda boy göstermelerinin önünü açacak, rekabetçi bir üretim yapısını inşa etmek bölge ve ülkemiz için stratejik önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşılması için; bölgedeki organize sanayi bölgelerinde yer alan, ülke üretiminde söz sahibi ya da yüksek üretim hacmi, katma değer ve ihracatıyla bilinen, yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı ileri geri bağlantıları kullanan, göreceli rekabet avantajı bulunan, ankastre ürünler, elektrikli ev aletleri, hazır giyim ve tekstil, makine, taşa ve toprağa dayalı sanayi, gıda üretimi, ayakkabı, savunma sanayi gibi sektörler ve imalat sanayi kollarından başlamak üzere, üniversite-sanayi işbirliği ve Sanayi ve Teknoloji İşbirliği Kurulu (SANTEK) çalışmaları ve kararları ile önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak, endüstriyel simbiyoz ve yalın üretim gibi yüksek verimli ve çevre dostu üretim yöntemlerinden yararlanılmasını sağlayacak, ileri geri bağlantıları güçlendirecek, ara malı ve hammadde temininin uygun koşullarda gerçekleştirilmesine yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışması ile alan araştırmaları yapılacak, tedarik zincirlerinin eksik kalan halkalarının tamamlanması için gerekli yatırımlar belirlenerek, yaşama geçirilmeleri planlanacaktır. Halen bu sektörlerin üretiminde yeni bir aşamaya geçilmesine, ya da kapasite artırılmasına engel oluşturan kısıtlar belirlenerek ortadan kaldırılmasına yönelik projeler geliştirilecek, Kalkınma Ajansı, SANTEK, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, yerel yönetimler ile ilgili tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşları koordinasyon içerisinde görev yapacaktır. Ankastre ürünler ve elektrikli ev aletleri imalat sanayi kolunun kapasite ve ihracat artışı için stratejik öneme sahip akredite EMC (Elektromanyetik Uyumluluk) Test Merkezi'nin Merzifon OSB'de kurulması tedbirin öncelikli projesi iken, çalışma ve faaliyetlerin ilk etapta organize sanayi bölgeleri ve bölgenin yüksek teknoloji üretim merkezleri ya da sanayi üsleri durumundaki Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal, Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar ve Taşova ilçelerinde önceliklendirilmesi planlanmaktadır.</p> <p>3.2.2. Yerli üretim desteklenecek, ara malı ithalatının azaltılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir. 3.2.1. tedbirindeki çalışma ve faaliyetleri tamamlamak, daha etkin, verimli sonuçlara ulaşmak, ülkemizin ara malı ithalatı ile ithalata bağlı üretimi azaltmak ile sürdürülebilirliğine katkı sağlamak üzere Türkiye genelinde gerçekleştirilen SANTEK 2022 saha araştırması ve Kalkınma Ajansının analiz çalışması sonuçlarının ışığında bölgede özellikle imalat sanayi ve bağlı kollarındaki işletmelerin ihracat ve üretimlerinde gereksinim duyduğu, hammadde ve ara malı ile girdilerin bölge, komşu bölgeler ya da ülke içerisinde üretilmesi, üretiliyorsa temini için uygun koşullar, iletişim ve koordinasyon ortamının oluşturulması ile gerekli yatırımların belirlenerek yaşama geçirilmesi için, bilgilendirme, eğitim, çalışma ziyareti, birebir görüşme, toplantı ve etkinlikler düzenlenecek, fizibilite, analiz ve yatırım tanıtım, promosyon çalışmaları yürütülecektir. Savunma sanayi ve bağlı iş kolları, tıbbi cihazlar ve sağlık endüstrisi başta olmak üzere, teknoloji düzeyi, ihracat kapasite ve oranı ile katma değeri yüksek sektörlerin seçilmesi, belirlenen yatırımlara yönelik projelerin hazırlanması, kaynak bulunması, yatırım programına alınması, uygulanması ve izlenmesi ile kümelenme faaliyetleri ve tedarik zincirlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması kapsamındaki tüm çalışmalar Kalkınma Ajansı, KOSGEB, SANTEK, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi bölge müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, yerel yönetimler ile ilgili tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşları tarafından koordinasyon içerisinde, bölge genelinde, özellikle organize sanayi bölgelerinde sektörün durumu ve önceliğine göre, yerine getirilecektir. "Samsung İlinde Uluslararası Sermayeli Yarı İletken Tüm Devre Tesisi Yatırımı" bu tedbirin öncelikli projesi durumundadır.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.2.3. İşletmelerin yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümleri hızlandırılacak, kaynak verimliliğine yönelik uygulamalar yaygınlaştırılacaktır. TR83 Bölgesi'nde KOBİ'ler başta olmak üzere işletmelerin rekabet edebilirliklerini yükseltmeye yönelik çalışmalardan birisi de doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılması ile Avrupa Yeşil Mutabakatı ile birlikte gündemin ilk sıralarına yerleşen yeşil dönüşüm kapsamındaki çağdaş teknolojilere dayalı dijital çözümleri içeren üretim yapısının inşa edilmesidir. Organize sanayi bölgelerinden başlamak üzere, endüstriyel simbiyoz ve yalın üretim gibi yüksek verimli ve çevre dostu üretim yöntemlerinden yararlanılmasını sağlayacak, üretim süreçlerinde ortaya çıkan artığın değerlendirilebilmesi ve ekonomiye kazandırılabilmesine yönelik çalışma ve çözümleri içerecek, enerji ve doğal kaynaklar ile girdilerin etkin ve verimli kullanılmasını sağlayacak, yeşil dönüşüm, sınırda karbon düzenlemesi, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve sektörlere yönelik ayrıntılı çözümlere ışık tutacak; araştırma, analiz, saha çalışması, fizibilite, bilgilendirme, eğitim, farkındalık çalışmalarının yanı sıra, belirlenen yatırım projelerinin hazırlanması, kaynak bulunması, yatırım programına alınması ya da özel sektör tarafından yaşama geçirilmesine yönelik adımların atılması, kaynak verimliliği ve yeşil dönüşüm kapsamındaki özel sektör yatırımlarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi tedbirin kapsamı içerisinde yer alan faaliyet ve çalışmaları oluşturmaktadır. Yeşil dönüşüme dayanan rekabetçi üretim yapısının gerek koşulu durumundaki nitelikli insan kaynağını oluşturmaya katkı sağlayacak, insan ve çalışan hakları ile iş güvenliği ve sağlığı mevzuatı, tedbir kapsamındaki tüm çalışmaların bir bileşeni olarak önceliklendirilecek, tedbir; Kalkınma Ajansı, KOSGEB, SANTEK, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi bölge müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, yerel yönetimler ile ilgili tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşları tarafından koordinasyon içerisinde, öncelikle organize sanayi bölgelerinde gerçekleştirilecektir. Ülkemizin önemli tekstil ve hazır giyim üretim merkezlerinden birisine dönüşen Tokat ilinde sektörün atıklarının değerlendirilmesine yönelik geri dönüşüm tesisi yatırımının yapılması ve plan döneminde tamamlanması ile Amasya ilinde, 500 bin tondan fazla doğal taş artığının depolandığı organize sanayi bölgesinde bu artığın değerlendirilerek ekonomiye kazandırılmasına yönelik araştırma, fizibilite ve yatırımların yapılması bu tedbirin öncelikli projeleri arasında yer almaktadır.

3.2.4. İşletmelerde yenilenebilir enerji yatırımları ve enerji verimliliği uygulamaları desteklenecektir. Öz kaynaklara dayalı, dünya ve çevre dostu yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi, enerji güvenliği ile sürdürülebilir enerji temininin ve plan döneminin bir gereği, önceliğidir. Bu bağlamda, 1.3.5. tedbirini tamamlamak üzere sanayi kuruluşları, organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri ile sanayi kuruluşlarında lisanssız ve lisanslı GES tesisi projeleri geliştirmeleri, fizibilite, çağrı mektubu, uygulama projeleri ve bağlantı antlaşması süreçlerindeki çalışmalarının önceliklendirilmesi, teşvik edilmesi, danışman desteğinden yararlandırılması, teşvik sistemi, devlet destekleri, uygun krediler hakkında bilgilendirilmesi ile finansman sağlayan kurumlarla iletişime geçirilmeleri sağlanacak, teşvik belgeli yatırım başvurusu ve yatırım süreçlerine proaktif destek verilecektir. Lisanssız projeler başta olmak üzere GES tesislerine yapım sürecinde destek sağlayan kurumların teklif çağrıları ve malî destek programlarından azamî düzeyde yararlanabilmelerine yönelik bilgilendirme ve farkındalık faaliyetleri ile diğer çalışmalar bu tedbir kapsamında, bölge düzeyindeki tüm ilçelerde gerçekleştirilecektir. Tedbirin ikinci müdahale alanını enerji verimliliği uygulamalarının desteklenmesi oluşturmaktadır. Yeşil dönüşüm yatırımları ve rekabetçi üretim yapısının inşa edilmesi hedefi kapsamında, plan döneminde organize sanayi bölgesindeki sanayi işletmelerinden başlamak üzere, bu firmaların elektrik tüketimi analizlerinin yapılması, verimlilik uygulamalarının gerçekleştirileceği tesisat, makine ve ekipmanın belirlenmesi ile gerekli dönüşüm yatırımlarının tamamlanması kapsamındaki danışmanlık hizmeti, analiz, fizibilite ve projelerin hazırlanması ile yatırım süreçleri, organize sanayi bölgeleri, özel sektör kuruluşları, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri ile ticaret ve sanayi odalarının katılımıyla Kalkınma Ajansının koordinasyonunda gerçekleştirilecek, tedbir kapsamındaki tüm faaliyet ve çalışmalar, ilk aşamada organize sanayi bölge müdürlüklerinde tamamlanacaktır. Merzifon OSB, Çorum OSB, Samsun OSB ve Tokat Merkez OSB'deki İşletmelerin Enerji Verimliliği Fizibilitelerinin Hazırlanması projesi tedbirin öncelikli projesini oluşturmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.2.5. Girişimcilik kültürü geliştirilecektir.

Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, rekabetçi üretim altyapısının önemli bileşenlerinden birisidir. Bölge genelinde her ilçede, ilçe ve farklı hedef gruplara göre tasarlanmış eğitim ve farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilecek girişimcilik kursları düzenlenecek, fikirlerin projelere dönüştürülmesi ve kaynak bulabilmesi için yarışma, organizasyon ve etkinliklerin her yıl ya da düzenli yapılması sağlanacaktır. Kişi ya da sermaye şirketlerinin kurulması, başlangıç destekleri, ilgili mevzuat ve değişiklikleri, teşvik sistemi, kaynak bulma, fikirlerin projelere dönüştürülmesi, iş sağlığı ve güvenliği, proje döngü yönetimi konularını da içeren periyodik eğitimler, KOSGEB ve Kalkınma Ajansının koordinasyonunda TKDK, Tarım, İş Kurumu Müdürlükleri, SGK, ticaret ve sanayi odaları ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların katılımlarıyla gerçekleştirilecek, özel sektörden iş insanları ve rol modellerin kursiyerlerle bir araya getirilmesi sağlanacaktır.

3.2.6. Geleceğin işlerine yönelik eğitim, tanıtım ve aktif işgücü piyasası programları geliştirilecektir.

Yeşil dönüşüm ve Sanayi 4.0 gibi işletme, sektör ve bölgenin rekabet erki üzerinde doğrudan etkiye sahip, devrim niteliğinde köklü değişimleri içeren, dijital çözümler ve yüksek teknolojiye dayalı gelişme hamleleri, uygun işgücünü gerektirmekte, bu dönüşümün ancak eğitilmiş ve nitelikli insan kaynağı ile mümkün olabileceği bilinmekte, eğitimi yeterli ve hazır olmayan gruplarda istihdam kayıplarının yaşanacağı dile getirilmektedir. Plan döneminde, köklü dönüşümle ortaya çıkan, saygınlığı artan ya da gereksinim duyulan "geleceğin işleri"ne yönelik bilgilendirme, eğitim, tanıtım ve farkındalık çalışmaları ile iş sağlığı ve güvenliği, siber güvenlik, kişisel verilerin korunması ve güvenlik sistemleri, kurs ve aktif işgücü programları düzenlenecek, düzenlenmesi teşvik edilecek ya da desteklenecektir. İlk aşamada tedbir kapsamındaki çalışmaların, bu dönüşüme daha hazır olduğu değerlendirilen orta ve orta yüksek teknoloji sektörleri, altyapıları ve gelişmişlik düzeyi ile öne çıkan Samsun, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler ile Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa ve Turhal'da gerçekleştirilmesi planlanmakta, organize sanayi bölge müdürlükleri, meslekî ve teknik eğitim kurumları, ticaret ve sanayi odaları, özel sektör kuruluşları ile ilgili diğer paydaşların katılımıyla yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

3.2.7. Yatırımcıların finansal araç ve mekanizmalara erişimi sağlanacaktır. Bölge ve ülke genelinde işletmelerin neredeyse tamamını oluşturan KOBİ'ler başta olmak üzere girişimci ve yatırımcıların sabit sermaye yatırımları ve işletme süreçlerine katkı sağlayacak finansman araçları ve mekanizmalarına erişimleri desteklenecek; uygun enstrümanlar ve kaynak bulmaya yönelik eğitim ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir. Girişimcinin fikrin geliştirilmesinden bu fikrin proje ve yatırıma dönüştürülmesine kadar geçen evrelerde melek yatırımcılarla buluşturulması, tanıtım ve organizasyonlar, teşvik sistemi, fon kaynakları, uygun koşullara sahip sektörel destek ve krediler, başlangıç, işgücü, dış ticaret, fuar, yenilikçilik destekleri gibi farklı hedef grup ve aşamalara yönelik finansal araç ve mekanizmalardan yararlanabilmesinin önü açılacak, farkındalık yaratılırken başvuru, uygulama ve yatırım süreçlerinin sorunsuz yaşama geçirilmesine katkı sağlanacaktır. Yatırım kapsamındaki ön fizibilite ve fizibilite çalışmalarına destek verilecek, bölge genelinde ve yerel düzeyde öncelikli sektörlerle yönelik bilgilendirme çalışmaları düzenlenecektir. Tedbir kapsamındaki faaliyetlerin Kalkınma Ajansının koordinasyonunda KOSGEB, TKDK, Ticaret, SGK, İş Kurumu, Tarım İl Müdürlükleri, esnaf, ticaret ve sanayi odaları ile ilgili diğer kurum ve kuruluşların katılımlarıyla bölgedeki tüm ilçelerde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.2.8. Yeni sanayi alanları oluşturulacaktır.

Bölge genelinde ülke ortalamalarının altında kalan sanayi parsel oranı/yüzölçümü oranının plan döneminde yükseltilmesi hedeflenmektedir; ortak altyapıya sahip, görece elektrik, su, İnternet, yol gibi tüm hizmetlerden sorunsuz yararlanabilen, yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin avantajlarını, öğrenme ve ortak proje geliştirme olanaklarını kullanabilen organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri gibi sanayi alanlarının inşa edilmesi ve sektörel düzeyde hizmet verecek ihtisas organize sanayi bölgelerinin yaşama geçirilmesi amaçlanmaktadır. Plan döneminde Tekkeköy, Canik, Atakum, İlkadım, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler başta olmak üzere, bölge sanayiinin nüvesi durumundaki Merzifon, Çarşamba, Erbaa, Turhal, Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Terme, Niksar, Taşova, Almus ilçelerinde yeni sanayi parselleri üretilecek altyapı yatırımları ve bu kapsamdaki yapım işi projeleri yaşama geçirilecektir. "Almus'a KSS Kurulması" tedbirin öncelikli projeleri arasında yer almaktadır. Tedbirin il valilikleri ile Bakanlığın koordinasyonunda Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlükleri, il valilikleri AB Proje ve Dış İlişkiler Koordinasyon Merkezleri, müteşebbis heyetleri ve kurucu organlarında yer alan kurum ve kuruluşlar ile birlikte, bakanlık nezdindeki girişim, izin ve başvurularla yerine getirilmesi planlanmakta, Kalkınma Ajansı ve Dünya Bankası fizibilite ve mali desteklerinden, teklif çağrılarında yararlanılması düşünülmektedir.

3.2.9. Yatırım alanlarında yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümü hızlandıracak yatırımlar desteklenecek, kaynak ve enerji verimliliği özendirilerek ortak kullanım teşvik edilecektir.

İşletmelere yönelik 3.2.4. tedbirini tamamlamak, yatırım alanlarında kaynak ve enerji verimliliğine yönelik uygulamaları yaygınlaştırmak ya da uygulanmasını kolaylaştıracak yatırım ve düzenlemeleri gerçekleştirmek, yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümün yatırım ve ortak kullanım alanlarında tamamlanmasının önünü açarak, öncelikle yaşama geçirilmelerini sağlamak tedbirin içeriği ve amacını oluşturmaktadır. Katma değeri yüksek, yeşil dönüşüm odaklı rekabetçi üretim altyapısının bölge genelinde inşa edilmesi hedefi kapsamındaki yatırımların başında çevre ve dünya dostu olanlar gelmekte, bölgede sanayiinin nüvesi ve ana bileşeni durumundaki organize sanayi bölgelerinde bu yatırımların önceliklendirilmesi kritik önem taşımaktadır. Plan döneminde; Tekkeköy, Canik, Atakum, İlkadım, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler, Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal, Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Terme, Niksar, Taşova, Vezirköprü ilçelerinde organize sanayi bölgelerindeki arıtma tesislerinin projelendirilmesi, fizibilitesi, uygun kredi ya da kaynak bulunması, programlanması, ihale edilmesi ve yaşama geçirilmesi tamamlanacak, bu kapsamdaki tüm çalışmalar, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlükleri, yönetim kurulu ve ilgili diğer organları, AB Proje ve Dış İlişkiler Koordinasyon Merkezleri tarafından yerine getirilecektir. Tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaları yerine getirirken Kalkınma Ajansı ve Dünya Bankası fizibilite ve mali desteklerinden, teklif çağrılarında yararlanılması hedeflenmektedir.

Katma değeri yüksek, yeşil dönüşüm odaklı rekabetçi üretim altyapısının oluşturulması hedefi kapsamında, sınırda karbon düzenleme mekanizmasına yönelik hazırlık, yatırım ve projelerin bir an önce yaşama geçirilmesi gerekmekte, 2023 yılı sonunda kısmî olarak uygulanması beklenen bu mekanizma ile yeşil dönüşüme altlık oluşturacak karbon ayak izi ve mevcut kirlilik yüklerinin belirlenmesi araştırmalarının tamamlanması gerekmektedir. Tedbir kapsamında, organize sanayi bölgelerindeki işletmeler önceliklendirilerek mevcut kirlilikler ile karbon ayak izine yönelik analizlerin yapılması, fizibilite raporlarının çıkarılması, yatırım projelerinin belirlenmesi ve hazırlanması ile bölgedeki AB pazarına ihracatın yoğun olduğu elektrikli ev aletleri, demir çelik, hazır giyim ve tekstil gibi sektörler başta olmak üzere, sınırda karbon düzenleme ile yeşil dönüşüm yatırımlarının teşvik edilmesi, desteklenmesi, uygun fon ve kaynak teminine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Tedbirin plan döneminde organize sanayi bölgelerinde, organize sanayi bölge müdürlükleri, Sanayi ve Teknoloji ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlükleri, ticaret ve sanayi odaları, Çevre Mühendisleri Odası, KOSGEB ve Kalkınma Ajansının katılımıyla gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.2.10. Amasya, Merzifon, Suluova, Çorum, Osmancık, Kavak, Havza, Tokat, Erbaa, Niksar OSB'lerin genişleme çalışmaları ile Taşova, Samsun Yeni, Çarşamba ve Vezirköprü OSB'lerin altyapı yatırımları tamamlanacaktır. Bölge genelinde ülke ortalamalarının altında kalan sanayi parsel oranı/ yüzölçümü oranının plan döneminde yükseltilmesi planlanmakta; 3.2.8. tedbirini tamamlayan bu tedbir ile Amasya, Merzifon, Suluova, Çorum, Osmancık, Kavak, Havza, Tokat, Erbaa ve Niksar organize sanayi bölgelerinde tahsis edilecek yeni parsel kalmadığından yanıt verilemeyen taleplere çözüm sağlanması, bu organize sanayi bölgelerinin genişletilerek yeni sanayi parsellerinin üretilmesi ile Çarşamba, Samsun Yeni, Taşova ve Vezirköprü organize sanayi bölgelerinde altyapı yatırımları ve parselasyon çalışmalarının tamamlanarak işletmeye hazır hale getirilmesi hedeflenmektedir. Tedbirin il valilikleri ile Bakanlığın koordinasyonunda Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlükleri, il valilikleri AB Proje ve Dış İlişkiler Koordinasyon Merkezleri, müteşebbis heyetleri ve yönetim kurulları ile birlikte bakanlık nezdindeki girişim, izin ve başvurularla birlikte yerine getirilmesi planlanmakta, Kalkınma Ajansı ve fon sağlayıcı kurum ile kuruluşların fizibilite ve malî desteklerinden, teklif çağrılarında yararlanılması düşünülmektedir.

3.2.11. Ar-Ge ve yenilikçilik altyapısı geliştirilecek, endüstriyel tasarım, markalaşma ve fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarındaki faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.

Günümüzde rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir üretim yapısı inşa etmenin en önemli bileşeni ve gerek koşulunun inovasyona dayalı farklılaştırma ve çeşitlendirmeden geçtiği bilinmektedir. Katma değeri ve bir dönem rekabet baskısından uzak kaldığından kâr marjları yüksek inovatif çözümler, Ar-Ge yatırım ve insan kaynağının kullanılmasını gerektirmekte, gelişmiş ülkelerde gerek insan kaynağının niceliksel büyüklüğünün gerekse de yatırımların GSYH oranlarının dünya geneline göre yüksek olduğu görülmektedir. Yenilikçi çözümler ve sürdürülebilir inovasyon kültürünün yerleşmesinde Ar-Ge ve tasarım merkezleri anahtar rol üstlenmekte, patent, faydalı model, endüstriyel ürün gibi değişim araçlarına Ar-Ge ve tasarım merkezlerinin katkısının büyük olduğu bilinmektedir. Bölgedeki yenilikçilik göstergeleri ülke genelinin yüzde 0,6'sı ile yüzde 1,2'si arasında değişmekte, sayısal bakımdan da yetersiz kaldığı dikkat çekmektedir. Tedbir kapsamında, orta ve orta yüksek teknoloji sektörleri, altyapıları ve gelişmişlik düzeyi ile öne çıkan Samsun, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçelerde, Ar-Ge ve tasarım merkezlerinin kurulması desteklenecek, ilk aşamada, organize sanayi bölgesindeki işletmelerden başlamak üzere yerinde bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yürütülecek, bu kapsamdaki potansiyel yatırımcıların ulusal teşviklerden yararlanabilmesine yönelik teknik destek sağlanacak, fizibilite ve yatırım projelerinin hazırlanmasına katkı sağlanacaktır. Tedbir kapsamındaki faaliyet ve projelerin Kalkınma Ajansı, KOSGEB, üniversiteler ile bağlı teknoloji geliştirme merkezleri, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlüklerinin işbirliği ve koordinasyonunda ilgili tüm paydaş ve taraflarla birlikte gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Gerek tedbir, gerekse de katma değeri yüksek, yeşil dönüşüm odaklı rekabetçi üretim altyapısının oluşturulması hedefine ulaşmak, yukarıda özetlenen müdahale alanıyla bir bütünlük oluşturmak ile başarısı ve sürdürülebilirlik için bölgede yenilikçilik kültürünü geliştirmek, inovasyon ve yenilikçiliğe dayalı bir üretim yapısı inşa ederek, rekabet edebilirliğe katkı sağlamak üzere bölge genelinde tüm ilçelerde TÜBİTAK Ar-Ge ve diğer desteklere yönelik bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri gerçekleştirilecek, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım başvuruları ve süreçleri proaktif bir yaklaşımla izlenecektir. Tedbir kapsamındaki faaliyet ve projelerin, bölge genelinde tüm ilçelerde, Kalkınma Ajansı, KOSGEB, üniversiteler ile teknoloji geliştirme merkezleri, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlüklerinin işbirliği ve koordinasyonunda tüm paydaş ve taraflarla birlikte gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.2.12. Teknoloji geliştirme merkezlerinin nitelik ve niceliği geliştirilecektir. Günümüzde rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir üretim yapısı inşa etmenin en önemli bileşeni ve gerek koşulunun inovasyona dayalı farklılaştırma ve çeşitlendirmeden geçtiği bilinmektedir. Bölgedeki yenilikçilik göstergeleri ülke genelinin yüzde 0,6'sı ile yüzde 1,2'si arasında değişmekte, sayısal bakımdan da yetersiz kaldığı gözlenmektedir. Tedbir kapsamında, orta ve orta yüksek teknoloji sektörler, altyapıları ve gelişmişlik düzeyi ile öne çıkan Samsun, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçelerde, teknoloji geliştirme merkezlerinin kurulması desteklenecek, halen hizmet verenlerin kurumsal kapasiteleri ve altyapılarının iyileştirilmesi teşvik edilecek, orta ve yüksek teknoloji sektörlerin rekabet edebilirliklerine, yeşil dönüşüm çerçevesindeki dijital çözüm, yapay zekâ yöntemleri gibi çözüm ve yatırımların kullanılması, sürdürülebilirliği ve yaygınlaşmasına katkı sağlayacak insan kaynağı ve işletmelerin bu alanlarda yerleşmesine öncelik verilecektir. Tedbir kapsamındaki faaliyet ve projelerin Kalkınma Ajansı, KOSGEB, üniversiteler ile bağlı teknoloji geliştirme merkezleri, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, organize sanayi müdürlüklerinin işbirliği ve koordinasyonunda ilgili tüm paydaş ve taraflarla birlikte gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Amasya iline teknopark kurulması tedbirin öncelikli faaliyetleri arasındadır.

3.2.13. Uluslararası sermayeli şirketlerin kurulmaları ve uluslararası doğrudan yatırımlar desteklenecektir. TR83 Bölgesi'nde 187 uluslararası sermayeli şirket bulunmakta, bu değer ülke genelinin yüzde 0,25'ini oluşturmaktadır. Teknoloji transferi, uluslararası rekabet edebilirlik, güven ve markalaşma, kurumsallaşma, uluslararası piyasalar ve pazarlara açılma, modern teknoloji ve çevre mevzuatlarına uyum, ara mali tedariki gibi ileri ve geri bağlantıların güçlendirilmesi başlıkları başta olmak üzere işletme, sektör ve bölge düzeyinde rekabetçi üretim yapılarının inşa edilmesinde kritik öneme sahip uluslararası sermayeli yatırımların bölgede teşvik edilmesi, tek durak ofisi yaklaşımıyla süreçlerinin izlenmesi, bilinirlik ve farkındalığı artıracak uluslararası organizasyonların düzenlenmesi ve katılım sağlanması plan döneminin öncelikli müdahale alanları arasında bulunmaktadır. Plan döneminde özellikle Samsun ilinin potansiyeliyle orantılı yabancı ortaklı girişim sayısına ulaşması için gerekli yatırım, tanıtım, promosyon, çalışma ziyareti, fuar katılımları, araştırma, fizibilite ve raporların hazırlanması çalışmaları yürütülecek, yarı devre iletken tesisi, gıda sanayi başta olmak üzere bölge genelinde, uluslararası kurum ve kuruluşların belirlediği alan ve yerleşimlerde tedbir hedefinin yaşama geçirilmesine yönelik çalışmalar Kalkınma Ajansı ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi'nin koordinasyonunda ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımlarıyla yürütülecektir. Yatırım yeri, sektör ve yatırımcının öncelikleri ile de ilgili olduğundan tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaların bölge genelinde, gerektiğinde ve yerinde gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

3.2.14. Bölgede madencilik geliştirilecek, maden potansiyeli araştırmaları ve fizibiliteleri desteklenecektir. Bölgede mutlak ve göreceli rekabet edebilirlik avantajına sahip, sanayi üretimine girdi sağlayan ya da hammadde olarak ticareti gerçekleştirilen, blok doğal taş, çimento hammaddeleri, kömür, agrega gibi madenlerin üretimlerinin nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmesi hedeflenmekte, hammadde temini sağlayan ocakların rekabet edebilir ve sürdürülebilirliğe katkı sağlayacak şekilde bilimsel tekniklerle ve optimum büyüklüklerle açılması gerekmektedir. Bu bağlamda, olası maden potansiyelinin bulunduğu alanların belirlenmesi, fizibilitelerin hazırlanması, teşvik başvuruları ve izlenmesi, ocak yollarının hazırlanması, arama ruhsatı ve işletme dönemlerindeki çeşitli kurumlardan izin alma süreçleri de dâhil olmak üzere, yatırımcıya bu kapsamdaki tüm araştırma, saha çalışması, fizibilite ve mali kaynaklardan destek verilmesi teşvik edilecek, önünün açılmasına gayret gösterilecektir. Ocak sahipleri ile yılda iki kez toplantı düzenlenecek, ilgili kurum ve kuruluşlarla çözüm önerileri masaya yatırılacaktır. Tedbir kapsamındaki tüm faaliyetler; MİGEM, MTA Orta Anadolu I. Bölge Müdürlüğü, Sanayi ve Teknoloji Müdürlükleri, Türkiye Kömür İşletmeleri, Tarım ve Orman İl ve Bölge Müdürlükleri, mera komisyonları, TÜMMER, meslek odaları, KOSGEB ve Kalkınma Ajansının destekleriyle gerçekleştirilecek, çalışmalar tüm bölgeyi kapsayacaktır.

Proje Önerileri

3.2.1.1. Merzifon OSB'de Elektromanyetik Uyumluluk (EMC) Test Merkezi Kurulması

3.2.1.2. Zile'de Blok ve İşlenmiş Mermer Üretimi Yatırımının Yapılması

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
	3.2.1.3. Zile'de Mermer Mozaik Üretimi Tesisinin Kurulması
	3.2.1.4. Erbaa'da Tuğla Üretimi Yatırımı
	3.2.1.5. Çorum İlinde Galvaniz Sıcak Daldırma Tesisi Kurulması
	3.2.1.6. Motorlu Taşıt Yedek Parça Üretim Tesisi
	3.2.1.7. Tıbbî Alet ve Cihaz Üretim Tesisi
	3.2.1.8. Alaşımli Döküm Tesisi
	3.2.1.9. Akıllı Filtre Sistemleri Üretim Tesisi
	3.2.2.1. Samsun İlinde Uluslararası Sermayeli Yarı İletken Tüm Devre Tesisi Yatırımı
	3.2.2.2. Erbaa'da Seramik Ev ve Süs Eşyaları Üretimi Yatırımı
	3.2.2.3. Merzifon'da Pişirici Ürünler İmalatı Yatırımı
	3.2.2.4. Çorum İş Makineleri İmalatı Yatırımı
	3.2.2.5. Tokat Tarım ve Ormancılık Makine ve Ekipmanları Üretimi
	3.2.2.6. Oluklu Mukavva, Levha ve Kutu Üretim Tesisi
	3.2.2.7. Yumurta, Meyve ve Diğer Tarımsal Ürünlerin Ön İşlem ve İşlem Makineleri Üretim Tesisi
	3.2.2.8. Tuğla ve Kiremit, Çimento ve Maden Endüstrisi Makineleri Üretim Tesisi
	3.2.2.9. Esnek Güneş Panelleri Üretim Tesisi
	3.2.2.10. Çorum Ayakkabı İmalatı Yatırımı
	3.2.2.11. Gıda İşleme Makineleri Üretim Tesisi
	3.2.2.12. Tarımsal Sulama Sistemleri Üretim Tesisi
	3.2.2.13. Silah ve Silah Parçaları Üretim Tesisi
	3.2.3.1. Amasya OSB Doğal Taş Artıklarının Agrega ve Dolgu Malzemesi ile Sanayide Kullanılmasına Yönelik Yatırım
	3.2.8.1. Almus'a Sanayi Sitesi Kurulması
	3.2.9.1. Konfeksiyon Geri Dönüşüm Tesisi Yatırımı

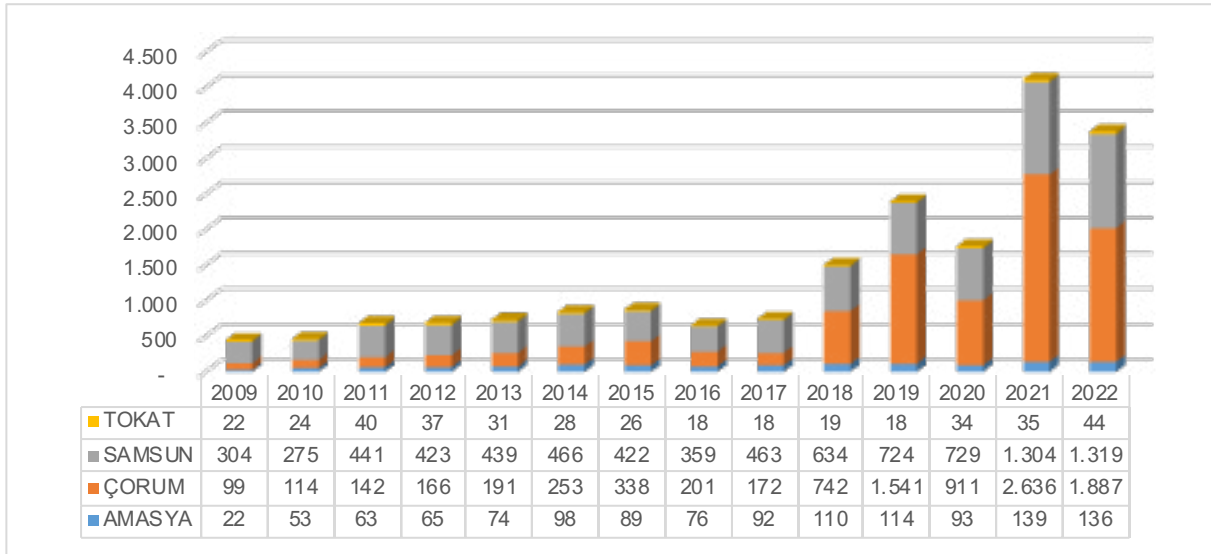
c. Hedef 3: Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir

On İkinci Kalkınma Planı'na göre, "ABD ve Çin arasındaki ticaret gerilimlerinin yanı sıra küresel salgın ve jeopolitik riskler dünya ticaret hacminin 2019-2023 dönemindeki artış hızını belirgin bir şekilde sınırlandırmıştır. Yıllık ortalama yüzde 1,9 olan dünya ticaret hacmi artışının, plan döneminde yüzde 3,5'e yükselmesi beklenmektedir".

1980'lerle başlayan dışa açılma ve ihracat odaklı büyüme anlayışı, 32 sayılı kararname ile yürürlüğe giren finansal serbestlik ile birlikte ithal ikameci yaklaşım ve politikalarının geride bırakılmasına yol açmış, dalgalı kur, gümrük duvarlarının kaldırılması, yüksek faiz-düşük kur üçgeninde henüz yeterince gelişemeyen sanayi kollarındaki ileri ve geri bağlantılar koparken, ara malı ithalatı da hızlanmıştır. Gümrük Birliği süreci ile perçinlenen bu etkilerle ülkenin dış ticareti açık vermeyi sürdürmüş, ithalata dayalı bir ihracat yapısı ortaya çıkmıştır. Bölge sanayi, ülkedekine benzer şekilde inşa edilirken, hammadde gibi mutlak, tarıma dayalı sanayi gibi göreceli rekabet avantajına sahip geleneksel ve emek yoğun sektörlerin teşvik sistemi ile birlikte ivme kaydettiği görülmüştür.

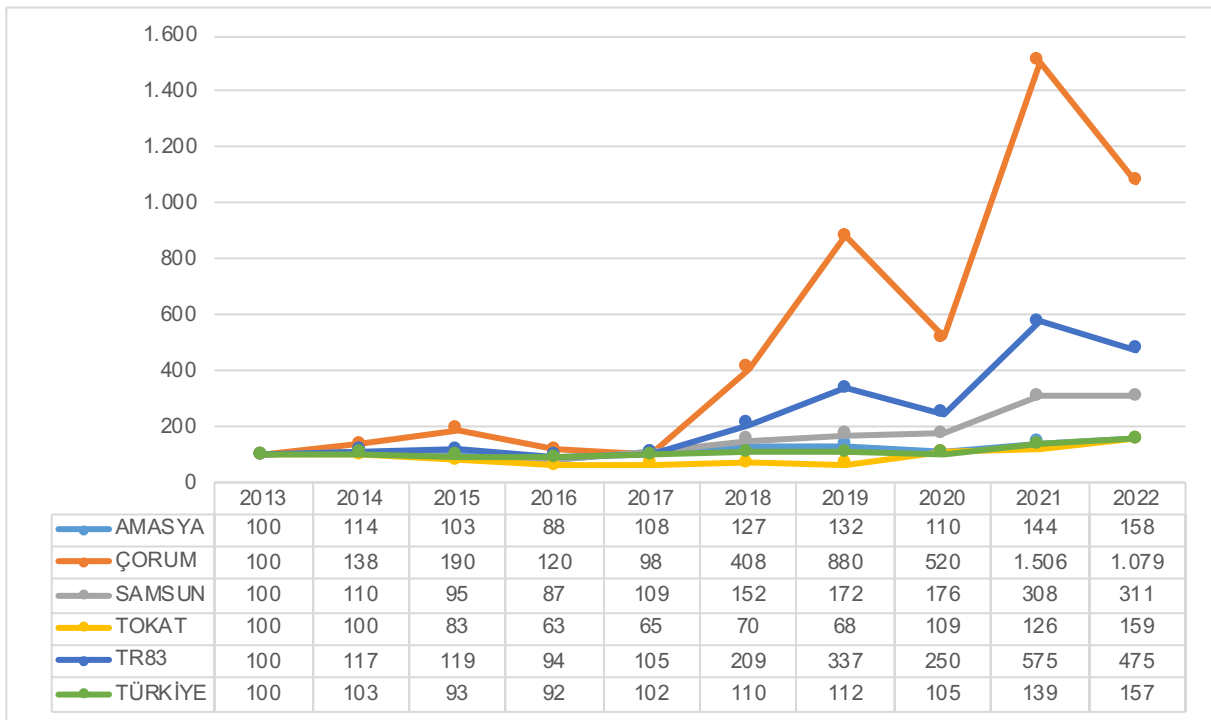
Şekil 48 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracat Değerleri, bin USD, 2009-2022

Kaynak: TÜİK

Türkiye ve TR83 Bölgesi ihracat değerleri 2013=100 kabul edilerek hesaplanmış ve bu yıla göre değişimleri Şekil 49'da verilmiştir.

Şekil 49 Türkiye ve TR83 Bölgesi İhracat Endeksi, 2013-2022, 2013=100

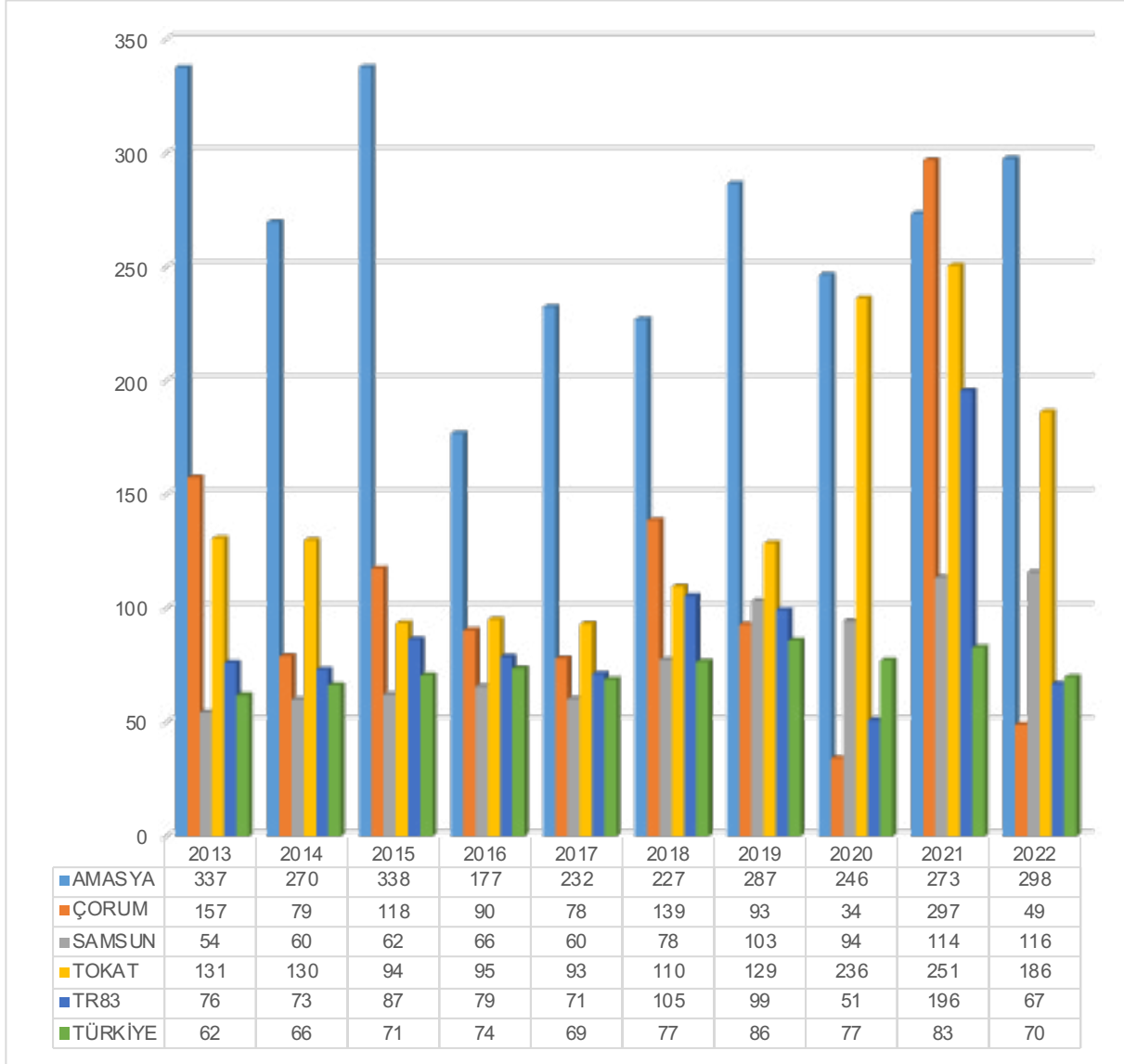

Kaynak: TÜİK verilerinden hesaplanmıştır.

Orta Karadeniz Bölgesi ihracatının 2013 yılında ülke içerisindeki oranı yalnızca yüzde 0,44 düzeyinde ve 2018 yılına kadar bu oran görece sabit iken, 2018'de yüzde 0,84, 2019'da yüzde 1,33 ve 2021'de yüzde 1,83'e değerine ulaşmıştır. 2022 yılı oranı ise yüzde 1,33 düzeyinde gerçekleşmiştir. Dönem içerisindeki artış oranı yüzde 375, ülke ihracatındaki artış miktarı ise yüzde 57'dir. Net dış ticarete bağlı olarak ihracatın ithalatı karşılama oranı da değişkenlik göstermekte, örneğin 2013 yılında bölgede ihracatının ithalatı karşılama oranı yüzde 76'lar düzeyinde iken, 2016 ve 2017'de yüzde 95'lere yükselerek görece dengelendiği, altın dış ticaretiyle birlikte de 2020 yılında

yüzde 51'e, 2021 yılında ise net ihracatçı pozisyonu ile yüzde 196'ye yükseldiği gözlenmektedir. Türkiye ve TR83 Bölgesi'nde ihracatın ithalatı karşılama oranları, 2013-2022 yılları için hesaplanmış ve Şekil 50'de verilmiştir.

Şekil 50 Türkiye ve TR83 Bölgesi İthalatın İhracatı Karşılama Oranları, 2013-2022

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri (2013-2021)'den hesaplanmıştır.

Bölgenin üretim potansiyeli, kapasitesi ve reel ihracat tutarlarının daha yüksek olduğu, bu olgunun altında ise TÜİK ihracat verileri elde edilirken firmanın merkezi ya da işlem yapılan gümrük müdürlüğünün seçilmesinin, yükselişin son yıllarda bu kadar ivmelenmesinde de Çorum ilindeki kıymetli metal ve taşlar faslından gerçekleşen dış ticaretin, bulunduğu bilinmektedir.

Salgın sürecinde, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve Uzak Doğu'dan tedarik zorlaşması ile zincirin halkalarının kopmasıyla yeni kapılar açılmış, dış ticaret hacimlerinde de yükselişler yaşanmıştır. Plan döneminde özellikle organize sanayi bölgelerinde yığılma-yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajları kullanan sanayi kollarının ileri ve geri bağlantılarının güçlendirilmesi, bu yöndeki yatırımların tamamlanarak bölge ve yurt içinden temini mümkün olan hammadde ve ara malının tedarik edilmesinin sürdürülebilir ihracat ve sanayinin gelişmesine de olumlu yansıtacağı değerlendirilmektedir.

Bölgede özellikle KOBİ'lerin gereksinim duyduğu yurt dışı ve hedef pazarlardaki ithalatçı firmaların belirlenmesine yönelik, analiz, eğitim ve danışmanlık hizmetleri, Kalkınma Ajansının proaktif bir yaklaşımla sahada sürdürdüğü Orta

Karadeniz Rekabetçilik ve Dış Ticaret Destek Merkezi'nin çalışmaları ile güçlendirilecek, YER-SİS araştırmasında ortaya çıkan kırsal, kooperatif ve diğer örgütlü yapılar ile işletmelerdeki e-ticaret, e-ihracat yatırımları desteklenecektir. Kalkınma Ajansının Sınır Ötesi İşbirliği Forumları Karadeniz ülkeleri başta olmak üzere yinelenirken Dış Ticaret Genel Müdürlüğü ve alandaki kurumların koordinasyonunda etkinlik ve organizasyonlar ile farkındalık yaratılacak, sektörel düzlemlerde birebir temas olanakları yaratılacaktır.

İşlenmiş doğal taş, hava yastığı gibi taşıma ve elleçleme sırasında zarar gördüğünden dış ticaretinde sıkça sorun yaşanan ürünlerin üreticileri tarafından paketlenmesi ile Samsun limanları daha verimli kullanılabilmesi için Amasya ve Çorum'da konteyner toplama merkezlerinin kurulması plan döneminin müdahale alanları arasında yer almaktadır.

Dünyanın ünlü markalarına hazır giyim ürünleri sağlayan Amasya ve Tokat başta olmak üzere bölgedeki tekstil ve giyim eşyası işletmelerinin, önümüzdeki dönemde büyüme ve sermaye birikimlerine paralel olarak, tasarım ve markalaşmaya yönelik adımlar atması beklenmekte bu alandaki çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir. Elektrikli ev aletleri ve makineleri ihracatında gereksinim duyulan ara malının bölge ve ülke işletmelerinden teminine yönelik girişimlerin başlatılması, elektromanyetik test merkezinin kurulmasıyla AB ülkelerine ihracatı kolaylaştırarak, olası zaman ve mamul kayıplarının önlenmesi, birim ihracat değerlerinin artırılması ile işlenmiş doğal taş üretimi ve ihracatının İtalya örneğinde olduğu gibi- sanayi kolundaki markalaşma ve tasarıma yönelik boyutunun geliştirilmesi plan döneminin beklentilerini oluşturmaktadır. Birim ihracat değerlerinin yükseltilmesi, pazar ve ürün odaklı stratejilerin geliştirilmesi, işlenmiş, katma değeri yüksek, zengin bir ürün gamı ile uluslararası pazarlarda boy gösterilmesi, net ihracatçı konumun sürdürülebilirliğinin sağlanması orta ve uzun dönemli hedeflerin bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 73 3. Stratejik Öncelik, 3. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.3. Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.	<p>Bölgede uluslararası ticari faaliyetler çeşitlendirilecek ve artırılabilecektir. Dünyanın ünlü markalarına dış giyim ürünleri sağlayan Amasya ve Tokat başta olmak üzere bölgedeki tekstil ve giyim eşyası sektöründe tasarım ve markalaşmaya yönelik çalışmaların desteklenmesi, elektrikli ev aletleri ve makinelerinin AB ülkelerine ihracatını kolaylaştırarak, olası zaman ve mamul kayıplarının önlenmesi, işlenmiş doğal taş üretimi ve ihracatının -İtalya örneğinde olduğu gibi- sanayi kolundaki markalaşma ve tasarıma yönelik boyutunun geliştirilmesi plan döneminin beklentilerini oluşturmaktadır. Bu beklentilerin gerçekleştirilmesinin yanı sıra halen ihracat yapabilmeye yeteneğine sahip sektör ve işletmelerinin kapasitelerini artıracak, çalışma ziyareti, fuar katılımları ve dış ticaret desteklerinden etkin yararlanabilmelerinin önünü açacak önlemlerin alınması tedbirin diğer bileşeni durumdadır. Bakanlığın dış ticarete yönelik etkinlik ve çalışmalarının Kalkınma Ajansının koordinasyonunda bölgede düzenlenmesi, dış ticaret profesyonellerinin yetiştirilmesine yönelik eğitim ve farkındalık çalışmaları ile pazar ve ürün odaklı stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlanacak, bölge genelinde ihracatın artırılmasına yönelik yöntem ve mekanizmalar geliştirilecektir. Tedbir kapsamındaki çalışmaların organize sanayi bölge müdürlükleri, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret İl Müdürlükleri, Gümrük Müdürlükleri, ticaret ve sanayi odaları, ilgili dernek ve sivil toplum örgütleri, KOSGEB ile Kalkınma Ajansının katılımıyla gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.</p> <p>Sınır ötesi işbirlikleri geliştirilecektir. Ülke ve bölgenin dış ticaretinde önemli bir yere sahip Ukrayna, Rusya gibi ülkelerle gerek hammadde ve ara malı temini gerekse de ihracatın geliştirilmesine yönelik Karadeniz Sınır Havzası Ötesi İşbirliği etkinlik ve organizasyonları düzenlenecek, fuar katılımları, çalışma ziyaretleri gerçekleştirilecektir. Genel konjonktür ve savaşın durumuna göre planlama yapılması, aynı adı taşıyan AB fonundan yararlanılması, ortaklık ve deneyim paylaşımlarının gerçekleştirilmesi, işbirliklerinin geliştirilmesi, sektörel düzeyde iş insanlarının bir araya getirilmesi, uçak ve gemi seferleri ile lojistik altyapının iyileştirilmesi ile sektörel taleplere uygun düzenlemelerin yapılması tedbir kapsamındaki diğer çalışmalarını oluşturmaktadır. Tedbirin plan döneminde Kalkınma Ajansının ve AB Proje ve Dış İlişkiler Bürolarının koordinasyonunda, ilişkili tüm kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

	<p>E-ihracat desteklenecektir.</p> <p>Bölgede mutlak rekabet avantajı bulunan coğrafi işaretli ürünler, gıda imalatı, kooperatifler ve birliklerin üretimleri başta olmak üzere ihracat yapabilmeye yeteneği ve kapasitesine sahip sektör ve işletmelerinin e-ihracat yapabilmelerinin önü açılacak, bilinen platformlarda yer almalarının yanı sıra, portal, platform ya da site kurmaları desteklenecek, işletme sürecindeki değişim ve güncellemeler ile sürdürülebilirlikleri teşvik edilecektir. Bu kapsamdaki her türlü eğitim, farkındalık, dil ve danışmanlık hizmetleri tedbirin içeriğinde yer almakta, faaliyet ve çalışmaların bölge genelindeki tüm ilçelerde yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Tedbirin, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret İl Müdürlükleri, Gümrük Müdürlükleri, ticaret ve sanayi odaları, ilgili dernek ve sivil toplum örgütleri, KOSGEB ile Kalkınma Ajansının katılımıyla gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p> <p>Dış ticarete yönelik istihbarat, analiz, eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilecek ve desteklenecektir.</p> <p>Kalkınma Ajansı tarafından sektörel, işletme ve talebe bağlı olarak gerçekleştirilen dış ticaret istihbarat, analiz ve danışmanlık hizmetlerinin, ticaret ve sanayi odaları, organize sanayi bölge müdürlüklerinin de katılımıyla, ihracat sürecinin tamamını kapsayacak şekilde genişletilmesi, üreticinin her aşamada bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, her işletmede bir dış ticaret personelinin yetiştirilmesi, ülke ve pazar raporlarının hazırlanmasıyla desteklenmesi düşünülmekte, bu eğitimlerin bölge genelinde tanıtılması, eğitim ve farkındalık faaliyetleriyle yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Tedbirin bölge genelindeki tüm ilçelerde, Kalkınma Ajansının koordinasyonunda ilgili tüm paydaşların katılımıyla yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.</p> <p>Amasya ve Çorum'da ihracatçılara yönelik konteyner toplama merkezleri kurulacaktır.</p> <p>Özellikle işlenmiş ve yarı işlenmiş ürün ihracatında, elleçleme, yükleme ve boşaltma süreçlerinde yaşanan kayıpların önlenmesi, güvenli ve sürdürülebilir dış ticaretin geliştirilmesi, katma değeri yüksek işlenmiş uç ürünler ve zengin bir ürün gamıyla uluslararası pazarlarda boy gösterilmesi, ürün ve pazar çeşitliliği ile birim ihracat değerlerinin artırılmasına katkı sağlamak üzere Amasya ve Çorum organize sanayi bölgelerinde ihracatçı işletmenin yükleyip mühürleyeceği konteyner hizmetinin verilmesi ile toplama merkezinin kurulması tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbirin, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret İl Müdürlükleri, Gümrük Müdürlükleri, Samsun Liman İşletmeleri ile ilgili diğer kurum, kuruluş ve tarafların katılımı ile gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.</p> <p>Daha önce ihracat yapmamış ancak ihracat yapabilmeye yetenek ve kapasitesine sahip işletmeler belirlenecek ve ihracat yapmaları desteklenecektir.</p> <p>Bölge genelinde ilk etapta organize sanayi bölgelerinde yaşama geçirilmek üzere, ihracat yeteneği ve kapasitesi bulunduğu halde bugüne kadar hiç ihracat yapmamış işletmeler belirlenecek, ihtiyaç analizi ile müdahale kararları oluşturularak belirlenen sorunlar ortadan kaldırılacak, firmaya özel çözümlerle ihracat gerçekleştirilecektir. Süreç boyunca her aşamada gereksinim duyulan desteğin sağlanması, eğitim, farkındalık, izleme, sürdürülebilirlik çalışmaları, ihtiyaç analizi ve danışmanlık hizmetleri bu tedbirin kapsamını oluşturmaktadır. Tedbirin organize sanayi bölgeleri işletmeleri ile Samsun, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler, Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal, Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar ve Taşova ilçelerinde yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.</p>
--	---

d. Hedef 4: Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir

Ülkemizin somut ve somut olmayan kültürel miras zenginliği, doğal güzellikler ve kaynaklar ile turizm çeşitliliği açısından büyük potansiyele sahip bölgelerinden birisi de Orta Karadeniz'dir. Tarihin önemli dönüm noktalarından birisi olan Neolitik Çağ ile birlikte, insanoğlunun Bereketli Hilal'in ardından akarsu çevrelerinde tarıma başladığı bilinmekte, böylece ilk yerleşimlerin de temelini atıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar Tekkeköy Mağaraları ve Gümüşhacıköy Boyalı Mağara ile Orta Karadeniz'deki insan yaşamına dair ilk izlerin avcı toplayıcı topluluklara,

Paleolitik Çağa (M.Ö.60000-10000) kadar uzandığı görülse de Neolitik Devrim ile birlikte Yeşilirmak ve Kızılırmak havzalarının bereketli toprakları üzerinde, sekiz bin yılı aşkın bir süredir, bölgenin bir bölümünün kesintisiz olarak iskân edildiği, bu süre içerisinde de bir kısmı dünya tarihinde söz sahibi olmuş yirmiden fazla uygarlığa ev sahipliği yapıldığı bilinmektedir. Ev sahipliği yapılan bu uygarlıkların izlerinin dört bir yanına dağıldığı bölgedeki yerleşim alanları, zengin, birçoğu özgün nitelikteki bu kültürel miras ile özellikle kültür turizminde görece rekabet üstünlüğüne sahiptir.

Turizm sektörünün çok boyutlu yapısı, bağlı ve ilişkili sektörler ile yerel halk üzerindeki sosyoekonomik ve çevresel etkileri, planlama ve politikaların doğru ve yerinde belirlenmesinin önemini bir kat daha artırmaktadır. Bölgemizde geliştirilmesi gereken faaliyetlerden birisi olma niteliğiyle turizm, birçok sektörü ve iş kolunu harekete geçiren, istihdam yaratan, bölgenin dış dünya ile bütünleşmesine katkı yapacak önemli bir araçtır. İl ve bölge ölçülerinde yapılan GZFT analizleri, stratejik planlama çalışmaları ve diğer tüm analizlerde de bölgedeki hâkim sektörlerden birisinin turizm olduğu gerçeği ortaya çıkarılmış; yerel aktörlerin bu konuda görüş birliği içinde bulunduğu da açıkça görülmüştür. Gerek politika belgelerindeki önceliklerin sahaya ve uygulamaya yeterince yansıtılmamış olması gerekse de sektörün dinamik yapısı ve değişen konjonktürel koşulların etkisiyle, ülke ve bölge genelinde istenen ivme bir türlü yakalanamamış, arzulanan hedeflerin çoğuna da ulaşılammamıştır. Yurt içi ve yurt dışı tanıtımın hedef gruplar odaklı yeterli düzeyde yapılamaması, turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, turizm türlerinin geliştirilmesi ile destinasyon yönetimi yaklaşımının yeterince benimsenememesi ve bu yaklaşımın yaşama geçirilmesine yönelik alt yapı ile ilgili proje ve organizasyonların da bugüne kadar tamamlanamamış olmasının bölgenin taşıdığı potansiyel ile uyumlu, ortalama geceleme, turist ve özellikle de yabancı turist sayısına ulaşılmasını engelleyen etkenlerin başında geldiği değerlendirilmektedir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan tesise giriş, geceleme, ortalama geceleme ve doluluk oranları tablosu her yıl benzer yöntemlerle elde edilen, karşılaştırılabilir ve önemli göstergeleri içermesi nedeniyle sektörün en önemli veri setidir. On Birinci Kalkınma Planı'nda vurgulandığı gibi "sektörün başlıca sorunları arasında güncel, doğru ve karşılaştırılabilir verilerin elde edilmesi ile bu verilere uygun planlama yapılması" da bulunmaktadır. Ülke içindeki destinasyonların her birinin farklı, bir kısmı bilimsel çalışma ve rasyonel bakış açısından uzak yöntem ve yaklaşımlarla duyurduğu ziyaretçi sayılarının aksine bu gösterge seti, sektör temsilcileri ve aktörlerin de en çok kullandığı bilgi kaynaklarından birisidir.

2010-2022 arasında TR83 Bölgesi'nde tesise giriş yapan toplam kişi sayısı 620 binden 2 milyon 357 bine ulaşarak 2,80 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde ülkemizdeki artış oranı ise yüzde 65 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte YHGP Bölgesel Gelişme Ana Planı'nda vurgulanan iç turizme bağlı yapı değişmemiş, hatta ağırlığını daha da artırmıştır. Bölge illerinin tamamında tesise giriş yapan yabancı sayısı bugüne kadar 50 bine bile ulaşmazken, bu değer 30 binini Samsun, 10 binini de Amasya illeri karşılamıştır. Ülkemizden UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne giren ilk dokuz kültür mirasından birisi ve bölgedeki tek UNESCO Dünya Mirası olan Hattuşa(ş) antik kentinin bulunduğu Çorum ilindeki yabancı giriş sayısının yıllardır 5 bin bandına takılıp kalması, tanıtım yetersizliğinin yanı sıra diğer yapısal sorunların varlığına da işaret etmektedir. Bölgedeki tesislerin tümüne giriş yapan yabancı ziyaretçi sayısı ülke genelinin yalnızca binde 1'ini oluşturmaktadır. 2019 yılında binde 1,2 ile dönemin en yüksek değeri elde edilse de, toplamda 50 bine bile ulaşamayan kişi sayısı ile turizm hareketi içerisindeki yabancı turist varlığının, günü birlik ziyaretçi boyutunda ve son derece yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu son 10 yıllık dönemde bölgedeki belgeli tesislere giriş yapan toplam kişi sayısındaki artışın, ülke ortalamalarının üzerinde büyüme göstermişse de Türkiye genel toplamından yalnızca yüzde 1,5 pay alabilmesi de ayrıca düşündürücüdür. YHGP dokümanlarında yer alan ve 2004 yılı verilerinin kullanıldığı tablolar incelendiğinde ise bu oranın yüzde 3,29 düzeyinde bulunduğu görülmektedir. Değerlendirme yapılan yukarıdaki verilere göre elde edilen bu sonuçlar, bölgenin, ülke içerisindeki ağırlığının yaklaşık yarısını - yüzde 54,5'ini- yitirdiğini göstermesi bakımından dikkat çekmektedir.

Tüm tesislerdeki yabancı konaklama sayısı toplamda 100 bine ulaşmazken, ülke içindeki ağırlığının da özellikle son yıllarda binde 1'in bile altına düşme eğilimi sergilemesi korkutucu bir gelişmedir. Bölgedeki yabancı konaklama sayısındaki artışın, bu son 10 yıllık dönemde Türkiye ortalamalarının üzerinde büyümesine karşın ülke genelinin binde 1'ini oluşturduğu ve bu oranın yalnızca 2017 yılında binde 1,5 seviyesine yükseldiği gözlenmektedir.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin derlediği geceleme sayıları veri tabanından; 2019 yılında bölge tesislerindeki yabancı turist konaklamalarının yüzde 31,5'inin Irak, yüzde 17'sinin Amerika Birleşik Devletleri, yüzde 6'sının Almanya, yüzde 5'inin Azerbaycan, yüzde 4,8'inin Hollanda, yüzde 4'ünün Ukrayna, yüzde 3,7'sinin Rusya, yüzde

3'ünün Gürcistan, yüzde 2,2'sinin İran ve yüzde 2'sinin Fransa'dan; 2021 yılında ise sırasıyla yüzde 32'sinin Almanya, yüzde 27'sinin Irak, yüzde 4,3'ünün Hollanda, ayrı ayrı yüzde 3'5'inin Gürcistan, Rusya ve Azerbaycan, yüzde 3,3'ünün Kuveyt, yüzde 2'sinin de Fransa'dan gelen konuklar tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlardan, pandemi etkileri nedeniyle komşu ülkelerin ağırlıklarını korudukları ve artırdıkları çıkarımı yapılabilirken, başta Almanya, Hollanda, Fransa, Belçika ve Birleşik Krallık olmak üzere Avrupa ülkelerine yönelik özellikle Hitit Destinasyonu'nun içinde bulunduğu rotaların, 3E turizmine yönelik faaliyet çeşitliliği ve türleri ile bütünleştirilmesini sağlayacak programların, etkili bir tanıtım stratejisiyle birlikte yaşama geçirilmesinin zorunluluğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Dünyada yeni gezgin grubu olarak ortaya çıkan orta gelirli hane halkı sayısındaki artış, yolculuk ve turizm sektörü büyümesinin temelini oluşturmakta, iç turizmi tetikleyen bu olgunun yansımalarının ülkemizde de bir süredir etkin olduğu gözlenmektedir. Pandemi koşullarının hüküm sürdüğü son birkaç yıl, yükselen petrol fiyatları ve enerji maliyetlerinin yanı sıra bir süredir güçlenen enflasyonist baskı gibi olumsuz konjontürel değişimlerine karşın, turizm sektörünün büyüme eğilimini sürdüreceği tahmin edilmekte, iç turizmin gelişmesindeki eşiklerin aşılmasının, altyapı ve ulaşımdaki düzenlemelerle birlikte, yabancı ziyaretçi sayısındaki artışların önünü açacağı da değerlendirilmektedir.

Tarihî ve kültürel değerlerin yoğunlaştığı, turizm potansiyelinin yüksek olduğu alanları korumak, sürdürülebilir kullanımlarını sağlamak, sektörel büyüme ve kalkınmaya, plânlı gelişmeye katkı sağlamak amacıyla Bakanlığın önerisi ile kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri (KTKGB), bu bölgelerin içinde ya da dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevkiî ve sınırları yine bakanlıkça belirlenen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerler ya da kısımlara da turizm merkezleri adı verilmektedir. Bu türden alan ya da bölgelerin seçilmesinde organize turizm faaliyetlerinin geliştirilebileceği geniş alanlar tercih edilmekte, mülkiyet, altyapı ve çevre gibi konular için de çözüm önerileri getirilmekte ve sistemli bir yapılanmayı sağlamak hedeflenmektedir. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve 4957 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeler ile turizm alanları tüm sektörleri kapsayacak ve koruma ilkelerini içerecek şekilde yeni bir yaklaşım ile ele alınmakta, Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri, proje alanı belirlendikten sonra ana ve alt bölgelere ayrılarak planlamalar yapılmakta ve yatırımcıların kendi projelerini oluşturması istenmektedir. Kamu ve orman arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi, orman fonuna katkının taksitlendirilmesi, elektrik ve doğal gaz ücretlerinde indirim, yabancı personel ya da sanatkâr çalıştırılması ile iletişim kolaylıkları gibi teşvik unsurlarından yararlanılabilen turizm merkezlerinin toplam sayısı, 60'ı kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi olmak üzere 233'tür. Bunların 79'u kıyı, 56'sı termal, 27'si kış, 25'i yayla, 19'u kent, 7'si doğa turizmi, 5'ini de doğal alanlar oluşturmaktadır. Ülke genelindeki bu değerlerden 7'si TR83 Bölgesi'nde yer almaktadır.

Tablo 74 TR83 Bölgesi ve Türkiye Turizm Merkezleri ve Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri, 2022

Adı	Tema	İl	İlçe	Alanı (ha)
Terziköy Kaplıcası Termal Turizm Merkezi	Termal	Amasya	Merkez	7,01
19 Mayıs Turizm Merkezi	Doğa	Samsun	19 Mayıs	314,92
Ayvacık KTKGB	Doğa	Samsun	Ayvacık	3.700,58
Kolay Turizm Merkezi	Doğa	Samsun	Bafra	1.126,16
Akdağ KTKGB	Kış	Amasya- Samsun	Lâdik, Suluova	1.129,48
Vezirköprü Turizm Merkezi	Doğa	Samsun	Vezirköprü	8.252,20
Akbelen Yaylası Turizm Merkezi	Yayla	Tokat	Merkez	909,25
TR83	-	-	-	15.439,60
Türkiye	-	-	-	991.989,82

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Belgesiz işletmecilik yapan belediyeler ile Bakanlık tarafından belgelendirilmeyen tesislerin hizmet kalitesini düşürdüğü ve haksız rekabete neden olduğu bilinmektedir. Hedeflenen sonuçların elde edilmesinde özellikle bakanlıktan belgeli tesis ve yatak sayısının artırılması, hizmet kalitesi ve güvenlik ile markalaşma ve sürdürülebilirlik için gerek koşullar arasında sayılmaktadır. Bu bağlamda, belgeli özellikle de turizm işletme ve yatırım belgeli tesis

yatırımlarının sayısı ve ağırlığının artırılmasına yönelik özendirme ve teşvik mekanizmalarının kullanılmasının önümüzdeki plan döneminin öncelikleri arasında yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Tesis sayısı ve niteliği kadar, bu tesislere ulaşım ve altyapısının geliştirilmesinin de turizm hareketinin olmazsa olmazlarından birisi, hizmet kalitesi ve sürdürülebilirliğin de önemli bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Amasya-Merzifon Havaalanı'nın sivil uçuşlara açılması, uluslararası hava trafiğine açık Samsun Havalimanı'nın yanına 2022 yılında Tokat Havalimanı'nın da eklenmesi ile bölgedeki çift platformlu yol projelerinin büyük oranda tamamlanmasının bu alandaki eksikliği önemli ölçüde giderdiği, kent içerisindeki düzenlemelerin ise paydaşların farklı beklentilerine yanıt bulabilmek gayretiyle sürdürüldüğü görülmektedir. Özellikle Amasya ilinde tarihî doku içerisinde yer alan konaklama tesislerine erişim ile taşıt trafiğine kapatılmasına yönelik önerilerin optimum düzeyde buluşturulmasının ve bu çözüme yönelik düzenleme ve altyapı çalışmalarının bu plan döneminin de önemli konuları arasında yer alması beklenmektedir.

YHGP Bölgesel Gelişme Ana Planı Dönemi'nde; destinasyon oluşturulması, geliştirilmesi, bölgesel ve ulusal ölçekte koridorların tanımlanması ile bütünleştirilmesi ve tanıtılmasına yönelik Tokat ilinin önemli vizyon projelerinin başında gelen Sulusokak'taki "900 Adımda 900 Yıllık Tarih" kapsamındaki restorasyon ve düzenlemeler, gastronomi turizminin geliştirilmesine yönelik çalışma ve etkinlikler, ülkemizde tek yapı ölçeğinin dışına çıkarak korumacılık paradigmalarına öncülük eden Amasya Kalesi surları ve Hatuniye Mahallesi'ndeki restorasyonlar, Çorum Boğazköy Alacahöyük Millî Parkı'ndaki projelerin yanı sıra; 2015 yılında Amasya Harşena Dağı ve Pontus Kralları Kaya Mezarları UNESCO Dünya Mirası Karma Geçici Listesi'ne, Samsun Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti (2016) ile Tokat Balıca Mağarası Tabiat Parkı (2019) Doğal Miras Geçici Listesine, Niksar, Danişmend Beyliği Başkenti (2018) ise Kültürel Miras Geçici Listesine alınmış, tüm bu çalışmalarda Kalkınma Ajansının aktif rol aldığı görülmüştür. Gerek dünya mirası adayı bu eşsiz değerlerin destinasyon yönetimi yaklaşımı ve bütüncül bir perspektifle ele alınması, adaylık dosyalarının yanı sıra alan yönetim planlarının hazırlanması ve ancak bu plan kapsamındaki yatırımların yaşama geçirilmesi, gerekse de Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ancak halen bir alan yönetim planı bulunmayan Boğazköy Alacahöyük Millî Parkı'nda bu planının hazırlanması ve kapsamına alınacak yatırımların programlanması, yine; UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı, Dünya Belleği, coğrafi işaret alabilecek değerlerimiz için yapılacak hazırlıklar, somut olmayan kültürel miras programlarına yönelik araştırma ve yayınlar ile tüm bu yatırım, hazırlık ve çalışmalarda özellikle "Z" kuşağının gereksinim duyduğu bilgi teknolojilerine ilişkin düzenlemeler ile dijitalleşme çözümlerinin, gümüş saçlılar olarak nitelendirilen ve sayıları yakın gelecekte iki katına çıkacak orta ve üstü yaş nüfusa yönelik revizyonlarla birlikte, önümüzdeki dönemin öncelikli proje ve konuları arasında yer alması, beklenmektedir. Sektörde yenilikçiliğin güçlendirilmesi ve kapsayıcı sürdürülebilir gelişme sağlanarak orta vadede stratejik rekabet üstünlüğü elde edebilmenin ancak bu yolla mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

Dünyadaki eğilimler, bireylerin eğitim ve gelir düzeyindeki yükselmenin artarak devam edeceğini ve turizmde deneyimli gezginlerin sayısının artacağını göstermektedir. Bu olguya bağlı olarak turizmde tercihler ayrışacak, yenilik ve çeşitlilik talebi ile birlikte konfor ve macera bileşenlerinin ağırlığı da yükselecektir. Deniz- kum- güneşten oluşan kitle turizmine ek olarak kültür, tarih, sağlık, kongre, yatçılık, eğlence, heyecan gibi farklı beklentilerin yakın gelecekte yaygınlaşması beklenmektedir. Turizmin ekonomik, sosyal kültürel ve ekolojik etkileri üzerinde daha yüksek bilinç ve duyarlılık egemen olurken; tatmini zor, meraklı, gelir düzeyi yüksek ve seçici turist kitlesi önem kazanacaktır. Klasik turizm anlayışı yerini yeni turizm türlerine bırakacak, bu değişkenlik ve dönüşüm, turizm sektöründe alternatif turizm düşüncesinin de güçlenmesinin önünü açacaktır. Bu nedenle kültürel ve doğal varlıkların, sahip olunan potansiyelin, bu eğilimler ışığında çeşitlendirilmesi ve yüksek niteliğe sahip ürünler eşliğinde piyasaya arz edilmeleri gerekmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre seyahat etmek, artık yalnızca özel bir etkinlik olmaktan çıkmış, günlük yaşamın bir parçası, bir yaşam stili haline gelmiştir. İnsanlar günlük yaşamlarının dışında farklı deneyimler aramaya; geniş arazileri, doğal güzellikleri, denizleri dolaşmaya, dağlara tırmanmaya, vadi ve kanyonları keşfetmeye yönelmektedir. OECD ülkeleri başta olmak üzere, dünyada seyahat olgusunun "Y" kuşağı ile değişmeye başlaması ve kültürel ilişkilerin artması insanları farklı arayışlara yöneltmiş, Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te de alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, kalkınma Planları, programlar, politika belgeleri ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ile "pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, koruma-kullanma dengesini gözetken ve rekabet avantajına sahip turizm türlerini öne çıkaran, turizm sektöründe hizmet kalitesini artıran" bir yapının

oluşturulması hedeflenmiş, dengeli turizm yatırımlarıyla yoğun alanlardaki hareketliliğin diğer bölgelere de yayılarak çeşitlendirilmesi ile turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılmasına dönük politikaların uygulanmasına dikkat çekilmiştir.

2022 yılı itibarıyla 531 mavi bayraklı plaja sahip Türkiye, bu değer ile dünya genelinde, 3. sırada yer almaktadır. Bölgenin cazibe merkezi ve Karadeniz'e kıyısı bulunan tek yeri durumundaki Samsun ilinin, ülkemizde sektörün en güçlü yönleri arasında bulunan ve kitle turizminin de omurgasını oluşturan deniz-kum-güneş konseptindeki tatil türüne, kıyı turizmine, yönelik potansiyelini bugüne kadar yeterince değerlendiremediği bilinmektedir. İlde, 11'i Atakum, 2'si de Terme ilçesinde olmak üzere 13 mavi bayraklı plaj bulunmakta, bu sayı ile Samsun'un, Antalya, Muğla, İzmir, Aydın ve Balıkesir illerinin ardından 6. sırada yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Karadeniz'in düzenlenmiş en uzun kıyı şeridi ile restoran, dinlenme, gezi ve bisiklet yolları, aquaparklar, otel, pansiyon ve kamp alanları ile Atakum sahili, spor ve su kayağı merkezi ile Bandırma Plajı, engellilerin su sporlarına erişimi, eğitim ve rehabilitasyonuna göre dizayn edildiğinden model proje niteliğiyle kabul gören ve halen 2.400 metrekare kapalı olmak üzere 10 bin metrekare alanda faaliyetlerini sürdüren Engelliler Plajı gibi farklı grup, aktivite ve gereksinimlere yanıt verebilecek alanları ile Samsun; hem kitle turizminin geliştirilmesine hem de diğer turizm türlerine entegre edilebilecek faaliyet çeşitliliği potansiyeline fazlasıyla sahip görülmektedir.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te, Şile-Sinop arası "Batı Karadeniz Kıyı Koridoru" olarak tanımlanmış ve yaklaşık 500 km uzunluğundaki bu şeritte eko turizm, oto karavan ve çadırlı kamping, kırsal ile kıyı turizminin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bölgedeki balıkçı barınaklarının –Yönetmeliğin 9. Maddesi hükümleri doğrultusunda, asıl kullanım hedefinin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilememek ve geçici sürelerle sınırlanması koşuluyla- yatları kabul edecek şekilde marina ya da balıkçı köylerine dönüşümlerinin sağlanması planın bir diğer önemli hedefini oluşturmaktadır. Gümüş saçlılara da hizmet verebilecek engelliler ve mavi bayraklı plajları ile bunları çevreleyen zengin kültürel ve doğal mirasın, "Batı Karadeniz Kıyı Koridoru ile komşusu Ordu ilini de içerecek ve onlarla bütünleşmesine katkı sağlayacak rota, faaliyet ve tamamlayıcı yatırımlarla desteklenerek kıyı ve ülkemizdeki değişime bağlı olarak kruvaziyer turizmi ile birlikte geliştirilmesine yönelik planlanmaların ve bütüncül bir bakış açısıyla bu yönde adımlar atılmasının bölge ve ülke turizminde de stratejik önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, artık bir yaşam stiline dönüşen seyahatlerdeki ana eğilim, turistleri günlük yaşamlarının dışında arayışlara iterken; geniş arazileri, doğal güzellikleri, denizleri, dağları, vadi ve kanyonları keşfetmeye yöneltmekte, farklı deneyimler yaşamaya sevk etmektedir. Kısaca, "doğal yaşam ve kaynaklarla uyumlu sürdürülebilir turizm faaliyetlerini" ifade eden eko turizm, değişen bu tercihlerin ve dünya genelinde gelişmesini devam ettiren turizm türlerinin başında gelmektedir. Özellikle pandemi sürecinde büyük bir sarsıntı geçiren dünya turizmi çıkışı eko turizm faaliyetlerinde bulmuş, doğaya yönelik büyük ivme kaydetmiştir. Türkiye, eko turizme uygun zengin flora ve fauna ile biyoçeşitliliğe sahip ekosistemleri, kitle ve tarih turizmi konusunda deneyimli tur operatörleri ve seyahat acenteleri, doğal kaynak yönetimi konusunda uzmanlaşmış köklü kurumları, ormanları ve ormanların ilişkili olduğu yerel halkın zengin folklorik ve kültürel değerleri ile bu turizm türünde de görece rekabet üstünlüğüne sahip ülkelerin başında gelmektedir.

Amasya Şehzadeler Yolu; daha önce ülkemizin en güzel 10 meydanından birisi olarak da seçilen UNESCO Dünya Mirası adayı Harşena Dağı ve Pontus Kral Kaya Mezarları alanı içerisinde kalan, şehrin varlığını borçlu olduğu Yeşilirmak, Harşena Dağı gibi doğal değerler ile birçok uygarlığa ait kültürel mirası buluşturan eşsiz bir alandır. Pontos Krallığı'nın kurucu kenti, ilk başkenti ve kraliyet ailesine ait bilinen tek nekropol ve bu nekropolde bulunan özgün mimarili kaya mezarları ile Osmanlı sivil mimarisinin yalı formunda düzenlenmiş Türk evleri, bu alanın içerisinde bulunmaktadır. Alan içerisindeki Amasya Kalesi ve Kral Kaya Mezarları Ören Yeri her yıl ortalama 200 bin kişiyi ağırlamakta, 700 bini aşkın müze ve ören yerleri ziyaretçisi de bu alanı adımlamaktadır. Kültürel ve tarihi dokusunu korumayı başaran ve bu değerleri tamamlayıcılarıyla birlikte işlevselleştirerek kendisine özgü bir gelişme modeli geliştiren Amasya'nın da en hareketli ve çekim merkezi durumundaki Şehzadeler Yolu, kent ölçeğindeki destinasyonun da tam ortasında yer almaktadır. Tek yapı yerine bölgenin bütüncül bir yaklaşımla sürdürülebilirliğini amaçlayan ve ülkemizdeki korumacılık paradigmalarına öncülük ettiği bilinen bu alanın; alan yönetim planı ve adaylık dosyasının hazırlanması ile plan kapsamındaki yatırımların bir an önce tamamlanması gerekmekte bu yöndeki çalışmalar da Kalkınma Ajansının da içerisinde yer aldığı bir platformun koordinasyonunda tüm hızıyla sürdürülmektedir. Benzer gelişme çizgisini izleyen ve zengin kültürel mirasını yeni ve çağdaş işlevlerle çeşitlendirerek adeta bir müzeler sokağına dönüşen Tokat Sulusokak'ın da aynı yaklaşımla sürdürülebilirliğinin sağlanmasının büyük önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

Bölgedeki UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde bulunan tek yer, Hitit Başkenti Hattuşa(ş)'dir. 1986 yılında listeye girerek Türkiye'nin bu listeye alınan ilk ve en önemli değerleri arasında bulunan Hattuşa'nın bölge sınırları içerisinde yer alması, sağladığı görece rekabet avantajının yanı sıra gerek bölgenin tanıtımı ve kültür turizmi hareketine sağlayacağı katkı, gerekse de ülkemizin 9 turizm gelişim bölgesinden birisi olma niteliğiyle stratejik önem taşımaktadır. Anadolu'da kurulan ilk büyük devlet olan Hititler; yarattıkları uygarlığın boyutları, yazılı kanun hükümleri ve hukuk sistemleri, dillerinin Hint-Avrupa dil ailesinin ilk ve atası olarak kabul edilmesi, Birleşmiş Milletler'in merkezinde bir örneği sergilenen Kadeş Antlaşması, öyküleri ve zengin kil tabletleriyle bilinmekte, dünya tarihine yön veren uygarlıkların da başında gelmektedir. 1834 yılında arkeoloji yazınına giren, 1906'da başlatılan kazılardan elde edilen bulgular ve restorasyonlarla bugün açık hava müzesine dönüştürülen antik başkentten elde edilen çivi yazılı tabletler de, UNESCO Dünya Belleği Listesi'nde (2001) yer almaktadır. Her ne kadar ülkemizdeki sayısı 48 adet ise de bölgemizde millî park statüsü taşıyan tek yer olan Boğazköy Alacahöyük Millî Parkı'nın; 90'dan fazla tanrı ve tanrıça kabartmasıyla ziyaretçilerini büyüleyen Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı, müzeleri ve eşsiz yapı ve yapıtlarının, Şapinuva ile birlikte bölge kültür turizminin en önemli varış noktasına dönüştürülmesi, UNESCO ile birlikte etkinlikler düzenlenmesi, çok boyutlu etkili bir tanıtım stratejisiyle Hitit Destinasyonu'nun dünya turizm pazarlarına kazandırılması, alan yönetim planlarının bir an önce hazırlanması ve gerçekleştirilecek yatırım ile projelerin bu plan kararlarına uygun olarak tamamlanmasının, ülkemiz turizminde de önemli bir yerinin bulunduğu unutulmamalıdır.

Kızılırmak Deltası, ülke topraklarının yaklaşık beşte birini oluşturan Karadeniz Bölgesi'nin en büyük, barındırdığı canlı sistemi açısından da Türkiye'nin en zengin ve geniş sulak alanlarından birisidir. Kızılırmak Deltası'nın büyük bir kısmı I. kısmen de II ve III. derece doğal sit alanı ilan edilmiş, deltasının en önemli ekosistemlerinden birisi durumundaki Cernek Gölü ve çevresindeki 5.174 hektarlık alan da Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak belirlenmiş ve koruma altına alınmıştır. Sahip olduğu deniz, ırmak, göl, sazlık, bataklık, çayır, mera, orman, kumul gibi yaşam alanları ile birlikte, eşine az rastlanan biyoçeşitliliği, deltasının nadir görülen özellikler taşımasını sağlamıştır. Ötücülerle birlikte deltadan geçen kuş sayısının bir kaç milyona ulaşması ve dünyada nadir görülen türlere ev sahipliği yapmasıyla ün kazanan Kızılırmak Deltası, bu nedenle "Kuş Cenneti" olarak da tanınmıştır. Aynı zamanda UNESCO Dünya Mirası adayı da olan delta ve kuş cenneti, yalnızca Türkiye'nin değil dünyanın en güzel sulak alanlarından birisi olarak da kabul edilmektedir.

Tablo 75 Türkiye ve TR83 Bölgesi Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları, 2022

YHGS Adı	Hedef Tür	İli	İlçesi	Alanı (ha)
Kösdağ YHGS	Karaca	Çorum	Kargı	1.961
Kızılırmak Deltası YHGS	Su Kuşları	Samsun	Bafra	5.173
Gölaradı Simenlik Gölü	Sülün	Samsun	Terme	3.349
Kaz Gölü YHGS	Su Kuşları	Tokat	Turhal	1.216
TR83 YHGS (4 Adet)	-	-	-	11.699
Türkiye YHGS (85 Adet)	-	-	-	1.235.160

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.

Balıca Mağarası, bal rengindeki speleothemlerin, çeşitliliği, zenginliği ve bir araya gelişleriyle oluşan özgün peyzajın estetik değeri, mağaranın tüm salon ve mahzenlerinde, milyonlarca yıllık gelişimlerinin her aşamasını sunan izleri ile birlikte ziyaretçilerini büyülemekte, özgün oluşumlarının yanı sıra mağaranın florası 33 familyadan 98 türe, faunası da 6 farklı sürüngen ile cüce yarasalara ev sahipliği yapmaktadır. 2019 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınan Türkiye'deki tek değer olan Balıca Mağarası, ülkemizdeki 28 jeolojik miras alanından da birisidir. Çevresindeki 483 hektar alan ile birlikte tabiat parkı ilan edilen bu doğal mirasın; Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen ve bütüncül bir yaklaşımla, çevresindeki yerel ve kültürel miras alanlarıyla birlikte değerlendirilmesine olanak tanıyan yatırımlardan oluşan vizyon projesinin tamamlanmasının ardından, bölgedeki önemli varış noktalarından birisi durumuna gelmesi beklenmektedir.

Altınkaya Baraj Gölü üzerinde bulunan Şahinkaya Kanyonu, hem bölgenin en büyük tabiat parkı hem de eko turizm faaliyetlerinin odak noktalarından birisidir. Kanyon, Kızılırmak'ın aşındırmasıyla oluşmuş, nehrin en dar ve uzun geçididir. Uzunluğu 2,5 km, yüksekliği de 340m'ye ulaşan kanyonda Kızılırmak'ın derinliği yer yer 100

m'yi aşmaktadır. 2011 yılında turizm bölgesi ilan edilen kanyon, bölgeden ziyaretçi akınına uğramakta, outdoor sporlarıyla bütünleştirilen faaliyet çeşitliliğinin yanı sıra, 17 km uzaklıktaki Vezirköprü ilçesinde de Hitit Krallarının kutsandığı kültürel mirasla buluşabilme olanağını da beraberinde sunmaktadır. Eko turizmin geliştirilmesinin yanı sıra Nerik arkeolojik kazılarının tamamlanmasının kanyona ve bölgeye eşsiz nitelikte bir değer kazandıracığı değerlendirilmektedir.

Bölgede eko turizmin geliştirilmesi ile farklı odak gruplar ve turizm türleri için faaliyet çeşitliliği yaratarak bütünleşmeye katkı sağlayabilecek doğal varlıkların, sahip olunan doğal mirasın; özellikleri, tehlike altındaki türler, özgün yanları ve korunmalarını içeren önlemlerle birlikte belirlenerek bir plan çerçevesinde değerlendirilmesinin bölge ve ülke turizminde kritik önem taşıdığı unutulmamalıdır. Samsun'dan başlayarak özellikle Tokat ilindeki, yayla, gölet ve mesire yerlerinin, bölgedeki tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları ve diğer doğal miras alanlarıyla birlikte ele alınacağı bir eko turizm master planının hazırlanması, bu plan dâhilinde bölgesel ve ulusal ölçekte rotaların oluşturulması, kır pansiyonculuğu ve agro turizm olanaklarının değerlendirilmesi ile gelirlerin çeşitlendirilmesi ve kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, yaylaların yoğunlaştığı alanlarda spot merkezler ya da akslar yaratılarak öncelikli turizm bölgelerinin ortaya konulması, halen yapımı devam eden Yeşil Yol projesinin sağlayacağı çarpan etkisi, DOKAP ile Kalkınma Ajansı destekleriyle plan kapsamındaki çevre dostu yatırımların bir an önce yaşama geçirilmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

Bölge topraklarının büyük bölümü Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde bulunmaktadır. Fayın değerli bir armağanı olarak da kabul edilebilecek çok sayıda termal kaynağa sahip bölge illerinde başta Havza olmak üzere birçok noktada yüzlerce yıldır hizmet veren kaplıcalar bulunmaktadır. Bir bölümü aşağıdaki tabloda verilmiş olan bu kaynakların debileri, sıcaklıkları, içerdiği mineraller, oligometalik ya da mineralli su vasıflarına göre sağlık ya da termal turizmin hizmetine, yerel, bölgesel ya da ulusal ölçeklerde Terziköy Kaplıcası örneğinde olduğu gibi- nitelik ve yüksek standarttaki hizmetler eşliğinde sunulmasının; eko turizm başta olmak üzere diğer turizm türlerinde de faaliyet çeşitliliği yaratacak planlamalar yapılmasının, geceleme, ziyaretçi ve ortalama geceleme sayılarına katkı sağlaması beklenmelidir.

Tablo 76 TR83 Bölgesi Termal Kaynakları, 2022

Adı	Niteliği	Tema	İli	İlçesi
Arak Madeni suyu	Termal Kaynak	Sağlık ve Termal Turizm	Çorum	Oğuzlar
Aslanağzı Kızgözü Kaplıcası-Havza Kaplıcaları			Samsun	Havza
Figani-Beke Hamamı			Çorum	Mecitözü
Gözlek Kaplıcası			Amasya	Merkez
Hamamayağı Kaplıcası			Samsun	Lâdik
Hamamlıçay Köy Kaplıcası			Çorum	Merkez
Hamamözü Kaplıcaları			Amasya	Hamamözü
Ilısu Termal Kaynağı			Amasya	Göynücek
Lâçin Hamamı			Çorum	Lâçin
Maarif Kaplıcaları-Havza			Samsun	Havza
Manastır İçmeleri			Çorum	Sungurlu
Reşadiye Kaplıcası			Tokat	Reşadiye
Sulusaray Kaplıcaları			Tokat	Sulusaray
Terziköy Kaplıcaları			Amasya	Merkez

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.

On Birinci Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre dünyamızın yüzleşmek zorunda kaldığı problemlerin başında iklim değişikliği, kirlilik gibi etkenler ilk sıralarda gelmekte, bu etkenler karşısında doğru politikalar geliştiren ve planlama yapan ülkelerin, turizm sektöründe kısa zamanda önemli fırsatlar yakalayabileceği vurgulanmaktadır. Bu fırsatların en önemlisinin kış ve dağ turizminde ortaya çıkması beklenmektedir. Önümüzdeki on yıl içerisinde Alplerdeki kar miktarının tatil yapmayı önleyeceği ve bu ünlü destinasyona olan talebin bir

kısının ülkemize kayabileceği tahmin edilmektedir. Başçiftlik ve KTKGB statüsündeki Akdağ gibi tesislere sahip olan bölgenin; pazar ve destinasyonları değiştirecek böylesi kökten bir değişikliğe hazırlıklı olmasının, potansiyel yerlerin belirlenerek bu turizmin gerektirdiği niteliklerin kazandırılmasının önemli bir fırsat olduğu ve bu alanda da çalışmalara başlanmasının sektör için de yerinde bir adım olacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda ayrıntılarıyla irdelendiği gibi, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi; bölgelerarası eşitsizliği giderici, KOBİ'lerin büyümesini tetikleyen, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına uygun olarak yoksulluğu azaltıcı, düşük gelir gruplarına ve ülkenin geneline doğrudan ve dolaylı istihdam yaratan, GSYH'ye katkıda bulunarak ekonomik büyümeyi sağlayan özelliklere sahiptir. Bu bağlamda:

- Turizm çeşitliliğinde öncelikle lokomotif turizm türünün belirlenmesi, konaklama süresinin uzatılması için ana turizm ürününü besleyecek yereldeki diğer unsurların (sanatsal-kültürel etkinlikler, doğa, spor, fuar, kongre, sağlık, eğlence, gastronomi) turizme kazandırılması, tematik rotaların oluşturulması, gümüş saçlılar ve "Z" kuşağını da içeren farklı yaş gruplarına hitap edecek faaliyetler ve düzenlemelerle zenginleştirilmesi,
- Turizm çeşitliliği için kavramların oturtulması, alternatif turizm türlerinin tanımlanması, bunlara yönelik envanterlerin çıkarılması, talep analizlerinin yapılması ve sonuçlara göre bu alandaki yatırım ve faaliyetlerin programlanması, bu programlarda farklı yaş gruplarının gereksinim duyacağı altyapı yatırımlarının yaşama geçirilmesi,
- Ulusal ve uluslararası tematik rotalara bölgedeki değerlerimizin katılımına yönelik çalışmaların başlatılması ya da tamamlanması,
- Bölge genelinde eko turizm olanaklarının yerel, bölgesel düzeyde rota ve master plan yaklaşımlarıyla ele alınarak geliştirilmesi, ulusal düzeydeki alan ve koridorlarla bütünleştirilmesine yönelik çalışmaların tamamlanması,
- Arkeolojik kazıların desteklenmesi, arkeopark niteliğindeki alanların belirlenmesi ve koruma kullanma dengesi içerisinde ziyaretçilere açılması,
- Dünya mirası ve adayları başta olmak üzere özgün kültürel ve doğal miras değerlerinin alan yönetim planlarının hazırlanması,
- Önceliklendirilmiş ve bir plan dâhilinde restorasyon çalışmalarına ağırlık verilmesi, basit onarıma yönelik yerinde müdahaleler için restorasyon işçilerinin yetiştirilmesi ve kent atölyelerinin kurulması,
- Yaşayan müzelerin sayısının artırılması ve desteklenmesi, kültür girişimciliğinin önünün açılması, özel müzeciliğin geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması, özendirilmesi,
- Geleneksel zanaat ve yöresel el sanatları ile somut olmayan kültürel miras envanter çalışmalarının tamamlanması, coğrafi işarete konu olabilecek değerlerimizin belirlenerek gerekli başvuruların yapılması, somut olmayan kültürel miras uygulamalı müzelerin oluşturulması, yoğun ziyaretçi alan müze ve ören yerleri ile dünya mirası adayları olan değerlerimizde ziyaretçi yönetim planlamalarının yapılması,
- Koruma kullanma dengesi içerisinde yayla, mesire yeri, dağ ve doğal alanlarımızın Doğu Karadeniz yayla koridoru ile bütünleştirilmesi, ölçeği ve niteliğine göre turizm hareketine kazandırılması,
- Eko turizm çalışmaları ile entegre edilecek kırsal alanların renovasyonu, sağlıklılaştırılması, kırsal mirasın korunması, kır pansiyonculuğunun desteklenmesi, agro turizmin geliştirilmesi,
- Başta eko turizm olmak üzere turizm türleri ile bütünleştirilecek, faaliyet çeşitliliği yaratılarak turizm hareketi ve türlerinin gelişmesine de katkı sağlayacak potansiyel kamp ve karavan alanlarının belirlenmesi, bu alanların altyapı inşaat ve düzenlemelerinin tamamlanması,
- Sağlık turizmine sınır aşırı erişimin kolaylaştırılması, çağdaş eğilimler, talepler ve değişimler dikkate alarak bu yöndeki turizm hareketinin planlanması ile teşvikine yönelik mekanizmaların geliştirilmesi,
- Termal kaynakların ve turizm altyapısının geliştirilmesi,
- Kongre, fuar ve spor turizm altyapısı ve türlerinin, spor turizmine paralel olarak kayak ve kış turizminin geliştirilmesi,
- Bilimsel ve kültürel kongre turizminin teşvik edilmesi ile sportif faaliyetlere ev sahipliğine yönelik altyapı yatırımları ve girişimlerin desteklenmesi,
- Yaban hayatının tanıtılması ve korunması, av turizminin geliştirilmesi,

- Jeolojik miras ve fosil yataklarının belirlenmesi, alan ve jeopark niteliği taşıyan bölgelerin belirlenmesi,
- Eğitim müfredatlarının güncellenmesi, etkin dil öğretimi ve turizm eğitimini geliştirici diğer önlemler ile kaliteli eğitim sağlayarak sektörde yakın gelecekte gereksinim duyulacak nitelikli işgücünün sağlanması,
- Bölge sakinlerinde, sahip olunan kültürel ve doğal miras ile sürdürülebilir turizm hareketine yönelik farkındalık yaratılması,
- Tüm faaliyet, yatırım ve çalışmalarda; yeşil yıldız ve mavi bayrak gibi uygulamaların yanı sıra, çevrenin korunması, enerji verimliliğine yönelik düzenlemelerin yapılması, altyapı ve atık su hizmetlerinin geliştirilmesi, ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması, erişilebilir temiz ve yinelenbilir enerji kaynaklarının üretim ve tüketim içindeki paylarının artırılması ile iklim değişikliği mücadelesine katkı sağlanması,

hedeflerinin önümüzdeki dönemde yaşama geçirilecek öncelikler arasında yer alması gerektiği değerlendirilmektedir.

Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulması ve bölgenin çekim merkezine dönüştürülmesi hedefi kapsamında; bölgenin güçlü yönünü oluşturan ve ülkemiz turizm sektörünün yol haritası durumundaki Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te de Orta Karadeniz illeri için vurgulanmış olan kültür ve eko turizm türlerinin yukarıda özetlenen destinasyon yönetimi anlayışıyla geliştirilmesi, bu iki türün birlikte kitle turizminin omurgasını oluştururlarken, diğer turizm türlerinin faaliyet çeşitliliği yaratması, ziyaretçi ve ortalama geceleme değerlerine katkı sağlaması, kendi hedef kitleleri için de gerekli optimum hizmet altyapısına kavuşturulmaları amaçlanmaktadır. Sekiz bin beş yüz yılı aşan tarihi geçmişi ile bölge genelinde Neolitik, Samsun ilinde ise Paleolitik Dönem'e kadar uzanan zengin kültürel mirasa sahip Samsun, Amasya, Tokat Merkez ilçeleri ile Çorum Merkez, Alaca, Ortaköy ve Boğazkale'nin oluşturduğu kültür koridorları, Merzifon, Vezirköprü, Zile, Niksar, Bafra, Çarşamba, Tekkeköy gibi ilçelerdeki odakların yanı sıra bölge geneline yayılan inanç turizm olanakları, birlikte kültür turizm rotasını; Balıca Mağarası (Pazar), Şahinkaya Kanyonu (Vezirköprü), Kızılırmak Deltası (Bafra, Alaçam, 19 Mayıs), Borabay Gölü (Taşova), Almus Göleti (Almus), Ayvacık Barajı (Ayvacık), Düden (Erbaa) ve Zinav Gölleri (Reşadiye), Akbelen Yaylası Turizm Merkezi (Tokat Merkez), Çamiçi (Niksar), Tavşanlı (Merzifon), Lâdik yaylaları gibi Bölgenin hemen her yanına dağılan doğal güzellikleri, yaylaları, turizm merkezleri, kültür ve turizm geliştirme bölgeleri, göl, gölet ve barajları, rekrasyonel alanları, tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları ise eko turizm spot noktası ve akslarını oluşturmaktadır. Bölge genelinde ziyaretçilerin farklı talepleri ve zaman dilimleri için programlanacak organizasyonlar için tüm bu değerlerin gerek turizm hareketine nitelikli bir ürün olarak sunulmaları gerekse de bölge sakinlerinin yaşam kalitelerinin yükseltilmesinde koruma kullanma dengesi içinde sürdürülebilir kullanımları amaçlanmaktadır.

Kitle turizminin omurgasını oluşturacak eko ve kültür turizmini desteklemek, bu ana türlerle bütünleşmek üzere, bölgedeki Merzifon Keşkeği, (Çiçek) Bamya(sı) Çorbasi, Tokat Kebabı, Amasya Çöreği, Toyga Çorbasi, Bakla Dolması, Bat gibi coğrafi işaretli yiyecekleri de içeren yöresel tatların üzerine inşa edilecek gastronomi, Samsun ilinin konumu, fuar ve kongre merkezi ve olimpiyat deneyimlerinden, Tokat, Çorum ve Amasya'nın zengin kültürel mirası ve otantik butik otellerinden, bölge geneline yayılan yaban hayatı geliştirme sahaları ile mavi bayraklı plajlar ve düzenlenmiş en uzun kıyı şeridinde sahip Samsun'un bugüne kadar yeterince değerlendirilememiş kıyı turizmi potansiyelinden yararlanarak bölge genelinde alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. Bölge illerinde farklı, büyüklük, nitelik ve kitlelere hitap edecek yaylaların eko turizme kazandırılması, erişilebilirliklerinin koruma kullanma dengesi içerisinde sağlanması, yayla festivallerinin desteklenmesi ile tüm bu türlerin tanıtımının bölgesel destinasyon düzeyinde, birlikte yapılması plan döneminin diğer hedefini oluşturmaktadır. Bölge geneline yayılan zenginlikler arasında bulunan ve birisi de UNESCO Dünya Mirası adayı olan kuş cennetlerinin Ornitoloji biliminin ilkeleri doğrultusunda eko turizme kazandırılması tedbirine uygun olarak gelişim planlarının hazırlanması ve ancak bu planların ışığında müdahale kararlarının belirlenmesi gerektiği kararlaştırılmış, plan döneminde ilgili kurum ve kuruluşlar ile Kalkınma Ajansının sağlayacağı desteklerle bu çalışmaların tamamlanması planlanmıştır.

Bölgenin zengin kültürel mirasının en önemli bileşeni anıtsal yapılar başta olmak üzere tescilli yapı ve kültür varlıklarıdır. Bu yapılardan kamu kurum ve kuruluşlarına ait ya da tahsisli olanların büyük bölümünde restorasyonlar tamamlanmış, geriye kalanlar için ise Karayolları Genel Müdürlüğü Köprüler Daire Başkanlığı, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, bakanlık, İl Özel İdareleri yıllık programlar ve planlamalara ışık tutmak üzere restorasyon projelerinin hazırlanması çalışmalarını devam ettirmiştir. Plan döneminde rota, aks ve sokak sağlıklılaştırma gibi bütüncül yaklaşımlar çerçevesinde geriye kalan kültürel mirasın restorasyonlarına yönelik projelerin hazırlanması ile yıllık

bütçe ve programlara uygun olarak yapım işlerinin tamamlanması hedeflenmektedir. Özel sektöre ait konutlar ve tescilli yapılarda ise restorasyon projelerinin hazırlanması ve bu projelerin uygulanmasına yönelik bakanlık ve İl Özel İdareleri kaynaklarının ya da yetkilerinin kullanılması gerektiği değerlendirilmekte, tedbire yönelik tüm bu çalışmalarda Kalkınma Ajansının tüm kaynaklarıyla yer alması gerekmektedir.

Tablo 77 3. Stratejik Öncelik, 4. Hedef Tedbir ve Proje Önerileri

V. MEKÂNSAL GELİŞME

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ	
Hedef	Tedbir
3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.	<p>3.4.1. Bütünleşik destinasyon yönetimi ile Bölgede kültür turizmi ve eko turizm geliştirilecektir.</p> <p>Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulması ve çekim merkezine dönüştürülmesi hedefi kapsamında; bölgenin güçlü yönünü oluşturan ve ülkemiz turizm sektörünün yol haritası durumundaki Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te de Orta Karadeniz illeri için vurgulanmış olan kültür ve eko turizm türlerinin destinasyon yönetimi anlayışıyla geliştirilmesi, bu iki türün birlikte kitle turizminin ana dayanağını oluştururken, diğer turizm türleri ile birlikte faaliyet çeşitliliği yaratılması, ziyaretçi ve ortalama geceleme sayılarına katkı sağlaması, kendi hedef kitleleri için de gerekli optimum hizmet altyapısına kavuşturulmaları amaçlanmaktadır. Bölge genelinde Neolitik, Samsun ilinde ise Paleolitik Dönem'e kadar uzanan zengin bir mirasa sahip Samsun, Amasya, Tokat Merkez ile Çorum Merkez, Alaca, Ortaköy ve Boğazkale'nin oluşturduğu kültür koridorları, Merzifon, Vezirköprü, Zile, Niksar, Bafra, Çarşamba, Tekkeköy gibi ilçelerdeki odakların yanı sıra bölge geneline yayılan inanç turizm değerleri ile birlikte kültür rota ve koridorlarını, Ballica Mağarası (Pazar), Şahinkaya Kanyonu (Vezirköprü), Kızılırmak Deltası (Bafra, Alaçam, 19 Mayıs), Borabay Gölü (Taşova), Almus Göleti (Almus), Ayvacık Barajı (Ayvacık), Düden (Erbaa) ve Zinav Gölleri (Reşadiye), Akbelen Yaylası Turizm Merkezi (Tokat Merkez), Çamiçi (Niksar), Tavşanlı (Merzifon), Lâdik yaylaları gibi Bölgenin hemen her yanına dağılan doğal güzellikleri, turizm merkezleri, kültür ve turizm geliştirme bölgeleri, göl, gölet ve barajları, rekreasyonel alanları, tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları ise eko turizm spot noktası ve akşlarını oluşturmaktadır.</p> <p>Bölge genelinde ziyaretçilerin farklı talepleri ve zaman dilimleri için programlanacak organizasyonlar için tüm bu değerlerin gerek turizm hareketine nitelikli bir ürün olarak sunulmaları gerekse de bölge sakinlerinin yaşam kalitelerinin yükseltilmesinde koruma kullanma dengesi içinde sürdürülebilir kullanımları hedeflenmektedir. Tedbir kapsamındaki faaliyet ve çalışmaların yukarıda isimleri sayılan ve yüksek gelir gruplarını hedefleyen bir ürün niteliğiyle turizm hareketi ve sektörüne kazandırılmasına katkı sağlayacak yatırımlarla birlikte bölge genelinde tüm ilçelerde, İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, Büyükşehir ve kent belediyeleri, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, UNESCO Alan Başkanlıkları, yerel yönetimler ve Kalkınma Ajansının katılımıyla gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. "Tokat Halit Sokağın Kültür Sokağı Olarak Düzenlenmesi" tedbirin öncelikli projesini oluşturmaktadır.</p>

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.2. Alternatif turizm (gastronomi - termal - fuar ve kongre - av - inanç - kıyı ve kruvaziyer) geliştirilecek ve turizmin yıl geneline yayılmasına yönelik faaliyet çeşitliliği oluşturulacaktır.

Kitle turizminin omurgasını oluşturacak eko ve kültür turizmini desteklemek, bu ana türlerle bütünleşmek üzere, bölgedeki Merzifon Keşkeği, (Çiçek) Bamya(sı) Çorbası, Tokat Kebabı, Amasya Çöreği, Toyga Çorbası, Bakla Dolması, Bat gibi coğrafi işaretli yiyecekleri de içeren yöresel tatların üzerine inşa edilecek gastronomi, Samsun ilinin konumu, fuar ve kongre merkezi ve olimpiyat deneyimlerinden, Tokat, Çorum ve Amasya'nın zengin kültürel mirası ve otantik butik otellerinden, bölge geneline yayılan yaban hayatı geliştirme sahaları ile mavi bayraklı plajlar ve düzenlenmiş en uzun kıyı şeridinde sahip Samsun'un bugüne kadar yeterince değerlendirilememiş kıyı turizmi potansiyelinden yararlanarak bölge genelinde alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Tedbir kapsamındaki faaliyet, tanıtım, yatırım projesi, yapım işi ve diğer çalışmaların İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, yerel yönetimler, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, UNESCO Alan Başkanlıkları, yerel yönetimler ve Kalkınma Ajansının katılımıyla yaşama geçirilmesi planlanmaktadır. "Amasya Beğler Sarayı ve Arkeoparkı Projesi", "Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Tren Seferlerinin Başlatılması", "Niksar Termal Turizm Merkezi Projesi", "Amasya'da Teleferik Hattı Kurulması" ile "Bafra Hava Parkı Projesi" tedbirin öncelikli projelerini oluşturmaktadır. Tedbir kapsamındaki projelerin uygulanması ve işletmesi süreçlerinde erişilebilirlik ile ilgili hüküm ve standartları düzenleyen mevzuat dikkate alınacak, bu kapsamdaki yatırımlar öncelikli olarak yaşama geçirilecektir.

3.4.3. Bölge yaylalarının Doğu Karadeniz yayla koridoruyla bütünleşmesi sağlanacaktır.

Bölge illerinde farklı büyüklük ve niteliklere sahip yaylaların eko turizme kazandırılması, erişilebilirliklerinin koruma kullanma dengesi içerisinde sağlanması, yayla festivallerinin desteklenmesi ile bütüncül bir yaklaşım ve bakış açısıyla bölgesel destinasyon düzeyinde değerlendirilmelerine yönelik proje ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bu tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Özellikle Tokat ve Samsun ilindeki yaylaların, göl, gölet, kuş cenneti gibi eko turizm spot noktaları ve aklarıyla buluşturulmasını sağlayan rotaların, Ünye ve Perşembe üzerinden Doğu Karadeniz yaylaları ve Yeşil Yol ile bağlantılarının oluşturulması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için de kritik önem taşımaktadır. Tedbir kapsamındaki; etkinlik, festival, organizasyon, rota çalışması, yol, su ve elektrik altyapısı gibi yatırım proje ve faaliyetlerinin İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, büyükşehir belediyeleri, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları ve Kalkınma Ajansının katılımıyla yaşama geçirilmesi planlanmakta, tüm bölge ilçelerinde yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

3.4.4. Turizm türlerine uygun hedef kitle ve pazarlar belirlenecek, bölgenin turizm potansiyeli tanıtılacaktır.

Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun bütüncül, bu destinasyonu oluşturan değer ve varlıklar ile turizm türleri olmak üzere üç ölçekte, farklı hedef kitle ve pazarlar, turizm profesyonelleri ve organizasyonlara etkin yöntemler kullanılarak tanıtımları gerçekleştirilecek, uygun turizm türleriyle hedef pazarların tercih ettiği JATA, JTTX, ITB gibi fuar ve organizasyonlara katılım sağlanacak, fam trip, be to be programları, çalışma ziyaretleri, web siteleri, sosyal medya araçları, TV reklam ve spotları ile farklı zaman dilimlerinde, sürdürülebilir, akılda kalıcı tanıtım kampanyalarına yer verilecek, farklı kalış süreleri ve etkinliklere göre hazırlanmış öneri setleri tanıtımlarda kullanılacaktır. Tedbir kapsamında hazırlanan tüm doküman, dijital içerik, yapay zekâ, sanal gerçeklik uygulamaları ve diğer yöntemlerin bölge genelinde yaşama geçirilmesi, İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, Büyükşehir ve kent belediyeleri, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, UNESCO Alan Başkanlıkları, yerel yönetimler ve Kalkınma Ajansının katılımıyla tamamlanması planlanmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.5. Coğrafi işaret potansiyeli taşıyan ürünler belirlenecek ve başvuru dosyaları hazırlanacaktır.

Tokat ili başta olmak üzere bölgede gastronomi turizminin geliştirilmesi ile hediyelik eşya ürün gamına katkı sağlayacak, somut olmayan zenginlik ve değerleri belirlenecek, coğrafi işaret potansiyeli taşıyan ürünlerin başvuru dosyaları hazırlanacak ve süreçleri izlenecektir. Ürünlerin belirlenmesi, başvuru dosyalarının hazırlanması, gerekli dosya ve geri bildirimlere hazırlık yapılması, bu kapsamdaki danışmanlık hizmetlerinin gerçekleştirilmesi, değerlerin tanıtılması, üretimlerinin teşvik edilerek yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliklerine katkı sağlanması kapsamındaki tüm faaliyet ve çalışmalar tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbirin bölge genelinde tüm ilçelerde İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, Büyükşehir ve kent belediyeleri, Millî Eğitim ve Halk Eğitim Müdürlükleri, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

3.4.6. Samsun Kızılırmak ve Yeşilirmak Deltaları, Tokat Kaz Gölü, Amasya Yedikır Göleti Kuş Cenneti ile Çorum Osmancık Eymir Gölü'nde, Ornitoloji'nin bilimsel ilke ve kurallarına uygun olarak kuş gözlemciliğine yönelik altyapı yatırımları tamamlanarak Orta Karadeniz kuş cennetleri tematik rotası oluşturulacaktır. Bölge geneline yayılan zenginlikler arasında bulunan ve birisi de UNESCO Dünya Mirası adayı olan kuş cennetlerinin Ornitoloji biliminin ilkeleri doğrultusunda eko turizme kazandırılması tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbir kapsamında Samsun Kızılırmak ve Yeşilirmak Deltaları, Amasya Yedikır Göleti Kuş Cenneti, Çorum Osmancık Eymir Gölü ve Tokat Kaz Göllelerinin gelişim planlarının hazırlanması, güncellenmeye gereksinim duyulanların sürdürülebilirlik ve korunmaları öncelikli hedef olmak üzere elden geçirilmesi ile ancak bu planların ışığında müdahale kararlarının belirlenmesi gerektiği kanaatine varılmış, plan döneminde ilgili kurum ve kuruluşlar ile Kalkınma Ajansının sağlayacağı desteklerle gelişim planlarının hazırlanması ve bu planlarla uyumlu tematik rota çalışması ve projelerin hazırlanması, programa alınması ve yaşama geçirilmesi uygun bulunmuştur. Tedbirin bölge genelinde tüm ilçelerde İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, DSİ Bölge ve Şube Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, büyükşehir ve kent belediyeleri, Millî Eğitim ve Halk Eğitim Müdürlükleri, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, Kalkınma Ajansı, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Tedbir kapsamındaki planlama, faaliyet ve yatırımlar Turhal, Pazar, Suluova, Osmancık, 19 Mayıs, Bafra, Çarşamba ilçelerinde yaşama geçirilecektir.

3.4.7. Çorum-Burunköy-Kalehisar-Alacahöyük-Boğazkale-Şapınuva Hitit Yolu, doğa yürüyüşü ve trekking rotası olarak düzenlenecek, doğal dokuya uygun altyapı yatırımları tamamlanarak oluşturulan bu rota çeşitli etkinliklerle desteklenecek ve bölgede kamp alanları oluşturulacaktır. Bölgedeki tek Dünya Mirası olan ve millî park statüsüyle koruma altında bulunan Hitit İmparatorluğu'nun başkenti, kült merkez ve şehirlerinin (Boğazkale, Alaca, Ortaköy), Orta Karadeniz bütünlük destinasyonunun ana bileşenleri durumundaki eko ve kültür turizmini birleştiren bir rota niteliyle ele alınması, halen çeşitli dönem ve etkinlikler çerçevesinde doğa sporcuları ve gençlik dernekleri tarafından gerçekleştirilen yürüyüşlerin geleneksel hale getirilmesi, yaygınlaştırılması, altyapı eksikliklerinin giderilerek standartlaştırılması ile trekking sporunun hizmetine sunulması bu tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Çorum Merkez, Alaca, Boğazkale ve Ortaköy ilçelerinden geçen rota güzergahı üzerinde; kamp alanları, yön levhaları, güvenlik ve toplanma alanları, son yıllarda gerçekleştirilen etkinliklerin bir kutlama ve festival organizasyonu içerisinde desteklenmesi, tanıtılması ile trekking sporunun gerekleri doğrultusunda yapılacak düzenlemeler tedbir kapsamında yaşama geçirilecek faaliyetlerden bazılarıdır. İl Kültür ve Turizm ile Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri, Havaacılık ve Doğa Sporları Federasyonu, gençlik ve doğa sporları dernekleri, İl Özel İdaresi başta olmak üzere yerel yönetimler ile ilgili tüm paydaşların katkı sağlayacağı çalışmalara Kalkınma Ajansının da destek vermesi, paydaşların bir araya getirildiği platformun sürdürülebilirliğini üstlenmesi, beklenmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.8. Tokat Merkez-Ballica Mağarası-Turhal-Kaz Gölü-Sulugöl-Niksar eko turizm rotası oluşturulacak ve altyapı eksiklikleri tamamlanacaktır.

Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun ana bileşenlerinden birisi durumundaki eko turizmde faaliyet çeşitliliği yaratmak, ziyaretçi, geceleme, ortalama geceleme sayılarının yükselmesine katkı sağlamanın yanı sıra sahip olunan doğal varlık ve zenginliklerden keyif duyularak koruma kullanma dengesi içerisinde değerlendirilmeleri tedbirin hedefidir. UNESCO Dünya Mirası adayı Ballica Mağarası Tabiat Parkı'nın, yüzde fazla kuş türüne ev sahipliği yapan Orta Karadeniz'in önemli kuş alanlarından Kaz Gölü ile birlikte bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, bu doğal mirasın Niksar ilçesi yaylaları ile buluşturulması tedbir kapsamında gerçekleştirilecek çalışmalar arasındadır. Tokat Merkez, Turhal ve Pazar ilçelerinde bulunan doğal mirasın erişilebilirliğini sağlayacak bağlantı yollarının inşa edilmesi, içme ve kullanma suyu, gözlem noktaları, uygun alanlarda foto safari ve barınak olanaklarının yaratılması, düzenlemelerde sürdürülebilirlik ilkesinin vazgeçilemez ve ilk öncelik olarak göz önünde bulundurulması, tüm altyapı yatırımlarının gelişim planları ya da eş değeri bir yaklaşımla yaşama geçirilmesi tedbir kapsamında yaşama geçirilecek faaliyetlerin çerçevesini çizmektedir. Doğa ve Milli Parklar, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, İl Özel İdaresi, belediyeler, Koruma Kurulları tedbir faaliyetlerinin yerine getirilmesinde ve ilgili süreçlerin yönetilmesinde karar alıcıları ve ilgili paydaşları, Pazar, Niksar, Turhal ve Tokat Merkez ilçeler tedbirin uygulanacağı yerleşimleri oluşturmaktadır.

3.4.9. Tokat Ballica Tabiat Parkı ile Samsun Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti UNESCO Dünya Mirası adaylık dosyaları hazırlanarak başvuru süreçleri tamamlanacaktır.

TR83 Bölgesi'ndeki Dünya Mirası adaylarından ve halen geçici listede yer alan iki doğal değer için başvuru dosyalarının hazırlanması, dosya kapsamındaki danışmanlık hizmetleri, araştırma, yönetim planları, haritalar, alan sınırlarının belirlenmesi ve saha çalışmaları, çalıştay, toplantı, kurulların oluşturulması, Türkiye ve Paris nezdinde başvuru süreçlerinin tamamlanması ile izlenmesi bu tedbirin kapsamını oluşturmaktadır. Halen bölge genelinde bir tane olan UNESCO Dünya Mirası sayısının plan döneminde dörde çıkarılması hedeflenmekte, başta yerel yönetimler, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı, bağlı birimler, İl Özel İdareleri, Koruma Kurulları, yöre sakinleri, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri ile ilgili diğer paydaşların tüm karar alma ve plan hazırlama süreçlerine etkin katılımı beklenmekte, Kalkınma Ajansının sürecin her aşamasına destek vermesi gerekmektedir. Tedbirin uygulanacağı yerleşimler Bafra, 19 Mayıs, Alaçam ve Pazar ilçeleri olarak belirlenmiştir.

3.4.10. Tokat Sebastapolis, Komana, Niksar Kalesi, Amasya Harşena Kalesi, Doğantepe, Çorum Hattuşa, Samsun Nerik, Bafra İkiztepe kazıları desteklenecek, koruma kullanma dengesi içerisinde ziyarete açılmalarını sağlayacak projeler geliştirilecek ve Amasya Şerefter Höyüğü, Eupatoria (Magnapolis) ve Şamlar Nekropolü kazıları başlatılacaktır.

Tekkeköy'de Paleolitik, bölge illerinde ise Neolitik Dönem'e kadar uzanan tarihî geçmiş ve zengin kültürel mirasın hem önemli bir bileşeni olan hem de bu geçmişe ışık tutan bölge genelindeki ulusal ve uluslararası önem haiz arkeolojik kazıların hızlandırılması, Sebastapolis, Komana, Amasya Kalesi, Doğantepe, Nerik gibi antik kent ve kült merkezlerindeki bulguların, kazı sonuçlarının yayımlanması, tanıtılması ve yerinde sergilenmesi ile halen gün ışığına çıkarılmayı bekleyen Hitit ve Antik Çağ kentlerinde kazıların başlatılması bu tedbirin kapsamını oluşturmaktadır. Yerel yönetimler, müzeler, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, bağlı birimler, Koruma Kurulları, üniversiteler, kazı ve alan başkanlıkları ile sivil toplum kuruluşları bu tedbirin yaşama geçirilmesinde görev alabilecek paydaşlar olarak belirlenmiş, Amasya ve Tokat Merkez, Bafra, Niksar, Sulusaray, Boğazkale, Vezirköprü ve Taşova tedbirin uygulanacağı ilçeler olarak seçilmiştir. Kazı alanlarında gerçekleştirilecek düzenlemeler ve ziyaretçi merkezlerinin inşasında Kalkınma Ajansı ve diğer bakanlık desteklerinden yararlanılması düşünülmektedir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.11. Çorum Tarihi Evleri, Amasya Hatuniye, Helkis ve Sofular Mahalleleri, Niksar Orta Çarşı Sokak, Zile Amasya Caddesi ve Tokat Sulusokak ile çevresindeki özel sektöre ait konut ve mülkiyeti kamu kurumlarına ait tescilli yapıların restorasyonlarının öncelikli tamamlanmasını sağlayacak önlemler alınacak, destek mekanizmaları geliştirilerek uygun olanların konaklama tesisi olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.

Bölge genelinde tarihî Türk evlerinin yer aldığı Osmanlı mahalleleri ile sokak dokularının bütüncül bir yaklaşımla korunmasını sağlayacak, bu alanlardaki özel sektöre ait tescilli yapıların, gerek kültür turizminin hizmetine nitelikli bir ürün olarak sunulmasını gerçekleştirecek restorasyonların tamamlanması gerekse de çağdaş işlevlerle koruma kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilirliklerine katkı yapmak üzere rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinin hazırlanması, proje hazırlama ve uygulama süreçlerine verilen desteklerden etkin yararlanılması, fon kaynakları ile mekanizmaları ve enstrümanlarının çeşitlendirilmesi, belediyeler ya da İl Özel İdareleri bünyesinde görev yapacak kent atölyelerinin kurulması, basit onarıma gereksinim duyan yapılara bu atölyelerle yerinde müdahale edilmesi ile uygun olan yapıların özgün mimariye sahip konaklama tesislerine dönüştürülmesinin desteklenmesi ile düzenleme ve müdahalelerin önünü açacak imar ve koruma amaçlı imar planı değişiklikleri tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Her biri bulunduğu ilin en önemli ticarî merkezi, gezinti, rekreasyon alanı ya da yerel varış noktası konumundaki bu tarihî doku ve kültürel miras alanlarının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeleri ve sürdürülebilirliklerinin sağlanmasına özel mülkiyet boyutunda müdahale edilmesi planlanmakta, tedbirin Amasya, Çorum ve Tokat Merkez ile Zile ve Niksar ilçelerinde uygulanması, Rölöve ve Anıtlar Genel Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Müze Müdürlükleri, Koruma Kurulları, KUDEB, yerel yönetimler, mahalle muhtarlıkları ve ilgili tüm tarafların katılımı ile yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir.

3.4.12. Amasya Helkis ve Hatuniye Mahalleleri ile Tokat Sulusokak ve çevresi (Mevlevihane-Atatürk Evi), Halit, Bey, Beyhamam, Eren, Zile Amasya Caddesi ve Niksar Orta Çarşı sokaklarının sağlıklaştırma projeleri hazırlanacak ve uygulanacaktır.

3.4.11. tedbirini tamamlamak, sürdürülebilirliğini sağlamak ve kentlerinin en önemli gezi güzergâhı ve varış noktası kimliğini taşıyan bu alanları bütüncül bir yaklaşımla koruma kullanma dengesi içerisinde değerlendirmeye yönelik sokak sağlıklaştırma planları hazırlanacak, böylece aynı hedefe erişilmesine yönelik bir plan çerçevesinde müdahale kararları oluşturulacaktır. 3.4.11. tedbirinde özel mülkiyete konu tescilli yapıların cephe ve dış görünüşlerine yapılacak müdahaleleri belirlemesinin yanı sıra, bu yapıların bulunduğu alanların sokak dokusu, yangın güvenliği, altyapısı ve aydınlatmaları ile sürdürülebilirliklerinin de bir teminatı durumundaki projelerin hazırlanması ile uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik fon kaynaklarına ulaşılması bu tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Tedbirin Rölöve ve Anıtlar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere bakanlığa bağlı birimler, KUDEB'ler, İl Özel İdareleri ve belediyeler, Koruma Kurullarının katılımı ile yaşama geçirilmesi planlanmakta, Kalkınma Ajansı ve bölge kalkınma idaresi desteklerinden süreç içerisinde yararlanılması hedeflenmektedir.

3.4.13. Tokat Sulusokak ve çevresi, Niksar ve Zile Kalesi, Çorum İskilip ve Çorum Kalesi, Tekkeköy Arkeoloji Vadisi ve Müze Evi, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir. Bölgede kültür turizminin geliştirilmesi ile uluslararası bilinirliğe sahip bir varış noktası haline getirilmesi, çekim merkezine dönüştürülmesi hedefinin gerçekleştirilmesinde kritik öneme sahip ve halen en çok ziyaretçi çeken tedbir kapsamındaki alanların; çevre ve rekreasyonel düzenlemelerle nitelikli bir ürün olarak kültür turizminin hizmetine kazandırılmaları gerekmektedir. Koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilirliğe de katkı sağlayacak müdahale paftalarının oluşturulması, izinlerin alınması, yatırım programına alınarak uygulama projelerinin yaşama geçirilmesi, tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Yerel yönetimler, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile bağlı birimler başta olmak üzere ilgili paydaşların yanı sıra Kalkınma Ajansının desteklerinden de etkin yararlanılması beklenmektedir. Tedbir kapsamındaki faaliyetler, Tekkeköy, Çorum ve Tokat, İskilip ve Niksar ilçelerinde gerçekleştirilecektir.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.14. Harşena Dağı ve Amasya Kalesi, Hatuniye ve Helkıs Mahalleleri, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir.

UNESCO Dünya Mirası adayı Amasya Kalesi ve Harşena Dağı ile alan yönetim planının birlikte onaylandığı Hatuniye ve Helkıs mahallelerinin plan kararları uyarınca sürdürülebilir kullanımları ve korunmalarını garanti altına almak üzere, Kaya Mezarlarının restorasyon projelerinin hazırlanması, Harşena Dağı ve Amasya Kalesi ile Helkıs ve Hatuniye mahallelerinde peyzaj ve çevre ile rekreasyonel düzenleme paftalarının hazırlanması, yatırım programına alınarak beş yıl içerisinde uygulama sürecinin tamamlanması hedeflenmektedir. Yerel yönetimler, bakanlık ve bağlı kuruluşlar, Koruma Kurullarının yanı sıra, özellikle projelerin hazırlanması sürecinde Kalkınma Ajansı, uygulama aşamasında ise DOKAP desteklerinden yararlanılması amaçlanmaktadır.

3.4.15. Tescilli kültürel miras niteliğindeki yapıların restorasyon projeleri hazırlanacak ve restorasyon çalışmaları tamamlanacaktır. Bölgenin kültür turizminin önemli bir varış noktası ve çekim merkezi olmasının temelini oluşturan zengin tarihî ve kültürel mirasın korunmasına yönelik restorasyon projelerinin hazırlanması, önceliklendirilerek restorasyon çalışmalarına başlanması tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Anıtsal yapılar, mülkiyeti ya da hizmet alanı Bakanlık, Vakıflar Genel Müdürlüğü, belediye ya da İl Özel İdarelerinde olan yapıların restorasyonları yatırım programlarına alınırken, bulunduğu kent ya da yerleşimlerin çekim merkezi durumundaki Helkıs, Hatuniye, Amasya Caddesi (Zile), Orta Çarşısı gibi alanlardaki özel mülkiyete konu miras da ilk etapta ele alınacak, bütüncül yaklaşıma uygun müdahale kararlarının oluşturulması, maliklerin gerek proje hazırlama gerekse de uygulama süreçlerinde desteklenmesi, yeni işlevlerle kullanımları sağlanacaktır. Basit onarıma uygun yapılarda kent atölyelerinin sürece aktif katılımı, yerel yönetimler, Kalkınma Ajansı, bölge kalkınma idaresi, bakanlık desteklerinden yararlanılması ile tedbirin tüm ilçelerde uygulanması hedeflenmektedir.

3.4.16. Bölge illerinde tematik müzeler açılarak kültür turizmine kazandırılacaktır. Bölge illerinde faaliyet çeşitliliği yaratacak, kültür ve eko turizmin geliştirilmesine, kendisinin ve bölgenin çekim merkezi olmasına, ziyaretçi sayısı, geceleme ve ortalama geceleme sayısına katkı sağlayacak farklı hedef kitlelere yönelik ve özgün niteliklere sahip tematik müzelerin projelendirilmesi, yaşama geçirilmesi ile tescilli kültür varlıklarının bu tematik müzelere ev sahipliği yapmalarının özendirilmesi, teşvik edilmesi sağlanacaktır. Amasya ve Çorum'da kent müzeleri, Amasya ilinde Beyler Sarayı Müzesi, Tokat'ta Tarım ve Kırsal Yaşam Müzesi, Tokat Bağ Evinin Kurulması, Çorum İsmet Eker Konağı'nın Tarım Müzesi Olarak Düzenlenmesi, Samsun Terme Doğal Yaşam Parkı ve Bitki Müzesinin Kurulması ilk etapta akla gelen, kuşakların birbirlerine aktardıkları birikim ve kültüre tanıklık eden değer, varlık ve zenginliklerin tanıtılması, yaşatılması, nitelikli bir ürün niteliğiyle sektörün hizmetine kazandırılmasını sağlayacak tematik müzelerin projelerinin hazırlanması, tescilli kültür varlığının restore edilmesi ya da müze hizmet binasının belirlenerek düzenlenmesi, teşhir ve tanzimi gibi projenin yaşama geçirilmesi kapsamındaki tüm çalışmalar ve aşamalar desteklenecek, uygulama öncesindeki tüm hazırlıklarda Kalkınma Ajansı ve Bakanlığın desteklerinden yararlanılmasına çalışılacaktır. Tedbirin plan döneminde, Atakum, İlkadım, Canik, Amasya, Çorum, Tokat Merkez ilçeler ile, Merzifon, Bafra ve Turhal'da yaşama geçirilmesi planlanmakta, İl Kültür ve Turizm, Doğa ve Millî Parklar, Orman, Tarım İl Müdürlükleri, İl Özel İdareleri, büyükşehir ve kent belediyeleri, Millî Eğitim ve Halk Eğitim Müdürlükleri, sektör profesyonelleri ve oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ

3.4.17. Tokat Ballica Mağarası, Çorum Boğazkale, Alacahöyük, İncesu Kanyonu, Samsun Aslan Kalesi, Kaya Mezarları, Asarkale, Şahinkaya Kanyonu başta olmak üzere ören yeri, kültürel ve doğal miras alanları ile turizm merkezlerine periyodik olarak seferler düzenlenecek ve toplu taşıma planlaması yapılacaktır. Halen tur organizasyonu dışında tekil kullanımların ya da toplu taşımanın bulunmadığı doğal ve kültürel miras alanlarına farkındalık yaratmak, aidiyet ve yaşam kalitesini yükseltmek, sürdürülebilir turizm hareketine katkı sağlamak üzere, haftanın belirli günlerinde rehberlik hizmetleri eşliğinde toplu taşımanın gerçekleştirilmesi tedbirin içeriğini oluşturmaktadır. Belediye ve İl Özel İdareleri tarafından yaşama geçirilecek tedbir kapsamındaki çalışmalarla doğal ve kültürel mirasın erişilebilirlikleri, sürdürülebilirlikleri ile tanıtımlarına katkı sağlanması beklenmektedir. Tedbirin plan döneminde öncelikli olarak Tokat Merkez, Bafra, Alaca, Boğazkale, Ortaköy, Vezirköprü ile Pazar ilçelerinde yaşama geçirilmesi amaçlanmaktadır.

Proje Önerileri

3.4.1.1. Tokat Halit Sokağın Kültür Sokağı Olarak Düzenlenmesi

3.4.1.2. Amasya Merkez'de Beş Yıldızlı Otel Yatırımı

3.4.1.3. Toptepe Tümülüslerinin Turizme Kazandırılması Projesi

3.4.2.1. Amasya Beğler Sarayı ve Arkeoparkı Projesi

3.4.2.2. Bafra Hava Parkı Projesi

3.4.2.3. Niksar Termal Turizm Merkezi Projesi

3.4.2.4. Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Treni Seferlerinin Başlatılması

3.4.2.5. Amasya'da Teleferik Hattı Kurulması

3.4.2.6. Gözlek Termal Turizm Kompleksi ve Sağlık Merkezi

A. KOMŞU BÖLGELERLE İLİŞKİLER

Ulusal plan, programlar ve politika belgeleri hedefleri ile üst ölçekli amaçlara ulaşılmasında, müdahale alanının niteliği ve boyutlarına uygun olarak, bölge sınırlarını aşan çalışmaların yaşama geçirilmesi önem kazanmakta, hem komşu bölgeler ve ülke geneli hem de sınır ötesi paydaşlarla işbirliği alanlarının, konularının ve çerçevesinin belirlenmesi gerekmektedir. Zaman ve kaynakların verimli, etkin kullanımı ile iletişimin geliştirilmesi, etkileşimin güçlendirilerek sinerji yaratılmasına da katkı sağlayan bu türden çalışmaların gelecekteki olası işbirlikleri ve ortak projelerin yaşama geçirilmesinin de önünü açması beklenmektedir.

Bakanlığın koordinasyonunda gerçekleştirilen Kalkınma Ajansları buluşmaları ve ulusal düzeydeki diğer organizasyonlarda TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Artvin, Rize, Gümüşhane), TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop), TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) komşu bölgeleri başta olmak üzere model proje ve uygulamalarıyla dikkat çeken Kalkınma Ajansları ile görüş ve değerlendirmeler yapılmakta, işbirliği olanakları masaya yatırılmaktadır.

DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi, eylem planı, mevzuatı ve öncelikleri doğrultusunda TR83 ve TR90 Bölgelerini kapsayan Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde faaliyetlerini sürdürmekte, yerel aktörlerin bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması beklenen turizm başta olmak üzere çeşitli alan ve sektörlerdeki projelerini desteklemektedir. Periyodik olarak düzenlenen kurul toplantılarında ajans temsilcileri bütüncül bakış açısı ve sağlayacağı katkıları dikkate alarak başarılı projelerin belirlenmesi, uygulama süreçlerinin izlenmesi ile Yeşil Yol gibi her iki bölgenin taraf olduğu çarpan etkisine sahip kritik önemdeki çalışmaları kalkınma idaresiyle birlikte değerlendirmektedir. Başarılı projelerin belirlenmesinde, son dönemde tamamlayıcılık ilkesi ön plan çıkmakta, ajans malî destek programlarının hedefleri doğrultusunda, ulaşılamayan alan ve konulardaki altyapı yatırımlarının da yaşama geçirilmesi gözetilmektedir.

Şekil 51 TR83 Bölgesi, Komşu Bölgeler ve Karadeniz Ülkeleri

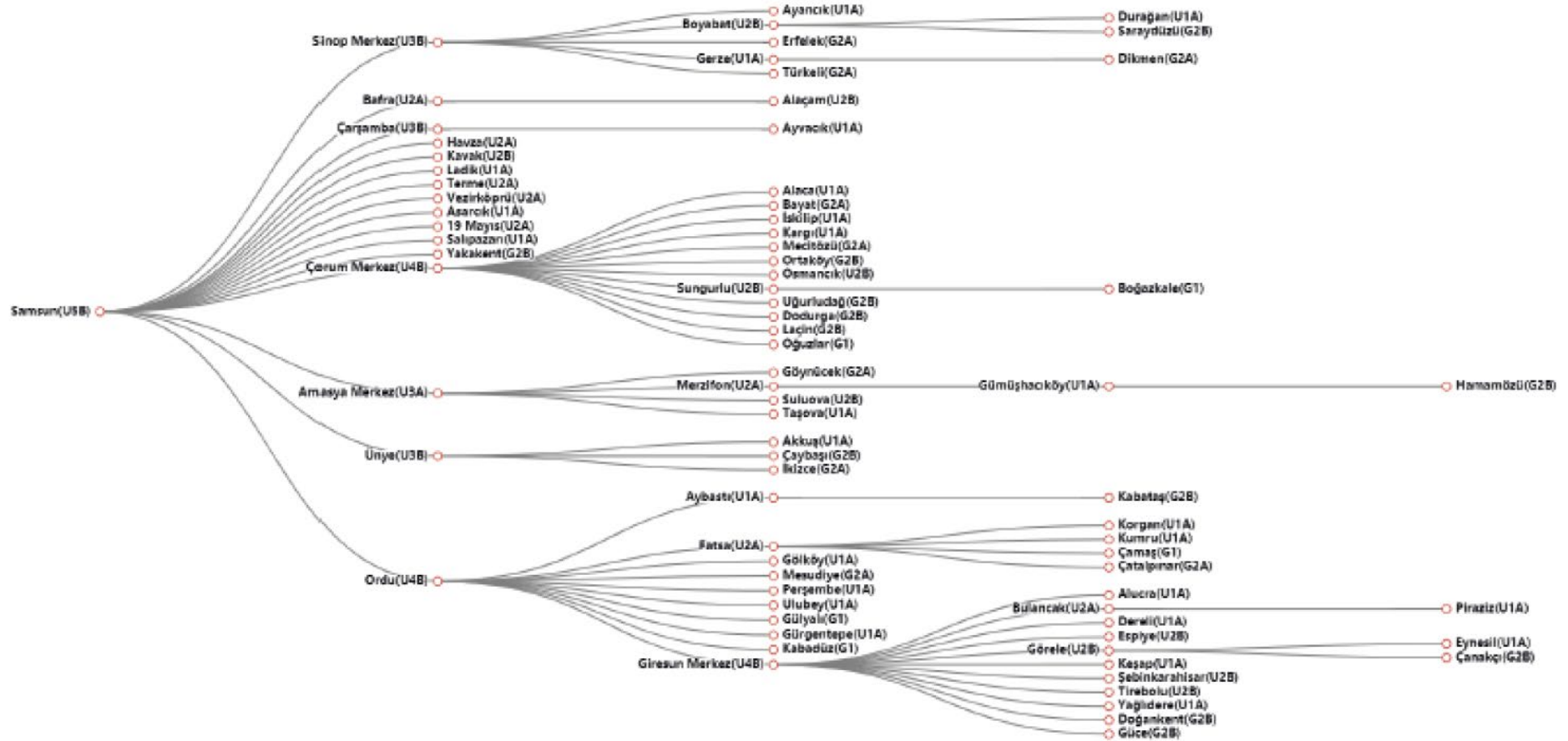

Türkiye'deki yerleşimlerin mevcut durumu ile hiyerarşik ve yatay ilişkilerinin yeni dinamikler, teoriler çerçevesinde belirlenmesini, ulusal, bölgesel ve kırsal kalkınma politika belgelerinin hazırlanması, özel sektör ve kamu yatırım

kararlarının alınması ile kamusal hizmet sunumlarının etkinliğinin artırılmasına katkı sağlamayı amaçlayan, "Türkiye'deki Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması'nda (YER-SİS), 81 il, 973 ilçe ve 37.036 köyü kapsayan Merkezi Yer ve Ağ teorilerinin çağdaş yaklaşımlarla ele alındığı bir model kullanılarak analizler yapılmış ve ortaöğretim, yükseköğretim, sağlık, iletişim, kargo, ticaret, ulaşım ilişkileri ile bütünleşik kentsel ve kırsal hizmetlere yönelik çıkarımlarda bulunulmuş, bilimsel saptamalar yapılmıştır. YER-SİS raporunda Türkiye'deki 879 kentsel yerleşim, belirlenen değişken ve bu değişkeni temsil eden akış sonuçları yardımıyla hesaplanan skorlar dikkate alınarak 7 alt derecede sınıflandırılmıştır.

YER-SİS araştırması sonuçlarına göre, Karadeniz Bölgesi'ndeki en yüksek, Türkiye'nin de görece doğusundaki en üst derece 2 hizmet merkezinden birisi Samsun'dur. Samsun ayrıca sağlık hizmetlerinde 7. derecedeki İstanbul, 6. derece yerleşimleri Ankara, İzmir ve Adana'nın ardından 5. derecedeki 9 merkezden birisi olarak da göze çarpmakta, coğrafi yayılım açısından Türkiye'deki en geniş kentsel alt bölgeler arasında bulunan Samsun merkezli alt alanda Ordu, Çorum Merkez, Amasya Merkez, Sinop Merkez, Çarşamba, Ünye, Bafra gibi 2A-4B derecelerindeki yerleşimler bulunmaktadır.

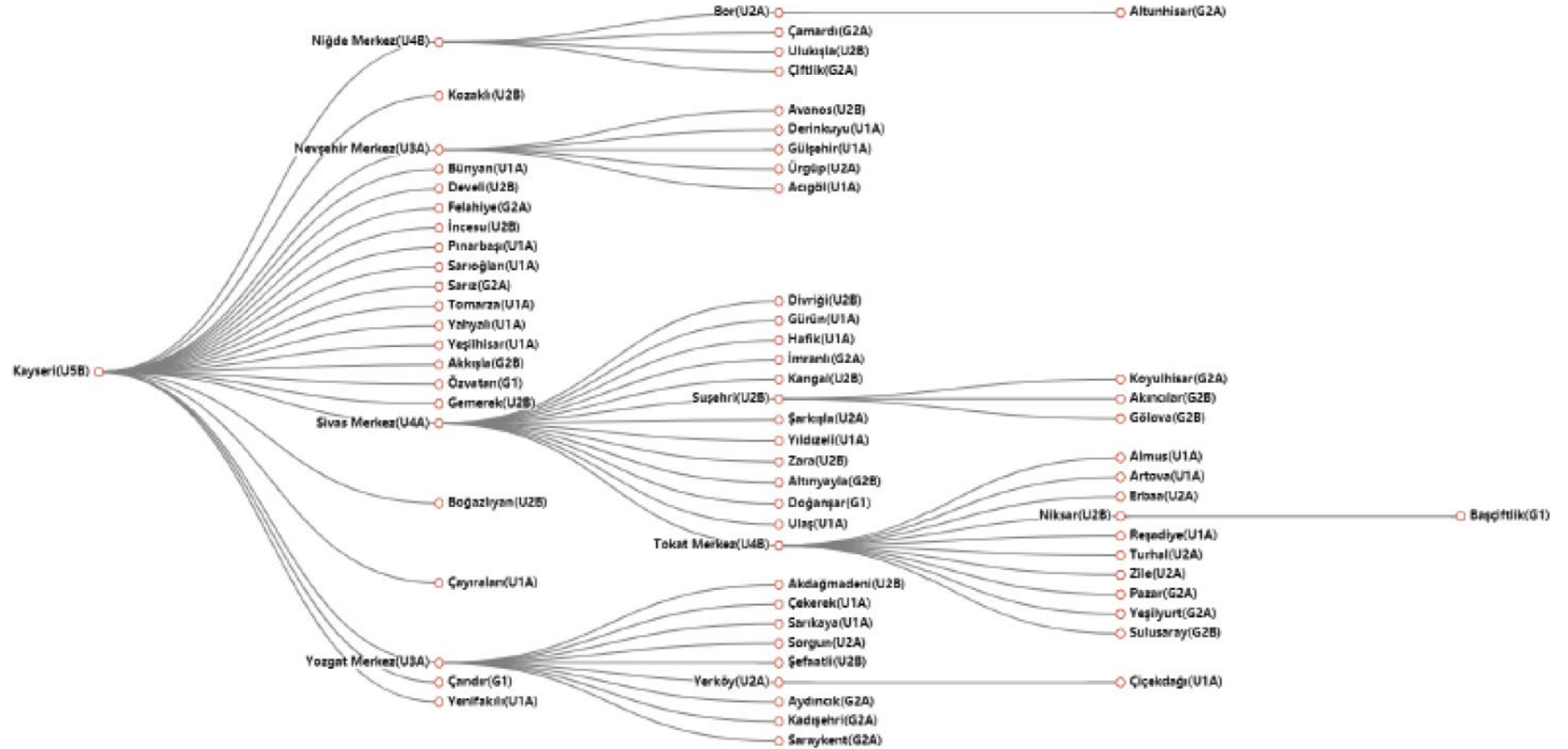
Şekil 52 Samsun Merkez Yerleşiminin Etki Alanı

Kaynak: YER-SIS

Aynı kaynakta; Tokat Merkez, Niksar, Almus, Artova, Erbaa, Reşadiye, Turhal, Zile, Pazar, Yeşilyurt, Sulusaray gibi ilçelerin Sivas üzerinden Kayseri Merkez yerleşiminin etki alanında kaldığı görülmektedir.

Şekil 53 Kayseri Merkez Yerleşiminin Etki Alanı

Kaynak: YER-SIS

Tarihteki misyonuyla benzer şekilde bölge toprakları, kıyı Karadeniz’le Anadolu’nun içlerini birbirine bağlamakta, üst ölçekli planlarda da Anadolu’yu “güney doğu kuzey batı eksenlerinde kesen ulaşım akslarının kesişim noktasında, stratejik bir konumda, yer aldığına vurgu yapılmaktadır. YER-SİS çalışması sonuçlarından Samsun Tokat başta olmak üzere bölgedeki yerleşimlerin eğitim, sağlık, ticaret, ulaşım ilişkileri ile komşu bölgeler ile yoğun ilişkiler geliştirdikleri görülmektedir. Sosyoekonomik yaşamın bir bileşeni durumunda bulunan, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, sağlık, eğitim ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde gerek koşullar arasında yer alan ulaşım başta olmak üzere bağlantıları güçlendirecek, ilişkileri geliştirecek altyapı yatırımlarının tamamlanması plan döneminin öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda “Ulaşım Altyapısının Geliştirilmesi ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilmesi” hedefi belirlenmiş, Tokat-Ünye-Ordu Karayolu ile Samsun-Sivas Demiryolu Hattı’nın tamamlanması projeleri plana yerleştirilmiştir. Karadeniz Limanları ile bağlantıların güçlendirilmesi, komşu bölgelerin Samsun Limanı ve Lojistik Merkezi’ni kullanmasına yönelik çalışmalar yine bu kapsamdaki çalışmalardan bazıları oluşturmaktadır.

Teşvik sistemi olarak da bilinen “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar” ile ilk kez 2012 yılında duyurulan bölgesel teşvik belgeli yatırımlar kapsamındaki düzenlemeler ile Orta Karadeniz organize sanayi bölgelerinde imalat sanayi alt kollarının gelişmesi ivmelenmiş, yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajlarla kısa zamanda görece rekabet erkine dayanan çarpıcı ihracat değerleri elde edilmiştir. COVID-19 salgını sürecinde büyümesini sürdüren giyim eşyaları imalatı, boyutlandırılmış blok taş-doğal taş, gıda ürünleri, elektrikli ev aletleri ve makineleri sanayi alt kollarında gerek yakalanan başarının sürdürülebilirliği gerekse de rekabet edebilirliğe katkı sağlayacak ilişkilerin kurulması, tedarik zincirinin ileri ve geri bağlantılarının güçlendirilmesi, gereksinim duyulan ara malının yerli üretimle ülke içerisinde teminine yönelik çalışmalar, yine plan döneminin öncelikli alanları arasında yer almaktadır. Elektrikli ev aletleri ve ankastre ürünler için gerekli motor başta olmak üzere yüksek ithalat değerlerine ulaşan ara malının TR72 Bölgesi gibi sanayi üretimiyle öne çıkan yerlerden temin edilmesi bu kapsamda atılacak adımlardan ilkinin oluşturmaktadır. Daha önce Kalkınma Ajansı tarafından düzenlenen makine üreticileri istişare toplantısında Çorum ili makine sanayi için gerekli elektronik donanımın bölge içerisindeki işletmelerde üretilerek yerli üretimin desteklenmesi kazanımının bir benzerinin bu sektörlerde de elde edilmesi hedeflenmektedir.

Plan döneminde işbirliğinin geliştirilmesi ve ortak projelerin yaşama geçirilmesinin hedeflendiği alanlardan birisi de turizmdir. Bölgenin cazibe merkezi ve Karadeniz’e kıyısı bulunan tek yeri durumundaki Samsun ilinin, ülkemizde sektörün en güçlü yönleri arasında bulunan ve kitle turizminin de omurgasını oluşturan deniz-kum-güneş konseptindeki tatil türüne, kıyı turizmine, yönelik potansiyelini bugüne kadar yeterince değerlendiremediği bilinmektedir. İlde, 13 mavi bayraklı plaj bulunmakta, bu sayı ile Samsun Türkiye’de 6. sırada yer almaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi’nde, Şile-Sinop arası “Batı Karadeniz Kıyı Koridoru” olarak tanımlanmış ve yaklaşık 500 km uzunluğundaki bu şeritte eko turizm, oto karavan ve çadırli kamping, kırsal ile kıyı turizminin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Gümüş saçlılara da hizmet verebilecek engelliler ve mavi bayraklı plajları ile bunları çevreleyen zengin kültürel ve doğal mirasın, “Batı Karadeniz Kıyı Koridoru ile komşusu Ordu ilini de içerecek ve onlarla bütünleşmesine katkı sağlayacak rota, faaliyet ve tamamlayıcı yatırımlarla desteklenerek kıyı ve ülkemizdeki değişime bağlı olarak kruvaziyer turizmi ile birlikte geliştirilmesine yönelik planlanmaların ve bütüncül bir bakış açısıyla bu yönde adımlar atılmasının bölge ve ülke turizminde de stratejik önem taşıdığı kabul edilmektedir.

Turizm sektörünün yol haritası durumundaki strateji belgesinde, eko turizmin en önemli sacayakları arasında gösterilen doğal varlıkların başında, yaylalar ve Samsun’dan Hopa’ya kadar uzanan Karadeniz yayla koridoru gelmektedir. Plana göre, Karadeniz Bölgesi’nin en önemli faaliyetleri ve potansiyeli kültür ve doğa turizmi üzerine kurgulanmalıdır. Yine, plan kararlarında; “bu turizm türlerinin kıyı ve sağlık turizmi başta olmak üzere diğer türlerle bütünleştirilmesi bölgesel, ulusal ve küresel ölçekte doğa turizmi temelinde yayla koridoru varış noktası olarak öne çıkarılmasını da sağlayacaktır. Samsun’dan başlayarak özellikle Tokat ilindeki, yayla, gölet ve mesire yerlerinin, bölgedeki tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları ve diğer doğal miras alanlarıyla birlikte ele alınacağı bir eko turizm master planının hazırlanması, bu plan dâhilinde bölgesel ve Doğu Karadeniz yaylalarıyla bütünlük ulusal ölçekte rotaların oluşturulması, halen yapımı devam eden Yeşil Yol projesinin sağlayacağı çarpan etkisi, DOKAP ve DOKA destekleriyle çevre dostu yatırımların biran önce yaşama geçirilmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

Pandemi sürecinde çıkış yolu olarak görülen ve ivme kaydeden, eko turizm ve diğer türlerle de ayrılmaz bir birlikteliğe sahip tür ve faaliyetlerinden birisi de kamp, karavan turizmidir. Türkiye Turizm Stratejisi 2023’e göre, yayla koridoru üzerinde mevcut konaklama kapasitesi artırılmalı bunun için de oto karavan ve kampçılığın geliştirilmesine öncelik verilmelidir. Doğal güzellik, deniz, tarihî ve kültürel zenginlik açısından önemli değerleri bulunan bölgenin, halen yeni

kurulmakta ve gelişmekte olan ulusal ve uluslararası rotalarla bütünleştirilmesine yönelik bir çalışma TR41, TR81 ve TR82 Bölgelerinin de katılımıyla başlatılmış, diğer turizm türleri ile bütünleştirilebilecek ve faaliyet çeşitliliğine maksimum katkı sağlayabilecek kamp karavan potansiyel alanları Karadeniz kıyıları boyunca belirlenmeye çalışılmıştır. Her ne kadar ülkemizde henüz keskin standart ve çizgilere sahip olmasa da belirlenen alanlardaki altyapının kamp karavan turizminin gerektirdiği; konaklama, hijyen, konfor ve güvenlik koşullarını sağlayacak şekilde düzenlenmesinin eko turizm başta olmak üzere diğer türlerin gelişmesinde de çarpan etkisi yaratması beklenmelidir.

Kalkınma Ajanslarının koordinasyonunda, Doğu Karadeniz eko (yayla, kamp-karavan), Batı Karadeniz Bölgesi kıyı ile her iki bölgeyle kültür rotalarının bütünleştirilmesi için girişimlerin başlatılması, faaliyet çeşitliliğinin yaratılması, turizmde ürün çeşitliliği ve hedef grupların artırılması çalışmaları ile (örneğin Arap dünyası için) ortak tanıtım platformunun kurulması projeleri, turizm çalıştayları ve bölge planı hazırlık çalışmaları sırasında aktörler tarafından dile getirilmiş, plan döneminde bu hedeflere ulaşılmasına yönelik işbirliklerinin oluşturulması amaçlanmıştır.

Özellikle bölgedeki KOBİ'lerin dışa açılmalarına katkı sağlaması hedeflenen Orta Karadeniz Rekabetçilik ve Dış Ticaret Merkezi, TR72 Bölgesi'nde kurulan yapı esas alınarak yaşama geçirilmiş, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı ile gerçekleştirilen görüşme ve çalışmalarla şekillendirilmiştir. Halen çalışmalarını sürdüren merkez, deneyimlerini Kalkınma Ajanslarıyla paylaşmayı sürdürmekte, çalışma ziyaretleri gerçekleştirmektedir. TR82 ve TR90 Bölgelerine bir çalışma ziyareti gerçekleştirilmiş, görüş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Plan döneminde bu çalışma ve işbirliklerinin devam ettirilmesi hedeflenmektedir.

Tokat Çamiçi Yaylası-Reşadiye-Samsun- H. Uğurlu Barajı-Ordu Perşembe Yayla Koridoru'nun oluşturulması, Kapadokya turlarının Hitit Destinasyonu bağlantılarını güçlendirmek üzere Yozgat-Boğazkale II Yolu'nun iyileştirilmesi ile Çorum-Sungurlu-Boğazkale ve Çorum-Alacahöyük-Boğazkale yollarının standartlarının yükseltilmesi projeleri yukarıda ayrıntıları verilen çalışmalar kapsamında plan döneminde yaşama geçirilmesi hedeflenen yatırımlardan birkaçını oluşturmaktadır.

TR83 Bölgesi ile Karadeniz Çanağı'ndaki ülkelerin ticarî ilişkilerinin geliştirilmesi hedefiyle geleneksel hale dönüşmesi amaçlanan Türk-Rus İş Konseyi toplantısının ilki 2012 yılında Samsun'da gerçekleştirilmiş, Rusya Federasyonu Novorossisk kentinden ticarî aktörler ile belirli sektörlerin temsilcileri bölgede ağırlanmıştır. Aynı yıl, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu Heyeti, Rusya'nın Moskova ve St. Petersburg şehirlerine bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiş, MITT 2012 Seyahat ve Turizm Fuarına katılım sağlamıştır. Alanında dünyanın 7. Büyük organizasyonu olarak kabul edilen fuarda TR83 Bölgesi, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ve Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği tarafından temsil edilmiştir. 2013 yılında Türk-Rus İş Forumu ve 2014 yıllarında farklı tema ve sektörlerle yinelenen etkinliğin, uluslararası gelişmeler ve konjonktüre bağlı olarak yeniden başlatılması, ülke ve bölgenin en önemli dış ticaret partnerleri arasında yer alan Rusya ve Ukrayna ile ticarî bağlantıların güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

B. ALT BÖLGELER, MEKÂNSAL ORGANİZASYON ve KADEMELENME

a. Alt Bölgelerin TR83 Bölgesi'ndeki Yeri, Mekânsal Gelişme ve Değerlendirme

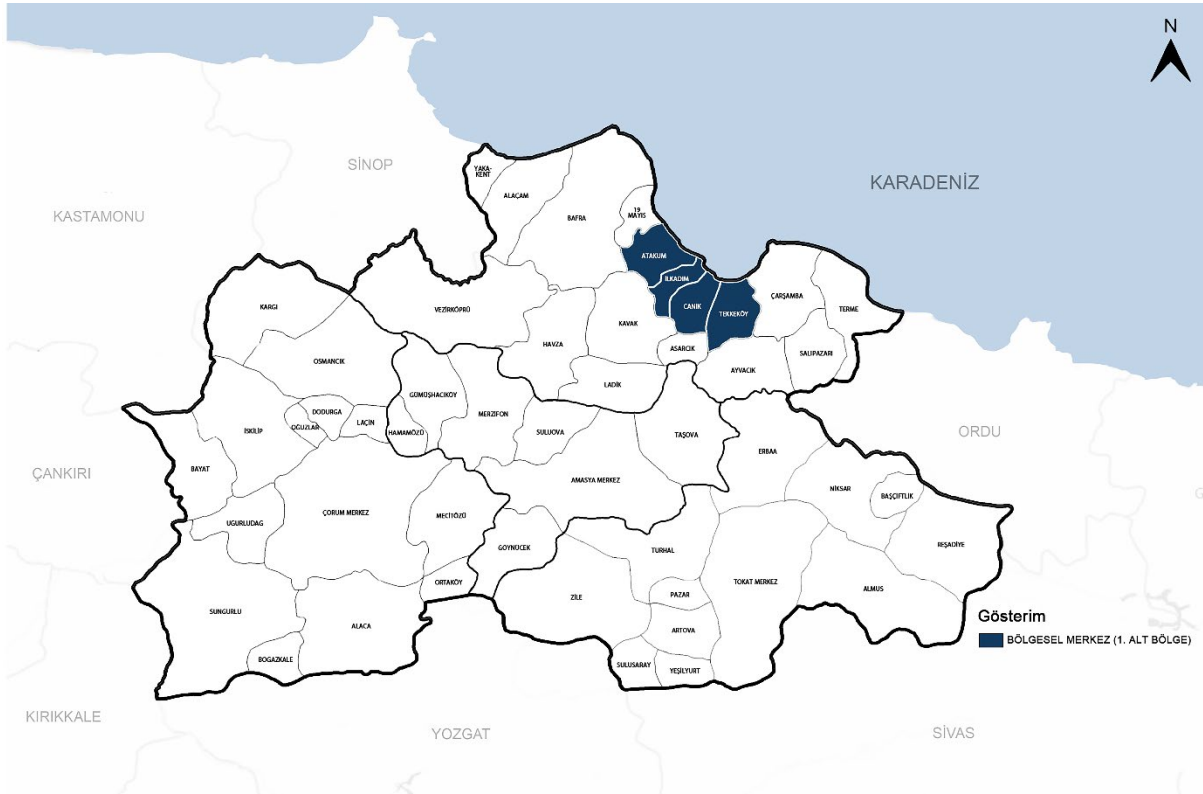
Orta Karadeniz Bölgesi, ilçe düzeyinde 5 farklı alt bölgede kademelendirilmiş, derecelendirme esasları, alt bölgeleri oluşturan yerleşimler, seçim ölçütleri ve hesaplamaların ayrıntısına EK 3- Alt Bölgelerin Belirlenmesi ve Yöntem başlığında yer verilmiştir.

i. I. Alt Bölge, Bölgesel Merkez

İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy ilçeleri filen bitişik durumda bulunmakta, hepsi birlikte Samsun Merkez ilçeyi oluşturmaktadır. Merkez ilçenin nüvesi ve daha çok hizmet merkezi niteliğiyle öne çıkan İlkadım, sanayi faaliyet ve işletmelerinin yoğunlaştığı Canik ve Tekkeköy ile kıyı şeridi ve rekreasyonel alanların yer aldığı Atakum ilçesi YER-SİS çalışmalarında da Samsun Merkez olarak sınıflandırılmış, tek bir yerleşim kabul edilmiştir. 2022 yılı SEGE çalışmasına göre bölgenin tek 1. kademe yerleşim merkezi Atakum iken, diğer ilçeler 2. kademede değerlendirilmiştir. YER-SİS raporunda bu dört ilçenin oluşturduğu Samsun Merkez'in 5B sınıfında yer aldığı, BGUS'ta Samsun ilinin "Bölgesel Merkez" olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi'ne göre Tekkeköy dışında kent kademesinde yer alan bu yerleşimler bölgenin kentleşme düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek, görece altyapı sorunu bulunmayan merkezlerini oluşturmaktadır.

En yüksek GE endeks değerleriyle planın ilk alt bölgesi ve bölgesel merkezini oluşturan İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy ilçelerinin 2021 yılı nüfusları toplamı 733.861 kişidir. Bölge nüfusunun yaklaşık dörtte birinin yaşadığı bu yerleşimlerin toplam yüzölçümü ise 1.096 km²'dir. Bölge toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 3'ünü oluşturan birinci alt bölgede kilometrekareye 670 kişi düşmektedir. Bu değer 76 olan bölge ortalamasının da 8,8 katına eşittir. 2028 yılında bölge nüfusunun yüzde 2,85'lik artışla 2.916.060 kişi, birinci alt bölge nüfusunun ise yüzde 14,73'lük yükselişle 841.971 kişi olacağı tahmin edilmekte, bölge sakinlerinin yaklaşık yüzde 29'unun bu dört ilçede yaşamlarını sürdürmeleri beklenmektedir. Yine 2028 yılında, beklenen yoğunluğun 768 kişiyle tahmini bölge değerinin on katına yükseleceği hesaplanmaktadır.

Şekil 54 TR83 Bölgesi, I. Alt Bölge, Bölgesel Merkez

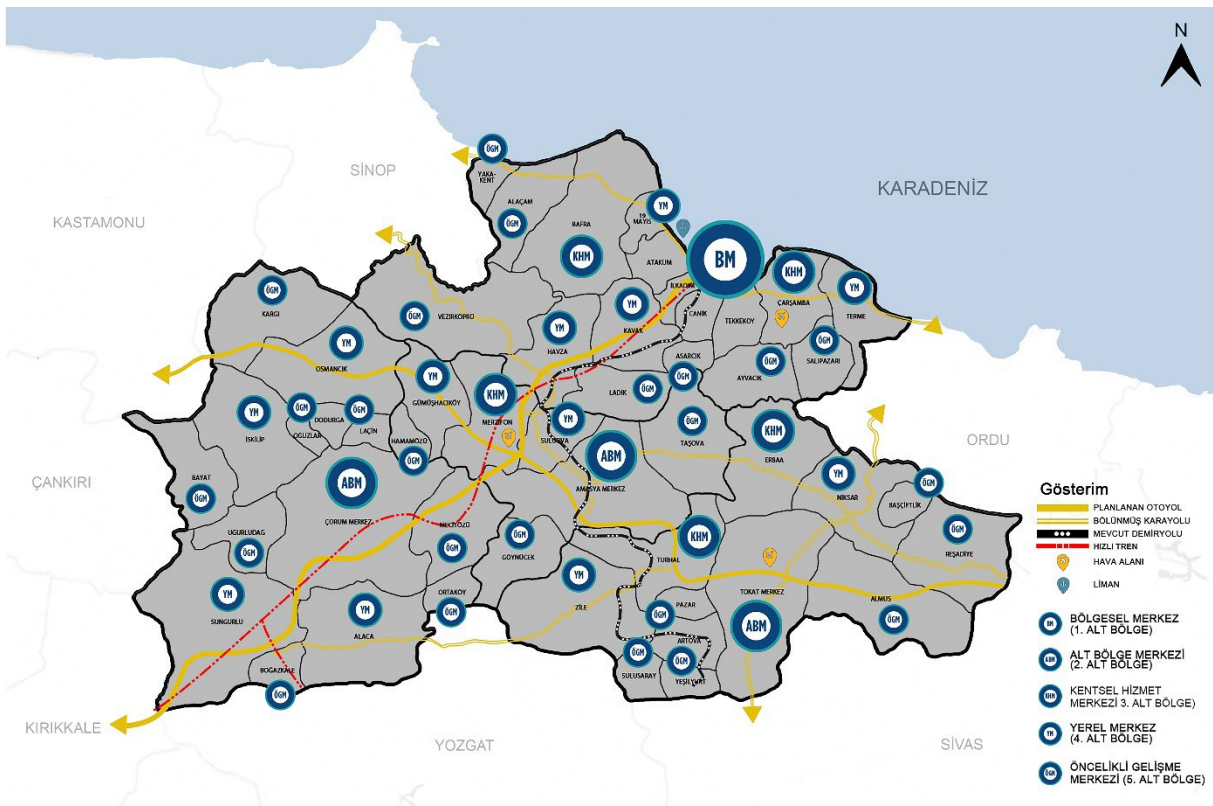

Bölgenin ve Samsun ilinin metropolitan alanlarını içeren birinci alt bölge, Orta Karadeniz Bölgesi'nin de lokomotif, büyüme ve gelişme odağıdır. Bölgede bulunan 5 üniversiteden ikisinin merkez yerleşmeleri Canik ve Atakum ilçelerinde yer almakta, bu üniversitelerde 2 teknoloji transfer ofisi 1 de teknopark görev yapmaktadır. İlin ve bölgenin en önemli sanayi odağı ve üretim üssü durumundaki Canik ve Tekkeköy ilçelerinde sektöründe söz sahibi birçok işletme –örneğin ISO ilk bindeki firmalardan 12'si Tekkeköy, 1'i de İlkadım'da- faaliyetlerini sürdürmekte, bu işletmeler toplam bir milyar doları aşan ihracatlarıyla öne çıkmaktadır. Bir dernek çatısı altında çalışmalarını yürüten bölgenin tek potansiyel kümesi durumundaki tıbbi cihazlar ve sağlık endüstrisi işletmelerinin büyük bölümü üretimlerini Tekkeköy'de gerçekleştirmekte, ilçe, bölgenin orta yüksek-yüksek teknoloji üretim koridorunun da

başlangıç noktasını oluşturmaktadır. 488,3 hektar alanda kurulu organize sanayi bölgeleri ve 3 sanayi sitesi, Canik'te 2 sanayi sitesi, İlkadım'da 3 sanayi sitesi ve bölgede tek olma özelliğini koruyan serbest bölge yer almakta, ISO ilk ve ikinci beş yüz arasındaki Samsun iline kayıtlı on üç firmadan dokuzu Tekkeköy, biri de Atakum'da bulunmaktadır.

Birinci alt bölge; demiryolu, bölünmüş yolları ve limanıyla kombine taşımacılık olanaklarından yararlanmakta, IPA BROP kapsamında yaklaşık 45 milyon avro bütçeyle yaşama geçirilen Samsun Lojistik Merkezi de Tekkeköy ilçesinde bulunmaktadır. Depo, sosyal ve diğer tesisler ile kapalı alanlardan oluşan 680 bin metrekarelik dev tesisin 370 bin metrekarelik ikinci etabıyla hizmet ölçeğini geliştirmesi hedeflenmektedir. Bölgedeki 3 limandan ikisi Canik'te, birisi ise İlkadım'da Türkiye'nin Karadeniz'e açılan kapısı misyonuyla faaliyetlerini sürdürmektedir. TCDD'nin Türkiye genelinde hizmet veren 12 lojistik merkezinden birisi olan Gelemen lojistik köyü, Tekkeköy sınırları içerisinde yer alan diğer önemli lojistik altyapı tesisidir.

Şekil 55 TR83 Bölgesi Alt Bölgeleri, Mevcut ve Planlanan Ulaşım Ağları Projeleri

İlin ve Orta Karadeniz Bölgesi'nin en önemli ticarî merkezi durumundaki birinci alt bölge ilçeleri, görece altyapı sorunları bulunmayan, yaşam kalitesi ve kentleşme dereceleri yüksek yerleşimlerdir. İlin büyük alışveriş merkezlerinden 2'si Canik'te, 1'i Atakum, 1'i de İlkadım'da yer almakta, ticarî faaliyetler kadar sosyal yaşamın aktığı bu alanlar Karadeniz Bölgesi'nin de en büyük alışveriş merkezleri arasında bulunmaktadır.

Bölgenin cazibe merkezi ve Karadeniz'e kıyısı bulunan tek yeri durumundaki Samsun ilinin, kitle turizminin de ana bileşeni olan deniz-kum-güneş konseptindeki tatil türüne, kıyı turizmine, yönelik potansiyelini gelecek dönemde daha fazla değerlendirmesi, 11'i Atakum'da olmak üzere 13 mavi bayraklı plajı ile sınırlı gün sayısına karşın önemli bir durak olması hedeflenmektedir. Karadeniz'in düzenlenmiş en uzun kıyı şeridi ile restoran, dinlenme, gezi ve bisiklet yolları, aquaparklar, otel, pansiyon ve kamp alanları ile Atakum sahili, spor ve su kayağı merkezi ile Bandırma Plajı, en konforlu balıkçı barınağı ile Canik, engellilerin su sporlarına erişimi, eğitim ve rehabilitasyonuna göre dizayn edildiğinden model proje niteliğiyle kabul gören ve halen 2.400 metrekaresi kapalı olmak üzere 10 bin metrekare alanda faaliyetlerini sürdüren Engelliler Plajı gibi farklı grup, aktivite ve gereksinimlere yanıt verebilecek alanları ile bu alt bölgenin hem kitle turizminin geliştirilmesine hem de diğer turizm türlerine entegre edilebilecek faaliyet çeşitliliği potansiyeline fazlasıyla sahip görünmektedir.

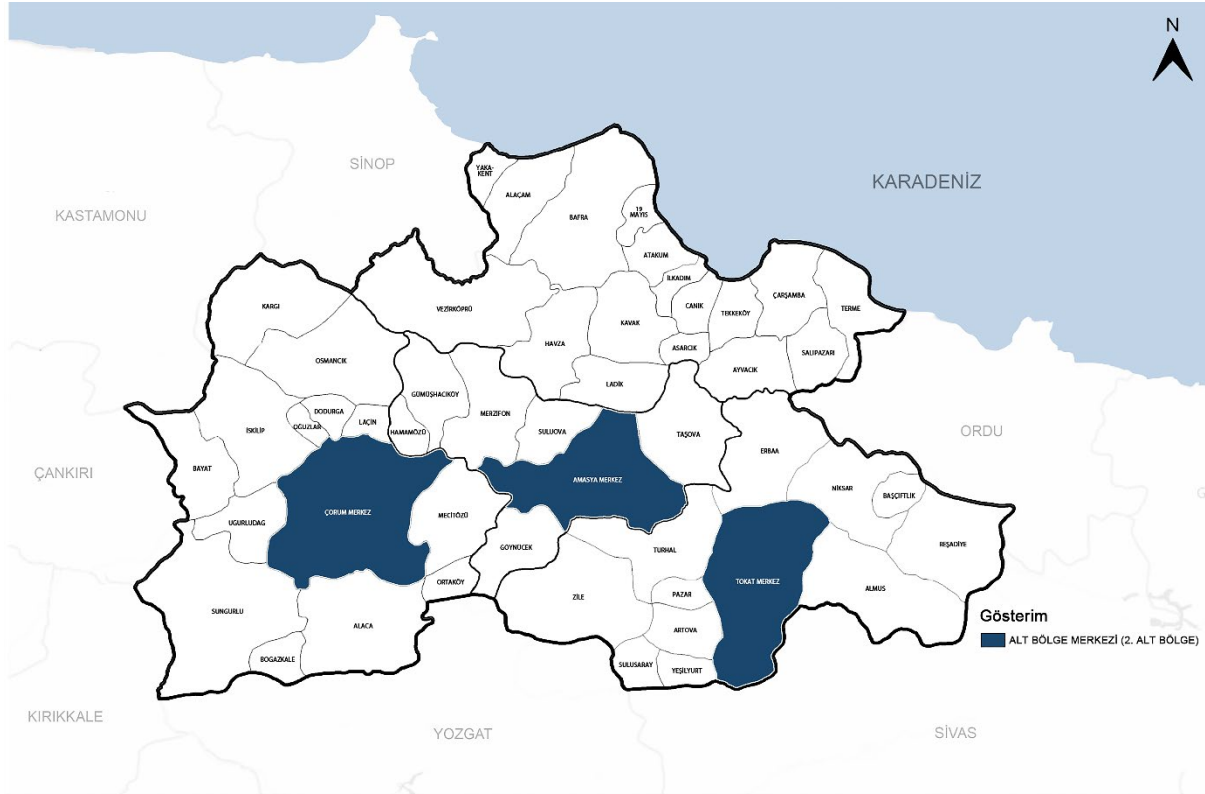
2017 yılında 23. İştme Engelliler Olimpiyatlarına da ev sahipliği yapan Samsun, bu oyunlarda 21 branşta, 97 ülkeden 3.148 sporcuyla başarıyla ağırlamıştır. Olimpiyatlar için birinci alt bölge başta olmak üzere il genelinde inşa edilen ve halen birçoğu farklı spor dallarına ev sahipliği yapan tesisleri, çağdaş gereksinimlere göre yeniden düzenlenen fuar ve kongre merkezi, 150 futbol sahası büyüklüğündeki golf sahası ile de şehrin, önümüzdeki dönemde ulusal ve uluslararası turnuva ve müsabakalar ile fuar, kongre ve organizasyonlara ev sahipliği yapması planlanmalı, gerek tanıtım gerekse de kongre-spor turizm hareketinin geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmelidir. Tıbbi aletler üretiminde görece üstünlük ve tesislerinin bulunması, Karadeniz Bölgesi'ndeki konumu ve büyüklüğünün sağladığı avantajların yanı sıra nitelikli ve büyük sağlık kuruluşlarıyla da Samsun, ülkemiz ve Körfez ülkeleri başta olmak üzere dünyanın her yerinden estetik cerrahî ve diğer sağlık hizmetleri için ziyaretçi kabul etmektedir. İldeki bu hareketin sağlık turizminin gerektirdiği öncelik ve mevzuata uygun düzenlemelerle geliştirilmesinin, termal kaynaklar başta olmak üzere diğer turizm türlerine entegre edilebilmesi ya da faaliyet çeşitliliği yaratılmasının bölge turizmi ve kalkınmasında önemli bir fırsat yaratabileceği dikkat çekilmesi gereken diğer potansiyel değer olarak göze çarpmaktadır. Bölgenin kültür ve eko turizmde uluslararası bir varış noktasına dönüştürülmesi hedefine arkeoloji ve tematik müzeleri, Orta Karadeniz'deki en eski insan yerleşimi Tekkeköy Mağaraları ve Arkeoloji Vadisi ile Bayraktape Tabiat Parkı başta olmak üzere diğer kültür mirası ve doğal değerlerin stratejik katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Plan döneminde, kısa ve orta vadede bölgenin üretim, ticarî, lojistik olanakları ile turizm değerlerini de öne çıkaracak büyüme ve gelişmenin, yerel ve bölgesel kalkınmanın odağı olması beklenmekte, organize sanayi bölgelerinde sanayi parseli üretme, lojistik merkezin geliştirilmesi, karayolu inşaatları, mutlak ve görece rekabet erki elde edilmesine katkı sağlayacak yeşil dönüşüm, dijitalleşme ve verimlilik yatırımlarının yanı sıra yarı iletken tüm devre tesisi gibi yüksek teknoloji ve katma değere sahip uluslararası sermayeli yatırımların yaşama geçirilmesi planlanmakta, Orta Karadeniz'in küresel entegrasyonuna yönelik adımların atılması hedeflenmektedir.

ii. II. Alt Bölge, Alt Bölge Merkezleri

GE Endeksinden en yüksek 3 ve 4. değerleri alan Çorum ve Tokat ile Amasya Merkez ilçenin oluşturduğu alt bölgedir. TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi'ne göre her üç ilçe de kent sınıfında gösterilmiş, YER-SIS çalışmasında Çorum ve Tokat Merkez 4B, Amasya ise 3A kademesinde değerlendirilmiştir. SEGE 2022'de her üç ilçenin 2. kademe yerleşimler arasında yer aldığı görülmekte, 2024-2028 BGUS belgesinde Çorum ilinin "Potansiyel Rekabetçi", Tokat'ın "Rekabet Nüvesi", Amasya ilinin ise "Gelişen Yerel Ekonomi" tanımıyla sınıflandırıldığı bilinmektedir. "Bölgesel Merkez" niteliğiyle öne çıkan Samsun'un ardından TR83 Bölgesi'ni oluşturan diğer illerin merkez ilçelerinden oluşan ikinci alt bölge, bölgenin kentleşme düzeyi ve yaşam kalitesi yüksek, altyapı sorunu görece daha düşük yerleşimlerinden oluşmaktadır.

Şekil 56 TR83 Bölgesi, II. Alt Bölge, Alt Bölge Merkezleri

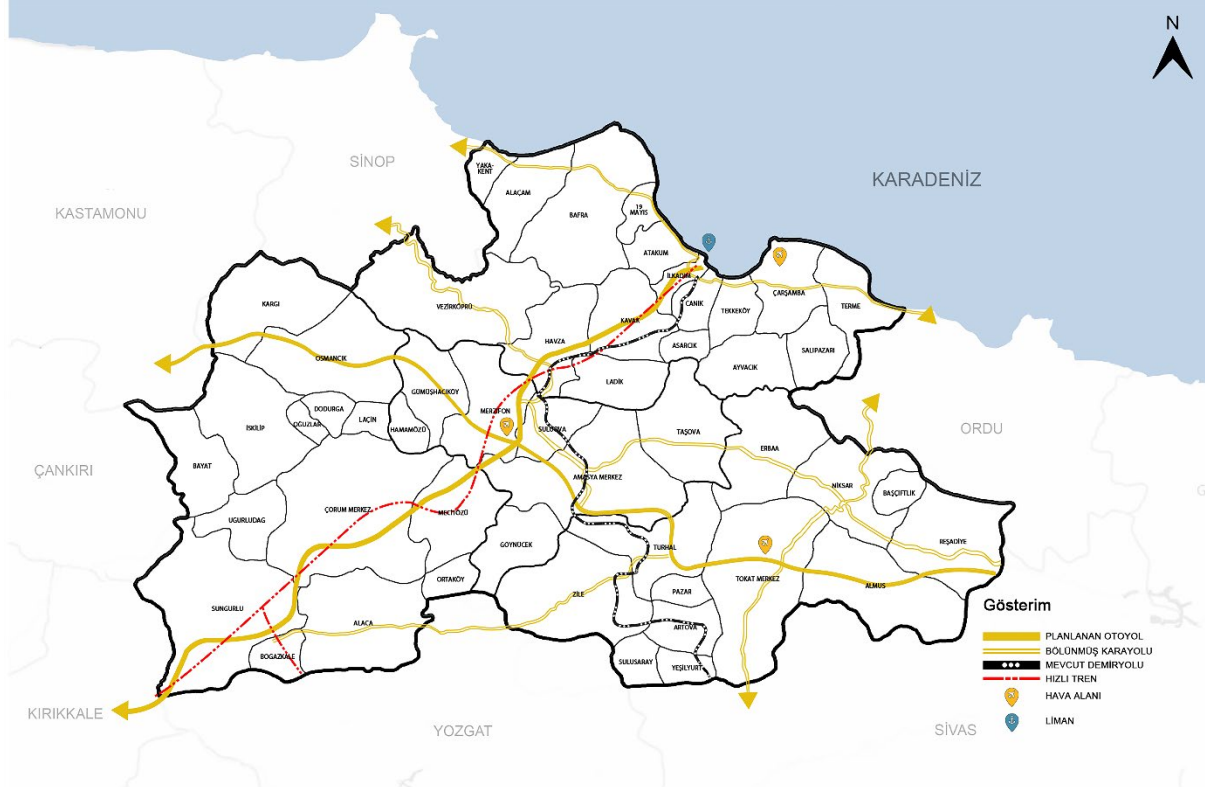

İkinci alt bölgenin 2021 yılı toplam nüfusu 651.083 kişidir. TR83 Bölgesi toplam nüfusunun yüzde 23'ünü oluşturan bu değer 2028 yılında yüzde 3,39 artışla 673.214 kişiye ulaşması, bölge payının da aynı kalması beklenmektedir. Kentleşme oranı Çorum, Tokat ve Amasya Merkez ilçeler için sırasıyla yüzde 89,5, yüzde 78,7 ve yüzde 78'dir. Diğer bir deyişle, toplam nüfusun yüzde 16,5'ine karşı gelen 107.597 kişi baskın kırsal yerleşimlerde yaşamlarını sürdürmektedir. Yüzölçümü 6.328 km² ile TR83 Bölgesi'nin yaklaşık 17'sini oluşturmakta, bu üç ilçe sırasıyla en büyük alana sahip yerleşimler olarak öne çıkmaktadır. Alt bölgenin 2021 yılında 103 kişi/km² olan yoğunluk değeri, 2028 yılında 106 kişi/km²'ye yükselecek, tahmini bölge değerinin 1,35 katını aşacaktır.

Birinci alt bölge ile birlikte büyüme ve kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlaması beklenen bu ilçelerin her birinde bir adet olmak üzere 3 üniversite, üniversiteler bünyesinde kurulmuş olan 3 teknoloji transfer ofisi, Tokat Merkez ilçede 1 teknopark, Çorum Merkez ilçede ise 1 teknokent bulunmaktadır. Yine her ilçede birer adet olmak üzere 3 organize sanayi bölgesi ile toplam 4 sanayi sitesi, bu alt bölgelerdeki imalat sanayinin omurgasını oluşturmaktadır. Toplam 1.234 hektar alan ve 441 sanayi parselinden oluşan organize sanayi bölgelerinde doluluk oranları yüzde 90'ları aşmış, yeni sanayi parsellerinin üretilmesi sektörün gelişmesinin önündeki öncelikli çözümlenmesi gereken bir sorun halini alırken, Çorum'da tahıl teknolojisi, gıda, un değirmeni tesisleri ve makinelerinin üretimi, metal döküm ve kalıplama, deri ayakkabı, Amasya'da turizm sektörü, doğal taş işleme ve madencilik, tarım ve tarıma dayalı sanayi, Tokat'ta ise tarımsal gıda işleme, salça, tarımsal üretim, meyve, sebze ve et işleme ile hazır giyim ve konfeksiyon imalatı ekonomik yaşamın öne çıkan üretim kolları niteliğini kazanmıştır. Özellikle Tokat ili organize sanayi bölgelerinde 6. Bölge desteklerinden yararlanabilme avantajlarını kullanarak kısa zamanda istihdam sayısı bakımından ülkenin 8. büyük ili konumuna yükselen Tokat ili hazır giyim ve konfeksiyon imalatı sektörünün yakaladığı başarı sıra dışıdır. İkinci alt bölge yerleşimleri, Samsun ile birlikte bölgenin ve ülkenin orta-yüksek teknoloji ürünleri imalatında söz sahibi olma yolunda emin adımlarla ilerlerken emek yoğun ve hammaddeye dayalı sanayi alt kollarında da sermaye birikim süreci ve büyümesini sürdürmektedir. Amasya ve Tokat Merkez ile ilçelerindeki doğal taş potansiyel rezervleri, özellikle Amasya Klasik Beji adıyla ün yapan mikritik kireçtaşlarının uluslararası pazarların ve saygın projelerin arandığı bir ürün niteliğiyle markalaşması, Tokat OSB'ye kazandırılacak yeni parseller ile birlikte hazır giyim ve konfeksiyon imalatında yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajlarla sürdürülebilir büyüme eğilimini koruması, Çorum ilinde görece rekabet üstünlüğü elde edilmesine katkı yapması beklenen verimlilik yatırımları ve yeşil dönüşümün, yakın gelecekte öne çıkması beklenmektedir.

İkinci alt bölge sınırları içerisinde yer alan ve çift platformlu yollar dışında kalan Amasya-Mecitözü gibi karayolu güzergâhlarının çift platformlu yol standardına kavuşturulması, Tokat-Ünye-Ordu bölünmüş yol inşaatının tamamlanması, hızlı tren projesinin yaşama geçirilerek, Çorum ilinin demiryolu hizmetine kavuşturulması, Tokat bağlantısının projelendirilmesi, I ve III ve IV. alt bölgelerde de istikşafî çalışmaları tamamlanmış olan talî demiryolu iltisaklarının yatırım programına alınması ve bu yollarla un, doğal taş, kömür gibi konvansiyonel, emek yoğun ya da hammaddeye dayalı üretim kollarında taşıma maliyetlerinin azaltılması, katma değeri yüksek işlenmiş ürünlerle ihracat kapılarının açılması, bu alt bölgenin önemli ulaşım ve altyapı projeleri arasında yer almaktadır.

Şekil 57 TR83 Bölgesi Mevcut ve Planlanan Ulaşım Ağları Projeleri

Zengin kültür mirası, ülkenin ilk eko turizm rotaları arasında bulunmasının yanı sıra UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde de yer alan Harşena Dağı ve Amasya Kalesi, Kalkınma Ajansı destekleriyle yaşama geçirilen restorasyonlar, tematik müzeler ile ilin çekim merkezine dönüşen Tokat Merkez Sulu Sokak ve çevresi, gastronomi turizmi potansiyeli ve bu alanda atılan adımlar, Çorum'daki Hitit Koridoru, bu koridordaki turizm hareketinin hem bölge kültür rotası hem de Kapadokya tur organizasyonları ile bütünleştirilmesine yönelik tanıtım kampanyaları ve bu gelişmenin önünü açacak ulaşım projelerinin plan döneminde gerçekleştirilmesi, Tokat Komana (Gümenek), Amasya Hakmış (Doğantepe) ve Harşena Kalesi kazılarının desteklenmesi ile birlikte ikinci alt bölgenin, eko ve kültür turizminde Orta Karadeniz Bölgesi ve ülkenin önemli bir varış noktası haline gelmesi, turizm sektörünün gelişme odağı olması beklenmektedir. Çorum Merkez ilçedeki Sıklık ve Aksu tabiat parkları, Tokat Akbelen Yaylası Turizm Merkezi başta olmak üzere hem bu alt bölge hem de Orta Karadeniz Bölgesi geneline yayılan yaylaları ile diğer eko turizm değerleri, kamp karavan alanları, Akdağ kış, Samsun ili kıyı turizmi olanakları, bölgenin termal kaynakları ve kaplıcaları ile diğer turizm türlerindeki potansiyellerin dikkate alındığı bütünleşik Orta Karadeniz destinasyonunun oluşturulmasının bölgede ziyaretçi sayıları, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artmasına, bugüne kadar yeterince değerlendirilemeyen doğal ve kültürel mirasın, yüksek gelir gruplarına hitap eden, sezon yerine tüm yıla yayılan faaliyet çeşitliliği ve etkinlikler, sürdürülebilir nitelikli ürünlerle pazarlara sunulması hedeflenmektedir.

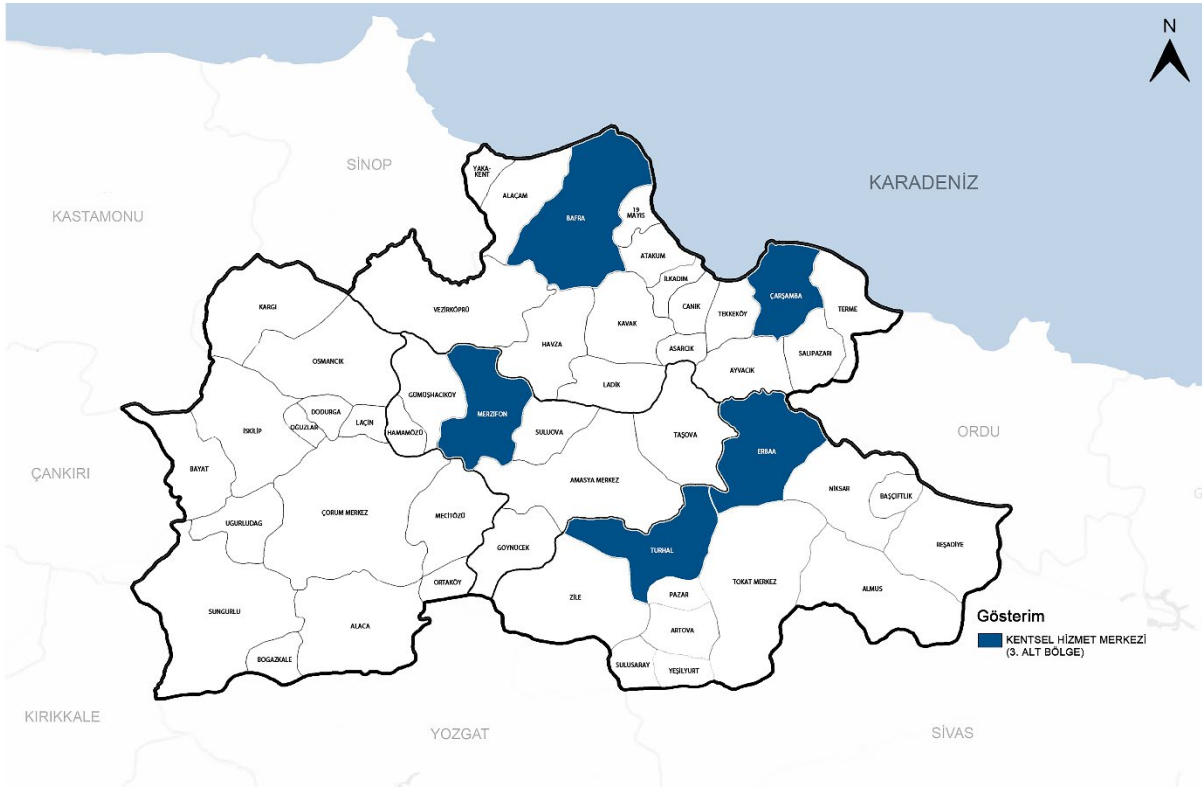
İllerinin örtü altı tarımında yüzde 80'leri aşan paya sahip Çorum ve Amasya Merkez ilçede bu üretimin Tokat Merkez'de ise sebze, meyve, baklagil ve endüstriyel bitki türlerinin desteklenerek sürdürülebilirliğinin sağlanması, yine Tokat Merkez ilçede 2024-2028 döneminde tamamlanması hedeflenen projelerle, ilçenin bölgenin âdeta bir tarım ve gıda üssüne dönüştürülmesi, bu alt bölgeden başlayarak bahçe, yem, tahıl ve yağlı tohumlar üretiminin geliştirilmesi ile tarım sanayi entegrasyonuna katkı sunacak yatırım projelerinin yaşama geçirilmesi planın öncelikleri

arasında yer almaktadır. Verimle birlikte rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlikte anahtar rol üstlenen basınçlı sulama teknikleri ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin yanı sıra, meraların ve ormanların korunmasının plan döneminde de önemini koruyacak müdahale alanları bulunacağı değerlendirilmektedir.

iii. III. Alt Bölge, Kentsel Hizmet Merkezleri

Merzifon, Bafra, Çarşamba, Turhal ve Erbaa ilçeleri gibi Orta Karadeniz Bölgesi'nin, merkez ilçeler dışında bırakıldığında, görece en büyük kentlerinin oluşturduğu alt bölgedir. TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi çalışmasında bu alt bölgeyi oluşturan tüm ilçeler kent tanımıyla sınıflandırılmış, YER-SİS raporunda Çarşamba dışındaki ilçeler 2A, Çarşamba 3B kademesinde gösterilmiş, SEGE 2022'de Merzifon 2, diğer ilçeler ise 3. gelişmişlik derecesine sahip yerleşimler arasında yer almıştır. İlk iki alt bölgenin ardından gelişmişlik ve kentleşme düzeyi yüksek bu ilçelerde, yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkisi olacak kentsel altyapı çalışmalarının devam ettiği görülmektedir. Üçüncü alt bölgenin 2021 yılı toplam nüfusu 529.612 kişidir. TR83 Bölgesi toplam nüfusunun yüzde 18,7'sini oluşturan bu değer 2028 yılında yüzde 3,52 artışla 548.241 kişiye ulaşması, bölge payının da yüzde 19,3'e yükselmesi beklenmektedir. 2028 yılı nüfus projeksiyonuna göre, Bafra ve Turhal'ın nüfuslarında azalma, Merzifon, Çarşamba ve Erbaa'ninkinde ise artış olacağı tahmin edilmekte, hazır giyim ve konfeksiyon imalatının son yıllarda büyük gelişme gösterdiği Erbaa ilçesinde beklenen nüfustaki artış dikkat çekmektedir. Üçüncü alt bölgenin yüzölçümü 5.278 km² ile TR83 Bölgesi'nin yaklaşık 14'ünü oluşturmakta, Bafra ve Erbaa büyüklük bakımından bu alt bölgede öne çıkmaktadır. TÜİK tanım ve kabulleri ile ADNKS 2021 verileri doğrultusunda kentleşme oranı; Merzifon, Turhal ve Erbaa'da sırasıyla yüzde 82, yüzde 79 ve yüzde 73,5 değerlerini alırken bu ilçelerdeki kırsal nüfusun 56.034 kişi olduğu hesaplanabilmektedir. YER-SİS raporu 2019 yılı nüfus verilerinden Bafra'nın kentleşme oranı yüzde 71,4, Çarşamba'nın ise yüzde 60 olarak yaklaşık hesaplanabilmekte, Kızılırmak ve Yeşilırmak'ın suladığı bereketli topraklarıyla 80 bin hektarlık Bafra, 103 bin hektarlık Çarşamba Ovası'nın bölgenin en önemli tarımsal üretim merkezleri olduğu bilinmektedir. Alt bölgenin 2021 yılında 100 kişi/km² olan yoğunluk değeri, 2028 yılında 104 kişi/km²ye yükselecek, tahmini bölge değerinin 1,33 katına çıkacaktır.

Şekil 58 TR83 Bölgesi, III. Alt Bölge, Kentsel Hizmet Merkezleri

Üçüncü alt bölgeyi oluşturan tüm ilçelerde, ana yerleşkeleri merkez ilçelerde bulunan üniversitelere bağlı meslek yüksekokulları, fakülte ve diğer birimler, tüm ilçelerde sanayi sitesi ve birer organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Merzifon ilçesi organize sanayi bölgesinde faaliyetlerini sürdüren tasarım merkezi bölgede tek olma özelliğini korurken, bir de Ar-Ge merkezinin hizmet verdiği görülmektedir. Bafra ilçesinde sera organize sanayi bölgesinin altyapı inşaatları sürmekte, yatırım tamamlandığında, Orta Karadeniz Bölgesi'nin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden Bafra'nın, örtü altı yetiştiriciliğinde de atılım yapması beklenmektedir. Çarşamba'daki örtü altı toplam alanları Samsun ilinin yaklaşık yüzde 92'sini oluşturmaktadır. Orta Karadeniz Bölgesi'nde örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, termal kaynakların seraların işletmesinde etkin kullanımı ile göreceli rekabet üstünlüğünün elde edilmesi, sera organize sanayi bölgesinde dondurulmuş gıda üretim tesisinin kurularak ürün gamının zenginleştirilmesi, katma değer artırılması plan döneminde yaşama geçirilecek faaliyetler arasındadır. Bölgenin köklü bir tarihî geçmişe sahip olmasında da önemli bir yeri bulunan Bafra ve Çarşamba ovalarında fındık, meyve ve sebzeler ile bahçe bitkilerinin yanı sıra Çarşamba'da kivi üretiminin dikkat çektiği, kesme çiçek üretiminde ise beklenen ivmenin bir türlü yakalanamadığı görülmektedir. Plan döneminde fındık başta olmak üzere bahçe, bölgede arzi yeterli olmayan yem bitkilerinin yanı sıra süs bitkilerinde de üretiminin ivme kaydetmesi hedeflenmektedir. Plan döneminde Merzifon ilçesinin en önemli kısmını oluşturduğu Merzifon Ovası'nda sulama altyapısı ve tarla içi geliştirme hizmetlerini içeren altyapı projelerinin tamamlanması amaçlanmakta, soğan üretiminin ve şeker pancarı gibi endüstriyel bitkilerin yanı sıra tahıl rekoltesinin yükselmesi, Erbaa'nın ise süs bitkileri üretiminde önemli bir merkez olma niteliğini koruması beklenmektedir. Turhal ilçesinde hayvancılığın desteklenmesi ile bölge genelinde sektörde sürdürülebilirliğin sağlanmasının kritik önem taşıdığı bilinmektedir.

Toplam büyüklüğü bin hektarın üzerine çıksa da üçüncü alt bölgedeki organize sanayi bölgelerinde doluluk oranları yükselmiş, yeni sanayi alanlarının üretilmesi bir zorunluluk haline almıştır. Merzifon, Erbaa, organize sanayi bölgelerinin genişletilmesi, son yıllarda Tokat, Erbaa ve Niksar'da büyük atılım yaptığı bilinen konfeksiyon ve hazır giyim imalatının geliştirilmesi, yine Erbaa'da taşa ve toprağa dayalı sanayi imalat sanayi kolunun rekabet edebilirliği ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak tuğla, seramik ve süs eşyası üretim tesisi yatırımlarının gerçekleştirilmesi önümüzdeki dönemde yaşama geçirilmesi planlanan faaliyetleri oluşturmaktadır.

Geçmiş, 5084 sayılı Kanun'a kadar uzanan ve Merzifon'da orta ve orta yüksek teknoloji ankastre ürün imalatıyla geliştiği gözlenen elektrikli ev aletleri, plastik ve metal sanayiinin yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajlardan yararlanarak, mikro dalga fırın gibi önceden imal edilemeyen ürünlerle uluslararası pazarlarda boy göstermesi, imalat sürecinde kullanılan ara malının komşu bölgeler ve yurt içinden temini, akredite elektromanyetik test merkezinin kurularak, zaman kaybının önlenmesi, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ile organize sanayi bölgelerindeki firmaların savunma sanayiinde yer almalarının teşvik edilmesi önümüzdeki dönemde yaşama geçirilecek hedefler arasındadır. Bir ve ikinci alt bölgedeki sanayi koridoruyla bütünleşen Merzifon, Turhal ve Erbaa ilçelerinin imalat sanayi alt kollarındaki gelişmelerini sürdürmeleri, bölgesel kalkınma ve sanayi sektörünün gelişmesindeki paylarını artırmaları beklenmektedir. I ve II. Alt bölgelerle birlikte orta ve orta yüksek teknoloji ürünlerin imalatına gerek işletmeleri gerekse de ileri geri bağlantıları ile katkı sağlayan Merzifon ve Erbaa ilçeleri ile tarıma dayalı kollar ile gıda üretiminin öne çıkacağı Bafra ve Çarşamba'da sanayi sektörü ve alt kollarının desteklenmesi, bölgede rekabetçi üretim yapısı ve bu yapının sürdürülebilirliğinin gerek koşulları arasındadır.

Üçüncü alt bölge ilçelerinden Merzifon, tarihteki yeri, zengin kültürel mirası ile de öne çıkmakta, yeni keşfedilen ve henüz değerlendirilemeyen termal kaynaklarının İstanbul yolu üzerindeki konumunun sağladığı avantajlarla bütünleştirilmesinin bölgede termal turizmin geliştirilmesine de stratejik katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Ülkemizin en önemli ve Karadeniz'in en büyük sulak alanı Bafra Kızılırmak Deltası UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer almakta, Çarşamba Yeşilirmak Deltası, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın 39 eko turizm rotasından birisi olarak kabul edilen Erbaa Düden Gölü ile Turhal Kaz Gölü yine bu alt bölgedeki turizm değerlerinden bazılarını oluşturmaktadır. Bafra Hava Park Projesi, model ve örnek proje niteliğiyle ülkede ilk kez bu ölçekte uygulanacak, eko turizm ve doğa sporları tutkunlarını buluştururken, Kapıkaya Fest'in son yıllarda yükselen saygınlığından yararlanacaktır. Alt bölgenin kıyı kesimlerinin deniz-kum-güneş turizmi, yayla ve doğal değerlerinin ise yayla koridoruyla bütünleştirilmesi, turizm sektörünün diğer hedefleri arasındadır.

Şekil 59 I ve II. Alt Bölgeler ile Sanayi, Turizm, Tarım Koridorları Mekânsal Gelişme Şeması

Üçüncü alt bölge sınırları içerisinde yer alan ve çift platformlu yollar dışında kalan güzergâhlarının çift platformlu yol standardına kavuşturulması, hızlı tren projesinin yaşama geçirilmesi, talî demiryolu hatlarının yatırım programına alınması bu alt bölgenin de önemli ulaşım ve altyapı projeleri arasında yer almakta, bu yatırımların komşu bölgelerle ticaret ve ilişkilerin gelişmesine de stratejik katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

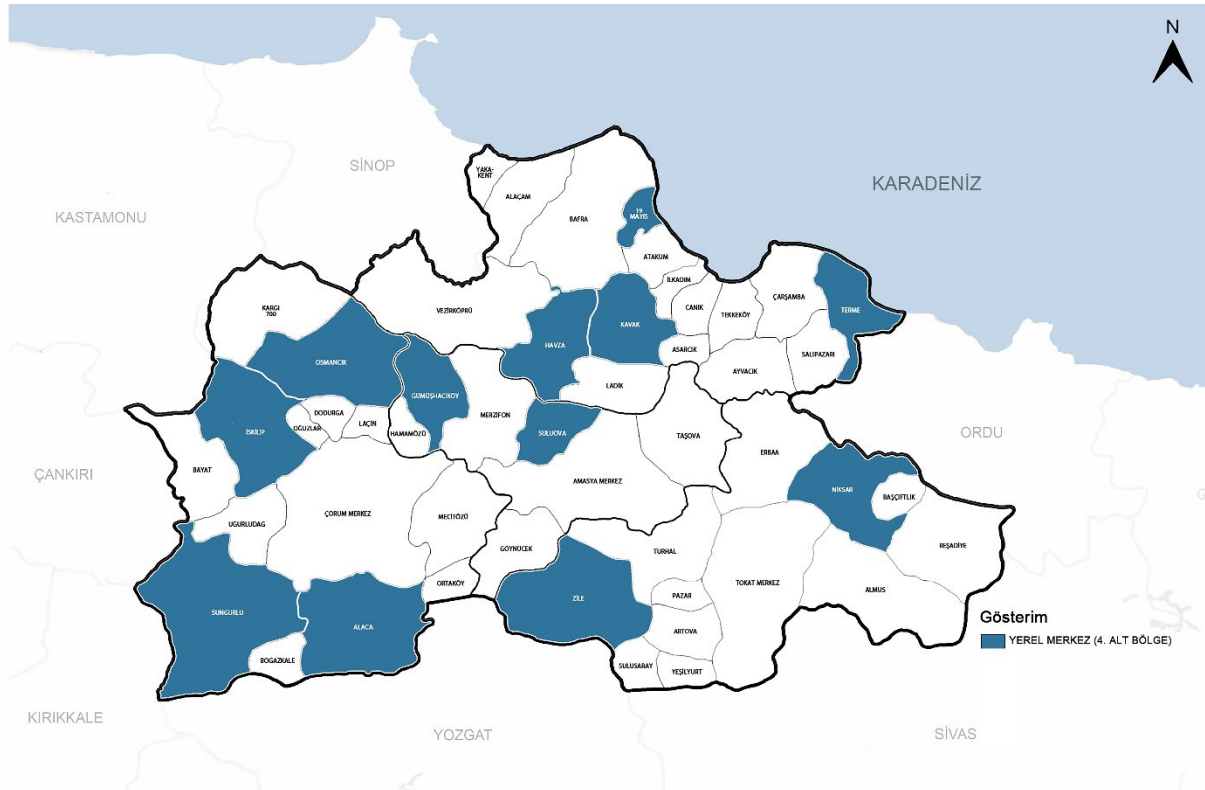
iv. IV. Alt Bölge, Yerel Merkezler

Amasya ilinden Suluova ve Gümüşhacıköy, Çorum'dan Osmancık, Sungurlu, Alaca, İskilip, Samsun'dan Kavak, 19 Mayıs, Terme, Havza, Tokat'tan ise Zile ve Niksar ilçelerinin oluşturduğu alt bölgedir. TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi çalışmasında bu alt bölgeyi oluşturan 9 ilçe geçiş yerleşimi, 3'ü de baskın kır olarak sınıflandırılmış, YER-SİS raporunda Zile, Terme, 19 Mayıs ve Havza 2A, Suluova, Niksar, Osmancık, Sungurlu, Kavak 2B, Gümüşhacıköy, Alaca ve İskilip ise 1A kademesinde gösterilmiş, SEGE 2022'de Suluova, Niksar, 19 Mayıs ve Havza 3, Merzifon 2, diğer ilçeler ise 3. gelişmişlik derecesine sahip yerleşimler arasında yer almıştır. İlk üç alt bölgeden gelişmişlik ve kentleşme düzeyi görece daha düşük, kırsal özellik ve etkilerin görüldüğü, altyapı yatırım ve projelerinin sürdüğü, sanayi yerine tarımın baskın karakter kazandığı yerleşimlerden oluşmaktadır. Grubu oluşturan ilçelerin GE'den aldıkları skorlar ve TÜİK çalışmasından elde edilen sonuçlarla uyumlu olarak yukarıdan aşağıya kırsallaşmanın baskın karakter kazanmaya başladığı, yukarıya doğru ise kentleşme ve geçiş özelliklerinin öne çıktığı söylenebilmektedir. Yukarı ve aşağıda bu grubu ayıran skorların kırılmasının net olarak izlenebilmesi bu grubun dikkat çeken özelliğidir. Kırsallaşmayla birlikte bitkisel üretim ve hayvancılık baskın nitelikler kazanmakta, grubun görece büyük ve yüksek endeks skoruna sahip yerleşimlerinde sanayi ve turizm gibi hizmetler sektörleri alt kollarının varlığı gözlenmektedir. Tarım sektörünün durağan karakteri, bünyesinde taşıdığı gizli işsizlik ve atıl istihdam olgusu ile bölgede yaşanan tarımsal istihdam kaybına paralel olarak bu grupta nüfus kayıplarının yaşandığı ve rekabetçiliğin yitirilmeğe başladığı bilinmektedir.

Dördüncü alt bölgenin 2021 yılı toplam nüfusu 496.420 kişidir. TR83 Bölgesi toplam nüfusunun yüzde 17,5'ini oluşturan bu değer 2028 yılında yüzde 3,14 azalışla 480.847'ye gerilemesi, bölge payının da

yüzde 16,5'e düşmesi beklenmektedir. 2028 yılı nüfus projeksiyonuna göre, Osmancık, 19 Mayıs ve Kavak ilçeleri dışında tüm yerleşimlerin nüfuslarında azalma beklenmekte, bu kaybın Sungurlu'da yüzde 0,30'larda kalırken, Gümüşhacıköy'de yüzde 10, İskilip'te ise yüzde 17'leri aşacağı tahmin edilmektedir. 19 Mayıs'ın, bölgenin gelişmişlik derecesi en yüksek ve çekim merkezi Atakum'la bitişik ve fiilen neredeyse birlikte olması, onun büyümesinden pay alması, Osmancık, İstanbul yolu üzerindeki konumu ve bölünmüş yol projelerinin adım adım yaşama geçirilmesiyle erişilebilirliğinin ve konumunun sağladığı avantajların pekişmesi, Kavak'ın ise Samsun Merkez (Atakum, Canik, İlkadım, Tekkeköy) ilçenin güney komşusu ve çeperinde bulunması, inşaatı uzun yıllardır süren bölünmüş yol projesinin tamamlanmasından olumlu etkilendiği görülmektedir.

Şekil 60 TR83 Bölgesi, IV. Alt Bölge, Yerel Merkezler

Üçüncü alt bölgenin yüzölçümü 11.536 km² ile TR83 Bölgesi'nin yaklaşık yüzde 31'ini oluşturmakta, Sungurlu, Zile, Osmancık, Alaca ve İskilip büyüklük bakımından bu alt bölgede öne çıkmaktadır. Terme 71.366 kişiyle bölgenin en yüksek nüfusuna sahip ilçesi iken bu ilçeyi sırasıyla, Niksar, Zile, Sungurlu ve Suluova izlemekte, bu yerleşimlerin 50 bin bandı ve üzerindeki nüfusları dikkat çekmektedir. Bölgenin en düşük nüfusa sahip ilçeleri ise Kavak, Gümüşhacıköy ve 19 Mayıs'tır. 2028 yılında Gümüşhacıköy dışındaki diğer iki ilçenin nüfuslarında büyüme, Gümüşhacıköy'ün nüfusunun ise 20 binin altına düşmesi beklenmektedir. YER-SİS raporu 2019 yılı nüfus verilerinden Terme'nin kentleşme oranı yüzde 50,8, Havza'nınki yüzde 54, 2021 ADNKS istatistiklerinden Suluova'nın yüzde 83,5, Sungurlu'nun yüzde 63,4, Osmancık'ın yüzde 70,5, Zile'nin yüzde 62,4, Niksar'ın ise yüzde 59,6 olarak yaklaşık hesaplanabilmekte, diğer ilçelerin ise toplam kent nüfusu büyüklükleri ile kırsal nitelikte buldukları anlaşılmaktadır. Alt bölgenin 2021 yılında 43 kişi/km² olan yoğunluk değeri, 2028 yılında 42 kişi/km²ye düşecek, tahmini bölge değerine oranı yüzde 55 olacaktır.

19 Mayıs dışında kalan dördüncü alt bölgeyi oluşturan tüm ilçelerde, ana yerleşkeleri merkez ilçelerde bulunan üniversitelere bağlı meslek yüksekokulları, tüm ilçelerde sanayi sitesi, Gümüşhacıköy, Alaca, Terme ve İskilip ilçeleri dışında kalan alt bölge yerleşimlerinde birer organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Ülkenin en büyükleri arasında gösterilen un, yem ve yumurta tesisleri ile ISO 500 arasında bulunan bir firma Suluova'da bulunmakta, ilçede karma organize sanayinin dışında bir de besi organize sanayi bölgesi hizmet vermektedir. IV. alt bölgede faaliyet gösteren organize sanayi bölgelerindeki sanayi alanlarının büyüklüğü 838,4 hektardır. Osmancık, Sungurlu, Havza, Kavak ve Niksar organize sanayi bölgelerinin genişletilmesi, bu ilçelerde imalat sanayi alt kollarının geliştirilmesi için gerekli iken, Terme, Çarşamba ve Ordu illerindeki üretim ile ülke fındığının yaklaşık yüzde 42'sinin değerlendirilebileceği,

zengin bir ürün gamı ve birincil tarımsal üretimin katma değeri yüksek ikincil ürünlere dönüştürülebileceği, görel rekabet erkine sahip süs bitkileri üretiminin geliştirileceği ihtisas, yine Terme ilçesine karma organize sanayi bölgelerinin kurulması, Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ve Osmancık ilçelerinde kenevir üretiminin desteklenmesi, Havza ile Gümüşhacıköy'de Kalkınma Ajansının desteğiyle yaşama geçirilecek, endüstriyel kenevir ve işleme tesisi yatırımlarının tamamlanması, Havza'da kenevirden kannabidiol (CBD) ekstraksiyonu üretimi tesisinin yaşama geçirilmesi imalat ve tarıma dayalı sanayi ile hammadde ve ara malının bölgeden temininde atılacak önemli adımları oluşturmaktadır.

Yüksek kalorifik değeri ile ülke linyit rezervlerinin en kaliteli yüzde 5'lik diliminde yer alan Suluova ilçesi, kömür üretiminin yanı sıra gıda ürünleri imalatında faaliyet gösteren ilk bindeki iki işletmeye de ev sahipliği yapmaktadır. Yeni işletilebilir rezervlerin bulunması ile Tokat ili ilçelerine dağılan bej doğal taşların yanı sıra yüzeye mostra vermiş diğer madenlerin potansiyel rezervlerinin belirlenmesi gerek bu alt bölgenin gelişmesi gerekse de bölgesel kalkınma için büyük önem taşımaktadır. Çeltik kömür ve un talı demiryolu hattı projesi bu kapsamdaki projelerin en önemlisi durumundadır.

Havza ve Niksar'da termal turizmin geliştirilmesi ile Niksar Termal Turizm Merkezi projesinin uygulanması, bir bölümü 19 Mayıs ilçesi sınırlarında kalan dünya mirası adayı Kızılırmak Deltası ve Kuş Cenneti ile Sarıgazel Tabiat Parkı, Terme Gölleri YHGS, Terme Amazon Tabiat Parkı ile plan döneminde Yeşil Yol'a bağlanacak Zinav Gölü'nün nitelikli bir ürün olarak turizme kazandırılması, bölge genelinde kuş cennetleri eko turizm ve Ornitoloji rotasının oluşturulması bu alt bölgede sektörün geliştirilmesi ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlaması beklenen diğer adımları oluşturmaktadır. Terme'deki iki mavi bayraklı plaj ile birlikte 19 Mayıs'ta kıyı turizmi olanaklarının değerlendirilmesi, Suluova, Zile, Kavak ile Havza ilçelerini kapsayacak ve Sivas'a kadar uzanacak Kurtuluş Yolu Nostaljik tren seferleri, Balıca Mağarası-Kaz Gölü-Sulugöl-Niksar eko turizm rotası, Osmancık Kızılırmak Kauçuk Bendi ve Rekrasyonel Gelişim Projesi'nin gerçekleştirilmesi, İskilip, Zile, Niksar ve Gümüşhacıköy'de kültürel mirasın korunması ve restorasyonların tamamlanması, Niksar UNESCO Dünya Mirası başvuru dosyasının hazırlanarak sürecin tamamlanması, turizm sektörünün diğer projeleri arasında sayılabilmektedir.

Niksar ve Havza ilçelerinde jeotermal seracılığın geliştirilmesi, Tokat ilindeki örtü altı yetiştiriciliğinden yaklaşık yüzde 90 pay alan Niksar ile birlikte bölgenin ülke genelindeki yerini daha da geliştirmesi, pekiştirmesi beklenmektedir. Orta Karadeniz Bölgesi'nde örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, termal kaynakların seraların işletmesinde etkin kullanımı ile görel rekabet üstünlüğünün elde edilmesi, plan döneminde bölge genelinde yaşama geçirilecek faaliyetler arasındadır. Türkiye'nin en önemli kırmızı et üretim merkezlerinden Suluova'da hayvancılık faaliyetlerinin kent merkezinden tamamen çıkarılması, tahıl, tarla bitkilerinin yanı sıra endüstriyel bitki üretimi, Terme ve Çarşamba'da fındık, bu alt bölge ile birlikte bölge genelinde yağlı tohumlar ve yem bitkileri, İskilip'te çilek, ceviz, çeltik ve tarla bitkileri, Sungurlu'da şeker pancarı, kavun, nohut, ayçiçeği ve tahıl, Alaca'da soğan, nohut, yeşil mercimek, Osmancık'ta çeltik, tahıl, kenevir ve keten üretiminin desteklenmesi, Sungurlu başta olmak üzere dördüncü alt bölge kırsalı ve Orta Karadeniz Bölgesi genelinde basınçlı sulama, toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri projelerinin yaşama geçirilmesi, meraların sürdürülebilirliğine yönelik yatırım ve projelerin gerçekleştirilmesi bölge tarımının rekabet gücü ve sürdürülebilirliği için atılması gereken adımlar arasında bulunmaktadır. Plan döneminde tamamlanacak tarımsal altyapı projeleri ile Kavak, Suluova ve bölge genelinde hayvancılığın geliştirilmesi, plan döneminin bu alandaki diğer öncelikleri arasında yer almaktadır.

Orta Karadeniz Bölgesi genelinde karayolu güzergâhlarının çift platformlu yol standardına kavuşturulması, hızlı tren projesinin yaşama geçirilmesi kentleşme ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacak altyapı projeleri ve yatırımlarının yaşama geçirilmesi dördüncü alt bölgedeki büyüme, gelişme ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak faaliyet ve projeleri oluşturmaktadır.

i. V. Alt Bölge, Öncelikli Gelişme Merkezleri

TR83 Bölgesi'ndeki elli ilçeden yirmi altısının yer aldığı alt bölgedir. Amasya ilinden Taşova, Göynücek ve Hamamözü, Samsun'dan Vezirköprü, Lâdik, Alaçam, Yakakent, Asarcık, Salıpazarı, Ayvacık, Yeşilyurt, Çorum'dan Ortaköy, Kargı, Dodurga, Boğazkale, Mecitözü, Lâçin, Oğuzlar, Bayat ve Uğurludağ ile Tokat'tan Almus, Artova, Reşadiye, Pazar, Başçıftlık ve Sulusaray ilçelerinden oluşmaktadır. TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi çalışmasında bu alt bölgeyi oluşturan ilçeler baskın kır olarak sınıflandırılmış, YER-SİS raporunda Vezirköprü 2A, Alaçam 2B, Lâdik, Almus, Taşova, Ortaköy, Kargı, Asarcık, Artova, Yeşilyurt ve Salıpazarı 1A, geriye kalan 14 ilçe ise 1B kademesinde gösterilmiş, SEGE 2022'de Alaçam, Lâdik ve Taşova 4, Başçıftlık, Sulusaray, Bayat ve Uğurludağ 6, geriye kalan 19 ilçe ise 5. gelişmişlik derecesine sahip yerleşimler arasında yer almıştır.

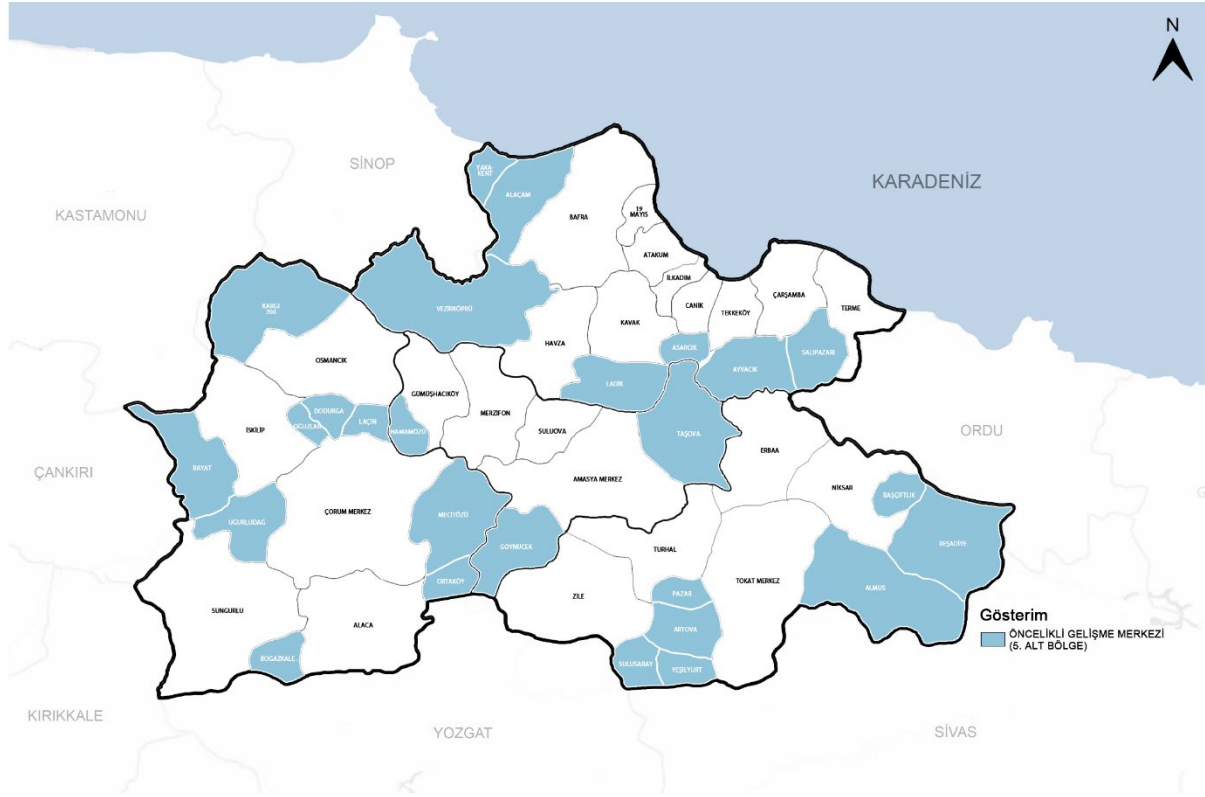
Beşinci alt bölge, baskın kırsal özelliklere sahip yerleşimlerden oluşmakta, diğer alt bölgelerden gelişmişlik ve kentleşme düzeyi daha düşük, altyapı yatırım ve projelerinin sürdüğü, tarım sektörünün birincil geçim kaynağı olduğu ilçelerden oluşmaktadır. Grubu oluşturan ilçelerin gelişmişlik endeksinden aldıkları skorlar ile dördüncü alt bölge değerleri arasında büyük farklılıkların bulunduğu gözlenmekte, yukarıdan aşağıya kırsal niteliklerin arttığı anlaşılmaktadır. Dördüncü bölgede olduğu gibi, kırsallaşmayla birlikte bitkisel üretim ve hayvancılık baskın nitelikler kazanırken, Hitit Koridoru dışında, yerleşimler büyüdükçe, gelir kalemlerinin çeşitlendiği ve sanayi ile turizm gibi hizmet sektörü alt kollarının gün yüzüne çıktığı gözlenmektedir. TR83 Bölgesi kırsalında ülke genelinden daha yüksek oranlarda tarım sektörünün başlıca gelir kaynağı olduğu bilinmekte, bu sektörde rekabet gücünün kazanılması ve sürdürülebilirliğin yanı sıra, gelir çeşitliliği yaratılmasının, diğer iş kollarının geliştirilmesinin, yaşam kalitesinin yükseltilmesini sağlayacak yatırımların gerçekleştirilmesinin stratejik önem taşıdığı kabul edilmektedir. Kırdan göçün önlenmesinin yanı sıra büyüme, gelişme ve bölgesel kalkınmanın ancak bu yolla elde edileceği bölgedeki aktörler tarafından dile getirilmekte, çok yönlü ve sektörlü projeler geliştirilmeye devam etmektedir.

Beşinci alt bölgenin 2021 yılı toplam nüfusu 393.468 kişidir. TR83 Bölgesi toplam nüfusunun yüzde 13,9'unu oluşturan bu değer 2028 yılında yüzde 5,45 azalışla 371.987'ye gerilemesi, bölgenin payının da yüzde 12,75'e düşmesi beklenmektedir. 2028 yılı nüfus projeksiyonuna göre, bu gruptaki ilçelerden yalnızca Başçıftlık'ın nüfusunda artış beklenmekte, nüfustaki azalışın Uğurludağ'da yüzde 35'leri bulacağı, Sulusaray'da ise bu oranın yüzde 1'lere kadar düşeceği tahmin edilmektedir.

Beşinci alt bölgenin yüzölçümü 13.587 km² ile TR83 Bölgesi'nin yaklaşık yüzde 36'sını oluşturmakta, Vezirköprü, Kargı ve Almus büyüklük bakımından bu alt bölgede öne çıkarken, Oğuzlar, Lâçin, Asarcık ve Boğazkale, yaklaşık 250km² ve altında kalan alanları ile dikkat çekmektedir. Vezirköprü gerek yüzölçümü gerekse de nüfusu ile bu alt bölgenin en büyük ilçesidir. Vezirköprü'yü, Reşadiye, Taşova, Alaçam ve Almus izlerken, bu ilçelerin nüfuslarının 20 binin üzerinde olduğu bilinmektedir. YER-SİS raporu 2019 yılı nüfus verilerinden Vezirköprü'nün kentleşme oranı yüzde 38,3 olarak yaklaşık hesaplanabilmekte, diğer ilçelerin merkez nüfuslarının 20 binin altında kaldığı görülmektedir. Vezirköprü, 2021 yılı nüfusuna göre Orta Karadeniz Bölgesi'nin 10. büyük ilçesidir. 92 bin düzeyinde bulunan nüfusunun yüzde 11,55'lik kayıpla 2028 yılında 80 binlere gerilemesi ve en yüksek nüfus kaybeden yerleşimlerden birisi olması beklenmektedir.

Alaçam, Almus, Taşova, Vezirköprü, Artova, Reşadiye ve Pazar ilçelerinde ana yerleşkeleri merkez ilçelerde bulunan üniversitelere bağlı meslek yüksekokulları, Taşova ilçesinde de halen altyapı inşaatları devam eden bir organize sanayi bölgesi bulunmakta, Hamamözü, Dodurga, Lâçin, Ayvacık, Salıpazarı, Yakakent, Almus, Artova, Başçıftlık ve Pazar ilçeleri dışındaki alt bölge yerleşimlerinde sanayi siteleri hizmet vermeyi sürdürmektedir. Vezirköprü'de kurulması onaylanmış organize sanayi bölgesinin bir an önce yaşama geçirilerek, görece rekabet avantajına sahip ve ISO Listesi'ne sektörden bir firma kazandırmış olan orman ürünleri imalatının önünün açılması, Vezirköprü'ye besi organize sanayi bölgelerinin kurulması, Taşova organize sanayi bölgesinin faaliyete geçirilmesi, Dodurga'da kömür üretiminin alt bölge genelinde maden üretiminin desteklenmesi, sanayi sitesi bulunmayan ilçelere sanayi sitelerinin kazandırılmasıyla, sektöre hizmet verecek alanların artırılarak bölgede geliştirilmesinin desteklenmesi, gelirlerin çeşitlendirilmesi bakımından stratejik önem taşımakta, yerel ve bölgesel kalkınmanın vazgeçilmez zorunluluklarından birisini oluşturmaktadır.

Şekil 61 TR83 Bölgesi, V. Alt Bölge, Öncelikli Gelişme Merkezleri

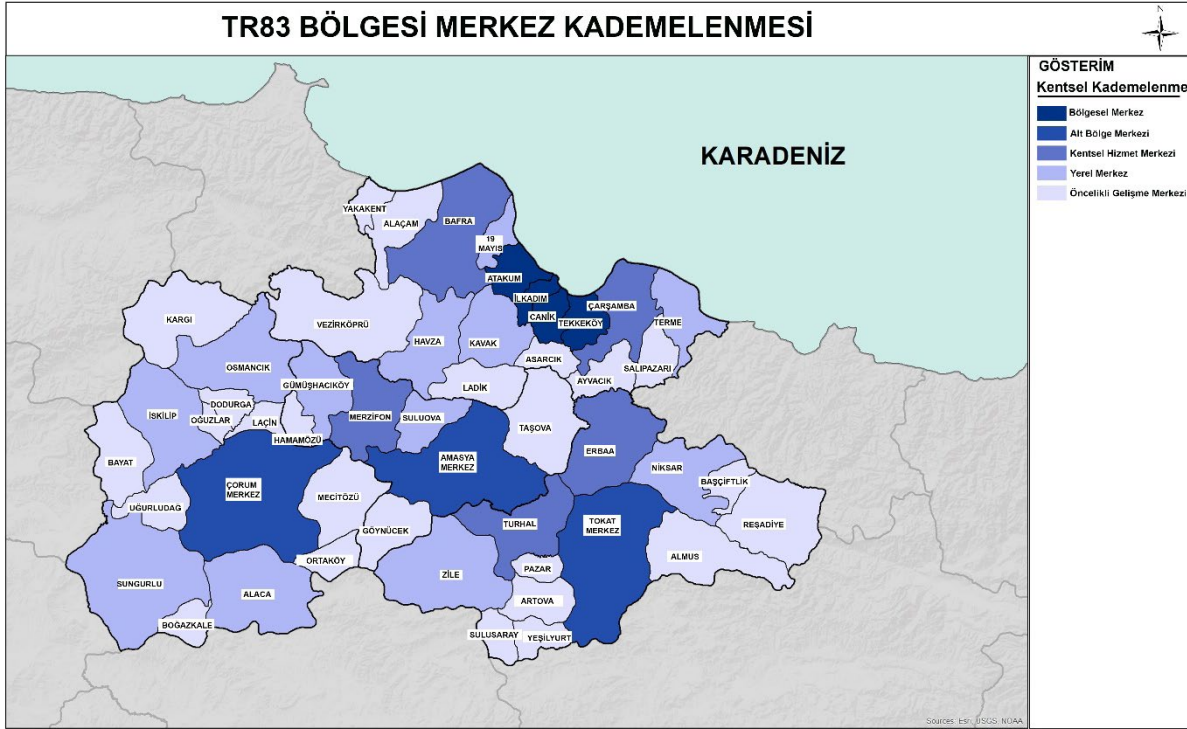
Lâdik ve Hamamözü ilçelerinde bölgesel düzeyde hizmet veren kaplıcaların termal turizme kazandırılması, Göynücek'te bulunan ve bugüne kadar değerlendirilemeyen jeotermal kaynakların Lâdik ve Hamamözü'ndekilerle birlikte örtü altı tarımında kullanılmasının teşvik edilmesi, Başçiftlik kayak tesisleri ve Lâdik-Amasya'da bulunan Akdağ Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin (KTKGB) kış turizmine nitelikli birer ürün olarak kazandırılmaları gerek bölge turizmi gerekse de kalkınma için öncelikler arasında yer almaktadır. Şahinkaya Kanyonu ve Vezirsuyu Tabiat Parkları, Vezirköprü Turizm Merkezi, Ayvacık KTKGB, Kargı Köşdağ YHGS, Kargı Aksu Tabiat Parkı, Taşova Borabay Gölü Tabiat Parkı, Almus Baraj Gölü, Suat ve Hasan Uğurlu Barajları, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı eko turizm rotaları içerisinde yer alan Düden Gölü, Yeşil Yol'la buluşturulması planlanan ve tabiat parkı statüsüyle koruma altında bulunan Zinav Gölü, UNESCO Dünya Mirası adayı Ballica Mağarası Tabiat Parkı, gerek bu alt bölgenin gerekse de bölgenin eko turizm ve doğal değerleri arasında yer almakta, bu değerleri birleştirecek rota ve koridorların altyapılarının oluşturulması, planın hedefleri arasında bulunmaktadır. Bölgedeki tek dünya mirası ve Boğazköy-Alacahöyük Millî Parkı'nın da bir parçası olan Hattuşa'ya konfor ve nitelikli bir erişimin sağlanması, Hitit Koridoru (Çorum, Alaca, Ortaköy, Boğazkale, Yozgat) kültür rotasının altyapı eksikliklerinin tamamlanması ile Kapadokya tur organizasyonlarıyla buluşturulması için gerekli çift platformlu yol inşaatlarının planlanması, Nerik (Vezirköprü/Oymaağaç) kazılarının desteklenmesi ve ziyarete açılması, Sebastapolis'in (Sulusaray) ve Hitit Koridoru'nun tanıtılması, yayaların Ordu ve Doğu Karadeniz Yayla Koridoru ile bütünleştirilmesi, Çorum-Burunköy-Kalehisar-Alacahöyük-Boğazkale-Ortaköy (Şapınuva) Hitit Yolu'nun doğa yürüyüşü ve trekking rotası olarak düzenlenmesi, diğer eko turizm odak rota ve koridorlarında kamp, karavan turizminin, Yakakent ve Alaçam'da kıyı turizminin geliştirilmesi, bölgedeki tüm değerler ve mirasın koruma kullanma dengesi içerisinde değerlendirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması bölge ve alt bölgede turizm sektörünün geliştirilmesi kapsamındaki diğer adımları oluşturmaktadır.

Beşinci bölgede baskın karakter taşıyan ve birincil gelir kaynağı durumundaki tarım sektöründe rekabet gücünü yükseltecek toplulaştırma, basınçlı sulama, tarla içi geliştirme hizmetleri projelerinin yaşama geçirilmesi, Vezirköprü, Boğazkale, Pazar, Mecitözü, Ortaköy, Bayat ve Uğurludağ'da hayvancılığın geliştirilmesi, Alaçam ve Taşova'da bahçe bitkileri, Hamamözü'nde kenevir, soğan, endüstriyel bitkiler, Salıpazarı'nda kestane ve bahçe bitkileri, Ayvacık'ta fındık, Vezirköprü'de kenevir, Oğuzlar'da ceviz, Mecitözü, Bayat, Ortaköy ve Uğurludağ'da tahıl, ayçiçeği, bakliyat ve diğer tarla bitkileri, Boğazkale'de tahıl ve şeker pancarı, Laçın ve Artova'da tahıl, Dodurga'da

kapari, çeltik, ayva, tıbbî ve aromatik bitkiler, Kargı'da Çeltik ve örtü altı tarımı olmak üzere bölge genelinde yem, yağlı tohumlar ve tahıl üretiminin desteklenmesi gerekmektedir.

Boğazkale bağlantıları olmak üzere karayolu güzergâhlarının çift platformlu yol standardına kavuşturulması, tüm ilçe merkezi ve bağlı birimlerinde kentleşme ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacak altyapı projeleri ve yatırımlarının yaşama geçirilmesi altıncı alt bölgedeki büyüme, gelişme ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak diğer faaliyet ve projeleri oluşturmaktadır. EK- 3'te ayrıntıları verilmiş olan gelişmişlik endeksinden elde edilen mekânsal kademelenme haritası Şekil 62'de verilmiştir.

Şekil 62 TR83 Bölgesi Alt Bölgeler ve Mekânsal Kademelenme, 2022

b. Mekânsal Gelişme, Kademelenme ve Gelişim Şemaları

TR83 Bölgesi'nin; hem yerleşim sayısı ve büyüklüğü hem de BGUS, SEGE, YER-SİS ve TÜİK İlçe Düzeyi Kentleşme Derecesi gibi ulusal politika belgeleri, stratejileri ve araştırmaları ile bölgesel analiz ve çalışmalarda ortaya çıkan çok farklı gelişmişlik düzeylerinden oluşan geniş bir yelpazeye hizmet vermesi gerekmektedir. Ulusal politika belgeleri ile Kalkınma Ajanslarının kuruluş amaçlarında da altı çizildiği gibi, bölge içi gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılarak az gelişmiş yerleşimlerin gelişmiş olana doğru yakınsaması ve ülke içindeki gelişmişlik farklarının giderilerek küresel düzeyde rekabet erkinin kazanılması bir zorunluluktur. Nitekim, kamu kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla ortaya çıkarılan ve katılımçılık, şeffaflık, hesap verebilirlik, danışma, ortak karar alma, ulusal politikalara ve gelişmelere uyum ile tamamlayıcılık ilkeleri doğrultusunda belirlenen vizyon tümcesinde de bu gerçeklik bir kez daha vurgulanmıştır. Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılının bu ilk planında Orta Karadeniz Bölgesi; ulusal kalkınma ve rekabet edebilirliğe en yüksek katkısı, sürdürülebilir ve rekabetçi bir büyüme ile sağlamayı hedeflemiş; belirlediği vizyonun ışığında bu hedefe ulaşırken, tüm kaynak ve potansiyellerini etkin ve verimli seferber etmenin yanı sıra, varlıklarından haz duyulacak zenginlik ve mirasını koruma kullanma dengesi içerisinde değerlendirmeyi, altyapı eksikliklerini en alt gelişmişlik düzeyinden başlayarak tamamlamayı, bir yandan dünyadaki gelişmelere uygun olarak küresel bütünleşme ve bu bütünleşmenin gerektirdiği rekabetçi bir üretim yapısını, diğer yandan da yakınsama ve yaşam kalitesinin yükseltilmesini amaçlamıştır.

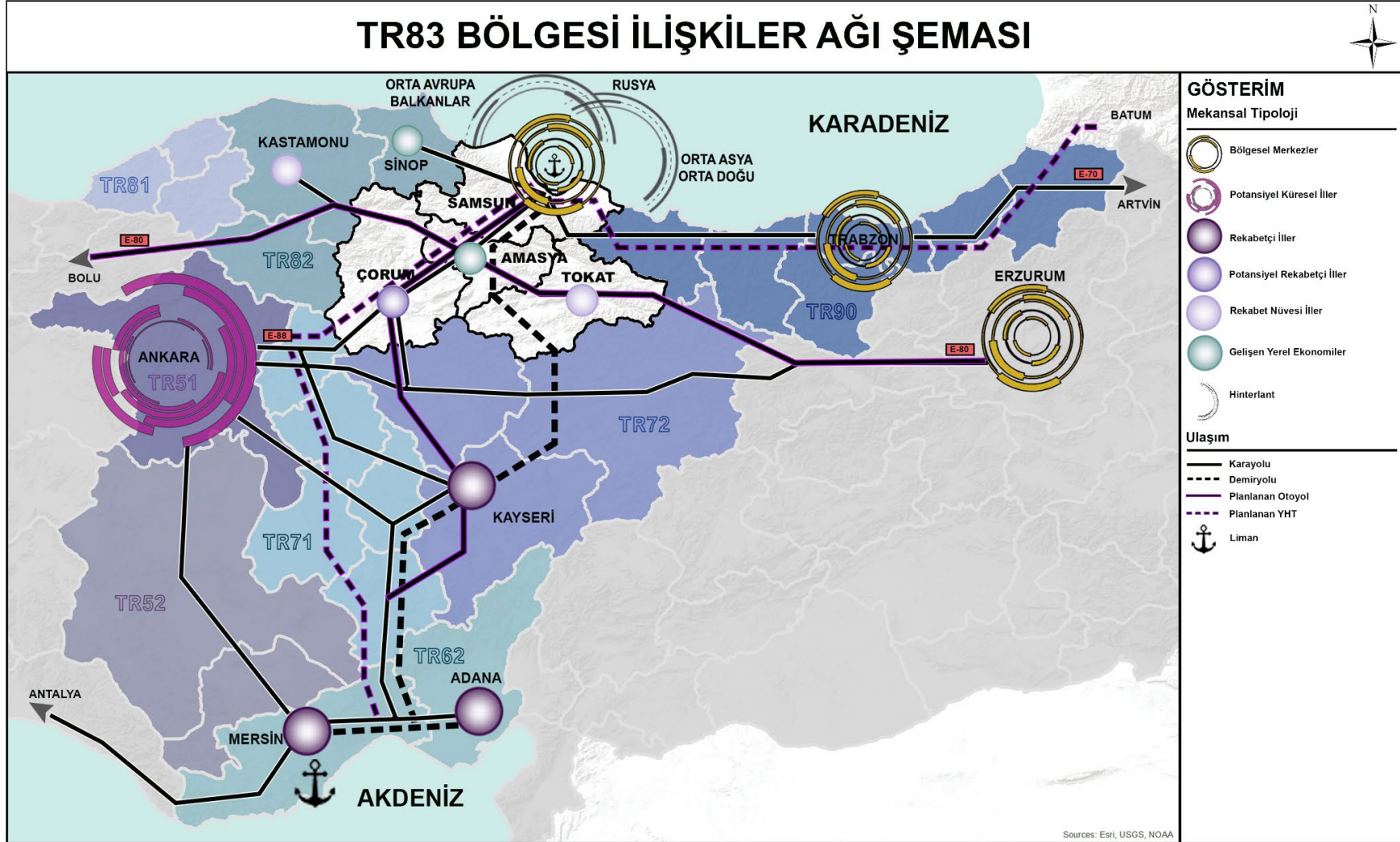
BGUS başta olmak üzere ulusal kalkınma planları ve politika belgelerinin bölge için belirlediği misyonlarla, küresel ve ulusal düzeyde yaşanan değişim ve gelecek senaryoları, mevcut konjonktür ve iktisadî gerekler gibi makro ve nesnel koşulların yanı sıra güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve kısıtlar, beklentiler, Bölgenin mevcut durumu, ekonomik yapısını etkileyen potansiyelleri, tedarik zincirlerindeki yeri, üretebilme yeteneği, insan kaynağı, ileri ve geri bağlantıları, hammadde ya da kaynak temini, göreceli avantaj ya da dezavantajları, öne çıkan sektörleri, gelişmesi arzulanan iş kolları, istihdam, enerji ve diğer altyapı gibi öznel koşulları, planlama bilimi ve ilgili disiplinlerin gerekleri ile birlikte değerlendirilmiş, birçok veri ve göstergeyi esas alan araştırmaları birleştiren bir yöntemle görece benzer özelliklere sahip ilçelerden oluşan alt bölgeler oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında belirlenen beş alt bölgenin özellikleri, birbirleriyle ilişkileri, vizyon hedefine sağlayabilecekleri katkı düzeyleri açıklanmış, yapılması gerekenler ve müdahaleler program, proje ve tedbirler düzeyinde özetlenmiştir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Şekil 63 TR83 Bölgesi Bölgesel İlişkileri, Bölgesel Gelişme ve Küresel Bütünleşme Şeması

Tarihi boyunca kıyı Karadeniz ile Anadolu'nun iç bölgeleri arasında bir geçit, yol ağlarının bulunduğu bir kavşak olan TR83 Bölgesi; büyük ovaları, bereketli toprakları ve akarsuları, görece kolay savunulabilen kentleri ile dünya tarihine yön veren uygarlıklara ev sahipliği yapmış, önemli idarî merkezleriyle adını duyurmuştur. Ev sahipliği yaptığı uygarlıklardan günümüze taşıdığı kültür miras ile doğal zenginliklerinin yanı sıra, kalkınma planları ile politika belgelerinde de vurgulanan, "ulusal ve uluslararası ulaşım ağları üzerindeki bir merkez olma" konumunu da halen korumaktadır. BGUS belgesi ve tipolojisiyle de uyumlu olarak bölge, gerek ticarî ilişkiler ve koridoru, kültürel ve ulaşım ağlarıyla kıyı Karadeniz, İstanbul ve Karadeniz Çanağı ile gerekse de Sivas üzerinden Kayseri, Ankara, Orta, Doğu ve Güney Doğu Anadolu ile ilişkilerini sürdürmektedir. Demiryolu bağlantısına sahip Karadeniz Bölgesi'nin tek limanı ile enerji projelerine de ev sahipliği yapan Orta Karadeniz Bölgesi'nin; kombine taşımacılığa olanak sağlayan altyapısı ve yolları, planda da altı çizilen ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, farklı iklim türlerinin bahşettiği tarımsal ürün çeşitliliği ve zenginliğinin rekabetçi, sürdürülebilir üretim yapısıyla bütünleştirilerek geliştirilmesiyle birlikte, bölgesel ve ulusal kalkınma ile ekonomik büyümeye daha fazla katkı sağlaması beklenmektedir. Şekil 63'te TR83 Bölgesi'nin bölgesel ilişkiler yumağı, gelişme ve küresel bütünleşme şemasında bir arada verilmiştir.

Bölgede rekabetçi ve sürdürülebilir bir üretim yapısı inşa ederek ulusal düzeydeki merkezlerden itibaren küresel bütünleşmeye katkı sağlayacak, büyümenin ve rekabet edebilirliğin odağı olması beklenen yerleşimler, I ve II. alt bölge ilçeleridir. III. Alt bölge, ilk iki bölgenin tamamlayıcısı ve üretim yapısının yadsınamaz bir bileşeni olması niteliğiyle bu gelişme odağı yerleşimlerin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Nitekim imalat sanayinin bazı kollarında yakalanan başarı, bu üç alt bölgenin yanı sıra bölge genelindeki ekonomik yapı ve sosyoekonomik yaşamı da etkilemiş, gelişen üretim yeteneği ve sanayi kültürünün yanı sıra Bölgede görece rekabet üstünlüğü ve yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Birinciden başlayarak bu üç alt bölgede yüksek katma değer ve teknoloji, rekabet erkine sahip üretim yapısının inşa edilmesi, yeşil dönüşüm ve sanayi 4.0 ekseninde yatırımların tamamlanması; bu bölgelerdeki işletmelerin ileri ve geri bağlantılarına, Bölge genelindeki büyüme ve rekabet gücüne katkı sağlayacak, yakınsamayı tetikleyecek diğer alt alanlardaki sanayi ve üretime dayalı sektörlerin de geliştirilmesi gerekmektedir. Şekil 64'te kökleri 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanunu'na kadar uzanan, 2012 tarihli Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar hükümlerindeki "bölgesel teşvik" enstrümanı ile sınırları net olarak çizilen düzenlemelerle ivmelenen Bölge sanayiindeki -özellikle de imalat sanayi ve alt kollarındaki- atılım, tarihî gelişim çizgisi, reel büyüme odakları ve hinterlandıyla birlikte dikkat çekici bir şekilde izlenebilmektedir. Samsun Merkez ilçeyi, bölgeyi kesen ulaşım ağlarının kavşak noktasında yer alan ve imalat sanayiindeki büyüme ile göz dolduran Merzifon ve İstanbul Yolu üzerinde bulunan organize sanayi bölgesi ile birleştiren sanayi koridoru, bu ilçenin hinterlandı durumundaki Suluova, Gümüşhacıköy, Havza, Osmancık ile Çorum'daki köklü sanayi kültürü ile güçlenmekte, orta-orta düşük imalat sanayi kollarındaki yığılma ve yoğunlaşma ile dikkat çeken Amasya Merkez, Tokat ili ve ilçeleri ile tamamlanmaktadır. Rekabet erkine sahip, tedarik zincirlerindeki ileri ve geri bağlantılarını güçlendirmiş, katma değeri yüksek yeşil dönüşüm sürecini başarıyla yaşama geçirmiş bölge sanayiiyle sürdürülebilir büyüme ve kalkınma beklentisi planın da ana hedefleri arasındadır.

Bölgenin köklü bir geçmişe sahip olmasını sağlayan etkenlerin başında gelen ve özellikle bitkisel üretimde kendisini gösteren tarımsal zenginliği, bu sektörün baskın karakteri, durağan yapısı, gizli işsizlik ve atıl istihdam gibi yapısal sorunlarının etkilerinin görece daha yüksek olduğu dört ve beşinci alt bölgelerde; büyüme ve gelişme ile yakınsamaya, yaşam kalitesinin yükseltilerek daha yaşanabilir şehirlerin oluşturulmasına ve göçün önlenmesine katkı sağlayacak altyapı yatırımlarının tamamlanması hedeflenmektedir. Tarımda rekabetçiliğin yükseltilmesi ile gelirlerin çeşitlendirilmesine yönelik sanayi ve hizmet sektörleri alt kollarının, ulaşım ve lojistik altyapısının Bölge genelinde iyileştirilmesi ile komşu bölgelerle ilişkilerin ve ticaretin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

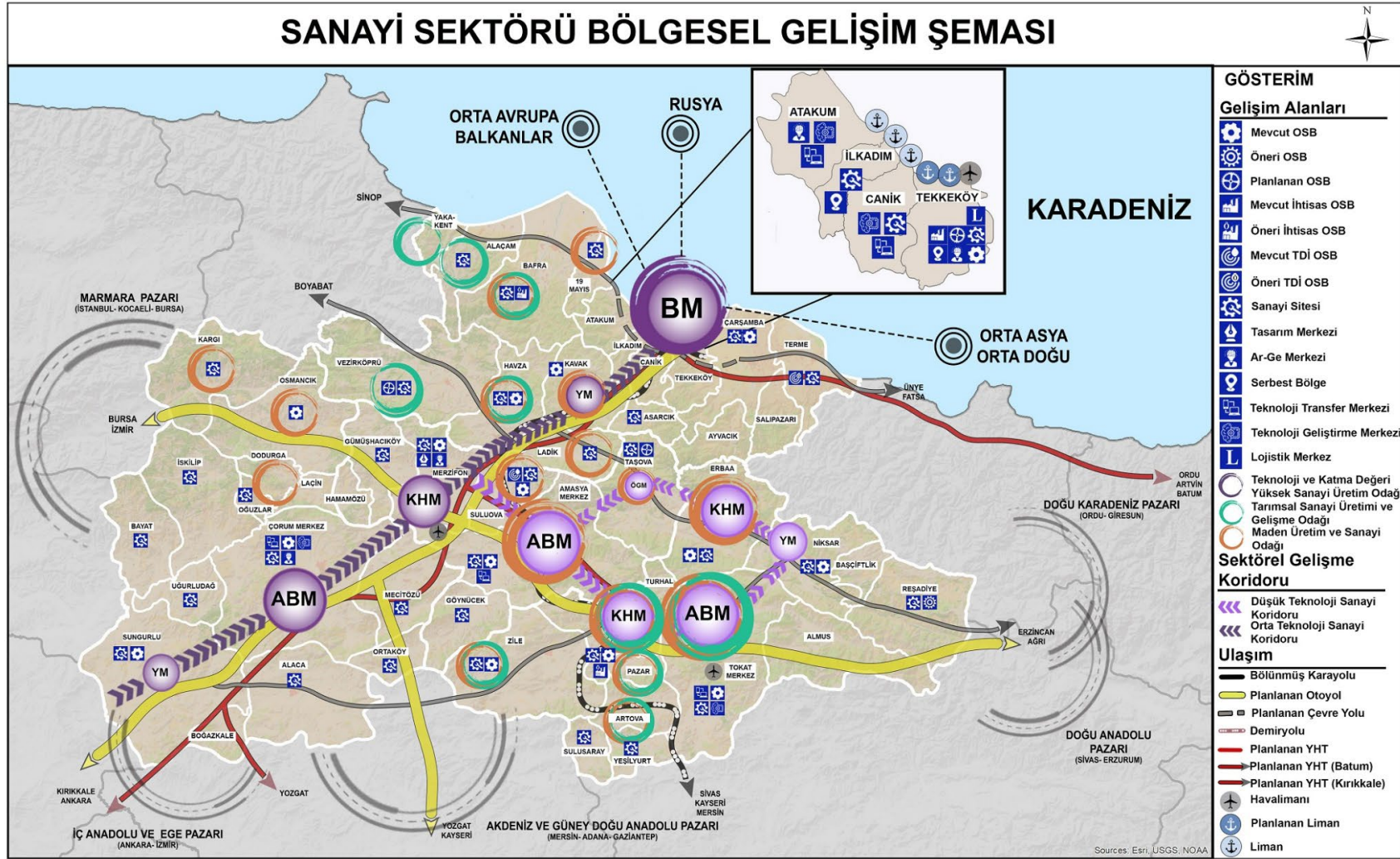

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

TR83 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI

Şekil 64 TR83 Bölgesi, Sanayi Sektörü Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

Bereketli büyük ovaları ve iklim türlerinin beraberinde getirdiği ürün çeşitliliği ve altyapı projeleri ile birlikte bölgede bin yıllardır devam eden tarımsal faaliyetlerin ve sektörün sürdürülebilir kalkınmayı yakalaması hedeflenmekte, gerek göçün önlenmesi, kırsal gelirlerin artırılması gerekse de hammaddeye dayalı sanayi ile birlikte imalat sanayi kollarına göreli rekabet avantajı yaratılması beklenmektedir. Sosyoekonomik yaşamın başatı durumundaki tarım sektörünün tüm bileşenleriyle birlikte, yüksek teknolojiye dayanan, dünya pazarlarının gerektirdiği standartlara uygun üretim yapan bir ekonomiye doğru dönüşümünü gerçekleştirecek, ürün ve hedef pazarların çeşitlendirilmesine yönelik bahçe, endüstriyel, süs, yem bitkileri, girdileri azaltan verimliliği yüksek jeotermal seracılık ya da ürün gamı ve göreli rekabet erkine sahip örtü altı tarımı gibi uygulama ve stratejilerle her ilçe ve bölge geneline dağılan ovalara uygun ürün desenleriyle uyumlu gelişme odakları belirlenmiş, Şekil 65'te bir arada sunulmuştur. Tokat ili tarımsal üretim odağı olma konumuyla birlikte en yüksek ve çeşitlilikte üretim gerçekleştiren merkez konumundadır.

Tarımsal zenginlik ve önemli yolların kavşak noktasında yer almanın getirdiği köklü tarih ve zengin kültürel mirasın yanı sıra Bölgenin dört bir yanına dağılan doğal zenginlik, değer ve miras; Bölgenin yaşam kalitesinin en önemli bileşeni ve turizm potansiyelidir. Eko turizm ve kültür turizmi başta olmak üzere sahip olunan potansiyele uygun turizm türlerinin geliştirilmesi ve bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturularak uluslararası bir varış noktası ile çekim merkezine dönüştürülmesi hedeflenmekte ve tüm alt bölgelerdeki yerleşimlerin bu hedefe katkı sağlaması beklenmektedir.

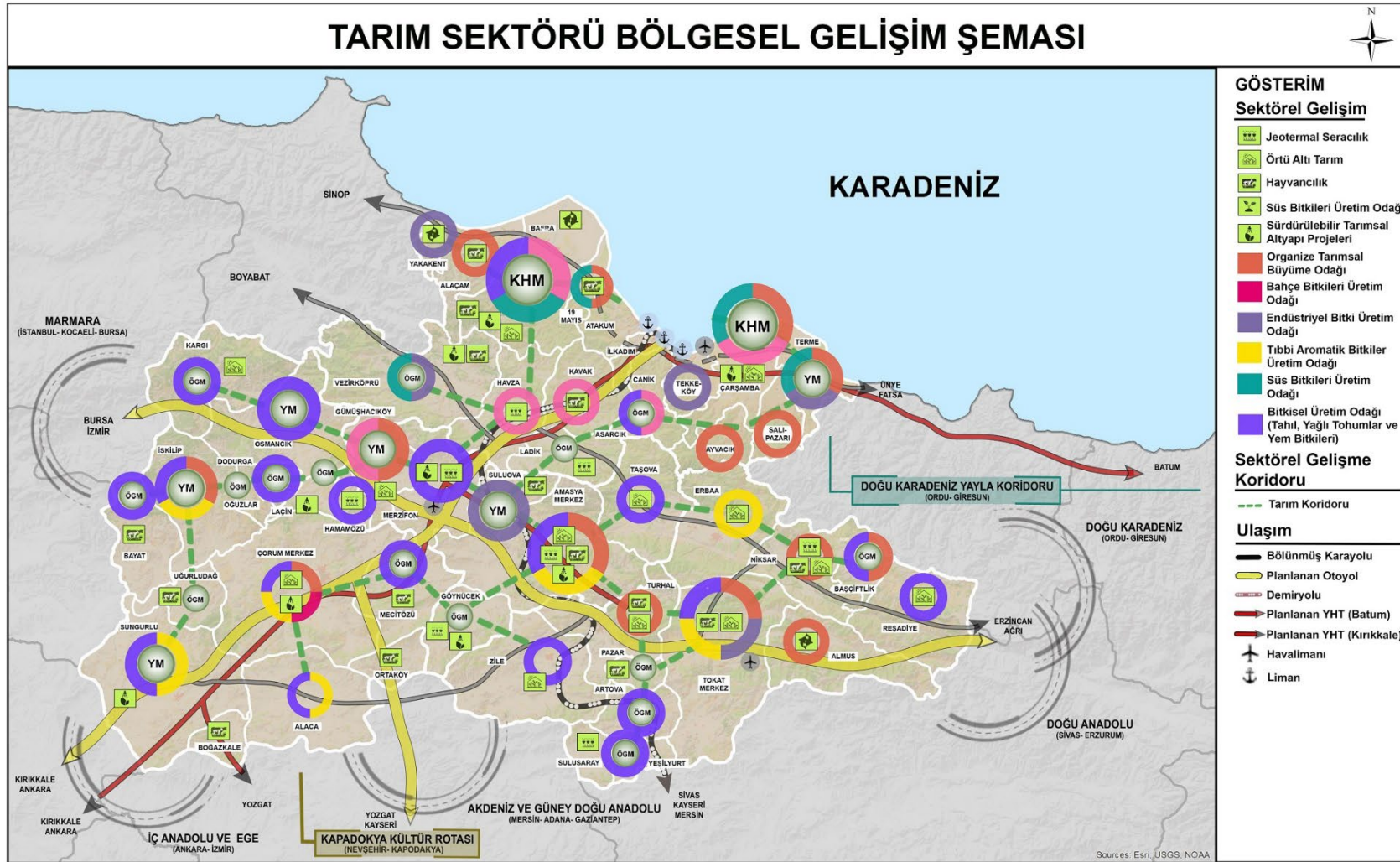
Bölgede eko ve kültür turizmine dayalı bütünleşik Orta Karadeniz destinasyonunun alternatif ve niş turizm türlerinin geliştirilmesiyle farklı hedef kitleler ile organizasyonlara hitap edilmesinin yanı sıra faaliyet çeşitliliği yaratılarak ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılması hedeflenmekte, ulusal stratejik plan ve politika belgelerinde de vurgulanan Doğu Karadeniz Yayla Koridoru, Sinop ve Ordu ile birlikte kıyı turizmi olanaklarının değerlendirilmesi, profesyonel turizm organizatörleri ve acenteleri tarafından başlatılan ve bölge kültürel mirasının Kastamonu ve Safranbolu ile buluşturan kültür rotasının geliştirilmesi, ulusal politika belgelerinde yer alan 9 kültür turizm gelişim bölgesinden birisi durumundaki Hitit Koridoru'nun Yozgat ve ülkemizin en önemli varış noktalarından birisi olan Kapadokya Kültür Rotası ile buluşturularak ülkede sektörün geliştirilmesi ile bölgesel kalkınmaya stratejik katkı sağlanması beklenmektedir. Bölgenin kültür ve doğal zenginliklerine ev sahipliği yapan eko turizm rotaları ile diğer değerlerini ve turizm türlerini gösteren, proje ve yatırımlarla geliştirilmesi öngörülen koridor ve rotalar Şekil 66'daki turizm sektörü bölgesel gelişme şemasında bir arada verilmiştir.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Şekil 65 TR83 Bölgesi, Tarım Sektörü, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

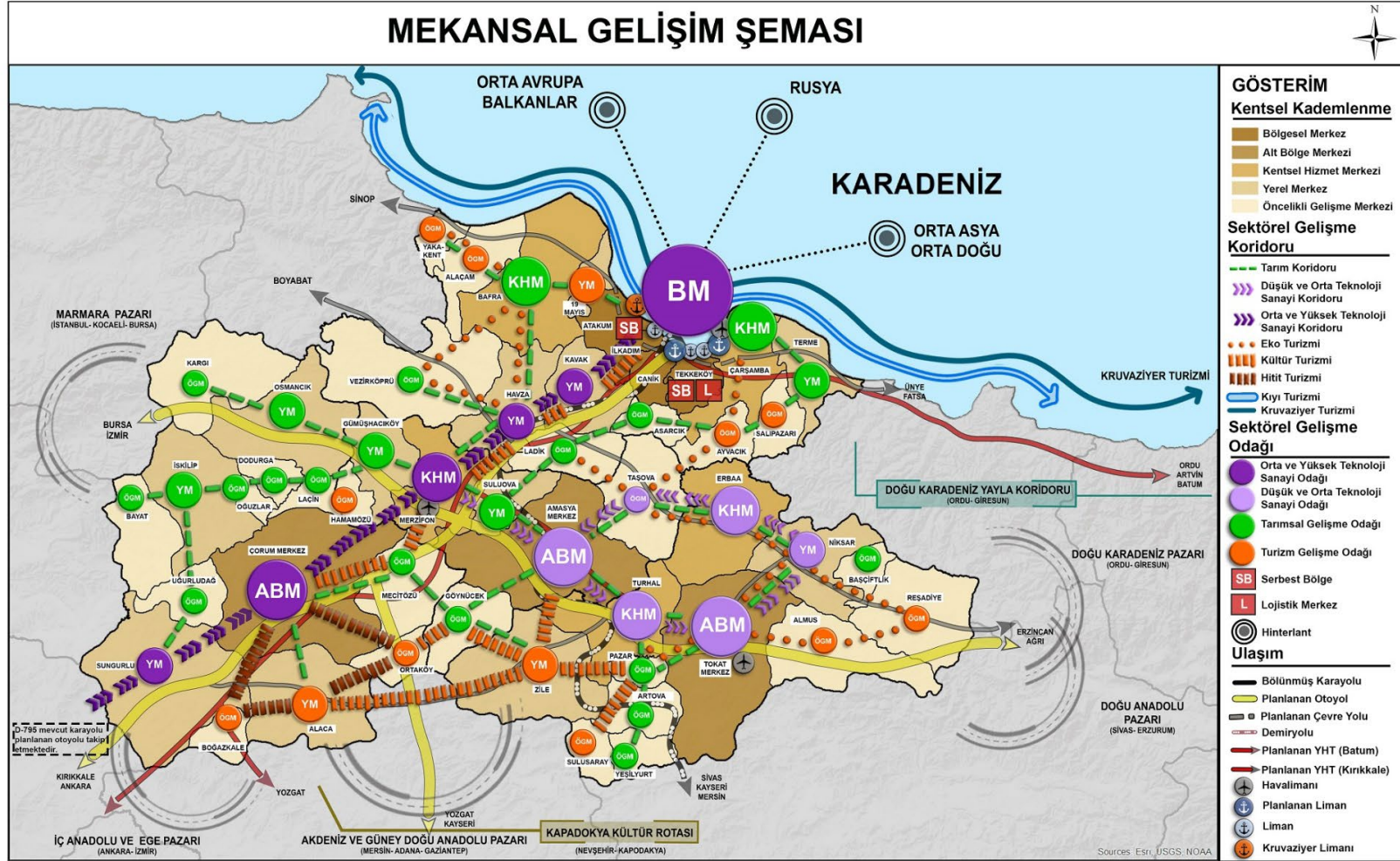
Şekil 66 TR83 Bölgesi, Turizm Sektörü, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

Bu kabuller ışığında, tüm ilçelerin yetenekleri, kapasiteleri, potansiyelleri, mevcut durumları, kendilerini konumlandıkları yer ve beklentileri ile bölgesel kalkınma ve gelişme, vizyon hedefi, ulusal kalkınma ve küresel bütünleşmeye katkı sağlamak üzere; tarım, sanayi ve turizm eksenlerinde mekânsal gelişme şemaları oluşturulmuş, ulaşım müdahale alanı başta olmak üzere mevcut ve planlanan altyapı ile sentezleri elde edilmiştir.

Üretim ve ekonomik yapıdan sektörlere, yaşamın her alanında rekabetçi, büyüme ve gelişmenin gerektirdiği dönüşüm ve değişime açık, mutlu ve müreffeh insan kaynağı, afetlere dirençli toplum ve altyapısı, varlık ve potansiyelleri birbirini tamamlayarak anlamlı bir bütünlük oluşturan, kaynaklarını dünya dostu ve verimli kullanan, zenginlik ve değerlerini, geleceğe aktaracağı mirasını sürdürülebilir değerlendirerek ulusal kalkınmaya en yüksek katkıyı sunmak hedefindeki TR83 Bölgesi'nde arzulanan bu hedefe erişilmesini, sağlayacak büyüme ve gelişme odakları I ve II. Alt bölge yerleşimleri, bölgesel merkez ile alt bölge merkezlerini oluşturan ilçelerdir. Görece gelişmişlik düzeyi ve kentleşme oranları yüksek III. Bölge ilçelerinin özellikle rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirliğe stratejik katkı sağlaması planlanmakta, IV ve V. Alt bölgelerde gelişme, kentleşme ve büyüme uyarılarak üst kademelerdeki yerleşimlere yakınsama ile gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır. Özellikle tarım ve hammadde kaynağına sahip olmasıyla belirli üretim kollarında mutlak rekabet üstünlüğü bulunan bu alt bölgelerde tarımsal üretimin, eko turizmin, maden potansiyelinin yanı sıra yaşam kalitesi ve altyapısının iyileştirilmesi kritik önem taşımakta, bölge genelinde sanayi sektöründeki atılıma, sanayileşme ile büyümeye destek sağlaması beklenmektedir. Şekil 67'de yer alan şemada her ilçe için belirlenen gelişme odağı ve sektörü verilmiş, bölgenin de coğrafi merkezi durumundaki Amasya-Çorum-Tokat üçgeni ile Merzifon gelişme ve büyüme odağının alt alanlarıyla birlikte Samsun bölgesel merkezle bütünleştirilmesi hedeflenmiştir. Bölgenin tarihsel misyonuna uygun olarak kıyı Karadeniz ve Anadolu'nun iç kısımlarıyla ilişkileri ve bağlantılarının altyapı yatırımlarından başlayarak iyileştirilmesi, erişilebilirliğinin artırılması, ulusal merkezlerle bağlarının güçlendirilerek küresel bütünleşmeye katılımı planın öncelikleri arasındadır.

Şekil 67 TR83 Bölgesi, Bölgesel Gelişme Şeması, 2022

c. Tedbirlerin Uygulanacağı Alt Bölge ve Yerleşimler

Tablo 78 Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	1.1.1. Kentsel ve kırsal alanlarda ulaşım bağlantıları güçlendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.1.2. Bölge illerindeki çift platformlu devlet ve il yolları çalışmaları tamamlanacaktır.		Amasya Merkez	Turhal	Havza, Zile, Gümüşhacıköy, Lâdik, Suluova, Niksar, Alaca, İskilip	Vezirköprü, Göynücek, Taşova, Almus, Pazar, Başçiftlik, Ortaköy, Dodurga, Kargı, Bayat, Lâçin, Boğazkale
	1.1.3. Turizm destinasyonlarının ulaşım bağlantıları iyileştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.1.4. Kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısı iyileştirilecektir.	İlkadım, Tekkeköy, Canik, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Turhal, Erbaa	Kavak, Lâdik, Havza, Suluova, Zile	Artova, Yeşilyurt, Göynücek
	1.1.5. Kent içi erişilebilirlik akıllı sistemler kullanılarak güçlendirilecektir.	İlkadım, Tekkeköy, Canik, Atakum				
	1.1.6. Demiryolu hatları ve bağlantıları iyileştirilecek, tali demiryolu hatları inşa edilecektir.	Canik, Tekkeköy	Amasya Merkez	Çarşamba, Turhal, Merzifon	Kavak, Lâdik, Havza, Suluova, Zile	Artova, Yeşilyurt, Göynücek

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	1.2.1. Doğal kaynakların etkin kullanımı, verimliliklerinin artırılması ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.2.2. Akarsu yataklarının kirletilmesine yönelik önlemler alınacak, denetim çalışmaları yapılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.2.3. Sanayi alanlarında temiz üretim ve atık yönetimi yatırımları tamamlanarak çevre kirliliği önlenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.2.4. Doğal değerler korunacak ve sürdürülebilirlikleri sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.2.5. Havza temelli su yönetimi uygulamaları geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.2.6. Kaynak verimliliği faaliyetlerinin yönetişimine yönelik platformlar oluşturulacak ve desteklenecektir.	Tekkeköy, Canik	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.	1.3.1. Bölgede sürdürülebilir atık yönetimi sağlanacak, geri dönüşüm ve ayrıştırma süreçleri yürütülecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.3.2. İçme suyu ve kanalizasyon şebekesi altyapı eksiklikleri tamamlanacak, suyun ve depolama hacimlerinin yönetilmesi sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.3.3. İl ve ilçe merkezlerinde yağmur suyu ile kanalizasyon hatları ayrıştırılacaktır.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.3.4. Elektrik iletim hattı ve trafo merkezleri güçlendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.3.5. Konut ve ticarethanelerde GES projeleri desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.	1.4.1. Dengeli mekânsal gelişme programları hazırlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		
	1.4.2. Çevre ve iklim dostu yerleşim alanları planlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.3. Kırsal alanlarda çocuk, genç, kadın ve yaşlıların yaşam kalitesini yükseltecek altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.			Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.4. Rekreasyonel alanlar oluşturulacak, faaliyet ve hizmetlere yönelik altyapılar iyileştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.5. Risk odaklı afet yönetimine yönelik altyapı oluşturulacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.6. İlçe merkezlerindeki imar planına esas jeolojik-jeoteknik çalışmalar ile mikro bölgeleme çalışmaları güncellenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	1.4.7. Deprem dirençli kent ve yerleşimler inşa edilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		
	1.4.8. Kritik öneme sahip tesis ve altyapılardan riskli olanlar tespit edilecek ve güçlendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.9. Taşkınlara neden olan yapay faktörler tespit edilecek ve ortadan kaldırılacak, taşkın koruma duvarı yatırımları hayata geçirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.10. İklim değişikliği ve sonuçlarıyla mücadele sürecinde yereldeki kurumsal kapasite artırılabilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		
	1.4.11. İklim değişikliği eylem planları hazırlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler			
	1.4.12. İklim değişikliği, su yönetimi, temiz üretim konularında farkındalık, eğitim ve danışmanlık faaliyetleri yürütülecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	1.4.13. Erişilebilirlik mevzuat ve standartlarına uygun kent ve yerleşimler inşa edilecek, altyapı, faaliyet ve hizmetlere yönelik iyileştirme yatırımları yapılacaktır.	İlkadım, Atakum, Tekkeköy, Canik	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal		

Tablo 79 Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	2.1.1. Kırdan kente göçün önlenmesine yönelik model uygulamalar yürütülecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.1.2. Yoksullukla mücadele için paylaşım ekonomisi, armağan ekonomisi, dayanışma ekonomisi, geri dönüşüm ekonomisi gibi bireysel tüketim yerine iş birliği ve dayanışmaya dayalı ekonomik dönüşüm yaratacak kamu, özel sektör ve sivil toplum girişimleri üretilecek ve desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.1.3. Düşük gelirli girişimcilik desteklenecek ve teşvik edilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.1.4. Sosyal koruma harcamaları yapan kurumlar ile istihdam kanalları arasında bağlantılar oluşturulacak, koordinasyon sağlanacak ve izlenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.1.5. Uluslararası göçmen ve sığınmacıların sahip olduğu beceriler tespit edilecek, istihdam edilmelerine yönelik planlama yapılacaktır.	İlkadım, Canik, Tekkeköy, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez			
2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	2.2.1. Girişimcilik desteklenecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere, iş geliştirme ve işe yerleştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacaktır.	İlkadım, Canik, Tekkeköy, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba, Bafra	Sungurlu, Osmancık, Terme, Suluova, Niksar, Zile, İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Alaçam, Kavak, Suluova	Veziroğlu, Asarcık, Ayvacık, Bayat, Göynücek, Mecitözü, Pazar, Salıpazarı, Reşadiye, Kargı, Almus, Taşova
	2.2.2. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler (NEET) tespit edilecek, gençlerin istihdamına yönelik yönlendirme faaliyetleri düzenlenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.2.3. Belediye kent konseylerinde gençlik meclisi güçlendirilecek ve bölgesel iş birliği artırılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	2.2.4. Yaş dostu şehir planlamaları yapılacak, altyapı yatırımları önceliklendirilecek ve gerçekleştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Erbaa, Merzifon, Turhal, Çarşamba, Bafra		
	2.2.5. Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmet veren kurumların sayısı ve erişilebilirlikleri artırılarak hizmet sunum modelleri geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Alaçam, Kavak, Sungurlu, Osmancık, Zile, Niksar, Suluova	Asarcık, Ayvacık, Bayat, Göynücek, Mecitözü, Pazar, Salıpazarı, Reşadiye, Kargı, Almus, Taşova
	2.2.6. Samsun'da akıllı şehir uygulamaları kapsamında hayata geçirilen uygulamaların çocuklu ailelerin ve çocukların kullanımına uygun olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.	Tüm ilçeler				
	2.2.7. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık önenecek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmaları ve güçlenmelerini sağlamak üzere farkındalık çalışmaları ve eğitimler düzenlenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.2.8. Tarım sektöründe dezavantajlı grupların çalışma ve yaşam şartları iyileştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.2.9. Engelli bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel uyum sorunları azaltılacak, istihdam edilebilirlikleri artırılacak, karar alma süreçlerine aktif katılımları sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.2.10. Dezavantajlı gruplara yönelik hizmet veren kurumların sayısı, hizmet kalitesi ve erişilebilirlikleri artırılacak, yeni hizmet modelleri sunulacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.2.11. Madde bağımlısı ya da suça karışmış çocuk ve gençlere yönelik hizmetler geliştirilecek, önceliklendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler			

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.	2.3.1. Kırsal yerleşimlerde okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması desteklenecek ve teşvik edilecektir.			Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.3.2. Meslekî ve teknik eğitim altyapısı iş gücü piyasasının taleplerini karşılayacak şekilde güçlendirilecektir.	Tekkeköy, Canik	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
	2.3.3. TR83 Bölgesi kırsal hizmet merkezlerinde tasarım ve beceri atölyeleri kurulacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Alaçam, Kavak, Sungurlu, Osmancık, Zile, Niksar, Suluova	Asarcık, Ayvacık, Bayat, Göynücek, Mecitözü, Pazar, Salıpazarı, Reşadiye, Kargı, Almus, Taşova
	2.3.4. YER-SIS bağlamında kırsal hizmet merkezlerinde eğitim hizmetleri geliştirilecektir.			Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.3.5. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimi artırılacak, sunulan özel eğitim hizmetlerinin niteliği iyileştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler			
	2.3.6. Okullarda gerçekleştirilemeyen uygulamalı eğitimlerin hizmet ve sanayi sektörlerindeki işletmelerde yapılması sağlanacaktır.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
	2.3.7. Hayat boyu öğrenme kapsamında açık öğrenme ortamları oluşturulacak ve hayat boyu öğrenme teşvik edilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Alaçam, Kavak, Sungurlu, Osmancık, Zile, Niksar, Suluova	Asarcık, Ayvacık, Bayat, Göynücek, Mecitözü, Pazar, Salıpazarı, Reşadiye, Kargı, Almus, Taşova
	2.3.8. Sağlık hizmetleri ve altyapısı güçlendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.3.9. Akredite sağlık hizmet kuruluşu sayısı artırılacak, klinik rehberlerin kullanımı yaygınlaştırılacak, sağlık hizmetlerinde denetim ve kalite artırılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	2.3.10. Sağlık personelinin nitelik ve niceliği iyileştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.3.11. Yeni sağlık kuruluşlarının oluşturulması ve var olanların kapasite ve donanım bakımından iyileştirilmesi sağlanacak, kırsal yerleşimlerde sağlık hizmetleri geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler		
2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	2.4.1. Afetlere karşı dirençli toplum oluşturulacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.4.2. Sivil toplum ve sosyal girişimcilik, örgütlü sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	2.4.3. Kurumlar arası bilgi akışı ve işbirliği arttırılacak, koordinasyon mekanizmaları geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler

Tablo 80 Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi, Tedbirlerin Özellikle Uygulanacağı İlçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.	3.1.1. Tarım sanayi entegrasyonunu sağlamaya yönelik faaliyetler yürütülecek, tarıma dayalı sanayi ve gıda güvenliği yatırımları desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.2. Tarım arazileri ve meraların verimlilik ve kalitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar (TİGH, basınçlı sulama ve toplulaştırma) desteklenecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.3. Termal kaynakların örtü altı yetiştiriciliğinde sürdürülebilir kullanımları desteklenecektir.		Amasya Merkez	Merzifon	Havza, Lâdik, Niksar	Taşova, Göynücek, Sulusaray, Hamamözü

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.1.4. Kırsalda gelirlerin çeşitlendirilmesine yönelik yatırım ve projeler desteklenecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.5. Üretici örgütlerinin teknik, malî ve kurumsal yapıları güçlendirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.6. Hayvancılık geliştirilecek, rekabet gücü artırılabilecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.7. Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ve Osmancık'ta kenevir üretimi desteklenecektir.				Havza, Gümüşhacıköy, Osmancık	Vezirköprü
	3.1.8. Yağlı tohumlar üretimi desteklenecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.9. Yem bitkileri ve yonca üretimi desteklenecektir.		Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.1.10. Bahçe, süs ile tıbbî ve aromatik bitkilerin üretimi desteklenecektir.			Amasya Merkez, Tokat Merkez, Çorum Merkez	Çarşamba, Bafra, Merzifon, Erbaa	Alaçam, Niksar, Havza, Terme İskilip, Alaca, Gümüşhacıköy, Lâdik, Kavak, Sungurlu, Osmancık, Zile, Suluova
3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.	3.2.1. Tedarik zincirlerinin ileri ve geri bağlantıları güçlendirilecek küresel ölçekte rekabetçi üretim altyapısı oluşturulacaktır.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
	3.2.2. Yerli üretim desteklenecek, ara malî ithalatının azaltılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.2.3. İşletmelerin yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümleri hızlandırılacak, kaynak verimliliğine yönelik uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
	3.2.4. İşletmelerde yenilenebilir enerji yatırımları ve enerji verimliliği uygulamaları desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.2.5. Girişimcilik kültürü geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.2.6. Geleceğin işlerine yönelik eğitim, tanıtım ve aktif işgücü piyasası programları geliştirilecektir.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal		
	3.2.7. Yatırımcıların finansal araç ve mekanizmalara erişimi sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.2.8. Yeni sanayi alanları oluşturulacaktır.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Çarşamba, Erbaa	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Terme, Niksar	Taşova, Reşadiye, Almus
	3.2.9. Yatırım alanlarında yeşil ve çağdaş teknolojilere dönüşümü hızlandıracak yatırımlar desteklenecek, kaynak ve enerji verimliliği özendirilerek ortak kullanım teşvik edilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.2.10. Amasya, Merzifon, Suluova, Çorum, Osmancık, Kavak, Havza, Tokat, Erbaa, Niksar OSB'lerin genişleme çalışmaları ile Taşova ve Çarşamba OSB'lerin altyapı yatırımları tamamlanacaktır.		Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Erbaa, Çarşamba	Suluova, Osmancık, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
	3.2.11. Ar-Ge ve yenilikçilik altyapısı geliştirilecek, endüstriyel tasarım, markalaşma ve fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarındaki faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.2.12. Teknoloji geliştirme merkezlerinin nitelik ve niceliği geliştirilecektir.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez			
	3.2.13. Uluslararası sermayeli şirketlerin kurulmaları ve uluslararası doğrudan yatırımlar desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.2.14. Bölgede madencilik geliştirilecek, maden potansiyeli araştırmaları ve fizibiliteyi desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
3.3. Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.	3.3.1. Bölgede uluslararası ticari faaliyetler çeşitlendirilecek ve artırılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.3.2. Sınır ötesi işbirlikleri geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler			
	3.3.3. E-ihracat desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.3.4. Dış ticarete yönelik istihbarat, analiz, eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilecek ve desteklenecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.3.5. Amasya ve Çorum'da ihracatçılara yönelik konteyner toplama merkezleri kurulacaktır.		Amasya Merkez, Çorum Merkez			
	3.3.6. Daha önce ihracat yapmamış ancak ihracat yapabilme yetenek ve kapasitesine sahip işletmeler belirlenecek ve ihracat yapımları desteklenecektir.	Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Turhal	Suluova, Osmancık, Zile, Sungurlu, Kavak, Havza, Niksar	Taşova
3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.	3.4.1. Bütünleşik destinasyon yönetimi ile Bölgede kültür turizmi ve eko turizm geliştirilecektir.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.4.2. Alternatif turizm (gastronomi - termal - fuar ve kongre - av - inanç - kıyı ve kruvaziyer) geliştirilecek ve turizmin yıl geneline yayılmasına yönelik faaliyet çeşitliliği oluşturulacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.4.3. Bölge yaylalarının Doğu Karadeniz yayla koridoruyla bütünleşmesi sağlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.4.4. Turizm türlerine uygun hedef kitle ve pazarlar belirlenecek, bölgenin turizm potansiyeli tanıtılacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.4.5. Coğrafi işaret potansiyeli taşıyan ürünler belirlenecek ve başvuru dosyaları hazırlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.4.6. Samsun Kızılırmak ve Yeşilirmak Deltaları, Tokat Kaz Gölü, Amasya Yedikır Göleti Kuş Cenneti ile Çorum Osmancık Eymir Gölü'nde, Ornitoloji'nin bilimsel ilke ve kurallarına uygun olarak kuş gözlemciliğine yönelik altyapı yatırımları tamamlanarak Orta Karadeniz kuş cennetleri tematik rotası oluşturulacaktır.		Tokat Merkez	Bafra, 19 Mayıs, Çarşamba	Suluova, Osmancık, Alaçam	
	3.4.7. Çorum-Burunköy-Kalehisar-Alacahöyük-Boğazkale-Şapınuva Hitit Yolu doğa yürüyüşü ve trekking rotası olarak düzenlenecek, doğal dokuya uygun altyapı yatırımları tamamlanarak oluşturulan bu rota çeşitli etkinliklerle desteklenecek ve bölgede kamp alanları oluşturulacaktır.		Çorum Merkez		Alaca	Boğazkale, Ortaköy
	3.4.8. Tokat Merkez-Balıca Mağarası-Turhal-Kaz Gölü-Sulugöl-Niksar eko turizm rotası oluşturulacak ve altyapı eksiklikleri tamamlanacaktır.		Tokat Merkez	Turhal	Niksar	Pazar
	3.4.9. Tokat Balıca Tabiat Parkı ile Samsun Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti UNESCO Dünya Mirası adaylık dosyaları hazırlanarak başvuru süreçleri tamamlanacaktır.			Bafra, 19 Mayıs	Alaçam	Pazar

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.4.10. Tokat Sebastapolis, Komana, Niksar Kalesi, Amasya Harşena Kalesi, Doğantepe, Çorum Hattuşa, Samsun Nerik, Bafra İkiztepe kazıları desteklenecek, koruma kullanma dengesi içerisinde ziyarete açılmalarını sağlayacak projeler geliştirilecek ve Amasya Şerefter Höyüğü, Eupatoria (Magnapolis) ve Şamlar Nekropolü kazıları başlatılacaktır.		Amasya Merkez, Tokat Merkez	Bafra	Niksar	Sulusaray, Boğazkale, Vezirköprü, Taşova
	3.4.11. Çorum Tarihi Evleri, Amasya Hatuniye, Helkıs ve Sofular Mahalleleri, Niksar Orta Çarşı Sokak, Zile Amasya Caddesi ve Tokat Sulusokak ile çevresindeki özel sektöre ait konut ve mülkiyeti kamu kurumlarına ait tescilli yapıların restorasyonlarının öncelikli tamamlanmasını sağlayacak önlemler alınacak, destek mekanizmaları geliştirilerek uygun olanların konaklama tesisi olarak düzenlenmesi sağlanacaktır.		Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez		Zile, Niksar	
	3.4.12. Amasya Helkıs ve Hatuniye Mahalleleri ile Tokat Sulusokak ve çevresi (Mevlevihane-Atatürk Evi), Halit, Bey, Beyhamam, Eren, Zile Amasya Caddesi ve Niksar Orta Çarşı sokaklarının sağlıklaştırma projeleri hazırlanacak ve uygulanacaktır.		Amasya Merkez, Tokat Merkez		Zile, Niksar	
	3.4.13. Tokat Sulusokak ve çevresi, Niksar ve Zile Kalesi, Çorum İskilip ve Çorum Kalesi, Tekkeköy Arkeoloji Vadisi ve Müze Evi, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir.	Tekkeköy	Çorum Merkez, Tokat Merkez		İskilip, Niksar	
	3.4.14. Harşena Dağı ve Amasya Kalesi, Hatuniye ve Helkıs Mahalleleri, restorasyon, çevre ve rekreasyonel düzenlemeleri tamamlanarak çekim merkezine dönüştürülecektir.		Amasya Merkez			

Hedef	Tedbir	1. Alt Bölge	2. Alt Bölge	3. Alt Bölge	4. Alt Bölge	5. Alt Bölge
	3.4.15. Tescilli kültürel miras niteliğindeki yapıların restorasyon projeleri hazırlanacak ve restorasyon çalışmaları tamamlanacaktır.	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler	Tüm ilçeler
	3.4.16. Bölge illerinde tematik müzeler açılarak kültür turizmine kazandırılacaktır.	Atakum, İlkadım, Canik	Amasya Merkez, Çorum Merkez, Tokat Merkez	Merzifon, Bafra, Turhal		
	3.4.17. Tokat Balıca Mağarası, Çorum Boğazkale, Alacahöyük, İncesu Kanyonu, Samsun Aslan Kalesi, Kaya Mezarları, Asarkale, Şahinkaya Kanyonu başta olmak üzere ören yeri, kültürel ve doğal miras alanları ile turizm merkezlerine periyodik olarak seferler düzenlenecek ve toplu taşıma planlaması yapılacaktır.		Tokat Merkez	Bafra	Alaca	Boğazkale, Ortaköy, Vezirköprü, Pazar

VI. BÖLGE PLANI HEDEFLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI İLE İLİŞKİSİ

Tablo 81 Bölge Planı Hedeflerinin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKH) ile İlişkisi

STRATEJİK ÖNCELİK 1: EKOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ			
Hedefler	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	Alt Amaçlar	Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri
0.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	SKA 9 SKA 11	SKA 9.1 SKA 11.2	SKA 9.1.1 SKA 9.1.2 SKA 11.2.1
0.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	SKA 15	SKA 15.1 SKA 15.a	SKA 15.1.1 SKA 15.1.2 SKA 15.a.1
0.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.	SKA 9	SKA 9.1	SKA 9.1.1 SKA 9.1.2
0.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.	SKA 11 SKA 13	SKA 11.b SKA 13.3	SKA 11.b.1 SKA 11.b.2 SKA 13.3.1 SKA 13.3.2
STRATEJİK ÖNCELİK 2: NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI			
Hedefler	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	Alt Amaçlar	Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri
1. 2. 2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	SKA 1 SKA 10	SKA 1.3 SKA 10.2 SKA 10.7	SKA 1.3.1 SKA 10.2.1 SKA 10.7.1
2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	SKA 8 SKA 10 SKA 11	SKA 8.6 SKA 10.2 SKA 11.7	SKA 8.6.1 SKA 10.2.1 SKA 11.7.1 SKA 11.7.2

2.3.	Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.	SKA 3 SKA 4	SKA 3.c SKA 4.2 SKA 4.4	SKA 3.c.1 SKA 4.2.1 SKA 4.2.2 SKA 4.4.1
2.4.	Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	SKA 13 SKA 16 SKA 17	SKA 13.1 SKA 16.6 SKA 17.17	SKA 13.1.1 SKA 16.6.1 SKA 16.6.2 SKA 17.17.1
STRATEJİK ÖNCELİK 3: SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ				
	Hedefler	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	Alt Amaçlar	Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri
3. 3.1.	Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.	SKA 2	SKA 2.4 SKA 2.a	SKA 2.4.1 SKA 2.a.1 SKA 2.a.2
3.2.	Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.	SKA 7 SKA 9	SKA 7.2 SKA 9.4 SKA 9.5 SKA 9.b	SKA 7.2.1 SKA 9.4.1 SKA 9.5.1 SKA 9.5.2 SKA 9.b.1
3.3.	Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.	SKA 17	SKA 17.11	SKA 17.11.1
3.4.	Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.	SKA 8 SKA 11	SKA 8.9 SKA 11.4	SKA 8.9.1 SKA 8.9.2 SKA 11.4

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

OKA
ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE BLACK SEA DEVELOPMENT AGENCY

TR83 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI

VII. PROJE ÖNERİLERİ

Şekil 68 2024-2028 TR83 Bölge Planı Proje Önerileri

TR83 BÖLGESİ 2024-2028 BÖLGE PLANI PROJE ÖNERİLERİ		
KOLOJİK DENGELERİN KORUNMASI VE YAŞAM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ	NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI VE GÜÇLÜ TOPLUM İLE SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI	SÜRDÜRÜLEBİLİR VE REKABETÇİ EKONOMİK YAPININ GELİŞTİRİLMESİ
1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Kalkı Sağlanacaktır.
1.1.2.1. Çorum-Mecitözü-Amasya Çift Platformlu Yol İnşaatının Tamamlanması	2.1.1. Dezentral Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	3.1.1.1. Tokat Tarım ve Gıda Üsü Projesi
1.1.2.2. Tokat-Ünye-Ordu Karayolu İnşaatının Tamamlanması	2.2.4.1. Ayvacık İlçesinde Erişilebilir Güneşli Yaşam Köyünün Oluşturulması	3.1.1.2. Terme Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin Kurulması
1.1.3.1. Çorum-Alaca Höyük-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması	2.2.4.2. Çorum İlinde Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulması	3.1.1.3. Zile'de Ayçiçeği Yağ Üretim Tesisi Yatırımının Yapılması
1.1.3.2. Çorum-Sungurlu-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması	2.2.11.1. Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması	3.1.1.4. Tokat İlinde Dondurulmuş Unlu Mamullerin Üretimi Yatırımının Yapılması
1.1.3.3. Tokat Çamıçı Yaylası-Ordu Perşembe Yayla Koridorunun Oluşturulması	2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.	3.1.1.5. Tokat İlinde Süt Tozu ve Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin Kurulması
1.1.3.4. Yeşil Yol Zinav Gölü Karayolu Bağlantısının Tamamlanması	2.3.2.1. TR83 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Altyapısının Güçlendirilmesi	3.1.1.6. Yakakent'te Kapalı Devre Türk Somonu Üretim ve İşleme Tesisinin Kurulması
1.1.3.5. Yozgat-Boğazkale II Yolu'nun Çift Platformlu Yol Standardında İnşa Edilmesi	2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	3.1.1.7. Suluova'da Soğan İşleme ve Paketleme Tesisinin Kurulması
1.1.4.1. Merzifon'da Lojistik Merkez Kurulması		3.1.1.8. Amasya Bitkisel Ham ve Rafine Yağ Üretim Tesisinin Kurulması
1.1.4.3. Samsun Lojistik Merkezi'nin Laboratuvar, Tır Parkı ve Onarım Atölyeleri Yatırımının Tamamlanması		3.1.1.9. Tokat Meyve Tozu (Granül) ve Peklin Üretim Tesisinin Kurulması
1.1.6.1. Samsun-Sivas Demiryolu Hatlarının Tokat Merkez Bağlantısının Yapılması		3.1.1.10. Organomineral Gübre Üretim Tesisinin Kurulması
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.		3.1.1.11. Hububat Lisanslı Depoculuk Tesisi
1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.		3.1.2.1. Sungurlu Sürdürülebilir Tarım ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri (TIGH) Projesi
1.3.1.1. İlkadım Organik Atık Kompost Tesisinin Kurulması		3.1.3.1. Jeotermal Sera Tesisinin Kurulması
1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.		3.1.6.1. Bayat'a Et Entegre Tesisinin Kurulması
1.4.4.1. Ayvacık Barajı Rekreatif Gelişim Projesi		3.1.6.2. Pazar İlçesinde Süt Ürünleri İşleme Merkezinin Kurulması
1.4.4.2. Lâdik Gölü Rekreatif Gelişim Projesi		3.1.6.3. Suluova'da Kanatlı Kesimhane Tesisinin Yatırımının Yapılması
1.4.4.3. Oğuzlar Obruk Barajı Rekreatif Gelişim Projesi		3.1.6.4. Manda Sütü İşleme Tesisi
1.4.4.4. Osmancık Kızılrmak Kaucuk Bendi ve Rekreatif Gelişim Projesi		3.1.7.1. Havza'da Kenevirden Karabibidi (CBD) Ekstraksiyonu Üretim Tesisinin Kurulması
		3.1.10.1. Tıbbi ve Aromatik Bitkilerden Uçucu Yağ Üretim Yatırımının Yapılması
		3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.
		3.2.1.1. Merzifon OSB'de Elektromanyetik Uyumluluk (EMC) Test Merkezi Kurulması
		3.2.1.2. Zile'de Blok ve İşlenmiş Mermer Üretim Yatırımının Yapılması
		3.2.1.3. Zile'de Mermer Mozaik Üretim Tesisinin Kurulması
		3.2.1.4. Erbaa'da Tuğla Üretim Yatırımı
		3.2.1.5. Çorum İlinde Galvaniz Sıcak Daldırma Tesisi Kurulması
		3.2.1.6. Motorlu Taşıtlı Yedek Parça Üretim Tesisi
		3.2.1.7. Tıbbi Alet ve Cihaz Üretim Tesisi
		3.2.1.8. Alasimik Döküm Tesisi
		3.2.1.9. Akülü Filtre Sistemleri Üretim Tesisi
		3.2.2.1. Samsun İlinde Uluslararası Sermayeli Yarı İletken Tüm Devre Tesisi Yatırımı
		3.2.2.2. Erbaa'da Seramik Ev ve Süs Eşyaları Üretim Yatırımı
		3.2.2.3. Merzifon'da Pişirici Ürünler İmalatı Yatırımı
		3.2.2.4. Çorum İş Makineleri İmalatı Yatırımı
		3.2.2.5. Tokat Tarım ve Ormanlık Makine ve Ekipmanları Üretimi
		3.2.2.6. Oluklu Mukavva, Levha ve Kutu Üretim Tesisi
		3.2.2.7. Yumurta, Meyve ve Diğer Tarımsal Ürünlerin Ön İşlem ve İşlem Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.8. Tuğla ve Kiremit, Çimento ve Maden Endüstriyel Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.9. Eşnek Güneş Panelleri Üretim Tesisi
		3.2.2.10. Çorum Ayakkabı İmalatı Yatırımı
		3.2.2.11. Gıda İşleme Makineleri Üretim Tesisi
		3.2.2.12. Tarımsal Sulama Sistemleri Üretim Tesisi
		3.2.2.13. Silah ve Silah Parçaları Üretim Tesisi
		3.2.3.1. Amasya OSB Doğal Taş Artıklarının Agrega ve Dolgu Malzemesine İle Sanayide Kullanılmasına Yönelik Yatırım
		3.2.8.1. Almus'a Sanayi Sitesi Kurulması
		3.2.9.1. Konfeksiyon Geni Dönüşüm Tesisi Yatırımı
		3.3. Diğ. Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Diğ. Açılımları Desteklenecektir.
		3.4. Bütünlük Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.
		3.4.1.1. Tokat Halit Sokağın Kültür Sokağı Olarak Düzenlenmesi
		3.4.1.2. Amasya Merkezde Beğ Yıldızı Otel Yatırımı
		3.4.1.3. Topkapı Tünelinin Turizme Kazandırılması Projesi
		3.4.2.1. Amasya Beğler Sarayı ve Arkeoparkı Projesi
		3.4.2.2. Batra Hava Parkı Projesi
		3.4.2.3. Niksar Termal Turizm Merkezi Projesi
		3.4.2.4. Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Treni Seferlerinin Başlatılması
		3.4.2.5. Amasya'da Teleferik Hattı Kurulması
		3.4.2.6. Gözlek Termal Turizm Kompleksi ve Sağlık Merkezi

VIII. PLANIN İZLENMESİ

A. STRATEJİK ÖNCELİKLERE YÖNELİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ

a. Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi

Stratejik Öncelik	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi	Asfalt Kaplama Köy Yolu Uzunluğu		km	3.328	5.000	ÇŞB/İÖİ
	Parke Köy İçi Yol Uzunluğu		km	35	100	ÇŞB/İÖİ/YER-SİS
	Büyük Ova Kapsamında Korunan Ovaların Türkiye Payı	5403 Sayılı Kanun 8. Madde kapsamında koruma altına alındığı ilan edilen adı ve alanı belirli ovalar	%	3,85	4,33	T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı/İl Müdürlükleri
	Kişi Başına Elektrik Tüketimi		kwh	2.202	3.000	TÜİK
	Taşkın Koruma Duvarı, Dere Islahı ve Taşkın Önleme Amaçlı Plan Döneminde Gerçekleştirilen Toplam Proje Sayısı		adet	-	20	DSİ Bölge Müdürlüğü/İÖİ
	Tabiat Parkı Sayısı		adet	11	13	T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı/KTB
	UNESCO Dünya Mirası Sayısı		adet	1	3	KTB/UNESCO
	Orman Varlığının Türkiye Payı		%	39	43	T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
	Gerçekleştirilen Katı Atık Tesisi Projesi Sayısı		adet	-	3	İl Belediyeleri/SBŞB
	Mobil Telefon Abone Sayısının Nüfusa Oranı		%	101	106	BTK

*Son veri yılına aittir.

b. Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması

Stratejik Öncelik	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
2. Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması	Bölge Hanehalkı Eşdeğer Fert Gelirinin Türkiye Değerine Oranı		%	88	105	TÜİK
	Kurulan Tasarım ve Beceri Atölye Sayısı		adet	-	50	İl Valilikleri
	Dernek Sayısı		adet	3.251	3.750	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü/İl Dernekler Müdürlüğü
	Gini Katsayısındaki Azalma		-	0,395	0,370	TÜİK
	Hanehalkları Tüketim Harcamalarının Türkiye Payı		%	3,1	4	TÜİK
	Kadın İşsiz Nüfus Oranındaki Azalma		%	52,7	48	İŞKUR/TÜİK
	P80/P20 Oranı		-	7,3	5,8	TÜİK
	Görelî Yoksulluk Sınır Değerinin Türkiye Oranı		%	93,54	100	TÜİK
	Yoksul Sayısının Türkiye Payı	Medyan Gelirin %60 ile belirlenmiş olan görelî yoksulluk sınırına göre tanımlanmış yoksullar	%	2,87	2,50	TÜİK
	İşsizlik Oranının Türkiye İşsizlik Değerine Oranı		%	78	65	TÜİK
Okul Öncesi Düzeltilmiş Net Okullaşma Oranlarındaki Artış (3-5 Yaş Grubu)		%	-	10	MEB	

*Son veri yılına aittir.

c. Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi

Stratejik Öncelik	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi	Bitkisel Üretim Değeri		bin TL	16.595.628	33.191.256	TÜİK
	Yonca Hasadındaki Artış Miktarı		bin ton	733	1.450	İl Tarım Müdürlükleri
	YHGS Sayısı		adet	4	6	T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
	GSYH'nin Türkiye Payı	Carî Fiyatlarla GSYH Değerleridir.	%	1,97	2,56	TÜİK
	Bölgedeki Geceleme Sayısının Türkiye Payı		%	0,98	2	KTB
	Kişi Başına GSYH Değerinin Türkiye Oranı		%	58,5	65	TÜİK
	Yağlı Tohumlar Ekilen Alan Miktarındaki Artış		ha	114.019	138.000	TÜİK
	Kişi Başına Hayvansal Ürünler Değeri		TL	1.015	3.050	TÜİK
	İhracatın Türkiye Payı		%	1,33	3,5	TÜİK
	Plan Döneminde Dış Ticaret Merkezi ile İlk kez İhracat Yapan Firma Sayısı		adet/yıl	-	20	OKA

*Son veri yılına aittir.

B. HEDEFLERE YÖNELİK PERFORMANS GÖSTERGELERİ

a. Stratejik Öncelik 1: Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir.	Asfalt Kaplama Köy Yolu Uzunluğu		km	3.328	5.000	ÇŞB/İÖİ
	Asfalt Kaplama I. Derece Köy Yolları Oranı		%	49	73,65	ÇŞB/İÖİ
	Beton Köy Yolları Ağı		km	430	1.000	İÖİ
	Çift Platformlu İl ve Devlet Yollarının Uzunluğu		km	1.205,11	1.350	TCK
	Bölgedeki Tali Demiryolu Hattı Toplamı		adet	0	4	TCDD
	Turizm Odaklarına Yapılan Yol Uzunluğu		km	0	20	ÇŞB/İÖİ
	Eko Turizm ve Rotaları Kapsamında Tamamlanan Yol Projesi Sayısı		adet	0	5	İÖİ/Kültür Md.
	OSB ve KSS Ulaşımları Kapsamında Tamamlanan Toplam Yol Projesi Sayısı		adet	0	3	İÖİ/TCK
	Şehir içi Raylı Sistem Hat Uzunluğu		m	15.695	18.500	İl Belediyeleri Veri Tabanı
	Samsun Limanlarında Elleçlenen Yük Miktarındaki Artış		%	0	35	TCDD/Samsunport, Yeşilyurt Grup, Toros Tarım
	Raylı Sistemlerle Taşınan Yolcu Sayısındaki Artış		%	-	20	İl Belediyeleri Veri Tabanı

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
1.2. Doğal Ekosistemler, Koruma Kullanma Dengesi İçerisinde Değerlendirilecek ve Sürdürülebilirlikleri Sağlanacaktır.	İşlenmeyen Tarım Arazisinin Toplam İçerisindeki Oranı		%	9,80	7,50	TÜİK/İl Tarım Müdürlüğü Veri Tabanı
	Toplam Orman Varlığı		bin ha	1.529	1.700	OGM
	Akarsu Kirlilik Yüklerindeki Azalma Görülen Numune Sayısı oranı		%	-	20	Tarım İl Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
	Atık Su Arıtma Hizmeti Veren Belediye Sayısı		adet	46	78	OSB Müdürlükleri
	Büyük Ova Kapsamında Korunan Tarım Arazilerinin Alanı	5403 Sayılı Kanun 8. Madde kapsamında koruma altına alındığı ilan edilen adı ve alanı belirli ovalar	ha	360.335	400.000	Tarım İl Müdürlüğü
	İklim Değişikliği ve Kaynak Verimliliği Kapsamında Desteklenen Toplam Kurum, Kuruluş, Proje Sayısı		adet	-	20	ÇŞB/İÖİ
	İklim Değişikliği, Yeşil Dönüşüm ve Kaynak Verimliliği Kapsamında Gerçekleştirilen Toplam Seminer, Eğitim ve Farkındalık Faaliyeti		adet	-	60	ÇŞB/KA/İÖİ

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir.	Kanalizasyon şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusu Payı		%	86	99	TÜİK
	Atık Su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusu Payı		%	70	90	TÜİK
	Mobil Telefon Abone Sayısının Nüfusa Oranı		%	101	106	BTK
	Kişi Başına Elektrik Tüketimi		kwh	2.202	3.500	TÜİK

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır.	DASK Kapsamında Güvence Altında Bulunan Konutların Oranı		%	41	59	AFAD
	Kırsal İlçelerde Plan Döneminde İnşa Edilen Dinlenme, Spor Sahası, Tesisi Sayısı		adet	-	26	İl Valilikleri ve Gençlik ve Spor Müdürlükleri
	Taşkın Koruma Duvarı, Dere Islahı ve Taşkın Önleme Amaçlı Plan Döneminde Gerçekleştirilen Toplam Proje Sayısı		adet	-	20	DSİ Bölge Müdürlüğü/İÖİ
	Kamu Kurumlarında Plan Döneminde Gerçekleştirilen Afet Bilinci ve Farkındalığına Yönelik Toplam Eğitim ve Tatbikat Sayısı		adet	-	130	İl Belediyeleri/İÖİ/AFAD
	İllerdeki Taşkın ve Kuraklık Yönetim Planı Sayısı		adet	-	4	DSİ/Meteoroloji Müdürlükleri
	Gerçekleştirilen Rekreatyonel Gelişim Projesi		adet	-	10	İl Valilikleri/İl Belediyeleri

*Son veri yılına aittir.

b. Stratejik Öncelik 2: Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
2.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksullukla Mücadele Edilecektir.	Bölge Hanehalkı Eşdeğer Fert Gelirinin Türkiye Değerine Oranı		%	88	105	TÜİK
	Gini Katsayısı		-	0,395	0,370	TÜİK
	Plan Dönemi Net Göç Değerindeki Azalma**		kişi	4.526	0***	İl Belediyeleri/İÖİ/AFAD
	Yoksul Sayısı/Nüfus Oranı	Medyan Gelirin %60'ına göre tanımlanan gelire göre tanımlanan yoksul sayısı	%	17,74	15	TÜİK
	Plan Dönemi Eğitim Sayısı		adet	-	12	SYDV/İŞKUR/ASHB
	TR83 Bölgesi Kişi Başına GSYH/Türkiye Kişi Başına GSYH Oranı		%	58,5	75	TÜİK
	İstihdam Edilen Sığınmacıların Toplam İçerisindeki Orandaki Artış		%	-	50	İl Valilikleri/Göç Müdürlükleri
	Uluslararası Göçle Gelen Nüfustaki Azalma		kişi	34.574	20.000	İl Göç İdareleri
	Uluslararası Göçle Gelen Nüfusun Okullaşma Oranlarındaki Artış		%	-	20	İl Göç İdareleri/MEB
	Dil Öğrenen Göçmen Sayısındaki Artış		%	-	50	İl Göç İdareleri/MEB
Kayıtlı İstihdam Sayısındaki Artış Oranı		%	-	20	ASHB/SYDV	

*Son veri yılına aittir.

** : 2017-2021 Toplam Değeridir.

***:2024-2028 Toplam Değeridir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır.	Okul Öncesi Düzeltilmiş Net Okullaşma Oranlarındaki Artış (3-5 Yaş Gurubu)		%	-	10	MEB
	Bölgede Faaliyet Gösteren Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi Yatak Sayısı (ÇEMATEM)		adet	15	45	ASHB
	OSB'lerde İstihdam Edilen Genç ve Kadın Sayısındaki Artış Oranı		%	-	20	İl Sanayi Müdürlükleri/OSB Müdürlükleri
	Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımlarına Yönelik Uygulanan Proje Sayısındaki Artış		adet	-	100	ASHB/SYDV
	Kadın İşsiz Nüfus Oranındaki Azalma		%	52,7	48	İŞKUR/TÜİK
	Yaşlı Bakım ve Huzurevi Kapasitesi		kişi	613	850	ASHB/Yaşlı Bakım ve Huzurevleri
	Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Dernek Sayısı		adet	10	20	Sivil Top. İlişkiler GM/İl Dernekler Müdürlüğü
	15-24 Yaş Gurubu İşsizlikte Azalma		%	49	45	TÜİK
	Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde Ücretsiz Bakılan Çocuk Sayısı		kişi	80	200	ASHB
	Amasya İlinde Çocuklara Yönelik Faaliyet Gösteren Dernek Sayısı		adet	1	2	İl Dernekler Müdürlüğü
	Engelli Nüfus İstihdamındaki Artış		kişi	9.567	11.480	TÜİK
	Sosyoekonomik Destek verilen Aile Sayısındaki Azalma		%	-	10	ASHB
	Evde Bakılan Engelli Sayısındaki Azalma		%	-	20	ASHB
	Koruyucu Aile Sayısındaki Artış Oranı		%	-	50	ASHB

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir.	Samsun İlinde Öğrenci Başına Düşen Döner Sermaye Gelirinin %50 Artırılması		TL	701	1.052	MEB
	Tokat İlinde Öğrenci Başına Düşen Döner Sermaye Gelirinin %200 Artırılması		TL	39	117	MEB
	Kurulan Tasarım ve Beceri Atölye Sayısı		adet	-	50	İl Valilikleri
	Kurulan Özel Eğitim Kurumları Sayısı		adet	-	3	ASHB
	Donanımı Yenilenen Meslek Lisesi Laboratuvarı/ Atölyesi		adet	-	15	MEB
	Mesleki ve Teknik Eğitime Yönelik Eğitim, Seminer, Tanıtım Faaliyeti, Organizasyon Sayısı		adet/yıl	-	50	MEB
	Akredite Sağlık Kurumu Sayısındaki Artış		adet	-	10	SB/İl Sağlık Müdürlükleri
	İstihdama Yönelik Eğitim Alan Meslek Lisesi Mezunu Genç Sayısı		kişi	-	500	MEB
	İstihdama Yönelik Düzenlenen Yaygın Eğitim ve Kurs Sayısı		adet	-	10	MEB/İŞKUR/OSB

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
2.4. Kurumsal Kapasite ve Yönetişim Geliştirilecektir.	Gençlik Alanında Faaliyet Gösteren Dernek Sayısı		adet	10	20	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü/İl Dernekler Müdürlüğü
	Dernek Sayısı		adet	3.251	3.750	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü/İl Dernekler Müdürlüğü
	Kırsalda Yürütülen Proje Sayısındaki Artış Oranı		%	-	20	TKDK/Tarım il Müdürlükleri/İÖİ

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
	Sivil Toplum Kuruluşlarının Hibe ve Destek Aldığı Proje Sayısı		adet	22	44	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü/İl Dernekler Müdürlüğü
	Sivil Toplum Kuruluşları, Dernekler ve Kırsaldaki Yerel Yönetimlerin Aldığı Proje Döngüsü Eğitimi Sayısı		adet/yıl	-	10	İl Dernekler Müdürlüğü
	İklim Değişikliği, Aidiyet, Kişisel Gelişim, Afetlere Farkındalık Konularında STK ve Yerel Yönetimlerce Alınan Eğitim Sayısı		adet/yıl	-	10	AFAD/İl Dernekler Müdürlüğü

*Son veri yılına aittir.

c. Stratejik Öncelik 3: Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır.	Kenevir Ekilen Alan Miktarındaki Artış		%	-	100	İl Tarım Müdürlükleri
	Yonca Hasadındaki Artış Miktarı		bin ton	733	1.450	İl Tarım Müdürlükleri
	Basınçlı Sulama Alanındaki Artış		%	-	200	İÖİ/DSİ/İl Tarım Müdürlükleri
	İşlenen Tarım Alanlarının Oranı		%	90,20	93,00	TÜİK
	Bitkisel Üretim Değeri		bin TL	16.595.628	33.191.256	TÜİK
	Yağlı Tohumlar Ekilen Alan Miktarındaki Artış		ha	114.019	138.000	TÜİK
	Kişi Başına Hayvansal Ürünler Değeri		TL	1.015	3.050	TÜİK

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
	Örtü Altı Toplam Sebze ve Meyve Üretimi Miktarındaki Artış		bin ton	174	200	TÜİK
	Bal Üretim Miktarındaki Artış		ton	2.407	2.900	TÜİK
	Süs Bitkileri Üretilen Alanlardaki Artış Miktarı		ha	105	500	TÜİK
	Organik Tarım Yapılan Alanlardaki Artış		ha	8.516	11.886	TÜİK
	Yem Bitkileri Tarımı Yapılana Alanlardaki Artış		bin ha	131,7	197,5	TÜİK

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.	TR83 Bölgesi Patent Sayısının Türkiye Patent Sayısına Oranında Artış (On Yıllık Toplam)		%	0,66	1,00	Türk Patent ve Marka Kurumu
	Faydalı Model Tescili Sayısı (On Yıllık Toplam)		adet	206	275	Türk Patent ve Marka Kurumu
	Madencilik ve Taş Ocakçılığı İthalatı		bin USD	56.050	10.000	TÜİK
	Hazır Giyim ve Tekstil Sektörü Alt Kollarındaki Artış Oranı		%	-	35	TÜİK
	İmalat Sanayi İş Girişim Sayısı		adet	12.691	13.960	TÜİK
	Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi		kwh	993	1.622	TÜİK
	Ar-Ge ve Tasarım Merkezi Sayısı		adet	8	12	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
	Ar-Ge Harcamalarının Türkiye Payı		%	1,00	1,50	TÜİK
	Ar-Ge İnsan Kaynağının Türkiye Payı		%	1,84	2,50	TÜİK
	Sanayi İlk ve İkinci 500 İçerisinde Yer Alan Firma Sayısı		adet	15	20	İSO
	Teşvik Belgeli Yatırımların Toplam Tutarının Türkiye Payındaki Artış		%	1,43	2,60	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	KOSGEB Desteklerinden Yararlanan İşletme Sayısı (On Yıllık Toplam)		adet	25.671	30.800	KOSGEB İl Müdürlükleri
	OSB Sayısı		adet	22	30	İl Valilikleri, OSB Müdürlükleri, OSBÜK
	KSS Sayısı		adet	41	45	İl Valilikleri
	Sanayi Alanlarının Yüzölçümü Payı		%	0,17	0,25	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	OSB İstihdam Sayısı		kişi	46.821	60.000	OSB Müdürlükleri
	Teknopark Sayısı		adet	3	5	İl Valilikleri
	Yabancı Sermayeli Firma Sayısı		adet	205	230	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	Genişleme Alanı Projesi Tamamlanan OSB Sayısı		adet	-	5	OSB Müdürlükleri/İl Valilikleri
	Plan Döneminde İnşa Edilen OSB Arıtma Tesisi Sayısı		adet	-	5	OSB Müdürlükleri/İl Valilikleri
	Plan Döneminde Desteklenen GES Projesi Sayısı		adet	-	25	KOSGEB/TKDK/OKA/DOKAP/İl Valilikleri

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
	Elektrik Üretimi ve Dağıtımı Teşvik Belgeli Yatırım Sayısındaki Artış (On Yıllık Toplam)		adet	16	40	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	Elektrik Tüketimi		mwh	6.243.904	1.200.000	TÜİK
	Elektrik Santrali Kurulu Güç		mw	4.800	7.500	TÜİK/ETKB/TEİAŞ

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
3.3. Dış Ticaret Geliştirilecek, İşletmelerin Dışa Açılmaları Desteklenecektir.	İmalat Sanayi İhracatı		bin USD	4.018.797	13.786.000	TÜİK
	Net İhracat (On Yıllık Toplam)	İhracat Tutarından İthalat toplamının çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.	bin USD	-753.202	9.214.000	TÜİK
	İthalattaki Artış Miktarı		bin USD	5.049.454	7.000.000	TÜİK
	Toplam İhracattaki Artış		bin USD	3.385.632	15.500.000	TÜİK
	İhracatın Türkiye Payı		%	1,33	3,5	TÜİK
	Plan Döneminde Dış Ticaret Merkezi ile İlk kez İhracat Yapan Firma Sayısı		adet/yıl	-	20	OKA
	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	Toplam İhracatın İthalat toplamına oranının yüzde cinsinden değeridir.	%	67	%350	TÜİK
	Plan Döneminde İstihdam, Proje ya da Danışmanlık Desteği Alan Firma Sayısı		adet	-	150	İl Valilikleri

*Son veri yılına aittir.

Hedef	Gösterge	Gösterge Tanımı	Birim	Mevcut Durum*	Hedef (2028)	Doğrulama Kaynağı
3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir.	Turizm Yatağı Sayısı		adet	21.914	30.000	KTB
	UNESCO Dünya Mirası		adet	1	3	KTB/UNESCO
	Yatırım Teşvik Belgesi Yatırım Sayısının Türkiye Payı		%	4,22	5	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
	YHGS Sayısı		adet	4	6	TOB
	Tescilli Yapıt Sayısı		adet	2.938	6.000	KTB
	Müze Sayısı		adet	24	30	KTB
	Sinema Sayısı		adet	9	15	KTB
	Plan Döneminde Desteklenen Restorasyon Sayısı		adet	-	25	OKA/DOKAP/KTB/İÖİ/Belediyeler
	Mavi Bayraklı Plaj Sayısı		adet	13	16	Samsun BŞB
	Geceleme Sayısındaki Artış		adet	2.357.963	4.000.000	KTB
	Konaklama Tesisleri Tesise Geliş Sayısındaki Artış		adet	1.186.001	2.372.000	KTB
	Konaklama Tesisleri Tesise Geliş Sayısının Türkiye Payı		%	1,47	2,5	KTB
	Yabancı Turist Tesise Geliş Sayısı		adet	48.267	240.000	KTB
	Bölgedeki Geceleme Sayısının Türkiye Payı		%	0,98	2	KTB

*Son veri yılına aittir.

IX. EKLER

- A. MEVCUT DURUM ANALİZİ
- B. ÖRNEK YATIRIM FIRSATI, PROJE FİKRİ KÜNYELERİ
- C. ALT BÖLGELERİN BELİRLENMESİ VE YÖNTEM

B. ÖRNEK YATIRIM FIRSATI, PROJE FİKRİ KÜNYELERİ

Aşağıda yer alan proje fikirleri bölge planı kapsamında yapılan sosyo ekonomik analizler ve saha çalışmaları çerçevesinde ilgili paydaşlarla örnek olarak geliştirilmiş olup bölge planlarının hayata geçirilmesi için gereken bütün projeleri kapsamamaktadır. Ayrıca bu projeler, proje konusunun tabii olduğu mevzuat çerçevesinde izin, onay, görüş ve ruhsat gibi gerekli ön koşulların yerine getirilmesi halinde uygulanabilecektir.

Künye No	1
Proje Adı	1.1.2.1. Çorum-Mecitözü-Amasya Çift Platformlu Yol İnşaatının Tamamlanması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Proje ile Çorum-Mecitözü-Amasya yolunun; 61,8 km uzunluğunda ve bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım (BSK) standardında, toplam uzunluğu 165 m olan 4 adet çift köprü, 16 m uzunluğunda 1 adet tek köprü ve 1 adet farklı seviyeli kavşak inşaatları ile birlikte tamamlanması hedeflenmektedir. Yüzde 51 fiziki gerçekleşmenin sağlandığı yol inşaatının en geç 2025 yılında tamamlanması plan hedefleri arasındadır.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve erişilebilirliğin güçlendirilmesine yönelik, bölge sınırları içerisinde yer alan devlet ve il yolları ağındaki bölünmüş yol çalışmalarının önceliklendirilmesi ve plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin alt bölge merkezleri durumundaki Çorum ve Amasya Merkez ilçeleri ile cazibe merkezi Samsun'un erişilebilirliğine katkı sağlayacak, Ankara ve İstanbul başta olmak üzere Kıyı Karadeniz ve Orta Anadolu'ya güvenli, konforlu ve daha kısa süre ve mesafeli ulaşım mümkün olacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Çift platformlu 37,3 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Çorum-Mecitözü-Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	54.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	250 (Sürekli) 1.900 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 Ay
Projenin Hedef Kitlesi	Projenin hedef grubu Amasya ve Çorum halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.2. Bölge İllerindeki Çift Platformlu Devlet ve İl Yolları Çalışmaları Tamamlanacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	2
Proje Adı	1.1.2.2. Tokat-Ünye-Ordu Karayolu İnşaatının Tamamlanması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Proje ile, ülkeyi doğu-batı yönünde kat eden uluslararası yol konumundaki Kuzey Hattı ile Karadeniz Sahil Yolu'nu birbirine bağlayan en kısa güzergâhı oluşturulacak, zaman ve akaryakıt tasarrufu sağlanacaktır. 11 m platform genişliğine sahip bölünmüş yol-BSK standardındaki yolun 2025 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Bölgedeki karayollarında trafiğin, il merkezlerini ulusal ölçekteki önemli noktalara bağlayan ulaşım ağları üzerinde yoğunlaştığı bilinmektedir. Çekim merkezi Samsun, gerek mal gerekse de insan trafiğinde ilk sırada, Samsun'la birlikte önemli bir üretim merkezi olan Çorum da ikinci sırada yer almaktadır. Gerek başlangıç gerekse de varış noktalarında bu illeri sırasıyla Amasya ve Tokat izlemektedir. Ulaşım altyapısının geliştirilmesi ve erişilebilirliğin güçlendirilmesine yönelik, bölgenin diğer bölge ve ağlarla da bütünleşmesine katkı sağlayacak proje ile Tokat-Ünye-Ordu Karayolu inşaatının tamamlanması hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Türkiye'yi doğu-batı yönünde kat eden uluslararası ulaşım ağı üzerinde en kısa geçki oluşturulacak, zaman ve akaryakıt tasarrufu sağlanacaktır. Ayrıca Niksar ilçesi ve çevresinde üretilen ürünlerin Ünye limanı üzerinden pazarlara sunulmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Çift platformlu 43 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Tokat-Ünye-Ordu
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	38.780.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	350 (Sürekli) 1.650 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu Tokat ve Ordu halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.2. Bölge İllerindeki Çift Platformlu Devlet ve İl Yolları Çalışmaları Tamamlanacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	3
Proje Adı	1.1.3.1. Çorum-Alacahöyük-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Alacahöyük-Boğazkale Millî Parkı ve Hattuşa UNESCO Dünya Mirası başta olmak üzere, bölge genelindeki tüm ilçelerde turizm değerlerine güvenli erişim sağlayacak yol geçkilerinin, bu hedefe yönelik tamamlanması kritik önem taşımaktadır. Proje kapsamında 90 km uzunluğundaki Çorum-Alacahöyük-Boğazkale Yolu'nun il yolu niteliğindeki 30,4 km çift platformlu yol olarak inşa edilmesi hedeflenmektedir. BSK-BY standardına yönelik çalışmalar önümüzdeki plan dönemlerinin konuları arasında yer alırken proje kapsamında; etüt, projelendirme, kamulaştırma, toprak işleri, birincil sanat yapıları ve bölünmüş yol inşaatının yapılması ile sathi kaplama asfalt çalışmaları bulunmakta, projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Bölgenin doğal, kültürel miras ve değerlerinin eko ve kültür turizminin hizmetine nitelikli bir ürün olarak kazandırılması ile sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak, erişilebilirliklerini güçlendirmek amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin tek dünya mirası niteliğindeki Hitit Başkenti Hattuşa'nın erişilebilirliği ile ulaşım altyapısı iyileştirilecek, Hitit Koridoru üzerindeki yerleşimler başta olmak üzere bölgede ziyaretçi ve geceleme sayısının artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (kapasite)	Çift platformlu 30,4 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Çorum-Alacahöyük-Boğazkale
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	21.600.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	150 (Sürekli) 300 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu Çorum'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistler ile bölge halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.3. Turizm Destinasyonlarının Ulaşım Bağlantıları İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	4
Proje Adı	1.1.3.2. Çorum-Sungurlu-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu Yol Standartlarına Kavuşturulması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Bölgenin doğal, kültürel miras ve değerlerinin eko ve kültür turizminin hizmetine nitelikli bir ürün olarak kazandırılması ile sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak hedefinin önemli projelerinden birisi de Çorum-Sungurlu-Boğazkale Yolunun Çift Platformlu olarak inşa edilmesidir. Alacahöyük-Boğazkale Millî Parkı ve Hattuşa UNESCO Dünya Mirası'nın erişilebilirliğine katkı sağlayacak proje ile 88,5 km'lik Çorum-Sungurlu-Boğazkale yolunun 13,8km'sinin çift platformlu olarak inşa edilmesiyle standardının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Etüt, projelendirme, kamulaştırma, birincil sanat yapıları ve bölünmüş platformun açılması, sathi asfalt kaplama düzeyinde ulaşımın plan döneminde tamamlanması planlanmaktadır.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Proje ile, bölgedeki tek UNESCO Dünya Mirası olan Hattuşa(ş) antik kentinin erişilebilirliğini yükseltmek; kentin, Kapadokya tur organizasyonları başta olmak üzere uluslararası organizasyonlar kapsamına alınmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin tek dünya mirası niteliğindeki Hitit Başkenti Hattuşa'nın erişilebilirliği ile ulaşım altyapısı iyileştirilecek, Hitit Koridoru üzerindeki yerleşimler başta olmak üzere bölgede ziyaretçi ve geceleme sayısının artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Çift platformlu 13,8 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Çorum-Sungurlu-Boğazkale
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	9.720.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu Çorum'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistler ile bölge halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.3. Turizm Destinasyonlarının Ulaşım Bağlantıları İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	5
Proje Adı	1.1.3.3. Tokat Çamiçi Yaylası-Ordu Perşembe Yayla Koridorunun Oluşturulması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Proje kapsamında 62 km'lik Tokat Çamiçi Yaylası-Reşadiye-Samsun Hasan Uğurlu Barajı-Ordu Perşembe il yolu standardında yol inşaatının tamamlanması hedeflenmektedir. Yerinde etüt edilerek, sürdürülebilirliği sağlayacak, doğa ve çevre dostu bir yol platformunun oluşturulması ve toprak işlerinin minimum düzeyde bırakılması planlanmaktadır. Proje, etüt, projelendirme, birincil sanat yapıları ve yol geçişinin inşaatı aşamalarından oluşmakta, plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Bölgenin doğal, kültürel miras ve değerlerinin eko ve kültür turizminin hizmetine nitelikli bir ürün olarak kazandırılması ile sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak, erişilebilirliklerini güçlendirmek planlanmaktadır. Proje ile bölge yaylaları, eko turizm aksları ve spot noktalarının Doğu Karadeniz yaylaları ile bütünleştirilmesi, ulusal rotaya bağlanması hedefine katkı sağlanacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Doğu Karadeniz Yayla Koridoru ile Orta Karadeniz Bölgesi'nin yayla turizmi buluşturulacak, bölge yaylaları eko turizme kazandırılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	62 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Samsun-Tokat-Ordu
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	8.860.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	25 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu bölgeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turistler ile bölge halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.3. Turizm Destinasyonlarının Ulaşım Bağlantıları İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	6
Proje Adı	1.1.3.4. Yeşil Yol Zinav Gölü Karayolu Bağlantısının Tamamlanması
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	DOKAP'ın destekleriyle güzergâhı belirlenen ve inşaatı devam eden Yeşil Yol ile Doğu Karadeniz yaylalarının koruma kullanma dengesi içerisinde bir rota ile birleştirilmesi hedeflenmekte, projenin Karadeniz Bölgesi ve ülkemizin eko turizmine katkı sağlaması beklenmektedir. Bölgenin en önemli eko turizm değerleri arasında yer alan Zinav Gölü'nün halen tesviyeli yol standardındaki bağlantısının ziyaretçilerin konfor ve güvenliği ile gölün erişilebilirliğini yükseltecek niteliğe yükseltilmesi; bu kapsamdaki tüm onarım, genişletme ile sathi asfalt kaplama imalatlarının plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır. Proje ile, gölün Yeşil Yol ile güvenli bağlantısı sağlanacak, bölge eko turizmi ulusal rotalar üzerinde bir varış noktasına dönüştürülecektir.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Proje ile, Tokat ili ve bölgenin en önemli eko turizm noktalarından birisi niteliğindeki Zinav Gölü halen inşaatı devam eden Yeşil Yol ile buluşturulacak, plan ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023'ün de hedefleri arasında yer alan; bölge yaylaları, eko turizm aksları ve spot noktalarının Doğu Karadeniz yaylaları ile bütünleştirilmesi, ulusal rotaya bağlanması hedefine katkı sağlanacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin en önemli doğal varlık ve değerleri arasında bulunan Zinav Gölü'nün erişilebilirliği ile Yeşil Yol eko turizm rotası üzerinde bölge yerleşimlerinin bir varış noktası olmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	5 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Tokat-Reşadiye
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	860.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	5 (Sürekli) 45 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu yerli ve yabancı turistler ile bölge halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.3. Turizm Destinasyonlarının Ulaşım Bağlantıları İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	7
Proje Adı	1.1.3.5. Yozgat-Boğazkale İl Yolu'nun Çift Platformlu Yol Standardında İnşa Edilmesi
Proje Konusu	Kara yolları ve otoyolların inşaatı
Proje Özeti	Proje kapsamında Yozgat-Boğazkale il yollarının çift platformlu yol olarak projelendirilmesi, programa alınarak yol geçkilerinin inşaatının tamamlanması hedeflenmektedir. 45 km uzunluğundaki yolun belirli noktalarında onarım ve sanat yapılarının projelendirilmesi çift platformlu yol inşaatının plan döneminde tamamlanması, sonraki plan dönemlerinde de bölünmüş yol-BSK standardına yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Alacahöyük-Boğazkale Millî Parkı ve Hattuşa UNESCO Dünya Mirası; plan döneminde tanıtım ve altyapısı tamamlanması hedeflenen bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun en önemli kültür koridorlarından birisidir. Proje ile dünya mirasının erişilebilirliğinin yükseltilmesi ve özellikle de Kapadokya tur organizasyonları ile nitelikli, güvenlik ve konforlu bağlantısının sağlanması hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin tek dünya mirası niteliğindeki Hitit Başkenti Hattuşa'nın erişilebilirliği ile ulaşım altyapısı iyileştirilecek, Hitit Koridoru üzerindeki yerleşimler başta olmak üzere bölgede ziyaretçi ve geceleme sayısının artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Çift platformlu 45 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Yozgat-Boğazkale
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	12.960.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	70 (Sürekli) 680 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Projenin hedef grubu Çorum'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistler ile bölge halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.3. Turizm Destinasyonlarının Ulaşım Bağlantıları İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	8
Proje Adı	1.1.4.1. Merzifon'da Lojistik Merkezin Kurulması
Proje Konusu	Lojistik merkez
Proje Özeti	Anadolu'yu kuzeybatı- güneydoğu eksenlerinde kesen ulaşım ağlarının kavşak noktası ile bölgenin merkezinde yer alan, gün geçtikçe imalat sanayiinde yaşanan büyümesi ile dikkat çeken Merzifon; İstanbul yolu üzerindeki organize sanayi bölgesi, hinterlandı durumundaki Suluova, Gümüşhacıköy, Havza, Osmancık ilçeleri, Çorum'daki köklü sanayi kültürü ile güçlenmekte, orta-orta düşük imalat sanayi kollarındaki yığılma ve yoğunlaşma ile bilinen Amasya Merkez, Tokat ili ve ilçeleri ile de anlamlı bir bütünlük oluşturmaktadır. Hinterlandı durumundaki yakın yerleşimlerle birlikte bölgesel kalkınmada stratejik öneme sahip hemen tüm sektörlerde gelişme koridorlarının kesişim noktasında yer almaktadır. Bu bağlamda doğal gelişme doğrultusunda birçok işletme depo ve lojistik hizmetlerinin havaalanı ile İstanbul Yolu üzerinde kurulmasına yönelik yatırımları yaşama geçirmiş, işletme süreçlerini başlatmıştır. Proje ile, özellikle imalata sanayiinde gelişmesini sürdüren işletmelerin Anadolu'nun iç bölgeleri, Kıyı Karadeniz ve ihracata yönelik depolama hizmetlerine katkı sağlayacak bir lojistik merkezin inşa edilmesi ve plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir. 10 bin m ² kapalı depolama alanına sahip olması beklenen tesisin yönetim merkezi ve bağlantı yolları, kontrollü giriş çıkışa olanak sağlayan bir tesis olması hedeflenmektedir.
Sektör	52. Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
Projenin Amacı	Proje ile kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Anadolu'yu kuzeybatı- güneydoğu eksenlerinde kesen ulaşım ağlarının kavşak noktası ile bölgenin merkezinde yer alan, Orta Karadeniz'in imalat sanayi ve alt kollarındaki en önemli üretim merkezlerinden birisi olan Merzifon ve artalanı durumundaki yerleşimlerde bulunan işletmelerin Anadolu'nun iç bölgeleri ile Kıyı Karadeniz'e yönelik faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine, rekabet edebilirliklerine katkı sağlanacak, bölgenin ihracatı artırılabilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	70 bin m ² alan üzerinde ve 10 bin m ² kapalı alana sahip bir lojistik merkez
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları ve OSB'ler
Uygulama Yeri	Amasya-Merzifon
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.320.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	250 (Sürekli) 750 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Projenin hedef grubu, Merzifon'un jeopolitik konumundan yararlanarak Orta ve Doğu Anadolu'daki müşterilerine daha yakın olmak isteyen özel sektör işletmeleridir.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.4. Kombine Taşımacılık Olanakları ile Ulaşım ve Lojistik Altyapısı İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	9
Proje Adı	1.1.4.3. Samsun Lojistik Merkezi'nin Laboratuvar, Tır Parkı ve Onarım Atölyeleri Yatırımlarının Tamamlanması
Proje Konusu	Lojistik altyapı
Proje Özeti	AB fonları ile yaşama geçirilen Samsun Lojistik Merkezi halen hizmetlerini sürdürmekte, kombine taşımacılığın tüm altyapısının bulunduğu tesiste çağdaş, müşteri odaklı ve taleplere yanıt vermek üzere yeni yatırımlar ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Toplam 680 dekarlık alanda 47 bin m ² tır parkı, 8.700 m ² iş merkezi ve idari binalar, 1.250 m ² itfaiye ile bakım ve onarım merkezi inşa edilmiş, 93.750 m ² kapalı depo alanı, 250 dekar da yeşil alan oluşturulmuştur. Lojistik merkezin hizmetlerini daha etkin ve verimli yerine getirebilmesi için, tır parkı, onarım atölyeleri ve gümrük hizmetleri için laboratuvar altyapısının kurulması, ihracata yönelik hizmetlerin gerektirdiği nitelik ve standartlar için bir gerek koşulu halini almıştır. Plan döneminde merkezin hizmet standardının yükseltilmesine yönelik bu hizmetlerin sağlanması yatırımlarının tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	52. Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
Projenin Amacı	Proje ile kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	AB fonları ile ülkemizde yaşama geçirilen en büyük yatırımlar arasında yer alan Samsun Lojistik Merkezi'nin hizmet standardının yükseltilerek beklentileri karşılayabilmesi, ürün ve hizmet çeşitliliğini artırarak rekabet edebilirliği ile sürdürülebilirliğine, etkin ve etkili hizmet vermesine katkı sağlanacak, bölgenin iç ve dış ticaret kapasiteleri ile hacimleri artırılabilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.500 m ² tamir ve onarım tesisi, 750 m ² gümrük laboratuvarı ile 50.000 m ² yeni tır parkı sahasının oluşturulması
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun-Tekkeköy
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.380.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Projenin hedef kitlesi Samsun Lojistik Merkezi'nden yararlanan/yararlanacak olan işletmelerdir.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.4. Kombine Taşımacılık Olanakları ile Ulaşım ve Lojistik Altyapısı İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	10
Proje Adı	1.1.6.1. Samsun-Sivas Demiryolu Hattının Tokat Merkez Bağlantısının Yapılması
Proje Konusu	Ulaştırma
Proje Özeti	Kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi hedefi kapsamında, Tokat Merkezin, Artova, Zile ve Turhal İlçelerinden geçen Samsun-Sivas Kalın Demiryolu'na 50 km'lik bir hat inşa edilerek bağlanması planlanmaktadır. Gerek Tokat Merkez ilçenin gerekse de bölgenin erişilebilirliğine katkı sağlayacak proje kapsamında, etüt, kamulaştırma, projelendirme ve inşaat hizmetleri yer almaktadır.
Sektör	42. Bina dışı yapıların inşaatı
Projenin Amacı	Proje ile kombine taşımacılık olanakları ile ulaşım ve lojistik altyapısının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin en önemli alt bölge merkezlerinden birisi durumundaki Tokat Merkez ilçenin, Tokat ilinin ve bölge yerleşimlerinin erişilebilirliğine katkı sağlanacak, konfor ve güvenli ulaşım ile ulaşım altyapısı iyileştirilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	50 km yol
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	77.760.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	150 (Sürekli) 1.850 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Projenin hedef kitlesi bölge halkı ve demiryolunu kullanacak işletmelerdir.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.1. Ulaşım Altyapısı Geliştirilecek ve Yenilikçi Teknolojilerle İyileştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.1.6. Demiryolu Hatları ve Bağlantıları İyileştirilecek, Tali Demiryolu Hatları İnşa Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	11
Proje Adı	1.3.1.1. İlkadım Organik Atık Kompost Tesisinin Kurulması
Proje Konusu	Atık toplama ve geri dönüşüm
Proje Özeti	Bölgede sürdürülebilir atık yönetiminin sağlanması kapsamında yaşama geçirilmesi hedeflenen projelerden birisi de İlkadım Organik Atık Kompost Tesisi kurulması projesidir. Proje kapsamında organik atıkların geri dönüşümünü sağlayacak ve komposta dönüştürecek bir tesisin ilçeye kazandırılması öngörülmektedir.
Sektör	38. Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı
Projenin Amacı	Proje ile, bölgede sürdürülebilir organik atık yönetimi sağlanacak, geri dönüşüm ve ayrıştırma süreçleri yürütülecektir. Bölgenin en yüksek yoğunluk ve nüfusuna sahip ve Samsun Merkez ilçeyi oluşturan ilçelerden birisi olan İlkadım'da yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, toplanan katı atık miktarı içindeki yüksek oranı oluşturan organik atıkların değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılacak kompost tesisi ile çöp içinde bulunan organikler ayrı bir toplama sistemi ile kontamine olmadan toplanacaktır. İlk aşama olarak iki kaynaktan gelen organikler toplanıp komposta dönüştürülecektir. İlçede yer alan 250'den fazla zincir marketin manav kısmındaki organik atıklar ile ilçede hemen her gün birkaç yerde kurulan açık pazarlardan kaynaklanan organik atıklar işlenecektir. Üretilen kompost ile ilçe çiftçileri desteklenirken aynı zamanda belediyenin parkları için de kullanılacaktır. Proje, ilçe sınırları içinde, yaklaşık %50-60'ı organik olan günlük 300 ton katı atığın değerlendirilmesini sağlayacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Cazibe merkezi Samsun'da atıkların toplanması, geri dönüşüm ve ayrıştırma süreçlerinin yürütülmesi ile atık yönetiminde sıfır atık yaklaşımının benimsenmesi; geri dönüşümün, doğaya ve ekolojik dengelere zarar vermeyerek sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Kompost üretme kapasitesi: 30 ton/ay
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Samsun-İlkadım
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.080.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	8 (Sürekli) 16 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	6 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Tüm Samsun halkıdır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.3. Kentsel ve Kırsal Altyapı Geliştirilecektir." hedefi kapsamındaki "1.3.1. Bölgede Sürdürülebilir Atık Yönetimi Sağlanacak, Geri Dönüşüm ve Ayrıştırma Süreçleri Yürütülecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	12
Proje Adı	1.4.4.1. Ayvacık Barajı Rekreatif Gelişim Projesi
Proje Konusu	Rekreatif alanı
Proje Özeti	Bölge genelinde, rekreatif alanların oluşturulması faaliyet ve hizmetlere yönelik altyapıların iyileştirilmesi hedefi doğrultusundaki projelerden ilki Ayvacık Barajı Rekreatif Gelişim Projesi'dir. Bölge sakinleri başta olmak üzere Körfez ülkelerinden ziyaretçilerin de son dönemde ilgisinin yoğunlaştığı, bölgenin en önemli doğal varlıkları arasında yer alan Ayvacık Barajı'nın sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak, bölge genelinde yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile vizyon hedefi olan değerleriyle mutlu Orta Karadeniz Bölgesi'ne ulaşılmasına katkı sağlaması beklenen proje kapsamında yürüyüş ve bisiklet yolları, 1 iskele, aydınlatma sistemi ve 2 büfenin yapılması öngörülmektedir.
Sektör	81. Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri
Projenin Amacı	İlçe halkının sosyal faaliyetlerde bulunabilmesi amacıyla Suat Uğurlu Baraj Gölü kenarında rekreatif alanı oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Baraj gölü ve Ayvacık ilçesinde sürdürülebilirliğe, eko turizmin geliştirilmesine, faaliyet çeşitliliği yaratılarak ortalama geceleme ve geceleme sayılarının artırılmasına, yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve kırsalda gelir çeşitliliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Kret kotu 38 m, göl alanı 9,7 km ² olan Suat Uğurlu Barajı'nın Sahil Gezinti Yolu Projesi'nin devamı niteliğindeki proje kapsamında yürüyüş yolu, bisiklet yolu, 1 adet iskele, aydınlatma direkleri ve 2 adet büfe yapımı planlanmaktadır.
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Samsun-Ayvacık
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.040.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	20 (Sürekli) 80 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	İlçeyi ziyaret eden tüm yerli ve yabancı turistler ile bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır." hedefi kapsamındaki "1.4.4. Rekreatif Alanlar Oluşturulacak, Faaliyet ve Hizmetlere Yönelik Altyapılar İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	13
Proje Adı	1.4.4.2. Lâdik Gölü Rekreatif Gelişim Projesi
Proje Konusu	Rekreasyon alanı
Proje Özeti	Planın, insan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon hedefi kapsamında, dengeli mekânsal planlama ve gelişmenin önemli bir bileşeni niteliğindeki rekreatif düzenleme ve yatırım projelerinin yaşama geçirilmesi kritik önem taşımaktadır. Bölgenin en önemli tarihî ve doğal varlıklarından birisi niteliğiyle öne çıkan Lâdik ilçesi ve gölü, kış turizmine ev sahipliği yapan, turizm faaliyeti çeşitliliği yaratabilecek bir merkez olma potansiyeline sahiptir. Proje ile Lâdik Gölü kıyısında çevre düzenlemelerinin yapılması, göl içerisindeki adacığa dubalı iskele inşa edilmesi, dubalı iskele ile göl kenarlarında sosyal donatıların oluşturulması ile orta balıkçılığının geliştirilmesine yönelik mekânların bulunacağı alanların inşa edilmesi planlanmaktadır.
Sektör	81. Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri
Projenin Amacı	İlçede çevre düzenlemeleri ve altyapı çalışmalarının yapılması yoluyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Lâdik gerek tarihî geçmişi ve ev sahipliği yaptığı uygarlıklar gerekse de zengin tarihî geçmişinin asıl nedeni durumundaki Lâdik Gölü ile bölgenin önemli yerleşimleri arasında yer almaktadır. Proje ile, bölgenin en önemli doğal varlıkları arasında bulunan Lâdik Gölü ve çevresinde; sürdürülebilirliğe, eko turizmin geliştirilmesine, faaliyet çeşitliliği yaratılarak ortalama geceleme süresi ve geceleme sayılarının artırılmasına, yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve kırsalda gelir çeşitliliğinin artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	7.500 m ²
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Samsun-Lâdik
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	650.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	10 (Sürekli) 65 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	İlçeyi ziyaret eden tüm yerli ve yabancı turistler ile bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır." hedefi kapsamındaki "1.4.4. Rekreatif Alanlar Oluşturulacak, Faaliyet ve Hizmetlere Yönelik Altyapılar İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	14
Proje Adı	1.4.4.3. Oğuzlar Obruk Barajı Rekreatyonel Gelişim Projesi
Proje Konusu	Rekreatyon alanı
Proje Özeti	İnsan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon hedefi kapsamında, yaşama geçirilmesi planlanan rekreatyonel düzenleme ve yatırım projelerinden birisi de Oğuzlar ilçesi Obruk Barajı Rekreatyonel Gelişim Projesi'dir. Bölgenin gelişmişlik düzeyi en düşük ilçeleri arasında yer alan Oğuzlar ilçesinde yaşama geçirilecek proje ile; bölge sakinlerinin kaliteli serbest zaman geçirmelerinin yanı sıra turizm sektörünün gelişmesi ve faaliyet çeşitliliğinin yaratılmasına da katkı sağlanacaktır. İlçe için neredeyse tek çekim merkezi olacak projenin ilçe sakinlerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesine stratejik katkı sağlaması beklenmektedir. Proje kapsamında, doğa ve çevre dostu bungalovlar, sosyal tesis, ahşap yürüyüş yolları, kamelyalar, seyir terasları ve altyapı sistemlerinin yaşama geçirilmesi öngörülmektedir.
Sektör	81. Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri
Projenin Amacı	Oğuzlar ilçesinde yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kırsal turizmin geliştirilerek bölge içi gelişmişlik farkının azaltılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	SEGE 6. Kademe yerleşimler arasında yer alan Oğuzlar ilçesinde, kırsalda gelir çeşitliliğinin artırılması, göçün önlenmesi, doğal varlıkların koruma kullanma dengesi içinde değerlendirilerek bölgede eko turizmin geliştirilmesi; yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kentleşme ve büyümeye katkı sağlanması hedefleri, planın öncelikleri arasında yer almaktadır. Proje ile, baraj gölü ve Oğuzlar ilçesinde sürdürülebilirliğe, baraj gölünün eko turizmin hizmetine nitelikli bir ürün olarak sunulmasına ve kırsalda faaliyet çeşitliliği ile gelirlerin artırılmasına katkı sağlayacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	8 adet bungalov, 1 adet sosyal tesis, 800 m ahşap yürüyüş yolu, 3 adet seyir terası inşaatı
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Çorum-Oğuzlar
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	980.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	5 (Sürekli) 45 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	İlçeyi ziyaret eden tüm yerli ve yabancı turistler ile bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır." hedefi kapsamındaki "1.4.4. Rekreatyonel Alanlar Oluşturulacak, Faaliyet ve Hizmetlere Yönelik Altyapılar İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	15
Proje Adı	1.4.4.4. Osmancık Kızılırmak Kauçuk Bendi ve Rekreatif Gelişim Projesi
Proje Konusu	Rekreasyon alanı
Proje Özeti	İnsan ve yaşam kalitesi odaklı mekânsal organizasyon hedefi kapsamında, yaşama geçirilmesi planlanan projeler arasında yer alan Osmancık Kauçuk Bendi ve Rekreatif Gelişim Projesi, ilçenin çekim merkezi olma niteliğine sahip, gerek ilçe sakinleri gerekse de ziyaretçilerin, keyifli ve nitelikli serbest zaman geçirmelerini sağlayacak projelerden birisi olarak öngörülmektedir. Ülkemizdeki az sayıdaki kauçuk bentten birisi de Amasya ilinde bulunmakta, kauçuk bent ile nehir debisinin azaldığı dönemlerde kirlilik, kokuşma ve görüntü kirliliğinin önüne geçilmektedir. Benzer şekilde Osmancık ilçesinde Kızılırmak Nehri üzerinde inşa edilmesi planlanan kauçuk bentle birlikte, debinin kontrol edilmesi, savaktan sağlanan düşü ile görselliğin zenginleştirilmesi, tesis çevresinde oluşturulacak rekreasyon alanlarıyla serbest zamanların kaliteli geçirilmesi, ilçe ve bölge genelinde yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.
Sektör	81. Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri
Projenin Amacı	İlçede çevre düzenlemeleri ve altyapı çalışmalarının yapılması yoluyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ilçe merkezinden geçen Kızılırmak suyunun kauçuk bent ile şişirilmesi yoluyla burada su sporlarına imkân sağlanması, ilçedeki tarihi köprü ve yürütülmekte olan ırmak kıyısı rekreatif çalışmaların zenginleştirilmesi ve küçük çaplı yenilenebilir enerji üretimi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Çorum'un ikinci büyük ilçesi olan Osmancık D100 karayolu üzerindeki konumu ile bölgenin kavşak noktalarından birinde yer almaktadır. İlçe ayrıca, Kızılırmak Nehri'nin su mühendisliği parametreleri (kesit, debi, katı madde vs.) ile kauçuk bent yapımına en uygun noktalarından biridir. Proje ile, Osmancık ilçesinde Kızılırmak'ın gerek turizm ve rekreatif amaçlı de yenilenebilir enerji potansiyelinden yararlanılmasına, bölgede eko turizmin geliştirilmesine ve sürdürülebilirliğine, faaliyet alternatifleri yaratılarak gelirlerin çeşitlendirilmesine, turizmde ortalama geceleme süresi ve geceleme sayılarının artırılmasına ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	Hava ile şişirilen, tek ya da iki açıklıklı, 2,5 m savak yüksekliğinde, çift ankrajlı kauçuk bent ile çelik yataklı 2'li hidrodinamik burgulu, alçak düşülü, mini HES (2,5 Gwh/yıl) inşaatı ve 10.000 m ² rekreatif düzenleme çalışması
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Çorum-Osmancık
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	3.020.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	10 (Sürekli) 50 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 Ay
Projenin Hedef Kitle	Çorum'u ziyaret eden tüm yerli ve yabancı turistler ile bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "1. Ekolojik Dengelerin Korunması ve Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "1.4. Yerleşimlerde Mekânsal Organizasyon, İnsan ve Yaşam Kalitesi Odaklı Olacaktır." hedefi kapsamındaki "1.4.4. Rekreatif Alanlar Oluşturulacak, Faaliyet ve Hizmetlere Yönelik Altyapılar İyileştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	16
Proje Adı	2.2.4.1. Ayvacık İlçesinde Erişilebilir Gümüş Saçlı Yaşam Köyünün Oluşturulması
Proje Konusu	Sosyal merkez
Proje Özeti	Bölge nüfusu ülke ortalamalarından 4 puan daha fazla 65 yaş ve üzerindeki nüfusu ev sahipliği yapmakta, yaş dostu şehir planlamaları ile altyapı yatırımlarının yaşama geçirilmesi bölgenin önümüzdeki dönemde öncelikli müdahale alanları arasında yer almaktadır. Proje kapsamında Ayvacık ilçesinde 7.500 m ² kapalı alana sahip bir tesis inşa edilmesi ve bu tesiste yaşlılara yönelik yatılı bakım hizmetlerinin verilmesi öngörülmektedir. 150 kişi kapasiteli tesisin plan döneminde yaşama geçirilmesi amaçlanmaktadır.
Sektör	87. Yatılı bakım faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje, TR83 Bölgesi'nde yaşlı bireylerin sosyoekonomik yaşama aktif katılımlarının sağlanması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesini amaçlamaktadır. YER-SİS araştırmalarına göre Samsun, sağlık hizmetlerinde ilk 7 il içerisinde yer almaktadır ve doğudaki iki büyük merkezden biridir. Proje ile, Ayvacık ilçesinin doğal dokusu ve eko turizm değerlerinin yerli ve yabancı yaşlı bireylerin kullanımına sunulması sağlanacak, yapılacak tesisler Samsun ilinin sağlık endüstrisi ve turizmüne yönelik sağlık hizmetleri altyapısına nitelikli bir ürün olarak kazandırılacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Ülke ortalamalarından daha yüksek yaşlı nüfus oranlarına sahip bölgede, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, sosyoekonomik yaşamda aktif bireyler olarak varlıklarını koruyabilmeleri, birikim ve deneyimlerini aktarabilmeleri ile kendilerini gerçekleştirmelerine katkı sağlanacak, yakın gelecekte sayı ve oranları artacak yaşlı bireylerin talep, beklenti ve yaşamlarını sürdürebilmelerine yönelik yaş dostu kent ve altyapı hizmetleri iyileştirilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	20 bin m ² alan üzerinde, 7.500 m ² kapalı alana sahip 150 kişilik bir merkez
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Samsun-Ayvacık
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	3.670.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitlesi	65 yaş ve üzerindeki yerli ve yabancı kişiler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "2. Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması" stratejik önceliği altında yer alan "2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "2.2.4. Yaş Dostu Şehir Planlamaları Yapılacak, Altyapı Yatırımları Önceliklendirilecek ve Gerçekleştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	17
Proje Adı	2.2.4.2. Çorum İlinde Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulması*
Proje Konusu	Sosyal merkez
Proje Özeti	Proje ile yaşlı bireylerin talep ve beklentilerine yanıt verecek nitelikte özel sektör tarafından gerçekleştirilecek ve orta-üst gelir gruplarının hedef kitlesini oluşturduğu huzurevi ve yaşlı bakım merkezinin Çorum Merkez ilçede yapılması planlanmaktadır. Merkez ilk etapta 100 yataklı bir tesis olarak hizmet verecektir.
Sektör	87. Yatılı bakım faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile, 65 yaş üstü nüfus bakımından Türkiye ortalamasının 4 puan üzerinde yer alan TR83 Bölgesi'nde yaşlı bireylerin sosyoekonomik yaşama aktif katılımlarının sağlanması ile yaşam kalitelerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Ülke ortalamalarından daha yüksek yaşlı nüfus oranlarına sahip bölgede, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, sosyoekonomik yaşamda aktif bireyler olarak varlıklarını koruyabilmeleri, birikim ve deneyimlerini aktarabilmeleri ile kendilerini gerçekleştirmelerine katkı sağlanacak, yakın gelecekte sayı ve oranları artacak yaşlı bireylerin talep, beklenti ve yaşamlarını sürdürebilmelerine yönelik yaş dostu kent ve altyapı hizmetleri iyileştirilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	100 Yatak
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum Merkez İlçe
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	650.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 Ay
Projenin Hedef Kitle	65 yaş ve üzerindeki yerli ve yabancı kişiler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "2. Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması" stratejik önceliği altında yer alan "2.2. Dezavantajlı Grupların Sosyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "2.2.4. Yaş Dostu Şehir Planlamaları Yapılacak, Altyapı Yatırımları Önceliklendirilecek ve Gerçekleştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	18
Proje Adı	2.2.11.1. Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi ve Kapasitesinin Artırılması
Proje Konusu	Sağlık tesisi
Proje Özeti	Suçla karışmış ya da madde bağımlısı genç ve çocuklara yönelik eğitim, hizmet ve faaliyetler özel bir yere sahiptir. Plan döneminde "Samsun Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin (ÇEMATEM) Geliştirilmesi" projesi kapsamında, merkezin gerekleri ve nitelikli hizmet vermesini sağlamak üzere kapasitesinin 14'den 25'e yükseltilmesi ve hizmetlerinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir.
Sektör	86. İnsan sağlığı hizmetleri
Projenin Amacı	Madde bağımlılarına, yüksek risk grubu bireyler ve/veya yakınlarına danışmanlık ve bilgilendirme hizmetlerinin sunulması, madde bağımlısı olan hastaların ayakta veya yatarak farmakolojik, psikososyal tedavilerinin ve rehabilitasyonlarının yapılması ve bağımlı bireylerin tedavi olup bağımlılık yapıcı maddelerden arınarak sağlıklı bir yaşama geçmeleri amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölge illeri ve Samsun ilindeki gereksinim, hizmet kalitesi, erişilebilirlik ve mücadelenin sürdürülebilirliğinin gerek koşulu olarak plan döneminde kapasite artırımına gereksinim duyulmaktadır. Suçla karışmış ya da madde bağımlısı genç ve çocuklar soyoekonomik yaşama yeniden kazandırılacak, dezavantajlı grupların yaşam kalitesi yükseltilecek, suç oranlarının düşürülmesine bölge genelinde nitelikli insan kaynağının oluşturacağı güçlü toplum hedefine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	14 olan yatak kapasitesinin artırılarak 25 kişiye hizmet vermesi sağlanacaktır.
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	600.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	3 (Sürekli) 15 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Bölgedeki çocuk ve gençler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "2. Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması" stratejik önceliği altında yer alan "2.2. Dezavantajlı Grupların Soyoekonomik Yaşama Katılımları Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "2.2.11. Madde Bağımlısı ya da Suçla Karışmış Çocuk ve Gençlere Yönelik Hizmetler Geliştirilecek, Önceliklendirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	19
Proje Adı	2.3.2.1. TR83 Bölgesi Mesleki ve Teknik Eğitim Altyapısının Güçlendirilmesi
Proje Konusu	Meslekî eğitim
Proje Özeti	Meslekî ve teknik eğitim, günümüzde eğitimin mesleklere yönelik insan ihtiyacının karşılanmasında, mezunlar ile istihdam alanları arasında denge kurulmasında önemli rol oynamaktadır. Plan döneminde bölge genelinde mesleki ve teknik eğitim hizmeti veren 155 kurumun istihdam piyasasının talepleri ve bölgenin gelişme eksenlerine uyumlu meslek alanlarında nitelikli hizmet vermesini sağlamak üzere kapasitelerinin yükseltilmesi ve hizmetlerinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Proje ile Bilgisayarlı Makine İmalatı, Makine Bakım Onarım, Endüstriyel Kalıp, Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri, Otomotiv ve Uçak Bakım gibi mesleki eğitim alan ve dallarında atölyeler kurulacaktır.
Sektör	85. Eğitim
Projenin Amacı	Halen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 155 mesleki ve teknik eğitim kurumunda eğitim alan yaklaşık 58 bin öğrenciye, bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanı sıra değişime uyum sağlaması için ihtiyaç duyulan yetkinliklerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bilgisayarlı Makine İmalatı, Makine Bakım Onarım, Endüstriyel Kalıp, Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri, Otomotiv, Uçak Bakım gibi mesleki eğitim alan ve dallarında öğrencilerin zamanın şartlarına en uygun araç ve gereçlerle istihdam piyasasına hazırlanmasına destek olunacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Ülkemizdeki toplam mesleki ve teknik eğitim öğrencilerinin yaklaşık %3'ünün bulunduğu Bölgede ekonomide verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması için eğitimin sosyal ve sektörel entegrasyonunun sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bölge dışındaki illerde meslek alanlarında ve iş taleplerinde meydana gelen değişimlerin hızı göz önüne alındığında öğrencilere bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanı sıra değişime uyum sağlaması için ihtiyaç duyulan yetkinliklerin kazandırılması, özellikle dijitalleşme süreciyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinde temel yetkinliklerin kazandırılması için mesleki eğitim kurumlarındaki altyapının güçlendirilmesi gerekmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	5 mesleki eğitim alanında hizmet veren 12 okulda 15 atölye kurulacaktır.
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.320.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 20 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bölgedeki mesleki ve teknik eğitim öğrencileri, öğretmenler ve işletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	4. Nitelikli Eğitim 9. Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "2. Nitelikli İnsan Kaynağı ve Güçlü Toplum ile Sosyal Refahın Artırılması" stratejik önceliği altında yer alan "2.3. Beşerî Sermaye Geliştirilecektir." hedefi kapsamındaki "2.3.2. Meslekî ve Teknik Eğitim Altyapısı İş Gücü Piyasasının Taleplerini Karşılacak Şekilde Güçlendirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	20
Proje Adı	3.1.1.1. Tokat Tarım ve Gıda Üssü Projesi
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Proje ile Tokat ilinde üretilen yaş sebze ve meyve ticaretinin kaliteli, standartlara ve gıda güvenilirliğine uygun olarak serbest rekabet koşulları içinde yapılmasının sağlanarak, ürünleri toptancı hali üzerinden tüm Türkiye'ye ve uzun vadede uluslararası pazarlara dağıtılmasını sağlayacak bir yapıya kavuşturulmasına yönelik olarak, Tokat Eski Havalimanı'nda komisyoncu dükkanı, tüccar ardiyesi, gıda analiz laboratuvarı, soğuk hava deposu, paketleme üniteleri, çöp toplama merkezi, geri dönüşüm tesisi, kompos tesisi, zirai gübre ve ilaç ofisleri, banka şubeleri, nakliye ofisi, otopark alanları ve akaryakıt istasyonlarının yer aldığı Uluslararası Toptancı Hal Kompleksi'nin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Bu kompleks ile bütünlük olarak yine Tokat Eski Havalimanı alanında Tokat ilinin tarımsal ürün potansiyelinin daha yüksek katma değer elde edilecek şekilde değerlendirilmesinin sağlanması amacıyla 302 adet OSB parselinin bulunduğu arıtma tesisi, destek hizmet alanları, mesleki eğitim alanları (gıda meslek yüksekokulu ve lisesi), kreş, sağlık tesisi ve açık & yeşil alanlar ve yenilenebilir enerji kullanımını teşvik edici güneş enerji santrali kurulum ve düzenlemeleri yapılmış Gıda OSB kurulumu planlanmaktadır.
Sektör	94. Üye olunan kuruluşların faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile Tokat ilinde yetiştirilen yaş sebze ve meyvenin uluslararası pazara sunulmasına yönelik altyapı tesislerinin kurularak tarım sektöründe elde edilen gelirlerin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin ve ülkenin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden birisi olan Tokat ili ve bölgedeki tarımsal üretim değerlendirilecek, kayıp oranları düşürülürken, işlenmiş uç ürünlerle tarım ve gıda sanayiinin sürdürülebilirliği ile rekabet edebilirliğine katkı sağlanacak, gelirler artırılabilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	276.113 m ² alan üzerine kurulu bölgesel hal kompleksi ve 519.110 m ² alan üzerine kurulu gıda organize sanayi bölgesi
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Tokat-Merkez
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	18.920.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	3.000 (Sürekli) 1.500 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Tüm Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	21
Proje Adı	3.1.1.2. Terme Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin Kurulması
Proje Konusu	OSB kurulumu
Proje Özeti	Fındık üretimi ile öne çıkan Çarşamba ve Terme ilçelerindeki üretimin desteklenmesi, işlenmesi, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ile kesme çiçekçiliği ve süs bitkilerinin yetiştirilmesini desteklemek üzere kurulması planlanan organize sanayi bölgesine yönelik çalışmalar başlatılmış, yer belirleme ve fizibilite çalışmaları Terme Belediyesi koordinasyonunda tamamlanarak ilgili Bakanlığa gönderilmiştir. Bakanlık incelemesi devam etmekte olup 80 hektarlık alanda kurulması planlanan organize sanayi bölgesinin, kurulması, alt yapı projeleri ve parselasyon işlemlerinin plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	94. Üye olunan kuruluşların faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile ülkemizin Ordu ile birlikte en önemli fındık üretim merkezi olan Samsun ili Terme ve Çarşamba ilçelerindeki fındık ile katma değeri ve rekabet gücü yüksek süs bitkileri üretiminin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Altyapısı hazır tarıma dayalı organize sanayi bölgesinde yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağlayacağı avantajlardan yararlanılması, girdi maliyetlerinin azaltılması ve pazarlama kanallarının çeşitlendirilmesine katkı sağlanması beklenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Samsun ili, Türkiye fındık üretiminin yüzde 17'sini karşılamaktadır Bu oran Ordu ile birlikte yüzde 41'e yükselmektedir. Çarşamba ve Terme ile gerektiğinde Ordu ilindeki üretimin katma değeri yüksek işlenmiş ürünlere dönüştürülerek gıda sanayiine kazandırılacak, Çarşamba Ovası'nın bereketli topraklarında kesme çiçek ve süs bitkisi gibi ayırt edici ürünler yetiştirilerek gelirler yükseltirken, ova tarımının sürdürülebilirliğine ve tarım sanayi entegrasyonu ile rekabet edebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	80 ha
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Samsun-Terme
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.320.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	500 (Sürekli) 500 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	60 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Terme ve Çarşamba çiftçileri, sakinleri ve bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	22
Proje Adı	3.1.1.3. Zile'de Ayçiçeği Yağı Üretim Tesisi Yatırımının Yapılması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Türkiye'nin önemli ayçiçeği üretim merkezleri arasında yer alan Samsun, Çorum ve Tokat illeri ile Amasya'daki üretimin değerlendirileceği, ülkemizin bu alandaki açığının azaltılması, arz güvenliği ve yeterliliğine katkı sağlaması beklenen yatırımın kapasitesinin 12 bin ton/yıl olması hedeflenmektedir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici dernek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması planlanmaktadır.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	2023 yılında 1,3 milyon dolar ithalat gerçekleştirilen ayçiçeği tohumunda kendi kendine yeterlilik ve yağlı tohumlar açığının yerli üretimle karşılanmasına yönelik, bölgedeki yağlı tohumlar üretiminin desteklenmesi ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	2023 yılı TÜİK verilerine göre, TR83 Bölgesi'nde 324.956 ton ayçiçeği tohumu üretilirken bu değer Türkiye üretiminin yaklaşık yüzde 2'sini karşılamaktadır. Bölgedeki ayçiçeği üretiminin yerinde değerlendirilerek ülkenin arz güvenliği ve kendi kendine yeterliliğine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	4.000 m2 kapalı alana sahip 12.000 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Zile
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.730.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	25 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Projenin hedef kitlesi Zile ve Amasya Merkez olmak üzere bölgedeki ayçiçeği üreticileri, ayçiçeği yağı üretim ve pazarlama işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	23
Proje Adı	3.1.1.4. Tokat İlinde Dondurulmuş Unlu Mamullerin Üretimi Yatırımının Yapılması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Türkiye ortalamalarının üzerindeki kapasite kullanım oranlarıyla dikkat çeken bölge un üretimi iş kolu işletmelerinden 2'si ilk beş yüzde olmak üzere 4'ü ISO listesinde yer almakta, sektör görece rekabet üstünlüğüyle öne çıkmaktadır. Çalışan insan sayısındaki artışla birlikte insanların daha sağlıklı rutinleri benimsemek gibi değişen yaşam tarzı, bu ürünlerin geleneksel unlu mamullere göre daha uzun süre saklanabilmesi, sunduğu kolay bulunabilirlik, daha iyi kalite, daha uzun raf ömrü, çevre dostu üretim süreci ve makul fiyat gibi birçok avantaj ile birlikte dondurulmuş unlu mamuller pazarını büyütürken güçlendirecektir. Oluşan talebi karşılamak üzere donmuş unlu mamuller üretim tesisinin kurulması hedeflenmektedir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici dernek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması planlanmaktadır
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Katma değeri yüksek, işlenmiş uç ürünlerle gelirlerin yükseltilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması
Projenin Bölge İçin Önemi	Tokat ili gerek arzilerinin büyüklüğü gerekse de ürün çeşitliliği ile bölgenin en önemli tarımsal üretim merkezlerinden biridir. Plan döneminde ilde bütünleşik hizmetleriyle öne çıkacak bir tarım ve gıda üssü projesi kurgulanmış, son yıllarda ilin gastronomi turizmde attığı adımlar ile 2023 yılında UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağına dâhil edilmesinin yanı sıra ISO listesinde de yer alan bölgenin un üretimi kapasitesi ve kültürünün yaratacağı görece rekabet avantajlarının bir araya getirilmesi hedeflenmiştir. Proje ile un üretimi, katma değeri yüksek uç ürünlere dönüştürülerek köklü gastronomi kültürüyle bütünleştirilecek, sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik ve turizmin geliştirilmesine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	4.500 m2 kapalı alana sahip 5.000 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat Merkez
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.410.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Un, ekmek fabrikaları, pastaneler, gıda işletmeleri, otel ve turizm işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	24
Proje Adı	3.1.1.5. Tokat İlinde Süt Tozu ve Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin Kurulması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	İldeki süt ve peynirin üretim sürecinde peynir altı suyunun toz haline getirilerek sporcu besinleri ve takviyelerine hammadde oluşturacak şekilde değerlendirilmesi, artıkların ekonomiye kazandırılarak ürün gamının zenginleştirilmesi hedefli proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış; üretici dernek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Proje ile Tokat ilinde Süt Tozu ve Peynir Altı Suyu Tozu Üretim Tesisinin kurulması planlanmaktadır. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Bölgedeki süt üretiminin katma değeri yüksek gıda (sanayiî) ürünleri ile pazarlara sunulması, üretim artıklarının değerlendirilirken ekonomiye kazandırılması, zengin ürün gamı ile beklenti ve taleplerin karşılanması hedeflenmekte ve rekabet edebilirlik ile sürdürülebilirliğe katkı sağlanması beklenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgede tarıma dayalı sanayi ve gıda güvenliği alanında gerçekleştirilebilecek yatırımlardan biri de süt, peynir ve türevi ürünlerin üretimidir. İldeki süt üretiminin katma değeri yüksek gıda (sanayiî) ürünleri ile pazarlara sunulması, üretim artıklarının değerlendirilirken ekonomiye kazandırılması, zengin ürün gamı ile beklenti ve taleplerin karşılanması hedeflenmekte, rekabet edebilirlik ile sürdürülebilirliğe katkı sağlanması beklenmektedir. Proje ile hayvancılık ve süt üretimi desteklenecek, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirliğe katkı sağlanacak, artıklar yeniden değerlendirilerek ekonomiye kazandırılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.500 m2 kapalı alana sahip 2.500 ton/yıl süt tozu; 3.500 ton/yıl krema; 4.500 ton/yıl peynir altı suyu tozu kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Merkez
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Süt ve peynir üretimi gerçekleştiren işletmeler, gıda sanayiî işletmeleri, üretici birlikler, sporcu besinleri üreten işletmeler, sporcular, hayvancılıkla uğraşan işletme ve hanehalkları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	25
Proje Adı	3.1.1.6. Yakakent'te Kapalı Devre Türk Somonu Üretim ve İşleme Tesisinin Kurulması
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Türkiye denizleri su ürünleri üretiminin yaklaşık yüzde 3'ünü karşılayan Samsun ilinden 2021 yılında 26 milyon dolar düzeyinde ihracat gerçekleştirilmiş, toplam kapasite 40 bin ton/yılın üzerine yükselmiştir. Su ürünleri alanında ihraç edilen temel ürünler; balık unu, balık yağı, dondurulmuş balık (hamsi, çipura, çinakop, alabalık, somon, levrek vb.), tıbbi sülük, marine hamsi, sardalya, tuzlu hamsi, deniz salyangozu eti ve deniz salyangozu kapağıdır. Ülkemizde kapalı devre somon yetiştirme teknolojisi (RAS-Recirculating Aquaculture System) ve yatırımı halihazırda bulunmamaktadır. Bu konuda alınacak teknoloji Norveç merkezli olacaktır. Yapılması halinde ise ülkemizin ilk tesisi olacak ve teknoloji transferi sağlanmış olacaktır.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, Yakakent ilçesi, Samsun ve bölgede somon ve su ürünleri üretiminin desteklenmesine ve bu alanda rekabet edebilirliğe katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	TÜİK verilerine göre, 2009-2022 yılları arasında Samsun ilinden Hollanda başta olmak üzere Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen balık ve diğer deniz ürünlerinin ihracatı 650 milyon doları aşmış; il, ülke denizleri su üretiminin yüzde 3'ünü karşılamıştır. Bu üretim büyük ölçüde Bafra ve Yakakent ilçelerinde gerçekleşmektedir. Somon ve su ürünleri üretimi değerlendirilecek, uluslararası pazarların beklenti ve taleplerine yanıt verebilecek katma değeri yüksek, işlenmiş gıda (sanayiî) ürünlerine dönüştürülmesine, sürdürülebilirlik ile rekabet edebilirliğe katkı sağlanacak, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi görece düşük Yakakent ilçesinde gelirler çeşitlendirilecek ve yükseltilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	20.000 m2 kapalı alana sahip 2.500 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun-Yakakent
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	9.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	40 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bafra ve Yakakent su ürünleri üreten işletmeler, işleme tesisleri, gıda üretimi işletmeleri, Yakakent ve Bafra sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	26
Proje Adı	3.1.1.7. Suluova'da Soğan İşleme ve Paketleme Tesisinin Kurulması*
Proje Konusu	İşleme tesisi
Proje Özeti	Türkiye soğan üretiminde Çorum ve Amasya illeri ilk 3 sıra içerisinde yer almakta, bölge tarımsal üretimi içerisinde soğan üretimi ve işletmeleri önemli bir yer tutmaktadır. Tarımsal üretim işlenip saklanmadığından, bazı yıllarda değerlendirilememekte, üretim fazlası dökülmekte, kayıplar artmakta, işletmelerin zararları büyümekte, rekabet edebilirlikleri azalmaktadır. Proje ile özellikle talebin düşük kaldığı durağan dönemlerde tarımsal üretimin işlenerek saklanması, ikincil, katma değeri yüksek ürünlerle pazarlara sunulması, ihracatının yapılması hedeflenmektedir. Proje kapsamında soğanın dondurulmuş soğan halkasına dönüştürülerek saklanması, ürün gamının zenginleştirilmesi ve bu yöndeki pazar taleplerine yanıt verilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici dernek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyon Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması planlanmaktadır.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, Amasya ili ve ilçelerindeki soğan üretiminin desteklenmesi, işletmelerin rekabet edebilirliği ve sürdürülebilirliklerine katkı sağlanması hedeflenmekte, özellikle üretim fazlalığının bulunduğu yıllarda ürünün katma değeri yüksek ürünlerle pazarlara sunulması planlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Amasya ili 275-415 bin ton arasında değişen kuru soğan üretimiyle Türkiye'de 2. sırada yer almakta, ülke üretiminin yaklaşık yüzde 15'ini karşılamaktadır. Üretimin yoğunlaştığı Merkez, Suluova, Merzifon ve Gümüşhacıköy ilçelerinin kavşağında yer alan Suluova ilçesinde, halen değerlendirilemeyen ve bazı yıllarda dökülerek rekabet edebilirliğe ve çevreye zarar veren tarımsal üretim işlenerek katma değeri yüksek gıda (sanayiî) ürünleriyle pazarlara sunulacak, gelirler yükselirken, üretimin sürdürülebilirliğine katkı sağlanacaktır. Talebin yüksek olduğu dönemlerde fiyatlar kontrol edilebilirken, dengeli bir piyasa inşa edilecek, raf ömrü artırılabilecek ve kayıplar önlenecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	4 da alanda kurulu 2.000 m ² kapalı alana sahip 5.000 ton/yıl kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya-Suluova
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	3.020.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Suluova, Merzifon, Amasya, Gümüşhacıköy, Hamamözü ilçelerindeki soğan üreticileri, üretici birlikleri, gıda işletmeleri ve bölge sakinleri.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	27
Proje Adı	3.1.1.8. Amasya Bitkisel Ham ve Rafine Yağ Üretimi Tesisi Kurulması
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Türkiye'nin önemli ayçiçeği üretim merkezleri arasında yer alan bölgedeki üretimin değerlendirilmesi, ülkemizin bu alandaki açığının azaltılması, arz güvenliği ve yeterliliğine katkı sağlaması hedeflenen yıllık 144 bin ton üretim kapasiteli bitkisel ham ve rafine yağ üretim tesisi yatırımının plan döneminde tamamlanması planlanmaktadır.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	2023 yılında 1,3 milyon dolar ithalat gerçekleştirilen ayçiçeği tohumunda kendi kendine yeterlilik ve yağlı tohumlar açığının yerli üretimle karşılanmasına yönelik, bölgedeki yağlı tohumlar üretiminin desteklenmesi ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	2023 yılı TÜİK verilerine göre, TR83 Bölgesi'nde 324.956 ton ayçiçeği tohumu üretilirken bu değer Türkiye üretiminin yaklaşık yüzde 2'sini karşılamaktadır. Bölgedeki ayçiçeği üretiminin yerinde değerlendirilerek ülkenin arz güvenliği ve kendi kendine yeterliliğine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	50.000 m2 kapalı alana sahip 144.000 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	20.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	100 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	60
Projenin Hedef Kitle	Başta Amasya olmak üzere bölgedeki ayçiçeği üreticileri, ayçiçeği yağlı üretim ve pazarlama işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	28
Proje Adı	3.1.1.9. Tokat Meyve Tozu (Granül) ve Pektin Üretim Tesisi Kurulması
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Tokat, elma ve erik gibi gıda hammaddelerinin bolca üretildiği bir il olarak, pektin üretim tesisi için ideal bir konum sunmaktadır. Son 5 yılda Tokat'ta elma ve erik üretimi %85 artarak 20 bin tondan 37 bin tona çıkmış ve il, ülke genelinde ilk 10'a girmiştir. Ayrıca, kiraz, dut, armut, çilek ve kayısı üretimi de %100 artış göstererek 17 bin tondan 35 bin tona yükselmiştir. Tokat'ın toplam meyve üretimi 170 bin ton olup, bu değer bitkisel üretimin %7'sini oluşturmaktadır. Bu veriler, Tokat'ın tarımsal potansiyelinin yüksek olduğunu ve meyve tozu granülü imalat tesisi gibi bir yatırımın bölgesel ekonomik büyümeye ve istihdama önemli katkılar sağlayacağını göstermektedir. Yatırımın ilçe ve bölgedeki değer zincirine katkısı, Tokat'ın tarımsal potansiyelinden maksimum derecede yararlanmayı mümkün kılacaktır. Tesis, hammaddelerin yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülmesiyle, hem üretim süreçlerinde hem de bölgesel ekonomide önemli bir yer edinecektir. Yerel çiftçiler, artan talep sayesinde daha iyi fiyatlar ve ek gelir elde edebilirken, yatırım, yeni iş fırsatları ve istihdam olanakları sunacaktır. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile meyve üretiminde önde gelen Tokat ilinde kurulacak tesisle katma değeri yüksek ürünler üretilerek bölgedeki tarımsal üreticilere gelir sağlayarak kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak ve pektin ithalatını azaltmak amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Tokat'ta yapılması planlanan Meyve Tozu (Granül) ve Pektin Üretim Tesisi yatırımı, ülkemiz açısından büyük bir stratejik öneme sahiptir. Tokat'ın gelişmiş ulaşım ağları ve altyapısı, üretilen pektinin etkin bir şekilde taşınmasını ve pazarlanmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca, bu yatırım, bölgedeki tarımsal üreticilere yeni bir gelir kaynağı sağlayarak kırsal kalkınmayı teşvik edecek ve Türkiye'nin pektin ithalatına olan bağımlılığını azaltacaktır. Ayrıca pektin üretiminde elde edilecek artı değer, meyve özleri ve granülleri gibi yan ürünlerin üretimini de destekleyerek, bölgenin tarım ve gıda sektöründeki inovasyon kapasitesini güçlendirecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	6.000 m2 kapalı alana sahip 4.500 ton/yıl meyve tozu, 100 ton/yıl yüksek metoksilli pektin; 34 ton/yıl selüloz; 64 ton/yıl hemiselüloz kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	7.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 50 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24
Projenin Hedef Kitlesi	Tokat ve bölge gıda sanayii, yerel tarımsal üreticiler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	29
Proje Adı	3.1.1.10. Organomineral Gübre Üretimi Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Proje ile Amasya ilinde tarımsal üretim faaliyetlerinin zenginleştirilmesi ve üreticilere dolaylı olarak maliyet avantajı sağlanması amaçlanmaktadır. Bilindiği üzere, organomineral gübreler; organik maddelerle mineral gübrelerin belirli oranlarda bir araya getirilmesiyle oluşan bitki besin grubudur. Kurulacak bu tesisle organik gübre üretimi için gereken hammaddenin bölge içerisinden temin edilmesine yönelik tedarik zinciri geliştirilmesinin de bölgenin katma değerli üretim potansiyeline katkıları olacaktır.
Sektör	20 - Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Ar-Ge çalışmaları neticesinde geliştirilen ve saha uygulamalarında da başarısı test edilen organik ve iz elementli organomineral gübre üretimine başlanması planlanmaktadır. Bu şekilde halen yerlilik oranı düşük olan gübre sanayinde ithal ikame ürün üretimi gerçekleştirilecektir. Ar-Ge çalışmalarına dayanan bu proje ile üniversite-sanayi işbirliği de desteklenerek tarım sektöründe verimlilik artışının yanı sıra yeni teknoloji üretimine yönelik girişimcilik kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Ülkemizdeki toprakların tamamına yakını organik madde yönünden yetersizdir. Aynı durum bu projenin uygulama yeri olarak öngörülen Amasya için de geçerlidir. Bununla beraber Amasya'da tarımsal üretim için uygun ekolojik koşullar ile mikro klima alanlar vardır. İlde bulunan Geldingen, Merzifon, Suluova ve Gümüş ovalarının, verimli arazi yapıları ve sulama imkânları yanında arazi toplulaştırma çalışmaları ile üretim potansiyelinin artırılmasına yönelik çabaların tarım üretiminde beklenen faydayı sağlaması için üretim zincirinin en önemli parçalarından biri olan gübre kullanımının da ele alınması gerekmektedir. İlin kiraz, elma, kuru soğan, kırmızı et, bamya gibi ürünlerde üretim değeri ve verimlilik açısından ülke çapında söz sahibi olabilmesi ve üreticilerin maliyet avantajı elde ederek üretimde verimliliğin artırılabilmesi için organomineral gübreye erişimin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu proje toprağın organik madde ve mineral açısından zenginleştirilmesi ile üretimin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak modern gübre üretimi ile bitkisel üretimin yükselmesine katkı sağlanması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	1.500 m2 kapalı alana sahip 23.400 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	75(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitle	Yatırımcılar, tarım üreticileri, Amasya halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	30
Proje Adı	3.1.1.11. Hububat Lisanslı Depoculuk Tesisi
Proje Konusu	Depolama Tesisi
Proje Özeti	Tokat, Tarım İl ve Orman Müdürlüğü istatistiklerine göre yıllık yaklaşık 450.000 ton hububat üretimiyle, buğday, mısır, arpa ve kuru nohut gibi ürünlerin önemli bir üretim merkezi konumundadır. Lisanslı depoculuk tesisi, bu ürünlerin uygun koşullarda depolanabilmesini sağlayacak ve üreticilerin ürünlerini daha verimli bir şekilde değerlendirmelerine ve piyasa dalgalanmalarından korunmalarına olanak tanıyacaktır. Türkiye'nin tarımsal üretiminin büyük bir kısmını oluşturan hububat ürünleri, gıda güvenliği ve ekonomik istikrar açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu tesis, hububatların uygun koşullarda depolanmasını sağlayarak, tarımsal ürünlerin değerini koruyacak ve piyasa dalgalanmalarına karşı bir güvence oluşturacaktır. Bu durum, tarımsal ürünlerin fiyat istikrarını sağlayarak hem üreticiler hem de tüketiciler için ekonomik güvenlik oluşturur.
Sektör	52 - Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
Projenin Amacı	Proje ile hububat ürünlerinin uygun koşullarda depolanması sağlanarak, tarımsal ürünlerin değerinin korunarak piyasa dalgalanmalarına karşı bir güvence oluşturması ve tarımsal ürünlerin fiyat istikrarını sağlayarak hem üreticiler hem de tüketiciler için ekonomik güvenlik oluşturması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Projenin bölgedeki tarımsal ekosistemin verimliliğini artırması, çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmesi, tarımsal üretim zincirini güçlendirmesi ve kırsal bölgelerde ekonomik faaliyetleri güçlendirerek bölgesel kalkınmaya önemli bir katkıda bulunması beklenmektedir. Proje ile bölgede başta mısır olmak üzere (2012-2023 arasında yaklaşık 2,5 kat artış) hububat üretim artışına karşılık üreticiyi ve tüketiciyi piyasa dalgalanmalarına karşı koruyacak depoculuk tesisi ihtiyacına cevap verilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	20.000 ton/yıl
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	6.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	15(Sürekli İstihdam) 150(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Hububat üreticileri, lojistik ve nakliye işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.1. Tarım Sanayi Entegrasyonunu Sağlamaya Yönelik Faaliyetler Yürütülecek, Tarıma Dayalı Sanayi ve Gıda Güvenliği Yatırımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	31
Proje Adı	3.1.2.1. Sungurlu Sürdürülebilir Tarım ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri (TİGH) Projesi
Proje Konusu	Bitkisel üretim
Proje Özeti	Sungurlu ilçesinde tarımsal üretim ekonomisinin lokomotif sektörleri arasında yer almakta, ilçede tarımsal üretimin geliştirilmesine katkı sağlayacak altyapı projelerinin başında tarla içi geliştirme hizmetleri (TİGH), basınçlı sulama ve toplulaştırma projeleri gelmektedir. Proje kapsamında 100 hektar alanda sulama, drenaj, toprak koruma, toprak ıslahı, tesviye, anların kaldırılması ile ağaç, çalı temizleme, taş nakli, tarla içi yolları ve sanat yapıları gibi arazi geliştirme hizmetlerinin sunulması planlanmaktadır.
Sektör	01. Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
Projenin Amacı	Tarım arazilerinde kuraklık ve tuzluluk sorunlarıyla mücadele eden Sungurlu ilçesinde uygulanması planlanan proje ile tarımsal üretiminin desteklenmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Şeker pancarı, kavun, nohut, ayçiçeği ve tahıl, Sungurlu ilçesinin başlıca tarım ürünleri iken Çorum ili tarım arazilerinin yüzde 62'si sulama hizmetlerinden yoksun alanlardan oluşmaktadır. DSİ Genel Müdürlüğü verilerine göre, sulanan birim alandan elde edilen gelir kıraç arazinininkinin 6 katını aşmaktadır. Bu bağlamda Sungurlu TİGH ve Sürdürülebilir Tarım Projesi başta olmak üzere bölge genelinde verimi yükseltecek, birim alandan elde edilen ürün ve gelirin artmasını sağlayacak, basınçlı sulama yatırımları ile drenaj çalışmaları, göl, gölet, HİS ve tarla içi geliştirme hizmetleri yatırımlarının biran önce yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Proje ile, tarım arazilerinde verimlilik, üretim miktarları ve gelirler artırılabilecek, tarımsal üretimin desteklenmesi, sürdürülebilirliği ve rekabet edebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	100 ha
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Çorum-Sungurlu
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.080.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	2.000 (Sürekli) 500 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.2. Tarım Arazileri ve Meraların Verimlilik ve Kalitelerinin Artırılmasına Yönelik Yatırımlar (TİGH, Basınçlı Sulama ve Toplulaştırma) Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	32
Proje Adı	3.1.3.1. Jeotermal Sera Tesisinin Kurulması
Proje Konusu	Bitkisel üretim
Proje Özeti	Tokat İli Jeotermal Sera Yatırımı, Niksar, Reşadiye ve Sulusaray'da bulunan jeotermal kaynakların kullanımıyla tarımsal üretimi artırmayı ve sürdürülebilir tarımı desteklemeyi amaçlamaktadır. Tük Bitkisel Üretim İstatistiklerine bakıldığında Tokat, sofralık domates üretiminde yıllık yaklaşık 200 bin tonluk üretim değeri ile son 5 yılda ülke genelinde ilk 10 sırada yer bulmakta, bu durum Tokat'ı sofralık domates üretiminde önemli bir arz merkezi haline getirmektedir. Örtü altı (Sera) Domates üretimi de aynı şekilde son 5 yıllık dönemde yaklaşık %30'luk bir artışla 10 bin ton seviyelerinde seyretmekte olup, ülke genelindeki sırası da 23'ten 18. sıralara kadar gelmiştir. Bu veriler, Tokat'ın tarımsal potansiyelinin ve özellikle domates üretiminin önemini göstermektedir. Jeotermal sera yatırımı, bölgedeki tarımsal üretimi daha da artırarak Tokat'ı tarımsal üretimde daha güçlü ve rekabetçi bir konuma getirmeyi hedeflemektedir. Jeotermal kaynakların kullanımıyla sera koşullarının optimize edilmesi ve tarımsal üretimin artması, bölge ekonomisi için önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca, sürdürülebilir tarım uygulamalarının desteklenmesiyle çevresel etki de en aza indirilerek Tokat'ın tarımsal potansiyeli uzun vadeli olarak korunacak ve daha ileri bir seviyeye getirilecektir.
Sektör	01. Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile, bugüne kadar turizm dışında değerlendirilmemiş olan termal zenginliğin tarımsal üretimde değerlendirilmesi ile örtü altı tarımı ve sebzeçilik geliştirilecek, üretim maliyetleri azaltılacak ve tarımsal sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Jeotermal Sera Tesisi yatırımı, ülkemiz için büyük bir öneme sahiptir. Türkiye, tarım ve gıda güvenliği açısından sürekli artan bir üretim kapasitesine ihtiyaç duymaktadır, ancak iklim değişikliği ve mevsimsel belirsizlikler tarımsal üretimi olumsuz etkileyebilir. Jeotermal enerji kullanarak sera ortamlarını kontrol altında tutmak, yıl boyunca kesintisiz ve yüksek kaliteli tarım ürünleri elde edilmesini sağlar. Bu yatırım, aynı zamanda yerel enerji kaynaklarının değerlendirilmesi ve enerji maliyetlerinin azaltılması açısından önemlidir. Çevresel sürdürülebilirliği destekleyerek, fosil yakıt bağımlılığını azaltır ve karbon ayak izini düşürür. Ayrıca, jeotermal sera yatırımı, bölgede ekonomik kalkınmayı teşvik eder ve tarımsal istihdamı artırarak yerel ekonomilere katkıda bulunur.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	20.000 m2 alana sahip 764 ton/yıl domates veya 144.000 adet/yıl kesme çiçek kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	450 (Sürekli) 250 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	Tokat ve bölge tarımsal işletmeleri, tüketiciler, market zincirleri, toptancı ve haller, bölge sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.3. Termal Kaynakların Örtü Altı Yetiştiriciliğinde Sürdürülebilir Kullanımları Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	33
Proje Adı	3.1.6.1. Bayat'a Et Entegre Tesisinin Kurulması
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	2022 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye'deki büyükbaş hayvan varlığının yüzde 6,71'ine sahip bölge illerinde hayvancılığın geliştirilmesi kritik önem taşımakta, dışarıdan temin edilen yem bitkilerinin bölgede üretilmesi, bu üretim için gerekli sulama altyapısının geliştirilmesi, et entegre tesisleri ve süt üretiminin desteklenmesinin sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenmektedir. Yatırım kapsamında kırsal niteliği ve hayvansal üretimi öne çıkan ve yereldeki aktörler tarafından gündemin ilk sıralarında kendisine yer bulan et entegre tesisinin ilçede yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. İlçede, dana ve kuzu kırmızı et, sucuk, salam, sosis, kavurma, köfte grubu ve sakatat gibi ürünlerin üretileceği entegre bir tesisin inşa edilmesi ile pazarların bu yöndeki talebinin karşılanması hedeflenmektedir.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, görece düşük gelişmişlik düzeyinde bulunan ilçede hayvancılık faaliyetleri ve tarımsal üretim desteklenecek, gelirlerin artırılmasına, sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe, işsizliğin azaltılmasına katkı sağlanacaktır.
Projenin Bölge İçin Önemi	SEGE 6. derece gelişmişlik kademesinde yer alan Bayat ilçesi kırsal nitelikleri ile öne çıkmakta, göç, gelirlerin düşüklüğü ve işsizlik olgusu ilçenin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Proje ile ilçede gelirlerin artırılması, işsizliğin azaltılması, rekabet edebilirliğe ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlanması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.500 m2 kapalı alana sahip, 100 büyük baş kesim kapasiteli et üretim entegre tesisi
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Çorum-Bayat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.530.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 250 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Bayat ilçesi ve civarındaki çiftçiler ile tüm bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.6. Hayvancılık Geliştirilecek, Rekabet Gücü Artırılacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	34
Proje Adı	3.1.6.2. Pazar İlçesinde Süt Ürünleri İşleme Merkezinin Kurulması
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	2022 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye'deki büyükbaş hayvan varlığının yüzde 6,71'ine sahip bölge illerinde hayvancılığın geliştirilmesi kritik önem taşımakta, dışarıdan temin edilen yem bitkilerinin bölgede üretilmesi, bu üretim için gerekli sulama altyapısının geliştirilmesi, et entegre tesisleri ve süt üretiminin desteklenmesinin sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenmektedir. Proje kapsamında kırsal niteliği ve hayvansal üretimi öne çıkan ve yereldeki aktörler tarafından uzun yıllardır talep edilen süt işleme tesisinin makine ekipman ve tüm teçhizatıyla birlikte yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Plan döneminde tamamlanması öngörülen tesiste; peynir, yoğurt, krema, tereyağı gibi ürünlerin yanı sıra, kefir, ayran ve dondurma gibi sıvı temelli gıdalarında üretimlerinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, ilçe ve çevresinde yaygın olarak yapılmakta olan manda yetiştiriciliği faaliyetleriyle elde edilmekte olan manda sütünün etkin bir şekilde değerlendirilerek sürdürülebilir bir üretim modeli ile yatırıma dönüştürülmesi, katma değeri yüksek ürünler elde edilerek kırsal alanda gelir getirci faaliyetlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	SEGE 5. derece ve YER-SİS I-B gelişmişlik kademesinde yer alan ilçede kırsal nitelikleri ile öne çıkmakta, göç, gelirlerin düşüklüğü ve işsizlik olgusu ilçenin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. SEGE 2022 araştırmasında görece düşük gelişmişlik düzeyinde bulunan Pazar ilçesinde, hayvancılık faaliyetleri ve tarımsal üretim desteklenecek, gelirlerin artırılması, sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe, işsizliğin azaltılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	250 m2 kapalı alana sahip 1.300 ton/yıl kapasiteli manda sütü işleme tesisi
Proje Yürütücüsü	Manda Yetiştirici Birlikleri
Uygulama Yeri	Tokat-Pazar
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	750.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	25 (Sürekli) 100 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Pazar ilçesi ve civarındaki çiftçiler ile tüm bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.6. Hayvancılık Geliştirilecek, Rekabet Gücü Artırılacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	35
Proje Adı	3.1.6.3. Suluova'da Kanatlı Kesimhane Tesisi Yatırımının Yapılması*
Proje Konusu	Kesimhane tesisi
Proje Özeti	Suluova ilçesinde 1,75 milyon kanatlı hayvan bulunmakta, ilçe, ülkenin en büyük yumurta üretim tesislerinden birisine ev sahipliği yapmaktadır. İlçe ve bölgede yumurta üretiminin desteklenmesi ve sürdürülebilirliğinin yanı sıra potansiyeli yüksek kanatlı hayvan sektörünün geliştirilmesi de kritik önem taşımaktadır. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici dernek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması ve 1.000 adet/saat kapasiteyle hizmet vermesi planlanmaktadır. Proje kapsamında yaşama geçirilmesi hedeflenen tesiste kanatlı etleri ve yenilen sakatatı, kabuklu ya da kabuksuz yumurtaları ile yumurta sarısının elde edilmesi planlanmaktadır.
Sektör	10. Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Kanatlı hayvan sayısı, üretim kültürü ve ülkedeki en büyük tesislerden birisine ev sahipliği yapmasının yanı sıra bölge ve ülkenin en önemli hayvancılık merkezlerinden birisi durumundaki Suluova ilçesinde kanatlı hayvan üretiminin desteklenmesi, sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğine katkı sağlanması projenin amacını oluşturmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Suluova İlçesi kanatlı hayvan sayısı, üretim kültürü ve hayvancılıktaki yeri ile bölge ve ülkenin en önemli merkezlerinden biridir. Proje ile, Suluova ve bölgede yumurta üretiminin sürdürülebilirliğine katkı sağlanacak, kanatlı hayvan üretimi desteklenecek ve geliştirilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.500 m ² kapalı alana sahip 1.000 adet/saat kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya-Suluova
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.470.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Suluova, Merzifon ve Amasya Merkez ilçedeki yem işletmeleri, il ve bölgedeki kanatlı hayvan ile yumurta üreticileri, bölge sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.6. Hayvancılık Geliştirilecek, Rekabet Gücü Artırılacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	36
Proje Adı	3.1.6.4. Manda Sütü İşleme Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	2023 Yılı TÜİK verilerine manda yetiştiriciliğinde Samsun 20.000'i aşan manda varlığı ile ülkemizin açık ara ilk sırasında yer almaktadır. Samsun'da ise Bafra ve Ondokuzmayıs ilçeleri öne çıkmaktadır. Kızılırmak Deltası'nda yoğunlaşan mandacılıkta ülke lideri olunmasına rağmen yeterli katma değer sağlanamamaktadır. Yetiştiricilik ve manda sütünden katma değerli ürünlerin (mozarella peyniri gibi) üretilmesi planlanmaktadır.
Sektör	10 - Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Samsun ilinde yaygın olarak yapılmakta olan manda yetiştiriciliği faaliyetleriyle elde edilmekte olan manda sütünün etkin bir şekilde değerlendirilerek sürdürülebilir bir üretim modeli ile yatırıma dönüştürülmesi, katma değeri yüksek ürünler elde edilerek kırsal alanda gelir getirci faaliyetlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje ile hayvancılık faaliyetleri ve tarımsal üretim desteklenecek, gelirlerin artırılması, sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe, işsizliğin azaltılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	250 m2 kapalı alana sahip 2.500 ton/yıl kapasiteli manda sütü işleme tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	45(Sürekli İstihdam) 100(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Samsun ve civarındaki çiftçiler ile tüm bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.6. Hayvancılık Geliştirilecek, Rekabet Gücü Artırılacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	37
Proje Adı	3.1.7.1. Havza'da Kenevirde Kannabidiol (CBD) Ekstraksiyonu Üretimi Tesisinin Kurulması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Kannabidiol (CBD), kenevirde doğal olarak oluşan kannabinoidlerden birisidir. Vezirköprü, Osmancık, Havza, Gümüşhacıköy başta olmak üzere bölge genelinde üretilen kenevir üretiminin desteklenerek sanayi ile entegrasyonu ve pazarlama sorunu görece düşük ürünlerle taleplere yanıt verilmesine katkı sağlayacak proje ile kenevirde kannabidiol ekstraksiyonu üretimi gerçekleştiren bir tesisin hizmet vermesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici dernek, birlik ve markalar ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	20. Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile istihdamın artırılması, Havza başta olmak üzere artalanı durumundaki Gümüşhacıköy, Vezirköprü ve Osmancık ilçeleri başta olmak üzere bölgedeki kenevir üretiminin desteklenerek sürdürülebilirliğe, tarımsal üretim ile sanayi arasında entegrasyona katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ilçeleri bölge ve ülkenin en önemli kenevir üretim merkezleri arasında yer almaktadır. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistiklerine göre kenevir tohumu ve kenevir lifi üretimi toplamında bu ilçeler ülkedeki üretimin %30'unu karşılamaktadır. Her yıl düzenli artan üretim miktarının plan döneminde, Gümüşhacıköy ve Havza'daki sanayi tesisleri ile birlikte yükselmesi beklenmektedir. Havza'nın bölge ve ulusal ölçekte kenevir üretimini destekleyen bir sanayi odağına dönüştürülmesine, istihdamın artırılmasına ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliğine katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	6 da alanda kurulu 2.500 m ² kapalı alana sahip 7.200 lt/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun-Havza
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.080.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	15 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitle	Bölge kenevir üreticileri, çiftçi birlik ve dernekleri, uçucu yağ üretim markaları ve üreticileri, Havza ve bölge sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.7. Havza, Vezirköprü, Gümüşhacıköy ve Osmancık'ta Kenevir Üretimi Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	38
Proje Adı	3.1.10.1. Tıbbî ve Aromatik Bitkilerden Uçucu Yağ Üretimi Yatırımının Yapılması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Ayırt edici ve nitelikli ürünlerle bölge tarımsal üretiminin desteklenmesi, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenen proje kapsamında tıbbî ve aromatik bitki yetiştiriciliği için uygun iklim ve toprak şartlarına sahip Tokat ilinde tıbbî ve aromatik bitkilerden elde edilen yağ üretimi tesisinin kurulması hedeflenmektedir. Tesiste anason, biberiye, fesleğen, kekik, nane ve rezene gibi bitkilerin yağlarının üretilmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici demek, birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	20. Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile tarımsal sanayi ve üretim entegrasyonunun sağlanması, tarımsal üretimin sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Bölgenin tarım ve gıda üssü olarak öne çıkan Tokat ili ve ilçelerinde ayırt edici, rekabet edebilirliği yüksek ürünlerle tarımsal üretimin desteklenmesi ve tarım sanayi entegrasyonuna katkı sağlanması hedeflenmektedir. Proje ile istihdam artırılabilecek, ilçenin köklü tarımsal sanayi kültürünün sağladığı görece rekabet erkinden yararlanılarak tarımsal üretim desteklenecek, sürdürülebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.500 m2 kapalı alana, 1.440 ton/yıl bitki işleme ve 36.600 litre/yıl uçucu yağ kapasitesine sahip üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.300.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	20 (Sürekli) 100 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bölge tıbbî ve aromatik bitki üreticileri, ilaç ve kozmetik sanayi işletmeleri ve markaları, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.1. Tarımsal Ekonominin Sürdürülebilirliğine ve Kırsal Kalkınmaya Katkı Sağlanacaktır." hedefi kapsamındaki "3.1.10. Bahçe, Süs ile Tıbbî ve Aromatik Bitkilerin Üretimi Desteklenecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	39
Proje Adı	3.2.1.1. Merzifon OSB'de Elektromanyetik Uyumluluk (EMC) Test Merkezi Kurulması
Proje Konusu	Test merkezi
Proje Özeti	0.1. 0.2. Merzifon OSB'de uygulanması planlanan EMC Test Merkezi'nin kurulması projesidir. Ankastrre ürünler ve elektrikli ev aletleri imalat sanayi kolunun kapasite ve ihracat artışı için stratejik öneme sahip akredite EMC (Elektromanyetik Uyumluluk) Test Merkezi'nin Merzifon OSB'de kurulması ile ürünün CE Belgesi ve ihracatı için gerekli süre ve test maliyeti düşürülecek, rekabet gücü yükseltilecektir. 3.500 m ² kapalı alanda hizmet vermesi planlanan tesisin akredite olması ve ülke geneline hizmet vermesi hedeflenmektedir.
Sektör	71. Teknik test ve analiz faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile ankastre kümelenmesinin bulunduğu bölgede, herhangi bir elektrikli ve elektronik cihazın veya sistemin diğer cihazlar ile uyumunu doğrulayan Elektromanyetik Uyumluluk Testlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	TR83 Bölgesi'nde tedarik zincirlerinin ileri ve geri bağlantılarının güçlendirilerek küresel ölçekte rekabetçi üretim altyapısının oluşturulması bölge planının da öncelikli ve en önemli hedeflerinden biridir. Merzifon OSB'de yaşama geçirilmesi planlanan EMC Test Merkezi'nin kurulması yatırımı ile yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı göreceli rekabet üstünlüğüne sahip ankastre ürünler ve elektrikli ev aletleri imalat sanayi kolunda kapasite ve ihracat artışına katkı sağlanması beklenmektedir. 2009-2021 yılları arasında her yıl düzenli olarak ihracatı artan ve ilin toplam değerlerine en yüksek katkıyı sağlayan 3 imalat sanayi kolundan birisi olan sektör için stratejik öneme sahip akredite EMC (Elektromanyetik Uyumluluk) Test Merkezi'nin Merzifon OSB'de kurulması ile ürünün CE Belgesi ve ihracatı için gerekli süre ve test maliyeti düşürülecek, rekabet gücü yükseltilecektir. Elektromanyetik uyumluluk testlerinin kısa zaman ve düşük maliyetle gerçekleştirilmesiyle ihracat ve üretim kapasiteleri artırılabilecek, elektrikli ev aletleri ve ankastre ürün iş kolları ile orta-orta yüksek teknolojili sanayi ürünlerinin üretimi desteklenecektir. Sektör işletmelerinin büyümesi ve yeni yatırım olanaklarıyla birlikte yarı mamul üretiminde dışa bağımlılık azaltılacak, sürdürülebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	7 dekar alan üzerinde kurulu 3.500 m ² kapalı alana sahip test merkezi
Proje Yürütücüsü	OSB'ler
Uygulama Yeri	Amasya-Merzifon
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	7.990.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	25 (Sürekli) 125 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Merzifon'da yer alan ankastre üreten işletmeler başta olmak üzere Bölgede elektrikli cihaz üretimi yapan tüm işletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	40
Proje Adı	3.2.1.2. Zile'de Blok ve İşlenmiş Mermer Üretimi Yatırımının Yapılması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Tokat ili Turhal ve Zile ilçeleri ile Amasya ilindeki doğal taş potansiyel (görünür+muhtemel+mümkün) rezervi 2,5 milyar metreküpü aşmakta; büyük bölümünü bej mikritik kireçtaşlarının oluşturduğu bu rezerv ile bölge, ülke ve dünyanın en önemli doğal taş üretim merkezlerinden birisi arasında yer almaktadır. Her ne kadar rezerv zenginliği ile paralel dış ticaret, üretim ve istihdam sayılarına bugüne kadar erişilememişse de Amasya ili, ülkemizin en önemli bej taş üreten 4 merkezinden birisi niteliğiyle öne çıkmaktadır. Proje ile Zile ve çevresindeki ocaklarda üretilen bej doğal taş ve travertenin gerektiği gibi işlenmesi söz konusu olabilecek, uluslararası pazarların talep ettiği plaka bej doğal taşın üretim kapasitesi artacak, ürün gamı zenginleştirilirken, ihracat yükselecektir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	23. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Amasya ve Tokat ilindeki doğal taş rezervlerinin uluslararası pazarların talep ettiği yarı işlenmiş –plaka- ürüne dönüştürülmesi, ihracatın artırılması, üretim kayıplarının azaltılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Orta Anadolu Masifleri üzerinde yer alan Amasya ve Tokat ili doğal taş yatakları ve bu yataklar üzerindeki doğal taş ocakları, Zile, Turhal ve Amasya Merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. Amasya, Turhal ve Zile'deki hammadde ocakları ile işlenmiş ürün tesisleri yaklaşık aynı bölgede yer almakta, Zile ilçesi bu lokasyona yakın konumuyla öne çıkmaktadır. Hammaddenin fabrikalara yakınlığı, üretim sürelerini kısaltmakta, maliyetlerini azaltmaktadır. Doğal taş ihracatı artacak, sektör büyürken, üretim kayıpları azaltılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	6 da alanda kurulu 2.500 m ² kapalı alana sahip 10.000 m ³ /yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Zile
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.300.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	100 (Sürekli) 250 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitlesi	TR83 Bölgesi doğal taş ocak ve fabrikaları, bölge ve Türkiye inşaat sektörü, ihracatçı işletmeler ve nakliyeciler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	41
Proje Adı	3.2.1.3. Zile'de Mermer Mozaik Üretimi Tesisinin Kurulması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Tokat ili Turhal ve Zile ilçeleri ile Amasya ilindeki doğal taş potansiyel (görünür+muhtemel+mümkün) rezervi 2,5 milyar metreküpü aşmakta, büyük bölümünü bej mikritik kireçtaşlarının oluşturduğu bu rezerv ile bölge, ülke ve dünyanın en önemli doğal taş üretim merkezlerinden birisi arasında yer almaktadır. Her ne kadar rezerv zenginliği ile paralel dış ticaret, üretim ve istihdam sayılarına bugüne kadar erişilememişse de Amasya ili, ülkemizin en önemli bej taş üreten 4 merkezinden birisi olma niteliğiyle öne çıkmaktadır. Proje ile Zile ve çevresindeki ocaklarda üretilen bej doğal taş, traverten ve diğerlerinin günümüzde özellikle uluslararası pazarlarda talebi artan katma değeri yüksek, tasarım ve özel projelere göre üretim yapabilecek mozaik olarak işlenmesi sağlanabilecek, ürün gamı zenginleştirilirken, ihracat yükselecektir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici birlik ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	23. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Amasya ve Tokat ilindeki doğal taş rezervlerinin işlenmesi, mozaik ürününe dönüştürülmesi, üretim kayıplarının azaltılması, ihracatın ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Orta Anadolu Masifleri üzerinde yer alan Amasya ve Tokat ili doğal taş yatakları ve bu yataklar üzerindeki doğal taş ocakları, Zile, Turhal ve Amasya Merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. Amasya, Turhal ve Zile'deki hammadde ocakları ile işlenmiş ürün tesisleri yaklaşık aynı bölgede yer almakta, Zile ilçesi bu lokasyona yakın konumuyla öne çıkmaktadır. Hammaddenin fabrikalara yakınlığı, üretim sürelerini kısaltmakta, maliyetlerini azaltmaktadır. Doğal taş ihracatı ve özellikle kadın istihdamı artacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	5 da alanda kurulu 1.000 m ² kapalı alana sahip 120.000 m ² /yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Zile
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.080.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	40 (Sürekli) 175 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	TR83 Bölgesi doğal taş ocak ve fabrikaları, bölge ve Türkiye inşaat sektörü, mimarlık büroları, ihracatçı işletme ve nakliyeciler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	42
Proje Adı	3.2.1.4. Erbaa'da Tuğla Üretimi Yatırımı*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Erbaa ilçesi taşa ve toprağa dayalı sanayi işletmelerinin yığılma ve yoğunlaşma ekonomileri ile öne çıktığı yerleşimler arasında yer almakta, inşaat ve inşaat malzemeleri sektörlerinde yaşanan değişimlerle bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin göreceli rekabet avantajlarını yitirmeye başladıkları gözlenmektedir. Proje ile, inşaat sektörü ile bağlantılı olarak taşa toprağa dayalı sanayi alanında çağdaş teknolojiyi kullanan ve üretim maliyetleri görece düşük olan bir tesisin yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici birliği, OSB'ler ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında yaşama geçirilecek tesiste yılda 44 milyon tuğla üretilmesi öngörülmektedir.
Sektör	23. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, birim maliyeti düşük üretim ile sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe katkı sağlanması ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje ile, Erbaa ilçesindeki taşa ve toprağa dayalı sanayiinin üretim kapasitesinin artırılması, istihdamın yükseltilmesi ve çağdaş teknolojilerle göreceli rekabet avantajı elde edilmesi amaçlanmaktadır. Tuğla ve karo başta olmak üzere taşa toprağa dayalı imalat sanayi kolunda ülkemizde öne çıkan merkezlerden birisi olan Erbaa ilçesinde, köklü üretim geçmişi ve kültürü, yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantaj, hammaddeye yakınlık avantajlarının rekabet gücüne dönüştürülmesi, çağdaş teknoloji yatırımlarla birim üretim maliyetlerinin azaltılması ve sürdürülebilirliğe katkı sağlanması projenin önceliklerini oluşturmaktadır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3 da alanda kurulu 750 m ² kapalı alana sahip 44.000.000 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Erbaa
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	6.310.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Erbaa tuğla üreticileri, TR83 Bölgesi taşa ve toprağa dayalı sanayi işletmeleri, inşaat sektörü, sektör çalışanları, nakliye ve lojistik işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	43
Proje Adı	3.2.1.5. Çorum İlinde Galvaniz Sıcak Daldırma Tesisi Kurulması*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Galvaniz sıcak daldırma işlemi özellikle açık havada kullanılacak olan malzemelerin kaplanmasında kullanılan basit ancak etkili bir yöntemdir. Daldırma havuzlarının büyüklüğü ve derinliği kaplama yapılan malzemelerin çeşitliliğini artırmaktadır. Özellikle elektrik direği gibi büyük çaplı malzemelerin kaplanması için uygun havuzların bölgede ve çevre illerde bulunmaması kaplama gerektiren malzemelerin üretilmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Kaplama yaptırmak için malzemelerin diğer illere gönderilmesi lojistik maliyetleri nedeniyle ürün fiyatlarını artırmakta ve rekabette dezavantaj oluşturmaktadır. Proje ile, üretim ve lojistik maliyetlerinde düşüş elde edilecek, üretim kapasitesinde ve büyümede artış sağlanacaktır. Ayrıca, bölge ekonomisinde önemli bir yere sahip metal ürünlerin imalatı alanında, kapasitesi ve kapasite kullanım oranı yüksek bir tesis ile bölge ve ülkedeki işletmelere hizmet verilecektir. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, üretici birlik, OSB'ler ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması amaçlanmaktadır.
Sektör	25. Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
Projenin Amacı	Proje ile galvanizleme işlemine gereksinim duyan işletmelerin taleplerine yanıt verilmesi, üretim kapasite ve hacimlerinin, istihdamın artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Çorum ili TR83 Bölgesi'nde gerek orta-orta yüksek, gerekse de hammadde ile düşük teknoloji imalat sanayi kollarının gelişme koridorları üzerinde bulunmakta, BGUS'a göre "Potansiyel Rekabetçi İller" grubunda yer almaktadır. İlin özellikle makine sanayiindeki atılımı dikkat çekmekte, un ve gıda makineleri, cihaz ve parçaları başta olmak üzere, zengin bir ürün gamı ile hizmet verdiği bilinmektedir. İlin ihracatında kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler ile bunların aksam ve parçaları önemli bir yer tutmakta, Özbekistan'a demir veya çelikten eşya, Almanya, İtalya ve İspanya gibi Avrupa ülkelerine mobilya, elektrikli makine ve kazan ihracatı gerçekleştirilmektedir. 2009-2021 yılları arasında bu fasıllardaki ihracatın 500 milyon doları aştığı belirlenmiştir. Cihaz, makine ve parçalarının üretim sürecinin önemli bir aşaması da kaplama –galvaniz- işlemidir. Bu işlem il ve bölgede gerçekleştirilememekte, üretim süreci uzarken, maliyetler de yükselmektedir. Kaplama işleminin ildeki makine aksam ve parçaları üreten tüm işletmeler için önemli bir kısıt oluşturduğu görülmektedir. Halen bölgede verilemeyen bu hizmetle, üretim kapasiteleri artacak, üretim maliyetleri düşürülürken, zaman ve üretim kayıplarının önüne geçilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3 da alanda kurulu 500 m ² kapalı alana sahip 50.000 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama Yeri	Çorum OSB
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	100 (Sürekli) 250 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Çorum ve bölge imalat sanayi, üretim sürecinde galvanizleme işlemine gereksinim duyan işletmeler, lojistik ve nakliye işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	44
Proje Adı	3.2.1.6. Motorlu Taşıt Yedek Parça Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Proje ile Samsun ilinde çarpan etkisi ve ileri-geri bağlantıları anlamında en büyük etkiye sahip sektörlerinden birisi olan ticarî araç (otobüs, kamyon, kamyonet, iş makinesi vb.) aksam ve parçaları üretimi sektörüne yönelik olarak tesis yatırımı öngörülmektedir. Motorlu taşıtlarda bulunan motor dışındaki rot, amortisör, çamurluk, takoz, zincir, filtre, tampon, sürücü koltukları, şanzıman, şaft, debriyaj, süspansiyon, silecek, şasi, piston, beşinci teker, fren sistemleri, direksiyon, tanker, römork, damper, dingil, segman gibi mekanik parçaların üretimi için yapılacak yatırımla Samsun'un otomotiv sektörü tedarik zincirindeki rolü güçlenirken şehrin kg başına düşen ihracatının da artacaktır.
Sektör	29-Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
Projenin Amacı	Samsun, motorlu kara taşıtlarından olan ticarî araç (otobüs, kamyon, kamyonet, iş makinesi vb.) aksam ve parçaları üretiminde uzmanlaşmış işletmelerin faaliyet gösterdiği bir şehirdir. Bu sektördeki işletmeler tarafından 2023 sonu itibarıyla Samsun'dan dünyanın 160'tan fazla ülkesine yaklaşık 150 milyon ABD dolarından fazla ihracat gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile motorlu kara taşıtı aksam ve parçaları üretimi sektöründe niş bir alan olan ticarî araç grubunda (kamyon, kamyonet, otobüs, iş makinesi, minibüs vb.) yer alan ve ana motor gövdesi dışında kalan metal ve kauçuk parçaların imalatında ihtisaslaşmasına katkı verilecektir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Samsun geçmiş dönemlerden gelen bir demir çelik sektörü yoğunlaşmasına ve ihtisasına sahip bir ildir. Bu durum zaman içerisinde demir çelikten ürünlerin gelişmesine fırsat vermiş ve kendi içinden çok sayıda katma değerli ürünün çıkmasına sebep olmuştur. Bu ürünlerden birisi de motorlu kara taşıtlarından olan ticarî araç (otobüs, kamyon, kamyonet, iş makinesi vb.) aksam ve parçaları üretiminde ortaya çıkmıştır. Sektör 2023 sonu itibarıyla Samsun'dan dünyanın 160'tan fazla ülkesine yaklaşık 150 milyon ABD dolarından fazla ihracat gerçekleştirmiştir. Samsun'da en fazla istihdam sağlayan sektörlerden birisi motorlu kara taşıtı üretim tesisleridir. Bu çerçevede ilde yaklaşık 7500 dolayında kişi bu sektörde istihdam edilmektedir. Çok sayıda uluslararası markanın ana tedarikçileri Samsun'da OEM işletmesi olarak faaliyet göstermektedir. Sektörün Samsun'a toplam yansıması (ciro) ise 2023 sonu itibarıyla yaklaşık 300 milyon Avro tutarındadır. İlin çarpan etkisi ve ileri-geri bağlantıları anlamında en büyük etkiye sahip sektörlerinden birisi olup kg başına düşen ihracatı artıran bir sektördür.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	10.000 m2 kapalı alana sahip 1.200.000 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	80(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Otomotiv sanayi yatırımcıları, lojistik ve nakliye işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8-İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9-Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	45
Proje Adı	3.2.1.7. Tıbbî Alet ve Cihaz Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Başkanlığı'nın Tıbbi Teknolojiler Sektör Raporu'na göre 3 büyük şehir dışında en fazla tıbbi cihaz üretici işletmesinin bulunduğu Samsun'da sektörün daha yüksek katma değerli ürün olan tıbbî cihaza evrilmesine ivme kazandıracak tesis yatırımı öngörülmektedir. Bu noktada söz konusu alandaki yatırımın tıbbi aletin yanında elektronik ve yazılımın süreçlere dâhil edildiği cihaz teknolojilerinin gelişimine de katkısı olacaktır.
Sektör	32 - Diğer imalatlar
Projenin Amacı	Samsun tıbbi alet imalatında çok sayıda işletmede yıllara dayanan üretim tecrübesine ve pazar payına sahiptir. Bu proje ile bu birikimin ileri teknoloji ve endüstriyel tasarımla desteklenerek sektörde tıbbi cihaz imalatı alanında şehirdeki üretim kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Samsun, tıbbî alet sektöründe de MEDICLUST adı verilen ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından olgun küme kabul edilen bir kümelenmeye sahiptir. Samsun'da hassas metal işleme tekniklerindeki yoğunlaşmanın devamı olarak söz konusu sektörden 1990'lardan itibaren tıbbî alet sektörü doğmuştur. Sektörde irili ufaklı 40'tan fazla işletmenin bulunduğu Samsun'da başta Almanya olmak üzere çok sayıda Avrupa ülkesine ve ABD'ye ihracat yapılmaktadır. Türkiye'nin ilk ve tek tıbbî cihaz meslek lisesi de Samsun'un Tekkeköy ilçesindedir. Bununla birlikte sektörün daha yüksek katma değerli ürün olan tıbbî cihaza evrilmesi önemli bir gelişme alanı olarak değerlendirilmektedir. Sektörün katma değeri ve kg başına ihracat değeri oldukça yüksek olup Samsun'da yer alan 2 Tıp Fakültesi, 1 Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 1 Şehir Hastanesi, 14 özel hastane dışında OMÜ'ye bağlı Güzel Sanatlar Fakültesi Endüstriyel Tasarım Bölümü'nde tıbbî alet tasarımları gerçekleştirilerek sektör desteklenmektedir. OMÜ, Türkiye'de en fazla klinik araştırma yapan ilk 10 üniversite arasında yer almaktadır. Samsun Üniversitesi'nde biyomedikal mühendisliği, OMÜ'de ise biyoistatistik ve tıp bilişimi programları bulunmaktadır. Samsun Teknoparkta 3 medikal yazılım firması faaliyet göstermektedir. TSE'ye ait Samsun Metal Laboratuvarı (SAMLAB) her türlü metal analizlerini yapılabilmektedir. Ayrıca TR83 Bölgesi'ndeki Çorum Hitit Üniversitesi araştırma merkezi (HÜBTUAM) de sağlık alanında mekanik test laboratuvarıyla sektöre destek vermektedir. Proje ile ildeki mevcut tıbbi alet ekosistemi elektronik ve yazılımın üretim süreçlerine dahil edildiği cihaz teknolojilerinin gelişimi yoluyla güçlendirilecek ve ihracat değeri artırılabilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	5.000 m2 kapalı alana sahip 250.000 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	75(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Tıbbi aletler imalatı yapan yatırımcılar, sağlık sektörü hizmet sağlayıcıları, üniversiteler, meslek lisesi öğrencileri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8-İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9-Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	46
Proje Adı	3.2.1.8. Alaşımli Döküm Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Proje konusunun ileri-geri bağlantılı olduğu makine, metal ve inşaat sektörlerinin geliştiği Çorum ilinde yüksek bir döküm ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle proje bölgenin ekosistem ihtiyaçlarıyla yüksek uyumluluk göstermektedir. Çorum, makine, maden, çimento, demir ve çelik, ulaşım, havacılık ve savunma ile enerji sektörlerine yönelik demir, çelik, bi-metal, bronz, alüminyum, pirinç ve diğer özel bakır alaşımlarının farklı ölçülerde dökümünü yapabilme kabiliyetine sahiptir. Gıda işleme makineleri imalatında ihtiyaç duyulan pik ve sfero dökümün ağırlıklı olarak bölge dışarıdan karşılanması bu alanda yatırım için önemli bir fırsat sunmaktadır.
Sektör	24 - Ana metal sanayii
Projenin Amacı	Proje ile makine, metal ve inşaat sektörü ekosistemlerinin ihtiyaçlarının karşılanması, makine imalatında bölge dışından karşılanan pik ve sfero dökümün bölgede yapılması ve bölge ekonomisine katkıda bulunması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje makine, metal ve inşaat sektörünün bölge dışından karşılanan döküm ihtiyaçlarının bölgeden karşılanması, bölge ekonomisine ve istihdamına katkıda bulunması ve ileride savunma sanayi sektörü ve medikal alet sektörünün hassas döküm ihtiyacına cevap verebilecek yatırımları tetiklemesi beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.000 m2 kapalı alana sahip 2.000 ton/yıl kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	7.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	75(Sürekli) 200(Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Makine, metal ve inşaat sektöründeki işletmeler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	47
Proje Adı	3.2.1.9. Akıllı Filtre Sistemleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Filtre sektörü Samsun'da ticarî araç parçaları üretiminden dolayı ileri bağlantı olarak gelişmeye başlamış bir sektördür. Sektör fabrikalarda kullanılan endüstriyel filtreler (baca filtresi, toz filtresi vb.), otomotiv sanayinde kullanılan filtreler (hava, yağ, yakıt vb.), doğalgaz filtreleri, hava kurutucu filtreler, jeneratör filtreleri gibi çok sayıda çeşidi barındırmaktadır. Sektörün sensör ve yapay zekâ teknolojisi kullanarak akıllı filtre sistemlerine geçmesi rekabeti koruması anlamında bir gerekliliktir. Sektörün akıllı teknolojilerle daha rekabetçi hale getirilerek sürdürülebilir olması planlanmaktadır. Yeni nesil filtreler bu çerçevede ticarî araç parçaları üretimini tamamlayıcı nitelikte olmakla birlikte endüstriyel amaçlı filtrelerin iklim değişikliği ile mücadelede önemli hale gelmesi değerli bir fırsatı ilde mümkün kılmaktadır. Akıllı filtreler ortamın durumunu analiz ederek devreye girdiğinden yazılım, sensör ve malzeme bilimini buluşturan bir katma değerli üründür. Proje ile akıllı filtre sistemleri üreten bir tesis kurulacaktır.
Sektör	28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile Samsun ilinin filtre ürünlerindeki rekabetçi konumunun sürdürülmesi, bölgeye ekonomik katkısının ve ihracatının artırılması ve üretilecek filtrelerin kullanımı ile dolayı yoldan iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje ile ildeki filtre sistemleri sektörünün günümüz teknolojilerini kullanarak akıllı filtre sistemlerine geçiş yapması mevcut rekabetçi konumunu sürdürmesi açısından ve iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlama açısından önem arz etmektedir. Paris İklim Değişikliği Sözleşmesi gereği karbon salınımının düşürülmesinin taahhüt edilmesi, daha sağlıklı bir çevrede yaşam imkânı sunulması devletin anayasal görevinin olması filtre sektörünün önemini ortaya koymaktadır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	15.000 m2 kapalı alana sahip 750.000 adet/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	8.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	150(Sürekli) 400(Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Otomotiv, makine ve iklimlendirme sektör işletmeleri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.1. Tedarik Zincirlerinin İleri ve Geri Bağlantıları Güçlendirilecek Küresel Ölçekte Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	48
Proje Adı	3.2.2.1. Samsun İlinde Uluslararası Sermayeli Yarı İletken Tüm Devre Tesisi Yatırımı
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Küresel salgın döneminde özellikle otomotiv sektöründe yaşanan sorunlarla kendisini gösteren yarı iletken devre elemanları ve çiplerin kritik önemi, bu koldaki bağımlılığın yerli üretimle ortadan kaldırılmasını ülke ve dünya için bir zorunluluk haline getirmiştir. Fizibilite çalışmaları Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından yürütülen yeşil dönüşüm odaklı, yüksek teknoloji çip üretiminin gerçekleştirileceği, uluslararası sermayeli yarı iletken tüm devre tesisi yatırımının yapılmasının, il, bölge ve ülke ekonomisine stratejik düzeyde katkı sağlaması beklenmektedir. Bu kapsamda, yatırım yerinin belirlenmesi ve tahsisine yönelik çalışmalar yürütülmekte ve yatırımın plan döneminin sonuna kadar özel sektör eliyle yaşama geçirilmesi amaçlanmaktadır.
Sektör	26. Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Plan döneminde, mutlak ve göreceli rekabet erki elde edilmesine katkı sağlayacak yeşil dönüşüm, dijitalleşme ve verimlilik yatırımlarının yanı sıra yarı iletken tüm devre tesisi gibi yüksek teknoloji ve katma değere sahip uluslararası sermayeli yatırımların uygulanması planlanmakta, Orta Karadeniz'in küresel entegrasyonuna yönelik adımların atılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Samsun, TR83 Bölgesi'nde orta ve orta yüksek teknoloji imalat sanayi kollarının gelişme koridorlarının başlangıcında yer almakta, bölgeye yapılan yabancı sermaye yatırımlarının dörtte üçünden fazlasını almaktadır. BGUS'ta "Bölgesel Merkez" sınıfında gösterilen ilin, bölgenin küresel entegrasyonuna öncülük yapması plan hedefleri arasında yer almaktadır. Son yıllarda Merkez ilçeyi oluşturan Tekkeköy, İlkadım, Canik ve Atakum'da üniversitelerdeki bilgi birikiminin de katkılarıyla savunma sanayi başta olmak üzere yüksek teknoloji ürünlerin elde edilmesine yönelik yatırımlar hız kazanmış, üretim kültürünün yerleştiği görülmüştür. Proje ile, Samsun ile başlayan yüksek teknoloji aksında, Merzifon ve Çorum'da savunma sanayi başta olmak üzere ülkemizin dışa bağımlı olduğu yüksek teknoloji birçok üretim kolundaki yatırımların tetiklenmesi ve bölgenin bu alandaki üretim kapasitesinin yükselmesi beklenmektedir. Teknoloji düzeyi ve katma değeri yüksek, birçok sektör ve iş koluna girdi sağlayan sanayi üretimi ile bölgede yüksek teknoloji ürün ve ihracat artışı desteklenecek, sürdürülebilirlik ve rekabet edebilirliğe katkı sağlanacak, dışa bağımlılık azaltılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	100 dekar alan üzerinde, 10.000 m ² kapalı alana sahip çip üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	49.680.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	1.000 (Sürekli) 1.000 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Elektrik elektronikle bağlantılı tüm sektörler ile Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	49
Proje Adı	3.2.2.2. Erbaa'da Seramik Ev ve Süs Eşyaları Üretimi Yatırımı*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Gerek ulusal kalkınma planlarının gerekse bölge planının önceliklerinden birisi de "yerli üretimin desteklenmesi, ara malı ithalatının azaltılmasına yönelik yatırımların teşvik edilmesi"dir. Köklü üretim kültürü ve geçmişine sahip, ülkemizde de taşta toprağa dayalı üretimin önemli merkezlerinden birisi olan Erbaa ilçesinde seramik ev, mutfak ve süs eşyalarının üretilmesi planlanmakta, ulusal ve uluslararası pazarların bu yöndeki taleplerinin karşılanması hedeflenmektedir.
Sektör	23. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Erbaa ilçesinde geçmişte eskilere dayanan taş ve toprağa dayalı sanayiye bağlı tuğla ve kiremit fabrikaları bulunmaktadır. Gelişen teknolojiye ayak uyduramayan bazı firmaların kapansa da bölgede tuğla ve kiremit fabrikalarının varlığı baskındır. 1999 yılında kurulan Erbaa Toprak Sanayi İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi olan sektörde yetişmiş işgücü sıkıntısı yaşanmamaktadır. En yakın karayolu 50 m, en yakın liman 150 km, en yakın demiryolu 74 km, en yakın havalimanı ise 122 km'dir. Özellikle şehrin içinden geçen karayolu doğu batı bağlantısında işlek ve önemi bir yoldur. Bu konum özellikleri Erbaa ilçesini avantajlı hale getirmektedir. Lojistik avantajı, ilçede taşta ve toprağa dayalı sanayinin bulunması, seramik sektöründe olmasa bile yakın bir sektörde nitelikli iş gücü olması ve toprak sanayi ihtisas organize sanayi bölgesi bulunması sebebiyle yatırım için Erbaa ilçesi önerilmiştir. Proje ile bölgenin taşta toprağa dayalı imalat sanayi iş kolunda önemli potansiyele sahip Erbaa ilçesinde ev, mutfak ve süs eşyalarının üretiminin gerçekleştirilmesi, bu alandaki ithalatın azaltılırken, tasarıma dayalı ürün gamının zenginleştirilmesi hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	İlçenin üretim kültürü, geçmişi, yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin sağladığı avantajların yanı sıra hammaddeye yakınlığın tesisin sürdürülebilirliği ile rekabet edebilirliğine stratejik katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Proje ile istihdamın artırılması sağlanacak, ithalat azaltılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3 da alanda kurulu 1.250 m ² kapalı alana sahip 1.200.000 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat-Erbaa
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.730.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	35 (Sürekli) 250 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	Bölge taşta ve toprağa dayalı sanayi işletmeleri, ev ve süs eşyaları markaları, lojistik ve dış ticaret işletmeleri, Bölge sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	50
Proje Adı	3.2.2.3. Merzifon'da Pişirici Ürünler İmalatı Yatırımı*
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Merzifon OSB'de yığılma ve yoğunlaşma ekonomilerinin görece rekabet üstünlüğüne sahip elektrikli ev aletleri imalatı sanayi alt kolu ve bağlı sektörlerde dışa bağımlılığın azaltılması, ileri geri bağlantıların sağlanması yerli üretimin desteklenmesi hedefiyle mikro dalga fırın gibi pişirici ürünler imalatının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Yatırımın özel sektör eliyle yaşama geçirilmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, sektörde söz sahibi markalar, işletmeler, Merzifon OSB'de faaliyet gösteren üreticiler ve sanayi odaları ile iletişim kurulmuştur. Koordinasyonu Kalkınma Ajansı yatırım destek ofisleri tarafından sağlanan projenin plan döneminde tamamlanması hedeflenmektedir.
Sektör	27. Elektrikli teçhizat imalatı
Projenin Amacı	Proje ile, mikro dalga fırın gibi ithalat oranı yüksek ürünlerde Türkiye'nin dışa bağımlılığının azaltılmasına, yerli üretimin desteklenmesine ve sürdürülebilirliğe katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Sektörün ithalatı 2023 yılında 20,6 milyon doları aşmış, yüksek ihracat kapasite ve değerlerine karşın net ihracat değerleri sıfırın altında kalmıştır. Elektrikli ev aletleri ve ankastre imalatı sanayi alt kolunda dışa bağımlılığın azaltılması, halen üretilemeyen ve dışa bağımlı olduğumuz mikro dalga fırın üretiminin gerçekleştirilerek yerli üretimin desteklenmesi, yatırım projesinin genel hedefini oluşturmaktadır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	6 da alanda kurulu, 3.500 m ² kapalı alana sahip, 150.000 adet/yıl fırın, 250.000 adet/yıl ocak ve 750.000 adet/yıl davlumbaz kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Merzifon OSB
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	20.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	450 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Merzifon ve Çorum'da elektrikli ev aletleri üretimi yapan işletmeler, yarı mamul tedarikçileri, Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	51
Proje Adı	3.2.2.4. Çorum İş Makineleri İmalatı Yatırımı
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Makine sektörünün gelişmiş olduğu Çorum ilinde iş makineleri imalatı alanında birbirini destekleyen ve tamamlayan işletmeler bulunmaktadır. Bu durum, yeni yatırımlar için güçlü bir ekosistem ve iş birliği imkânı sunmaktadır. Motorlu kara taşıtlarının imalatı alanında faaliyet gösteren 3, kaldırma ve taşıma ekipmanlarının imalatı alanında faaliyet gösteren 28 işletme bulunmaktadır. Çorum ilinde yol süpürme makineleri, kar motosikleti, golf arabası, ATV motosikletler, go-kart arabaları vb. elektrikli hizmet araçları, mini loader ile 3 ve 4 tekerlekli elektrikli forklift imalatı gerçekleştiren, uzaktan kontrollü mini elektrikli iş makinesi tasarımı ve üretimi ile elektrikli vakumlu yol süpürme makinelerine yönelik Ar-Ge çalışmaları yapan işletmeler bulunmaktadır. Yapılacak yatırım ile ildeki mevcut üretim ve Ar-Ge ekosisteminin büyümesini ve çeşitlenmesini destekleyecek bir İş Makineleri İmalat Tesisi kurulacaktır.
Sektör	28. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile iş süreçlerini hızlandıran, verimliliği artıran, işçilik maliyetlerini azaltan ve işin kalitesini iyileştiren iş makinelerinin imalatı ve ihracatının desteklenmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Çorum ili TR83 Bölgesi'nde gerek orta-orta yüksek gerekse de hammadde ile düşük teknoloji imalat sanayi kollarının gelişme koridorları üzerinde bulunmakta, BGUS'a göre "Potansiyel Rekabetçi İller" grubunda yer almaktadır. İlin özellikle makine sanayiindeki atılımı dikkat çekmekte, un ve gıda makineleri, cihaz ve parçaları başta olmak üzere, zengin bir ürün gamı ile hizmet verdiği bilinmektedir. İlin ihracatında kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler ile bunların aksam ve parçaları önemli bir yer tutmaktadır. Çorum'da bulunan Hitit Üniversitesi, makine ve imalat teknolojileri alanında Türkiye'nin tek ihtisas üniversitesidir. Proje üniversitenin yetkinliği ile uyumlu olup Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarında üniversite ile iş birliği potansiyeli oldukça yüksektir. İldeki mevcut ekosistem çeşitlenecek, bölgenin makine sektöründeki imalatı ve ihracatı artacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.500 m2 kapalı alana sahip 160 adet/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	4.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	45 (Sürekli) 70 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24
Projenin Hedef Kitle	Çorum ve bölge imalat sanayii, motorlu kara taşıtlarının imalatı ve kaldırma ve taşıma ekipmanlarının imalatı alanındaki işletmeler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	52
Proje Adı	3.2.2.5. Tokat Tarım ve Ormancılık Makine ve Ekipmanları Üretimi
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Tokat, Türkiye'nin tarımsal üretimde önemli bir merkezdir. Ancak mevcut tarım makine parkuru genellikle eski ve verimsizdir. Bu durum, modern ve güvenilir ekipmanlara olan ihtiyacı artırmaktadır. Bu yatırım, Tokat'ın zengin tarımsal potansiyelini daha etkin bir şekilde değerlendirilmesine olanak sağlayacak ve bölgedeki tarımsal mekanizasyon ihtiyacını karşılayacaktır. Ayrıca, tarım makineleri sektöründeki mevcut işletmelerin varlığı ve tarımsal üretimin son yıllarda %15 oranında artması, yatırımın bölgesel kalkınmayı destekleme potansiyelini güçlendirmektedir. Yatırımın ilçe ve bölgedeki değer zincirine katkısı, tarım makineleri üretimi ile hem tarımsal verimliliği artırmak hem de yerel ekonomiyi güçlendirmek olacaktır. Yapılacak yatırım ile yıllık 1.000 adet üretim kapasitesine sahip Tarım ve Ormancılık Makine Üretim Tesisi kurulacaktır. Bu sayede, modern tarım makineleri ile çiftçiler daha yüksek verimlilik elde edebilecek ve ürün kalitesini artıracaklardır. Ayrıca, bu yatırım, bölgedeki diğer tarım makineleri tedarikçileri ve bakım hizmetleri ile oluşturulabilecek işbirlikleri sayesinde, bölgesel ekonomik büyümeyi destekleyecek ve iş olanaklarını artıracaktır.
Sektör	28. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile yeni ve verimli tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı desteklenerek bölgedeki makine parkurunun yenilenmesi ve tarım ve ormancılık sektöründe verimliliğin artırılması amaçlanmıştır.
Projenin Bölge İçin Önemi	"Tarım Makineleri ve Ekipmanları Üretimi" yatırımı, ülkemiz için oldukça önemli bir adım olacaktır. Türkiye'nin tarım sektörü hızla büyümekte, ama bu büyümeyi desteklemek için modern ve etkili tarım makinelerine ihtiyaç bulunmaktadır. Tarım makinelerinin çoğunun eski ve yetersiz olması verimliliği olumsuz etkilemektedir. Tesiste üretilen yeni ve verimli makineler üretim süreçlerini iyileştirecek, sektörde yerleşmeye ve dolaylı olarak ülkenin gıda güvenliğine katkıda bulunacaktır. İlgili yan ürünler ve ek hizmetlerle sağlayacağı ilave istihdam bölge ve ülke ekonomisini destekleyecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.000 m2 kapalı alana sahip 1.000 adet/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	3.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 50 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24
Projenin Hedef Kitlesi	Tokat ve bölge makine imalat sanayii, tarım ve ormancılık sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	53
Proje Adı	3.2.2.6. Oluklu Mukavva, Levha ve Kutu Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Proje ile Amasya ili Merzifon ilçesinde oluklu mukavva ürünleri, levha ve kutu üretim tesisi kurulması planlanmaktadır. Böylece bölge ekonomisine ve istihdamına katkı sağlanacak, ithal ikame ürün üretimi yapılacaktır. Bölgenin kavşak noktası ve coğrafi olarak merkezinde yer alan Merzifon ilçesi ve kombine taşımacılığın olanaklarından yararlanan Merzifon OSB'nin yapılacak yatırımın sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Halen Merzifon OSB'de karton kutu üretimi gerçekleştiren ve bu üretimde kullanılan oluklu mukavvanın bir kısmını yurtdışından ithal etmekte olan firmaların ara mal tedarikine yanıt verecek bu yatırımın plan döneminde yaşama geçirilmesi planlanmaktadır.
Sektör	17-Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Proje ile oluklu mukavva, levha ve kutu ürünleri üretilerek bu ürün gruplarında ithalatın azaltılması, yerli üretimin artırılması, tedarik zincirinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Kurulacak tesis ile oluklu mukavva, levha ve kutu ürünlerinde dışa bağımlılığın azalması, yerli üretimin artması, ambalaj sektöründe tedarik zincirinin güçlenmesi, bölgeye ekonomik katkı sağlaması ve çevre dostu üretim süreciyle sürdürülebilirliğe katkı sağlaması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (kapasite)	30.000 m2 kapalı alana sahip 6.000 ton/ay üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya-Merzifon
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	10.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	150(Sürekli) 300(Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Başta Merzifon ve Çorum olmak üzere ambalaj üretimi yapan işletmeler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8-İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9-Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	54
Proje Adı	3.2.2.7. Yumurta, Meyve ve Diğer Tarımsal Ürünlerin Ön İşlem ve İşlem Makineleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	<p>Makine sektörünün gelişmiş olduğu Çorum ilinde iş makineleri imalatı alanında birbirini destekleyen ve tamamlayan işletmeler bulunmaktadır. Bu durum, yeni yatırımlar için güçlü bir ekosistem ve iş birliği imkânı sunmaktadır. İlde ülke çapında öne çıkan tarımsal ürünlerden soğan ve ceviz için soğan tasnif makinesi ve ceviz kabuk soyma makinesi gibi ürünlerin imalatı yapılmaktadır.</p> <p>Çorum, Türkiye'deki yumurta üretiminin %5'ini karşılamakta olup, günlük 1,5 milyon adet yumurta üretim kapasitesine sahiptir. Bu durum, yumurta tasnifleme makinesi gibi yumurta işleme makinelerine olan talebi artırmakta ve yatırımcılar için yerel bir pazar sağlamaktadır. Proje ile yumurta, meyve ve diğer tarımsal ürünlerin ön işlem ve işlem süreçlerine (temizleme, tasnifleme, derecelendirme, kurutma vb.) yönelik makinelerin üretimi yapılarak verimliliğin, ihracatın ve yerli üretimin artırılması ve gıda güvenliğine katkı sağlanması beklenmektedir.</p>
Sektör	28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile yumurta başta olmak üzere tarımsal ürünlerin işlem makinelerine yönelik ildeki talebin karşılanması, üretimde verimliliğin ve ihracatın artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje bölgede tarımsal ürünlerde makineleşme, başta Çorum ilinde olmak üzere bölgedeki tarımsal ürün ön işlem ve işlem makine talebini karşılaması, gıda güvenliğine katkı sağlanması, sektörde ihracatın artırılması ve bölgenin ekonomisine katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.000 m2 kapalı alana sahip 150 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	20(Sürekli) 150(Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Gıda makineleri üreten işletmeler, gıda üreticileri, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	55
Proje Adı	3.2.2.8. Tuğla ve Kiremit, Çimento ve Maden Endüstrisi Makineleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Çorum ilinde sanayi, yerel kaynaklar doğrultusunda gelişmiş ve sürekli bir devinim içinde ilerlemiştir. Örneğin, bölgedeki toprak yapısı nedeniyle toprak sanayi gelişmiştir. Çorum'da toprak sanayi sektörünün kökeni 1940'lı yıllara dayanmaktadır. Hammadde bolluğu ilerleyen dönemlerde bu sektöre makine ve fabrika kuracak işletmelerin doğmasına zemin hazırlamıştır. İlde tuğla ve kiremit endüstrisinden hazır beton tesislerine, çimento endüstrisinden çeşitli maden sektörlerine (taş, kömür, bentonit, vermikülit, altın, tuz) ve liman endüstrilerine yönelik makine ve ekipman üreten köklü işletmeler bulunmaktadır. Ayrıca, makine ve imalat teknolojileri alanında Türkiye'nin tek ihtisas üniversitesi Çorum'da bulunan Hitit Üniversitesi'dir. Yatırım konusu üniversitenin yetkinliği ile uyumlu olup, Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarında üniversite ile iş birliği yapma potansiyeli oldukça yüksektir. Ekosistemi güçlendirmek için yeni yatırımların desteklenmesi önerilmektedir. Proje ile kurulacak Tuğla ve Kiremit, Çimento ve Maden Endüstrisi Makineleri Üretim Tesisi ile mevcut ekosistem geliştirilecektir.
Sektör	28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile toprak sanayi ve makine sektöründe katma değerli üretim yapan Çorum ilinde toprak sanayiinde kullanılacak makine üretim tesisi kurularak sektördeki mevcut ekosistemi geliştirerek rekabet gücünü artırmak, bölgenin ihracatını artırmak ve bölge ekonomisine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Projenin ildeki mevcut toprak sanayi ekosistemini geliştirmesi, bölge ekonomisine katkı sağlaması ve sektörün ihracatını artırması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	4.000 metrekare kapalı alana sahip 300.000 kg/yıl, 500 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	20(Sürekli İstihdam) 200(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Toprak sanayii sektörü paydaşları, makine ve ekipman üreten işletmeler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	56
Proje Adı	3.2.2.9. Esnek Güneş Panelleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Fotovoltaik güneş panelleri, güneş enerjisini elektrik enerjisine dönüştüren teknolojik harikalar olarak günümüzde giderek yaygınlaşmaktadır. Bu panellerin üretiminde kullanılan temel malzemeler ve bu malzemelerin işlevleri, panellerin performansını etkileyen önemli faktörlerdir. Bu proje ile talep artışı yaşanan bu sektördeki yerli üretim kapasitesi arttırılacaktır. Ülkemizi kuzey doğu güney batı eksenlerinde kesen ulaşım ağları ile bölgenin merkezinde yer alan Merzifon ilçesinde kurulu OSB, kombine taşımacılığın tüm olanaklarından yararlanmakta, orta, orta yüksek teknoloji sektörlerde faaliyet gösteren birçok firmaya ev sahipliği yapmaktadır. Genişleme çalışmaları devam eden organize sanayi bölgesinde esnek güneş panelleri üretimi için potansiyel yatırımcıların bu konuda yatırım ve fizibilite çalışmaları sürmektedir. Yatırım ile dünyanın farklı bölgelerinde fason olarak üretilen ürünlerin, OSB’de kurulacak tesiste gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.
Sektör	35 - Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı
Projenin Amacı	Güneş enerjisi potansiyeli açısından geçiş güzergâhı üzerinde bulunan Amasya ilinde gerçekleştirilmesi planlanan bu proje ile imalat sanayinde yükselen bir sektörde piyasa talebini karşılamaya katkı verecek üretim kapasitesinin arttırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Güneş paneli üretiminde pek çok metal, mineral, metaloit kullanılmaktadır. Ayrıca, güneş panelini kaplamak ve korunması sağlamak adına alüminyum, EVA film ve enkapsülant yapımında kullanılan çeşitli polimerler de üretimin bir parçasıdır. Güneş paneli üretiminde kullanılan kritik minerallerin tedarikinin sağlanmasının bölgenin sanayi imalatında üretim sürecinin devamlılığı açısından önemli katkıları olacaktır. Sadece panel imalatı değil satış sonrası kurulum ve bakım hizmetleri de bölge ekonomisi için son derece önemlidir. Amasya’ya yakın il ve ilçelerde mevcut ve devam etmekte olan bütün kapalı alanlı üretim tesislerinde ortaya çıkacak talebin yerinde ve hızlı bir şekilde karşılanmasını sağlayacak olan bu proje aynı zamanda bölgede sürdürülebilir enerji kaynaklarından enerji üretimini de destekleyecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.000 m2 kapalı alana sahip 150.000 adet/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	60(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	Üretim tesisleri, çiftçiler, konut sahipleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi” stratejik önceliği altında yer alan “3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır.” hedefi kapsamındaki “3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir.” tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	57
Proje Adı	3.2.2.10. Çorum Ayakkabı İmalatı Yatırımı
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Proje ile Çorum ilinde ayakkabı imalatı tesisi kurulacaktır. Sektörde son yıllarda göze çarpan askeri ayakkabılar, botlar ve iş ayakkabıları üretiminde hızlı gelişmeye yanıt vermek ve uluslararası standartlara uygun üretim gerçekleştirilerek özellikle AB ülkelerine ayakkabı ihraç edilmesi mümkün olacaktır.
Sektör	15 - Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Projenin amacı ülkemizin dünya ayakkabı imalatı sektöründe rekabet avantajını geliştirmesine katkı vermektir. Bu doğrultuda, Çorum ilinde kurulacak tesisle hem ayakkabı imalatı alanında kapasite oluşturmak hem de deri, kimya ve makine sektörlerinde yatay alanda gelişme ortamı oluşturmak amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Çorum ili Merkez ve İskilip ilçelerinde 11 adet ayakkabı imalatçısı bulunmaktadır. Mevcut ayakkabı imalatı ve geçmişten gelen deneyim, Çorum'da ayakkabıcılık konusunda uzmanlaşmış bir iş gücü ve sektörel bilgi birikimini yansıtmaktadır. Çorum, ayakkabıcılık sektöründe köklü geçmişi ve uluslararası alanda bilinen markaları ile itibarı yüksektir. Ayrıca, ayakkabı üretiminde ihtiyaç duyulan test ve analizleri Çorum ilinde bulunan TÜRKAK akredite Hitit Üniversitesi Bilimsel ve Teknik Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜBTUAM) tarafından gerçekleştirilebilecektir. Dünya ayakkabı üretiminin %61,3'ü Çin, %9,9'u Vietnam, %3,5'i Endonezya, %2,5'i Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Bu yatırımın da etkisiyle ülkemizin ayakkabı imalatındaki rekabetçiliğin geliştirilmesiyle dünya pazar payını artırılmasına olanak sağlayacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	15.000 m2 kapalı alana sahip 3.600.000 çift ayakkabı/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	15.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	1.000(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	30 ay
Projenin Hedef Kitle	Ayakkabı imalat sektörü paydaşları, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	58
Proje Adı	3.2.2.11. Gıda İşleme Makineleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Çorum 150'den fazla ülkeye ihracat yapan, yurtdışında anahtar teslimi fabrikalar kuran, her biri kendi sektöründe dünyada ön sıralarda yer alan şirketlere sahip rekabetçi bir ildir. Samsun'dan başlayıp Ankara istikametinde gelişen sanayi koridoru üzerinde bulunan şehirde gıda sektörüne yönelik olarak işleme makinaları üretim tesisi kurulmasının istihdam, üretim ve ihracat açısından katma değeri yüksek olacaktır.
Sektör	28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Bu proje ile Çorum ilinde uzun yıllara dayanan makine imalat sektöründe uzmanlaşmaya yönelik çabaları destekleyecek bir gıda işleme makineleri üretim tesisi kurulması amaçlanmaktadır. En temel sektörlerden biri olan gıda sanayindeki yatırımcıların talep ettikleri ürünü sağlamak ve gıda üretiminde tasarımdan son ürüne kadar sürdürülebilirlik, gıda güvenliği ve kaynak verimliliğini esas alan bir üretim altyapısını kurmak da projenin özel amaçları arasındadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Çorum ile birlikte Orta Karadeniz Bölgesi gıda ürünleri imalatında önemli bir potansiyel barındırmaktadır. İhracat odaklı üretim altyapısı ile hâlihazırda Çorum'da, un, irmik ve yem fabrikalarının anahtar teslim kurulumunu 120'den fazla ülkeye gerçekleştiren işletmeler bulunmaktadır. Dünya çapında tanınan markalara sahip olan şehirde, hububatların depolanması, taşınması, kırılması, elenmesi ve elenen toz ürünlerin taşınması gibi süreçler için kullanılan ekipmanların üretimi oldukça yaygın olup sektörde kuvvetli bir tedarik zinciri bulunmaktadır. Bu durum, bölge için önemli bir ekonomik güç kaynağı oluşturmaktadır. Tarım ürününün tarladan hasat edilmesinden tüketiciye sunulmasına kadar olan bütün aşamada sürdürülebilir ve verimli bir ürün tedarik zincirinin kurulması ve bunun takip edilmesi bölgenin geleceği açısından çok önemlidir. Makine ve imalat teknolojileri alanında Türkiye'nin tek ihtisas üniversitesi, Çorum'da bulunan Hitit Üniversitesi'dir. Önerilen yatırım konusu üniversitenin yetkinliği ile uyumlu olup, Ar-Ge ve Ür-Ge çalışmalarında üniversite ile iş birliği yapma potansiyeli oldukça yüksektir. Bu alanda araştırma faaliyetleri yürüten üniversiteler ve araştırma kurumları ile teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler açısından da bu tarz bir yatırımın bölgeye kazandırılması yeni araştırmaları ve teknoloji yatırımlarını teşvik edici olacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.000 m2 kapalı alana sahip 25.000 ton/yıl kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Çorum
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	40(Sürekli İstihdam) 200(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Makine imalat sektörü işletmeleri, gıda üreticileri, üniversiteler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	59
Proje Adı	3.2.2.12. Tarımsal Sulama Sistemleri Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Ülkemizde özellikle tarım alanları ve spor tesislerinde kullanılan yağmurlama ve püskürtme sistemleri %100 oranında ithaldir. Gerek yerli sistemlerin geliştirilmesi gerekse de ithalatın azaltılması noktasında önemli görülen bir yatırım konusudur. Küresel ısınma ile mücadelede de önemli bir değer taşımaktadır. Kızılırmak ve Yeşilirmak nehirlerinin Karadeniz'e dökülürken oluşturduğu verimli delta ovaları Samsun'un tarımsal üretimde önemli bir merkez olmasına sebep olmuştur. TÜİK verilerine göre 44 adet tarımsal ürünün üretiminde Samsun, ülkede ilk 5 içinde yer almaktadır. Akıllı sulama sistemlerinin kullanımı bu ovalarda ve ildeki diğer tarım alanlarında kullanılan sudan tasarruf edilmesini sağlayacaktır. Proje ile Samsun'da yazılım, kart dizgi hatları ve kontrol ünitelerini içeren akıllı sulama sistemlerinin üretilmesi hedeflenmektedir.
Sektör	28 - Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin Amacı	Proje ile tarım alanları ve spor tesislerinde kullanılan yağmurlama ve püskürtme sistemleri ürün gruplarına dışa bağımlılığı azaltmak, verimli sulama sistemlerinin üretimi ile suyu tasarruflu bir şekilde kullanarak küresel ısınmayla mücadele etmek ve bölge ekonomisine katkı sağlamak amaçlanmıştır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Projenin bölgedeki mevcut üreticilerin teknolojik dönüşümlerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlaması, bölge ithalatını azaltması ve ihracatının artışını desteklemesi, bölgedeki yerli üretim artışına katkıda bulunması ve suyun tasarruflu kullanımına dolaylı yoldan imkân sağlaması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	35.000 m2 kapalı alana sahip 190.000 set/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	25.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	250(Süreklili İstihdam) 400(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	30 ay
Projenin Hedef Kitle	Tarımsal sulama sistemleri üreticileri, başta Samsun olmak üzere bölgedeki çiftçiler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	60
Proje Adı	3.2.2.13. Silah ve Silah Parçaları Üretim Tesisi
Proje Konusu	Üretim Tesisi
Proje Özeti	Proje ile savunma sanayi için silah, silah parçaları ve silah sistemlerinde kullanılacak alt sistemlerinin üretimi yapılacaktır. Tesisin savunma sanayide ülkemizin dışa bağımlılığını azaltması ve ihracatı artırması beklenmektedir.
Sektör	25 - Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
Projenin Amacı	Proje ile demir çelik sektöründe katma değerli üretim yapan Samsun ilinde silah ve silah parçaları üretim tesisi kurularak savunma sanayiinde dışa bağımlılığı azaltmak, sektördeki rekabet gücünü artırmak, bölgenin ihracatını artırmak ve bölge ekonomisine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Savunma sanayi ülkemizin dışa bağımlılığını azaltma ve kendi kendine yeterli olma zorunluluğunda bulunduğu bir sektördür. Son yıllarda bu alanda ülkemizin birçok yerinde önemli gelişmeler gerçekleştirilmektedir. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı'nın stratejisi gereği ülkemizde savunma sanayi yatırımlarının dengeli bir şekilde Anadolu'ya yayılması ve alternatifli tedarik ağları oluşturularak milli savunma sanayi istihbaratının (envanterinin) oluşturulması büyük önem arz etmektedir. Projenin bölge ekonomisine katkı sağlaması ve ihracatı artırması beklenmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3.500 m2 kapalı alana sahip 15.000 adet/yıl üretim kapasiteli tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Samsun
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	80(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Savunma sanayi üretimi yapan işletmeler, makine ve ekipman üretimi yapan işletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.2. Yerli Üretim Desteklenecek, Ara Malı İthalatının Azaltılmasına Yönelik Yatırımlar Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	61
Proje Adı	3.2.3.1. Amasya OSB Doğal Taş Artıklarının Agregası ve Dolgu Malzemesi ile Sanayide Kullanılmasına Yönelik Yatırım
Proje Konusu	Üretim tesisi
Proje Özeti	Amasya ili MTA verilerine göre Orta Karadeniz Masifleri üzerinde yer almakta, Amasya ve Tokat illerindeki mikritik bej doğal taş yatakları potansiyeli ülke ve dünyanın toplam rezervlerinin de önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Halen bej doğal taş üretiminin gerçekleştiği ülkemizdeki dört önemli merkezden birisi durumundaki ilden önemli miktarda ham madde, işlenmiş ve yarı işlenmiş ürün ihracatı gerçekleştirilmektedir. Doğal taş, gerek hammadde gerekse de işlenmiş ürün üretimi sürecinde elde edilenden daha yüksek miktarlarda artık maddenin ortaya çıktığı bir doğal kaynak olarak dikkat çekmektedir. Artık maddelerin bir kısmının 1mm'den daha küçük toz parçacıklar olduğu bilinmekte bu kısmın kâğıt sanayiinden, hayvan yemlerine kadar 30 farklı sektörde kullanıldığı bilinmektedir. Genellikle ham madde üretimi sırasında ortaya çıkan – paledyen- niteliğindeki iri tanelerin ise yol ve sanat yapıları dolguları ile kırma taş agregası olarak kullanıldığı bilinmektedir. Plan döneminde birikmiş atık rezervin 500 bin tonun üzerinde çıktığı iri taneli kısmın agregası olarak değerlendirilmesi ve yeniden ekonomiye kazandırılması için bir tesis yatırımı yapılması planlanmaktadır.
Sektör	23. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin Amacı	Mermer madenciliği konusunda önemli merkezlerden biri olan Amasya'da, ürünün işlenmesi sonucu ortaya çıkan atıkların farklı sanayi kollarında değerlendirilerek katma değer yaratılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Halen Amasya OSB'de depolanan ve beş yüz bin tonu aşığı bilinen doğal taş artıklarının –dane çapına göre- değerlendirilerek yeniden ekonomiye kazandırılması sağlanacak, çevre kirliliği önlenecek, depolama maliyetleri azaltılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	100 da alanda kurulu 500 m ² kapalı alana sahip 120.000 ton/yıl atık kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya OSB
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	860.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	25 (Sürekli) 50 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Amasya ve Tokat'taki mermer işletmeleri ile tüm Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.3. İşletmelerin Yeşil ve Çağdaş Teknolojilere Dönüşümleri Hızlandırılacak, Kaynak Verimliliğine Yönelik Uygulamalar Yaygınlaştırılacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	62
Proje Adı	3.2.8.1. Almus'a Sanayi Sitesi Kurulması
Proje Konusu	Sanayi sitesi kurulumu
Proje Özeti	Bölge genelinde ülke ortalamalarının altında kalan sanayi parsel oranı/yüzölçümü oranının plan döneminde yükseltilmesi hedeflenmekte; ortak altyapıya sahip, elektrik, su, internet, yol gibi tüm hizmetlerden görece sorunsuz yararlanabilen, yığılma yoğunlaşma ekonomilerinin avantajlarını, öğrenme ve ortak proje geliştirme olanaklarını kullanabilen organize sanayi bölgeleri ve sanayi siteleri gibi sanayi alanlarının inşa edilmesi ve sektörel düzeyde hizmet verecek ihtisas organize sanayi bölgelerinin yaşama geçirilmesi amaçlanmaktadır. Kırsal özellikleri ile öne çıkan, bununla birlikte rekreasyon alanları ve eko turizmle gelişmesini sürdüren Almus ilçesine sanayi sitesinin kurulması ve bu yatırımla sanayiinin teşvik edilmesi, ilçe ve bölge düzeyinde ekonomik büyüme ve gelişmeye katkı sağlanması hedeflenmektedir. Kurulacak olan sanayi sitesinin, hammadde avantajı nedeniyle orman ürünleri bağlantılı sektör firmaları başta olmak üzere küçük ve orta ölçekli firmalara ev sahipliği yapması planlanmaktadır.
Sektör	94. Üye olunan kuruluşların faaliyetleri
Projenin Amacı	Tokat ili Almus ilçesinde küçük ve orta ölçekli esnafalara yönelik bir sanayi alanının oluşturulması ile ilçedeki işsizlik sorununun önüne geçilmesi hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	SEGE 2022 araştırmasında beşinci derece gelişmişlik düzeyinde bulunan Almus ilçesinde sanayinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanacak, kırsalda gelirlerin çeşitlendirilmesi ve yükseltilmesi ile işsizlik azaltılacak, göçle mücadele edilecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	50 dekar alan üzerine kurulu sanayi sitesi
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kuruluşları
Uygulama Yeri	Tokat-Almus
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.810.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	500 (Sürekli) 500 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	60 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.8. Yeni Sanayi Alanları Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	63
Proje Adı	3.2.9.1. Konfeksiyon Geri Dönüşüm Tesisi Yatırımı
Proje Konusu	Geri dönüşüm tesisi
Proje Özeti	Hazır giyim ve tekstil yatırımlarında bir odak noktasına dönüşen Tokat ili ve ilçelerinde organize sanayi bölgelerinde neredeyse tahsis edilecek parsel kalmamış, il, bu sektörlerde en çok istihdam yaratan ilk on il arasına yerleşmiştir. Uluslararası markalara ürün hazırlayarak ihraç eden ilde bu yatırımlarla birlikte markalaşma, tasarım ve katma değer in yükseltilmesi de hedeflenmektedir. Bu bağlamda sektördeki işletmelerin yoğunlaştığı Tokat ilinde üretim süreçlerinde ortaya çıkan fire, parça ve atıkların değerlendirilerek yeniden sektöre kazandırılmasına yönelik, fizibilite çalışmaları yatırım destek ofislerimizin koordinasyonunda devam eden çalışmanın tamamlanarak, plan döneminde yatırım süreçlerinin yaşama geçirilmesi öngörülmektedir.
Sektör	13. Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin Amacı	Hazır giyim ve kumaş imalatı sektörlerinde önemli düzeyde üretim yapılan Tokat ilinde oluşan kumaş atıkların değerlendirilerek katma değer yaratılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Türkiye'nin en önemli hazır giyim ve tekstil üretim merkezlerinden birisi durumundaki Tokat ili ve ilçelerindeki sektör üretimi desteklenecek, kumaş artıkları ve fireler yeniden değerlendirilerek ekonomiye kazandırılacak, ihracat ve üretim miktarları artırılabilecek, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirliğe katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	3 da alanda kurulu 750 m ² kapalı alana sahip 1.000 ton/yıl ürün kapasiteli üretim tesisi
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.500.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	75 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	12 ay
Projenin Hedef Kitle	Tokat ve ilçelerindeki OSB'lerde faaliyet gösteren tekstil işletmeleri ile tüm bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.2. Katma Değeri Yüksek, Yeşil Dönüşüm Odaklı Rekabetçi Üretim Altyapısı Oluşturulacaktır." hedefi kapsamındaki "3.2.9. Yatırım Alanlarında Yeşil ve Çağdaş Teknolojilere Dönüşümü Hızlandıracak Yatırımlar Desteklenecek, Kaynak ve Enerji Verimliliği Özendirilerek Ortak Kullanım Teşvik Edilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	64
Proje Adı	3.4.1.1. Tokat Halit Sokağın Kültür Sokağı Olarak Düzenlenmesi
Proje Konusu	Sokak düzenlemesi
Proje Özeti	Plan döneminde Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulması ve çekim merkezine dönüştürülmesi hedeflenmiş, bölge genelinde ziyaretçilerin farklı talepleri ve zaman dilimleri için programlanacak organizasyonlar için tüm bu değerlerin gerek turizm hareketine nitelikli bir ürün olarak sunulmaları gerekse de bölge sakinlerinin yaşam kalitelerinin yükseltilmesinde koruma kullanma dengesi içinde sürdürülebilir kullanımlarının yaşama geçirilmesi önceliklendirilmiştir. Özellikle Ajans malî destek programları ile tematik müzeler ve restorasyonlarıyla Tokat ilinde destinasyon ve kültür turizminin odağı hale gelen Halit Sokak ve çevresinde gerek faaliyet çeşitliliğinin oluşturulması, ortalama geceleme sayılarının artırılması gerekse de kültür turizminin geliştirilmesine katkı sağlamak üzere kültür ve sanatsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Sokak sağlıklılaştırması büyük ölçüde tamamlanmış olan Halit Sokak'ta rekreasyonel düzenlemeler yapılarak, eklenecek kent mobilyalarıyla açık hava sergileri, sanatsal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi, bu alanın çevresindeki tematik müzeler ve restorasyonları tamamlanmış olan kültürel miras ile birlikte değerlendirilmesi ve tüm Ajans projelerine çarpan etkisi yaratması öngörülmektedir.
Sektör	91. Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
Projenin Amacı	Tokat ilinde kültürel zenginliklerin paylaşılabilceği bir açık alan oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Kültür turizminde faaliyet çeşitliliği yaratılacak, Tokat kent merkezinde kültürel miras ve tematik müzelerin yoğunlaştığı bölgenin çekim merkezine dönüşmesine; ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	2.500 m ² rekreasyonel alan
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.300.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	50 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18 ay
Projenin Hedef Kitle	Tokat ve bölge sakinleri, yerli ve yabancı ziyaretçiler, turizm sektörü işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.1. Bütünleşik Destinasyon Yönetimi ile Bölgede Kültür Turizmi ve Eko Turizm Geliştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	65
Proje Adı	3.4.1.2. Amasya Merkez'de Beş Yıldızlı Otel Yatırımı
Proje Konusu	Konaklama tesisi
Proje Özeti	Amasya ilinin 2022 yılı geceleme sayısı 385.436 iken ziyaretçi sayısı İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü verilerine göre yaklaşık 750.000 kişidir. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Amasya'nın önümüzdeki birkaç yıl içinde kalıcı listeye geçmesiyle birlikte ziyaretçi sayısının artması beklenmektedir. İldeki yatak sayısı 3.700 civarındadır. Bu sayı turizm hareketliliğinin yoğun olduğu Nisan-Eylül arası dönemde il için yetersiz kalmaktadır. İldeki otellerin büyük bir kısmı butik otel niteliğindedir. Özellikle beş yıldızlı otel konforu talep eden müşteri grubu bu yüzden ilde konaklamamakta ve günü birlik geziden sonra başka illerde konaklamayı tercih etmektedir. Plan döneminde beş yıldızlı otel yatırımı yapılarak ildeki yatak sayısı ve geceleme değerlerinin artırılması hedeflenmektedir.
Sektör	55. Konaklama
Projenin Amacı	Proje ile ildeki yetersiz yatak sayısının artırılması ve 5 yıldızlı otel konforu talep eden ziyaretçilerin ilde konaklamasının sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Yapılacak yatırımla bölgenin nitelikli konaklama gereksinimi karşılanacak ve geceleme ve ortalama geceleme değerlerinin yükselmesi sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	200 yatak
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya-Merkez
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	10.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	200 (Sürekli) 200 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	18
Projenin Hedef Kitlesi	Amasya'yı ziyaret eden yerli ve yabancı turistler, bölge halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.1. Bütünleşik Destinasyon Yönetimi ile Bölgede Kültür Turizmi ve Eko Turizm Geliştirilecektir." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	66
Proje Adı	3.4.1.3. Toptepe Tümülüslerinin Turizme Kazandırılması Projesi
Proje Konusu	Turizm Tesisi
Proje Özeti	Tarihi bölgelerin bütüncül bir anlayış ile korunması ve kültürel dokunun ortaya çıkarılması, alternatif turizm alanlarının geliştirilmesini sağlamak ve TR83 Bölgesinin kalkınma potansiyelini harekete geçirerek yerel yönetimlerin güçlendirilmesine, kentsel dokuların korunması, geliştirilmesi ve restorasyonu ile turizme yönelik kentsel altyapının iyileştirilmesine katkı sağlamak amacıyla Samsun ili, Canik ilçesi Toptepe Mahallesi'nde bulunan 18.01.2017 – 4058 sayılı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1. ve 3. Derece sit alanı olarak izin alınan Toptepe Tümülüsü'nün etrafında tamamlanacak olan ahşap yürüyüş yolları, kafeterya ve restoran binaları, seyir terasları, bitkilendirme ve çevre düzenleme çalışmaları ile kültürel dokunun ortaya çıkarılması ve turizme açılması hedeflenmektedir.
Sektör	41. Bina inşaatı
Projenin Amacı	Samsun ili, Canik ilçesi Toptepe Mahallesi'nde bulunan Toptepe Tümülüsü'nün etrafında tamamlanacak olan ahşap yürüyüş yolları, kafeterya ve restoran binaları, seyir terasları, bitkilendirme ve çevre düzenleme çalışmaları ile kültürel dokunun ortaya çıkarılması ve turizme açılması marifetiyle gerek çevre illerden gerekse yurt dışından gelen yerli ve yabancı turist sayısında artışın sağlanması ile TR83 bölgesindeki turizm kapasitesinin yükseltilmesi, ülke kalkınmasına destek verilmesi hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Proje ile tümülüslerin tarihi dokusu korunarak gelecek nesillere miras olarak aktarılacaktır. Yerli ve yabancı turist sayısında ve ilçedeki hareketlilikte artış beklenmektedir. Ayrıca açılacak olan yeni iş imkânları ile ilçenin ekonomisine ve istihdamına katkı sağlanmış olacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	500 kişi/gün
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama Yeri	Samsun-Canik
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	1.750.000,00 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	15 (Sürekli) 150 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Samsun halkı
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. İşletmelerin Rekabet Gücünün Artırılması ve Dışa Açılma" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bölge Turizminin Çeşitlendirilerek Geliştirilmesi ve Tanıtımı" hedefi kapsamındaki "3.4.1. Bölgenin Doğa ve Kültür Mirasının Sürdürülebilirlik İlkesi İçinde Turizme Açılması." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	67
Proje Adı	3.4.2.1. Amasya Beğler Sarayı ve Arkeoparkı Projesi
Proje Konusu	İkamet amaçlı olan veya ikamet amaçlı olmayan binaların inşaatı
Proje Özeti	Osmanlı Devleti'nde 12 şehzadenin valilik yaptığı, Yavuz Sultan Selim ve II. Murat'ın dünyaya geldiği, 7 şehzadenin tahta çıktığı, XIV ile XIX. Yüzyıllar arasında hizmet veren şehzadelerin yaşadığı Beğler Sarayı'nın ortaya çıkarılması, kazılarının yapılması, saray yapılarının kalıntılarının arkeopark haline getirilmesi ile hemen yanındaki alanda Türk Saray kültürünün ve önemli olayların anımsatılacağı imgesel bir saray yapısının inşa edilmesi projenin faaliyetlerini oluşturmaktadır. Proje kapsamında sanal gerçeklik gibi uygulamaların yanı sıra geleneksel Türk saraylarının süsleme, motif, canlandırma, kasır, köşk, Hasbahçe ve divanhane gibi bölümlerinin de yaşatılması öngörülmektedir.
Sektör	91 - Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
Projenin Amacı	Amasya'da tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve turizme kazandırılması ile kültür turizminin geliştirilmesi, faaliyet çeşitliliğinin ve ortalama geceleme sayılarının artırılması hedeflenmektedir.
Projenin Bölge İçin Önemi	Amasya'nın kültür turizminde marka kent ve önemli bir varış noktası haline gelmesine, il ve bölgede turizmin geliştirilmesine, faaliyet çeşitliliği yaratılarak ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	20.000 m ² müze ve rekreasyon alanı
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	2.590.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	250 (Sürekli) 1.000 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 Ay
Projenin Hedef Kitle	Amasya ve bölge sakinleri, yerli ve yabancı ziyaretçiler, turizm sektörü işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar Ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruvaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	68
Proje Adı	3.4.2.2. Bafra Hava Parkı Projesi
Proje Konusu	Spor tesislerinin işletilmesi
Proje Özeti	Proje kapsamında, yamaç paraşütü, planör, paragliding, paramotor ve diğer sporların gerçekleştirilebileceği alanların oluşturulması; meteoroloji istasyonları, park alanları, hangarlar gibi teknik gerekliliklerin yanı sıra bölge sakinlerinin rekreasyonel gereksinimlerini de karşılayabilecek düzenlemelerin yapılması ile müzeler, maket yapım atölyeleri ve eğitim salonlarının kurulması hedeflenmektedir. İlçede alternatif sporlara dayalı geleneksel olarak düzenlenen festivallerin de gerçekleştirilmesinin planlandığı alanda ilgili federasyonların görev yapacağı idari alanlara da yer verilmesi öngörülmektedir.
Sektör	93. Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlenme faaliyetleri
Projenin Amacı	Proje ile, bölgenin ekonomik ve kültürel kalkınmasına, turizmin gelişimine katkı sağlamak; gelişen teknolojileri kullanarak Hava Parkı paydaşlarına yenilikçi ve kaliteli hizmet anlayışı sunmak, evrensel kural ve değerlere bağlı havacılık eğitimi gerçekleştirmek amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Uluslararası bir etkinliğe dönüştürülen Bafra Kapıkaya Festivali, yamaç paraşütü başta olmak üzere gerçekleştirilen amatör hava sporları, ilçedeki ve bölgedeki sporcu sayısı, çok yönlü ve disiplinli faaliyetleri yaşama geçirebilecek altyapı ve alanların varlığı ile projenin, bölge turizmi için katma değeri yüksek etkiler ortaya koyabileceği, sürdürülebilirliğe ve ülke genelinde bilinirliğine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. İlçe, Samsun ve bölgede alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine, geceleme, ortalama geceleme ve ziyaretçi sayılarının artırılmasına katkı sağlanacak, ülkemiz için model niteliğindeki özgün Hava Parkı projesi ile ilçe turistik bir çekim merkezine dönüştürülecektir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	500 da alanda 1.200 m x 20 m pist, teknik binalar ve sosyal tesislere sahip hava sporları merkezi
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Samsun-Bafra
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.880.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	500 (Sürekli) 1.000 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	60 Ay
Projenin Hedef Kitle	Samsun ve bölge sakinleri, yerli ve yabancı ziyaretçiler, turizm sektörü işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruvaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	69
Proje Adı	3.4.2.3. Niksar Termal Turizm Merkezi Projesi
Proje Konusu	Konaklama tesisi
Proje Özeti	Tokat ili Niksar ilçesi uluslararası bağlantı yolu niteliğine sahip D-100 bölünmüş kara yolu üzerinde bulunan Sarıyazı köyünde 2016 yılında yapılan sondaj çalışması ile 55 derece sıcaklığa sahip olan jeotermal su kaynağı bulunmuştur. 2019 yılında MTA tarafından yapılan ikinci bir sondaj çalışmasında yine yeterli sıcaklık ve miktarda jeotermal su kaynağı tespit edilmiştir. Sarıyazı ve Dönekse Mevki arasında kalan bölgede yeni sondaj çalışmaları yapılarak bu alanın Termal Turizm Merkezi ilan edilmesi ile özel sektör tarafından yapılacak termal otel yatırımları ile bölgede önemli ölçüde istihdam yaratılacağı ve ilçe ekonomisine önemli canlılık getireceği öngörülmektedir.
Sektör	55. Konaklama
Projenin Amacı	Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde Sarıyazı ve Dönekse Mevki arasındaki sondaj çalışmalarının tamamlanması ile bölgenin Termal Turizm Merkezi olarak ilan edilerek bu alanda özel sektör tarafından yapılacak termal otel yatırımlarının ilçeye kazandırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	İlçe ve bölgede termal turizm türlerinin geliştirilmesine, geceleme, ortalama geceleme ve ziyaretçi sayılarının artırılmasına katkı sağlanacak, sağlık turizmi, hizmetlerinin geliştirilmesinin önu açılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	10 da alanda kurulu 150 yataklı tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Tokat/Niksar
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	6.480.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	200 (Sürekli) 700 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Tokat ve bölge sakinleri, yerli ve yabancı ziyaretçiler, turizm sektörü işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruvaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	70
Proje Adı	3.4.2.4. Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Treni Seferlerinin Başlatılması
Proje Konusu	Alternatif turizm
Proje Özeti	Bölgede "alternatif turizmin geliştirilmesi" hedefi doğrultusunda Samsun-Amasya-Zile Kurtuluş Yolu Buharlı Nostaljik Tren Seferleri ile Ulu Önder Atatürk'ün de izlediği Kurtuluş Yolu rotasının bir bölümünün kullanıldığı, ziyaretçilerin doğal varlık ve bölgenin zenginliklerini gözlemleyeceği, duraklarında çeşitli etkinlik ve tematik organizasyonların gerçekleştirileceği, turizm faaliyeti çeşitliliği yaratacak bir dizi etkinlikten oluşan bir yatırım projesinin yaşama geçirilmesi hedeflenmektedir. Proje, mevcut demiryolu hattı üzerindeki istasyonların düzenlenmesi, tarihî lokomotiflerin onarılması ve sefere çıkarılması ile tanıtım etkinliği ve organizasyonlarından oluşmaktadır.
Sektör	49. Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
Projenin Amacı	Proje ile, bütünlük Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulması, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ile faaliyet çeşitliliği yaratılarak ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Alternatif turizm türleri geliştirilirken, geceleme, ortalama geceleme ve ziyaretçi sayıları artırılabilecek, bölgenin kültür turizminde önemli bir varış noktası olması ile bütünlük Orta Karadeniz Destinasyonu'nun oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	215+123 m uzunluğundaki Samsun-Zile Hattı'nda nostaljik buharlı tren seferlerinin düzenlenmesi
Proje Yürütücüsü	İlgili Kamu Kurumları
Uygulama Yeri	Amasya-Samsun-Tokat
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	860.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	100 (Sürekli) 100 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitlesi	Bölge sakinleri, yerli ve yabancı ziyaretçiler, turizm sektörü işletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünlük Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruvaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

Künye No	71
Proje Adı	3.4.2.5. Amasya'da Teleferik Hattı Kurulması*
Proje Konusu	Alternatif turizm
Proje Özeti	Türkiye Turizm Stratejisi 2023'de Amasya, kültür temalı marka kentlerden birisi olarak belirlenmiş, şehir kültür turizminde yaptığı yatırımlarla ülke ve bölgenin önemli varış noktalarından birisi durumuna yükselmiştir. Ancak ortalama geceleme sayıları Türkiye ve bölge değerlerinin altında kalmaktadır. Proje ile, ilin en önemli panoramik manzarasına sahip Ferhat Tepesi kültür turizmine nitelikli bir ürün olarak kazandıracak, faaliyet çeşitliliği yaratılırken diğer projelerin sonuçlarına çarpan etkisi yaratılacaktır. Proje kapsamında ön fizibilite çalışmaları tamamlanmış, sektörde söz sahibi markalar ve uluslararası işletmeler ile iletişim kurulmuştur.
Sektör	49. Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
Projenin Amacı	Kentlilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, faaliyet çeşitliliği ve Ferhat Tepesi rekreasyonel düzenlemesi ile ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılması.
Projenin Bölge İçin Önemi	Ziyaretçi, geceleme ve ortalama geceleme sayılarının artırılması ile Amasya'nın marka kent ve kültür turizminde bir varış noktası olmasına katkı sağlanacak, Orta Karadeniz bütünlük destinasyonuna rekabet erki kazandırılacaktır.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	60 kişi kapasiteli 2 araçlı, 5 dakikalık servis aralıklarıyla hareket eden, 1.500 m uzunluğunda ve yılda 1 milyon taşıma kapasitesi bulunan teleferik tesisi
Proje Yürütücüsü	Yerel Yönetimler (Yap-İşlet-Devret)
Uygulama Yeri	Amasya-Merkez
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	13.390.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	15 (Sürekli) 500 (Geçici)
Proje Uygulama Süresi	24 ay
Projenin Hedef Kitle	Turizm sektörü işletmeleri, teleferik üreticileri, il ve bölge sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünlük Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruvaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

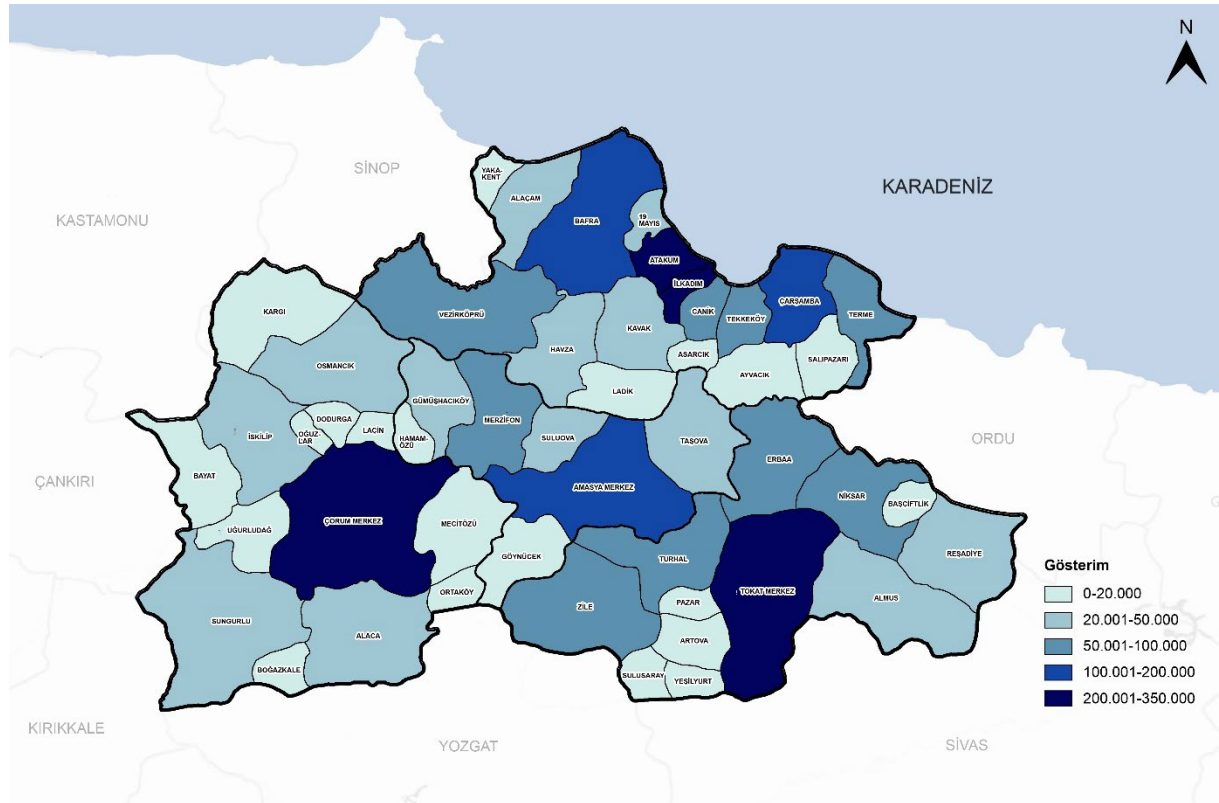
*Bu yatırım fırsatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için www.yatirimadestek.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

Künye No	72
Proje Adı	3.4.2.6. Gözlek Termal Turizm Kompleksi ve Sağlık Merkezi
Proje Konusu	Turizm Tesisi
Proje Özeti	Bu proje ile Amasya iline bağlı Gözlek köyünde bulunan 11 lt/sn debiye sahip termal kaynağı kullanan tesisin çağdaş turizm eğilimleri doğrultusunda değerlendirilerek yenilenmesi hedeflenmektedir. Proje ile su kaynaklarının azaldığı günümüz şartlarında verimlilik artışı sağlanacak ve tesiste çevreye duyarlı hizmet verilecektir.
Sektör	55 - Konaklama
Projenin Amacı	Projenin amacı Gözlek köyünde yer alan ve ekonomik olarak kullanım ömrünü doldurmuş olan turizm tesisinin modern hizmet şartlarına uygun olarak yenilenmesidir. Termal turizm tesisleri konusunda yurtiçinden ve yurtdışından gelecek turistlerin daha kaliteli hizmet almasının yanında sıcak su kaynağının daha verimli kullanılmasını temin etmek de projenin amaçları arasındadır.
Projenin Bölge İçin Önemi	Dünya nüfusunun artması, yaşam kalitesinin yükselmesi, çeşitli ülkelerde sağlık maliyetlerinin yükselmesi sebebiyle, tedavileri daha kaliteli ve ekonomik yapan ülkeler ortaya çıkmış ve sağlık turizmi sektörünün oluşmasına neden olmuştur. Termal tesis yatırımları nitelikli konaklama ve sağlık turizmi gereksinimini karşılamakta geceme ve ortalama geceleme değerlerinin yükselmesini sağlamaktadır. Bu açıdan konaklama, tedavi, spor gibi alt unsurlarla birlikte düşünüldüğünde termal tesisi yatırımının faaliyet çeşitliliği ve turizm türlerinin geliştirilmesine katkısı da yüksektir. Bu proje, uzun yıllardır Amasya ile birlikte civar illerde turizme yönelik gerçekleştirilen restorasyon, rekreasyon ve tesis yatırımlarının tamamlayıcı unsurlarından biri olacağı değerlendirilmektedir.
Yatırımın/Tesisin Ölçeği (Kapasite)	150 yataklı tesis
Proje Yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama Yeri	Amasya
Toplam Proje Bütçesi/ Sabit Yatırım Tutarı	5.000.000 \$
Projenin İlave İstihdam Öngörüsü	60(Sürekli İstihdam) 300(Geçici İstihdam)
Proje Uygulama Süresi	36 ay
Projenin Hedef Kitle	Turistler, hastalar, hasta yakınları, turizm sektörü paydaşları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla İlişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge Planı İlişkisi	Proje, bölge planının "3. Sürdürülebilir ve Rekabetçi Ekonomik Yapının Geliştirilmesi" stratejik önceliği altında yer alan "3.4. Bütünleşik Orta Karadeniz Destinasyonu Oluşturulacak ve Bölge Çekim Merkezine Dönüştürülecektir." hedefi kapsamındaki "3.4.2. Alternatif Turizm (Gastronomi - Termal - Fuar ve Kongre - Av - İnanç - Kıyı ve Kruzaziyer) Geliştirilecek ve Turizmin Yıl Geneline Yayılmasına Yönelik Faaliyet Çeşitliliği Oluşturulacaktır." tedbiri ile ilişkilidir.

C. EK 3- ALT BÖLGELERİN BELİRLENMESİ VE YÖNTEM

TR83 Bölgesi'nde 50 ilçe bulunmakta, bu ilçe sayısı ile Orta Karadeniz, Düzey 2 bölgeleri arasında 4. sırada yer almaktadır. Bölgenin 100 bin ve üzerindeki nüfusa sahip ilçe sayısı 7 iken, 21 ilçe nüfusunun 20 binin altında kaldığı görülmektedir. Merkez ilçeler dışarıda bırakılırsa en büyük 3 ilçe olan Bafra, Çarşamba ve Erbaa ile en küçükler durumundaki Lâçin, Boğazkale ve Hamamözü arasındaki farkın 25 kattan fazla olduğu gözlenmekte, yüzölçümüne göre de 6. sırada yer alan bölgenin geniş bir yerleşim alanı ve hizmet ağının bulunduğu, gerek nüfus ve gelişmişlik dereceleri gerekse de büyüklüklerinin çok geniş bir yelpazeye dağıldığı anlaşılmaktadır.

Sekil 69 TR83 Bölgesi, Nüfus Büyüklüklerine Göre İlçeler, 2021

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden elde edilmiştir.

Nitekim İlçe SEGE 2022 çalışmasında bölge ilçelerinin birden altıya kadar kademelendiği, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyleri görece geride kalan yerleşimler ile yüksek gelişmişliğe sahip olanların yakınsamasına yönelik proje ve faaliyetler gerçekleştirilmesinin, sosyoekonomik gelişmesi yetersiz, hizmet verme kapasitesi kısıtlı "yerel merkezler" ile "öncelikli dönüşüm merkezleri"nde yaşam kalitesinin yükseltilmesine, geliştirilmelerine, gelirlerin artırılmasına katkı sağlayacak, dışsallıklar ve çarpan etkisi yaratacak altyapı ve dönüşüm yatırımlarının uygulanmasının, görece gelişmiş ve nüfusu fazla olan "bölgesel merkez"ler (cazibe merkezleri) için dengeli büyüme, küresel entegrasyon ve rekabet erki yüksek yapılarla dönüşümü hedefleyen tedbirler geliştirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Bölgede; aidiyet ve sahip olunan değerlere farkındalık yaratılması, çağdaş insana yaraşır, yaşanabilir mekân ve yerleşimlerin, özette vizyon hedeflerinin yakalanması çok boyutlu, değişken ve dinamik bir politikalar demetinin kurgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Holt Winters No Seasonal Üssel Düzgünleştirme yöntemi kullanılarak E-VIEWS programı yardımıyla bölge geneli ve ilçelerinde 2022-2028 dönemi için nüfus projeksiyonları hazırlanmış, elde edilen sonuçlar Tablo 80'de sıralanmıştır. Çalışma, TÜİK'in 2025 yılına kadar il bazında gerçekleştirdiği projeksiyon ile uyumlu sonuçlar vermekte, 2007-2021 yılları arasındaki 15 yıllık veriyle, 7 yıllık aralık tahmini yapmak, bu çalışmanın zayıf yanını oluşturmaktadır.

Tablo 82 TR83 Bölgesi İlçelerinin Nüfusları, 2021-2028

2021 Sıra	İlçe	2021 Nüfus	2028 Nüfus**	Değişim (%)*	2028 Sıra**
1	İlkadım	340.421	358.896	4,76	1
2	Çorum Merkez	298.796	304.286	1,57	3
3	Atakum	238.702	317.353	27,99	2
4	Tokat Merkez	204.907	217.672	5,30	4
5	Amasya Merkez	147.380	151.256	1,91	5
6	Bafra	142.341	141.813	-0,32	6
7	Çarşamba	140.439	141.024	0,38	7
8	Erbaa	99.815	112.854	11,00	8
9	Canik	99.369	101.786	0,94	9
10	Vezirköprü	91.978	80.007	-11,55	10
11	Turhal	78.294	72.600	-6,35	12
12	Merzifon	74.727	79.950	6,89	11
13	Terme	71.366	69.153	-2,69	13
14	Niksar	63.486	62.503	-1,05	15
15	Tekkeköy	55.369	63.936	12,91	14
16	Zile	53.549	50.091	-5,67	16
17	Sungurlu	48.028	47.844	-0,30	17
18	Suluova	47.066	46.506	-1,04	18
19	Osmancık	43.634	46.476	5,73	19
20	Havza	38.872	36.331	-5,69	20
21	Reşadiye	35.304	32.426	-8,15	21
22	Alaca	30.592	28.407	-6,75	23
23	Taşova	30.123	29.050	-3,44	22
24	İskilip	30.022	24.153	-17,24	25
25	19 Mayıs	26.366	28.009	5,30	24
26	Alaçam	24.860	22.461	-8,39	27
27	Almus	23.868	22.599	-8,41	26
28	Gümüşhacıköy	22.179	19.801	-9,33	29
29	Kavak	21.260	21.373	0,54	28
30	Ayvacık	19.436	16.206	-14,59	31
31	Salıpazarı	19.305	17.579	-8,15	30
32	Lâdik	16.320	14.865	-7,54	32
33	Asarcık	16.278	14.571	-9,38	34
34	Kargı	15.334	14.575	-4,24	33
35	Bayat	15.199	11.485	-22,04	37
36	Mecitözü	14.191	12.058	-13,39	35
37	Pazar	12.937	11.817	-8,27	36
38	Göynücek	10.291	9.565	-6,11	38
39	Yakakent	8.592	8.007	-5,91	40
40	Yeşilyurt	8.478	6.848	-16,94	41
41	Artova	7.681	5.092	-31,99	43
42	Başçiftlik	7.479	8.743	17,36	39
43	Sulusaray	6.769	5.483	-1,04	42
44	Ortaköy	6.425	5.043	-20,92	44
45	Uğurludağ	5.837	3.594	-35,15	46
46	Dodurga	5.413	3.647	-29,34	45

2021 Sıra	İlçe	2021 Nüfus	2028 Nüfus**	Değişim (%)*	2028 Sıra**
47	Oğuzlar	4.894	3.493	-25,59	47
48	Lâçin	4.289	3.410	-18,34	49
49	Boğazkale	3.628	3.064	-13,42	48
50	Hamamözü	3.565	2.753	-20,18	50

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, OKA Nüfus Projeksiyonu (2022-2028)

*: 2022-2028 Nüfus Değişimi

** : Tahminî Nüfus

Tablo 82'ye göre, nüfusu yüksek ilk on ilçenin nüfus değişimleri –Bafra'nın neredeyse durağan kalan değeri dışında- pozitif oranlar almaktadır. Plan döneminde, bölgenin SEGE 1. kademesinde yer alan tek yerleşimi olan ve adeta çekim merkezi durumundaki Atakum ilçesinin Çorum Merkez nüfusunu aşacağı tahmin edilmekte, diğer büyük kentlerin ise yerlerini korumaları beklenmektedir. SEGE ve YER-SİS kademelerine de yansıyan kentleşme oranı ve gelişmişlik düzeyi daha yüksek Merzifon, Tekkeköy, 19 Mayıs dışında, 10. sıradaki Vezirköprü'den itibaren -19. sıradaki Osmancık'ın yüzde 5,73, 29. Kavak'ın yüzde 0,54 ve 42. Başçiflik'in yüzde 17,36'lık nüfus artışları dışındatümünde küçülme beklenmekte 22. sıradan itibaren de tüm ilçelerin ardışık yerleşimlerle –Lâdik dışında- yer değiştirmesi öngörülmektedir. Tabloda aşağı sıralara inildikçe, negatif nüfus değişim oranları mutlak büyüklükleri artmakta, bölge kırsalında yaşanan nüfus kayıplarının çarpıcı boyutlara ulaşacağı anlaşılmaktadır.

Bölgenin toplam yüzölçümü 37.823 km2dir. Bu yüzölçümü büyüklüğü ile Bölge, Türkiye'nin yaklaşık yüzde 4,9'unu kaplamaktadır. Yüzölçümüne göre en büyük ilçeler sırasıyla Çorum ve Tokat Merkez, Sungurlu ve Amasya Merkez'dir. En küçük olanlar ise Çorum ili Oğuzlar, Tokat Pazar ve Samsun Yakakent ilçeleridir. En büyük ile en küçük ilçeler arasındaki fark 20 katı aşmakta, yüzölçümü büyüklüğüne göre de ilçelerin geniş bir yelpazeye dağıldığı anlaşılmaktadır.

2028 yılı nüfus projeksiyonuna göre en büyük yoğunluk değeri, 2021'deki gibi, İlkadım ilçesinde elde edilmiştir. 2.345 kişi/km² olarak hesaplanan İlkadım yoğunluk değeri 2021 yılına göre yüzde 7'lik bir yükselişe işaret etmekte, Atakum, Canik, Tekkeköy, Çarşamba görece büyük gösterge değerleri ile dikkat çekerken, Oğuzlar'da 8, Artova'da 11, Boğazkale'de 12'ye kadar düştüğü, 2021 yılına göre, 37 ilçede yoğunluğun gerilediği, en büyük ile en küçük ilçe arasındaki farkın da 293 kata yükseldiği görülmektedir. Bu veri de bölgedeki ilçeler arasındaki farklılıkların derinliğini kanıtlamakta, politika ve uygulamalarda belirlenecek kademelere göre hareket edilmesinin görece önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 83 TR83 Bölgesi İlçeleri Yüzölçümü, Nüfus Artış Hızı ve Nüfus Yoğunluğu, 2021

İl/ilçe	Alan (km2)	Nüfus Yoğunluğu*	Nüfus Yoğunluğu**	İl/ilçe	Alan (km2)	Nüfus Yoğunluğu*	Nüfus Yoğunluğu**
Amasya Merkez	1.889	78	80	Ayvacic	382	50,9	42
Göynücek	591	17,4	16	Bafra	1.503	94,7	94
Gümüşhacıköy	629	35,2	31	Canik	264	376,4	386
Hamamözü	204	17,4	13	Çarşamba	774	181,4	182
Merzifon	888	84,1	90	Havza	865	44,9	42
Suluova	456	103,2	102	İlkadım	155	2.196,3	2.345
Taşova	971	31	30	Kavak	697	30,5	31
Alaca	1.296	23,6	22	Lâdik	541	30,2	27
Bayat	717	21,2	16	Salıpazarı	356	54,2	49
Boğazkale	264	13,7	12	Tekkeköy	326	169,8	186
Çorum Merkez	2.436	122,7	125	Terme	548	130,2	126
Dodurga	229	23,6	16	Vezirköprü	1.674	54,9	48

İl/ilçe	Alan (km2)	Nüfus Yoğunluğu*	Nüfus Yoğunluğu**	İl/ilçe	Alan (km2)	Nüfus Yoğunluğu*	Nüfus Yoğunluğu**
İskilip	1.170	25,7	21	Yakakent	204	42,1	33
Kargı	1.174	13,1	12	Almus	1.033	23,1	22
Lâçin	196	21,9	17	Artova	444	17,3	11
Mecitözü	825	17,2	15	Başçiftlik	246	30,4	36
Oğuzlar	121	40,4	29	Erbaa	1.173	85,1	96
Ortaköy	300	21,4	17	Niksar	889	71,4	70
Osmancık	1.273	34,3	37	Pazar	188	68,8	63
Sungurlu	1.999	24,0	24	Reşadiye	1.102	32,0	33
Uğurludağ	428	23,6	8	Sulusaray	266	25,4	21
19 Mayıs	234	112,7	120	Tokat M.	2.003	102,3	103
Alaçam	598	41,6	38	Turhal	940	83,3	77
Asarcık	253	64,3	58	Yeşilyurt	280	30,3	24
Atakum	351	680,1	904	Zile	1.480	36,2	34

Kaynak: TÜİK, OKA

*:2021 Yılı Nüfusuna Göre Yoğunluk

**::2028 Yılı Nüfus Tahminine Göre Hesaplanan Yoğunluk

Çalışmayı yapan T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na göre, "Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE); politika, strateji ve kamu uygulamalarına girdi sağlamak amacıyla Türkiye'deki Düzey-2 bölgelerinin, illerin ve ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişliklerini nesnel olarak ölçen ve karşılaştıran bir analizdir. Çalışmalarda, sosyoekonomik gelişmişliği ölçen değişkenler kullanılarak Düzey-2 bölgelerinin, illerin ve ilçelerin gelişmişlik düzeyleri istatistiksel tekniklerle analiz edilmekte ve söz konusu birimlerin gelişmişlik sıralaması ortaya konmaktadır." İki 1966 yılında ilçe düzeyinde gerçekleştirilen bu çalışmanın, 2003, 2011 ve 2017 yıllarında il ölçeğinde yapıldığı, 2022 yılındaki güncel raporun ise yine ilçe düzeyinde tamamlandığı görülmektedir.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı SEGE-2017 çalışmasına göre, TR83 Bölgesi üçüncü gelişmişlik kademesindeki Düzey 2 bölgeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Bölge, 2003 yılında tamamlanan ilk SEGE raporunda 18. sırada yer almış, 2011'de 15.liğe yükselmiş, 2017 yılında da bu sırayı korumuştur.

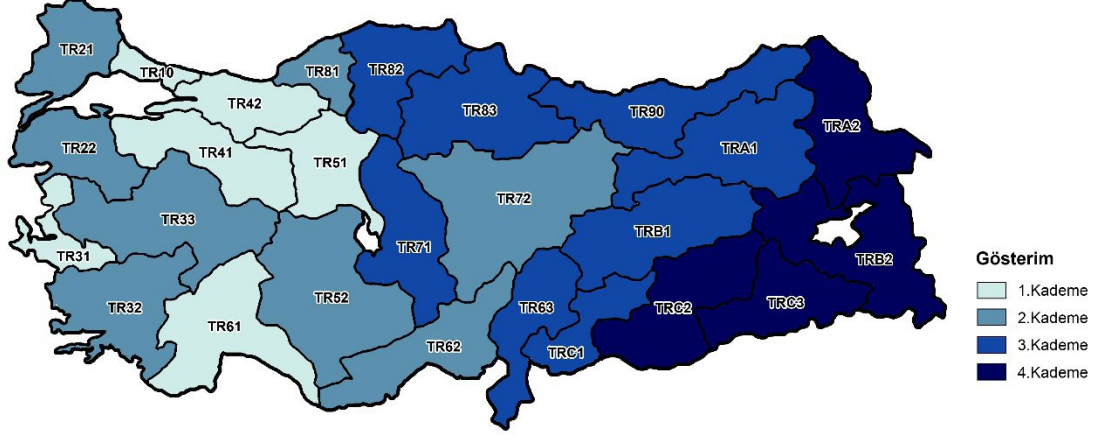
Tablo 84 TR83 Bölgesi Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralamaları, 2003-2017

	2003	2011	2017
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	18	15	15
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	19	17	17
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	21	19	21

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017, T.C. Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2011, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2003

SEGE-2017 raporunda üçüncü kademe gelişmiş iller içerisinde yer alan Samsun, TR83 Bölgesi'nin en gelişmiş ili, ulusal plan ve politika belgelerine göre cazibe merkezidir. Samsun'u, Türkiye'nin dördüncü derece gelişmiş illeri arasında ilk sırada yer alan Amasya izlemektedir. Çorum ve Tokat ise sırasıyla dördüncü ve beşinci kademe gelişmişlik düzeyleriyle bölgenin üçüncü ve dördüncü illerini oluşturmaktadır.

Şekil 70 Düzey 2 Bölgeleri Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyi, 2017

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

2003, 2011 ve 2017 yılları SEGE çalışmalarına göre bölgedeki düzenli gelişmesini sürdüren tek il Tokat'tır. 2003 yılındaki 61.likten 2017 yılında 56. sıraya yükselmiş, Samsun ve Amasya 2003 yılı sıralarına göre birer basamak kazanırlarken, Çorum, 46.liktan 50.liğe gerilemiştir.

Tablo 85 TR83 Bölgesi İlleri Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) Sıralamaları, 2003-2017

	2003		2011		2017	
	Kademe	Sıralama	Kademe	Sıralama	Kademe	Sıralama
Amasya	3	39	4	37	4	38
Çorum	3	46	4	50	4	50
Samsun	3	32	3	33	3	31
Tokat	4	61	5	57	5	56

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

973 ilçeyi kapsayan SEGE 2022'de sosyoekonomik gelişmişliği ölçen 56 değişken kullanılmış, ağırlıklandırılan bu değişkenlerden hesaplanan skorlarla ilçelerin sıraları belirlenmiş, skorlardaki doğal kırınlara göre bu ilçeler 6 gelişmişlik kademesinde gruplandırılmıştır.

Tablo 86 SEGE TR83 Bölgesi İlçeleri, 2022

	1. Kademe		2. Kademe		3. Kademe		4. Kademe		5. Kademe		6. Kademe	
	İlçe Sayısı	Oran (%)	İlçe Sayısı	Oran (%)	İlçe Sayısı	Oran (%)	İlçe Sayısı	Oran (%)	İlçe Sayısı	Oran (%)	İlçe Sayısı	Oran (%)
TR83	1	2	7	14	8	16	11	22	19	38	4	8
Amasya	0	0	2	29	1	14	2	29	2	29	0	0
Çorum	0	0	1	7	0	0	4	29	7	50	2	14
Samsun	1	6	3	18	4	24	4	24	5	29	0	0
Tokat	0	0	1	8	3	25	1	8	5	42	2	17

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

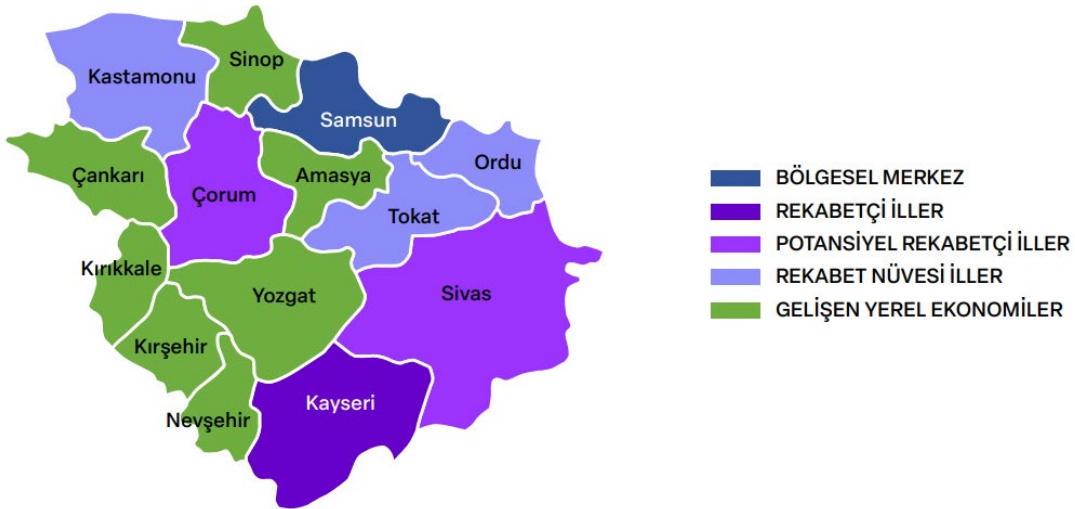
SEGE-2022'de, Samsun ili Atakum ilçesi 1. kademe gelişmiş ilçeler arasında bulunurken, bölgenin 7 ilçesi 2. kademede, 8'i 3. kademede, 11'i ise 4. kademede yer almıştır. 19 ilçe ile toplam ilçe sayısının yüzde 38'ine karşı gelen büyük kısmının 5. gelişmişlik derecesine sahip olduğu görülen rapora göre 4 ilçe de 6. kademede bulunmaktadır.

Türkiye nüfusunun yüzde 30,2'si 1. kademe kentsel merkezlerde yaşamakta, ilk 2 kademe söz konusu olduğunda ise bu oran yüzde 70,2'ye yükselmektedir. Diğer bölgelerde yaşayan nüfus ise görece küçük oranlara dağılmaktadır. TR83 Bölgesi nüfusunun ise yüzde 8,42'si Atakum'da, yüzde 43,8'i ikinci, yüzde 22,6'sı da üçüncü kademe ilçelerde yaşamlarını sürdürmekte, altıncı kademe sakinleri oranının ülke ortalamalarından düşük olduğu gözlenmektedir.

2028 yılında ise bölge nüfusunun yaklaşık yüzde 11'inin Atakum, yüzde 44'ünün ikinci, yüzde 22'sinin ise üçüncü kademe ilçelerde yaşamlarını sürdüreceği, 5 ve 6. kademe ilçe sakinlerinin ise nüfusun yaklaşık yüzde 10,5'ini oluşturması beklenmektedir.

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028)'de bölgesel gelişme ile sektörel ve tematik politikalar arasında uyum ve tamamlayıcılığı güçlendirmek üzere üç temel amaç ile bu temel amaçlara hizmet eden sekiz ana eksen belirlenmiş, öncelik alanları olarak benimsenen küresel entegrasyon, rekabetçilik ve yakınsama yaklaşımlarına uygun şekilde de il düzeyinde mekânsal tipoloji çalışması şekillendirilmiştir.

Şekil 71 BGUS Rekabetçilik ve Yakınsama Boyutlarına Göre İller, 2022

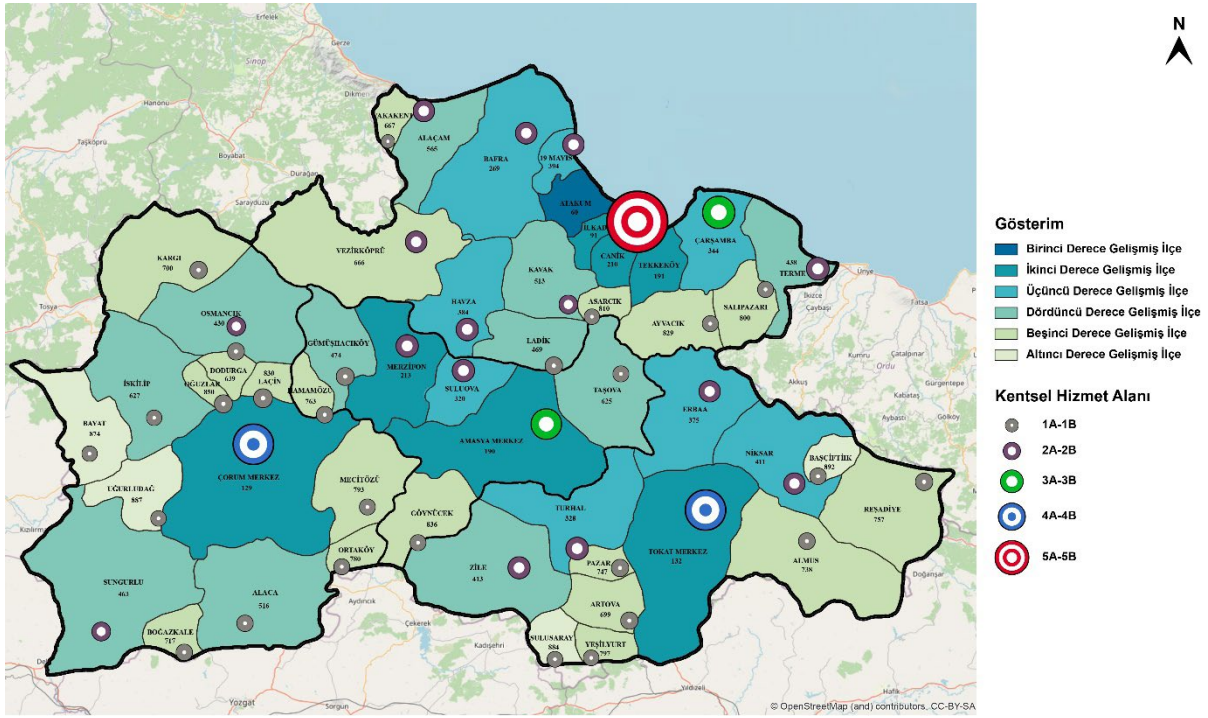
Kaynak: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028)

Türkiye'deki yerleşimlerin mevcut durumu ile hiyerarşik ve yatay ilişkilerinin yeni dinamikler, teoriler çerçevesinde belirlenmesini, ulusal, bölgesel ve kırsal kalkınma politika belgelerinin hazırlanması, özel sektör ve kamu yatırım kararlarının alınması ile kamusal hizmet sunumlarının etkinliğinin artırılmasına katkı sağlamayı amaçlayan, "Türkiye'deki Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması'nda (YER-SİS), 81 il, 973 ilçe ve 37.036 köyü kapsayan Merkezi Yer ve Ağ teorilerinin çağdaş yaklaşımlarla ele alındığı bir model kullanılarak analizler yapılmış ve ortaöğretim, yükseköğretim, sağlık, iletişim, kargo, ticaret, ulaşım ilişkileri ile bütünlük kentsel ve kırsal hizmetlere yönelik çıkarımlarda bulunulmuş, bilimsel saptamalar yapılmıştır.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2020 yılında yayımladığı çalışmada, altı farklı boyuta ilişkin yedi hizmet alanı kullanılarak yerleşimler arası sosyoekonomik ilişkiler incelenmiş ve kentsel hizmet merkezleri altyapısı, ilişkili ağları ile birlikte ortaya konulmuştur. YER-SİS raporunda Türkiye'deki 879 kentsel yerleşim, belirlenen değişken ve bu değişkeni temsil eden akış sonuçları yardımıyla hesaplanan skorlar dikkate alınarak 7 alt derecede sınıflandırılmıştır.

YER-SİS sonuçlarına göre, Samsun Merkez (İlkadım, Canik, Tekkeköy ve Atakum ilçeleri) 5B, Tokat ve Çorum Merkez ilçeleri 4B, Amasya Merkez 3A, Samsun ili Çarşamba ilçesi de 3B kademesinde değerlendirilmiş, bölgedeki diğer ilçelerden 9'u 2A, 6'sı 2B, 13'ü 1A, 14'ü de 1B derecesinde yer almıştır. İstanbul'un tek başına 7. derecede bulunduğu analizde, A ve B harfleri aynı basamakta yer alan ancak aralarında büyük skor farkları bulunan yerleşim merkezlerini ayıran bir iç derecelenme parametresi olarak kullanılmıştır.

Şekil 72 TR83 Bölgesi Yerleşim Merkezlerinin SEGE ve YER-SİS Kademeleri, 2022

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, SEGE ve YER-SİS Çalışmaları

Kentsel hizmet yapısında en alt derecenin ifade edildiği ve "kırsaldan kentsel geçiş yerleşimi" olarak tanımlanan 1B ile aynı derecedeki 1A kademesinde bölgeden 27 ilçenin bulunması, buna karşılık Karadeniz Bölgesi'ndeki en yüksek, Türkiye'nin de görece doğusundaki en üst derece 2 hizmet merkezinden birisi durumundaki Samsun'un bölgede yer alması, raporun altı çizilecek bulgularını oluşturmaktadır.

Tablo 87 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kent ve Kırsal Sınıflaması, 2022

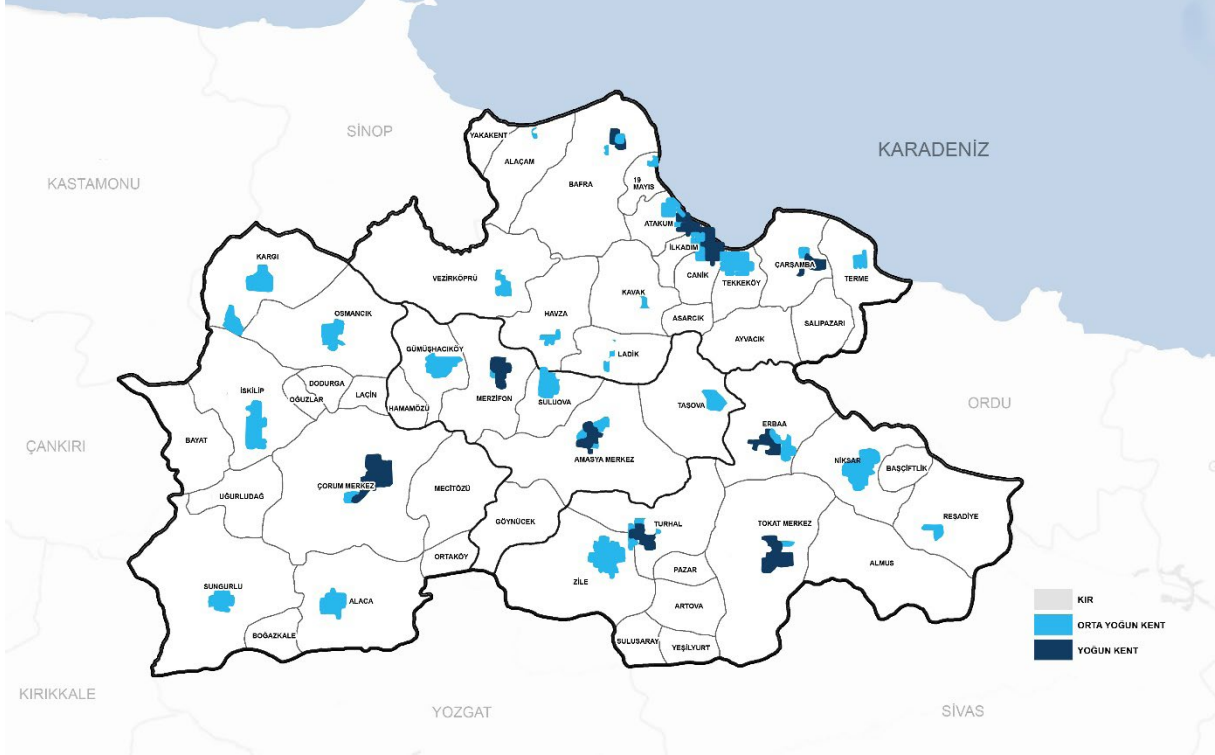
	Yoğun Kent		Orta Yoğun Kent		Kırsal	
	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)
TR83	1.478.457	52,29	479.292	14,81	869.590	30,76
Amasya	165.476	48,92	70.847	20,94	101.944	30,14
Çorum	261.984	49,98	102.576	19,57	159.570	30,44
Samsun	787.651	57,56	193.273	14,12	387.564	28,32
Tokat	263.346	44,15	112.596	18,88	220.212	36,97

Kaynak: TÜİK

TÜİK, DPT'nin 1982 tarihli "Kent Eşiği Araştırması Türkiye İçin Kent Tanımı" çalışmasındaki kavramlar, aralıklar, ADNKS istatistikleri ile Avrupa İstatistik Ofisi "Kentleşme Derecesi (Degree of Urbanisation-DEGURBA)" araştırmasındaki birim grid yaklaşımlarından yola çıkarak yeni bir kademelenme çalışması gerçekleştirmiş, yoğun kent, orta yoğun kent ve kırsal tanımlarından oluşan 3 dereceli bir sınıflandırmaya gitmiştir. TÜİK'e göre, önerdiği bu yeni sınıflandırma "uluslararası standartlara uygun, sürdürülebilir bir yapının geliştirilmesi ile istatistiklerin üretilmesine" katkı sağlamaktadır. TÜİK'in çalışmasına göre Türkiye nüfusunun yüzde 68'i yoğun, yüzde 15'i orta yoğun kentlerde, yüzde 17'si ise kırsal alanlarda yaşamlarını sürdürmektedir. Orta Karadeniz Bölgesi için ise aynı

oranlar sırasıyla; yüzde 52, yüzde 17 ve yüzde 31 olarak belirlenmiştir. TR83 Bölgesi illeri nüfusunun TÜİK tarafından önerilen yöntemle göre dağılımı Tablo 87’de, yeni yöntemle göre sınıflandırılmış görseli ise Şekil 73’te verilmiştir.

Şekil 73 TR83 Bölgesi, Kent-Kır Sınıflamasına Göre Yerleşim Yerleri, 2022

Kaynak: TÜİK

TR83 Bölgesi için SEGE-2022, YER-SİS-2020, DEGURBA-2023 araştırmalarından elde edilen sonuçlar ise özetlenerek, Tablo 88’de bir arada verilmiştir.

Tablo 88 Türkiye ve TR83 Bölgesi Kent ve Kır Sınıflaması, 2023

İlçe Adı	SEGE	YER-SİS	DEGURBA*
Atakum	1	5B	Yoğun Kent
İlkadım	2	5B	Yoğun Kent
Canik	2	5B	Yoğun Kent
Tekkeköy	2	5B	Orta Yoğun Kent
Çorum Merkez	2	4B	Yoğun Kent
Tokat Merkez	2	4B	Yoğun Kent
Amasya Merkez	2	3A	Yoğun Kent
Merzifon	2	2A	Yoğun Kent
Bafra	3	2A	Yoğun Kent
Erbaa	3	2A	Yoğun Kent
Turhal	3	2A	Yoğun Kent
Çarşamba	3	3B	Yoğun Kent
Havza	3	2A	Kır
19 Mayıs	3	2A	Kır
Suluova	3	2B	Orta Yoğun Kent
Niksar	3	2B	Orta Yoğun Kent

İlçe Adı	SEGE	YER-SİS	DEGURBA*
Terme	4	2A	Kır
Zile	4	2A	Orta Yoğun Kent
Osmancık	4	2B	Orta Yoğun Kent
Sungurlu	4	2B	Orta Yoğun Kent
Kavak	4	2B	Orta Yoğun Kent
Alaçam	4	2B	Kır
Lâdik	4	1A	Kır
Gümüşhacıköy	4	1A	Orta Yoğun Kent
Alaca	4	1A	Orta Yoğun Kent
İskilip	4	1A	Orta Yoğun Kent
Taşova	4	1A	Kır
Vezirköprü	5	2A	Kır
Artova	5	1A	Kır
Kargı	5	1A	Kır
Almus	5	1A	Kır
Reşadiye	5	1A	Kır
Ortaköy	5	1A	Kır
Salıpazarı	5	1A	Kır
Asarcık	5	1A	Kır
Ayvacık	5	1A	Kır
Dodurga	5	1B	Kır
Yakakent	5	1B	Kır
Boğazkale	5	1B	Kır
Pazar	5	1B	Kır
Hamamözü	5	1B	Kır
Mecitözü	5	1B	Kır
Yeşilyurt	5	1B	Kır
Lâçin	5	1B	Kır
Göynücek	5	1B	Kır
Oğuzlar	5	1B	Kır
Bayat	6	1B	Kır
Sulusaray	6	1B	Kır
Uğurludağ	6	1B	Kır
Başçiftlik	6	1B	Kır

Kaynak: TÜİK

* İlk sete göre kademelenme sonuçlarıdır.

İşgücü ve istihdam başta olmak üzere bölgenin sosyoekonomi, demografi ve gelişmişlik düzeyleri ile ilgili bilgi veren sonuç göstergelerinden en önemlisi nüfus verileridir. Bir sonuç göstergesi olması niteliğiyle nüfus; bölgedeki gelişmeleri yansıtmakta, ondan etkilenmekte, gelecek için belirleyici özellikleriyle öne çıkmakta, tüm bağımlı değişken ve sektörü de etkilemektedir. Türkiye ve bölgede periyodik olarak elde edilen karşılaştırılabilir, yaygın ve saygın, farklı sektör, disiplin ve sosyoekonomik boyutları gözetilen SEGE 2022 ve YER-SİS araştırmalarından elde edilen sonuçlar, DEGURBA çalışmasından elde edilen skor ve kararlar, 2028 yılı nüfus projeksiyonu ve beklenen yoğunluklarla, sınır değerleri belirlenen bir aralıkta kalacak şekilde düzeltilerek bir gelişmişlik endeksi çalışması (GE) yürütülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların, sahadan elde edilen nesnel gözlemler, bölge ve yerleşimlerin öznel koşulları, cazibe merkezleri ile BGUS başta olmak üzere ulusal plan ve programlarla uyumu gözetilerek revize

edilmesi, alt bölgelerin belirlenmesi ve kademelenmede kullanılmasına karar verilmiş, müdahale alanları, faaliyet ve tedbirlerin uygulanmasında da bu sonuçların dikkate alınmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir. TR83 Bölgesi Gelişmişlik Endeksi Skorları Tablo 89'da verilmiştir.

Tablo 89 TR83 Bölgesi Gelişmişlik Endeksi Skorları, 2023

Sıra No	İlçeler	GE Skoru
1	Atakum	31,593
2	İlkadım	31,248
3	Çorum Merkez	23,341
4	Tokat Merkez	23,304
5	Canik	23,239
6	Tekkeköy	22,722
7	Amasya Merkez	19,865
8	Merzifon	17,021
9	Bafra	15,174
10	Çarşamba	14,860
11	Turhal	13,741
12	Erbaa	13,229
13	Suluova	11,887
14	Zile	11,378
15	Niksar	10,454
16	Osmancık	10,349
17	Sungurlu	9,944
18	Kavak	9,440
19	Gümüşhacıköy	8,509
20	19 Mayıs	8,126
21	Alaca	8,112
22	Havza	7,910
23	Terme	7,627
24	İskilip	7,034
25	Alaçam	4,948
26	Lâdik	4,730
27	Almus	3,475
28	Taşova	3,412
29	Vezirköprü	3,036
30	Yakakent	2,914
31	Ortaköy	2,853
32	Kargı	2,817
33	Asarcık	2,806
34	Artova	2,399
35	Reşadiye	2,348

Sıra No	İlçeler	GE Skoru
36	Pazar	2,347
37	Salıpazarı	1,938
38	Dodurga	1,722
39	Yeşilyurt	1,577
40	Ayvacık	1,506
41	Boğazkale	1,396
42	Göynücek	1,312
43	Hamamözü	0,932
44	Başçiftlik	0,868
45	Mecitözü	0,711
46	Sulusaray	0,432
47	Lâçin	0,222
48	Oğuzlar	-0,054
49	Bayat	-0,310
50	Uğurludağ	-0,850

Ulusal plan ve programlarda bölgenin cazibe merkezi olarak kabul edilen yerleşimler, il merkezleri, BGUS kademelenmeleri, endeks skorları ile bu skorların kırıldığı sıralar, sahadaki nesnel gözlem ve öznel koşullar birleştirilerek, aşağıdaki alt bölge ve kademelenme sonuçlarına ulaşılmıştır. TR83 Bölgesi Alt Bölgeler ve Kademelenme, 2022 tablosu aşağıda Tablo 90'da verilmiştir.

Tablo 90 TR83 Bölgesi Alt Bölgeler ve Kademelenme, 2023

Sosyoekonomik Gelişmişlik-Kentleşme Düzeyi Araştırmaları, 2022					2024-2028	
Sıra No	İlçe Adı	SEGE Kademe	YER-SİS Kademe	DEGURBA*	Bölge Planı Mekânsal Kademelenme	
1	Atakum	1	5B	1	Bölgesel Merkez	1. Alt Bölge
2	İlkadım	2	5B	1	Bölgesel Merkez	
3	Canik	2	5B	1	Bölgesel Merkez	
4	Tekkeköy	2	5B	2	Bölgesel Merkez	
5	Çorum Merkez	2	4B	1	Alt Bölge Merkezi	2. Alt Bölge
6	Tokat Merkez	2	4B	1	Alt Bölge Merkezi	
7	Amasya Merkez	2	3A	1	Alt Bölge Merkezi	
8	Merzifon	2	2A	1	Kentsel Hizmet Merkezi	3. Alt Bölge
9	Bafra	3	2A	1	Kentsel Hizmet Merkezi	
10	Çarşamba	3	3B	1	Kentsel Hizmet Merkezi	
11	Turhal	3	2A	1	Kentsel Hizmet Merkezi	
12	Erbaa	3	2A	1	Kentsel Hizmet Merkezi	

Sosyoekonomik Gelişmişlik-Kentleşme Düzeyi Araştırmaları, 2022					2024-2028	
13	Suluova	3	2B	2	Yerel Merkez	4. Alt Bölge
14	Zile	4	2A	2	Yerel Merkez	
15	Niksar	3	2B	2	Yerel Merkez	
16	Osmancık	4	2B	2	Yerel Merkez	
17	Sungurlu	4	2B	2	Yerel Merkez	
18	Kavak	4	2B	2	Yerel Merkez	
19	Gümüşhacıköy	4	1A	2	Yerel Merkez	
20	19 Mayıs	3	2A	3	Yerel Merkez	
21	Alaca	4	1A	2	Yerel Merkez	
22	Havza	3	2A	3	Yerel Merkez	
23	Terme	4	2A	3	Yerel Merkez	
24	İskilip	4	1A	2	Yerel Merkez	
25	Alaçam	4	2B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
26	Lâdik	4	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
27	Almus	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
28	Taşova	4	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
29	Vezirköprü	5	2A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
30	Yakakent	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
31	Ortaköy	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
32	Kargı	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
33	Asarcık	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
34	Artova	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
35	Reşadiye	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
36	Pazar	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
37	Salıpazarı	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
38	Dodurga	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
39	Yeşilyurt	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
40	Ayvacık	5	1A	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
41	Boğazkale	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
42	Göynücek	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
43	Hamamözü	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
44	Başçiftlik	6	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
45	Mecitözü	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
46	Sulusaray	6	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
47	Lâçin	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
48	Oğuzlar	5	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
49	Bayat	6	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	
50	Uğurludağ	6	1B	3	Öncelikli Gelişme Merkezi	

Kaynak: Çeşitli kaynaklardan üretilmiştir.

*: 1: Yoğun Kent, 2: Orta Yoğun Kent, 3: Kır

X. KAYNAKÇA

- Akay, A. (2019). İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 15 İklim Değişikliğinin Neden Olduğu Afetlerin Etkileri. Ankara: WEGlobal.
- Bahadır, H. & Uçku, R. (2018). Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Türkiye Cumhuriyeti Tarihindeki Afetler. Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 4(1): 28-33.
- Bulgan, G. (2015). Dünyada Ve Türkiye’de Engelli Turizmi İle İlgili Yapılan Çalışmalar. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 50: 102-125.
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2020). Human Costs of Disasters: An overview of the last 20 years: 2000–2019. Switzerland: UNDRR.
- Coppola, D. P. (2015). Introduction to International Disaster Management, Third Edition. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Çetintürk, V. E. & Küçük, H. (2019). Gençlik Politikalarında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme: Türkiye Ve Finlandiya Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 24(2), 263-284.
- Erkan, E. A. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar (Uzmanlık Tezi). Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara.
- Erten Ş. (2019). 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Engelliler: Güçlendirme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22 (2), 890-902.
- Kelman, I. M. (2017). The Routledge Handbook of Disaster Risk Reduction Including Climate Change Adaptation. UK: Taylor & Francis.
- Kwon, J. (2009). “Transportation and Family Friendly Communities.” Issue brief, Linking Economic Development and Child Care Project. Ithaca, NY: Department of City and Regional Planning, Cornell University.
- OECD Directorate for Science, Technology and Industry Economic Analysis and Statistics Division. (2011). ISIC REV. 3 TECHNOLOGY INTENSITY DEFINITION Classification of manufacturing industries into categories based on R&D intensities.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). 12th OECD Rural Development Conference. Seoul Korea: OECD.
- Özservet, Y. Ç. & Bayraktar, H. K. (2020). Dünyadan Farklı Ülke Örnekleriyle Gençlik Politikaları. Ankara: Astana Yayınları.
- Samsun Ticaret ve Sanayi Odası (TSO). (2021). Samsun İktisadi Rapor 2021. Samsun: HT Fikir
- Samsun Ticaret ve Sanayi Odası (TSO).(2012). Samsun İhracat Stratejisi Eylem Planı. Samsun: Samsun TSO.
- T.C. Amasya Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Amasya: T.C. Amasya Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı. (2014). Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2013). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2013). Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2022). 2022 Türkiye Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi (2010–2021). Ankara: T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

T.C. Çorum Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Çorum: T.C. Çorum Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.

T.C. Ekonomi Bakanlığı. (2012). 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı. Ankara: T.C. Ekonomi Bakanlığı.

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2020). Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bakış ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

T.C. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA). (2017). Orta Karadeniz Bölgesi Bölgesel Rekabet Edebilirlik Raporu. Samsun: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı.

T.C. Samsun Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2020). İl Afet Risk Azaltma Planı. Samsun: T.C. Samsun Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2019). İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2020). Türkiye’de Sanayi Sektörü ve Sanayi Alanları Kullanımı. Ankara: Sanayi Genel Müdürlüğü.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). İl Bazında Sanayi Alanları İstatistikleri. Ankara: Teşvik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). İl Bazında Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı. Ankara: Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü.

T.C. Tokat Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. Tokat: T.C. Tokat Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). 11.Kalkınma Planı. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM). (2021). İhracat 2021 Raporu. İstanbul: TİM.

Türkiye Kalkınma Bankası AŞ. (2014). TR83 Bölgesi Uygun Yatırım Alanları Araştırması. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası AŞ.

United Nations Development Programme (UNDP). (1994). Disasters and Development, Disaster Management Training Programme, 2nd Edition. UK: Cambridge Architectural Research Limited.

United Nations Development Programme (UNDP). (2004). Reducing Disaster Risk: A Challenge for Development. USA: United Nations Development Programme Bureau for Crisis Prevention and Recovery.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction International Science Council (UNDRR). (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. Sendai: UNDRR.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction International Science Council (UNDRR). (2020). Hazard Definition & Classification Review-Technical Report. Switzerland: UNDRR.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction International Science Council (UNDRR). (2022). Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2022. Switzerland: UNDRR.

World Health Organization (WHO). (2011). World Report On Disability. Malta: WHO Press.

World Meteorological Organization (WMO). (2021). WMO Atlas of Mortality and Economic Losses from Weather, Climate and Water Extremes (1970–2019) . Switzerland: WMO.

Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP). (2012). TR83 Bölgesi Mevcut Durum ve Analizi. Samsun: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA).

Web Kaynakları

41. Bölge Tokat Eczacı Odası. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.tokateo.org/Default.aspx>

45. Bölge Çorum Eczacı Odası. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.corumeo.org.tr/>

47. Bölge Amasya Eczacı Odası. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.amasyaeo.org.tr/>
6. Bölge Samsun Eczacı Odası. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.samsuneczaciiodasi.org.tr/>
- Ağustos). Newsroom. Erişim adresi <https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/disabilities>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). (2022, Haziran). Yıllık il istatistikleri. Erişim adresi <https://www.btk.gov.tr/yillik-il-istatistikleri>
- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA). (2022, Temmuz). Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015–2030). Erişim adresi https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED). (2022, Temmuz). Publications. Erişim adresi https://cred.be/sites/default/files/2021_EMDAT_report.pdf
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ). (2022, Nisan). Resmi istatistikler. Erişim adresi <https://dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/1499>
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ). (2022, Nisan). Toprak su kaynakları. Erişim adresi <https://www.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/754#:~:text=%C3%9Cikimizde%20ki%C5%9Fi%20ba%C5%9F%C4%B1na%20d%C3%BC%C5%9Fen%20kullan%C4%B1labilir,ya%C5%9Fayan%20%C3%BClkeler%20aras%C4%B1nda%20yer%20almaktad%C4%B1r>
- Dünya Gazetesi. (2022, 18 Temmuz). Erişim adresi <https://www.dunya.com/>: <https://www.dunya.com/ekonomi/ne-kadar-tesvik-o-kadar-yatirim-haberi-663669>
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). (2022, 15 Temmuz). Erişim adresi [who.int](https://www.who.int)
- EM-DAT The International Disaster Database. (2022, Temmuz). Database. Erişim adresi <https://www.emdat.be/classification>
- Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://tip.hitit.edu.tr/tr>
- Hitit Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://dis.hitit.edu.tr/tr>
- Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://sagbf.hitit.edu.tr/tr>
- International Youth Foundation. (2022, 14 Ağustos). The Global Youth Wellbeing Index. Erişim adresi <https://www.youthindex.org>
- İstanbul Sanayi Odası. (2022, 5 Mayıs). Erişim adresi [iso500.org.tr](https://www.iso500.org.tr)
- Karataş, N. & Kaya, M.A. (2022). Deprem Riskinin Kentsel Planlama Sürecine Etkisi: İpsala, Keşan ve Enez İlçeleri (Edirne) Örneği. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 10(2): 654-679.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. (2022, 17 Mayıs). Bilgi merkezi. Erişim adresi <https://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/il-maden-potansiyelleri>
- Mahfi Eğilmez. (2022, Temmuz). Göstergeler. Erişim adresi <https://www.mahfiegilmez.com/p/gostergeler.html>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://dis.omu.edu.tr/tr>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eczacılık Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.omu.edu.tr/tr/icerik/haber/omu-eczacilik-fakultesi-kuruldu>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://ssbf.omu.edu.tr/tr>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://tip.omu.edu.tr/tr>
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi. (2022, 28 Nisan). Haber. Erişim adresi <https://www.omu.edu.tr/tr/icerik/haber/samsun-teknopark-gelistekte-olan-tgbler-kategorisinde-zirveyi-zorluyor>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2022). Broadband statistics. Erişim adresi <https://www.oecd.org/sti/broadband/broadband-statistics/>

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu. (2022, 27 Nisan). Sayılarla OSB'ler. Erişim adresi <https://osbuk.org/view/sayilarlaosb/osbliste.php>

Samsun Üniversitesi Tıp Fakültesi. (2022, Mayıs) Erişim adresi <https://tip.samsun.edu.tr/>

Samsunport Samsun Uluslararası Liman İşletmeciliği A.Ş. (Samsunport). (2022, Nisan). Kurumsal. Erişim adresi <https://www.samsunport.com.tr/tr/kurumsal/liman-konumu>.

Sosyal Güvenlik Kurumu. (2022, 29 Nisan). Kurumsal. Erişim adresi http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022, 19 Ağustos). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. Erişim adresi https://www.aile.gov.tr/media/113393/eyhgm_istatistik_bulteni_haziran2022.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, Haziran). Sit alanları. Erişim adresi <https://www.csb.gov.tr/sit-alanlari/arama>

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022, Nisan). Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü. Erişim adresi <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/resmi-istatistik-i-88465>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022, 14 Ağustos). Dış politika. Erişim adresi https://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusunda-turkiye_de-yapilan-calismalar.tr.mfa

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022, Haziran). Bilgi merkezi. Erişim adresi <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-elektrik>

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2022, Nisan). Bilgi merkezi. Erişim adresi <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-haritalar>

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2022, 6 Ağustos). Gencizbiz. Erişim adresi <https://gencizbiz.gsb.gov.tr/>

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2022, 6 Ağustos). Gençlik kampları. Erişim adresi <https://genclikkamplari.gsb.gov.tr/>

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). Afet türleri. Erişim adresi <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). Bölgesel Gelişme ve Ulusal Stratejisi: 2014-2023. Erişim adresi https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/2014-2023_B%C3%B6lgesel_Geli%C5%9Fme_Ulusal_Stratejisi.pdf

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2022, Haziran). Taşınmaz kültür varlıkları ve sit alanları. Erişim adresi <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2022, Haziran). Taşınmaz kültür varlıkları ve sit alanları. Erişim adresi <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://muze.gov.tr/muzeler>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 25 Temmuz). Merkez birimi. Erişim adresi <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/92d9c73bddbb/model-fabrika>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 28 Nisan). İstatistikler. Erişim adresi <https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 6 Mayıs). İstatistikler. Erişim adresi <https://sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri/mi0803011615>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 8 Temmuz). Sanayi bölgeleri. Erişim adresi <https://www.sanayi.gov.tr/sanayi-bolgeleri/organize-sanayi-bolgeleri-hizmetleri>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, 9 Mayıs). Yatırımcı sözlüğü. Erişim adresi <https://www.yatirimadestek.gov.tr/yatirimci-sozlugu>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022, Temmuz). Uygulamalar. Erişim adresi <https://gbs.sanayi.gov.tr/>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) Amasya Merzifon Havalimanı. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Merzifon/AnaSayfa.aspx>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) Samsun Çarşamba Havalimanı. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Carsamba/IcHatlarTerminali.aspx>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) Tokat Havalimanı. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/tokat/AnaSayfa.aspx>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ). (2022, Mayıs). İstatistikler. Erişim adresi <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx>

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü. (2022, Nisan). İstatistikler. Erişim adresi <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Istatistikler/DevletveYolEnvanteri.aspx>

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://disfak.gop.edu.tr/Default.aspx?d=tr-TR>

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa Sağlık Bilimleri Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://erbaasbf.gop.edu.tr/Default.aspx?d=tr-TR>

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi. (2022, Mayıs). Erişim adresi <https://tipfak.gop.edu.tr/Icerik.aspx?d=tr-TR&mk=31619&m=tanitim>

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022, 28 Nisan). İstatistikler. Erişim adresi <https://www.turkpatent.gov.tr/istatistikler>

Türkiye Bankalar Birliği (TBB). (2022, Temmuz). Banka ve sektör bilgileri. Erişim adresi <https://verisistemi.tbb.org.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022, 12 Mayıs). Planlar ve programlar. Erişim adresi <https://www.sbb.gov.tr/kamu-yatirim-programlari/>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022, Mayıs). Gösterge ve istatistikler. Erişim adresi <https://www.sbb.gov.tr/dunya-ekonomisindeki-son-gelistmeler/>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022, Mayıs). On birinci kalkınma planı: 2019-2023. Erişim adresi https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2022, 6 Mayıs). Neden Türkiye. Erişim adresi <https://www.invest.gov.tr/tr/whyturkey/sayfalar/fdi-in-turkey.aspx>

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (TCDD). (2020, Mayıs). Kurumsal. Erişim adresi <https://www.tcdd.gov.tr/kurumsal/istatistikler>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022, Haziran). Veritabanları (MEDAS). Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022, Mayıs). Veritabanları (MEDAS). Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022, Nisan). Veritabanları (MEDAS). Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022, Temmuz). Veritabanları (MEDAS). Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022, 29 Nisan). Haber bülteni. Erişim adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Arastirma-Gelistirme-Faaliyetleri-Arastirmasi-2020-37439>

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2022, 8 Temmuz). İstatistikler. Erişim adresi <https://www.tobb.org.tr/BilgiErisimMudurlugu/Sayfalar/sanayi-kapasite-raporu-istatistikleri.php>

United Nations (UN). (2022, 14 Ağustos). Development. Erişim adresi <https://www.un.org/development/desa/disabilities/about-us/sustainable-development-goals-sdgsand-disability.html>

United Nations (UN). (2022, 14 Ağustos). Development. Erişim adresi <https://www.un.org/development/desa/disabilities/news/dspd/idpd.html>

United Nations Conference on Trade and Development. (2022, 24 Haziran). World Investment Report: 2022. Erişim adresi https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf

United Nations Conference on Trade and Development. (2022, 6 Mayıs). World Investment Report: 2021. Erişim adresi https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

University Ranking by Academic Performance (URAP). (2022, 29 Nisan). Erişim adresi URAP <https://newtr.urapcenter.org/Rankings/2021-2022/GENEL-SIRALAMASI>

World Bank. (2020). Doing Business 2020. Washington, DC: World Bank. DOI:10.1596/978-1-4648-1440-2. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO. (2022, 6 Mayıs) Erişim adresi <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf?sequence=24&isAllowed=y>

ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI
MIDDLE BLACK SEA DEVELOPMENT AGENCY

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (Ajans Merkezi)

Samsun Merkez Organize Sanayi Bölgesi Yaşar Doğu Caddesi No: 62 Tekkeköy/Samsun

T. +90 362 431 24 00 • F. +90 362 431 24 09

“Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz”

 [okakalkinma](#)

 [ortakaradenizkalkinmaajansi](#)

 [ortakaradenizkalkinmaajansi](#)

 [ortakaradenizkalkinmaajansi](#)

 [ortakaradenizkalkinmaajansi](#)

www.oka.gov.tr